„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII. évf. 1. szám
2002. február
140,– Ft

Egy kontinens szenvedéstörténete

Diktátorképzés Amerikában

Biblia kontra Korán?

Könyv a Tízparancsról

Moha-mese

Gondolatok hamvazószerdára

Égbekiáltás válasz nélkül?

Vasárnapi elmélkedések

Ne vásárolj vadvirágot!



Tíz évvel ezelőtt ünnepelte a világ „Amerika felfedezésének” 500. évfordulóját – jórészt a szépítgetések és a dolgok ártalmatlan színben feltüntetésének orgiájával, de azért itt is, ott is találkozhattunk őszinte és önkritikus szembenézéssel.

Az erőszakos uralkodás és a kizsákmányolás vörös fonálként húzódik végig a két amerikai kontinens ötszáztíz éves történetén, mióta csak Kolumbusz partra lépett „Nyugat-Indiában”. A fehér hódítók brutális aranyéhsége sokszor változtatta arcát a nemzedékek során, megjelenési formái mindig alkalmazkodtak az újabb korokhoz. A déli latin kontinenst és lakóinak túlnyomó részét ma ugyanúgy kifosztják, és sosem élt annyi gyermek, nő, öreg, fekete, barna és fehér ember Észak- és Dél-Amerikában egy szélsőségesen igazságtalan gazdagsági rendszer áldozataként nyomorban, mint manapság.

Hogy ne kelljen újabb ötszáz évet várni a következő szembenézésig önmagunkkal, érdemes ébren tartanunk az elmúlt 500 év történelmi tényeinek tudatát. Alábbi válogatásunk Eduardo Galeano háromkötetes, ***Emlékezés a tűzre*** *c. kötetéből ezt a célt szolgálja.*

Eduardo Galeano

Fájdalomkiáltások, hallgatás, ellenállás

Egy kontinens szenvedéstörténete

1492, GUANAHANI
Kolumbusz, a megérkezés

Térdre esik, sír, megcsókolja a földet. Tántorogva mozog, mert szinte egy hónapja nem, vagy csak alig aludt, kardjával vagdossa a faágakat. Aztán kitűzi lobogót. Térden állva, szemeit az égre emelve, háromszor kimondja a spanyol uralkodópár, Izabella és Ferdinánd nevét. Oldalán Rodrigo de Escobeda, az írnok széles vonásokkal vezeti a jegyzőkönyvet.

Mától kezdve mindez a távoli királyi pár tulajdona: a koralltengerek, a homokfövenyek, a zöld moha borította sziklák, az erdők, a papagájok és ezek babérszínű emberek, akik még nem ismerik a ruhát, a bűnt és a pénzt, s akik zavartan figyelik az eseményeket. Luis de Torres a bennszülöttek számára héberre fordítja Kolumbusz kérdéseit: „Ismeritek-e a nagykán birodalmát?” „Honnan származik az arany, amit orrotokban és fületekben viseltek?” A mezítelen emberek tátott szájjal merednek rá, a tolmács pedig káldeusul próbál szerencsét, mert ezen a nyelven is ért egy keveset: „Arany? Templom? Paloták? Az összes királyok királya? Arany?” Majd sovány arab tudásával kísérletezik: „Japán? Kína? Arany?”

A tolmács kasztíliai nyelven kér elnézést Kolumbusztól. Kolumbusz genovaiul átkozódik, és az indiai nagykán elé hajítja latin nyelvű ajánlóleveleit.

A mezítelen emberek végig nézik a vörös hajú, fehér bőrű, pazar ruhákba és bársonyköpenybe öltözött idegen dühkitörését.

Hamarosan szétterjed a hír a szigeteken: „Gyertek, és nézzétek meg az égből jött férfiakat! Hozzatok magatokkal enni- és innivalót számukra!”

1493, BARCELONA
Egy dicsőséges nap

A kikiáltók trombitái szólnak. Zúgnak a harangok, a dobok diadalmasan dübörögnek.

Az „Indiából” éppen befutott admirális fölhág a kőlépcsőkön, és a neki tapsoló, selyemtől csillogó udvaroncok között végigvonul a kárminpiros szőnyegen. A férfiú, aki beteljesítette a szentek és bölcsek próféciáit, az emelvényhez ér. Kolumbusz letérdel, s megcsókolja a király és a királyné kezét.

Mögötte trófeái vonulnak be. A tálcákon szikráznak az aranydarabok, amelyeket Kolumbusz tükröcskékért és vörös sapkákért cserélt be a tengerből nem rég felbukkant távoli kertekben. Ágakra és lombokra helyezve, díszmenetben különféle hüllő- és kígyóbőrök vonulnak el, hátul pedig sírva és reszketve a sosem látott lények jönnek. Azok a kevesek, akik túlélték a megfázást, a kanyarót, valamint a keresztények ételeitől és bűzétől érzett undorukat. Már nem mezítelenek, mint voltak, amikor ahhoz a három karavellához közeledtek, amelyeken aztán foglyul ejtették őket. Meztelenségüket épp az imént fedték be nadrágokkal, finom ingekkel és papagájokkal, amelyeket a kezükre, a fejükre és a vállukra ültettek. A papagájok, amelyeket a heves viharok igencsak megkopasztottak az átkelés során, éppolyan nyomorúságosan festenek, mint a férfiak, akiken ülnek. A velük együtt elfogott nők és gyermekek közül senki sem maradt életben.

Bosszús sugdolózás fut végig a termen. Túl kevés az arany. Fekete bors, szerecsendió, szegfűszeg és gyömbérgyökér meg sehol. Szakállas sziréneket és farokkal rendelkező férfiakat sem hozott magával Kolumbusz, sem egyszeműeket, akiknek csak egy lábuk van, és olyan kicsik, hogy csak föl kell emelni őket, hogy az ember megvédje magát a perzselő Naptól.

1493, RÓMA
A pápa felosztja Amerikát

A Vatikán keleti illatokat árasztó félhomályában a pápa új bullát bocsát ki.

Rodrigo Borgia, egy valenciai a Xátiva nevű faluból, csak nem rég viseli a VI. Sándor nevet. Még egy év sem telt el attól a naptól számítva, amikor készpénzért megvásárolta hiányzó hét szavazatát a bíborosi kollégiumtól, és így a bíbort a fehér pápai hermelinpalástra cserélhette.

VI. Sándor pápa több órát szentel a búcsúcédulák árkalkulációjára, mint a legszentebb Szentháromság misztériumáról folytatott elmélkedésre. Mindenki tudja, hogy leginkább a rövid miséket kedveli, kivéve azokat, amelyeket udvari bolondja, Gabriellino maszkban celebrál neki magánlakosztályában, és az is ismeretes mindenki előtt, hogy az új pápa képes eltéríteni az úrnapi körmenet útvonalát, hogy az egy szép asszony kilátója előtt vezessen el.

És arra is képes, hogy darabokra tépje a világot, mint egy sült csirkét. A pápa felemeli kezét, és meghúzza a határt a földgömbön s az ismeretlen óceánon. Mindazt, amit ettől a vonaltól nyugatra fedeztek fel, vagy fognak még felfedezni, Isten helytartója örökre Kasztíliai Izabellának

és Aragóniai Ferdinándnak adja, illetve örököseiknek a spanyol trónon. Lelkükre köti, hogy jó és istenfélő, tanult, bölcs és tapasztalt férfiakat küldjenek a megtalált vagy még megtalálandó szigetekre és szárazföldekre, hogy a katolikus hitre és helyes erkölcsökre oktassák a bennszülötteket. Viszont a portugál koronát illeti mindaz, amit majd a határvonaltól keletre fedeznek fel.

Aggodalom és lelkesedés a szélfútta vitorlák környékén: Andalúziában Kolumbusz második útjára készül, azokra vidékekre, ahol úgy terem az arany, mint szőlő a vesszőkön, s a sárkánykoponyák drágakövei csak rá várnak.

1495, SALAMANCA
Az első amerikai kölcsönszó

Elio Antonio de Nebrija nyelvész itt adja ki spanyol-latin szótárát, s beleveszi az első amerikai-spanyol kölcsönszót: *canoa = egyetlen fából kivájt hajó.* Az új szó az Antillákról származik. Ilyen, egyetlen kapokfa-törzsből készített, vitorla nélküli bödöncsónakokból üdvözölték Kolumbusz Kristófot. Ilyen *canoákon,* kenukon eveztek hozzá a szigetekről a mezítelen, hosszú fekete hajú, vörössel tetovált testű emberek. A karavellákhoz húztak, édesvizet nyújtottak be, és aranyat cseréltek olyan fajtájú sárgaréz csengettyűkre, amelyek Kasztíliában egy maravedit érnek, vagyis nagyjából semmit.

1511, PUERTO RICO
A behatolók nem halhatatlanok

Ponce de León kapitány három évvel korábban kötött ki egy karavellával Puerto Rico szigetén. Agüeynaba törzsfőnök megnyitotta előtte házát, enni és inni adott neki, megengedte, hogy válasszon lányai közül, és megmutatta neki azokat a folyókat, amelyekből az aranyat merítik. A nevét is neki ajándékozta. Ponce de León kapitány ettől fogva Agüeynabának nevezte magát, Agüeynaba viszont megkapta a konkvisztádor nevét.

Három nappal ezelőtt egy Salcedo nevű katona egyedül érkezett a Guauravo partjára. Az indiók felajánlkoztak, hogy vállukon viszik át. A folyó közepén azonban leejtették, és addig nyomták a meder aljára, amíg csak kapálózott. Aztán kirakták a fűre.

Salcedo felpuffadt, violaszínű húshólyaggá vált, amely – páncéljába szorítva és a férgektől szorongatva – hamar bomlik a napon. Az indiók befogják az orrukat, és megfigyelik őt. Biztonság kedvéért egy nap, egy éjjel a bocsánatát kérték. Most már nem éri meg. A dobok szétviszik a jó hírt: *A behatolók nem halhatatlanok.*

Reggel kitör a felkelés. Agüeynaba vezényli.

1511, YARA KELET-KUBÁBAN
Sokan megölik magukat

Ezeken a szigeteken, a megaláztatás helyein, sokan önként mennek a halálba. Felakasztják vagy megmérgezik magukat és gyermekeiket. A hódítók nem tudják megakadályozni ezt a bosszút, de van rá magyarázatuk. Az indiánok, mondja Oviedo, „olyan vadak, hogy mindent köztulajdonnak tartanak, és természetüknél fogva lusták, szenvedélyeiknek hódolók s keveset dolgoznak... Közülük sokan pusztán időtöltésből, hogy ne kelljen dolgozniuk, méreggel kinyiffantották magukat, mások meg saját kezükkel kötötték fel magukat".

Hatuey, a guahabai régió törzsfője nem követett el öngyilkosságot. Övéivel együtt kenun menekült el Haitiről, és Kelet-Kuba erdeiben meg barlangjaiban húzta meg magát. Ott rámutatott egy kosár aranyra, és így szólt: „Ez a keresztények istene. Emiatt üldöznek minket. Emiatt kellett meghalniuk szüleinknek és testvéreinknek. Táncoljunk neki valamit! Ha tetszik neki a táncunk, akkor ez az isten meg fogja parancsolni, hogy ne gyötörjenek minket tovább."

Három hónappal később a spanyolok elfogják Hatueyt. Egy cölöphöz kötözik. Mielőtt meggyújtanák a tüzet, amely majd szénné és hamuvá égeti őt, egy pap üdvösséget és örök békét ígér neki arra az esetre, ha megkeresztelkedik. A halálra szánt törzsfő megkérdezi: „A keresztények is ebbe a mennyországba jutnak?" A pap azt feleli: „Igen." Hatuey a pokol mellett dönt, s a gyújtós sisteregni kezd.

1511, SANTO DOMINGO
Az első ellenkezés

A faoszlopokból ácsolt és pálmalevelekkel fedett templomban Antonio de Montesinos domonkos szerzetes villámokat szór a szószékről, és elátkozza az indiánok kiirtását: „Milyen jogon és miféle igazságosság alapján tartjátok az indiánokat ilyen kegyetlen és ocsmány szolgaságban? Nem azért halnak meg, jobban mondva nem azért ölitek meg őket, hogy éjjel-nappal aranyat kaparjatok össze? Nem lenne-e kötelességetek, hogy úgy szeressétek őket, mint saját magatokat? Nem értitek ezt? Nem érzitek ezt?"

Montesinos ezután magasra emelt fejjel tör utat magának az elképedt tömegben. Haragos morgás tölti meg a teret.

Az Estremadurából származó parasztok és az andalúziai pásztorok ezzel nem számoltak. Álnéven és meghamisított előélettel néhány rozsdás muskétát aggattak magukra, és aranyhegyek meg meztelen hercegnők reményében, a jó szerencsére hagyatkozva keltek át az óceán másik partjára. Nekik másra van szükségük: engesztelő misére, hogy vigaszt és megbocsátást eszközöljön ki nekik, e kalandoroknak, akiket a sevillai katedrális lépcsőin ígéretekkel etettek be, a bolhák által agyoncsipkedett parancsnokoknak, akik sosem jártak csatában, és ezeknek az elítélt bűnözőknek, akik csak Amerika és a börtön, vagy éppen az akasztófa között választhattak.

„Montesinos? Ezt majd följelentjük Ferdinánd királynál! Ő majd kiutasítja innen!"

A hallgatóságnak csak egyetlen tagja hallgat zavarodottan. Kilenc évvel ezelőtt jött erre vidékre. Indiánok, aranybányák és termőföldek vannak a birtokában, nagy vagyont szerzett. Bartolomé de las Casas-nak hívják, és hamarosan az első lesz az Újvilágban felszentelt papok közül.

1514, PANAMA, SANTA MARIA DEL DARIÉN
Az Újvilág gyümölcsei iránti szerelem

Épp az imént érkezvén meg, Gonzalo Fernández de Oviedo az Újvilág gyümölcseit kóstolgatja. A guavát messze jobbnak találja az almánál.

Az anon szép látványt nyújt, és csak úgy duzzad a lédús, fehér, hallatlanul lágy gyümölcshús, amelyből az ember annyit ehet, amennyit akar, nem árt, és nem fekszi meg a gyomrát.

A mamej annyira ízlik neki, hogy megnyalja az ujját; és igen jó az illata is. „Ennél jobb nincs", véli Oviedo.

Amikor azonban beleharap a szapotillába, olyan aroma hatol az orrába, amellyel még a mosuszillat sem vetekszik. „A szapotilla a legjobb gyümölcs", helyesbít. Ezután egy ananászt hámoz meg. Az aranyszínű ananásznak olyan az illata, amilyenről az őszibarack csak álmodhat, és képes étvágyat kelteni olyan emberekben is, akik nem is emlékszenek már rá, mikor volt utoljára kedvük enni. Oviedo nem találja a szavakat, hogy megfelelő kifejezést adjon az ananász erényeinek. Az megörvendezteti a szemét, az orrát, az ujját, a nyelvét. „Ez fölülmúlja mind", hangzik az ítélete, „ahogy a pávatoll ragyogása fölülmúlja minden más madártollét."

1515, FLANDRIA, ANTWERPEN
Utópia

A flandriai kikötőváros kocsmáiban csak úgy nyüzsögnek az Újvilágból jött kalandorok. Az egyik nyári estén Sir Thomas More – valóságosan vagy csak fantáziájában – a rakpartokon megismerkedik Raphael Windmacherrel, egyik matrózával annak az Amerigo Vespuccinak, aki az amerikai partoknál állítólag felfedezte Utópia szigetét.

A hajós arról számolhat be, hogy Utópiában nincs sem pénz, sem magántulajdon. Ott azt tanítják, hogy kevésre kell becsülni az aranyat és a fölösleges fogyasztást, és senki sem öltözködik pompával. Mindenki közraktárakba viszi el munkájának gyümölcsét, és nagyvonalúan kiveszi onnan, amire szüksége van. A gazdaságot megtervezik. Nem halmoznak fel semmit, mert a felhalmozás félelemből fakad. Az éhezés ismeretlen. A fejedelmet a nép választja, és le is teheti. A papokat is így választják. Utópia lakói megvetik a háborút és a hadi dicsőséget, határaikat azonban foggal-körömmel védik. Olyan vallást követnek, amely nem áll összeütközésben az értelemmel, és elveti a haszontalan vezeklési gyakorlatokat meg az erőszakos térítést. A törvények megengedik a válást, de keményen sújtják a házasságtörést, és mindenkinek hat órát kell dolgoznia naponta. A munkában és a pihenésben egyaránt közösen vesznek részt, és közösen ülnek asztalhoz is. Amíg a szülők dolgoznak, a közösség gondoskodik a gyerekekről. A betegek ápolása előnyt élvez, a gyógyíthatatlanoknak azonban eutanáziával spórolják meg a hosszú, kínos haláltusát. A legnagyobb teret a kertek és ágyások foglalják el, és mindenütt zene szól.

1519, FRANKFURT AM MAIN
V. Károly, az Újvilág császára

Gutenberg fél évszázada halott, a nyomdák száma egész Európában megsokszorozódott. Gót betűkkel nyomják a Bibliát, és gót számokkal az aranyról és ezüstről készült feljegyzéseket. Hieronymus Bosch Az élvezetek kertje c. képén az uralkodó embereket nyel el, az emberek aranypénzt kakálnak. Michelangelo azt írja, miközben atlétikus szentjeit és prófétáit festi és faragja ki: „Krisztus vérét kanalanként árusítják ki.” Mindennek megvan az ára: a pápai trónnak és a királyi koronának, a bíborosi kalapnak és a püspöksüvegnek. A bűnök bocsánata éppúgy megvásárolható, mint az egyházi átok vagy a nemesi levelek. Az egyház elvetendőnek jelenti ki a kamatra adott kölcsönt, de a Szentatya jelzálogkölcsönt vesz föl a vatikáni területekre, s a Rajnánál elárverezik a német nemzet Szent Római Birodalmának koronáját.

Három jelölt harcol egymással Nagy Károly örökségéért. A választásra jogosult fejedelmek megesküsznek ítélethozataluk és kezük tisztaságára, s amikor delet harangoznak, szavaznak: Európa koronáját 850.000 guldenért – amit két német bankház, a Fugger és a Welser előlegez meg – eladják I. Károlynak, egy szoknyavadász férfi és egy őrült nő fiának, a katolikus királyok unokájának.

I. Károlyból ezáltal V. Károly lesz, Spanyolország, Németország, Ausztria, Nápoly, Szicília, Hollandia és az Atlanti-óceánon túli mérhetetlen Újvilág császára, a katolikus hit védnöke és Isten harcias képviselője a földön.

Eközben a muzulmánok a birodalom határait fenyegetik, Wittenbergben Luther kiszögezi provokáló eretnekségeit a templomkapura. „A fejedelemnek ne legyen más célja és más gondolata, csak a háború”, írta röviddel korábban a firenzei titkár és államfilozófus, Nicolo Macchiavelli.

Az új egyeduralkodó a történelem leghatalmasabb férfiúja. Térden állva csókolja meg a kardot. V. Károly, a régi és az új világ uralkodója tizenkilenc éves.

1520, TEQCALHUEYACAN
„La noche triste” – Gyászos éjszaka

Az aztékok által megvert hódító, Hernán Cortez megszemléli a kevés túlélőt, aki seregéből megmaradt, Malinche megfoltozza a kopott zászlókat.

Tenochtitlán, az aztékok fővárosa oda van. A füstoszlopok, amelyeket a Popocatepetl vulkán mintegy búcsúzóul kiköpött kráteréből, s amelyeket semmilyen szél nem volt képes eltéríteni, messze mögöttük vannak.

Ismét az aztékoké városuk. Lapos tetőik egyszercsak nyilaktól és dárdáktól meredeztek, s a lagúnát harci csónakok lepték el. A konkvisztádorok vad menekülléssel szóródtak szét, nyíl- és kőzápor repült még utánuk, miközben fülsiketítő harci dobolás, ordítozás és átkozódás dübörgött az éjszakában.

Ezek a sebesültek, megcsonkultak és haldoklók, akiket Cortez most számba vesz, csak azért menthették meg az életüket, mivel a lagúnát feltöltő hullákat használták hídnak. Elcsúszott és vízbe fúlt lovak, és nyilak vagy kövek által kivégzett katonák hátán jutottak ki a megmentő partra – vagy olyan katonák hulláin, akiket arannyal megtöltött tarisznyájuk súlya húzott a mélybe, mert azt semmi esetre sem akarták feláldozni.

1520, MEXIKÓ, SEGURA DE LA FRONTERA
A kincsek szétosztása

A spanyol táborban morognak és veszekszenek. Akár tetszik, akár nem, a katonáknak le kell adniuk az aztékoktól rabolt aranyrudakat. Aki elrejt valamit, felakasztják.

A rudak mexikói aranykovácsok és szobrászok művei voltak. A beolvasztás előtt a zsákmány odakapó kígyók, ugrásra kész tigrisek, felrepülő sasok vagy a levegőt sustorogva átszelő tőrök alakját viselte.

Cortez kijelenti, ez az arany csak árnyéka annak, ami még vár rájuk. Egy ötödrészt a spanyol korona számára különít el, egy további ötödrészt maga számára, továbbá azt a részt, amely apját és elhullott lovát illeti meg, aztán szinte az egész maradékot a vezéreknek löki oda. A katonák keveset, vagy semmit sem kapnak, de ők mégis megnyalják, ráharapnak, tenyerükön mérlegelik, alvás idejére a fejük alá teszik, és elbeszélik neki bosszúálló terveiket.

Eközben izzó vassal sütnek bélyeget Tepeacában és Huaquechulában frissen elfogott indián rabszolgák arcába.

Égett hús bűze terjeng a levegőben.

1528, MADRID–AUGSBURG–VENEZUELA
Hogy megnyissák erszényeiket

A hideg áthatol a hasadékokon, az üvegekben megfagy a tinta.

A régi és az új világ uralkodója, V. Károly császár minden szentnek adósa egy gyertyával. Császári koronáját pénzért vásárolta a Welserektől, az augsburgi bankháztól. Ebből fizette lakodalmát, és jó részben azokat a háborúkat is ebből finanszírozta, amelyekkel Rómát térdre tudta kényszeríteni, a flamandok felkelését le tudta verni és a Pavia melletti mezőkön 1525-ben szét tudta szórni a francia hadi nemesség felét.

A császárnak mintha a fogát húznák, amikor aláírja azt a rendeletet, amellyel átengedi a Welsereknek Venezuela feltárását, kirablását és kormányzását.

Venezuela hosszú évekre német kormányzókat kap. Közülük az első, Ambrosius Alfinger bélyeget süt majd minden indióra, aki a birtokába kerül, s akiket majd rabszolgaként ad el Santa Marta, Jamaika és Santo Domingo piacain – s egy torkába fúródó nyílvessző oltja majd ki az életét.

1531, SANTO DOMINGO
Las Casas haragos levelet ír

Szavakat sajtol ki a koponyájából; a szavak fölbuknak, majd ismét szertefoszlanak: „Ne tekintsétek nyomorult lényemet és otromba beszédemet”, kéri, „hanem azt az akaratot, amely beszédre indít engem”. Páter Bartolomé de Las Casas a távoli Spanyolországban élő szászár indiánügyi tanácsának ír. Az indiánok jobban tették volna, állítja, „ha hitetlenségükkel együtt lassankint mind a pokolba mentek volna”, mint hogy a kereszténységgel váltassák meg magukat. „A sok kiontott embervér az égre kiált: az elevenen elégetettek, a rostélyon megsütöttek, a harapós kutyák elé vetettek...”

Felkel, föl-alá járkál. Fehér csuhája felkavarja a port.

Aztán leül szegekkel kivert székére, és írótollával hosszú orrát vakargatja. A csontos kéz írni kezd. Hogy az amerikai indiók megmeneküljenek, és Isten parancsai követésre találjanak, Bartolomé testvér azt javasolja, hogy a jövőben a kereszt uralkodjék a kardon. A csapatokat a püspököknek rendeljék alá, és küldjenek át telepeseket, akik megművelik az országot. A telepesek, írja, „hozhatnának magukkal fekete, mór vagy egyéb rabszolgákat, akik kiszolgálnák őket, vagy akiknek keze munkájából élhetnének, vagy másképp is eljárhatnának, csak ne ártsanak az indiánoknak”.

1537, RÓMA
A pápa kihirdeti: Hozzánk hasonlók

III. Pál pápa rányomja aláírását a Péter és Pál képét viselő ólompecsétre, s az okmányhoz rögzíti azt. Új bulla hagyja el a Vatikánt. A *Sublimis Deus* szavakkal kezdődik, és kijelenti, hogy az indiók lélekkel bíró, eszes emberi lények.

1556, PARAGUAY, ASUNCION
A hódító fehér nők

Ők cipelték a tűzifát és a sebesülteket a férfiak mögött. Ők látták el a sérülteket, mint a kisgyerekeket. A nők vittek friss vizet a férfiaknak, vigasztalták őket, és ők raktak kötést a sebeikre. Bátorították őket, figyelmeztették a veszélyre, és úgy átkozódtak, hogy a gyávákat mintha egyházi átok sújtotta volna, s a cipők tovább tántorogtak. Számszeríjjal és ágyúval lőttek, amikor a férfiak csúszva-mászva kerestek árnyékos helyet, hogy ott meghaljanak. Amikor azok a kevesek, akik túlélték az éhséget és a nyílzáport, megérkeztek a kis kétárbocosokhoz, a nők vették kézbe a vitorlákat, kormányoztak ár ellenében, s csak eveztek, eveztek panasz nélkül. Így volt ez Buenos Aires-ben és a Rio Paranánál.

Húsz évvel később Irala kormányzó Asunción del Paraguayban indiánokat és földterületeket oszt szét. Bartolomé Garcia, aki délről érkezett a kétárbocosokon, ellenvetéseit morogja. Csak tizenhat indiánt kapott Iralától, ő, akinek még ma is nyílhegy van a karjában, és aki Buenos Aires-ben, amikor a pumák átugráltak a cölöpsoron, szemtől-szembe küzdött meg velük. „És én? Te panaszkodol? De mit mondjak én?”, kiált fel Doña Isabel de Guevara.

Ő is kezdettől fogva ott volt. Spanyolországból jött, Mendozával megalapította Buenos Aires-t, és Irala oldalán egészen Asunciónig jutott. Mivel azonban ő nő, egyetlen indián rabszolgát sem kapott a kormányzótól.

1556, PARAGUAY, ASUNCION
Az indián nők sorsa

A kockák pörögnek. Egy indián nő tartja az olajlámpát. A nyertes meztelenül kapja meg őt. Elvégre a vesztes ruha nélkül tette tétre.

Paraguayban indián nők jelentik a tétet a kocka- és kártyajátékokban, az őserdei portyázásokon ők alkotják a zsákmányt, párbajokban és gyilkosságokban értük verekszenek. Noha sok van belőlük, a legcsúnyább is egy oldal szalonnát vagy egy lovat ér. „*India*” és az „*indiai*” *nők* fehér meghódítói egész nőcsapatokat visznek magukkal a misére. Ebben az országban, amely nem ad aranyat és ezüstöt, egyesek nyolcvan vagy száz nőt is tartanak. Ezek aztán nappal cukornádat őrölnek, éjjel gyapotot fonnak és öleltetik magukat, hogy uraiknak szirupot, ruhát és gyereket adjanak, amazok pedig segítségükkel feledik el beteljesületlen álmaikat és a távoli Spanyolországban megöregedett menyasszonyukat.

„Vigyázat! Ezek gyűlölnek az ágyban!”, figyelmeztet Domingo Martinez, aki maga is számtalan meszticgyerek és jövendő pap apja. Úgy véli, az indián nők bosszúvágyók, csökönyösek, és folyton azon jár az eszük, hogy visszatérjenek az erdőbe, ahol elfogták őket, s az ember egy uncia gyapotot sem bízhat rájuk, mivel eldugják, elégetik vagy elajándékozzák, „mert egyedüli boldogságuk, ha a kereszténységet tönkretehetik, és mindent tönkretehetnek, ami csak létezik”. Egyesek állítólag felakasztották magukat, vagy földet zabálták, míg bele nem haltak, mások megtagadják a mellüket kicsinyeiktől. Egy Juliana nevű indián nő egy éjszakán egyenesen agyonverte Nuno de Cabrera konkvisztádort, és teli torokból szólította fel társnőit, hogy hasonlóan cselekedjenek.

1625, GUATEMALA, SAMAYAC
Az indián táncok tilalma Guatemalában

A páterek azt hirdetik ugyan, hogy a verapazi régióban a régi rítusok és szokások minden nyomát és emlékét eltörölték, a kikiáltók ennek ellenére rekedtre ordítják magukat, amikor egyik tiltott deliktum nevét olvassák a másik után. Juan Maldonado, a Real Audiencia egyik bírája Samayac faluban éppen új útmutatásokat bocsát ki „az indiánok lelkiismeretére és az általuk vallott keresztény hit parancsainak betartására nézve káros táncok ellen, mivel az effajta táncok feleleventik a régi áldozati cselekményekre és rítusokra való emlékezést, és sértik a mi Urunkat”. Az indiánok ezekkel kapcsolatosan pénzt pocsékolnak tollakra, kosztümökre és maszkokra, „sok időt pocsékolnak el a próbákkal és tivornyázásokkal, és ezek kedvéért elhanyagolják haciendáik gyarapítását, adóik megfizetését és házaik fenntartását”.

1666, ÉSZAK-AMERIKA, NEW AMSTERDAM
New York, Wall Street, egy rabszolgapiac

Az angolok ágyúkkal lövik le az erőd fölött lobogó zászlót, és magukhoz ragadják Manhattan szigetét, amelyet a hollandok hatvan guldenért vettek meg a delavároktól.

Amikor a delavár indiánok a hollandok ötven évvel korábbi megérkezésére gondolnak, azt mondják: „A nagy férfiú csak egy egészen kis darab földet akart, hogy zöldséget termeljen rajta a leveséhez; éppen csak akkora helyet, amekkorát egy kiterített csizmabőr foglal el. Észre kellett volna vennünk hazug szándékát.”

New Amsterdamot, Észak-Amerika legfontosabb rabszolgapiacát most New Yorkká keresztelik át, és „Wallstreet” lesz a neve egy „utcának a fal mentén”, ama fal mentén, amelyet azért építettek, hogy a rabszolgák ne szökhessenek meg.

1711, SURINAM, PARAMARIBO
A nők hallgattak

Azoknak a rabszolgáknak, akik első alkalommal szöknek meg, a hollandok átvágják az Achilles-inukat; az ily módon tönkretetteknek pedig, ha másodszor is megszöknek, levágják a lábát. Surinam szigetén mégsem lehet gátat vetni a szabadság járványának.

Molinay kapitány lefelé halad az árral Paramaribóba. Két levágott fejet visz magával az expedícióról. A két foglyul ejtett nőt meg kellett rövidíteni egy fejjel, mivel egészben nem lehetett már keresztülszállítani őket az őserdőn. Az egyiket Florának hívták, a másikat Serynek. Még mindig égre mered a tekintetük. A verés, a tűz és az izzó fogók ellenére sem nyitották ki szájukat – kihívók és némák maradtak, mintha nem jött volna szó a szájukra azóta, hogy korábban felhízlalták, olajjal bedörzsölték, kopaszra nyírták s a paramabói piacon való jobb eladhatás érdekében csillagokkal és félholdakkal mázolták be a fejüket. Néma maradt ez a Flora és Sery mindvégig, amikor a katonák a szökött rabszolgák rejtekhelyeit akarták kiszedni belőlük. Szemük sem rebbent, egész idő alatt csak az égen elhúzó felhőket követték tekintetükkel.

1711, SURINAM
Élet a nők hajában

Bármilyen sok négert feszítenek is keresztre, vagy akasztanak föl a bordájukba vágott vaskampóra – a lázadások nem érnek véget Surinam partjának négyszáz ültetvényén. Mögöttük, az őserdőben, sárga alapon egy fekete oroszlán lobog – a szabadok zászlaja. Ott golyók híján szikladarabokkal vagy csontból készült nyílhegyekkel töltik meg a fegyvereket, de a holland telepesekkel folytatott harcban még mindig az áthatolhatatlanul sűrű dzsungel a legjobb szövetségesük.

A rabszolganők – mielőtt megszöknének – rizst, kukoricát és búzát, babot és tökmagot raknak félre, amit aztán hatalmas copfjaikban visznek magukkal, mintha gabonazsákok lennének. Amikor megérkeznek a dzsungelbe, búvóhelyükre, elsőként a fejüket rázzák meg, és bevetik a szabad területet.

1753, NYUGAT-AFRIKA, SIERRA LEONE
Dicsérjétek az urat! Egy korál

Isten villámlás közepette nyilatkoztatja ki magát. John Newton kapitány megtért a kereszténységre, miután hajója egy máskülönben végigrészegeskedett és végigátkozódott éjszakán hirtelen viharba keveredett, és hajszál híján a meder aljába fúródott. Azóta Newton Isten kiválasztottja. Minden este prédikál. Minden étkezés előtt imádkozik, és minden napot zsoltárok éneklésével kezd, amit legénysége rekedtes dünnyögéssel követ. Egészen különleges hálája jeléül minden út végén szentmisét fizet be Liverpoolban a Mindenhatónak.

Miközben a Sierra Leone torkolatában egy hajórakománnyi négerre vár, elhessegeti félelmeit és a moszkitókat, és azért imádkozik Istenhez, hogy tartsa rajta kezét az *African* hajón és legénységén, és gondoskodjék arról, hogy a szállítmány, amelyet hamarosan fedélzetére vesz majd, egészségesen meg is érkezzen Amerikába.

Newton kapitány – számtalan kollégájához hasonlóan – az Anglia–Afrika–Antillák kereskedelmi háromszögben tevékenykedik. Liverpoolban szövetet és pálinkát, fegyvereket és kést rakodnak be, s az afrikai parton ezeket az árukat fekete férfiakra, nőkre és gyerekekre cserélik. A hajók ezután a Karib-szigetek felé veszik az irányt, ahol cukorra, szirupra, gyapotra és dohányra váltják be a rabszolgákat. Ezeket a nyersanyagokat ismét Liverpoolba viszik, hogy aztán elölről kezdődjék a körforgalom.

Szabad óráiban a kapitány korálszerzeményekkel gazdagítja a szent liturgiát. Ma este egyedül van kajütjében, új korált kezd el, miközben arra a rabszolgakonvojra vár, amely késik, mivel útközben néhány néger iszapevéssel végezni akart magával. A korál címét már tudja: *Mily édesen cseng Jézus neve*. Megszületnek az első versszakok, s a kapitány a lehetséges dallamokat dúdolja a hozzáértőn hintázó lámpák alatt.

1767, ARGENTÍNA, MISSZIÓK
A hét falu története

Spanyolország királya hét falut ajándékozott apósának, Portugália királyának. Üresen ajándékozta el őket, pedig valaha lakottak voltak. Hét missziós településről van szó Uruguay felső részének keleti partjainál; ezeket a jezsuita atyák alapították a guarani-indiánok számára. Mint a guarani terület más missziós alapításai is, korábban a folytonosan fenyegetett határok bástyáiul szolgáltak.

A guarani-indiánok vonakodtak továbbvonulni. Juhokként változtassanak legelőt pusztán azért, mivel a tulajdonos így akarja? A jezsuitáktól nemcsak azt tanulták meg, hogyan kell órát, ekét, harangot, klarinétot és guarani nyelvű könyveket készíteni, hanem azt is, hogyan kell ágyút önteni, hogy védekezhessenek a rabszolgavadászok ellen.

A portugál és spanyol katonák elűzték őket, de az indiánok éjszaka ismét visszalopakodtak mind a hét falujukba. Ismét elűzték őket, ezúttal azonban ordító szélvészként, cikázó, fosztogató viharként. És mindenki megtudta, hogy a páterek az ő oldalukon állnak. „A király akarata Isten akarata", hirdették ugyan Loyolai Ignác rendjének vezetői, hozzátéve: „Az Ő akarata kifürkészhetetlen. Próbára tesz minket: Amikor Abrahám engedelmeskedett az isteni hangnak, s a kard már Izsák torka fölött volt, bölcsességében Isten angyalt küldött, hogy a megfelelő pillanatban feltartóztassa a csapást." De a jezsuita papok vonakodtak kiszolgáltatni az indiánokat, és az sem ért semmit, hogy Buenos Aires érseke ismételten az indiánok és a páterek kiközösítésével fenyegetőzött. Hiába követelték az egyházi méltóságok a puskapor elégetését, és azoknak az ágyúknak meg lándzsáknak az összetörését, amelyek a misszziókban már sok száz alkalommal állították meg a portugáloknak a spanyol határok elleni rohamait.

A hét falu háborúja a két korona ellen sokáig elhúzódott. A Caybaté-hegynél vívott csatában ezerötszáz indió esett el.

Bár a hét missziósfalut a földdel tették egyenlővé, a portugál királynak mégsem telt öröme a spanyol király ajándékában.

A két király nem bocsátotta meg a sértést. Három évvel a caybatéi ütközet után a portugál király minden birtokáról száműzte a jezsuitákat. A spanyol király pedig hűen követte ebben.

1767, MADRID, LISSZABON, LATIN-AMERIKA
A jezsuiták elűzése

Az utasítások lepecsételt borítékokban Madridból jönnek, s az alkirályok és kormányzók pillanatok alatt végrehajtják őket egész Amerikában. Az éjszaka során derült égből jövő villámcsapásként letartóztatják a jezsuita atyákat, és azon nyomban behajózzák őket a távoli Itáliába. Több mint kétezer pap megy ily módon száműzetésbe. Loyolai Ignác fiait, akik Amerika fiaivá váltak, azért bünteti meg a spanyol király, mivel ismételten bűnössé váltak az engedetlenségben, és magukra vonták egy független indián birodalom tervezésének gyanúját.

Senki sem gyászolja őket jobban, mint a guaranik. A területükön létrehozott sok jezsuita misszió a gonoszság és halál nélküli Ígéret Földjével kecsegtetett, s az indiánok a

karai nevet adták a lelkészeknek, azt a nevet, amelyet tulajdonképpen prófétáiknak tartottak fenn.

Lerombolt San Luis Gonzaga-i missziójukból az indiánok levelet küldenek Buenos Aires-be a kormányzónak. „Mi nem vagyunk rabszolgák”, írják, „nekünk nincs inyünkre a ti szokásotok, miszerint mindenki önmagával törődik, ahelyett hogy segítenétek egymásnak”.

Hamarosan minden megszűnik. A közösségi tulajdon szétesik, a közösségi termelési- és életmód hasonlóképpen. A legjobb missziói haciendákat elárverezik, a templomok, manufaktúrák és iskolák beomlanak, a maté-ültetvényeket és a búzaföldeket ellepi a gaz. A könyvlapokat már csak puskaporos zacskónak használják. Az indiánok az őserdőbe menekülnek, vagy csavargók, iszákosok, kurvák lesznek belőlük. Indiánnak születni ismét szégyen és bűn.

1767, MISSZIÓK
Nyelvüket nem vágatják ki

A paraguayi jezsuita missziók nyomdái a gyarmati Amerika legjobb könyveit állították elő. Vallási könyvek voltak ezek guarani nyelven, a betűket és az illusztrációkat fába metszették az indiánok.

A missziós falvakban a guarani volt az írás és a szóbeli érintkezés nyelve. A jezsuiták elűzése után kötelezővé teszik az indiánok számára a spanyol kizárólagos használatát. Csakhogy egyetlen guarani sem törődik bele abba, hogy ettől kezdve elveszítse nyelvét és emlékezetét. Senki sem engedelmeskedik.

1771, PÁRIZS
A felvilágosodás kora

Európában repedések támadnak a tisztelet parancsoló dómokon és kastélyfalakon. A polgárság gőzgépekkel, enciklopédia-kötetekkel és más fékezhetetlen faltörő kosokkal felszerelkezve, riadót fúj az ipari forradalomhoz.

Párizsból származnak azok a provokatív eszmék, amelyekből *az ostoba csőcselék* mit sem vesz észre, amelyek azonban meghatározzák az évszázadot. Az indulatos tanulni- és megérteni akarás kora ez. A felvilágosodás az emberi értelmet, a gondolkodó kisebbség józan eszét állítja szembe az egyházi dogmákkal és a nemesi kiváltságokkal. Az elítélés, az üldözés és a száműzés csak még jobban feltüzeli az angol filozófusok és a termékeny – és elsőként *mindenben kételkedő* – Descartes tudós tanítványait.

A felvilágosodás gondolkodóitól – a nehézségi erő törvényétől a papi nőtlenségig – egyetlen téma sem idegen. A rabszolgaság intézménye szakadatlan támadásokat vált ki belőlük. A rabszolgaság természetellenes, terjeszti Denis Diderot, *A tudományok, művészetek és mesterségek kritikus enciklopédiájának avagy kézikönyvének* kiadója. Az ember nem lehet urának tulajdona, ugyanazon okból, amiért egy gyerek nem lehet a szülei tulajdona, egy asszony a férjéé, egy cseléd a munkaadójáé és egy alattvaló a királyáé. Aki mást hisz, az összekeveri az embert a tárgyakkal. Helvetius szerint „egyetlen tonna cukor sem jut el úgy Európába, hogy ne színezné embervér”. Voltaire regényalakja, Candide pedig olyan rabszolgára bukkan Surinam szigetén, akinek kezét letépte a cukormalom, lábát pedig szökési kísérlet miatt vágták le: „Ez az ára annak, hogy Európában ti cukrot esztek!”

Ha elismernénk, hogy a négerek emberek, akkor ezzel egyúttal azt is elismernénk, mily kevéssé vagyunk keresztények, véli Montesquieu. Raynal abbé véleménye szerint minden olyan vallás, amely áldását adja a rabszolgaságra, megérdemli, hogy betiltsák. Jean-Jacques Rousseau pedig a rabszolgaság miatt szégyelli, hogy egyáltalán embernek született.

1785, LISSZABON – BRAZÍLIA
Szabályszegések
a gyarmati gazdasággal szemben

A portugál korona bezáratja Brazíliában a szövödéket. A továbbiakban csak durva rabszolgaruhákat akarnak ott előállítani. A királynő nevében Melo e Castro miniszter küldi el a megfelelő rendelkezéseket. A miniszternek feltűnik, hogy „Brazília legtöbb helytartóságában különböző manufaktúrák és műhelyek telepedtek le és szaporodnak el, s ezek különféle minőségű szövetek, még arany- és ezüstpaszomány készítésére is képesek”. Ez, amint írja, „veszedelmes szabályszegés”. Ha továbbra is fennmaradnának, „ennek még az is következménye lenne, hogy a végén e kiemelkedően fontos gyarmatok minden bevétele és gazdagsága lakóik kezében kötne ki”. Mivel Brazília oly termékeny és jövedelmező ország, „lakói ily módon teljesen függetlenné válnának a fölérendelt anyaországtól, ezért feltétlenül szükséges, hogy a mondott manufaktúrákat és műhelyeket megszüntessék”.

1795, JAMAIKA, MONTEGO BAY
Kutyák a rabszolgavadászathoz

A kubai kutyák joggal örvendenek nagy tekintélynek. A franciák sok szökött négert fogtak meg velük Haiti hegyeiben, és Nicaragua partjain néhány kubai kutya elég volt ahhoz, hogy megverjék a miszkitó-indiánokat, akik korábban három spanyol regimentet morzsoltak fel.

Jamaika angol földbirtokosai William Dawes Quarrell ezredest küldik Kubába kutyák beszerzésére. A sziget biztonsága és lakóinak sértetlensége követeli ezt, mondja a polgárok ülésre egybegyűlt tanácsa. Nem vetettek-e be csatáikban elefántokat az ázsiaiak? Nem üldözik-e magának Európának a legcivilizáltabb és legerkölcsösebb népei is lovon az ellenséges gyalogságot? – érvelnek az angol ültetvényesek. Miért ne kutathatnák fel barlangjaikban az elmenekült rabszolgákat ők is kutyákkal, ha egyszer a négerek rosszabb vadállatok, mint a kutyák?

Quarrell ezredes Doña Maria Ignacia de Contreras y Jústiz, San Felipe grófnője és Casillo hercegnője barátságos közvetítésének köszönhetően gondoskodik a kívánt kubai áruról. A *Mercury* nevű sóner fedélzetén elhozza a kutyavezetőket és a kutyákat.

Esti pára Montego Bayban. A harapós állatok jamaikai partra lépnek. Az utcák egy szempillantás alatt megtisztulnak, az ajtókat beszögezik. Fáklyafény mellett negyven kubai rabszolgavadász foglalja el állásait. Az övéhez erősített, feszesre vont láncokon mindegyikük három hatalmas kutyát vezet.

1816, PAMPÁK A RIO URUGUAYTÓL KELETRE
A földreform

Sikoly rázza meg Buenos Aires-t. A Rio Uruguaytól keletre Artigas kisajátítja a Belgranók és a Miték, San Martin apósa, valamint Bernardino Rivadavia, Azcuénaga, Almagro és Diaz Vélez urak családi birtokát. Montevideóban „bűnözői tervnek” nevezik a földreformot.

A földbirtokosok szemében – akiknek hatalmas gyomra a királyi kegynek, a csalásoknak vagy rablásoknak köszönhetően több ezer négyzetmérföldes földeket nyelt el – egy gaucho [dél-amerikai lovas marhapásztor] vagy ágyútöltelék, vagy az udvari cselédség tagja, és aki más akar lenni, annak kalodában a helye, vagy megérdemel egy golyót. És ez az Artigas most azt akarja, hogy minden gaucho kapjon egy darab földet.

A szegények inváziója ellepi az esztanciákat. A keleti pampák síkságain hirtelen kunyhók, gabonaföldek és körülkerített mezők keletkeznek. A föld folyton megtaposott népe most hirtelen rúgásokat osztogat. Ők, akiken mindig

keresztülléptek, most mindenen keresztüllépnek. Azok a férfiak, akik a Spanyolország elleni függetlenségi háborúban bőven produkálták a hullákat, egyszerűen megtagadják, hogy a korábbiakhoz hasonlóan üres kézzel álljanak ott. A montevideói tanácsurak szemében Encarnación Benitez, Artigas egyik katonája „egy láncait vesztett dühöngő, egy csavargó és bajkeverő”, mivel galoppban lovagol „egy rakás gazfickó” élén, s szétosztja a földeket meg a teheneket. Lándzsája alatt a nincstelenek védelmet találnak, ennek ellenére ennek a vakmerő, talán elvadult, barna bőrű analfabétának sosem állítanak emlékművet, sosem nevezik el róla Argentína egyetlen sétányát, útját, de még utcácskáját sem.

1821, CAMPAMENTO LAURELTY
A fekete Boldizsár, a három király közül a legszentebb

A környékbeli falvakból és messze fekvő tájakról is jönnek a paraguayiak, hogy megcsodálják a furcsa, éjfekete lényeket. Az Artigas által felszabadított rabszolgák, akik követték Caudillót az emigrációba, Laureltyben telepednek le.

Velük van Boldizsár, az Isten földi fogadására kiszemelt király. Boldizsár segítségével vetik be földjeiket, Boldizsár számára dübörögnek a dobok, és tiszteletére hangzanak fel az Afrikából származó harci dalok a Rio del Plata lapályain. Amikor közeledik névünnepe, január 6-a, Artigas harcostársai vörös selyemgallért és virágkoszorút viselnek, és arra kérik a szent királyt a táncban, soha többé ne engedélyezze a rabszolgaságot, s óvja meg őket az agylágyító gonosz szellemektől és a kakasként kukorékoló tyúkoktól.

1829, RIO DE JANEIRO
Külföldi adósságok hólabda-hatással

Hét évvel korábban Pedro kormányzóherceg Brazília császárává kiáltotta ki magát. Az új, a portugál gyarmati hatalomtól végre független állam már születése pillanatától a brit bankárokhoz dörgölőzik. Pedro királyi atyja, Johann kiürítette a bankot, s az utolsó gramm aranyat vagy ezüstöt is Lisszabonba vitte. Az első néhány millió font sterlinget könnyen meg lehetett kapni Londonból. Fedezetül elzálogosították a vámbevételeket, s a hazai közvetítők minden kölcsönből két százalékot kaptak.

Brazília most már a kölcsön vett összeg duplájával tartozik, s az eladósodás hólabdaként görög és növekszik tovább. A hitelezők kezében van a döntés, és minden brazil már születésekor eladósodott.

Pedro császár ünnepélyes szózatban közli, hogy az államkassza „nyomorúságos állapotban” van – értsd: üres –, és hogy az országot államcsőd fenyegeti. De már ismeri a megmentés útját. Olyan „intézkedéseket” határozott el, „amelyek egy csapásra megszüntetik a jelenlegi szükséghelyzet okát”. Kifejti, milyen radikális intézkedésekről van szó, nevezetesen új hitelekről, amelyeknek engedélyezését Brazília – magas, de nem becsületsértő kamatokkal – a londoni Rotschild és Wilson bankházaktól reméli. Az újságok egyidejűleg annak az ezernyi ünnepélynek az előkészületeivel vannak tele, amelyek a brazil császár és Amelia hercegnő esküvőjét övezik majd. Magánhirdetésekben négereket ajánlanak föl megvételre vagy bérletbe, azonkívül Európából frissen importált sajtot és kaviárt. A Rua Quitandán található Hotel do Globo „külföldi, fehér szakácsot keres, aki nem iszik, és akinek szájában nem füstöl örökké cigaretta”.

1839, GUATEMALA, COPÁN
Szent város eladó ötven dollárért

A vevő John Lloyd Stephens, az Egyesült Államok követe Közép-Amerikában. Megvételre kínálják a hondurasi Copánban lévő maya várost, amely fölött egy folyó partján az őserdő burjánzik.

Copánban az istenek kővé váltak, és kőből vannak az istenek által kiválasztott vagy megbüntetett emberek is. Copánban ezer évvel korábban tudós csillagászok éltek, akik megfejtették a Hajnalcsillag titkait, és addig el nem ért pontossággal mérték a napévet.

Az idő megrongálhatta, de nem pusztíthatta el a szép frízekkel és faragott kőlépcsőkkel díszített templomot. Az istenek felbukkannak az oltárok között, bújócskát játszanak a tollas maszkok, jaguárok és kígyók között, és a sűrű bozótban álló sztélén feltátják torkukat. Emberek és istenek egyaránt szinte lélegeznek ezeken a kőlapokon, amelyek hallgatnak, de nem némák.

1839, HAVANNA
Újsághirdetés

Adás-vétel
Állatkínálat

Kubában született, egészséges, testi fogyatékosság nélküli fiatal néger nő eladó, készséges és hűséges, jó szakácsnő, némileg jártas a mosásban és vasalásban, kiválóan bánik a gyerekekkel, ötszáz pezóért. Cím: Calle Daoiz, Nr. 150. Közelebbit ugyanott.

1882, NEW YORK
A világ teremtése John D. Rockefeller szerint

Kezdetben világosságot csináltam egy kerozinlámpással. És a sötétség, amely a faggyúgyertyákon csak nevetett – meghátrált. Így lett este és reggel, az első nap.

A második napon Isten próbára tett engem, és barátokkal, nőkkel meg egyéb feneketlen hordókkal kísértésbe vitt.

Én pedig szóltam: „Engedjétek hozzám a kőolajat!” És megalapítottam a Standard Oil-t. És láttam, hogy ez jó. Így lett este és reggel, a harmadik nap.

A negyedik napon követtem Isten példáját. Hozzá hasonlóan megfenyegettem és megátkoztam mindenkit, aki megtagadta nekem az engedelmességet, és Hozzá hasonlóan a zsarolás és a büntetés eszközéhez nyúltam. Ahogyan Isten szétmorzsolta konkurenseit, úgy tapostam szét én is riválisaimat Pittsburghben és Philadelphiában. Ám aki bűnbánatot tartott, annak megbocsátást és örök békét esküdtem.

És véget vetettem a rendetlenségnek a földön. Ahol káosz uralkodott, oda szervezetet vittem. És sosem ismert nagyságrendekben számoltam ki a költségeket, rögzítettem az árakat, továbbá beosztottam munkaerők millióinak teljesítményét, nehogy valaha is megint idő-, energia- vagy anyagpocsékolás következzék be. Száműztem az emberiség életéből a szerencsét és a véletlent. És abban a térben, amelyet magamnak teremtettem, nem volt hely nyápicok és csődlények számára. Tehát este lett és reggel, az ötödik nap.

Mivel nevet is kellett adnom művemnek, kieszeltem a *tröszt* szót. És láttam, hogy ez jó. És megállapítottam, hogy – miközben este lett és reggel, a hatodik nap – a világ örökké éber szemeim körül forog.

A hetedik napon irgalmasságot gyakoroltam. Összeszámoltam a pénzt, amit Isten azért adott nekem, hogy folytassam az Ő tökéletes művét, és ötszázhúsz centet a szegényeknek adományoztam belőle. Azután megpihentem.

1890, RIO DE LA PLATA
Munkatársak

Több mint ötvenezer új munkaerő – a kilátástalanság által az itteni partokra űzött európai – érkezik évente Rio de la Platába. A piemontiak bármelyik kolóniájára érkezik is előadókörútján Edmondo De Amicis, mindenütt olasz zászlókat lát lengeni, s a montevideói vagy Buenos Aires-i munkásgyűléseken spanyolul éppúgy tartanak gyújtó hatású beszédeket, mint olaszul, franciául vagy németül.

Tíz munkás és kézműves közül nyolc külföldi, köztük olasz szocialisták és anarchisták, francia kommünárok, az Első Köztársaság spanyoljai, forradalmárok Németországból és Közép-Európa más tájairól. A folyó mindkét partján sztrájkok törnek ki. A montevideói villamosok dolgozói tizennyolc órát dolgoznak naponta, a malmok és a tésztagyárak munkásai tizenötöt. Vasárnap nincs, és Buenos Aires-ben a kormány egyik tagja megmagyarázza a nyilvánosságnak, hogy minden bűn kezdete a restség.

Május 1-ét Buenos Aires-ben ünneplik először Latin-Amerikában. A fő szónok José Winiger. Közli, hogy hamarosan itt lesz a szocializmus ideje a földön. Eközben a tógák, a tollak, a fegyverek és a reverendák urai azt követelik, utasítsák ki a rendellenes külföldieket. Az ihletett költő, Miguel Cané olyan törvény tervezetén dolgozik, amelynek segítségével ki lehet dobni Argentínából a beutazott agitátorokat.

1890, ARGENTÍNA, BUENOS AIRES
Bérkaszárnyák

A Colón Színházban a karnevál idején szegények és gazdagok ugyanazt a belépti díjat fizetik. Ám alighogy átlépik a küszöböt, a fizikai munkások ide ülnek, a szellemi munkások amoda, és egy sem szentségteleníti meg a helyet azzal, hogy mondjuk eltéveszti a helyét. A táncteremben forgolódik a társadalom alsóbb rétege, a szalonokban és páholyokban szórakozik a felső réteg. Egész Buenos Aires-ben az a szokás, ami a színházban. A jobb módúak a Barrio Norte két-háromemeletes palotáiban hálnak; az aggszüzek persze, akik inkább érintetlenül halnak meg, semmint hogy obskúrus külföldiekkel keveredjenek, egyedül alszanak.

A déli városrészben egymás lábát tapossák azok, akik a rövidebbet húzták ezen a földön. A három belső udvarral és külön bérkaszárnyákkal ellátott, elhagyott gyarmati építményekben Nápolyból, Vigóból vagy Besszarábiából beutazott munkások alszanak váltakozva. Ezekben a főzőalkamatosságokkal, tálakkal és gyerekágyul szolgáló ládákkal telezsúfolt lyukakban sosem hűlnek ki az ágyak. Az egyetlen árnyékszék előtt a várakozók hosszú sorában örökös a torzsalkodás. A csend itt elérhetetlen luxus. Néha azonban éjszaka ünnepelnek, s ekkor a mosónők és varrónők, munkaadójuk és férjük cselédei, a gitárnak, a mandolinnak és a dudának köszönhetően elveszettnek hitt dallamokat hallanak, s a magány elviselhetőbbé válik a férfiak számára, akik napkeltétől napszálltáig bőrt csereznek, húst rakodnak, fát fűrészelnek, zsákokat cipelnek, falakat húznak fel és meszelnek, cigarettát sodornak, búzát őrölnek vagy kenyeret sütnek, miközben a gyerekek már cipőt pucolnak az utcán, vagy a nap gyilkosságát kiáltják ki.

1901, NEW YORK
Ez Amerika – és Délen a semmi

Andrew Carnegie 250 millió dollárért eladja az acélmonopóliumot. A vevő John Piermont Morgan bankár, a General Electric tulajdonosa, aki ily módon megalapítja a United States Steel Corporation-t. A fogyasztás őrülete, a pénz mámora omlik vízesésként a felhőkarcolókról: Az Egyesült Államok a monopóliumok birtoka, a monopóliumok pedig egy maroknyi emberé, ám a gyárak szirénáitól vonzva évről-évre csapatostul jönnek a munkások Európából, és miközben a hajók fedélzetén alszanak, arról álmodnak, hogy mihelyt kilépnek New York partjaira, milliomosok lesznek. Az ipari korszak eldorádója az Egyesült Államokban van, s az Egyesült Államok számít Amerikának.

Délebbre, a másik Amerikának még saját nevét sem sikerül eldadognia. Egy frissen közzétett beszámoló feltárja, hogy ennek az Alsó-Amerikának *minden* országa az Egyesült Államokkal, Angliával, Franciaországgal és Németországgal áll kereskedelmi kapcsolatban, és *egyetlen egy* sincs közöttük, amelyik szomszédaival. Latin-Amerika egymástól elszigetelt, ostoba hazák csoportja, amely arra szerveződött, hogy tagjai egymástól elidegenedjenek, és arra esküdött fel, hogy kölcsönösen megtagadják önmaguktól a tiszteletet és a szeretetet.

1901, EGÉSZ LATIN-AMERIKÁBAN
Körmenetek köszöntik az új évszázadot

A Rio Bravótól délre fekvő falvakban és városokban Jézus Krisztus tántorog a maga útján: egy halálra szánt, vértől mocskos állat, nyomában gennyes sebekkel borított, lerongyolódott tömeg visz fáklyákat és emeli magasra hangját a kórusban. Ezt a népet ezernyi baj szorongatja, olyan bajok, hogy semmiféle orvos vagy kézrátétellel gyógyító személy soha nem lenne képes meggyógyítani azokat; pedig egészen más sorsot érdemel, olyat, hogy nincs az a próféta vagy jövendőmondó, aki ennek meghirdetésére képes lenne.

1910, AZ AMAZONAS MENTÉN
Az emberevők

A kaucsuk ára egyik pillanatról a másikra korábbi értékének harmadára esik, s az Amazonas-menti városok jóléténél szőtt álom gonosz véget ér. Az ún. Holnap Országa egyik napról a másikra Sosemvolt Országgá, vagy legfeljebb a Tegnap Országává válik, s a kereskedők, akik kiszipolyozták, elhagyják. A kaucsuküzletben rejlő nagy pénz az Amazonas erdeiből az új ázsiai ültetvényekre menekül, ahol jobban és olcsóbban termelnek.

Kannibál üzlet ez. *Emberevőknek* nevezik az indiók azokat a rabszolgavadászokat, akik munkaerő után kutatva hajózzák végig a folyókat. A virágzó közösségekből csak nyomorúságos maradványokat hagynak. Az emberevők a kaucsuk-vállalkozásokba küldik a megkötözött indiókat. A hajók rakterében szállítják őket, együtt a többi áruval, illetve a megbízásra és a szállítási költségekre vonatkozó jegyzékekkel.

Eduardo Galeanónak, Dél-Amerika egyik leghíresebb írójának és kritikusának el kellett menekülnie kellett Uruguayból, majd Argentínából is. Száműzetésének hosszú éveiből nem keveset töltött el Spanyolországban, ahol sok kutatást folytatott könyvtárakban és archívumokban, hatalmas mennyiségű tényt és történelmi forrást tárva fel.

Forrás: Publik-Forum, 1992/1

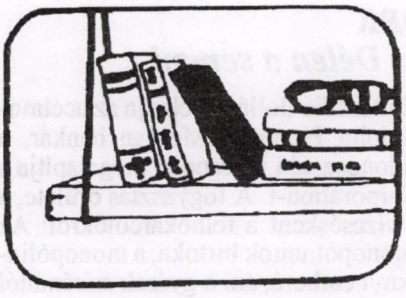

Wolfgang Weilharter

Ellenállás és erőszakmentesség

Amerikai polgárok a *School of the Americas* ellen

Ebben az írásban az Amerikai Egyesült Államok egyik olyan mozgalmát mutatjuk be, amely joggal sorolja be magát *Gandhi* és *Martin Luther King* nagy erőszakmentes mozgalmainak hagyományába, Európában azonban mindmáig mégis messzemenően ismeretlen maradt: azt a mozgalmat, amelynek célja, hogy elérje a *School of the Americas* bezárását. Alig ismerik ezt a mozgalmat, és ugyanez vonatkozik törekvéseinek tárgyára, a School of the Americas-ra („A két Amerika iskolája”, rövidítve: SOA), vagy ahogyan hivatalosan nevezik, az US-Army School of the Americas-ra (USARSA) is.

Ezt az egyesült államokbeli katonai iskolát 1946-ban alapították, és először Panamában helyezték el, mígnem 1984-ben az USA dél-keleti részére, a Georgia szövetségi államban lévő Fort Benningbe helyezték át, Columbus város közelébe, kétórás autóútnyi távolságra dél-nyugatra a milliós Atlantától. A SOA egyetlen és kizárólagos célja, hogy latin-amerikai katonákat képezzen ki, akik közül 1946 óta több mint 60 000 végezte el a különféle tanfolyamokat. A SOA-nak jelenleg mintegy 250 tanára, és évfolyamonként 800-2000 hallgatója van. Vitatott, hogy miben is áll a kiképzésük. Az iskolában folyó oktatás mindenesetre létfontosságú „az USA-nak a féltekével kapcsolatos nemzetbiztonsági céljai sikeressége szempontjából”, ahogyan ezt az iskola félhivatalosnak tekinthető Web-oldala hírül adja. Ezt a célt többek között azáltal érik el, hogy Latin-Amerika államait „képessé teszik arra, hogy együttműködjenek az Egyesült Államokkal a drogellenes harccal összefüggő intézkedésekben”; ezenkívül állítólag arra irányul az iskolában folyó oktatatás, hogy a latin-amerikai katonákkal elsajátíttassák annak tudnivalóit, hogyan működik a hadsereg a demokratikus társadalmakban. 1989 előtt az iskola hivatalosan megnevezett célja az volt, hogy harcoljon a kommunizmus ellen a latin-amerikai kontinensen.

Teljesen másképpen fest a dolog az iskola ellenzőinek ábrázolásában. Ők először is rámutatnak azoknak a diktátoroknak listájára, akik a SOA-n szereztek végzettséget: *Hugo Banzer*, Bolívia, 1971–1978; *Roberto Viola*, Argentína, 1981; *Leopoldo Galtieri*, szintén Argentína, 1981–1982, a Falkland-háború idején; *Omar Torrijos*, Panama, 1968–1981; *Manuel Noriega*, szintén Panama, 1981–1988; *Juan Velasco Alvarado*, Peru, 1968–1975 és *Guillermo Rodriguez*, Ecuador, 1972–1976. Valamennyien a SOA hallgatói voltak, mielőtt hatalomra jutottak volna. Ezenkívül rámutatnak arra is, hogy ha egyik-másik juntavezér nem Georgiában koptatta is az iskolapadot, személyzetük ott végzett. *Pinochet* chilei titkosszolgálatának hetedrésze tanult állítólag a SOA-ban, az 1978–1986 közötti három guatemalai katonai diktatúra minisztereinek pedig a fele. Végül az iskolával szembeni vádak közül sosem hiányzik az utalás arra a számos merénylőre, akiknek neve az iskola végzőseinek listáját díszíti. Csak néhány példa: A hírhedt 1981-es *El Mozote*-i (El Salvador) mészárlás során 900 civilt gyilkoltak le, s úgy tartják, ennek a megtervezői és megbízói a SOA-ban végeztek, ahogyan ők mozgatták a szálakat *Gerardi* guatemalai püspök 1999-es meggyilkolásában, vagy a *Colonel Lima Estrada* elleni merényletben éppúgy, mint az 1989-ben meggyilkolt *salvadori jezsuiták* esetében: az ENSZ vizsgálóbizottsága által megnevezett 26 merénylő közül 19 volt hallgatója a SOA-nak.

Ennek az állapotnak az igazolására az iskola szívesen hozza fel a „néhány férges alma” érvét, vagyis hogy az iskola 60 000 növendéke közül az ellenfelek csak mintegy ötszázat tudnak megnevezni az emberi jogok megsértőjeként, azaz a végzettek elenyészően csekély hányadát. Mivel pedig Latin-Amerika sok államában polgárháború uralkodik, mondják, az ötszázas szám amúgy is figyelemreméltóan alacsony, s hozzáteszik: a hallgatók mindenesetre semmi olyat nem tanulnak ebben az iskolában, ami az emberi jogok semmibe vételére indítaná őket.

A Fehér Ház vizsgálata

Csakhogy ezen a ponton különösen is eltérnek az ábrázolások. A SOA bezáratására törekvő mozgalom azt veti a katonai iskola szemére, hogy ártatlanok zsarolását, letartóztatását, kínzását és kivégzését tanítja, vagy legalábbis tanították benne. Ezeket a szemrehányásokat többek között arra a vizsgálatra alapozzák, amelyet a közvélemény nyomására a Fehér Ház végzett el 1996-ban, s amely azt eredményezte, hogy hét kézikönyv tartalmazott útmutatásokat bűnözői praktikákhoz, de biztonsággal csak azt lehetett állítani, hogy ezeket a könyveket 1991-ig használták. Ezeket a praktikákat olyan szakszervezeti funkcionáriusok vagy kormánykritikusok ellen szándékoztak alkalmazni, aki azt vetették kormányuk szemére, hogy csődöt mondtak népük alapszükségleteinek kielégítésében. E leleplezések oda vezettek, hogy az USA liberális közvéleménye felháborodott az iskola tevékenysége miatt. A *New York Times* olyan intézményről beszélt, amely „nyilvánvalóan nem felel meg az amerikai értékeknek”. A *Los Angeles Times* így írt: „Történetét tekintve a SOA aligha lehet az az eszköz, amelyet Washingtonnak manapság fel kellene használnia Latin-Amerikához fűződő kapcsolatainak megszilárdításához”, és azt követelte: „Temessétek el a múlt maradványát!”

Az iskola szóvivői azt vetik ellene ezeknek a vádaknak, hogy 1991 óta rendben van a tanrend, s hogy a tankönyvek alaposabb szemrevételezése végül is csak egyetlen egy olyan esetet tudott felmutatni, amely határozott útmutatást tartalmazott az emberi jogok megsértésére, ami elenyészően csekély szám, tekintettel a SOA-n használt sok száz munkaanyagra, és ráadásul nem biztos, hogy ezt az egyet is nem úgy fogták-e rá az iskolára.

Általában két érvvel védik az iskola létjogosultságát. Az egyik nagyjából így hangzik: Inkább mi, egyesült államokbeli demokraták kínáljunk fel kiképzési lehetőséget, semmint a nem

demokratikus hazai katonaság, vagy a Fidel Castro-vágású, nem demokratikus kommunisták. A másik pedig így: Ha kivonnánk magunkat a latin-amerikai katonák kiképzéséből, ez biztonságpolitikai elszigetelődés lenne, s ha olyan fejlemények következnének be Latin-Amerikában, amelyek biztonságpolitikai veszélyt jelentenének az USA szempontjából, akkor megintcsak közvetlen amerikai beavatkozásokra kerülne sor, ezeknél pedig jobb a „kooperációnak” ez a formája. Eközben, mint már hangsúlyoztuk, a SOA és az USA-kormányzat 1989-ig a latin-amerikai kommunizmust jelölte meg az USA legfontosabb biztonságpolitikai veszélyeztetéseként, azóta pedig Latin-Amerika drogkereskedelme lépett ennek helyébe.

Az iskolával szembeni ellenállás az 1983-as évre nyúlik vissza, és főképpen a most 61 éves *Roy Bourgeois* nevével kapcsolódik össze. Bourgeois tengerésztiszt volt a vietnámi háború idején, aztán pap lett, belépett a Maryknoll-rendbe, és Latin-Amerikába ment. Mint sokan mások a nemzedékéből, ő is arról beszél, hogy „a szegények térítették meg”, esetében a bolíviai szegények. Amikor 1983-ban azt olvasta, hogy salvadori katonák érkeztek Georgiába kiképzésre, odautazott, katonai egyenruhában behatolt a gyakorlótérre, és egy fán ülve a meggyilkolt egykori salvadori érsek, *Oscar Romero* beszédeit játszotta le magnetofonról. Akciója nagy nyugtalanságot váltott ki a létesítményben, riadó és szirénázás követte, Bourgeois-t pedig másfél évi börtönre ítélték. Ám ő nem hagyta, hogy ez eltérítse, és 1990-ben megalapította a SOA-Watch (SOA-Virrasztás) nevű ellenállási szervezetet, amely még ma is gondoskodik a SOA-val szembeni ellenállás folytonosságáról. *Roy* atyát összesen négyszer tartóztatták le, és négy évet töltött fogságban. A SOA-Watch-nek ma két irodája van, a egyik Georgiában, közvetlenül a SOA kapuja előtt, s ezt Bourgeois vezeti, a másik Washingtonban.

Évenkénti tiltakozó akció

Ami mármost a mozgalom politikai stratégiáját illeti, a *Gandhi* és *M. L. King* szellemében vett erőszakmentesség alapirányultságát kell kiemelni, valamint a SOA-Virrasztás ama képességét, hogy ezt a tanítást felszabadítás-teológiai keretekben, hitelreméltóan alkalmazza jelenlegi viszonyaink között. Ezt legjobban a SOA-Virrasztás leglátványosabb akcióján, azon a tiltakozó akción lehet megmutatni, amelyet minden év novemberében tartanak meg Georgiában, a SOA kapui előtt. Ennek az akciónak az a célja, hogy megőrizze mindazok emlékét, akik a SOA-t végzetteknek és az USA latin-amerikai politikájának lettek áldozatai, de a novemberi dátum tudatosan akar kapcsolatot teremteni azzal, hogy 1989. november 16-án gyilkolták le a hat San Salvador-i jezsuitát, valamint házvezetőnőjüket és annak lányát. Tíz éve minden évben végrehajtják ezt a hétvégi akciót, s a résztvevők száma egyre nő. 1990-ben 40 ember vett részt rajta, 1997-ben 2000, 1999-ben, az eddig legsikeresebb évben 12.000, 2000-ben pedig a nagy eső ellenére 10.000. Ekkor került sor először párhuzamos akcióra a mexikói Chiapas-ban, ahol a *Las Abejas* nevű civil társadalmi csoport 300 tagja böjtölt és imádkozott, és nagy veszélyek közepette búzát szórt szét a katonai létesítmény területén.



Az akció szombaton délelőtt kezdődik egykori áldozatok beszédeivel, amilyen például a megkínzott kolumbiai újságíró, *Richard Velez*, vagy áldozatok hozzátartozóiéval, például a Salvador-i szegény parasztasszony, *Rufina Amayáéval*, aki az El Mozote-i vérengzésben elveszítette családját, továbbá politikusok, például az Illinois államokbeli *Janice Schakowsky* parlamenti képviselő, vagy olyan elméleti szakemberek beszédével, mint St. Paul (Minnesota) Szent Tamás-egyetemének teológiaprofesszora, *Jack Nelson-Pallmeyer*. A rendezvényen olyan személyiségekkel lehet találkozni, mint a nyolcvanéves *Peete Sieger*, az Oscar-díjra jelölt színész, *Martin Sheen*, a kanadai zenész, *Bruce Cockburn* vagy *Daniel Berrigan* jezsuita atya, aki erőszakmentes akciók egyik vezetője az USA-ban.

Ez a programrész vasárnap délig tart, és már ekkor észrevehető a mozgalom erőszakmentes jellege. A szemtanúk a legborzalmasabb dolgokról számolnak be, például a már említett Rufina Amaya elmondja, hogyan veszítette el négy gyermekét, férjét és szüleit, összesen 27 hozzátartozóját az El Mozote-i mészárlásban, amikor egy fa mögé rejtőzve nézte végig a gyilkolást, s látta például, hogy az egyik katona feldob egy gyereket a levegőbe, majd bajonettjével felnyársalja.

Mi lenne kézenfekvőbb, és mi tűnik jogosabbnak, mint hogy ilyen beszámolók hallatán az ember átadja magát a vak dühöngésnek, amikor ezeknek a rémtetteknek a mértékadó szerzői

csak egy kőhajításnyira ülnek elsáncolva a katonai létesítmény falai és drótsövényei mögött. Ezen a ponton azonban arra kérik fel a tömeget, hogy közösen mondják el az erőszakmentesség tizenegy pontos hitvallását, amelyben többek között ilyen mondatok találhatók:

- „A jogtalankodásokkal szembeni dühünket mindenkor pozitív, erőszakmentes erőként fogjuk felhasználni a változás érdekében.”
- „Elutasítjuk, hogy viszonozzuk azok szóbeli vagy fizikai támadásait, akik ellenünk vannak, vagy nem értenek egyet velünk.”
- „Meg fogjuk védeni ellenfeleinket a sértésektől és támadásoktól.”
- „Letartóztatáskor mintaszerűen fogunk viselkedni. Nem fogjuk kikerülni akcióink törvényes következményeit.”
- „Szavakban, jelképekben és akciókban megnyilvánuló lelkületünket a nyitottság, barátságosság és tisztelet határozza meg minden ember iránt, akivel csak találkozunk, beleértve a katonai személyzetet vagy a rendőrség hivatalnokait is.”
- „Senkinek a tulajdonát nem fogjuk tönkretenni.”

A hétvége tulajdonképpeni csúcspontja vasárnap délben kezdődik. Aki kész maximum egy év börtön és 5000 dollár büntetés vállalására, az részt vesz az iskola áldozatainak emlékére tartott temetési meneten, amely behatol a terepre. Mindazonáltal a büntetés veszélye rendszerint nem fenyegeti a „behatolók” többségét. A katonaság és az iskola vezetése nagyon is tudatában van annak, hogy egy emberek ezrei elleni tömeges eljárás olyan médiavisszhangot váltana ki, amely végül is csak ártana a SOA-nak. 1997-ben 601 aktivista hatolt be az iskola területére, közülük 25-öt ítéltek el; 1999-ben a 12.000 résztvevőből 4400-an hatoltak be, s közülük csak tizet ítéltek 6 hónapig terjedő börtönre és 5000 dollár pénzbüntetésre; 2000-ben 3600-an mentek be, akik közül szokatlanul sok, 2100 ellen indítottak eljárást, de jelenleg még nem lehet tudni, mennyi ellen emelnek vádat.

A temetési menet minden résztvevője kap egy fehér fakeresztet vagy egy fehér Dávid-csillagot, amelyen valamelyik áldozat neve áll, például: „Manuel Rodriguez Benavida, Nicaragua”, vagy „Maria Isabella Maya Clara, Guatemala, élt 8 hónapot”, vagy „Egy Pedro Armaquez-beli névtelen gyermek, élt 8 napot”.

Amikor a menet felsorakozott, és ismét eluralkodik a semmilyen erkölcsi gátlást nem ismerő, nyomasztó jogtalankodások okozta hangulat, a résztvevőknek még egyszer felteszik *Gandhi* három kérdését, amelyeket annak idején a szatjagraha-akciók résztvevőihez intézett, és felszólítják őket, hogy csak az vegyen részt a menetben, aki képes igennel felelni ezekre a kérdésekre:

- „Kész vagy-e arra, hogy kockáztasd a börtönbe kerülést?”
- „Kész vagy-e arra, hogy viszonzás nélkül elviseld az erőszakot?”
- „Képes vagy-e arra, hogy saját szívedben fölismerd az erőszakosságot?”

Aki ezt átélte, megállapíthatja a különbséget azoknak a megszokott politikai aktivitásoknak a százaival szemben, amelyek számára ugyan magától értetődő a lemondás a fizikai erőszakról és a szóbeli sértésekről, de amelyek mégis meghatározóan rá vannak utalva valamilyen ellenségkép meglétére. A politikai gyakorlat ezen formáinak a támadás döntő pillanatában nem lenne erejük ahhoz, hogy tekintetüket még egyszer visszafelé irányítsák, arra, hogy maguk is mennyire belebonyolódtak a konfliktusba, mivel az effajta tekintet kontrakarikírozná az ellenségről addig ápolt képet, és ezáltal elveszne az a döntő erő, amely az embereket a mozgalomhoz köti.

A katonai rendőrség nem tartóztatja fel az iskolai területére tartó menetet. Nyilvánvalóan úgy vélik, hogy kisebb a kár, ha az emberek bemehetnek néhány kilométernyire a tágas terepre, oda, ahol ápolt fű és facsoportok vannak, és még nem állnak kaszárnyák és oktatási épületek. Ott aztán feltartóztatják a menetet, s a résztvevőket felkérik, hogy szálljanak be a készenlétben álló buszokba, amelyekkel kiviszik őket. Később az iskola PR-osztálya majd közzéteszi, hogy az egész ügy nem jelent semmiféle problémát, ellenkezőleg, arról van szó, hogy „működés közben lehet megfigyelni a demokráciát”, és ezért csak jót tesz, ha az iskola latin-amerikai hallgatói ezt rögtön a valóságban élhetik meg.

Az elítéltek átlagéletkora mindig magas. 1997-ben a csaknem kilencvenéves bíró, *Robert Elliott* 25 embert ítélt el, akiknek átlagos életkora 59 év volt. 2000-ben ugyanez az átlag 61 év volt. Ennek oka alighanem abban rejlik, hogy ebben az életkorban az ember már nem tesz kockára semmiféle pályafutást. A túlnyomó többségnek vallási, keresztény indítéka van. A hetvenéves *Daniel Sage* például, a New York-i Siracuse Egyetem egykori pedagógiaprofesszora és egy unitárius gyülekezet vezetőségi tagja. A hatvankilenc éves *Mary Earley*, egykor kisegítő iskolai tanárnő New York Cityben, ezekkel a szavakkal vezette be védekezését: „Hangsúlyoznom kell, hogy hazai, valamint latin- és közép-amerikai testvéreimmel teljes szolidaritásban állok itt Isten és e bíróság előtt. Azért állok itt, mert egy annál magasabb törvényt követek, mint amelyik ezt a bíróságot kötelezi, mégpedig a lelkiismeret, az informált lelkiismeret törvényét.” Végül pedig a hatvanhét éves *Megan Rice*, akit szintén 6 hónapra és 3000 dollárra ítéltek, és „Jézus, a Szent Gyermek Rendjének” tagja.

A tiltakozás átfogja a nemzedékeket

Mindenesetre ebből a körülményből nem szabad arra következtetni, hogy az iskolával szembeni ellenállásnak a 68 utániak, a Vietnám utániak vagy a negyven fölöttiek békemozgalmai a hordozói. Tiszteletreméltó ezeknek az aktivitása, de utánpótlás nélkül olykor-olykor kissé megsápadtak. A SOA-Virrasztás egyike azon szerveződéseknek, amelyek valóban minden nemzedéket megmozgatnak. Nelson-Pallmeyer azt mondta egyik beszédében, hogy „generációkat átfogó” mozgalomról van szó, és szavainak igazsága nyilvánvaló. Sok fiatal van jelen, nem egyszer diákkorúak, és egész (felekezeti) iskolák utaznak oda, például a brebeuf-i (Kanada) jezsuita gimnázium, a bostoni jezsuita college vagy a minnesotai St. Paul Szent Tamás Egyetemének hallgatói.

Az eddig mondottakból nyilván kiderült már, hogy a mozgalom egyik fő részének vallásos, keresztény alapirányultsága van. Ez azonban nem okoz problémát az amerikai politika világi területéről érkezőknek, például a szakszervezeti mozgalmak tagjainak, ami azzal is összefügg, hogy az USA a felvilágosodásnak azt az angolszász típusát képviseli, amely kapcsolatban maradt a vallással, de bizonyára azzal is, hogy a SOA-Virrasztás nem ad okot bizalmatlanságra.

A SOA ellenfelei annak is tudatában vannak, hogy egyáltalán nem a SOA jelenti a fő problémát. 1999-es beszédében Nelson-Pallmeyer ezeket mondta: „A világ népességének 6 %-a fogyasztja el a világméretű jólét 50 %-át. Ennek az állapotnak a védelmezése alkotja a külpolitikai tulajdonképpeni tárgyát. Nem megyünk el innen addig, amíg el nem tűnik ez a külpolitika.”

Ki kell emelni azt a rendőrséghez fűződő viszonyt is, amely az egész hétvégét meghatározza. Nincs feszültség, a rendőrök nem hordanak pajzsot, nem alakultak még ki idegölő csaták a rendőrséggel. Gyengeségből vagy gyávaságból? Nem, hanem az erőszakmentes alapirányultság lehetővé tette, hogy a tekintet a valóságos ellenfélre irányuljon, az pedig nem a rendőrség. Pszichológiai síkon meg lehet állapítani, hogy az olyan hangulatban, amelyet elködösít a gyűlölet és az abból fakadó tehetetlenség, szükségképpen ki kell találni pótellenfeleket, ami aztán a rendőrség elleni támadásokká fajul. Politikai-stratégiai síkon azonban még valamit hangsúlyozni kell. 1999-ben egy héttel a novemberi Georgia-i akció után került sor a Világkereskedelmi Szervezet csúcstalálkozójára *Seattle*-ben. Jól emlékszünk még, mennyire sikerült a tiltakozó mozgalomnak benyomulnia a világsajtóba a szinte Marslakóknak álcázott rendőröket, a hatalmas rendőrségi fegyverzetet és a könnygázfelhőt ábrázoló képekkel. Hatásos siker ebből a politikai-taktikai szemszögből nézve.

Összevetve ezt a két ellenállási tevékenységet persze egy újfajta dilemma vetődik fel a véleménynyilvánítást és a gyülekezési szabadságot biztosító nyugati ipari államok erőszakmentes politikája számára. Az erőszakmentes politika súlyt helyez arra, hogy akkor is lemond az erőszakról, ha az sikert látszik ígérni. Különösen Seattle óta jelenthet sikert, ha felkeltik a világsajtó érdeklődését. Fort Benning és Seattle összehasonlításából az következik, hogy az erőszakmentes politikának a jövőben nem annyira a hagyományos erőszak-alkalmazás kísértésének kell ellenállnia, hanem annak a kísértésnek, hogy a rendőrséggel vívott látványos utcai csatákkal szerezze meg a világsajtó figyelmét.

Sikeres-e a SOA?

Ez nehéz kérdés, mert először is létezik egy félreértés. Lehetetlen, hogy 12 000 tüntető abba a helyzetbe kerüljön, hogy ledöntse az USA latin-amerikai külpolitikájának egyik fontos oszlopát. Még ha igaz lenne is, amit Nelson-Pallmeyer mondott, hogy 10 000 erőszakmentes aktivista nagyobb hatalom, mint 10 000 géppisztolyos katona, egy olyan rendszer, mint az USA latin-amerikai politikája, biztosan meg tud birkózni 12 000 résztvevő polgári engedetlenségével.

A „médiafigyelem” területén a SOA-Virrasztás a legfelső osztályban szerepel. A nemzeti és a nemzetközi sajtó, és éppen a „fővonalbeli”, beszámol a SOA-ról és a SOA-Virrasztás tevékenységéről. A Chicago Tribune, a Los Angeles Times és a New York Times, mint már említettük, felháborodott cikkekkel reagált, amikor 1996-ban ismertté váltak a SOA-vizsgálat eredményei. Minden nagy nemzeti, és néhány nemzetközi lap is – megintcsak a New York Times vagy a Toronto Star – rendszerint egész oldalas írásban számol be a novemberi akcióról.

Az iskola bezáratására irányuló mozgalom körüli politikai hálózat vallási-egyházi beágyazottsága komoly benyomást kelt. A 19 nemzeti és 40 helyi közösség mellett (a 290-ből) 155 katolikus püspök, továbbá az USA evangélikusai, az unitáriusok és a metodisták, az USA 78 000 szerzetesnőjét tömörítő Leadership Conference of Women Religious, a Ferences Föderáció, a jezsuiták, a Maryknoll-rend és az oblátusok bizalmát élvezi. A vallási csoportosulások mögött második helyen állnak a szakszervezetek. Az állami-politikai terület támogatása szűkösebb. Az ebbe a kategóriába tartozó támogatók közül a legjelentősebbek New York és New Jersey állam parlamentje, Philadelphia önkormányzata, valamint a washingtoni szövetségi parlament demokratái. A legjelentősebb európai támogatók a ferencesek bonni missziós központja és egy lüdinghauseni székhelyű szervezet, a „Keresztények akciója a kínzás megszüntetéséért”.

A SOA ellenfelei 1988-ban könyvelhették el első nagyobb sikerüket a politikai arénában, amikor is *Joe Moakley*, Massachusetts szövetségi állam képviselője beadvánnyal fordult a parlamenthez, hogy többé ne adjanak amerikai pénzt a SOA-nak külföldi beavatkozásokra. Meglepő módon 230:197 arányban megnyerte a szavazást, s ez az eredmény alighanem a megelőző évek látványos SOA-ellenes virrasztási akcióinak gyümölcse. A szenátus és a képviselőház közvetítőbizottsága aztán 8:7 arányban mégiscsak megbuktatta a beadványt.

2000 májusában a védelmi minisztérium új védelmi költségvetést terjesztett a kongresszus elé, s ebben szó esik a SOA reformjáról is. A SOA *Joe Moakley* körül gyülekező ellenfelei beadványt készítettek a SOA bezárásáról, valamint arról, hogy állítsanak fel vizsgálóbizottságot a SOA kihatásainak fölmérésére. Mindazonáltal a legfelsőbb körökből való katonai vezetők jelentek meg a képviselők irodáiban, és *Albright* külügyminiszter asszony személyes leveleket írt a képviselőkhöz, hogy eltérítse őket az iskola fenyegető bezárásától. Az ügy el is bukott a szavazáson, de éppen csak, 204:214 arányban. A védelmi költségvetés körüli egész politikai kötélhúzás eredménye az lett, hogy a SOA-t bezárják, de új néven rögtön újból meg is nyitják, ugyancsak a Georgia-beli Fort Benningben, és ugyancsak azzal a feladattal, hogy latin-amerikai katonákat képezzen ki. A SOA ellenfelei természetesen a 2001. január 17-től Western Hemisphere Institute for Security Cooperation-nek nevezett katonai iskola kozmetikai reformjáról beszélnek, s ezért ezt a napot „A SOA bezárására irányuló nemzetközi napnak” nyilvánították.

Csodálatos, milyen határozottsággal lép föl Joe Moakley a képviselőházban. Beszédeit akár a SOA legelszántabb ellenfelei is tarthatták volna. Kertelés nélkül beszél arról, hogy a Salvador-i véres polgárháború pontosan akkor ért véget (a kilencvenes évek elején), amikor az USA nem adott több katonai segélyt Salvadornak. Néven nevezi az emberi jogok minden olyan latin-amerikai megsértését, amelynek részesei voltak a SOA-ban végzettek: El Mozote, Trujillo, Romero érsek meggyilkolása, a hat jezsuita meggyilkolása, és kifejezetten beszél arról, hogy a SOA-ban oktatják a kínzást. Beszédeit olvasva óhatatlanul felidéződik bennünk az észak-amerikai rabszolgaság kora. Úgy tűnik, az amerikai demokrácia lényegi ismertetőjegye – akárcsak akkoriban – a lehető legsúlyosabb emberi jogsértések elkövetése, és ezzel egyidejűleg az erre vonatkozó nyilvánosság bármely formájának megengedése.

Vajon sikeres-e *Roy Bourgeois* és a SOA-Virrasztás? Gandhinál azt olvassuk, hogy „amíg csak egy maroknyi férfi (!) is hűséges marad szándékához, csak egy vége lehet a harcnak, mégpedig a győzelem”. Mindazonáltal a SOA bezáratására törekvő mozgalom – a szembenálló felek erőinek minden aránytalansága és a célkitűzés minden időszerűtlensége ellenére – azt a benyomást kelti, hogy alkalmazni lehet rá ezt a Gandhi-idézetet.

Forrás: Orientierung, 2001/6

A SOA-Virrasztás címei:

SOA-Watch, P.O. Box 3330, Columbus, Georgia 31903, USA. Tel.: 001 706 682 5369.

SOA-Watch, 1719 Irving Street NW, Washington, DC, USA. Tel.: 001 202 234 3440.

Internet: www.soaw.org (A SOA internet-címe: www.benning.army.mil/usarsa.)

„Terrorizmus”

Ha továbbra is hagyjuk, hogy becsapjanak minket a terrorizmus valódi hátterét illetően, akkor az addig fog fenyegetni minket, amíg meg nem semmisülünk. Az igazság az, hogy ezernyi atomfegyverünk egyike sem képes megóvni minket ettől a fenyegetéstől. Teljesen mindegy, milyen magas technikai szintre fejlesztjük és hány milliárd dollárt ölünk bele, semmiféle csillagháborús rendszer nem képes megóvni minket attól az atomfegyvertől, amely egy vitorláson vagy egy Cessnán, egy bőröndben vagy egy bérelt autóban érkezik meg. Hatalmas arzenálunk egyetlen egy fegyvere sem, évente az ún. védelemre kiadott 270 milliárd dollárunk egyetlen centje sem képes megóvni minket a terroristák bombájától. Ez katonai tény.

Nyugalmazott alezredesként és olyan emberként, aki sűrűn tart előadást a nemzeti biztonság témájában, gyakran idéztem már a 33. zsoltárt: „Nem a nagy sereg segíti győzelemre a királyt, nem a nagy izomerő menti meg a hőst.” Adódik a kérdés: „Mit tehetünk hát? Semmi sincs, ami biztonságot nyújthatna polgárainknak?”

De igen! Csakhogy ennek megértéséhez tisztában kell lennünk a fenyegetés igazságával. Amikor Clinton elnök megmagyarázta az amerikai népnek, miért bombázzuk Afganisztánt és Szudánt, nem az igazságot mondta. Azt mondta, azért vagyunk a terrorizmus céltáblája, mert a demokrácia, a szabadság és az emberi jogok oldalán állunk. Badarság!

Azért vagyunk a terroristák céltáblája, mert kormányzatunk szinte az egész világon a diktatúrák, a rabszolgaság és a kizsákmányolás oldalán áll. Azért vagyunk a terroristák céltáblája, mert gyűlölnek minket. És azért gyűlölnek minket, mert kormányzatunk gyűlöletre méltó tetteket követett el. Kormányunk képviselői hány és hány országban váltottak le a nép által megválasztott vezetőket, és állítottak helyükbe katonai diktátorokat, akik csupán bábok voltak, de készek arra, hogy amerikai nagyvállatoknak adják el saját polgáraikat?

Ezt tettük Iránban, amikor az amerikai haditengerészet és a CIA félreállította Moszadeghet, mivel ő nemzete számára akarta fenntartani az olajipart. A sahot állítottuk helyébe, aztán felfegyvereztük, kiképeztük és megfizettük annak gyűlölt titkosrendőrségét, amely rabszolgaságba taszította és terrorizálta Irán népét csak azért, hogy megóvja a mi olajkonszerneink érdekeit. Csoda-e, hogy Iránban vannak olyanok, akik gyűlölnek minket?

Ezt tettük Chilében. Ezt tettük Vietnamban. És még nincs is olyan régen, hogy megpróbáltuk ezt tenni Irakban is. És persze milyen gyakran tettük ezt Nicaraguában és az összes többi latin-amerikai banánköztársaságban?* Újból és újból elűztük azokat a tekintélyes vezetőket, akik országuk gazdagságát azok között az emberek között akarták szétosztani, akik megdolgoztak érte. Gyilkos zsarnokokat állítottunk helyükbe, olyanokat, akik eladták saját embereiket, és így az ország gazdagságát olyan konszernek zsákmányolhatták ki, mint a Domino Sugar, a Folgers vagy a Chiquita Banana.

Kormányunk egymás után hiúsította meg a különböző országokban a demokráciát, nyomta el a szabadságot és taposta sárba az emberi jogokat. Ezért gyűlölik világszerte. És ezért vagyunk a terorristák céltáblája. Kanadában az emberek élvezik a demokráciát, a szabadságot és az emberi jogokat, ugyanígy Norvégiában és Svédországban. Hallottál már valaha olyan kanadai követségről, amelyet bombáztak? És norvég vagy svéd követségről?

Nem azért gyűlölnek minket, mert gyakoroljuk a demokráciát, becsüljük a szabadságot vagy támogatjuk az emberi jogokat. Azért gyűlölnek minket, mivel az amerikai kormány megtagadja ezeket a dolgokat az emberektől a Harmadik világ országaiban, amelyeknek nyersanyagaira nagyvállalataink sóvárognak: A gyűlölet, amit elvetettünk, visszatért hozzánk, hogy a terrorizmus formájában, a jövőben pedig az atomterrorizmus formájában fenyegessen minket!

Mihelyt felismertük annak igazságát, miért áll fenn ez a fenyegetés, rögtön világos a megoldás is: Irányt kell változtatnunk. Ha megszabadulunk atomfegyvereinktől, adott esetben akár egyoldalúan is, ez növelni fogja biztonságunkat, külpolitikánk drasztikus megváltoztatása pedig garantálni fogja azt.

Ahelyett hogy azért küldenénk a világba fiainkat és lányainkat, hogy arabokat öljenek, és így megszerezhessük a homokjuk alatt húzódó olajat, azért kellene a világba küldenünk őket, hogy helyreállítsák infrastruktúrájukat, tiszta vizet vigyenek nekik és megetessék az éhező gyerekeket. Ahelyett hogy folytatnánk eddigi gyakorlatunkat, és szankcióinkkal naponta iraki gyerekek százait ölnénk meg, segítenünk kellene az irakiaknak, hogy helyreállítsák elektromos műveiket, vízvezetékeiket és kórházaikat, mindazt, amit mi lerombóltunk és aminek a helyreállítását megakadályoztuk.

Ahelyett hogy terroristákat és halálbrigádokat képeznénk ki, be kellene zárnunk a School of the Americas-t. Ahelyett hogy világszerte támogatnánk a felkeléseket, a bomlasztást, a gyilkolást és a terrort, meg kellene szüntetnünk a CIA-t, s a pénzt a segélyszervezeteknek kellene adnunk.

Röviden:
Rossz helyett jót kellene tennünk.
Ki próbálná meg, hogy megakadályozzon minket ebben?
Ki gyűlölne minket?
Ki akarna bombázni minket?

Ez az az igazság, amelyet az amerikai polgároknak és a világ népeinek meg kell hallaniuk.

Robert Bowman

A szerző bombázópilóta volt a vietnami háborúban, és 101 harci bevetésen vett részt.

Ma az Egyesült Katolikus Egyház püspöke Melbourne Beach-ben (Florida, USA).

*Ez az írása **1999**-ben jelent meg a Bruderhof-közösségek Der Pflug c. folyóiratában.*

Forrás: Kairos-Europa, Rundbrief, 2001. november

* Azokat az országokat nevezik banánköztársaságoknak, amelyekben a hatalmasok és a gazdagok tartanak maguknak egy elnököt, aki tisztességesen gondoskodik a hatalmasokról és a gazdagokról.

Bush Bibliája a tálibok Koránja ellen?

Interjú *Franz Hinkelammert* felszabadítási teológussal

Professzor úr, az USA elleni terrortámadás utáni sokkot még egyáltalán nem dolgozták fel, annál nagyobb hát a kísértés, hogy az effajta esetekkel való megbirkózás érdekében jókra és rosszakra osszák fel a világot.

Látnunk kell, hogy ezekben az esetekben az öngyilkos merényletek olyan paradigmája valósul meg, amely egyáltalán nem engedi meg, hogy a világot erre a két táborra osszuk fel. Mindenekelőtt azt kell megfontolnunk, hogy ezt az új paradigmát először nem az iszlám országokban, hanem az USA-ban lehetett megfigyelni: Ott már a 80-as években felbukkantak olyan merénylők, akik iskolákban megöltek egy csomó gyereket, és végül önmagukkal is végeztek. Ez a minta ismétlődik azóta.

De az effajta erőszakos cselekmények mozgatórugói nem maradtak ugyanazok.

A motívumoktól függetlenül mindig az eseménynek ugyanazt a szerkezetét lehet megfigyelni: Az illető merényletet követ el olyan emberek ellen, akiket egyáltalán nem ismer, s a végén kivégzi önmagát, vagy megadja magát, és – mint az oklahomai merénylet esetében – kivégzik. A merényleteknek ez a fajtája az USA-ban kezdődött, később pedig felmerült Japánban, Kínában és Afrikában is, egy évvel ezelőtt Nepálban, Hongkongban, s ezekkel párhuzamosan hajtottak végre öngyilkos merényleteket Palesztinában is. Végül itt volt ez a gigantikus öngyilkos merénylet 2001. szeptember 11-én; ezt csak az különbözteti meg ezeknek a merényleteknek az eredeti típusától, hogy egy egész szervezet áll mögötte.

Miben látja Ön az öngyilkos merényletek ezen új paradigmájának hátterét?

Valami történt a kultúránkban.

A nyugati kultúrára gondol?

Igen, bár abból kell kiindulnunk, a nyugati kultúra időközben globális kultúrává vált: a más kultúrájú országok mintegy a globális kultúra szubkultúráivá lettek. Ezért aztán ezek a katasztrófák végső soron a nyugati kultúra részei. Elgondolkodtató, hogy amerikai filmekben már jó néhányszor láttuk összeomlani New York híres tornyait, és léteznek olyan elektronikus játékok is, amelyekben a játékosnak úgy kell irányítania repülőgépeket, hogy azok nekiütközzenek az *Empire State Building*nek. Ezeket a játékokat pedig nem más árusítja, mint a *Microsoft*.

Mit jelent ez? Egyszerűen azt lehetne mondani, hogy ilyen játékokkal pénzt lehet csinálni. De miért lehet ilyen játékokkal pénzt keresni? Miféle kultúra az, amelyik ilyesmit hoz létre?

Úgy véli, hogy a nyugati kultúra kétes termékei végül magára a kultúrára hullnak vissza?

Ez ténylegesen a nyugati világra hullik vissza. És ebből a szempontból kellene megvizsgálni a globalizációs stratégiát is, amely egyre nagyobb természetrombláshoz és világnépesség nagy részének erőteljes kizárásához vezet.

Leonardo Boff felszabadítási teológiája ebben az összefüggésben világméretű társadalmi apartheidtől óv.

Méltán. Az effajta fejlődést viszont nem lehet összeegyeztetni az emberi jogokkal. Meg kell állapítanunk, hogy a tőkefelhalmozás stratégiájával megsemmisítik az emberi jogok érvényét. Ez társadalmi katasztrófát okoz, de katasztrófához vezet az emberek tudatában is, hiszen meg kell állapítaniuk: Nincs több jogom, mint egy kutyának. Emberi méltóság nem létezik. Ha van pénzed, van méltóságod is, ha nincs, az sincs.

Milyen következményekkel jár ez a globális kizárási folyamat?

A kizárás által érintett népesség tiltakozik. De hogy hangzik a világ hatalmasainak válasza erre a tiltakozásra? A globalizáció mai formájának nincs alternatívája, mondják. Alig képzelhető el, mi zajlik le azokban az emberekben, akikkel így bánnak.

Az eredmény pedig az, amit ennek a globalizációs stratégiának a felelősei várnak: fatalizmus. S az öngyilkos merényleteknek is valamiképpen mélységesen fatalista hátterük van. Hihetetlenül harcos fatalizmus fejeződik ki bennük: Nincs már mit tenni, öljük meg hát magunkat, és rántsunk magunkkal a halálba annyi embert, amennyit csak lehetséges!... Pontosan ebben rejlik a jelenlegi globalizációs stratégia végzetessége: olyan tudatot hoz létre, amely a kétségbeesés és a reménytelenség között operál.

Túlságos rövidlátásra utal-e ezek szerint, ha a terrortámadásokat egyszerűen a nyugati, keresztény jellegű világ és az iszlám közötti „ellentéttel” kapcsolják össze?

Teljesen hamisnak tartom ezt az elképzelést, mégpedig egyszerűen ezért, mert az öngyilkos merényletek új paradigmája minden kultúrában felbukkan. Nem hiszem, hogy különbséget jelent, ha az egyik öngyilkos merénylő turbánt visel, a másik meg cilindert tesz föl. „Bush Bibliája a tálibok Koránja ellen” – ez teljesen eszelős szembeállítás az én szememben! Mert sem *Bush* Bibliája, sem a *tálibok* Koránja nem az, amit a kereszténység és az iszlám e szent könyvei alapjában véve mondanak. Ezzel a problémával a kereszténység egész történelmében találkozunk, és valószínűleg minden vallás történetében megvan.

Gazdaságtudósként Ön kritikusan foglalkozott a globális piac mechanizmusaival. Miben áll a globalizáció fő problémája?

Alapjában véve senki sem vitatja, hogy a világ globálissá vált. Mindazonáltal problematikus, hogy a haszonszámítás piaci számításként globalizálódott; ez ugyanis olyan közvetett hatásokat eredményez, amelyek ma globális fenyegetésként jelennek meg: társadalmi kirekesztés, az emberi kapcsolatok megszűnése, a természet elpusztítása. Ezek olyan tárgyi kényszerekként érvényesülnek, amelyek elkerülhetetlenül kísérik a haszonszámításnak piaci számításként történő mai totalizálódását.

Ön bizalmatlan „a piac önszabályozásának” elvével szemben, továbbá beszél egy „cinikus”, sőt „nihilista” kapitalizmusról is. Mit ért ezen?

Ténylegesen mind a mai napi felfedezhetjük a piac szabályos misztifikálását. Még mindig találkozunk azzal a tévedéssel, miszerint az állítólagosan önszabályozó piacot szinte „egy láthatatlan kéz” vezérli, és végső soron biztosítja a közérdek megvalósulását. A globalizáció jelenlegi kihatásai azonban egyértelműen cáfolják ezt a piac harmóniájára vonatkozó gondolkodást. A valóság egészen másképp fest: Ez a globalizáció egy nihilista rendszerre épül, és semmibe veszi az emberi jogokat.

Mit kellene megváltoztatni?

A globalizáció negatív hatásaira adott válasz nem lehet a piac megszüntetése. Ez a kísérlet már a múltban illuzórikusnak bizonyult. Viszont szükségünk van piaci beavatkozásra – ebben látom az emberiség túlélésének esélyét: Teljesen újjá kell alakítani a *Nemzetközi Valutaalapot*, a *Világbankot* és a külkereskedelmi politikát. A nálunk, Costa Ricában beállt szükséghelyzet világosan mutatja, hogy a piacok teljes megnyitása őrültség: 1980-tól tökéletesen szétzilálták a parasztságot. Most az USA-ból importáljuk a hagymát, s helyette virágot termesztünk az USA-piacokra.

Benno Bühlmann

Franz Josef Hinkelammert 1931-ben született Németországban, de a hatvanas évek óta Latin-Amerikában él. A felszabadítási teológia vezető képviselői közé tartozik, 1976 óta gazdaságtudományt tanít hondurasi és Costa Rica-i egyetemeken.

Forrás: Publik-Forum, 2001/20

A klímagyilkos Bush – és akik pénzelik őt

George W. Bush amerikai elnök már fél évvel megválasztása, és három hónappal hivatalba lépése után levetette környezetvédői álarcát: megmondta, nem fogja csökkenteni az üvegházgázok kibocsátását. Ez ugyanis ártana az ország széniparának, és tekintettel a nyugati part energiaválságára, nem várható el a polgároktól.

Azután, hogy az ex-elnök, *Bill Clinton* és alelnöke, *Al Gore* szóba állt a *Kyotói Egyezménnyel*, amely az üvegházgázok kibocsátásának csökkentését irányozza elő, *Bush* hátraarcot vezényel. Egyes német környezeti politikusok, például *Michael Müller* szerint a mostani helyzetben ez „hideg, arcátlan és gátlástalan" viselkedés, mert az átlagos hőmérséklet emelkedésére vonatkozó előrejelzések egyre pontosabbak – és egyre fenyegetőbbek. A klímakérdések tudományos tekintélyének, a hetven ország képviselőit tömörítő *Intergovernmental Panel on Climate Change* -nek legfrissebb nyilatkozata szerint a 2100-ra megjósolt 1,4–5,8 fokos felmelegedés határozottan magasabb lesz – ami emberek milliárdjainak létalapjait veszélyezteti.

Súlyosbító körülményként társul ehhez, hogy az üvegházgázok kibocsátásának világbajnoka az Egyesült Államok: a föld lakosságának 4,5 %-ával a teljes széndioxid-kibocsátás 19 %-áért felelős. Az USA-polgárok kétszer annyi széndioxidot produkálnak, mint a németek, és mintegy negyvenszer annyit, mint a nepáliak.

E fenyegetettség ellenére *Bush* a régi energialobbi pénzvilágának foglya. Maga *Bush* éveken át tevékenykedett az olajiparban, és választási kampányát messzemenően az energia- és az autóiparral finanszíroztatta. A szénbányászat 3,4 millió dollárral támogatta. Több mint tízmillió dollár jött az olaj- és gáziparból. Az olajfejedelem *Don Evans* volt az összekötő – *Bush* pedig megtette kereskedelmi miniszternek. Több millió dollárnyi adományt kapott az autóipartól; ezt *Andrew Card*, a *General Motors* korábbi washingtoni főlobbistája gyűjtötte össze – *Card* a Fehér Ház személyzeti főnökévé lépett elő. *Bush* alelnöke, *Dick Cheney* is szoros kapcsolatokat tart fenn az energialobbival; ő hosszú éveken át résztulajdonosa volt a *Halliburton* nevű olajtársaságnak, mielőtt teljesen a politikára koncentrált volna.

A német kormánykoalíció környezeti politikusainak véleménye szerint Európának és a világ más részeinek a jövőben az USA nélkül kell megtervezniük a hatékony klímapolitikát. Ha ez nem sikerül, akkor „az USA túszul ejti" az egész világot – állítja *Michael Müller*.

Banánköztársasággá válik az USA?

Eddig mindenekelőtt Latin-Amerikából és az ún. Harmadik világ más régióiból volt ismerős számunkra ez a jelenség: A hatalmasok és gazdag elitek tartanak maguknak egy elnököt, aki tisztességesen gondoskodik a hatalmasokról és a gazdagokról. Az így kormányzott országokat nevezik banánköztársaságoknak. Jelenleg az Egyesült Államokban mutatkozik meg, hogy ez a jelenség távolról sem korlátozódik a Harmadik világra:

George W. Bush kormányzásával az USA úton van a felé, hogy a világ leghatalmasabb banánköztársaságává váljék.

Már Bushnak a klímavédelemmel és az energiapolitikával kapcsolatos első megnyilatkozásai is tanulságosak voltak. Bush és republikánusai dollármilliókat kaptak a kőolaj- és az atomipartól, s ezek most természetvédelmi területeken kutathatnak olaj után és építhetnek új atomerőműveket. Ha Bushnak az energialobbi iránti elkötelezettségét még meg lehetett is magyarázni a Bush-család és a texasi olajipar összefonódásával, időközben megmutatkozott, hogy Bush más területeken ugyanígy viselkedik: igazi banánrepublikánus.

Így például az amerikai tőkebrancs – bankok és biztosítótársaságok – 15,9 millió dollárral finanszírozták a republikánus választási kampányt. Alighogy megválasztották, Bush rögtön reagált: A hitelintézetek csődvédelmét pontosan az ő érdekeiknek megfelelően akarja megreformálni, és azt a törvénytervezetet akarja életre kelteni, amelyet Bill Clinton megvétózott, mert túlságosan bankbarátnak találta. Most majd kifizetődik a bankok Bush melletti anyagi elkötelezettsége.

Az olyan amerikai fegyverkezési konszerneknek is megvan okuk az ujjongásra, mint a *Raytheon*, a *Lockhead*, a *TR* és a *Boeing*. Kisebb fegyvergyártókkal együtt 13,5 millió dollárt invesztáltak a republikánusokba, mivel egy Bush típusú elnöktől világos állásfoglalást vártak a rakétavédelmi rendszer mellett. A remény megindult a beteljesedés felé: A Bush-kormányzat meg akarja valósítani a védelmi rendszert, és *240 millió dollár* értékben akar megbízásokat adni a fegyverkezési óriásoknak. A 13,5 millió dolláros kampányajándék rendkívül rentábilisnak bizonyul.

Bush azonban nem „csupán" egész ipari területeket jutalmaz meg, hanem magánszemélyeket is. Például *Charles Heimboldot*. Az egyik gyógyszergyártó cég egykori főnöke 365 200 dollárral egyike volt Bush legfontosabb magánadományozóinak. Ezért az USA svédországi nagykövete lett.

Bush olykor két legyet üt egy csapásra. Például az amerikai telekommunikációs ipar melletti elkötelezettségével. Ez az ipar írd és mondd 130 millió dollárral támogatta a republikánusok választási kampányát, és mindenekelőtt egy dologban érdekelt: abban, hogy a lehető legnagyobb mértékben szüntessék meg a telekommunikáció szabályozását. Ha ez bekövetkezik, előnybe kerülnek a legnagyobb konszernek. A telekommunikációs hatóság élére Bush gyorsan keresett egy olyan embert, aki kemény védelmezője a szabályozás leépítésének. *Michael Powell*ben találta meg. Hogy ő az USA külügyminiszterének, Colin Powellnek a fia, éppen kapóra jön Bushnak: így mindig emlékeztetheti őt arra, hogy legyen lojális – a kormány és apja iránt is.

Senki sem vitatja, hogy az USA szinte minden elnöke a nagy pénzektől függ. Az amerikai választási kampányok drágák. George W. Bush kormányra kerülése mégis fordulatot jelez az amerikai demokráciában. Most olyan elnök kormányoz, akit egyáltalán nem érdekel a közjó. A hatalmasokkal fizetteti meg magát, és a hatalmasok érdekeit szolgálva kormányoz.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2001/7 és 12

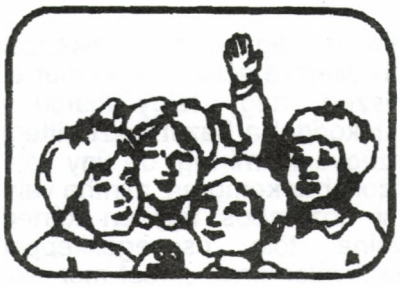

Leszkay András bácsi Moha-meséje

A kályha és a kút

Körülbelül kilencéves koromban egy téli napon így szólt hozzám édesanyám ebéd után: „Légy szíves, kisfiam, menj át Lidi néniékhez, kérd vissza a húsdarálót!” Nem szívesen mentem hozzájuk. Unokahúgom, Liszka és öcsikéje, Puliszka is ellenszenves volt nekem. Butáknak és rosszaknak tartottam őket. Ők ugráltatták fülénél fogva kedves macskámat, Mohabrummot. Reméltem hát, hogy csak átveszem a konyhában a húsdarálót, s már fordulhatok is. Lidi néni azonban ezzel fogadott. „Éppen jókor jössz, Moha! Most akartam bemenni a szobába, hogy megnézzem, nem a kályhával játszik-e Puliszka. Újabban papírokat gyújtogat, és hiába beszélek neki, hogy ne tegye, nem fogad szót. Folytonosan reszketek, hogy egyszer még felgyújtja a házat. Nézd meg, mit csinál, és beszélj te is a lelkére, hogy ne nyúljon a kályhához.”

A kis kövér Puliszka hatéves volt ekkor, törökülésben ült a kályha előtt, kezében égő papírszeletke, a rézlapon meg, az úgynevezett parázsfogón labda nagyságú gombóc, gyűrt papirosból. Ijedten pillantott a nyíló ajtóra, de látva, hogy én jövök be, nyugodtan meggyújtotta a papírgombócot. Szintén nyugodtam odaléptem, eltapostam a lángot, s mialatt levetettem ködmönkémet, meghallgattam a gyújtogató véleményét rólam: „Jaj, de szamár vagy! Olyan érdekes, ahogy ég!” Magam is a padlóra ültem és Puliszka térdecskéjére tettem a kezem: „Veszedelmes játék ez, öcskös. Azért is tiltja édesanyád. Fogadd hát meg a szavát. Hiszen téged is védelmez a tilalommal. Téged, a házat, mindnyájatokat.” Puliszka ellökte a kezem: „Tudom, tudom, felgyújtom a házat. De ez nem igaz. Hiszen csak ezen a rézlapon csinálok tüzet. Igazán nem tudom elképzelni, hogyan gyúlhatna fel ettől a ház.” Megörültem: „Most jól elszóltad magad, öcskös. Azt mondod, nem tudod elképzelni. Hát éppen ez az, amiért hinned kell azoknak, akik el tudják képzelni. Felgyújthatod például úgy, hogy bejön valaki, te odapillantasz, és nem veszed észre, hogy egy elhamvadt papírdarabot az ágy alá röpít a légáramlás. A papírhamu még izzik, tán lángol is, fellobban az ágy alatt, a szalmazsákhoz odatapad és meggyújtja. Vagy felgyújthatod úgy is a házat, hogy bejön Liszka, ki akarja kapni kezedből az égő papírcsóvát, dulakodtok, a csóva a párnákra röpül, de egyikőtök se veszi észre, azt hiszitek, elaludt. Vagy kiszaladsz, és nyitva felejted a kályha rostélyajtaját. Egy fahasáb összeroskad, a



parázs kigurul, túl a rézlapon, és egyszerre csak lángol a padló meg a szőnyeg. Egy szó, mint száz, aki még nem tudja elképzelni, hogyan történhetik a baj, higgyen azoknak, akik már el tudják képzelni, és fogadjon szót nekik.” Azzal már bújtam is bele a ködmönkémbe, hogy hazamenjek. Ekkor azonban bejött Lidi néni. Kacsintással jelezte, hogy elégedett az oktatásommal, és így szólt Puliszkához: „Te is kapd föl a ködmönkédet, mit kuksolsz a szobában ilyen jó, egészséges időben? Moha még hógolyózik veled egy kicsit az udvaron.” Ebben a „veled” szóban nem lett igaza, mert csakis én hógolyóztam, vagyis dobtam a golyókat, mégpedig, amint illik is, távolról. Puliszka viszont fel-felkapott egy-egy nagy darab havat, hozzám rohant vele, és nevetve a nyakamba gyömöszölte. Látva azonban, hogy nem bosszankodom annyira, mint szeretné, más mulatság után nézett. A kilöttyent vízből kitűnő csúszka képződött kerekes kútjuk meg a ház között, annak nekiszaladt, s csúszott rajta a kútig. Felhajtotta a kút fedelét, fölkapaszkodott a kávájára, és mélyen belehajolva belekiáltotta: „Puliszka!” Hegyen van Törpeháza, mély kutakat kell fúrni, hogy vízig jussunk. Kiáltotta hát a visszhang is: „Puliszka!” Kútjaink fedelét, éppen a gyerekek miatt, mindenütt lakat zárta. Most azonban Lidi néni vizet hordott nagymosáshoz a konyhába. De már jött is, és rákiáltott Puliszkára: „Mégy le onnét?! Hányszor mondjam el, hogy a kútnak még a közelébe se szabad menned? Ha zárva van is, eltörheti a karod a kerék! Kísérd szépen haza Mohát, de utána rögtön gyere vissza.” Ismét intett nekem a szemével, s vágott vele a kút felé is. Megértettem, mit kíván, s amikor lépegetni kezdtünk az utcán, így szóltam: „Bajtól védelmez édesanyád azzal is, hogy eltilt a kúttól. Beleeshetsz, vagy eltörheted a karod. Fogadj hát szót neki! Hiszen van eszed.” Puliszka azonban fitymálva rándított egyet a fején: „Mitől esném bele? Hiszen fogom a kávájáát. Olyan bolond meg nem vagyok, hogy a küllők közé dugjam a karom. El se tudom képzelni, hogyan lehetne baj abból, hogy belekiabálok.” Megálltam, hogy jobban figyeljem: „Ismét magad mondtad ki, miért kell elhinned, hogy igenis lehet belőle baj. Azért kell elhinned és szót fogadnod, mert még nem tudod elképzelni. Beleeshetel például attól is, különösen ilyen jeges időben...” S mondtam volna tovább, sorolva a lehetőségeket, Puliszka azon-

ban nevetve hasba lökött a fejével, és kikapta a kezemből a húsdarálót: „Ne prédikálj már annyit, mint a felnőttek! Játszszunk inkább!" S mielőtt visszavehettem volna, már tele is gyömöszölte a darálót hóval.

Azokban az években édesapám volt a törpeházi tűzoltóparancsnok, és nagyszerűen megszervezte a riasztást. Minden ház tornácának a falán függött egy kis messzehangzó réztrombita. Ha felharsant valamelyik, már rohantak is ki a házakból a törpeédesapák, törpelegények, tárták a kertek nagykapuját, tolták ki a kétkerekű kordét a vízhordóval. Mire az utcára értek, már megkiáltottuk portáról portára, melyik ház ég, és öt perc múlva ott állt előtte a harminc-negyven kordé. Odaért akkorára a szivattyús, fecskendős vaskocsi is. Három rudat lehetett elébe kapcsolni, egymás végébe, s harminc törpe futhatott vele olyan gyorsan, mintha lovak röpítették volna. Nem is égett le Törpeházán semmi azokban az esztendőkben. Olyan gyors volt a tűzoltóság, hogy még tréfálkoztak is édesapámmal: nálunk előbb üt ki az oltás, csak azután a tűz.

De az aznap esti tűz Puliszkáék házában és Puliszka hibájából mégis elpusztította az egész szobát. Alkonyattájt kiment Lidi néni a baromfiólba meg a kecskékhez. Liszka pedig mint helyettes szakácsnő a konyhában kavargatta a készülő vacsorát. Egyszerre csak felpattant a szoba ajtaja, kirohant Puliszka a konyhába, és ráüvöltött Liszkára: „Segíts oltani!" Felkapott egy vödör vizet, Liszka is egyet, s rohantak a szobába. Ekkor már lobogott a kályha közelében álló ágyon a dunyha. Rázúdították a vizet, de ijedtükben mindketten ugyanarra a helyre. Nem sokat ért. Eszébe jutott Puliszkának, hogy a tűz fészkét kell eloltani, felkapta a piszkavasat, félretolta vele az égő dunyhát, hogy lássa, ég-e alatta is. A dunyha ettől, mert levegő került a tollak közé, még nagyobb lánggal lobbant fel, s röpködtek belőle az égő pelyhek. Liszka már futott, hogy megfújja a trombitát, de Puliszka nem engedte kiszaladni. Bízott még benne, hogy eltitkolhatják, mi történt. Üvöltött, hogy vigyék be együtt a mosóteknőt, ha azt a sok vizet rázúdítják az ágyra, eloltják a dunyhát. Liszka nem bízott benne, hogy be tudják vinni, rohanni akart újból, de Puliszka elkapta, visszapenderítette, ráfordította a kulcsot az ajtóra, le is húzta és bömbölte, hogy vigyék a teknőt. Nem tehetett egyebet, cipelte hát Liszka is, de ő ment hátrafelé, megbotlott a piszkavasban, hanyatt esett, rá a teknő, a teknőbe Puliszka, a víz a padlóra, a szétröpködő tollaktól meg égett már ekkor a többi ágy is, a függönyök is, azoktól az ablakfák is, a mennyezet gerendái is, és egyre sűrűbben, sötétebben hömpölygött a füst. Ekkor már megrémült Puliszka is, de nem találta a kulcsot. Ordítottak hát és döngették az ajtót zsámollyal, meg húsverő fakalapáccsal. De már kiáltott is az ajtó előtt az édesanyjuk: „Ne féljetek, nyitjuk már!" Felharsant a trombita a tornácon, a szoba ablakait ugyanakkor beverte valaki, hogy kimehessen a füst, recscsent már az ajtó is, fejszével feszítette fel a szomszédjuk, a két gyerek kirohant, és öt perc múlva belövellt az ablakon a szivattyús kocsi vízsugara.



De ekkor már gondolni se lehetett rá, hogy megmarad a szoba. Most már arra kellett a víz, hogy azokat a gerendarészeket árasszák el vele, amelyek még nem égtek, hogy legalább a ház megmaradjon. Vagy félóra múlva megtörölközve és kölcsönkapott ruhában meg ködmönkében mogorván állt mellettem Puliszka a szomszéd ház tornácán, onnét néztük az oltás utolsó munkálatait. Ekkor halkan megkérdeztem tőle. „El fogod-e hinni ezentúl a tapasztaltabbaknak, hogy olyasmi is megtörténhetik, amit te még nem tudsz elképzelni? Mert remélem, most már elhiszed, hogy felgyújthatod a játékoddal a házat." Azt hittem, szégyenkezni fog, de úgy válaszolt, bár komoran, mintha valami közömbös ügyben kértem volna tőle csevegésképpen szakvéleményt: „Most már elhiszem, mert magam is szereztem tapasztalatokat. Fölröpült a pernye a mennyezetig, és visszaereszkedett a dunyhára. Meg kellett volna néznem, hogy nem izzik-e még, akkor nem történt volna semmi baj." Megmarkoltam kövér kis karját, és megráztam: „Te szerencsétlen! Hány házat akarsz még felgyújtani, amíg megtanulod, hogy semmiképpen sem szabad játszani a tűzzel?!" Ekkor azonban feljött édesanyám a tornácra, és kézen fogta: „Gyere, Puliszka, ma nálunk alszol."

Másnap már korán reggel átmentünk az udvarukra, hogy nappali világításban is lássuk, mibe került családjának a pernye-útirány tapasztalat. Már dolgoztak is a házon a kőműves törpék, hordták a kútból a vizet a vakolathoz. Ki-kiloccsant a víz, és meghosszabbította, még jobbá tette a csuszkát. Neki is futott Puliszka, tüstént csúszott a kútig, s ha már ott volt, felkapaszkodott, belehajolt, belekiabált: „Puliszka!" A visszhangot azonban aligha hallotta, mert kiabáltam én is: „Te tyúkeszű, hát csakugyan semmit sem okultál a tűzből? Miért nem hiszed el édesanyádnak és nekem, hogy beleeshetel a kútba?" Napsütéses, gyönyörű téli reggel volt, amilyen csak hegyen szokott lenni. Bizonyára ez is derítette az öcskös jókedvét. Nekifutott ismét a csúszkának, és futás közben kiáltotta nevetve a választ: „Mert még nem estem bele!" Csúszott, felkapaszkodott, belehajolt: „Puliszka!" Meg is dühödtem rá, indulnom is kellett az iskolába, fordultam hát, hogy hazamenjek, otthagyjam. Még gondoltam is hirtelen haragomban: „Essél bele, ha úgy tetszik!" De ez csak egy pillanat volt. Már eszembe is jutott, hogy még csak hatéves. Elnevettem hát magam én is, odasiettem hozzá, kézen fogtam és hazavezettem. Édesanyámat pedig megkértem, hogy vigyázzon rá, ne engedje a kúthoz, mert önveszélyesen makacs és buta.

Könyvismertetés

Miként lesz emberré az ember?

Krzysztof Kieslowski 1988-ban forgatta tízrészes filmjét egy modern lengyel nagyváros lakótelepén. Az egyes epizódok tulajdonképpen példabeszédek, amelyek a Tízparancsolat tételeit mai sorsokban, tragikus emberi viszonyokban dolgozzák föl. A magyar televízió most készíti tízórás beszélgetés-sorozatát: tudós társaság elemzi majd történeti, filozófiai és humánteológiai szempontból a Dekalógust. Mindezt *Farkas József* megtette már a hatvanas évek derekán, egyáltalán nem veszélytelen körülmények között, a Gyulai Pál utcai imaterem szószékén. A Tízparancsolatról szóló nemes prédikációit lelkes hívei magnetofonra vették, legépelték, s a református lelkész nem kis meglepetésére külföldön megjelentették. Előbb látott napvilágot angolul és németül, mint magyarul. Halála után, 2000 decemberében végre itthon is kiadták **Tíz segítség az emberréválás útján** címmel, sokunk okulására. A lengyel filmrendező a képek nyelvén hasonlóra vállalkozott, amikor a mindennapok sodró történeteiben váltotta aprópénzre az ősi kinyilatkoztatás igazságait. Hogy a tévéműsorban milyen tanulságokat vonnak le belőle a diskurzus résztvevői, nem tudhatjuk. Az mindenesetre bizonyos, hogy Farkas József ritka, a keresztény papság körében szokatlan feladatra vállalkozott, amikor a Tízparancsolatot a huszadik század *homo sapiens*ének életútjára vonatkoztatta. A keresztény prédikációknak általában az a nagy hibájuk, hogy többnyire klerikális kinyilatkoztatások. Dörgedelmek, fenyegetőzések, hangzatos szónoklatok, melyeknek a hallgatók kevés hasznát veszik, mert csupán közismert dogmákat hangsúlyoznak, az egyházi tanítóhivatal intelmeire hagyatkoznak, s nem nyújtanak támaszt a lét megpróbáltatásaiban. Nélkülözik az önálló gondolatot, a tapasztalás erejét és a beleérzés lelkiségformáló hatását. Keveset mondanak arról, hogy itt és most, a globalizáció térnyerése közben, egy teljesítményre, pénzre, sikerre irányult társadalomban hogyan kell kereszténynek maradni, illetve visszatalálni Jézushoz.

Farkas József szerint az emberek ma már nem tudják, voltaképpen mi a jó. Összezavarodtak a normák. Úgy vétkezünk, hogy el sem jutunk bűneink fölismeréséig. Ebben vitatkoznunk kell vele. A televízió, a rádió, a nyomtatott sajtó a világon mindenhová elviszi a tények halmazát. Nincs olyan hírközlő eszköz, amely ne ecsetelné és ismételné napra nap, mit tett az ember a világgal. Hogyan pusztul a Föld – az élővilág, a légkör, az űr – a keze nyomán. Tanulmányok ezrei hívják föl figyelmünket egyre sürgetőbben a várható következményekre. Semmi eredménye nincsen. Amikor tehát az ember tudván tudva cselekszik bűnös módon, s nem próbálja legalább menteni, ami még menthető, egyetemlegesen eluralkodik a gonosz indulat. Ilyen robbanásos töltéssel miképp fordulhat újra a Tórához az emberiség? Hiszen lépten-nyomon megszegi ezt, és a legkörmönfontabb magyarázatokat eszeli ki a gyilkosságokra, milliók éheztetésére, hadüzenet nélküli háborúkra, rezervációkba kényszerítésre, népcsoportok totális megsemmisítésére? A szerző, bátorításként, megjegyzi: „*...folyamatosan* lesz emberré az ember”. Még nem érkeztünk el emberségünk végső szakaszához. Évezredek állnak *mögöttünk*, de lehetséges, évezredek állnak *előttünk* is, hogy a teremtéstől ihletett utunkat megjárjuk, és Isten szemében ismét az ő szeretett és megtérő gyermekei lehessünk. Nemcsak a társadalmaknak, az egyéneknek is végig kell haladniuk ezen a *via dolorosán*. Marad tehát, a végső beteljesedésig, a vigasztalás, a reménység és a bűnbocsánat Jézusban és Jézusnak élve. Ehhez határtalan türelem, erős hit és erősítő kegyelem kell. „Igazában azért töltjük be a törvényt, mert szeretjük azt, aki mondja – írja a könyvében a szerző –, ha nem szeretjük, akkor akármilyen értelmes a törvény, nem töltjük be.” Honnan veszi azonban a kiábrándult, rettegő, kétségbeesett ember, honnan veszi szeretetét? Ha hinni sem tud, és meg kell tanítani az imádkozásra is?

Farkas József azt mondja: „A keresztyénség nem emberi erőlködések sorozata, hanem *isteni áldások* sorozata. Nem alulról fölfelé kapaszkodás, hanem Isten leereszkedő szeretete.” Úgy véljük, kettőnkön áll a dolog; a két kéz – mint Michelangelo freskóján – együtt alkot harmóniát: az embernek is akarnia, tudnia kell szeretni, közeledni Istenhez – ha föléri, ésszel, ha nem, akkor a hitével, érzelmeivel –, és Isten is segíti őt. „Kérjetek és kaptok, keressetek és találtok, zörgessetek és ajtót nyitnak nektek.” Az emberi jócselekedet és az isteni kegyelem találkozik egy ponton. A hit önmagában, önmagának szép, de üres. Ha valaki azzal áltatja magát, hogy a hite egyedül elegendő az üdvösséghez, tévesen értelmezi az evangéliumot. A szövetség mindig kétirányú: Isten a kezdeményező, és az ember elfogadja vagy nem fogadja el a Magasságbeli üzenetét. Istentől emberig, és embertől Istenig ér a kör. Igaz embernek lenni azt is jelenti, hogy Isten üzenetét értő lénynek lenni Jézus által. Őt megismerni annyi, mint magát a szeretetet megismerni. És ez már a végtelenbe visz. Ezért hihetőbb Farkas József azon állítása, hogy Jahve neve nem „Vagyok, aki vagyok”, hanem inkább „Vagyok, aki leszek". Nem szabad tehát fölöslegesen emlegetni. A történelem viharaiban az egyházak hányszor, de hányszor átkozták egymást, a másként gondolkodó „eretnekeket”, az ellenséges elemeket, az ellentmondásokra érzékenyeket – Isten nevében. Igaz, ma nincs máglya, inkvizíció, förtelmes anatéma, de van kirekesztés, kitoloncolás, elhallgatás (elhallgattatás), félelemben tartás, megvádolás a megvádolt védekezése nélkül.

Napjainkban a kísértések tömege vesz körül bennünket. Úton-útfélen fölkínálkozik a pénz, a hírnév és a hatalom démona; a gyűlölet, mely előbb-utóbb népirtásokhoz vezet; az elkeseredés és megalázottság, amely a kiégett és elrettent embereket öngyilkosságba taszítja; a mind föltűnőbb nyomor és elégedetlenség, amiből csak lázadásba, közbotrányba, látványos összecsapásokba menekülhet az, akit kíméletlenül tipor. Lehetetlen megoldani az ember lelki és szellemi életének fölemelkedését társadalmi helyzetének javulásától függetlenül, és ez fordítva is igaz alaptétel: a közjó alakulásától függ az egyén gondolkodásának és hitének további perspektívája. Ezért fontos, milyen példát mutat számunkra az az állam, melynek vezetőit mi választjuk? Valóban komolyan veszi-e funkcióját, vagy a parlamentesdi is csak játék azoknak, akik még többet kívánnak harácsolni, még nagyobb hatalmat birtokolni a trón és oltár meg-megújított szövetkezésével, még képmutatóbb módon szándékoznak tetszelegni a vallásosság mezében a nyilvánosság előtt, Isten nevével leplezve vétkeiket?

Farkas József bölcs tanácsokat ad mindennapjainkhoz: *Ki kell szabadulnunk a munka kényszerű rabszolgaságából*, abból, hogy szinte állandó robottá, hajszává váljék a megélhetésért folytatott küzdelem. *Ki kell szakadnunk a pénz igézetéből*, abból a bűvöletből, amit a felkorbácsolt versenyszellem okoz. *Abba kell hagynunk az aggodalmaskodást* gondjaink és fájdalmaink miatt. *Föl kell töltődnünk lelkiekben és gondolatilag* elsősorban azzal, hogy rendszeresen számot adunk önmagunknak viselt dolgainkról, tetteinkről és mulasztásainkról, imádkozunk önmagunkért és másokért, családunkért és más közösségekért, hogy Isten világosítson meg mindnyájunkat tennivalóinkról és helytállásunk helyes döntéseiről. És nem utolsósorban, bármennyire profánul hangzik is, fontos, hogy *tudjunk fölszabadultan játszani, nevetni*, örömben együtt lenni barátainkkal és ellenségeinkkel.

Valljuk be esténként, imádkozásra készülve, hogy „bűnös, ítéletre méltó, tisztátalan szívű ember vagyok, de Isten gyermeke; szeret az Isten, kezébe vette az életemet, tisztogat”. Így megyek be aztán Isten nyugodalmába, a megbékélésbe önmagammal és az életemmel, így megyek be az éjszakába. Reggel pedig, ha fölkelek, ezzel ébredek. És csak javamra válik, ha fölidézem a 23. zsoltár biztató és megnyugtató sorait: „Az Úr az én Pásztorom, nem szűkölködöm. Füves legelőn vezet, és csöndes vizekhez terelget engem. Lelkemet megvidámítja, az igazság ösvényein vezet engem az ő nevéért.”

Úgy legyen, Istenem!

Hegyi Béla

Az ismertetett könyv megrendelhető: Somhegyi Kiadó és Nyomda Kft., 2481 Velence, Gárdonyi u. 40.

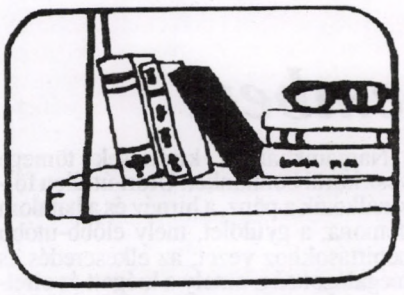

Jónás

Hamvazószerdán mérsékelt mennyiségű hamu került a fejünkre a vallási hagyományunk által szépen kialakított szertartás keretében. Megszokott öltözetünket nem kellett darócköntösre cserélni, s a templomból kijőve letörölhettük homlokunkról a feltűnő nyomokat. Formális bűnbánatból elég ennyi. Ismeretlen marad, hogy ki, mit, mennyi ideig hordoz lelkében az emberi élethez szükségképpen hozzátartozó elmúlás gondjaiból. Abból, hogy mit teszünk kimért életünkben, és jól vagy rosszul tesszük-e azt, amit megvalósítunk szándékainkból. További megfontolás tárgyát képezi, hogy a rosszból mi a tökéletlenség, gyengeség, és mi az, ami bűnnek nevezhető. Jó lenne egyszerűsíteni a dolgokat, megúszni egy kiadós szertartással, elhinni egy szenvedélyes próféta szavait és reménykedni abban, hogy az előírásos bűnbánat megment minket Isten haragjától.

Jó lenne niniveinek lenni. Nem tudakozódni a megjelenő próféta előéletéről, hozzánk érkezésének módjáról, szövegének hitelességéről. Elhinni, hogy valóban nem mehetnek így tovább a dolgok, mert megbüntet minket Isten. A végeredményt tekintve nem is voltak olyan megátalkodottak a niniveiek, ha ennyire magukba tudtak szállni, és nem kezdtek okoskodni, magyarázkodni, vitát kezdeni a frissen jött tolmáccsal. Lélektanilag nincs kidolgozva a megtérés története, kissé jókaias, mondhatná valaki, talán jó hívőhöz illő, mondhatná más. Ha megintenek minket, ne sokat lelkizzünk, hanem igazodjunk a tekintéllyel feddő szóhoz. Szerintem inkább az az igazság, hogy oktató történetről lévén szó, ezzel a mozzanattal nem kívánt foglalkozni a szerző. Mert hát mindenki tudja, miféle műfajhoz tartozik ez a könyv, s a következetesebbek nem is tennék hozzá a záradékot: „Ez az Isten igéje”.

Erre a műre képes a zsidó tapasztalás. Újra és újra megjelennek a feszültségek Isten és emberek között. Ismeretes a törvény és látható az eltérő gyakorlat. A zsidó antropomorfia haragot, bosszút, megtorlást gyanít. Hiszen elég sok a baj, betegség, ellenség – nyilván azért, mert valaki bűnt követett el, ha nem ő, akkor az apja, s Isten büntet. Valamit valamiért. Ez az egyensúly törvénye. Az embernek meg kell ijednie, össze kell húzódnia, hogy szent legyen a béke. Még kétezer évnek kell eltelnie, hogy valaki megfogalmazza a tételt: „Isten mestersége a megbocsátás.” Egyelőre azonban maradunk az úgynevezett igazságos Istennél, sőt még az is megtörténhet, hogy a magában rosszat forraló Isten igazságtalan is, mint Jób esetében.

Itt azonban egy jó kimenetelű drámát látunk, kicsit sematikusan megírva, negyedrészét máshonnan véve, hiszen annak csak hangulatában van köze a forgatókönyvhöz. Sokkal rosszabb vége is lehetne a történetnek, megismétlődhetne Szodoma, vagy ellenséges csapatok jelenhetnének meg és kardélre hányhatnák a bűnösöket. De hát bűnbánatot tartanak a niniveiek, és Isten elveti korábbi gonosz terveit. Rossz út – helyreigazítás – ígéretek. Ez megy a világban, ez az ismétlődő történet. Változnak a szereplők, cserélődnek a hangsúlyok. Tegnap rossz volt, ma jó, lehet reménykedni, hogy talán holnapután is jó lesz. Folyik a szövetségkötő felek napi párharca.

Elég kilátástalan ez a történés. Nem tudom, mennyire vannak tudatában a szereplők a dráma mozgató erőinek. Mit vetítenek a transzcendenciába, milyen távolság van ég és föld között, nagyobb-e, mint ma, vagy sokkal egyszerűbb, közelibb a kapcsolat, mint két-háromezer év elvont teológiai munkálkodása nyomán. Küldés, menekülés, hajók, halak, hamuszórás, darócruha, tök vagy ricinusfa szoros kapcsolatban a Mindenhatóval a kegyelemtan apparátusa nélkül. E történetben nem kell nagyon elrejteni Istent, ott van Ő a jelenetekben, akár rá is festhetnénk a képekre. A kapcsolat elég konkrét, Jónás azonnal érzi, hogy baj lehet, gyorsan reagál, aztán kínjában – mit tehet mást – elmondja az üzenetet. Ezzel kész is van, többet nem vállal. Vége a harmadik felvonásnak, kiül a nézőtérre, és onnan figyeli: elképzelése szerint alakul-e a negyedik. Bosszankodva látja, hogy nem, elégedetlen is, de a rendező helyreteszi. Jónás elgondolkodhat: jól mondta-e szövegét, szükség volt-e ekkora dramatizálásra, mi a niniveiek véleménye róla és közléséről. Isten megmagyarázza alaposan lendületbe jött prófétájának, hogy az a jó drámaíró, aki át tudja írni a történet végét. A történet folyamán alakul ki a mű, jön a váratlan fordulat.

A tanító elbeszélés írójának lehetett tapasztalata a rossz és jó periodikus változásáról, de nem lehetett tapasztalata a következő évezredekről, amikor majd ugyanez megy tovább változó népekkel, már gojokkal is, változó, sőt gyarapodó prófétákkal és vallásalapítókkal, miközben Isten egyre kevésbé jelenik meg csipkebokorban, nem ül le vándorként egy sátor előtt, nem birkózik egy éjszakán át zsidó partnerével, hanem visszahúzódik mennyei trónusára, és az emberekkel való közvetlen kapcsolatot inkább Fiának Anyjára bízza. Egyébként minden ugyanúgy megy tovább. Ha emelkedetten akarjuk szemlélni, olvassunk Madáchot. Az ember csinálja a dolgait, időnkint kezébe temeti a fejét vagy falba veri mérgében, mert próbálkozó egérként rájön az élet labirintusának sok-sok zsákutcájára. A történelem újból és újból produkálja a kritikus helyzeteket. Ilyenkor nagy egyéniségek jelennek meg, személyükben testesítve meg a katasztrófát előidéző vagy elhárító erőket. A felületes szemlélő majd őket látja, a felületes történetírás majd az ő képüket nyomtatja a megfelelő fejezet lapjaira. Fáradságosabb dolog összegezni, gondosan értékelni és megérteni akarni mindazt, ami történt. Jónás nem elég érett személyiség ehhez. A tantörténet szerzője feljebbről nézi a dolgokat, okokat keres, de istene haragos, rosszat is forraló, bár kiengesztelhető.

Jó. A kritikus – történelmi és irodalmi ismeretei birtokában – befejezi írását és hátradűl. Végeredményben mindenki szimpatikus ebben a történetben – a hajósok, a niniveiek, az Isten –, egyedül Jónás szerencsétlenkedik kezdettől a végéig. Nem lehetett volna jobb személyiséget kitalálni helyette? Koncepciózusabbat, empatikusabbat? A kérdésre nemigen fogunk választ kapni, a megírás ideje és módja a múlt ködébe vész. De itt van a mai világ. Ha nem akarjuk azonnal felvenni az eddigi írásunkért járó honoráriumot, akkor bőséggel vannak kérdések, amikre jó lenne válaszolni. Van-e szükség ma prófétákra? Hányra? Miről kellene ma prófétálni? Ki küldi a mai világ prófétáit? Idegenből

érkező prófétákat csodálunk, vagy megpróbálunk továbbra is saját alapjainkra építkezni? Külföldön már nehezen eladható eszméknek örvendünk ahelyett, hogy megpróbálnánk előbbre nézni?

Kihez kell szólnia a mai prófétának: asztaltársasághoz, templomi gyülekezethez, felekezethez, néphez, minden néphez? Akárkiből lehet próféta, vagy hivatalból vannak próféták? Papi dolog-e a prófétaság, vagy a legjobb hagyomány szerint bárki vállalkozhat rá? Opportune, importune? Bűnt követ-e el, aki szünetet tart, vagy, buzgó vasárnapi szónokokként, megállás nélkül kell figyelmeztetni az embereket eltévelyedéseikre? Nem kellene-e időnkint meghallgatni őket is, hátha eredményesebb lenne a mondanivalónk? Hiszen Jónás esetéből látjuk, hogy nem mindig az lesz, amit mondunk, a próféta is tévedhet. Bár hihetjük, például képzettsége alapján, hogy Isten embere, de hát mégsem Isten. A prófétai tévképzetek szörnyű károkat okozhatnak. A vallás százmilliókat tud egymás ellenségeivé tenni.

Nehéz helyzetben vagyok. A prófétálás biztosan nem csúcsérték, mégis kötelezőnek érzem, hogy valamilyen formában kifejezzem meggyőződésemet. Ámde nem tudok kiállni a Nyugati aluljárójába, és nem járok konferenciákra. Az egyik vásári dolog, a másikat elcsépeljük. Többnyire következmények nélkül megyünk el a következő meghívó helyére. Értékét veszti, ha valamit túl sokat csinálunk, ha egyre másra bonyolítjuk a programokat. Ha erre állunk rá, annyi lesz belőlük, mint égen a csillag. Az ember csak egyszer-kétszer képes életében igazi fellobbanásra. A legjobb, amit közben tehet az, hogy takarékon ég. Nem hideg, de nem is lángol. Van. A takarékon tartott láng úgyis fellobban, ha belekap a szél.

Jézus tudott prófétálni, meg is tette: voltak szikrázó fellobbanásai. A három év hétköznapjaiban azonban tanító volt. Szerette csinálni, tudott beszélni az emberekkel és az embereknek. Szerették hallgatni, mert más volt, mint a mesterségüket űzők. Tanítani jó, mert gondolkodhatunk, megforgathatjuk ismereteinket, s nem vagyunk kötelezve arra, hogy többet mondjunk, mint amire képességünk van. Lehet azt mondani, hogy „nem tudom”, *mert* nem vagyok egyetemi tanár, és lehet azt mondani, hogy „nem tudom”, *mivel* egyetemi tanár vagyok. Szabad buzdítani fiatalos lendülettel és érett megfontolással, és szabad hitetlennek lenni gyermetegen és késő öregségben.

A Gutenberg-galaxisból az elektronikus közlés világába átlépve mások a prófécia lehetőségei. Szükségtelen egy hal gyomrában ülve elutazni Ninivébe, hiszen helyzetjelentésemet feltehetem a világhálóra, s aki nem akarja 16 és félszer felrobbantani a Földet, az hallgat rá. Nem mondhatjuk, hogy nem figyelmeztetnek minket, mert a papok rutinostorozásától kezdve, amelyet a templomból kilépve elfeledünk, meghallgathatjuk Aurelio Peccei, Willy Brandt, Helmut Schmidt számomra sokkal hitelesebb szavait az őrületbe szaladó világról. Imádkozhatunk Szent-Györgyivel és aktualizálhatjuk King cselekvési programját, hiszen negyven évvel később mi is kezdünk belekóstolni a belföldi kisebbség elhanyagolásából keletkező gondokba.

Szóval, vannak értesüléseink, s ugyanakkor kiabálás helyett – amiből az átlagembernek szintén elege van – keressük a tisztességesen megvalósított mintát. Életeket keresünk, amelyek a tökéletesség ege alatt születtek, és amelyek szerényen hirdetik: eny-nyire jutottam. Beszámolókat írunk, amelyek ugyanerről szólnak. Bevallják, hogyan találkozott a végtelen és a véges. Nyers torzóm is ilyen vallomás. Ennyit bírok. Majd múlik az idő, betöltődnek a rések és elsimulnak a durvaságok. Akkor majd érdemes lesz újra megnézni: hol állok.

Mást nem tudsz?

Mást is tudok. Ezt is írhattam volna.

Budapest-Ninive nagy város. Egy átlagos pesti polgár három nap alatt járná meg hosszában, két nap alatt keresztben. Jónás, a nagy lelki gyötrelmek után, fürgén ugrott ki a 7-es autóbusz gyomrából, hogy a belváros közepén elmondja az üzenetet. Előtte a Templom, a templom körül a vallásos irodalom boltjai. Jónás az aluljáró felé sietett. „Pusztul a drága magyar vér” – emelte magasra egy idős ember az igazi hazafiak hetilapját. Jónás elkerülte, de fülét megütötte a túlsó lejáró felől hangzó ének. A „Szent vagy, Uram” című énekgyűjtemény darabjait énekelte a szokásos helyen és időben egy, a kamaszkorán éppen csak túljutott fiatalember. „Bűnbánóknak menedéke” – visszhangozta Jónás, miközben lefelé szaporázta a lépcsőket. A virágárus öregasszonyok sorfala a helyén volt, a hajléktalanok már eltették hullámpapírjaikat és ócska paplanaikat. A metró szája felől finom péksütemények illata áradt. A földalatti teret azonban hangerősítő töltötte be. Ma nem koreaiak voltak, hanem egy energikus fiatalember tartotta kezében a mikrofont. „Térj meg Jézushoz, fogadd el Jézus hitét és élj új életet!” – harsogta nagy lendülettel a hirdető.

„Mit akarok én itt?” – futott át a gondolat Jónás agyán, és úgy érezte, hogy minden tagjából kiment az erő.



Merza József

Égbekiáltás válasz nélkül?

Az ember szenvedés és szenvedésokozás nélküli világot szeretne. A másoknak okozott szenvedést bűnnek, gondatlanságnak, vagyis valamilyen nagyságú rossznak ítéljük. A szenvedést kikerülendő, csökkentendő, ha lehetséges, akkor megszüntetendő rossznak gondoljuk. Civilizációs és kulturális eszköztárunk nagy részét erre a célra fordítottuk. Ugyanakkor önmagunk megmentése címén még nagyobb bajokat produkáltunk. Úgy látszik, hogy az ember megjelenésével nagy bajok lehetősége szabadult a világra. Amit az ősember bunkósbottal intézett el, azt ma nukleáris eszközökkel teheti. Amely vermet a mamutnak ásott, abba – lassan elfogyván a mamut –, az ember maga esik bele, magával rántva a hatósugarában levő világot is. A világban levő baj mindig magyarázatra szorul, hívő és nem hívő számára egyaránt. Az ember önértelmezése, a hívő ember istenképe elfogadható magyarázatot kell hogy adjon. Ha a világ rendje az erőszakra épül, és az ember magára van hagyva ebben a létharcban, akkor is – saját érdekében – köteles uralkodás helyett harmóniát találni környezetével. Ha az Isten szeretet, vagyis ajándékozó, adó természetű – amint a keresztény kinyilatkoztatás hangsúlyozza –, akkor fel kell tudnunk oldani a tapasztalt fájdalmak és a vágyott boldogság közötti feszültséget.

1. A VILÁG TÖRVÉNYSZERŰSÉGEI azt mutatják, hogy a létezők legalapvetőbb jellemzője az egymásra épülés. Minél magasabb fejlettségi szinteket vizsgálunk, annál szélesebb körű az alatta lévők felhasználása, beépítése, bekebelezése. Az élet különleges csodája különleges erőszakra épül: az erősebb fölfalja a gyengébbet. A lét-és fajfenntartás olyan természetes erőszakrendszerre épül, melyet a szükséges és elégséges szinten a természet törvényei meg tudnak tartani. A szükséges és elégséges szint feletti pusztítást rendkívülinek minősítjük: természeti katasztrófának, veszettségnek, devianciának. Öt nagyobb katasztrófa kétségtelen jelei mutatkoznak a kövületekben, a fajok legalább 75 %-a elpusztult. Rettenetes a számtalan állatfaj (dinoszauruszok stb.) kihalása, a Föld folytonos alakulásából adódó könyörtelen átalakulás. Egy személyesen szerető Isten feltételezése inkább emberi vágynak tetszik, mintsem realitásnak. A világ mégis meghatározott törvényszerűségek szerint működik, az okokozat láncolata felfedezhető, az energia nem elvész, hanem átalakul, amint a létezők mindegyike elhalva ad helyet az újnak.

Az ember fellépésével a pusztulás új és rendkívüli lehetősége jelent meg. A szükségtelen és más létezőkre tekintettel nem levő önközpontúság ön- és közveszélyes jelenséggé teszi a magát teremtés koronájának kikiáltó embert. Az erők egyensúlya a létezők létének biztosítását jelenti, az erők egyensúlyvesztése pedig radikális változásokat hoz, melyekben pusztulásra ítélődik sok létező, hogy újaknak adjon helyet. A történelem folyamán a természet erői és az ember képes létrehozni ilyen egyensúlyvesztéseket. Az ember pedig, szenvedve a törvényszerűségekből fakadó és a maga által okozott bajokat, az égre kiált. Szimbólumrendszereket alakított ki „a káosz hatalmas és idegen erőivel szemben" (P. Berger). A megszólított istenségnek olyan neveket ad, amilyennek önmagát is gondolja: Úr (Adonaj), Minden istenek Ura (Seregek Ura = Elohim), Birtokló (Baal), Uralkodó (Marduk). Az ember mindig nagyon tudatában volt a maga kiszolgáltatottságának is, hiszen minden földi diadala sem képes elfelejtetni vele, hogy a halál erősebb az ő földi győzelmeinél. A halhatatlanságért való küszködés szellemi vonatkozásban sem (reinkarnáció, feltámadás), és anyagi vonatkozásban sem (síremlékek, balzsamozás) hozta meg a mindenki számára megnyugtató és egyértelmű megoldást. Lelki és szellemi Bábeleket (= Isten kapuja) építünk, hiteket, korunknak, kultúránknak és egyéniségeinknek megfelelőket. Örülünk, ha az ellentmondásokból eljutunk a hihető, az emberi értelemmel nem ellenkező megállapításokhoz. Valahogy elviselhetővé kell tennünk a földi életet. Mi ezen erőlködünk, de Isten hol van, mit csinál ?

2. AZ ISTEN KERESÉSE ugyanúgy örök jellemzője az embernek, mint pozícióharca a világban. Értelmünk eszköztárával odáig el tudunk jutni, hogy léteznie kell Valakinek, hiszen a bennünk és környezetünkben felfedezhető törvényszerűségek túlmutatnak azokon a létezőkön, amelyekben megnyilvánulnak. A mi emberi létbe dobottságunk és a végtelenbe nyúló vágyaink olyan feszültséget jelentenek, amelynek feloldására kevés a világ és kevés az ember maga. Honnan égbekapaszkodó vágyunk, a határok segítő kereteit nélkülöző lehetőségeink? Keresünk valakit, akit Vigasztalónak (Paraklétosz), értünk is levőnek (Jahve), önmagához ölelő édesapának (Abba) nevezhetünk. Az égbe irányzott gondolatainkat, szavainkat imának nevezzük. Ezzel a szóval is kifejezzük a kapcsolat utáni vágyunkat: párbeszédet szeretnénk, válaszokat várunk, elismerést remélünk. Néha úgy érezzük, jött válasz, néha úgy, hogy nagyon sokat kell kutatnunk, hogy visszajelzésnek minősíthető kincsre bukkanjunk. Nagyon sokszor pedig be kell vallanunk, hogy kibocsátott hullámaink elhaltak a végtelenben. Sokszor az ment meg attól, hogy feladjuk, hogy a történelem nagy égre figyelőibe kapaszkodunk. A számunkra nagy egyéniségek ereje, példája reménykedésbe segíti reménytelenségünket. A hinduk Buddhája, a zsidók Mózese, az iszlám Mohamedje és a mi Jézus Krisztusunk olyan személyes és történelmi kapaszkodók, akik a bennük és nekik hívőknek erőforrások. Ha ők égre kiáltottak, és úgy élték meg, hogy választ is kaptak, akkor ez számunkra sem lehet reménytelen próbálkozás. A hívek égbe emelik őket, hogy maguk is oda jussanak, pedig a nagy személyiségek nagysága földi életükben lett nyilvánvalóvá: meggyőződésük eredetisége és ahhoz való hűségük emelte ki őket a történelem tömegéből. Ők azt mondták, hogy van válasz onnan fentről. Minden vágyam, hogy legyen számomra is válasz. A leglényegesebb kérdésekben nem lehet, hogy teljes bizonytalanságban legyünk (az élet értelme, helyem a világban, küldetésem, a szenvedés értelme és jelentősége...).

3. AZ ÖNÁTADÁSRA ÉPÜLŐ ISTENKÉP Jézus tanúsága alapján rajzolható meg. Jézus Istene nem igazságos, több annál. A jókra és gonoszakra egyaránt éltetően figyel („esőt ad"), a rászorultságra is gondolva, személyre szabottan osztja ki a napszámot szőlőmunkásai között, esélyt kínál a gazdagoknak is a vagyoni fogyókúrára, hogy beférhessenek az Országba a szűk kapun. Jézus Istene nincs benne a leomló torony tragédiájában, a politikai gyilkosságok mészárlásaiban: nem a bűnök megbüntetésével foglalkozik. A világot működtető törvényszerűségek adottak, és meg kell kísérelnünk az adástörvény szemszögéből nézve értelmeznünk azokat. A szeretet törvényéhez való hűség Számára fonto-

sabb, mint a biológiai élet, még Jézus esetében is, vagy az ő esetében még inkább. Ez az Isten a személy, a szenvedő személy oldalán áll, és arra biztat, hogy önsajnáló mártírlelkület helyett az életet-odahelyező, önfeláldozó, a hatalmat odaadásra használó (búzaszem-) lelkületre jussunk. Jézus Istene nem mindenható. A filozófia teljességet kifejezni akaró fogalmazásaival, a teológia numinózumot megragadni akaró erőfeszítéseivel nem lehet megragadni Őt. Ha abszolút álltásokat fogalmazunk, akkor csak a „hittitok” fogalmának bevezetése ment meg bennünket az ellentmondásoktól. Arra a kérdésre, hogy ki számunkra az Isten, Jézus azt válaszolta, hogy az „édesapám”. „Az őskor a természetet *atyai* szemmel művelte, s ugyanez a gyöngédség és pietas, ami egy növény megsemmisülésében élt, élt a közösségben, élt az emberi lélekben. Az *atyai* szellem realizálása teremtette meg a föld szépségét. Amikor az ember nem realizálja az atyai szellemet, szükségképpen a természet rablója lesz” (Hamvas Béla, Scientia Sacra). Az atyaként megnyilvánuló Isten atyai válaszokat tud adni úgy és ott, ahogyan és ahol a hozzá kiáltó rá tudja állítani hullámhosszát a szeretetre, az önátadásra elkötelezett isteni hullámhosszra. Isten az adás nyelvén tud csak kommunikálni.

4. AZ ÖNÁTADÁSRA ÉPÜLŐ VILÁGKÉP ugyanúgy lehetséges, mint a sok egyéb világkép, melyek elsősorban az ember bajra, rosszra érzékenyebb hajlamából születtek. A világ létezőinek különböző szintjein felfedezhetők az önátadás jelei, a megszűnés és újjászületés, az egyéni feloldódás egy új létező megjelenése érdekében. Einstein megkapta a Nobel-díjat a kvantummechanika létrejöttében végzett kutatásainak méltatásaként, és elterjedt a mondása is, miszerint „Isten nem kockajátékos”. Vagyis törvényszerűségek, nem pedig véletlenek működtetik a világot. A tudomány ma már ott tart, hogy lassan azt kell mondanunk, a törvényszerűség nem más, mint az, hogy nincs az emberi értelemmel átfogott, felfedezett olyan törvény, amelyen ne kellene előbb-utóbb túllépnünk. A kvantummechanika vezeti be a tudományba a véletlenszerűség, a megjósolhatatlanság tényét. (S. W. Hawking: Az idő rövid története). Isten kockázik is, mondhatjuk emberi megfogalmazással. Másként is működteti a világot, mint amit az emberi értelem törvényszerűségként felfedez. Tegyük fel, arra teremtetett ez a világ, hogy önátadásokra, áldozatvállalásokra épülően jusson el Teremtőjéhez.

A kvantummechanika (Planck és Heisenberg) bebizonyította, hogy a fény hol úgy viselkedik, mintha részecskékből állna, hol pedig hullámtermészetet mutat, mintegy energiának mutatkozik. Ennek következménye, hogy például gyönyörű színekkel ajándékoz meg bennünket azáltal, hogy a minden színt egyesítő fehér fényből a hullámok interferenciája révén egyesek meghalnak, kioltódnak, és ezen részecskecsomagok feláldozódásával dominánssá válnak mások. A hiányzóvá váló színek teszik lehetővé a színek észlelhetőségét, meghaló részek, energiák teszik lehetővé mások érvényesülését (szappanbuborék). Az emberi szellem csak csodálhatja a már felfedezett létezési erőket, amelyek az anyag legmélyén mutatkoznak. „A neutrinók rendkívüli szellemszerű részecskék, másodpercenként mintegy 60 milliárd halad át belőlük testünk minden négyzetcentiméterén. Többnyire a Napból származnak, és áthaladásuk közben megváltoztatják fajtájukat” (Balogh V. Szilárd, Neutrino sztori). A világegyetem összes részecskéje (amit ma ismerünk) besorolható két osztályba, amit a szaknyelvben így fogalmaznak: vannak feles spinűek, és 0, 1, 2-es spinűek. A spin a részecskék olyan tulajdonságának neve, mellyel azt jelölik, hogy a mozgó, pörgő részecske milyennek látszik különböző mozgási helyzetében (pl. a feles spinű részecskének azért ez a neve, mert kétszer fordul meg tengelye körül, mire ugyanazt a képet mutatja, mint kezdetben). Számunkra ez azért fontos, mert ahhoz, hogy ez a mozgási energia ne roppantsa össze az anyagot, minden részecskének egyedinek kell lennie (vö. az ember egyedisége), mégpedig helyzete és energiája szerint (Pauli kizárásos elve). Ez az egyediség tartja egyensúlyban a világot, a kvarkok ezért tudnak protonokat és neutronokat alkotni, ezek pedig atomokat stb. Az adástörvény úgy érvényesül ebben a dinamikus létfenntartásban, hogy egy anyagi részecske kibocsát egy erőhordozó részecskét magából, így maga visszalökődik (sebessége megváltozik), a kibocsátott erőhordozó részecske pedig egy másikkal ütközve elnyelődik, így a befogadót is megváltoztatja. Az egymásra hatás kibocsátásban és befogadásban nyilvánul meg, ami a meglevő elhalásából hoz létre új létezőt, új erőt. Érdemes elgondolkodnunk az ősi tételen, mely szerint „amint fent, úgy lent”. Amint az elemi szinten működik a valóság, úgy működik a maga teljességében is.

Az élet megjelenésének szintjén ez az adástörvény úgy érvényesül, hogy a búzaszemnek el kell halnia ahhoz, hogy termést, új életet hozzon. A megújulás alapfeltétele az elhalás, a léttörvénybe ojtott önátadás. Az állatvilág a maga fejlettségi szintjének megfelelően a lét- és fajfenntartás belső törvényével szabályozottan valósítja meg az önfeláldozás léttörvényét. A szükséges és elégséges táplálékot a számára elérhető környezetből úgy veszi fel, ahogy a létharc meghatározott kerete ezt számára lehetővé teszi. A mai győztes holnap egy másik létező létének elősegítője azáltal, hogy őt győzik le. A legalkalmasabb, a legéletképesebb marad fenn, hogy nyilvánvalóvá váljék: a létezés fontosabb az életnél, az egyed eszköz a lét teljességének működésében. Az élet az értékek kibontakozásáért van, azok megőrzéséért és továbbfejlődéséért. A halál a minőségibb lét fennmaradásáért, a fájdalom, a szenvedés az erők minél teljesebb mozgósításáért van, hogy a lehető legértékesebb éltető, pontosabban léteztető egyedek maradjanak fenn.

Az ember megjelenése új helyzetet teremtett. Azon a fejlettségi szinten áll, ahonnan döntően beleszólhat az adástörvény létet szabályozó rendjébe. Hordozza az alatta levő létezőkben működő törvényeket, ugyanakkor szabadon dönthet arról, hogy részt kíván-e venni az önátadás rendjében, vagy önközpontúan maga akarja bekebelezni a világot, mintha minden csak érte létezne. Szabadsága mellé kapott azonban egy súlyos tényt: halálát nem kerülheti el. Életesélye csak az önátadás megélése révén van. A másokért leélt élet materiálisan szervesen kapcsolódik a porba való visszatéréshez, spirituálisan pedig az „Atyához való visszatéréshez”. Az embernek újra kell értelmeznie önmagát, minden megtapasztalt bűne ellenére. „Nincsenek természettől fogva vad emberek, csak elvadultak” (Baader). A természet rendjébe belesimuló ember nem volt ön- és környezetpusztító. „Az emberi lélek első és eredeti állapotában önmegtagadó és önátadó, önmagát saját tüzében művelő és égő lélek” (Hamvas, Scientia Sacra). Az adás és önfeláldozás törvénye azért sorvadt el az ember tudatában, mert a lét- és fajfenntartás természetes törvényét önközpontú torzítással szellemi önzésének magasára emelte. Tette ezt oly mértékben, hogy abszolút valóságidegen módon saját fajtája ellen is alkalmazza. A tudatformálás az egyetlen esély az adásrendbe való belesimuláshoz. A biológiai élet csúcsérték-jelentősége meg-

szűnik, odaadható, feláldozható eszköz lesz, és ennek függvényében válik értékessé vagy értéktelenné. A szenvedés mindenáron való elkerülni akarását felváltja a tudatos elvállalás, az odaadó felajánlás és a sorsközösség vállalásának egymáson segíteni akaró lelkülete. Az imádságban az egyéni és kollektív önzés szavait (a jobban élni akarást) felváltja az egyéni és kollektív éltetni akarás a lét teljességének szemléletében. Az imádkozó annak tudatában kiált, hogy „mindenható hatalmát Isten odaadta a szeretetnek" – amint az iráni szent tétel mondja. Az Istentől jövő visszajelzések nem is lehetnek mások, mint adástermészetűek. Életodahelyezésre biztatnak, nem pedig mások életének elvevésére, veszélyeztetésére, másokért élésre küldenek, nem pedig egyéni önérvényesülésre hangolnak. A földi fájdalmakra földi törvényszerűségekből kell kiolvasnunk a válaszokat. Égi vágyainkra az adás rendjét tükröző válaszok érkeznek, ezek meghallására erre alkalmas fülek és szemek kellenek, ehhez pedig megtérésre van szükség. Tudomásul kell vennünk sorsunkat, és vállalnunk kell küldetésünket.

„Jól közeledni tehát végnapjainkhoz, udvariasság. A megöregedés illemtanának fő vizsgája, hogy miképp húzzuk be magunk után az ajtót... Erre azzal a meggondolással kell fölkészülnünk, hogy még egy pillangó halála is botrányos ellentmondás" (Illyés Gyula, Kháron ladikja)... HA nem hangolódunk az Isten természete szerinti adásrendre.

Király Ignácz

OLVASÓK FÓRUMA

Olvasóink Sárdy Péter A botránykő: Isten és a szenvedés c. írására reflektálnak (2001. október, 5–6. oldal).

Kedves Szerkesztőség!

A „Botránykő" tanulmány nagyon elgondolkodtatott, fénymásolatot küldtem belőle barátaimnak is. Hasonló gondolatokon töprengek régóta magam is. Elküldöm saját aforizmáim gyűjteményéből a témához illőt, ezzel járulok hozzá a megindított vitához:

Isten a legkönyörtelenebb gyilkos, Ő mindenkit megöl. Aki ennek ellenére is hisz végtelen jóságában, annak jutalma nemcsak az örök élet, hanem az örök boldogság is – s erre az utóbbira mindannyian vágyakozunk.

Üdvözlettel:

Rőczey János
Genf

Kedves Szerkesztők!

Tavasszal Kaszapéknál jártam. Tulajdonképpen nem látogatás volt, másnap hajnalban indultunk Kárpátaljára. Míg Pistáék az utolsó telefonegyeztetéseket végezték, körbenéztem a konyhájukban. Semmi különlegeset nem találtam, olyan volt, mint minden rendes háziasszony konyhája. Egyetlen dolog ragadta meg figyelmemet, egy csillagászati térkép. A szokásos térképektől abban különbözött, hogy két dimenziónál jóval többet ábrázolt. Az egyik sarkában valamiféle metagalaxis-részlet volt látható, sötétkék alapon fehér pontokkal, s a pontok mellett számomra ismeretlen nevekkel, betűkkel, számokkal, és a felirat szerint a főbb galaxis-csoportosulások egy részletét ábrázolta a világűr közvetlen körülöttünk lévő részében. Ebből a részből aztán az egyik kis fehér pont ki volt nagyítva a térkép egy másik sarkában, és ez a mi galaxisunk közvetlen közelében lévő galaxisokat ábrázolta sötétkék alapon apró fehér pontokkal. A pontok melletti nevek és számok között még mindig nem találtam ismerősöket. A térképnek ebben a részében is volt egy kis fehér pont, ami aztán kinagyítva a térkép következő sarkában volt felnagyítva, és már a mi galaxisunk egy részletét ábrázolta. Itt már sok ismerőssel találkoztam, olyanokkal, mint a Vega, az Altair, a Deneb, a Szíriusz és a mi jó, öreg Napunk. Ennek a sötétkék alapon fehér-pöttyözött térképnek a Nap nevű pontja aztán mint egy újabb dimenzió jelent meg a térkép közepén, és sötétkék alapon, kicsit nagyobb fehér pöttyökkel jelölte a Naprendszer bolygóit és holdjait.

Lenyűgöző és megrendítő térkép volt. Pont olyan, mint a kvantumelmélet általam nyáron felfedezett azon megállapítása, miszerint: ha egy ember minden sejtjének molekuláját, atomját, annak minden protonját, neutronját és elektronját szorosan egymás mellé préselnék, a gombostű fejénél kisebb golyót kapnánk. De hogy jön mindez Istenhez és a szenvedéshez? – kérdezhetnétek.

Megmondom azt is. Kaszapék térképe – mivel asztronómusok készítették, azaz olyanok akik a csillagok megszámolásával és elnevezésével foglalkoznak – nem ábrázolta azt a kiindulási dimenziót, melynek közepén az Abszolútum, vagy más néven a mi Szerető, Mindenható és Örökkévaló Atyánk van körbevéve a metagalaxisok felhőjével. Ennek következtében még csak nem is utal a térkép azokra az erőkre, amelyek kialakították – alakítják – ezt a Mindenséget, s amelyek csak kiindulásukban harmonikusak – isteniek –, de Istentől távolodva sajnos nagyon hamar egyre mechanikusabbá válnak. Nem foglalkozik a térkép azzal sem, hogy ezek a mechanikus erők egymásra hatva, egymást keresztezve, kioltva és erősítve hányféle mechanikusan működő törvényt hoznak létre, s hogy ezek a törvények hogyan válnak egyre összetettebbé a különböző galaxisokon, naprendszereken át egyre lefelé haladva a Földig, majd a holdakig, s belül, az anyagon belül a szerves bioszférán, a növényeken, állatokon, embereken át, tovább a sejteken, molekulákon atomokon át a mezonok, kvarkok, leptonok világa felé.

A Föld nagyon messze van Teremtője egymással harmonizáló erőitől, számtalan törvény alatt szenved, és ezek mind mechanikusan ható törvények.

A csoda nem az, hogy szenvedés van itt a Teremtés „Isten háta megetti" egyik legtávolabbi sarkában, hanem az, hogy van itt egy lény, amelyik mindezek ellenére, minden mechanikus törvényhalmaz, bolygó és csillagrendszer, gravitáció, szükségszerűség, sors és véletlen ellenére, ha nagyon összeszedi magát – megismerheti önmagát és az egész világot, képes kifejleszteni valamit, olyan „anyagot", amely az erők, törvények és világok ellenére nem egyre nehezebb és sűrűbb, hanem egyre finomabb és illékonyabb lévén megcsillan, amikor Teremető és Szeretett Atyánk kiül este a teraszára, és teremtését szemléli.

Ezeken a szabályokon Isten nem tud változtatni, mert Ő csinálta a játékot, és az egész játék összeomlana, ha a szabályokat valaki – akár Ő maga – felrúgná. Mint ahogy az adu ászt nem lehet hetessel megütni, Isten sem szüntetheti meg a szenvedést itt a Földön és mindenütt, ami egy kicsit is távolabb esik Tőle. De bizonyos törvények hatása alól ki lehet bújni, és más törvények hatása alá kerülni. Erről szól minden Szent Könyv, és erről beszélt Jézus is annak idején. Sok útja van ennek, de egyben mindegyik közös: a hétköznapi szenvedéseken túl igen komoly, az összes mechanikusan ható erő és törvény ellenében végzett tudatos munkára van szükség. Ennek a munkának egyik módszere lehet a tudatos adás, szolgálat és szelídség gyakorlása kisközösségi háttérrel, ahol egymást rendszeresen ellenőrizve, figyelmeztetve, építve van mód önmagunk és a világ megismerésére. Ez a módszer nem gyógyszer, amelyet „bekapva" elérem a halhatatlanságot, hanem annak a rendszeres, évekig tartó munkának a része, amelynek során a köves, keményre taposott, gazos, tüskés földből porhanyós, meleg, tiszta és megművelésre alkalmas szántó lehet, amibe már érdemes jó magot vetni. A mag ébredése, elhalása, majd újjászületése már egy másik folyamat része.

Farkas István
Budapest

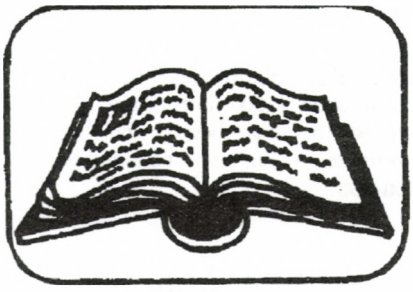

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Kőszeginé Rihmer Melinda hat gyermekes pécsi gyógytornász, a márciusiakat Kovács László nyugdíjas plébános készítette.

Február 3. — Évközi 4. vasárnap — Mt 5,1–12 — Nyolc boldogság, avagy új dimenziót nyit az Isten

Mindannyian a boldogságot keressük, a drogozó fiataltól az elmélkedő szerzetesig. Valamit, valakit: biztonságot, örömet, meghittséget, kapcsolatokat. Ezernyi próbálkozásunk Jézus szavainak fényében eléggé nevetségesnek tűnik. Ő azokat nevezi boldognak, akiket a világ meglehetősen lesajnál, leír a létért való küzdelemben. S ezt még tetézi az is, hogy a Hozzá tartozókat bizony üldözni fogják. Mindig, minden rendszerben. Hol jobban, hol kevésbbé. Mert semmilyen hatalomnak sem tetszik a lelkiismeretére hallgató ember (aki nem áll be a bólogatók és éljenzők sorába), s aki tetteivel mindig rámutat az aktuális rendszer hiányosságaira.

Jézus felülemelkedik a mi földhöz ragadt látásmódunkon. Tévedés ne essék: nem azt mondja, hogy nyomorogjunk, sírjunk stb., mert majd odaát minden jó lesz. Nem! **Itt és most** (meg persze az örökkévalóságban is) **boldogok**, akik jézusi szempontok szerint rendezik be az életüket. S hogy ez valóban így van-e, könnyen ellenőrizhetjük időbeosztásunkon. Ha az Istennel, családdal, barátokkal való beszélgetést, a kirándulást, az elesettekkel való törődést stb. nagyon fontosnak gondoljuk, nézzük meg mennyi időt töltünk ezekben foglalatoskodva. Persze, dolgozni kell: ki kell fizetni a villanyszámlát, a tornacipőt, a kenyeret. De! Egyrészt jó lenne olyan munkahelyet választani, ahol a napi 8–10 órában is oszthatjuk szeretetünket, gondolatainkat. Másrészt azért van még időnk a munkán kívül is, amit aktívan, értékesen kellene eltölteni. Csak ne fogyna ki a lelkesedésünk, energiánk már kora délutánra! Meg kell tanulnunk egy nagyot szusszanva, fohászkodva erőt venni testi-lelki fáradtságunkon, s nekilendülni a még aznap előttünk álló szép és fontos dolgoknak: az iskolai élmények meghallgatásának, az ünneplő ing kivasalásának, a közös vacsora megterítésének, az esti imának, a közösségre készülésnek stb. Csak egy-egy odakacsintás mindent megértő Barátunkhoz, s átlendülünk a nehéz perceken. S téve a nekünk fontos dolgokat, lassan visszalopakodik napjainkba a fény, a tűz, a tapintható boldogság.

Csodaszépeket mond Jézus a mennyek országáról: vigaszban, kielégítettségben, irgalomban, ujjongásban, igazi istenközelségben lesz részünk. Életünk legszebb perceinek tartós, felfokozott szépségére gondolhatunk. A többé már el nem veszíthető boldogságra!

Február 10. — Évközi 5. vasárnap — Mt 5,13–16 — Só és fény, avagy mafla keresztény

Íz, világosság, biztonság, életöröm, céltudatosság – ilyesmiknek kellene eszébe jutniok az embereknek, ha Jézus tanítványaival találkoznak. Ehelyett többnyire ilyenek merülnek fel bennük: életidegenség, tehetetlenség, igénytelenség, elzárkózás. Mert mit látnak? Nem „nyomulunk” a munkahelyen, mindenünk lesz ugyan – ház, autó, nyaraló, mikrohullámú sütő stb. –, csak kb. 20 évvel később, mint egy átlagpolgárnak, többnyire saját köreinkben mozgunk, s valahogyan olyan furcsák vagyunk. Remekül csináljuk dolgainkat, csak félreért minket a világ, avagy valami baj van velünk is? Kell-e egyáltalán törődnünk azzal, hogy mit gondolnak rólunk az emberek? Mielőtt gyors nemmel válaszolunk jusson eszünkbe az Írás „miattatok káromolják Istent a pogányok” mondata. Avagy az ApCsel 2,42–47 közismert versei az őskeresztények életéről, ami merőben elütött a pogányok életvitelétől, de csodálatot és tiszteletet váltott ki a világ fiaiban, meg persze üldözési törekvéseket is. Minket sem nem csodálnak, sem nem üldöznek. Baj? Talán nem, hiszen mi nem emberektől várunk értékelést, hanem attól az Atyától, akinek a világ bölcsessége ostobaság. Talán igen, mert ha a sót ízetlennek, a világosságot homálynak észlelik, nemigen fognak vágyakozni rá. Márpedig nekünk létünkkel kell tanúságot tennünk arról, hogy jó a szerető Isten barátjának lenni.

A sónak, a fénynek igazán csak a hiányát észleljük (lásd a kis királylány meséjét, aki úgy szerette édesapját, mint az emberek a sót). Nem a jelenlétük, hanem **a hatásuk a fontos.** A világító lét egyik legfontosabb ismertetőjegye a jótett, amely szerencsére nem változott Jézus óta. Etess, öltöztess, látogass, fogadj be, vigasztalj... tedd tanítvánnyá (azaz élj hiteles, boldog életet, és hívd fel figyelmét az ölelő karokkal várakozó Istenre – lépni senki helyett sem tudsz). De a szent, világító élet azt is jelenti, hogy engedjük átragyogni magunkon Isten bölcsességét, aki egészen más perspektívából látja dolgainkat. Hagyjuk, hogy átalakítsa törekvésvilágunkat, vágyainkat, növelje érzékenységünket minden embertestvérünk öröme–bánata iránt. Tanítgat tiszteletben tartani egymás szabadságát. Segít, hogy Benne és a testvéri kezekben bizakodjunk.

Jézus szamárháton s gyalog járva Galilea- s Júdea-szerte világított. Ma a nagyvárosokban élve, internetezve több embert lehet elérni. De a lényeg ma is ugyanaz: **csak bensőséges baráti kapcsolatokban** tudjuk átadni Istentől kapott nagyszerű életprogramunkat.

Február 17. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mt 4,1–11 — Jézus megkísértése, avagy ki csábít minket és mire?

Vissza-visszatérő jelenség Jézus életében, hogy nagy feladatok előtt, kusza helyzetek esetén visszavonul, böjtöl, imádkozik. Nekünk általában nincs időnk megállni, mivel annyi a dolgunk. Hiába tapasztaljuk, hogy a reggeli imákra, a lelkigyakorlatokra szánt idő sokszorosan megtérül azáltal, hogy célirányosan, tempósan, zavaros érzelmektől megtisztulva, jókedvűen és belső békével eltelve tesszük dolgainkat. Ehelyett nagy jót-tevési igyekezetünkben úgy elfáradunk néha lelkileg, hogy ember a talpán, aki megmarad mellettünk. Pedig meg-megállva mi is könnyebben felismernénk a Gonosz, a saját ferde vágyaink és a más értékrendű környezet csábításait. Anyagiasság, „biztonság”, hatalom. Ma is efféle kísértéseknek vagyunk kitéve. S a bajok ott kezdődnek, amikor ezeket már nem kísértésnek, elbukásainkat nem bűnbánatunk tárgyának éljük meg. Elhisszük, hogy kell a biztonsági zár az ajtónkra, életbiztosítási kötvény a fiókba, lakás-előtakarékosság a gyerekeknek stb. Elhisszük, hogy normális dolog, ha védjük, gyarapítjuk azt, ami a miénk. Jézusnak az volt normális, magától értetődő, hogy osztotta azt, ami az övé. „Persze, neki nem volt családja, gyereke, nem kellett a jövőre gondolnia.” – halljuk a gyakori ellenvetést. Hogy éppen Isten Fia nem gondolt volna a jövőre? A boldog jövendő az éplelkű jelenből nőhet csak ki. Ebben a percben kell megadni az odafigyelést s a kenyeret, de **nemcsak az enyéimnek!**

Isten nem néma! Igéje ma is ugyanúgy szól a szívünkben, mint 2000 évvel ezelőtt. Egyedül Ő taníthat meg arra, hogy ne azt nézzem, másnak mije van, hanem azt,

nekem mennyi mindenem van, ami másnak nincs. S mindent – pénzt, időt, mosolyt – azért kaptam, hogy szétosszam!

Mi is szeretnénk gyakran próbára tenni Istent: Mutasd meg a hatalmad, segíts! Közben pedig nem vesszük észre a mindennapok apró csodáit, amiket néha általunk is tesz – vagy szeretne tenni – az Úr.

Nagyböjt van újra. Jó lenne ezúttal két kézzel húzni életünk csónakjának két evezőjét: az imádság, böjt, elmélkedés az egyik, a szolgáló szeretet a másik evező. Ha nem egyformán húzzuk, bizony elvétjük a célt, akár körben is forogunk. Elcsendesedő, kitakarított, kitárt, várakozó énünket azonban betölti Igaz Barátunk szeretete, s öröm terem bennünk és körülöttünk!

Február 24. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mt 17,1–9 — Urunk színeváltozása, avagy Jézus „protekciózik"

Lehet a színeváltozás eseményét egyszerű „istenélményecskévé" degradálni, amelynek egyetlen mondanivalója, hogy le kell jönni a hegyről, az érzelmi feldobottság állapotából, és csinálni a dolgunkat a kemény hétköznapokban. Én azonban azt gondolom, hogy itt valami sokkal többről van szó. Nem kell nagy pszichológusnak lenni ahhoz, hogy felismerjük, három lapáttenyerű halászférfi nem egykönnyen borul arcra ijedtségében. Olyan dolog történt velük a hegyen, ami örök életre nyomot hagyott a szívükben. Látták Jézust fényben ragyogva, Mózessel és Illéssel – a zsidó hit teljességét jelképező Törvény és Próféták képviselőivel – baráti beszélgetésben, s hallották az égből jövő szózatot, amely tanúságot tett Jézus egészen különleges volta mellett. Eleddig Péterék egy óriási lelki hatalommal bíró, s az embereket igencsak jól ismerő vándortanítót láttak Jézusban, most azonban derengeni kezd bennük, hogy ilyen ember még nem járt a földtekén. Zavarodottak voltak és boldogok. Csodaperceket éltek át!

Többször is előfordult, hogy Jézus e három tanítványt külön is magával vitte. Csak találgathatunk, hogy miért éppen őket? Nem zárhatjuk ki a legkézenfekvőbb megoldást: Jézus őket érezte legközelebbi barátainak, és jót-rosszat velük osztott meg legteljesebben (hiszen ne felejtsük, a Getszemáni kertben is őket hívta segítségül virrasztásakor). Az is lehet, hogy nagyobb terhek vártak Péterre, Jakabra és Jánosra, mint a többiekre, s erre készítette fel őket az élménnyel, nagyobb belső bizonyosságot teremtve bennük.

Lehetséges, hogy a szent elődökkel való nagyobb egység szükségességéről, avagy az Istennel folytatott imádságos beszélgetés vakítóan átváltoztató szerepéről akart nekik bizonyságot tenni. Az sincs kizárva, hogy őket hármójukat érezte legfogékonyabbnak azokra a tartalmakra, amelyeket elmondani hivatott volt, s így az ő „továbbképzésük" tűnt a legpraktikusabbnak.

Egy azonban biztos: nem egyforma ajándékokban, nem egyforma mélységű tanításban részesültek övéi. Akkor sem, most sem. Jó ezt tudnunk, amikor nagy hirtelenséggel pálcát törünk – még a büntető Istent népszerűsítő egyházban felnőtt – időseink furcsaságai, a zavaros gyerekkorú emberek szeretetlenségei, avagy a TV-n felnövő ifjúság tunya közönye vagy éppen agresszivitása felett. Mi sokat kaptunk. Igaz tanításban is, szeretetben is.

Eszerint kell majd számot adnunk is. Éltük-e, éljük-e azt, amit igaznak ismertünk meg? S számíthatnak-e tanúságtevő szavunkra azok, akikhez éppen minket küld az Úr? Megbecsüljük-e apróbb s nagyobb „Istent fogó" csodaperceinket? Más ajándékaira ácsingózunk féltékenykedve, vagy minden energiánkkal a sajátjaink kamatoztatásán fáradozunk?

Március 3. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 4,5–42 — „Asszonnyal beszélget?!"

Miért halt meg Jézus? Egyik válasz: Mert Isten akarta, hogy így váltsa meg a világot. Másik válasz: Ellenségei akarták, mert bűnösnek ítélték. Az első esetben Isten lenne a gyilkos. A második esetben ellenségei a gyilkosok. De hát mi volt a bűne? Csak nem az, hogy egy asszonnyal beszélgetett? Egy biztos, hogy ez a beszélgetés ellenségei szemében többszörös árulás!

1. A rabbik elárulása

A zsidó rabbik a nőt alkalmatlannak tartották vallási igazságok megértésére. A rabbiknak nem voltak női tanítványai. Jézus, kora tanítóinak felfogását semmibe véve, szóba áll egy nővel, és teológiai kérdésekről beszél vele. Jézust a tizenkét fős férfi csoport mellett egy női csoport is kísérte. Háromnak a nevét is megemlíti az evangélium: Mária Magdolna, Johanna, Zsuzsanna (Lk 8,2–3).

2. A farizeusok elárulása

A farizeusok elkülönültek a köznéptől, de különösen a nyilvános bűnösöktől. Ilyen nyilvános bűnösnek tartották a vámosokat és utcanőket. Jézus mindkét réteggel érintkezik. Elfogadja Lévi és Zakeus vacsorameghívását. Lévi (Máté) tanítványa is lesz. A prostituált Mária Magdolna szintén megtérve női csoportjának legkiemelkedőbb tagjává válik. A szamariai asszony magánélete sem kifogástalan, hiszen már a hatodik férfivel él együtt. Jézus mégis szóba áll vele, mert tudja, hogy a betegnek kell az orvos.

3. A nemzet elárulása

Azzal, hogy Jézus egy szamariaival szóba áll, elárulja nemzeti hovatartozását is, hiszen a félpogány és félzsidó szamariaiakkal zsidók nem érintkeztek. Az ellentét a babiloni fogság előtti időre nyúlik vissza. Az északi országrész bukása után betelepített pogány lakosság összekeveredett az ott maradt zsidó lakossággal, és ezek a fogság után sem tértek vissza az újra felépített templomhoz. Jézus pedig, mint tudjuk, nemcsak az asszonnyal állt szóba, de két napot is töltött a szamariaiak városában, Szikarban, és sokakat megnyert közülük.

4. A vallás elárulása

Már külső viselkedése is árulás, de a szamariai asszonnyal folytatott beszélgetés tartalma még súlyosabb botrány. Jézus Jákob pátriárka fölé helyezi magát, és azt állítja, hogy ő különb vizet tud adni Jákob kútjánál: „örök életre szökő vízforrást". Amit pedig a zsidó templom (Jeruzsálem) és a szamariai templom (Garizim) vitájában képvisel, egyenesen vakmerő, hisz ezért a mózesi törvények értelmében agyonkövezés jár. Jézus feleslegesnek mondja a templomot, és azt állítja, hogy az „igaz imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát". Még hozzáteszi: „Az Atya ilyen imádókat kíván. Mert Lélek az Isten: akik imádják, lélekben és igazságban kell imádniuk."

5. A tanítványok botránkozása

Mindezek után nem kell csodálkoznunk, hogy Jézus zsidó tanítványai is megdöbbenéssel nézik a Mestert, hogy mit akar a nőtől, mit beszél vele? Amikor aztán arra biztatja őket is, hogy kövessék példáját, és az asszonnyal való beszélgetés nyomán hozzá sereglő szamariakat „gyűjtsék be" mint az Isten Ország termését, nem kis meghasonlás támadhat bennük, és félelem is az írástudók, farizeusok és a nacionalista, vallási vezetők megtorlásától.

Jézus halálának okai között ott szerepelnek ezek az „árulások". Nagyböjti lelkiismeretvizsgálati kérdéseink között vajon szerepelnek-e egyáltalán ezek a kérdések, és milyen választ adunk rájuk: Hogyan vélekedem a nőkről, az ellenségnek kikiáltottakról, a nyilvános bűnösökről, a nemzeti kirekesztő magatartásról, a templom szerepéről?

Március 10. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 9,1–41 — „Ki vétkezett, ez vagy a szülei?”

Lehet-e Jézus halálának oka, hogy másképp vélekedik a betegségről? Ha arra gondolok, hogy egy rosszalló tekintet is milyen indulatokat tud kelteni az emberben a másik iránt, egyáltalán nem lehetetlen, hogy egy tévedhetetlennek gondolt hittani tétel tagadása valaki halálát okozza.

1. Zsidó „hittétel”

Az ószövetségi Biblia alaptétele, hogy Isten az igazakat egészséggel, gazdagsággal, tekintéllyel jutalmazza, a bűnösöket pedig betegséggel, szegénységgel, alacsonysorral bünteti. Aki beteg, az vétkezett. Vagy ő, vagy a szülei. A betegség Isten büntetése, és legfeljebb azt lehet keresni, hogy ki vétkezett.

2. Jézus, az eretnek

Jézus tanítványai ortodox zsidók. Találkozva a vakon született koldussal, azt kérdezik: „Mester, ki vétkezett, ez vagy a szülei?” Ő szembeszegülve a Biblia és az írástudók tanításával, kategorikusan kijelenti: „Sem ez nem vétkezett, sem a szülei...” A bűn következménye lehet betegség, amit örökölhet is szüleitől a gyermek (pl. egy apa iszákossága esetén), de nem lehet Isten büntetéseként felfogni. A bűnös önmagát bünteti, de a büntető Isten képét el kell felejteni!

3. Mit művel Isten?

Isten nem foglalkozik megtorló büntetésekkel. Isten a bűnösök, betegek, szegények és szerencsétlenek oldalán áll. Isten műve csak a segítő jóság lehet. Nekünk ugyanezt kell tennünk, véghezvinni annak művét, aki küldött – mondja Jézus. Világossága lenni annak a világnak, amely istentorzókkal dolgozik, és Istenre, vallásra hivatkozva még mélyebbre taszítja a szerencsétleneket.

4. Mit művel Jézus?

Csodát. A szeretet csodáját... Csak mellékesen jegyzem meg, hogy magam is átéltem egy idős vak ember mellett, hogy amikor minden szeretetemmel próbáltam belső vívódásait feloldani, vele együtt imádkozni, ő megnyugodva egyszer csak kijelentette, hogy tisztán lát engem a kórházi ágy végében ülve, és sorolni kezdte nyakkendőm csíkjainak számát és színét. Nem ismeretlen ez a jelenség az orvostudomány számára, amikor a vakságot pszichés görcs okozza, és feloldódva ez a görcs, a beteg látni kezd... Jézus, aki az Atya művét folytatta, még azt is akarta, hogy a vak is ezt tegye. Ezért küldi Siloe tavához őt. Siloe jelentése: Küldött.

5. Mit tesz a vakonszülött?

Megmosdott Siloe tavában. Az igazi csoda ekkor következik be. A vakból látóvá lett ember vállalja a küldetést. A szomszédok előtt, majd a zsinagóga elöljárói előtt kiáll az eretnek Jézus mellett, bizonyítva annak igazát. Megteszi ezt akkor is, ha ennek következtében kizárják a zsinagógából, ami egyet jelent azzal, hogy elveszti polgári jogait és társadalmi állását (ami még nincs is neki).

6. Mit tesz a zsinagóga?

Eljárást indít a meggyógyult ember ellen. Tanúként kihallgatja a szüleit. A meg nem törhető embert pedig kizárják a közösségből. Ők maradnak Mózes tanítványai, és továbbra is állítják, hogy „bűnben születtél mindenestül”.

Jézusra is ki kell mondani a bűnösséget. Ők biztosak abban, hogy nemcsak a látóvá lett vak, hanem annak gyógyítója is bűnös. Ha nem másért, azért mindenképpen, mert szombaton gyógyított. Szombaton pedig a Törvény szerint munkát végezni bűn. A kérdés azonban ott ágaskodott többekben: „Hogyan tud bűnös ember ilyen csodákat művelni?” Jézus eretnek tételét azonban nem fogadhatják el, a büntető Istent nem tagadhatják meg. Elvakultan így most már ők lesznek szellemi értelemben vakká.

Sok kérdést tehetünk fel magunknak a vakonszülött története kapcsán. Kettőt mindenképpen: Hogyan gondolkodunk mi a betegségről? Netán „Isten verésének” gondoljuk azt? És vajon mi küldöttek vagyunk-e a vakok (betegek) és az elvakultak számára a világban?

Március 17. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 11,1–45 — „Nem hal meg sohasem?”

Lázár feltámasztásának történetét még a mérsékelt bibliakritikusok közül is sokan elvetik. A már bomló hulla életre keltésének elbeszélése csak annál a Jánosnál található meg, aki evangéliumában Jézus istenségének bizonyítását tűzte ki célul. Lázár feltámasztása Jézus feltámadásának ideológiai előkésztéseként hat. Függetlenül azonban a történeti hitelesség kérdésétől, az biztos, hogy Lázár halála körül felizzottak az indulatok, amelyek meghozták a döntést Jézus haláláról. Mi váltotta ki az indulatokat? A feltámadás kérdése?

1. A zsidó feltámadáshit

Az ősi zsidó hit szerint „a halott nem dicsérheti Istent a koporsóban”... A jutalom és büntetés még életében kijár minden embernek. Aki meghalt, az megsemmisült, vagy legjobb esetben a „seolban” (alvilág) él árnyszerű életet. Az élet csak az utódokban folytatódik. A zsidó nép élete abban áll, hogy minden család továbbadja az életet. A nép is csak így lehet örök életű.

A másvilág és a feltámadás hite csak nagyon későn (Kr. e. 2. sz.), a Makkabeusok korában és idegen (perzsa) hatásra fejlődik ki a zsidóságban. A földi Messiás várása az égből érkező Messiás képével bővül. A testi feltámadásnak, az ítéletnek, üdvösségnek és kárhozatnak ő lesz az ura. Ez a hit megszüli e várakozások fantasztikus világát, az apokalipsziseket.

Jézus korában a farizeusok hitték a világvégi feltámadást, a szadduceusok mindenestül tagadták. Az evangéliumok a farizeus várakozásokat tükrözik, amit Márta is vall: „Tudom, hogy (Lázár) feltámad a feltámadáskor, az utolsó napon.”

2. Jézus feltámadáshite

Az evangéliumok alapján úgy tűnik, hogy Jézus is a farizeusok feltámadáshitét tette magáévá. Aki azonban mélyebben megvizsgálja Jézus szavait – éppen János evangéliumában –, különös dologra figyelhet fel. Jézus túllép a test feltámadásának kérdésén, mintha az egész nem is érdekelné. Ő jobbat tud. Magára mutat: „Én vagyok a feltámadás és az élet.” Aztán azt mondja, hogy ti is lehettek a „feltámadás és az élet”. Az egésznek az a nyitja, hogy „belém vetett hittel éljetek”. Jézus a Szeretetben él, ebben a Szeretetben kell élni ahhoz, hogy „még ha meghalunk is, éljünk”, hogy „ne haljunk meg sohasem”.

Jézus feltámadáshite nem a jövőre vonatkozik, hanem a jelenre. Aki szeretetben él, Istenben él már most is. Ezen még a halál sem változtat. Istenben fog élni halála után is. Ez legyen a gondotok, ne a biológiai feltámadás körüli teológiai vitatkozás.

Márta válaszából az derül ki, hogy egyáltalán nem érti, milyen feltámadásról beszél Jézus. Valószínű, hogy a történet szerkesztőit is inkább a csodaéhség vezette, mint az „Út, Igazság, Élet” követése.

3. Mi váltotta ki az indulatokat?

A Lázár halála körüli események arra indítják a zsidó Főtanácsot, hogy megöljék Jézust.

Nem valószínű, hogy a feltámadáshit kérdése miatt születik ez a döntés. A feltámadás kétféle értelmezése miatt a farizeusok és szadduceusok legfeljebb egymásnak ugranának. De ez eszükbe sem jutott. A döntésnek politikai oka volt.

Betánia, Lázár háza, mozgalmi központtá vált. A fővárostól 3 km-re. Jézus merészelt visszajönni erre az húsvétra. És a tömeg egyre nő körülötte. Mi lesz, ha megindul a tömeg Jeruzsálem felszabadítására az újdonsült Messiás vezetésével? Mit szólnak ehhez a rómaiak? Mi lesz velük? A szadduceus főpap, aki nem hisz a feltámadásban, időben el akarja tenni az útból ezt a „halottámasztót”.

Lázár halála kapcsán érdemes elgondolkodnunk magunkon. A mi halálunkon és a mi feltámadásunkon. Melyik feltámadás érdekel minket? A perzsa? Az apokaliptikus? A farizeusok vagy szadduceusok hite? Vagy Jézus „feltámadáshite”? Netán a csodákba vetett hit?

Március 24. — Virágvasárnap — Mt 21,1–11; Mt 26,14–27,66 — „Hozsanna” és „Feszítsd meg!”

Miért halt meg Jézus? Az előző vasárnapok evangéliumai alapján is láthattuk, a zsidó vezetők kezében hogyan bővült a Jézus által elkövetett árulások, eretnekségek bűnlistája. Lázár halála körül már nyíltan politikai színt kap az ügy. Kaifás főpap és bíró jól látta, hogy mi készül. A hittani eretnekségek és a politikai veszély elég ok volt nekik Jézus likvidálására. De a nép, az Isten adta nép mit csinál? Először „Hozsannát” kiált, aztán „Feszíts meg”-et?! Miért?

1. „Hozsanna!”

Sajnos a nép nem Jézus erkölcsi forradalmára kiáltott hozsannát. Nem a jézusi szeretet-programban látta az egyén és nemzet „feltámadását”, hanem politikai feltámadást várt Jézustól. Az egész jeruzsálemi diadalmas bevonulás a Főtanács gyanúját igazolta.

A nép szamárra ülteti a Názáretit. A szamár csikaja lehetne a szerénység jele is. De sajnos politikai üzenete van a szamáron való bevonulásnak, mert Dávid király is szamárháton vonult be székfoglalóra Jeruzsálembe.

A tömeg nem hagy kétséget afelől, hogy mire megy ki a játék. Rövidesen politikai jelszavak hangzanak fel: „Hozsanna Dávid fiának!” „Áldott, ki az Úr nevében jön!” Jézus tehát Dávid utóda, és Isten nevében jön elfoglalni Dávid királyi trónját.

Nem csoda, hogy amikor beért Jeruzsálembe, az egész város izgalomba jött. Az egész város pedig húsvétkor az egész országot jelentette, hiszen a húsvéti ünnepre a törvény szerint el kellett zarándokolni minden 12. életévét betöltött férfinek.

Az ember csak azon gondolkodik el, hogyan mehetett bele Jézus ebbe a veszélyes akcióba.

2. Mi történik a templomtéren?

Máté szerint Jézus korbácsot ragad, hogy kiűzze a templom udvaráról a kufárokat, akik rablóbarlanggá teszik az Úr házát. A templom urai felelősségre vonják, és figyelmeztetik, hogy mit kiabálnak a gyerekek: „Hozsanna Dávid fiának!” Jézus kurtán válaszol, és visszamegy Betániába, hogy ott töltse az éjszakát.

Másnap és utána sem hangzik el a riadó, és nem húzza ki a „véres kardot”, hogy megkezdje a zsidó nép szabadságharcát a római elnyomás ellen és a zsidó királyi trónért. Helyette olyat mond, amit nem bocsát meg neki az ő népe. Beszél a búzamagról, amelynek a földbe kell kerülnie és elrothadnia, hogy sok termést hozzon. Vagyis azt adja tudtul a tisztelt publikumnak, hogy nem ő ránt kardot, hanem őt döfik át karddal. Azt adta tudtul, hogy ő nem az a politikai Messiás, akit vártak, hanem valaki más.

3. „Feszítsd meg!”

A nép Jézus ellen fordul. Becsapva érzik magukat. Júdás azt gondolta, hogy ha kiszolgáltatja a Főtanácsnak, talán még kényszerítheti őt a harcra. Amikor azonban az Olajfák hegyén leszereli Pétert is, Júdás látja, hogy mindennek vége. A nép is tudja. Ezért kiált halált Pilátus előtt a megkötözött Jézusra: „Feszítsd meg őt!” Miért? Mert elárulta Izraelt, Isten népét! Becsapta a népet, mert Messiásként vonult be a Szent Városba, de nem indított harcot Isten választott népének szabadságáért!

4. Mi történik a Koponyák hegyén?

Kaifás, a hitetlen főpap eléri Pilátusnál, a római helytartónál, hogy az ókor akasztófájára húzzák Jézust. A farizeusok és írástudók pedig lelkiismereti konfliktusuk és Róma elleni gyűlöletük miatt titokban reménykednek. Hátha leszáll a keresztről, és most indítja be a szent háborút. „Ha te vagy a Messiás, szállj le a keresztről, és hiszünk neked!”

Jézus pedig két gonosztevő között ellenségeiért, gyilkosaiért imádkozik: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekszenek!” És nem száll le a keresztről.

Miért halt meg Jézus? Mert őt nemcsak vezetői, de népe is halálra ítélte. Vallási és nemzeti öntudatuk késztette erre. Az meg sem fordult a fejükben, hogy vallásnál és nemzetnél nagyobb érték is van a földön: az erkölcs. Egy világot képes felszabadítani, amit Jézus utolsó vacsoráján mondott: „Szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket!”

Március 31. — Húsvétvasárnap — Jn 20,1–9 — „Elvitték az Urat a sírból”

Mit ünnepelek én Húsvétkor? A lehetőségek: Jézus feltámadása az elhaló és feltámadó természet mitologikus megszemélyesítése. Jézus feltámadása annak a csodaszerű eseménynek bekövetkezése, hogy Jézus a sírban a klinikai halál állapotából „felébredt”, „felkelt”. Jézus feltámadása a csodák csodája: a fizikai halál állapotából egy ember ugyanabba az életbe visszatér. Jézus feltámadása ebből az életből a másik életbe, az Atya világába való „feltámadás”.

1. A feltámadó természet

A misztériumvallások mitológiáját nem kell lebecsülnünk. A mítosz nem egyszerűen mese, hanem egy igazságnak költőien feldíszített csodálatos elbeszélése. Olyan, mint egy költemény. De a mesét sem szabad lefitymálnunk. Hiszen a mese is igazságot mond el, a mese tanulsága mindig valamilyen igazság. Hogyan? Egy újságíró beduin pásztorok között ült egyszer a pásztortűznél, ahol az öreg pásztor képtelenebbnél képtelenebb dolgokat mondott. Az újságíró megkérdezte: És ez mind igaz? Igaz, mondta a pásztor. No de megtörtént? Az összes beduin a fejét rázta: Dehogy történt meg... Jézus feltámadásának elbeszélése, ha nem is történeti, de igazságot mond el: Nem a halálé, hanem az életé a utolsó szó. Ezt is ünnepelhetem.

2. Klinikai halál

Azok, akik a Teremtő Istenben hisznek, és nem a Varázsló Istenben, elvetik a „belenyúlkáló” Isten fogalmát. A Teremtő Istenhez az méltó, hogy a természet rendjén belül működik, és teremtő szeretetével segít a bajbajutott emberen. Isten Jézus esetében is „teremtésszerű”, vagyis a teremtés rendjének megfelelő módon, nem pedig „természetellenes”, vagyis a teremtés rendjét megkerülő csodás módon működött, ami lehetővé tette a Megfeszített túlélését. Ez a „csodás” túlélés a húsvéti nagy esemény, amit ugyancsak ünnepelhetek.

3. Fizikai halál

Pál apostol, aki Jézust és üzenetét nem ismerte, az apostoloktól megismerni sem akarta, hanem csupán saját megvilágosodására épített, ő állította fel azt a tételt, hogy ha Krisztus nem támadt föl a halottak közül, akkor a hitünk és megváltásunk semmis (1Kor 15,12-19). Csakhogy annak bizonyítására, hogy igazam van, miért kellene nekem csodát művelnem, mégpedig olyan csodát, amit senki sem lát? A feltámadást senki sem látta. Csak az üres sírt. A „feltámadottal” néhányan találkoztak, de a feltámadás módjáról mit sem tudtak. Ha mégis a fizikai halálból támadt volna föl, akkor is csak annyi az esemény mondanivalója, hogy az életé az utolsó szó.

4. Az Atya világára támadt fel

A mai csaknem általános teológiai nézet az, hogy az evangéliumok leírása szerint halála után Jézus az Atyánál „ébredt” fel, és erről különféle módon visszajelzést adott barátainak. Ezek a visszajelzések (megjelenések) erkölcsi bizonyossággal töltötték el az apostolokat, hogy Jézus él, és ügyét folytatni kell. Ezt a véleményt azzal támasztják alá, hogy Jézusnak nem a régi, hanem új, „feltámadt teste” volt, amely átment a zárt ajtón, megjelent és eltűnt, nem ismerték föl stb. Azt is kifejtik, hogy a halál, feltámadás, mennybemenetel egy és ugyanaz az esemény, csupán az apostoli igehirdetés egyszerű és népies formában beszél külön róla... Ha ez az igazság, lényegileg ez sem mond többet, mint azt, hogy van folytatás, az élet győz.

5. Mit ünneplek én?

A fentiek mind megegyeznek abban, hogy húsvét a hit ünnepe. A feltámadás hittételének, vagy az életbe vetett hitnek. Jézus egész működésével szemben áll, hogy hittételeket ünnepeljen. Ő azért jött, hogy „életünk legyen, bőségesebb életünk”. Ezért volt ő a Szeretet Tanítója. Húsvét számomra az erkölcs ünnepe, az új parancsé: „Szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket. Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért.”

A kereszt a történelem közepén áll, és az ellenségszeretetig menő önfeláldozó szeretetnek állít kitörölhetetlen emléket. A húsvét pedig a maga lázasan újraéledő apostoli mozgalmával azt a meggyőződést hirdeti, hogy a gyilkolásokkal szemben, az igazságosztásokkal szemben az ellenséget is szeretni tudó szeretetté a győzelem... Mit ünnepelsz Te húsvétkor?



Egy rózsaszál szebben beszél...

Ne vásárolj vadvirágot!

Kacsoh-Heltai daljátékában János vitéz a rózsaszál és a legszerelmesebb levél hatását hasonlítja össze. Mi a rózsaszál és a vadvirágcsokor hatását. Nem a szerelmes szívekre, hanem a természetre. Így jutottunk el az alcímben megfogalmazott rövid kéréshez: Ne vásárolj vadvirágot! Válaszd a kertészetben termesztett virágokat. Például egy szép rózsaszálat.

Bár a vadvirágok városi árusítása feltűnő jelenség, nagyon kevesen ismerik fel a következményeit. Súlyos hibát követünk el, ha kedves szokásként próbáljuk beállítani, amelynek káros hatása szóra sem érdemes. Míg a 20. század elején Pénzes Antal 6 hetes „szezonnal” számolt, mára ez közel kétszeresére, 10–12 hétre növekedett. Régebben a gyűjtés a reggeli órákra korlátozódott, mára egész napossá vált. A férfiak és fiatalok bekapcsolódása a tevékenységbe, a munkamegosztás, a szervezettség kialakulása, a tény, hogy egyre többen „hóvirágoznak”, mind-mind arra intenek, hogy lassan komolyan kellene venni a jelenséget. A pusztítás mértékére vonatkozó számítások is ezt támasztják alá. Sokan elintézik annyival, hogy „annyi vadvirág van, jut is, marad is”. Ez a „kimeríthetetlen, végtelen természeti erőforrások” téves teóriája. Így vélekedtek Amerikában a bölényről és a vándorgalambról, és sajnos sokan így vélekednek az édesvízkészletekről, a légkörről, az erdőségekről is.

> Az **eszmei érték** a védett növények pénzben kifejezett értéke, melyet az adott faj veszélyeztetettségének mértéke alapján a környezetvédelmi miniszter rendeletben határoz meg. Ha a letépett virágok számát beszorozzuk az eszmei értékkel, megkapjuk, hogy mekkora összegű természetvédelmi károkozás alapján indulhat meg a szabálysértési vagy büntetőeljárás.

Történeti áttekintés

Magyarországon a XIX. század második felében az iparosodás hatására kezdtek kialakulni a mai értelemben vett nagyvárosok. Az élen a Pest, Buda és Óbuda egyesülésével 1873-ban létrejött Budapest járt, amely a századfordulón hihetetlen iramú növekedésnek, fejlődésnek indult. A városok felduzzadt lakosságát természetesen a falusiak adták, akiknek korábban mindennapi, személyes élményük volt a természet közelsége, az évszakok változása, a virágok és a széna illata, a fák susogása, az erdők zúgása. Ezzel szemben a poros-füstös, nyüzsgő városban a jó anyaföldet utcakő borította, fáknak, madaraknak nem sok hely maradt, a magas, emeletes házak között az eget is alig lehetett látni. A tél pedig különösen nyomasztó volt. A munkába induló még nem látta, a munkából érkező már nem látta a Napot. Ilyen körülmények között érthető volt, hogy a városi lakosok egy része visszavágyott az idilli vidékre, és örömmel „vett” (átvitt és szó szerinti értelemben egyaránt) mindent, ami arra emlékeztette. Nos, éppen ilyen lehetett a tél végét jelző vadvirágok megjelenése a virágárus asszonyoknál.

Ma már azonban nem tudunk örülni az eladásra kínált vadvirágok tarkaságának. Vida Gábor, az ezredforduló jeles genetikusa így fogalmaz:

„A vadvirág a természetben nem csupán a mi gyönyörködtetésünket szolgálja. Szépsége, színe, illata a sokmillió éves természetes szelekció alkotása. A virág sikeres megporzása a fennmaradás biztosítéka. Minél vonzóbb egy virág a beporzó rovar számára, annál nagyobb valószínűséggel lesz belőle mag és ezáltal új nemzedék. A legszebb vadvirágok csokorba szedése ennek pontosan az ellenkezőjéhez vezet. A látványos fajok visszaszorulnak, csupán a kevésbé feltűnő, szélporozta fajok maradnak meg.

Sokan azt hiszik, hogy az évelő növényekről szedett virág nem pusztítja a természetet, hiszen újra kihajthat. Ez azonban nem teljesen igaz. Ha például a tőzike virágja a fennmaradás szempontjából felesleges lenne, az evolúció már régen eltüntette volna. Minden évelő növénynek az ivaros szaporodás adja a megújulás lehetőségét. Alkalmazkodni a változó környezethez csak ezzel tud, de puszta életben maradása is függhet tőle.”

Vadvirágok pusztítása nagyban és kicsiben

A leggyakrabban árusított védett tavaszi vadvirágok

Tavaszi tőzike (Leucojum vernum), védett, eszmei értéke 2000 Ft
Májvirág (Hepatica nobilis), védett, eszmei értéke 2000 Ft
Szártalan kankalin (Primula vulgaris), védett, eszmei értéke 2000 Ft
Csillagvirág fajok (Scilla nemzetség), valamennyi faj védett, eszmei értékük 2000 Ft
Kockásliliom (Fritillaria meleagris), védett, eszmei értéke 10 000 Ft
Kakasmandikó (Erythronium dens-canis), védett, eszmei értéke 10 000 Ft

Az eddig leírt fajok az utóbbi tavaszokon kisebb-nagyobb mennyiségben rendszeresen megjelentek a budapesti aluljárókban. A listát természetesen lehet még pontosítani, kiegészíteni. Más időszakokban és más városokban egyéb fajok is előfordulhatnak.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy ebben az összeállításunkban csak a tavaszi vadvirágokkal foglalkozunk. Ez nem jelenti azt, hogy a vadvirág-kereskedelemben ősszel megjelenő kornistárnics és erdei ciklámen, vagy akár a szárított növényként piacra kerülő szúrós csodabogyó és

az árvalányhaj fajok nem érdemelnének ugyanilyen figyelmet. És akkor még szó sem esett a természetből koszorúkészítésre begyűjtött mohákról és a dísztavakat ékesítő hazai vízinövényekről!

A védett fajok leszedésével okozott kár mértékének érzékeltetésére álljon itt egy konkrét példa: 2000. március 14-én 10 és 14 óra között a Déli pályaudvarról az aluljárókhoz vezető lépcső tetején egy néni 90 csokor májvirágot adott el. Az „árut" a Kaposvártól délkeletre kb. 10 kilométerre lévő Cserénfáról hozta. A többihez teljesen hasonló, véletlenszerűen kiválasztott két csokorban 2-2 borostyánlevél között 28, illetve 29 szál májvirág volt, tehát a néni legalább 28 szál x 90 csokor = 2520 szál májvirágot értékesített. Mivel a májvirág pénzben kifejezett természetvédelmi értéke 2000 forint, ez azt jelenti, hogy ez az egy néni, egyetlen alkalommal, egy álltó helyében 2520 szál x 2000 Ft = 5 040 000, azaz ötmillió-negyvenezer forint kárt okozott. Képzeljük el, mekkora lehetett a kár, amikor 2000. március 20-a táján a Határ úti aluljáróban több mint egy hétig többen is nagy mennyiségű májvirágot árusítottak!

Vannak fajok, amelyek még védtelenebbek

A virágos szakma számára rendkívül fontosak az úgynevezett nagynapok, amikor kiemelkedő forgalomra számíthatnak. Ilyen többek között a Katalin-nap, az Erzsébet-nap, a ballagás, és ilyen a vadvirágok piacán rekord forgalmat hozó Valentin-nap és nőnap is. E két nap legjobban a hóvirágot sújtja.

A hóvirág sajnos nálunk nem tartozik a védett növények közé. Szedik is tömegesen évtizedek óta. Ennek hatására legtöbb helyen eltűnt vagy erősen meggyérült. A virágjától megfosztott növénynek nincs módja továbbterjedni. Ha egy vaddisznó kitúrja, „virágkedvelő" kerttulajdonos kiássa, vagy bármilyen más károsító állat elpusztítja, nincs kellő utánpótlása. Csak a kertben védett, ápolt hóvirágnak nem árt a virág leszedése.

Tömeges termőhelyen a virágszedés nem vezet gyors kipusztuláshoz, „csupán" elkorcsosuláshoz. Mérjük meg a hóvirág fejecskéinek méreteit a Budai-hegység leglátogatottabb helyein, s hasonlítsuk össze távolabbi, eldugottabb élőhelyek virágaival (pl. a Börzsöny északi lejtőin). Az előbbiek mérete sokszor alig éri el az utóbbiak felét. Ennek oka az emberi kontraszelekció. Míg a természet beporzó rovarjai a legfeltűnőbb virágoknak adják a nagyobb esélyt a fennmaradásra (továbbszaporodásra), az ember ennek pontosan az ellenkezőjét teszi. Ezeket szedi le, s csupán a silányabbak érlelhetnek magot. A hóvirág populáció ezzel minőségileg és mennyiségileg is károsodik. Sürgős intézkedésre volna szükség!

A leggyakrabban árusított nem védett tavaszi vadvirágok

Hóvirág (Galanthus nivalis)
Ibolya fajok (Viola nemzetség)
Keltike fajok (Corydalis nemzetség)
Galambvirág (Isopyrum thalictroides)



A vadvirágok útja az erdőből az utcasarokig

A városokban feltűnő virágárus nénik sokáig maguk szedték a virágokat, és a szállításban sem segített nekik senki. Ha ma is így lenne, és csak néhány tucat munkanélküli és nyugdíjas kiegészítő pénzkeresetéről lenne szó, talán meggondolnánk, hogy a jelentéktelen kárra és a nehéz helyzetben lévő emberekre gondolva, nem jobb-e, ha hallgatunk a problémáról. Ám a vadon szedett tavaszi virágok árusítása napjainkban kezd ipari méreteket ölteni, szervezetté válni. A folyamatban kialakultak a szedés, szállítás, elosztás és az árusítás szakosodott szereplői. A haszon nagyobbik részét az árusító hálózat teszi zsebre. A saját virágjukat eladó nénik kezdenek kiszorulni a nagy forgalmú aluljárókból.

A Budapestre érkező vadvirágok egy része a nagybani virágpiacokra (például a szigetszentmiklósira és a budaörsire) kerül, ahol a virágkereskedők, a virágüzletek tulajdonosai rendszerint számla nélkül vásárolják meg a vadon szedett virágokat, amelyek virágüzleteken, utcai virágpavilonokon, bódékon át jutnak el a vásárlóhoz. A jól menő, igényesebb virágüzletek, virágszalonok árukészletében nem, vagy csak ritkán szerepel vadon szedett hóvirág és ibolya. Ennek elle-

nére igaz, hogy a városokba szállított tavaszi vadvirágok jelentős részét virágboltokban értékesítik.

Az utóbbi években a virágboltit kivéve valamennyi értékesítési módot kezdi kiszorítani egy gyorsan terjeszkedő értékesítési hálózat. Ez a hálózat az aluljárókban és egyéb közterületeken egész évben folyamatosan üzemel.

A budapesti közterületeken a vadvirág-értékesítés gerincét a metró nyomvonala adja. Az árusítás főképpen azokra a metróállomásokra jellemző, amelyek aluljáróhoz vagy aluljárórendszerhez kapcsolódnak.

A vadvirág-kereskedelem folyamatát áttekintve azt láthatjuk, hogy az egész láncolat kezd szervezetté válni. Ez a sajnálatos tény arra int, hogy ideje beavatkozni a folyamatba, ellenkező esetben félő, hogy az üzlet még jobban „felvirágzik.”

Kárbecslés

Mennyi kárt okoz a vadvirág-kereskedelem? Erre nagyon nehéz még hozzávetőlegesen is válaszolni. Néhány szempontot azonban felsorolhatunk, és a rendelkezésre álló adatok alapján becsléseket végezhetünk.

Természetesen minket elsősorban a *természetvédelmi károkozás* foglalkoztat. Az okozott kár fajtája és súlyossága számos tényezőtől függ. Ilyen például a gyűjtés helye. Természetvédelmi oltalom alatt álló területen semmilyen növény nem gyűjthető, függetlenül attól, hogy védett vagy nem védett fajról van szó. A tapasztalatok szerint ezt a gyűjtők általában figyelmen kívül hagyják. Például az értékesített hóvirágok nagy része épp a Duna-Dráva Nemzeti Park és a Zselicség védett területeiről származik. Nem mindegy, hogy az adott területen csak esetenként, vagy rendszeresen minden évben leszedik-e a virágokat. Az is fontos, hogy „tarra” szedik-e a területet, vagy csak például a legnagyobb virágú szálakat szedik le? A hóvirág például a rendszeres letarolás miatt teljesen eltűnt a Budai-hegység nagy területeiről.

Jelentős tényező a gyűjtés módja is. Például a gyökérnyakban való elmetszéssel, a tövestől kitépéssel, a hagymástól begyűjtéssel a példány elveszettnek tekinthető. Nem mindegy, hogy a növénynek csak a virágát szedik-e, vagy letépik virágostól, levelestől. A korai virágzású lágyszárúak többnyire éppen arra specializálódtak, hogy (például a hagymában tárolt) tartalékaikból gyorsan kineveljék leveleiket és virágaikat, hogy még az általános lombfakadás előtt kihasználják a szintjükig eljutó napfényt. Ha ezeket a növényeket megfosztják leveleiktől is, akkor egyszerűen nincs idejük és lehetőségük arra, hogy legalább a hagyma túlélését biztosító asszimilációt elvégezzék. A bajt tetézi, hogy a tépési felületek kedvező feltételeket teremtenek különböző baktériumos és gombás fertőzések számára, amelyek később nagy valószínűséggel elpusztítják a hagymákat, töveket. Ismert virággyűjtési módszer a „gereblyézés”. Kis méretű, speciális gereblyével gyűjtik be az adott helyen viszonylag sűrűn virágzó növényeket (elsősorban hóvirágot). Ez a módszer megkíméli a virágszedőt a sűrű hajolgatástól, és növeli a gyűjtés hatékonyságát. Nyilvánvaló, hogy ilyenkor válogatás nélkül roncsolódik minden növény és növényi rész, amely a gereblye útjába esik, ez pedig a már leírt következményekkel jár. Nem ritka eset, hogy a kiszemelt területről eltávolítják a hó és/vagy avartakarót, hogy könnyebben hozzájuthassanak a virágokhoz, hagymákhoz. A hó és avarborítás híján megváltozik a felszín szigetelése, hőingadozása. Nappal jobban felmelegszik, éjjel jobban lehűl, másképp reagál az olvadékvizekre, jobban ki van téve a túrásnak, stb. De maga a taposás a legkíméletesebb virágszedés esetén is károsítja a területet.

Tegyünk kísérletet az elpusztított virágok számának becslésére is!

1999 és 2000 márciusában a délelőtti és a délutáni órákban Nagykanizsa irányából a Déli pályaudvarra érkező gyorsvonatok vizsgálata alapján egy virágvonattal átlagosan 4550 csokor vadvirág érkezett. Mivel Nagykanizsa irányából naponta 6 vonat érkezik a Déli pályaudvarra és kettő a Keletibe, csak ebből az irányból naponta 8 x 4550 = 36 400 csokor érkezik. Ha ezt beszorozzuk a szezon napjainak számával, körülbelül 80-nal (január 10. – március 31.), akkor kiderül, hogy Nagykanizsa felől egy évben 80 x 36 400 = 2 912 000 csokor vadvirág érkezik a fővárosba. Az ebből az irányból túlnyomó többségben érkező hóvirágból egy csokorban átlagosan 28-29 szál van, de az egyszerűség kedvéért – és hogy véletlenül se becsüljük túl a pusztítás mértékét – számoljunk 25-tel! Ekkor 25 x 2 912 000 = **72 800 000 szál virágot** kapunk eredményül. Vagyis becslésünk szerint egy szezonban csak Nagykanizsa irányából ennyi szál elpusztított vadvirágot szállítanak a fővárosba. Ne felejtsük el, hogy visszafogott becslésünkben nem szerepel a január 10. előtt a fővárosba érkező és a más irányokból Budapestre szállított vadvirágok mennyisége, továbbá hogy ez a számítás csak a Budapesten eladott növényekre vonatkozik.

Anyagi kár éri azokat a virágkereskedőket, akik nem vesznek részt a vadon szedett virágok illegális kereskedelmében. Sokszor néhány lépésnyire a boltjuk előtt kínálják eladásra a vadvirágokat, s ezzel jelentős forgalmat vonnak el tőlük. Kár éri az államot is, amely meglepően nagy adó- és járulékbevételtől esik el.

Mit tehetünk?

A városokban árusított vadvirágok pusztítása a szemünk előtt zajlik. Mi tehetünk ellene? Itt és most. Reméljük, ez az írás hozzájárul ahhoz, hogy az arra hivatottak elkezdjenek foglalkozni a témával, és határozott lépéseket tegyenek a megoldás irányába.

Addig is, amíg ez megtörténik, néhány dolgot Ön is megtehet:

1. Segítsen nekünk abban, hogy a budapesti virágüzletekbe eljussanak a törvényellenesen árult, védett vadvirágokat bemutató színes plakátjaink! Kérjük, jelentkezzen irodánkban, és vállalja, hogy lakóhelye környékén megkeres néhány virágboltot. Ha a plakátot az eladó feltűnő helyre kitűzi, az már fél siker.

2. Ha mégis felfigyel rá, hogy valahol a városban védett növényt árusítanak, kérjük telefonáljon Budapesten a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság irodájába (200-4033), vagy vidéken az illetékes nemzeti park igazgatóságának.

3. Szeretteinek, ismerőseinek ne vásároljon vadvirágot! Hóvirágot se! Egy rózsaszál szebben beszél.

4. Kirándulásain ne szedjen vadvirágot! Se védett területen, se azon kívül! Se védettet, se nem védettet. Nézze meg, mutassa meg a többieknek, fényképezze le, vigye el a lelkében, emlékeiben, és hagyja élni a vadvirágot! Hagyja meg az esélyt, hogy unokája is részese lehessen annak az örömnek, amit a madárdalos, szellőjárta, virágillatú erdőben érezhet az ember!

Kereki Albert – Gadó György Pál

Az eredeti írást – a szerzők engedélyével – erősen rövidített formában adjuk közre.

Forrás: WWF Magyarország
1124 Budapest, Németvölgyi út 78/B
Drótposta: vadvirag@wwf.hu

TARTALOM

Tanulmány
Eduardo Galeano: Fájdalomkiáltások, hallgatás, ellenállás 2–9
Wolfgang Weilharter: Ellenállás és erőszakmentesség 10–13
Aktuális
Robert Bowman: „Terrorizmus" 14
Wolfgang Kessler: A klímagyilkos Bush – és akik pénzelik őt 16
Wolfgang Kessler: Banánköztársasággá válik az USA? 16
Interjú
Benno Bühlmann: Bush Bibliája a tálibok Koránja ellen? 15
Gyerekeknek Moha-mese
A kályha és a kút 17–18
Könyviskertetés
Hegyi Béla: Miként lesz emberré az ember? 19
Meditáció
Merza József: Jónás 20–21
Király Ignácz: Égbekiáltás válasz nélkül? 22–24
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–28
Környezetvédelem
Kereki Albert – Gadó György Pál: Egy rózsaszál szebben beszél... . 29–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb *2002. február 28-ig* újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 140,– Ft lesz, az *éves előfizetés* **840,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **1100,– Ft.** Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Miért jó hajléktalannak lenni?

Hát mert nem kell például adóbevallást készíteni. Nincs vagyonom, üzleti vállalkozásom, adózandó nyereségem. Azért is jó hajléktalannak lenni, mert nem érdekel a fűtési díj emelése, az energiahordozók árának változása, a benzin világpiaci ára. Azért is jó, mert nem érint a tőzsdei áresés, a betétkamatok változása, nem válhatok földönfutóvá, nem árverezhetik el a fejem fölül a tetőt, ha csődbe megyek. Jó azért is, mert nem kell a pénzes postást lesni, fizetési napot várni, villanyszámlástól, gázszálástól, közös költségtől rettegni.

Jó az is, hogy nem kell senki ellen demonstrálni, elhatárolódni,bárkit is elítélni, megítélni,mivel nem tartozom senkihez, és nem tudnak besorolni sehová. Na meg azért is jó hajléktalannak lenni,mert lehet sokat beszélni, szónokolni rólunk, cselekedni értünk,még inkább „álcselekedni".Jó tudni, hogy mennyien szervezkednek, bizottságoznak, üléseznek, ankétoznak, tanulmányutaznak velünk kapcsolatban,mennyi embernek teremtünk munkahelyet, adunk biztos megélhetést.

Hát nem nagyszerű dolog, hogy ennyi mindent tehetünk a többségi társadalomért mi, hajléktalanok? Talán ezért is vagyunk egyre többen.1990-ben még csak húsz-huszonötezren vontunk,kétezerben már csaknem százezren.Évről évre rendületlenül nő a számunk.

Érdemes lenne a tisztelt olvasónak is kipróbálnia,mennyi jó dologgal jár hajléktalannak lenni. Hátha akkor sikerül bennünket is emberszabásúnak látnia, és megértenie, hogy nem mindig a mi hibánk, hogy az utcára kerültünk. Ha egy kicsit velünk élne, azért rájönne, hogy a felsoroltak ellenére sem olyan nagyon jó hajléktalannak lenni.

A Fedél nélkül c. újságban *Ősz Szakáll* aláírással megjelent cikket szemlézte:

Bonifert Mária

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII/1. (71.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt. Budapest V., Szabadság tér 5-6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2002-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1100 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1500 Ft
egyéb külföldre ..... 3000 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII. évf. 2. szám
2002. április
140,– Ft

Bánjunk jól önmagunkkal!

Alázat, kishitűség, gőg

Az önhittség démona

Mi tesz minket gonosszá?

Széphalmi keresztút

A turini lepel ürügyén

Szent Ferenc megkísértése

„A boldogság pillanatai”

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Globalizáció és buddhizmus



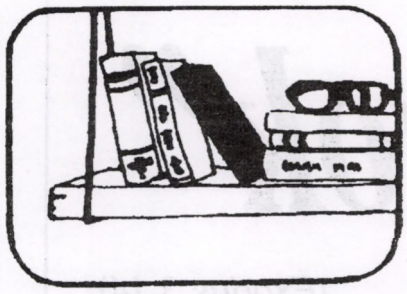

Anselm Grün

Bánjunk jól önmagunkkal!

Bevezetés

A korai szerzetesség kedvelte Jézusnak ezt a mondását: „A mennyek országa erőszakot szenved, és az ember csak erőszakkal ragadhatja magához” (Mt 11,12). Persze aszketikus értelemben fogták föl: csak az mehet be Isten országába, aki erőszakot alkalmaz önmagán, teljes elszántsággal Isten országa mellett dönt és harcol érte.

A szentírás-magyarázók nem egységesek e mondás értelmezésében; többen úgy magyarázzák, hogy erőszakos emberek megakadályozzák Isten országának eljövetelét: „elragadják”, hogy megakadályozzák az emberek belépését.

A korai szerzetesek másképp látták: Isten országa erővel tör be, ellenállhatatlanul utat tör magának, de csak mindenre kész, elszánt emberek ragadhatják magukhoz. A jézusi mondás így arra az erőszakra adott ösztönzést, amelyet sok szerzetes és keresztény alkalmazott önmaga ellen, erőszakkal fojtva el szenvedélyeit.

Ez *az agresszív aszkézis oda vezetett, hogy a keresztények agresszíven viselkedtek a másként hívőkkel és a másként gondolkodókkal szemben is.* „A döntő Isten akarata. Az előtt meg kell hajolnia mindenkinek, kerül, amibe kerül. A népeknek is meg kell hajolniuk előtte.” Így vált az erőszak a pogányok megtérítésének eszközévé. Az ilyen agresszív hitbeli magatartást azonban ma az egyházon belül is meg lehet figyelni. A rigoristák mindig erőszakosan bánnak önmagukkal, és azokkal az emberekkel is, akik ellen küzdenek. A szelíd Jézus nevében erőszakosan lépnek föl azokkal szemben, akik nem ugyanazt a teológiai vonalat képviselik.

Ezt a jelenséget azonban nemcsak a konzervatív csoportokban vagy a radikálisok részéről lehet megfigyelni: mindannyiunkban megvan a hajlam, hogy erőszakosan bánjunk önmagunkkal, és épp elég gyakran Isten nevében tesszük ezt.

Ebben a tanulmányban előbb azt keresem, milyen okok vezetnek ahhoz, hogy ilyen rigorózusan bánjunk önmagunkkal, majd a Bibliában és a spirituális hagyományban annak útjait keresem, hogyan bánhatnánk magunkkal irgalmasabban és szelídebben.

I. A rigorizmus jelensége

A *rigorizmus* annyit jelent, mint merev szigorúság, hajlíthatatlan szigor. A rigorizmust manapság nem csupán a vallás területén lehet megfigyelni. A *fundamentalisták* egyre szaporodnak a politikában is, és egyre inkább meghatározzák világunk arculatát. Fundamentalista muszlimok okoznak rettegést a világ számos pontján, vagy fundamentalista jobboldali radikálisok Németországban és Franciaországban. De *minden társadalmi mozgalomban akadnak* rigoristák. Vannak rigorózus környezetvédők, rigorózus vegetáriusok, rigorózus abortusz-ellenzők, rigorózus kocogók és rigorózus idegengyűlölők. A cél, amit követnek, lehet jó is. De elrettentő, *ahogyan* követik céljukat. Mennyi önfejűség és mennyi keménység! Mintha a világ üdvössége kizárólag az ő útjuktól függene...!

1. Az önmagunkkal szembeni keménység okai

Az önmagunkkal szembeni keménység okai többnyire élettörténetünkben találhatók meg. *Ha az embert gyermekkorában megsebesítik, és nem veszi szemügyre, nem dolgozza fel sebeit, nem engesztelődik ki velük, akkor arra van kárhoztatva, hogy folytonosan megsebesítse önmagát és másokat is.* Az a fájdalom, amit a gyerek érez, amikor megsebzik, oly nagy, hogy el kell fojtania, hogy egyáltalán életben maradhasson. A fájdalom elnyomása azonban oda vezet, hogy az embernek fokozatosan minden érzését ki kell ölnie, hogy életben maradhasson. Az ember védekezik a sérülések ellen, hogy megóvja magát a fájdalomtól.

Egy gyermek mindenekelőtt akkor sebesül meg, ha nem veszik komolyan egyszeriségében és különlegességében, ha átsiklanak az érzelmein, vagy nevetségessé teszik őt. John Bradshaw *spirituális sebesülésnek* nevezi ezt. A spiritualitást elsősorban érzésként értelmezi, az „Az vagyok, aki vagyok” érzéseként. Ha tehát a gyereket nem veszik komolyan én-voltában, akkor a legbensejében sebesítik meg.

A gyermeknek a maga én-szerűsége iránti érzékét akkor sebesítik meg, ha ***nem önmagáért szeretik***. A legnagyobb trauma, ami egy gyereket érhet, ha meghiúsítják azt a vágyát, hogy *személyként* szeressék, és megélhesse, hogy az ő szeretetét is elfogadják. Az effajta sebesülés oda vezet, hogy *belsőleg elzárkózik*, és dacból úgy véli, nincs szüksége szeretetre. De ez kétségbeesésből fakadó reakció, és egyre keményebbé és üresebbé teszi az embert, és képtelenné arra, hogy valódi kapcsolatokat létesítsen. Az ilyen személy elvágja magát minden szeretettől, amely után pedig alapjában véve vágyik.

Akinek a „belső gyermekét” megsebezték, az *vagy kifelé, vagy befelé irányuló erőszakkal reagál.* A feldolgozatlan sebek arra kényszerítenek minket, hogy továbbadjuk őket: megsebezzük magunkat, vagy megsebezzünk másokat.

Önmagunk megsebzésének egyik formája önmagunk büntetése. A múlt fel nem dolgozott agresszióit önmagunk ellen fordítjuk. Ez az önbüntetés aztán gyakran depresszióban nyilvánul meg, vagy olyan pszichoszomatikus tünetekben, mint a gyomor- és bélzavarok, fejfájás, hátfájás. – Az önbüntetés *másik formája* az önvád. Az ember megalázza önmagát, a legrosszabb embernek tartja magát, és mindent leértékel, amit tesz, gondol vagy érez. – *További formája* önmagunk megsebesítése vagy megcsonkítása. Nem egy baleset önmagunk (öntudatlan) megbüntetésének kifejeződése. A balesetben kitörhet a saját személyünk elleni elfojtott erőszak. De a balesetben ott rejtőzhet a mások elleni öntudatlan erőszak is.

Az önmagunkkal szembeni rigorista viselkedés másik oka rejtőzhet ***az egyoldalú nevelésben***, amelyben mindenekelőtt a *férfias erényeket,* a keménységet és a harcot hangsúlyozzák, s az érzelmeket inkább leértékelik. Ekkor a gyermek is alkalmazkodni fog, és egyre inkább el fogja fojtani érzelmeit. „Hogy valaki végül is mennyire erőszakosan viselkedik, szinte kizárólag attól függ, erőszakos viselkedésre nevelték-e, vagy sem” (Bailey).

Ugyanígy a gyermek agresszivitásához vezet ***a nem világos nevelés*** is, amelyben a szülők mindig engednek, hogy nyugalmuk legyen. A túlságos engedékenységet a gyermekek nyilvánvalóan *úgy fogják föl, hogy a szülők beleegyeznek agresszív viselkedésükbe.* Viszont a legkevésbé agresszív gyermekek olyan szülői házakból jönnek, ahol világosak a magatartási szabályok, amelyeknek a betartására kicsi kortól fogva szeretetteljes, nem büntető módon ügyeltek.

Az a gyerek, amelyik ***túl kevés szeretetet*** tapasztal, *elég gyakran reagál félelemmel:* az elutasítástól, az egyedül hagyástól, a csődöt mondástól és a bűntől való félelemmel, az élettől való félelemmel. A gyermek *megpróbálja túlzott szigorúsággal kiűzni a félelmet.* Mivel önmagában nem talál fogódzót, a világos és szigorú követelményekben keres szilárd kapaszkodót. Az önmagával szembeni keménység tehát kísérlet arra, hogy legyőzze mélyen ülő szorongását, amely a hiányos védettségből keletkezett. Ez a kísérlet azonban kudarcra van ítélve.

A félelem mellett ***a bizalmatlanság*** is oka a rigorizmusnak. Mivel a gyermek nem képes szilárd és világos kapcsolatot kiépíteni szüleivel, bizalmatlan lesz mindenkivel szemben, megbízhatatlannak és fenyegetőnek éli meg őket. Aztán megpróbálja önmagával szembeni bizalmatlanságát úgy legyőzni, hogy *világos normákhoz igazodik.* Ezek azzal a bizonyossággal töltik el, hogy valamelyest mégiscsak képes tisztességesen élni, jóllehet belsejében agressziók és érzelmek robbanóanyaga halmozódott fel, amely minden pillanatban felrobbanhat. A normák óvnak ezzel a robbanóanyaggal szemben. Minden energiáját arra kell fordítania, hogy a robbanóanyagot összetartsa, és megakadályozza a robbanást.

Az önmagunkkal szembeni keménység további oka ***a hamis idealizmus***. Csak akkor érzem jól magam, ha megfelelek bizonyos ideáloknak. Minden mást, ami bennem van, de nem felel meg ezeknek az ideáloknak, elfojtok. De minél inkább elfojtom, annál erősebb lesz a szorongásom, hogy egyszer kitör a bennem rejlő vulkán. Ennek megakadályozására szigorítom a parancsokat és rituálékat, egyre följebb csavarom az ideálokat, *egyre szigorúbb és keményebb leszek önmagamhoz.* Azt képzeljük, hogy Isten azt szeretné, ha ezt vagy azt ideált teljesítenénk, például mindig uralkodnánk magunkon, mindig barátságosak lennénk, mindig másokért élnénk, mindig engedékenyek lennénk, sosem egoisták. De ez nem Isten akarata, hanem a mi ideálunk, amellyel saját becsvágyunkat elégítjük ki.

Saját szükségleteink és ösztöneink elfojtása önmagunkkal szembeni agresszivitáshoz és másokkal szembeni keménységhez vezet. Ez mindenekelőtt a szexualitás elfojtására érvényes. Az elfojtott szexualitás megakadályozza, hogy a szexualitás humanizálódjék a gyermekben. (Példa Marburgi Konrád, Árpád-házi Szt. Erzsébet gyóntatója; szexuális kapcsolata nem volt Erzsébettel, de szadista szexuális kötődése igen: levetkőztette és korbácsolta. Továbbá az egyik legveszélyesebb boszorkányüldöző lett...)

Az elfojtott szenvedélyek *legrosszabb következménye az a kegyetlenség, amely a lelkiismeretben rejtőzik.* Ha erőszakkal űzik ki az agressziót a gyermekből, akkor a gátolt agresszió áttelepül a felettes-énbe, egy rigorózus lelkiismeretbe. „A túlságosan szigorú lelkiismeretben rejtőző kegyetlenség az agresszió egyik legveszélyesebb formája, mert látszólag *támadhatatlan*, különösen ha tudattalan marad. Mindig a jó céllal igazolja magát, és ezzel egyúttal kegyetlen módszereit is igazolja. Védőbástyává válik, ahová egyébként nem megvalósítható hatalmi igények fészkelik be magukat, és életellenes uralmat gyakorolnak” (Furrer).

Furrer szerint az ilyen agresszív felettes-én eredete a nevelésben van: ha a szülők rigorózusan bánnak önmagukkal és gyerekeikkel, akkor a gyermeki felettes-ént is erősen megtöltik az agressziók és hatalmi érzések. Az egyetlen kivezető út ebből az agresszióból, ha türelmesek vagyunk önmagunkkal és a körülöttünk lévő emberekkel. Aki azonban toleráns és türelmes akar lenni, annak *el kell fogadnia*, hogy az elégtelenség, a rossz, a hiba, sőt a gonosz is bizonyos mértékben jelen van a világban, és ez így is marad. Aki ezt nem képes *eltűrni*, annak türelmetlennek kell lennie. Aki nem képes tűrni a hibákat, annak rigorózusnak kell lennie.

2. A hiányos önszeretet formái

Peter Schellenbaum önpusztításnak nevezi az önmagunkkal szembeni erőszakot, és ennek az önpusztításnak a képeit látja a görög héroszokban (hősökben), akiknek az élete gyakran embertelen büntetéssel végződik. *A büntetés azt ábrázolja, hogy hamis élet-beállítottsága hogyan tudja elpusztítani magát az illető embert,* hamis mércék alkalmazásával hogyan képes az ember tönkretenni önmagát. A büntetésben rigorista jellemvonásokat fedezhetünk fel.

Itt van mindjárt ***Sziszüfosz*** (Szisziфusz). Egy követ kell felgörgetnie egy csúcsra, de amikor már majdnem fölér, az mindig visszagurul... *Sziszüfosz* azokat az embereket jelképezi, akik *heroikusan feszített és rezignáltan nyomott* benyomást keltenek, akik sosem veszítik el az ellenőrzést önmaguk fölött, de ugyanakkor élettörténetük során újból és újból rossz dolgokat élnek meg, amelyek nyilvánvalóan kivonják magukat ellenőrzésük alól: a belső indíttatás teljes hiányának szakaszait, kapcsolataik összeomlását, foglalkozásbeli csődöket, röviden olyan eseményeket, amelyekben hosszú időn át fáradságosan felépített művük hirtelen megrepedezik és összeomlik.

A *Sziszüfosz* alakjában kifejeződő keménység *az önmagunk fölötti kontroll, amely azonban csak oda vezet, hogy az egész élet kiesik ellenőrzésünk alól.* A kontroll nem szolgálja, hanem megakadályozza az életet. Akinek minden érzését és cselekedetét ellenőriznie kell, az igen sok energiát használ el önmaga számára, és aztán hiányzik belőle az az energia, amellyel a csúcsra görgethetné a követ: röviddel a cél előtt föladja, és teljesen elengedi magát. Minden fáradozása hiábavaló volt.

Itt van aztán ***Prokrusztész***, az útonálló szörnyeteg, aki foglyul ejti a vándorokat, ágyába fekteti őket, s ha „rövidek”, megnyújtja tagjaikat, ha „hosszúak”, levág belőlük, de áldozatai mindenképpen meghalnak kezei között. *„Prokrusztész ágya”* közmondásosan azt az előre adott sémát jelöli, amelybe valaki belekényszeríti önmagát vagy másokat.

Josef Rudin szemében *Prokrusztész* a perfekcionistát testesíti meg, aki *mindent radikálisan megrövidít, megcsonkít, megnyújt, meghajlít vagy megerőszakol, ami nem illik bele merev elképzeléseinek Prokrusztész-ágyába.*

Elég gyakran saját ideálképünkhöz igazítjuk magunkat erőszakkal. Ilyenkor az ideálkép fontosabb számunkra, mint Isten akarata; nem Isten rólunk elképzelt képét akarjuk kibontakoz-

tatni, hanem *önmagunkról már készen álló képünket*, amelyet szüleinktől vagy tanárainktól vettünk át, vagy a hősies életre vonatkozó saját becsvágyunkból, álmainkból alakítottunk ki; egész életfeladatunkat abban látjuk, hogy addig nyújtsuk vagy zsugorítsuk magunkat, amíg bele nem illünk a képbe. Ez sokakat annyira túlterhel, hogy túlfeszíttetvén belepusztulnak.

Jézus legyőzte a maga üzenetével a zsidó Törvényben megtestesült *Prokrusztészt:* az egyes embert vette tekintetbe, és megérezte, mi tenne jót neki; nem elvont normákat állított föl, hanem belehelyezkedett a másik emberbe, hogy megérezze, mi az, ami éppen jót tesz neki. Vonatkozik ez a gazdag ifjúra is...!

Újabb görög hérosz ***Tantalosz***. Zeusz fia, aki az istenek lakomáján eszik a halhatatlanná tevő ambróziából; büszkévé lesz, henceg az istenek által rábízott titkokkal; elbizakodottságában próbára akarja tenni az istenek mindentudását: megöli a fiát, és ételül szolgálja fel; rájönnek, és hármas büntetésben részesítik: egy kristálytiszta vizű tóban áll rettenetes hőségben, de mihelyt inni akar, a víz visszahúzódik; rettenetesen éhezik, gyümölcsök lógnak a feje fölött, de mihelyt enne, egy szélroham elragadja azokat; hatalmas szikla függ fölötte lazán, s azzal fenyegeti, hogy bármely pillanatban lezuhan és szétmorzsolja (= tantaluszi kínok).

Tantalosz azokat az embereket jelképezi, *akik azt hiszik, nekik minden sikerül*. Önmagukat túlbecsülve kegyetlenül bánnak magukkal, *nem veszik tekintetbe saját határaikat*, s ez aztán kegyetlen kínokhoz vezet: *semmit sem képesek már élvezni*, bármi után nyúlnak éhségük és szomjúságuk csillapításra, az visszahúzódik. Olyan emberek ők, akik a bőség közepette éhen és szomjan halnak, mivel képtelenné váltak arra, hogy a jelen pillanatban legyenek, és azt élvezzék, amit az kínál nekik. Mindig is túl akarták lépni a saját mértéküket, s most az élet közepette el vannak vágva az élettől.

Tantalosz az irigy ember jelképe is. Mértéktelenségében elpusztítja a fiát, vagyis saját „testét és vérét". – Az irigy ember *az önpusztításig menően visszaél saját testével*, és ezért az élvezetre való képtelenséggel bűnhődik. Az irigység megakadályozza a valódi élvezetet. Az irigy ember meg akarja kaparintani az élvezetet, és nem talál kielégülést. Minél többet fogyaszt, annál kevésbé képes élvezni. Sosem elégedett. *Mivel nem a pillanatban él, és nem képes a pillanatot élvezni, irigysége kielégíthetetlen.* Az élvezet közben már a következő, még nagyobb élvezetre figyel. Így önmagának árt, kegyetlenül bánik önmagával, és magának okoz tantaluszi kínokat.

Prométheusz minden bizonnyal a legismertebb titán. Ő is próbára tette az isteneket, majd ellopta a tüzet az emberek számára, mire Zeusz azzal büntette, hogy a Kaukázus szikláihoz kovácsoltatta, mellét gyémánt szöggel fúratta át, s naponta jött egy sas, amely a májával táplálkozott, de az mindig újra nőtt, így kínjai sosem értek véget.

Prométheusz azokat jelképezi, akik *azt hiszik, hogy erőszakkal elrabolhatják Istentől, amit szívesen birtokolnának.* Hiányzik belőlük az alázat és az Isten iránti tisztelet. Az az ember, aki önmaga fölé emeli magát, végül saját fogságában landol: halandóságának sziklájához láncolják. S ha valaki fellázad Isten ellen, azt megsebesíti az élet: naponta eszik egy sas a májából. Isten ellen fellázadni annyit jelen, mint *az élet ellen fellázadni*, önmagunkat megsebesíteni és azokhoz a sziklákhoz láncolni, amelyeken csak tehetetlenül nézhetjük, hogyan megy el mellettünk az élet.

Prométheusz *társadalmi vonatkozásban* annak az embernek a jelképe, aki úgy véli, mindenre képes a saját erejéből, nincs hozzá szüksége az istenekre és áldásukra. Ma több prométheuszi ember van, mint valaha; különösen a nyugati ember képzeli azt, hogy képes maga úgy alakítani a világot, ahogyan szeretné, hogy hatalma van a világ fölött, nem kell tekintettel lennie arra a rendre, amelyet az istenek szabtak meg a világ számára. *Prométheusz* elrabolta a tüzet; a tűz pusztítani is tud: az atombomba akár az egész Földet is...

Személyes vonatkozásban a prométheuszi ember az, aki azt hiszi, képes maga kézben tartani az életét, meg tudja tervezni úgy, ahogyan akarja. Ő az, aki egyoldalúan tudatosan él, nem kerül kapcsolatba tudattalanjával, mindent értelemmel és akarattal tervez meg, és nincs szíve. A máj az ókorban az *érzelmek* székhelye volt: csak megkínzott, szétzabált érzelmei vannak. Továbbá a máj feladata a *méregtelenítés:* megkülönbözteti, mi hasznos a szervezetnek, mi méreg; megbetegszik, ha túl sok zsírt és alkoholt viszünk be; a máj megbetegedése arra int, hogy „engedjük el" a „túl sokat". A szétzabált máj azt jelképezi, aki már nem tudja, mi jó és mi rossz neki, s aki mértéktelenségével és nagyzási fantáziáival önmagának árt.

Következő hősünk ***Phaeton***. A napisten, Héliosz fia; hogy ezt bizonyíthassa játszótársainak, azt kéri apjától, hogy egy napig kormányozhassa a Nap kocsiját; apja könyörög neki, mondjon le erről, mert túlterhelné magát; ő nem enged; megkapja a kocsit, de nem képes kézben tartani a lovakat: alattuk gőzzé válnak az erdők, felforrnak a vizek, lángba borul a föld; végül Zeusz egy villámcsapással leteríti a vakmerő ifjút, aki elég.

Phaeton azokat jelképezi, akik *megbilincselik önmagukat:* csak azért, mert kifejezésre jutatták a vágyukat, ki kell tartaniuk mellette; senkitől sem fogadnak el tanácsot, még jóindulatú apjuktól sem. Ebben a makacsságban sok, önmagukkal szembeni keménység van: nem engedik meg maguknak, hogy ők is hibázhatnak, hogy visszavonhatják a kívánságukat, mert az értelmetlen, hogy le kell mondaniuk egy tervükről, mert az pusztulásba visz; attól félnek, hogy gyengéknek vagy ingatagnak látszanak majd. Ez a makacsság elfojtja minden belső sejtésüket. Többnyire érzik, hogy elgaloppírozták magukat, de megtiltják maguknak, hogy helyesbítsenek. *Inkább vesszen az egész élet, mint hogy beismerjék hibájukat.* Így abban a tudatban, hogy minden rosszul fog végződni, szabadjára engedik a sorsot. Az ilyen emberek barátai gyakran tehetetlenek...

Az önmagunkkal szembeni kegyetlenség további formája a saját nagyságunk mámora; ezt fogalmazza meg ***Daidalosz és Ikarosz*** (Daedalusz és Ikarusz) mítosza. Az apa híres építész, de nem tűr maga mellett senkit: megöli nővére fiát, aki sikeresen dolgozott nála; menekülniük kell; Krétán megépíti Minósznak a labirintust; tovább akarnak állni, de a király maradásra kényszeríti őket; hogy mégis elmenekülhessenek, *Daidalosz* tollakból és viaszból szárnyakat készít magának és fiának; óvja fiát, se túl alacsonyan, se túl magasan ne repüljön; *Ikarosz* eleinte óvatos, de aztán megmámorosodik a könnyed szárnyalástól, a nap megolvasztja a viaszt, kőként zuhan a tengerbe; apja látja ezt, a következő szigeten leszáll és megvárja, míg a tenger kiveti fia holttestét; örömtelenül él ott, míg a halál meg nem váltja búskomorságától.

Mindketten kegyetlenül bánnak magukkal. Az apa *senkit nem tud megtűrni maga mellett.* Munkatársa meggyilkolásával saját lelkét gyilkolja meg: már csak menekülésben képes élni. Sikerei egy időre elfeledtetik vele életének ürességét, de a sors utoléri. Amikor meghal a fia, akibe minden reményét vetette, már csak búskomor vegetálásra képes.

De a fiával is kegyetlenül bánt *Daidalosz*. Az az apa, aki nem tud meg-

tűrni maga mellett másokat, olyan fiút nevel föl, aki túl magasra akar törni, *mindenki másnál magasabbra.* A fiú szeretne legalább egy ponton fölébe kerekedni az apjának, akinél nem volt esélye, hogy megmutassa, kicsoda; ez az esélytelenség megakadályozta, hogy megtalálja saját mértékét, így mértéktelenné válik, és ebben zátonya fut.

Ma is számtalan *„eget ostromló" ember* van, akit megszédítenek saját lehetőségei, aztán meredeken lezuhan. Politikusok és gyárosok, akik mindenki másnál gyorsabban csinálnak karriert, sportolók, akiket hirtelen földicsér a sajtó, sikeres börzézők, akik aztán elveszítenek minden mértéket, és mindent elbuknak. De vannak ilyen eget ostromlók a lelki életben is, pl. akik korán meditálnak nagyon sokat, megszédülnek spirituális tapasztalataiktól, azt hiszik, egyre közelebb kerülhetnek Istenhez, közben elfelejtik az életet (pl. nem veszik komolyan a testüket), *elfojtják az árnyékukat, de az kikerülhetetlenül utoléri őket...* Isten mellett fiatalos lelkesedéssel meghozott döntésünket a hétköznapok magasságaiban és mélységeiben kell ismételten kiviteleznünk, és ismételten megerősítenünk.

Az önpusztítás képe (végül) ***Niobé*** is. *Niobé* olyan dolgokra volt büszke, amiket érdem nélkül, az istenek ajándékából kapott: okosságára és szépségére, apjára, férjére; legbüszkébb azonban tizennégy gyönyörű gyerekére volt, hét fiára és hét lányára. Azzal dicsekedett, hogy ő a legboldogabb nő és anya. Fennhéjázása azonban pusztulását okozta: azt akarta, hogy Théba asszonyai Léthó istennő ikrei, Apolló és Artemisz helyett az ő gyerekeit tiszteljék; az istenek megharagudtak, és megsemmisítették fiait és lányait; búsan ült hulláik között, mígnem a szenvedéstől kővé meredett; könnyei azonban tovább folynak, és nem lehet feltartóztatni őket.

Niobé nincs önmagánál; nem érzi saját életét, hanem *arra büszke, amit érdeme nélkül birtokol. Életét másokra építi;* a gyermekei, a szépsége, a birtoka alapján határozza meg önmagát, nincs saját identitása, önmagában üres és unalmas; identitását abból meríti, amit birtokol (vö. Erich Fromm: Birtokolni vagy létezni?).

Aki visszariad a lelkének belsejébe vezető fáradságos úttól, hogy megismerje magát és fölfedezze magában Isten képét, az kizárja magát az életből. Nem talál el önmagához, és ezért nem talál el az élethez és a szeretethez sem.

Az önpusztítás még *Niobé* egy másik magatartásában is megmutatkozik. Léthó istennőhöz hasonlítja magát, és úgy véli, hogy mivel az csak két gyereket szült, ő maga – tizennégy szép és okos gyerekével – jobban megérdemli az isteneknek kijáró tiszteletet. A magát máshoz hasonlítás elvágja őt az élettől.

Ezt a jelenséget gyakran megfigyelhetjük a mai életben és nyelvben is. Mindennek „szupernek" kell lennie. De hol marad akkor a kicsi, a nem látható, a nem feltűnő. És mennyi riválist kell folyton kijátszanunk, hogy szuperek maradhassunk?

Az *összehasonlítási kényszer* megakadályozza az egymásba olvadást másokkal, és magányossá tesz. Aki másokkal hasonlítja össze magát, az mindig mögöttük kullog, hiszen másoknak mindig vannak olyan tulajdonságaik, amelyek nekünk nincsenek meg. Ezért, hogy az összehasonlítási harcban helyt tudjunk állni, a saját értékeinkhez kell rögzülnünk, és be kell csuknunk a szemünket mások tulajdonságainak gazdagsága előtt.

Mivel Niobé *kívülről meghatározott*, és csak a másokkal való összehasonlítással tudja meghatározni önmagát, nem képes elviselni azt a fájdalmat sem, amellyel az istenek sújtják. A fájdalom is kívülről éri: nem tartozik őhozzá, nem is képes azt átalakítani; nem tud bánni a fájdalommal, az határozza meg őt: megkövesedik. Az összehasonlítási kényszer önmagunk megkövesedéséhez, önpusztításhoz vezet.

Niobé kővé vált arcából szakadatlanul folynak a könnyek, de nála ezek sem az élet jelei, hanem a belső üresség. A *könnyek* képesek a fájdalmat életté, sőt örömmé változtatni, de *Niobé* könnyei, amelyek automatikusan folynak az arcáról, a halál jelei. Arca – az arc, amellyel odafordulásunkat vagy elfordulásunkat mutatjuk meg másoknak – megkövesedett. Szemei megmerevedtek, senkinek sem képesek már a szemébe nézni. Aki a másokkal való összehasonlításból él, annak *a szemei megvakulnak:* semmit sem képes már felismerni, mert mindig csak önmagára irányult.

3. Rigorizmus a lelki életben

Sok lelki embernél megfigyelhetjük a rigorizmus különböző formáit az önmagukkal, de olykor a másokkal való bánásmódjukban is.

Első példánk ***az önvádolás***, amiben az ilyen ember a lehető legkeményebben részesíti magát, mihelyt valamilyen *hibát* vétett: „Már megint! Ezt elkerülhetted volna! Jobban kell igyekezned! Semmire sem vagy alkalmas! Meg kell tudnod birkózni ezzel!" Valószínűleg élethosszig tartó tanulási folyamatban tanuljuk csak meg, hogy hibáinkkal, gyengeségeinkkel, szenvedélyeinkkel kiengeszteljük, barátságosan bánjunk velük, és megengedjük, hogy ilyesmi megtörténhet velünk.

Mindenekelőtt akkor szoktunk irgalmatlanul bánni önmagunkkal, ha *bűnt* követünk el. *Különösen a perfekcionista köröz folyton a bűn és a bűntudat körül;* folyton fél attól, hogy bűnbe bonyolódik, állandó bűntudat gyötri. A végzetes viszont az, hogy a perfekcionista minden felelősséget elhárít magától, ha valóságos bűnére figyelmeztetik, és például azt mondják neki, hogy „egoista, aki mindig csak a saját fehér ingére gondol". Ekkor mélységesen megsértődik és megsebesül; ez rettenetes, csaknem a megsemmisüléssel egyenlő megaláztatást jelent neki, hiszen végül is annyira igyekezett, hogy tökéletes és bűntelen legyen. Az ilyen ember nem képes örülni, mert mindenütt lehetséges bűnt gyanít, és a bűntudat sosem hagyja nyugodni.

A ***tévesen felfogott aszkézis*** is önmagunkkal szembeni agresszivitáshoz vezethet. Nyugati hagyományunk az aszkézis görög fogalmát *(gyakorlás, edzés)* negatívan, sanyargatásként, *megsemmisítésként* értelmezte. Már maga a szó is agresszivitást fejez ki: megsemmisítünk, elvágunk, erőszakosan leválasztunk valamit magunkban. Az aszkézissel le akarjuk győzni magunkat, *uralkodni akarunk* minden gondolatunkon, érzelmünkön és szenvedélyünkön. Az aszkézis így sok keresztény életében a saját szükségleteik és vágyaik feletti *zsarnoksággá válik.* A „pánaszketizmus" azonban éppoly veszélyes, mint a „pánhedonizmus" (Henry Bremont), amely egyébként más öltözetben is megjelenhet, például az örökös siránkozásban, hogy „minden olyan nehéz, nem tudok megváltozni, így kell elfogadnotok". Ebben a nyafogó viselkedésben sok reménytelenség és önelutasítás, önagresszivitás rejtőzik.

A görög aszkézis megsemmisítésként való félreértése *sok bajt okozott* Nyugaton, többek között azzal, hogy az ember lelki struktúrájára való tekintet nélkül adott tanácsokat. Pedig ha csak *a tünetek ellen* harcolunk, nem pedig azoknak az emberi pszichében rejlő okai ellen, akkor az effajta aszkézis úgy hat, mint egy grandiózus elfojtási apparátus, ennek minden végzetes következményével. Az aszkézisnek nem harcolnia kell az ember ellen, hanem *szolgálnia kell* őt, és el kell sajátítania a ma közkincsnek számító lélektani ismereteket, különben csak árt, és a vallásos élet leállásához, lelki sterilitáshoz, sőt pszichikai bénuláshoz vezet.

Az aszkézis megrontásáért a kereszténységben *mindenekelőtt a perfekcionisták felelősek,* akik tévesen

értelmezték azt a jézusi mondást, hogy „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok" (Mt 5,48). Tökéletesnek lenni jézusi értelemben azt jelenti, hogy egésznek lenni, nem pedig azt, hogy perfektnek és hibátlannak lenni. A perfekcionista szeretne egyre hasonlóbbá válni Istenhez. Szeretne azonosulni vele. De az Istennel mint legfőbb példaképpel való azonosulás belekergetheti az embert az önmagával szembeni felfokozott igények, valamint az önkínzó elfojtások és depresszív kisebbrendűségi érzések spiráljába. A perfekcionista *kényszerrendszert épít föl magának.* Ennek azonban az lesz a következménye, hogy az elfojtott ösztönök *visszaütnek*, és folytonosan kísértésként vagy neurotikus tünetekként kérnek szót, továbbá az ilyen ember vértelenné, lélektelenné, szellemtelenné válik, lelki roncs lesz belőle. Így lesz az aszkézisből önpusztítás.

Az önmagunkkal szembeni erőszak újabb formája ***az önleértékelés***. Ezt is gyakran fogják föl alázatként, pedig az alázat bátorság saját valóságunk belátásához, ahhoz, hogy szembenézzünk saját mélységeinkkel, lemerüljünk saját árnyékunkba, és kiengesztelődjünk sötét oldalunkkal. Az önleértékelés viszont csak *az öntúlértékelés fonákja:* mivel nem vagyunk a legjobbak, a legrosszabbaknak tartjuk magunkat. A felsőfoknak mindenképp meg kell lennie.

Az önleértékelés olykor nagyon *kifinomultan jelentkezik*, úgy, hogy az illető nem bízik saját érzelmeiben, vagy semmit érőnek tartja saját gondolatait; az önleértékelés máskor az önvádolás alakját ölti, például amikor valaki környezetének minden konfliktusáért önmagát tartja felelősnek, rögtön védelmébe véve az esemény többi szereplőjét.

Az ember önmagával szembeni agresszivitásának egyik formája ***az áldozati bárány magatartása*** (a mártírkodás). Jung szerint ez az archetipikus fogalom nem illet meg minket, mert általa önmagunk fölé emeljük magunkat. Aki mindig mindent magára vesz, mindig vállára veszi a többiek összes problémáit, az *túlbecsüli önmagát* – keményen bánik magával. Ezzel *agressziót vált ki* másokból is; egy áldozati bárány ellen nem lehet harcolni; az ember nagyon rosszul érzi magát a környezetében, bűntudat alakul ki benne; az áldozati bárány váltja ki ezt a bűntudatot, és ezzel hatalmat gyakorol rajtunk; ebben a hatalomban fejeződik ki magának az áldozati báránynak az agresszív alaphangulata. A *depresszió* általában az önmagunkkal szembeni agresszió kifejeződése, de mindig rejlik benne egy jó adag kifelé irányuló agresszió is: arra kényszerítjük a többieket, hogy fojtsák el érzelmeiket.

A betegségben is ott lehet mind a kettő: *az önmagunkkal és a másokkal szembeni agresszió* egyaránt. – Egy diáklánynak gyakran volt migrénje, de ezzel az egész osztályt is terrorizálta egyúttal. A migrén lehet annak a kifejeződése, hogy az ember túlságos nyomás alá helyezi önmagát, vagy elnyomja gondolatait, kívánságait, de másokon is lehet uralkodni vele. – Egy apa infarktust kapott; a család most már nem mondhat ellent neki, hiszen ezzel az újabb infarktust veszélyeztetné. – Ebben érezzük meg, mennyi agresszió rejtőzhet a betegségben. Sok pszichoszomatikus betegség az önmagunkkal szembeni agresszió kifejeződése: az az agresszió, amit megtiltunk magunknak, saját testünk ellen irányul. Van, aki szerint minden betegség magán viseli az önpusztítás jegyét is.

A hamisan értett keresztény ideálok is az önmagunkkal szembeni agresszivitás kifejeződéseivé válhatnak. A *szegénység* – egyebek mellett – azt fejezheti ki, hogy készek vagyunk életünket és javainkat másokkal megosztani; de gyakran az élettagadás magatartásává válik: ekkor az embernek örökösen rossz lelkiismerete van, ha megenged magának valamit, hiszen „annyi baj van a világon". Szép dolog a rászorulóknak adni pénzünkből, de ha feldühít, hogy a megajándékozott esetleg egy pohár sört is vesz belőle, akkor ez annak a jele, hogy adományommal *hatalmat is akarok gyakorolni.* – Másik példa: Egy lelkigyakorlaton egy igen idealista ifjú morgott, hogy minek áll annyi étel az asztalon; elég a lekvár, minek még méz is. Egy szoptatós anya, akinek éppen több táplálékra volt szüksége, megjegyezte: „Csak akkor tudsz kevesebbet enni, ha mindnyájan kevesebbet eszünk?" Ez az *élettagadás:* az ember nem enged meg magának semmit – de másoknak sem, és rossz lelkiismeretet kelt másokban, ha azok mégis megteszik.

4. Emberek és tárgyak elleni erőszak

Ma rettenetes méreteket ölt az emberek erőszakos viselkedésre való készsége. Ha az okait kutatjuk, miért válik oly sok fiatal erőszakossá, akkor többnyire azok saját erőszaktapasztalatában találjuk meg. Bár sokszor nem tapasztaltak fizikai erőszakot, de annál több lelki kegyetlenséget. *Ha egy gyerek nem kap elég figyelmet, vagy nem veszik komolyan az érzelmeit és szükségleteit, akkor elkezd tönkretenni valamit.* Az erőszak gyakran kiáltás az odafordulásért: „Mi mindent kell még tönkretennem, hogy végre törődjetek velem?" Ha megsértik, nevetségessé teszik a gyerekeket, nem marad számukra más megoldás, mint hogy kudarcukat agresszióra váltsák.

Aki erőszakot alkalmaz más személyek vagy tárgyak ellen, *az egyúttal mindig kegyetlenül bánik önmagával is.* Ha a másikat verem, mindig szétverek valamit önmagamban is, lerombolom az önbecsülésemet. Ha brutálisan bánok a tárgyakkal, ugyanolyan brutálisan fogok bánni magammal is. Akikből kihalt minden érzelem, azok elveszítik kapcsolatukat önmagukkal és a dolgokkal. Nem érzik önmagukat, és semmilyen viszonyuk sincs a dolgokhoz.

Némely pszichológus úgy véli, hogy az agresszív érzések az üstben lévő gőzhöz hasonlóan keletkeznek, felhalmozódnak, és szelepet kell találniuk. Ezért az embernek meg kell találnia az erőszak *levezetésének módját* (favágás, futball, krimi-nézés). Kísérletek mutatták meg azonban, hogy ez az elmélet nem érvényes korlátlanul. Az agresszió testi levezetése (pl. biciklizés) segíthet, de az agresszió nyilvános rituáléi (futball, bokszmeccsek) nemigen segítenek leépítésében, inkább még fokozzák az agressziót.

Ezért ma más utakat kell keresnünk, hogy megbirkózhassunk az agresszióval. Az agressziót aligha lehet büntetéssel megakadályozni. *A pozitív viselkedés pozitív megerősítése sokkal hasznosabb, mint a negatív viselkedés negatív megerősítése,* vagyis a hibás magatartás büntetése. A büntetés épp az ellenkezőjét is eredményezheti, azaz inkább megerősítheti az erőszakra való hajlamot, ha maga a büntetés is agresszív viselkedésből áll. A *szeretetre és odafordulásra épülő nevelési magatartással* fejleszthetünk ki leginkább nem-agresszív viselkedést a gyermekekben. Minden gyermeknek szüksége van a szülők *feltétlen* odafordulására, a létezéshez való *feltétlen* jogosultság megtapasztalására. És meg kell tapasztalnia, hogy szülei jól bánnak kudarcaikkal, és nem a gyermeket mint gyöngébbik részüket büntetik meg azért, hogy ismételt csalódások érik őket az életben.

(Folytatjuk)



Ralph Ludwig

Alázat, kishitűség, gőg

Az erény ösvényén

Az alázat veszélyes dolog. Képmutatásra csábít, és sokszor csupán ügyesen leplezett gőg. *Friedrich Nietzsche* filozófus, a keresztény morál egyik legélesebb kritikusa a keresztény „rabszolgamorál” egyik legrosszabb következményének nevezte az alázatot, mondván, az megveti az emberi méltóságot, és az alacsonyabb rendűt emeli trónra, s ezzel tönkreteszi azt, ami valóban jó az emberben: „Az alázat veszélyes és rágalmazó ideál, hasonlóan a szegénységhez és a szüzességhez. Lealacsonyítja és megbélyegzi azt, ami ténylegesen létezik.”

A „ténylegesen létezőn” Nietzsche az öntudatot értette, és azt az erősséget, amely az ember boldogságra törekvéséből és a világ értelmes megformálásából nő ki. Nietzsche ítélete ismert, de valószínűleg kevesebben tudják, hogy egyúttal nagy erényként becsülte az alázatot. Elismerte, hogy kis adagokban a mérgekhez hasonlóan olykor-olykor gyógyszerként tud hatni a társadalomban, és kijelentette, hogy az alázat alapjában véve magas ideál, amelyet az embernek követnie kell: „A mintaszerű élet a szeretetben és az alázatban áll: a szív bőségében, amely a legkisebbeket sem zárja ki; abban, hogy lemondunk a személyes diadal értelmében vett győzelemről.”

Sajátos ellentmondás. Nem lehet kimagyarázni arra hivatkozva, hogy a keresztény morál elleni támadásait Nietzsche abban az időszakban írta, amikor magának is meg kellett küzdenie a szellemi világosságért. Valószínűleg másoknál világosabban észlelte az alázat kettős arculatát. Az alázat ténylegesen képmutatásra csábít, és azok, akik az alázatot prédikálják, legyenek bár keresztények vagy fejedelmek, valóban gyakran követelnek behódolást. Másfelől „a szolgálathoz való bátorság” valóban nagy érték. Célja nem az öntudat megsemmisítése, hanem az, hogy Isten és a végtelenség színe előtt az ember tudatára ébredjen végességének és korlátozottságának.

Ma nem szívesen beszélnek az alázatról, és joggal, mert a múltban túlságosan is gyakran visszaéltek vele. Mégis úgy gondolom, el kell gondolkodnunk egy újfajta alázatról. Vajon nem a gőg ajándékozott-e meg minket a környezet és az emberiség jelenlegi válságával? Ez a hiányosság még tudatosabbá válik, amikor más kultúrákkal találkozunk. Az istenek a fejükre estek c. film bemutatja az éles ellentétet a rákos daganatként növekedő dél-afrikai települések és a busmanok zsugorodó élettere között. A természet megvetése a városok részéről, a természet tisztelete a busmanok részéről. Különösen a vadászjelenet tett rám nagy hatást.

A busman vadászok órákon, sőt olykor napokon át cserkészik be azt az állatot, amelyet táplálékul akarnak zsákmányolni. Miután felriasztották az antilopot, fúvócsőből kilőtt mérgezett nyíllal elkábítják. A tehetetlen test előtt letérdelnek, egy ideig csendben maradnak, bocsánatkérést suttognak az állat fülébe, amiért meg kell ölniük, hogy maguk életben maradhassanak. Csak azután ölik le az állatot.

> **„Az élet iránti tisztelet elvesztése a civilizált társadalom egyik halálos bűne.”**

Romantizálónak tarthatjuk ezt a jelenetet. A mi helyzetünk más. A vágóhidak és a tojóketrecek automatikusan kizárják az effajta ceremóniákat. Nevetséges is lenne. Ez a jelenet mégis azt a tiszteletet tükrözi, amely számunkra már veszendőbe ment. *Konrad Lorenz* orvos és magatartáskutató „az élet iránti tisztelet” elvesztésében látja „a civilizált társadalom egyik halálos bűnét”. A gőg gyakran vitte rá az embert arra, hogy oly mértékig zavarja meg a természet egyensúlyát, hogy az immár őt magát fenyegeti:

„Az általános és egyre terjedő elidegenedés az élő természettől nagy részben felelős az ember eldurvulásáért. Mitől támadna tisztelet bármi iránt is a felnövekvő emberben, ha mindaz, amit maga körül lát, emberi mű, méghozzá olcsó és ronda emberi mű? A vegyi légkörszennyezés és a toronyházak még a csillagos eget is eltakarják a városlakó elől.”

Lorenz ezért úgy véli, nem csoda, ha a táj is egyre csúnyábbá válik. A települések rákos fekélyként eszik bele magukat a rétekbe és erdőkbe. Az állatok már csak „haszonállatok”, nem pedig saját jogokkal rendelkező élőlények. Könnyen lehetne folytatni a teremtés iránti tisztelet eltűnésének következményeit: a légkör tönkretétele az üvegház- és kipufogógázokkal, a föld lopakodó felmelegedése, az ún. üvegházhatás. Az emberi önteltség következményei – így nevezhetnénk a természet modern megvetését. Végül az ember önmagának okoz kárt, mondja Lorenz, majd hozzáteszi, hogy újfajta tudatra van szükség ennek a folyamatnak a megállításához. Ezt az új tudatot nem alázatnak nevezi, sőt, egyáltalán nem ad neki nevet, de szavai úgy hangzanak, mint egy középkori bűnbánati prédikáció, amely megtérésre hív:

„Nemcsak a természet kutatója vagyok, hanem orvos is. Ebben a köztes helyzetben moralistává és prédikátorrá válok. Kutatóként csak olyan dolgokat mondhatok, amiket biztosan tudok. Orvosként egyenesen kötelességem, hogy bizonyítatlan állításokat is tegyek, ha azok segítenek a káros dolgok elhárításában. Goethe Faustjával ellentétben azt képzelem be, hogy tudok olyasmit tanítani, ami megjobbítja és megtéríti az embereket.”

Lorenz régóta nem az egyetlen prédikátor a civilizáció sivatagában, de az emberek tudata csak lassan változik. „Az élet iránti tisztelet” jelszavát Lorenz egy olyan embertől vette át, aki több mint fél évszázaddal ezelőtt új alázatot hirdetett: az elzászi orvostól és teológustól, *Albert Schweitzer*től. Valószínűleg sokan ismerik Schweitzer fiatalkori kulcsélményét, amikor a Münster völgyének szőlőskertjeiben verébvadászatra indult egyik barátjával. Éppen abban a pillanatban szólaltak meg a harangok, amikor célzásra emelte fegyverét. Ugyanebben a pillanatban ragadta meg az a megmagyarázhatatlan érzés, amelyet felnőttként így írt le: „Minden erkölcsiség alaptörvénye az élet iránti tisztelet. Ez nem más, mint átélni és elszenvedni azt, amit a minket körülvevő lények elszenvednek.”

Hogy mit jelenthet a tisztelet egy olyan világban, amelyben az ölés szükségszerű és hétköznapi jelenség, a Szent Miklós templomban megtartott egyik prédikációjában Schweitzer így fogalmazta meg: „Fé-

lelmetes, hogy ezerszeresen alá vagyunk vetve annak a törvénynek, amelynek értelmében az alacsonyabb életet fel kell áldoznunk a magasabbnak, hogy élhessünk. De van valami, ami időlegesen elfeledteti ezt velünk, és szinte egy másik világba visz át minket: az élet megtartása és a segíteni tudás. Tartsd nyitva szemeidet, hogy el ne szalaszd azokat az alkalmakat, amikor megváltó lehetsz. Ne menj el figyelmetlenül a szegény bogár mellett, aki vízbe esett, hanem sejtsd meg, mit jelent a fulladásos halállal küzdeni. Segíts neki egy kampóval vagy fadarabkával! S amikor aztán szárnyait tisztogatja, tudd, hogy valami csodálatos dolog történt veled: az a boldogság, hogy életet mentettél, hogy Isten megbízásából és Isten hatalmi tökéletességével cselekedtél! A kemény útra tévedt féreg elpusztul, mert nem tudja befúrni magát. Helyezd őt puha földterületre vagy a fűbe. »Amit egynek tettetek a legkisebbek közül, nekem tettétek« – ez a jézusi szó mindannyiunkra vonatkozik, bármit tettünk is a legkisebb teremtményeknek.”

A fulladozó bogár vagy az eltévedt féreg példáját meghatóan gyermekinek tekinthetjük, de ezek az apró szabadítói tettek mit sem változtatnak a természettel való gondatlan bánásmód gépezetén. Mégis olyan magatartásról árulkodnak, amelyet az élet mélységes tisztelete határoz meg. Ez a keresztény alázat egyik formája, véli Schweitzer: „Az alázat az embernek az a képessége, hogy fel tud nézni a legjelentéktelenebb élőlényre is.”

„Az alázat az embernek az a képessége, hogy fel tud nézni a legjelentéktelenebb élőlényre is.”

Ez az alázat nem az értelem rezdülése, nem feltételez különösebb tudást, hanem egy alapvető érzelemből fakad:

Mi a különbség a között a tudós között, aki mikroszkópjában szemléli a legkisebb és legkevésbé sejtett élőlényeket, és a között a paraszt között, aki tavasszal elmélkedve áll a kertjében, és a fák ágain kibomló virágokat szemléli? Mindketten az élet rejtélye előtt állnak, az egyik jobban tudja leírni, mint a másik, de mindkettő számára megmagyarázhatatlan. Minden tudás végső soron tudás az életről, és minden megismerés csodálkozás az élet rejtélye miatt – s tisztelet az élet iránt, amely a végtelenségig új meg új alakban jelenik meg.



Miképpen történhetett meg, hogy elveszett számunkra az élet látszólag egyszerű, sőt naiv tisztelete? Alighanem túlságosan könnyű dolog lenne azt feltételezni: e veszteség felelőse az a tény, hogy növekszik azoknak az embereknek a száma, akik már nem éreznek vagy nem gondolkodnak vallásos módon. Csakhogy úgy látszik, az egyházak a múltban maguk is bűnössé váltak abban, hogy veszendőbe ment az igazi alázat.

Emlékszem egy élénk vitára. Néhány teológus és pszichoanalitikus jött össze, és azt akarták tisztázni, vajon az Istenbe vetett hit nem lehet-e lényeges segítség a lelki egészség megőrzéséhez. Eleinte igen agresszív hangulat uralkodott. Az egyik pszichoanalitikus megismételte azt a régi szemrehányást, amelyet *Sigmund Freud* tett a vallásnak: „A vallás elbutítja az embert, mivel arra veszi rá, hogy tudományosan megalapozott kijelentések helyett mítoszokban higgyen. Továbbá infantilizálja, mivel állandó függőségben tartja egy apafigurától, amelyet »istennek« nevez.”

Heves ellenkezést aratott, és nem csupán a teológusok részéről. Egyik kolléganője így replikázott: „Ilyen egyszerűen azért mégsem lehet kikészíteni a vallást. Végül is életfontosságú bölcsességet őriz. »Szellemi« dimenziónak nevezném ezt.”

„Szelleminek?” – kérdezte az első szónok. „Ez sok mindent jelenthet, meg kellene magyaráznia, mit ért rajta.”

„Azt az életmagatartást, amelyben az ember számára tudatossá válik, hogy nem ő áll a világ középpontjában. Egyfajta ellentapasztalatát korunk – hogy úgy mondjam – »én-őrületének«.”

Ez a kifejezés igencsak felajzott néhány résztvevőt, főleg a pszichoanalitikusokat. A hölgy azonban élénken folytatta: „Érdekes felfedezést tettem szabadságom alatt. Éppen egy középkori egyháztanító, Aquinói Tamás műveiben. Egyik mondatát meg is jegyeztem: »Az alázat önismeretet jelent. Az alázat látja az emberi akarás mit sem érő voltát, mégsem feledkezik meg annak méltóságáról.«”

„És?” – kérdezte bosszúsan az egyik férfi. „Hiszen pontosan ez az, amit újból és újból tisztázni akarunk a pácienseink számára. Az akaratunkkal semmit sem tudunk elérni, hanem újból és újból meg kell küzdenünk azért, kik vagyunk, miben vagyunk erősek. Küzdünk az ösztönök ellen, küzdünk a hamis ideálok ellen. De be kell ismernünk tehetetlenségünket. A végén azonban arról is szó van, hogy az ember legyen tudatában méltóságának. Mégpedig minden kicsisége ellenére, vagy hogy pontosabban fogalmazzak, éppen kicsiségében.”

„Ezzel egyet tudok érteni” – vetette közbe az első megszólaló. „De azt sem szabad elfelejteni, hogy a kereszténveknek éppen a »kicsiséggel« voltak különleges gondjaik. Hiszen épp elég gyakran árulták el tulajdon korlátozottságuk gondolatát.”

Az egyik teológusnő megjegyezte: „Azt hiszem, igaz, hogy a keresztények gyakran tekintik magukat kiválasztottaknak vagy megváltottaknak, tehát különösen jó embereknek. Vagy ami ennek csak a visszája, különösen nagykorú embereknek. De éppen ez akadályozza meg Isten parancsának igazi teljesítését, vagyis hogy úgy szeressük felebarátainkat, mint saját magunkat. Az említett esetben valójában csak önmagát szereti az ember.”

A kereszténység mint az önszeretet különösen rafinált formája az alázat leplében. Egyetérthetünk a teológusnővel. És hozzá kell tennünk: Ami az emberek körében érvényes, érvényes „kifelé”, a teremtéssel szemben is. Istenszeretet helyett önszeretet – ezzel magyarázhatnánk meg, miért éppen a nyugati civilizációk kezdték elsőként kizsákmányolni a természetet, holott ezeket keresztény civilizációknak nevezzük. Annál is inkább, mivel ez ellentmond a Biblia egyik fontos hittételének, annak a meggyőződésnek, hogy Isten teremtette a világot, és azért bízta az emberre, hogy megművelje és megőrizze. Sokkal erősebb volt egy másik, szintén a teremtéstörténetben álló hagyomány utóhatása: „És Isten megáldotta az embert, és így szólt: Legyetek termékenyek és szaporodjatok, töltsétek be a földet, és hajtsátok uralmatok alá, uralkodjatok a tenger halain és az ég madarain, a háziállatokon és minden állaton, amely a földön mozog!”

Az ember mint az élet ura – ez a kép sokkal erősebbnek bizonyult, mint az a figyelmeztetés, hogy bánjon gondosan a rábízott teremtéssel. Ebben ismét megmutatkozik az alázat kettős arculata, amelyet Nietzsche írt le. Az alázatot nem lehet prédikálni, az igazi alázatnak a szívből kell fakadnia. Aki alázatot prédikál, talán már áldozata lett annak a veszélynek, hogy a hamis alázat útját egyengeti. Luther Márton, aki hosszasan és keményen küzdött az alázat parancsával, élete végén úgy vélte: „A helyes alázat sosem tudja, hogy alázatos. És a hamis alázat sosem tudja, hogy gőgös.”

Tulajdonképpen kézzelfogható, hogy aki alávetést prédikál, alá is akar vetni másokat. Jelenleg ezt éljük meg minden vallási fundamentalizmusban, akár Nyugaton, akár az iszlám területén. Az alázat mindkét vallásban nagy erény, de aki másoknak ajánlja az alázatot, az mindig szem előtt tartja azokat, akikre lenéz. A hamis alázat gondolkodásmódja alapjában véve egy hierarchikusan rendezett világképből született, amely az emberek egymás fölötti uralmára épül. Ez a világkép abból az előfeltevésből indul ki, hogy az alázatra nevelni kell az embert, hogy az alázatot ugyanúgy kell gyakorolni, mint a késsel-villával evést vagy az írást.

Az ember mint az élet ura – ez a kép sokkal erősebbnek bizonyult, mint az a figyelmeztetés, hogy bánjon gondosan a rábízott teremtéssel.

Különösen a kolostorok voltak efféle „iskolái” az alázatnak. Már a külső testtartásnak meg kellett mutatnia ezt az érzületet: lehajtott fej, földre szegezett szemek, hallgatással végzett munka, ritka nevetés, a nyelv uralása – ezek jellemzik az alázatos embert.

Egy *Cassianus* nevű szerzetespap, a mai Románia területén született teológus ábrázolta kitűnően, milyen módszerekkel akarták ősidők óta alázatra nevelni a lelket. Kr. u. 400 körül sok szerzetest keresett föl Közel-Keleten és Egyiptomban, és leírta a szellemi megtisztulásra tett kísérleteiket. Szövegei évszázadokon át kötelező olvasmányok voltak Nyugaton mindazok számára, akik magasabbra akartak hágni a kolostori erénylétrán. Sok egyéb képviseletében legyen elég egyetlen példa: Egy bizonyos Mucius, telve a vággyal, hogy ellentmondjon a világnak, oly sokáig állt kitartóan a kolostor kapujában, hogy állhatatosságával elérte: a szerzetesi szokások ellenére felvették őt és nyolcéves fiát. Más-más cellába helyezték őket. Ennek az intézkedésnek az volt a célja, hogy kioltsák az apában azt a gondolatot, hogy ha már lemondott is minden tulajdonáról és testi kívánságáról, legalább a fia megmaradt neki. Azt akarták, hogy ne érezze magát többé apának. Hogy próbára tegyék őt, vajon még mindig lelkesíti-e a saját teste-vére iránti szeretet, szándékosan elhanyagolták a fiút. Rongyokba burkolták, és csupa mocsok volt, ezenkívül gyakran verték meg az apa jelenlétében. Mucius meg sem rezdült, mert amióta Krisztusnak szentelte magát, többé nem tekintette tulajdonának a fiát.

Barbár történet. Nem nehéz elképzelni, mekkora tudattalan gyűlölet fakad ebből a mély megaláztatásból. Az Isten előtti alázat vagy a teremtés iránti tisztelet éppenséggel nem azokból a megaláztatásokból születik meg, amelyeknek valaki ellentmondás nélkül aláveti magát. *Paul Tillich*, a 20. század egyik legjelentősebb protestáns teológusa azon kevés modern vallási gondolkodó egyike volt, akik foglalkoztak az alázattal. Az ő meggyőződése szerint a hamis alázat hamis istenképből fakad: „Az az úr, aki csak úr – még ha Isten is –, jogos, sőt forradalmi ellenállást vált ki, amit viszont csak fenyegetésekkel lehet megtörni. Az ellenállás megtörésével és az elnyomással azonban olyan alázatot hozunk létre, amely arcul csapja az ember méltóságát és szabadságát.” A régi, tekintélyi istenkép helyébe másik képnek kell lépnie: „Az alázat csak egyetlen forrásból nőhet ki: annak megtapasztalásából, hogy szeretik az embert.”

Ebben rejlik a keresztény üzenet igazi szándéka: Azt akarja világossá tenni, hogy Isten hibáival és gyengeségeivel együtt szereti az embert. Az ember kicsisége és méltósága így már nem ellentétek, hanem életünk két arculata. Az alázat ezt a kettős valóságot tükrözi. Ezért nem lehet az alázatot prédikálni, és nem is lehet megszerezni, mint valami képességet. Lelkünk más mélységeiből tör fel. A *haszidok*, a jámbor keleti zsidók elbeszéléseiben *Martin Buber* annak az eleven kölcsönhatásnak a részeként írta le az alázatot, amelyben minden ember mozog. Az egyik haszid azt mondta egyszer tanítványainak: „Mindegyikőtöknek két zsebe legyen, hogy szükség szerint az egyikbe vagy a másikba nyúlhasson. A jobb zsebben ez az ige rejlik: »Értem teremtette Isten a világot.« A balban pedig ez: »Por és hamu vagyok.«”

Forrás: Publik-Forum, 1998/4

Nyíri Tamás

Az önhittség démona és a szerénység angyala

Kishíján az őrületbe kergethet néhányunkat ez a kölcsönös engedményeket nem ismerő, elbizakodott Démon, amely úgy tünteti föl, hogy ő maga az erény. Miért nem tudjuk kimondani: „Nem vagyok biztos benne”, vagy: „Nem tudom”? Az Önhittség Démona megbéklyózza nyelvünket, meggátolja fejünket, hogy elismerjük tudatlanságunkat, azt, hogy nincs még kialakult véleményünk, hogy valamihez nem tudunk hozzászólni. Valószínű, hogy ennek a Démonnak a rovására írandó a legtöbb szenvedés, amit az elmúlt 2000 évben okoztak egymásnak az emberek.

Az Önhittség Démonának stratégiája pofon egyszerű. Meggyőz, hogy igazunk van. Mégpedig nem akárhogyan, hanem megdönthetetlenül, megfellebbezhetetlenül, magától értetődően. Annyira igazunk van, hogy a leghalványabb kétely sem merülhet fel. Akik nem látják ezt be, vagy rettenetesen ostobák, vagy elvetemülten rosszhiszeműek. A más véleményen levők nem tévednek, nem tudatlanok, nem félrevezetettek, hanem gonoszak. Azaz szándékosan, tudatosan rosszindulatúan, bűnösen tévednek – annyira, hogy büntetést érdemelnek tévedésükért.

A dolog egészen egyszerű: nekünk igazunk van, ők tévednek. Mi feltétlenül erényesek vagyunk, ők gonoszak. Mi vagyunk a jók, ők a rosszak. Mi vagyunk a világosság fiai, ők a sötétségéi.

Az önhittség démonának származása

Aligha tévedek, ha azt mondom, hogy az Önhittség Démona zsidó-keresztény származású. Talán a farizeusokat szállta meg először, de azután végigkíséri az egész kereszténységet. Más kultúrákban is öltek meg embereket: mert idegenek voltak, mert más nyelven beszéltek, mert más volt a bőrük színe, más szokások szerint éltek. Annyira idegennek tűntek, hogy nem is látszottak embernek. Legalábbis az emberiség történetének kezdeti szakaszán. Ha pusztulás volt a sorsuk, akkor azért, mert nem tartoztak a csoporthoz vagy törzshöz, de nem erkölcsi vagy hitbeli nézeteik miatt. Az, hogy a más véleményen levők azért ítéltetnek halálra, mert erkölcsileg rosszak, csak ott történik meg, ahol a zsidó-keresztény hagyomány vagy oldalhajtásai munkálkodnak. „Megtérsz vagy meghalsz!” – ezt a csatakiáltást mi vezettük be a világon. Természetesen az égvilágon semmi köze nincs sem Mózeshez, sem Jézushoz. Nem tanításukból, hanem tanításuk eltorzításából származik ez a türelmetlen szellem. Gyanítható an a Jézus által kinyilatkoztatott személyes Isten félreismeréséből, az istenkép meghamisításából származik. A puszta tény, hogy Isten közel enged magához minket, azzal a kockázattal jár, hogy társadalmi, politikai vagy vallási érdekeket azonosítunk Vele. Ha ilyen szorosan tartozunk Istenhez, akkor mindent, amit teszünk, az ő nevében kell tennünk. Ha ennyire azonosul velünk Isten, akkor nyilvánvalóan igazak vagyunk.

Jézus természetesen nemcsak azt nem mondta, hogy az ember lett Isten, hanem semmi áron sem akart erőszakosan toborozni magának híveket. Isten a szeretet Istene és nem a gyűlöleté: a mi szívünket kéri, és nem mások tetemét. Mégis, hány meg hány kereszteshadjáratot eszeltek ki az emberek, hogy a világot „megnyerjék Krisztusnak”. Nem sikerült. Kicsit nevetséges dolog „megnyerni” vagy „meghódítani” valamit Jézusnak, aki nem kér semmi mást, mint szabad, nagylelkű, szívbeli odaadást, az örömhír elfogadását. De könnyebb kényszeríteni az embereket, mint olyan nagylelkű, nyílt és bizalmat árasztó életet élni, hogy önként csatlakozzanak hozzánk.

Az Önhittség Démona uralkodott a középkor derekán, ő prédikálta a kereszteshadjáratokat, ő ösztökélte Jézus Krisztusnak fölöttébb különös követőit, hogy hányják kardélre Jeruzsálem összes lakóját. Ez a Démon kezdeményezte a zsidók lemészárlását, szította az antiszemitizmust, ez vetett véget a késő középkor felvilágosultabb gondolkodásának, hogy bevezesse a középkornál sokkal „sötétebb” újkort és a boszorkányüldözést a ragyogónak kikiáltott reneszánszban. A maga érdemének könyvelheti el az európai vallásháborúkat is, és természetesen ő az összes nagy inkvizítor fölött levő Fő Inkvizítor. A jeruzsálemi kereszteseknek, a guillotine alatt végzett Robespierre-nek, a zsidókat istengyilkossággal vádoló teológusoknak volt egy közös tulajdonságuk: olyan vakító világossággal látták az igazságot, hogy nem tudták elhinni, hogy akik nem így látják, ettől még lehetnek jóhiszemű és derék emberek.

„Megtérsz vagy meghalsz!”

Amikor az Önhittség Démona megszállja az embert, felhangzik a csatakiáltás: „Megtérsz vagy meghalsz!” Lényegében arról van szó, hogy ha igazad van, akkor a tévedés bűn. A tévedésnek definíciójából következően nincs jogalapja. Ezt gondolták az inkvizítorok, ezt gondolja a 19. században az Egyházi Állam néhány teoretikusa, ezt gondolják az „erőszak nélküli kereszténység” vagy más hasonló mozgalmak megszállottjai és félrevezetett ifjú tagjai. Régi érv, hogy a tévedés közveszélyes és tilos. Ez volt az inkvizíció véleménye is: nem szabad eltűrni a tévedő embert, mert a tévedés és az igazság küzdelmében feltétlenül vonzóbbnak látszik a tévedés. Csak az igazságot szabad olvasni, csak az igazságot hallani, csak az igazságot gondolni. Az ötlet természetesen kivihetetlen, mert hát „tévedni emberi dolog”. Minden bizonnyal soha nem lett volna protestantizmus, ha az egyház valamivel jobban tűrte volna a protestálást.

Az Önhittség Démona igazolja leggonoszabb, legkegyetlenebb szenvedélyeinket. Erénynek tünteti föl a kíméletlenséget. Az önhitt így gondolkodik: nekem igazam van, tehát bármit követek is el ellened, az tulajdonképpen a te bűnöd, és nem az enyém. Nekem igazam van, tehát nem én vagyok a felelős. Az én gaztetteimért is a te lelkeden szárad a felelősség, nem az enyémen. Az önhitt annyira bízik igazában, hogy meg sem fordul a fejében, hogy hibázhat, valami rosszat tehet. Azt képzeli magáról, hogy elnyerte már a végső állhatatosság kegyelmét. Ők ketten, az igazság meg ő, annyira egyek, hogy maga a megtestesült erény, amit mond vagy tesz. Az egyik legszélsőségesebb változata: a napi áldozó IRA-terrorista.

Az önhitt ember fanatikusan egyszerű és tiszta. A jó, az igazság iránti szenvedélye olyan hatalmas, az igazság olyan megszállottja, hogy képte-

len elfogadni más emberi lényeket, akikben a jó elegyedik a rosszal, az igazság a tévedéssel. Ezeknek ki kell térniük útjából, vagy ő maga szabadul meg tőlük.

Mire jó az önhittség?

Kinek jó, hogy ilyen feltétlenül bízik a maga igazában? Szörnyen fárasztó életforma, még ha akad benne néha izgalom, meg némi játékosság is. Az ellentmondást nem tűrő személyiségnek talán legmélyebb rugója bizonyos hiány: hiányzik belőle a megoldatlanságok, a bizonytalanságok, a bonyolult helyzetek elviselésének a készsége. Életszükséglete, hogy fehéren-feketén lássa a valóságot. Már az átmenetek puszta lehetősége, az inkább szürkébe, vagy inkább feketébe hajló árnyalatok is azzal fenyegetik, hogy szétmállik személyiségének a kötőanyaga. Összetett, nem egyértelmű, bizonytalan helyzetben, ahol fennáll a rossz választás lehetősége vagy csak a kisebb rossz választható, egyszerűen szétesik az önhitt személyiség. Miért? Mert legbelül nem biztos magában. Amíg valaki is létezik, aki nem ért egyet vele, addig előfordulhat, hogy végül is ő téved. És éppen ezt nem tudja elviselni. Ő nem tévedhet, neki igaza kell hogy legyen. Úgy mutatja, mintha megingathatatlanul szilárd alapon állna véleményével, voltaképpen azonban állandóan retteg a lénye legmélyén lappangó bizonytalanságtól. Ezzel szemben, aki valóban biztos a dolgában, akinek van igazi meggyőződése, annak semmi szüksége, hogy bárkit is meggyőzzön erről. Lehet, hogy ő az egyetlen, aki hisz abban, amit csinál, de rendíthetetlenül megy a maga útján. Minél biztosabb az igazában, annál kevésbé akarja másra erőszakolni. Az önhitt embert belső kényszer hajtja, hogy elismertesse magát, másokat is meggyőzzön igazáról, különben nem tud megszabadulni lelke mélyének gyötrő kétségeitől. Önmagát meggyőzte, hogy tökéletesen igaza van, de ez a meggyőződés csupán álarc, amely megvédi attól a mélyen gyökerező félelemtől, hogy téved.

Akinek van tartása, belső meggyőződése, az szívesen hallgat meg másokat, mert úgy véli, hogy mindig tanulhat valamit, mert el tudja képzelni, hogy hitét és tudását gyarapíthatja a másokkal való kapcsolat. El tudja fogadni, hogy bármilyen ponton tévedhet, hogy azoknak lehet igazuk, akik más véleményen vannak. Mivel nem elbizakodott, hanem kellő önbizalma van, meggyőződései szilárdak, de rugalmasak és hajlékonyak, alkalmasak a gyarapodásra, fejlődésre, változásra. Ismeri a bölcsesség alaptételét: *sapienti est mutare consilium*. Az eszmecsere, a párbeszéd, a véleménykülönbség neki az élet sója. Az önhitt embernek elviselhetetlen sértés, léte legmélye ellen irányuló támadás mindez. A puszta tény, hogy a másiknak is van véleménye.

Az önhitt nem hallja meg a Szerénység Angyalának figyelmeztetését: „Tudod, hogy bármikor tévedhetsz.” De rosszul jár az Angyal, ha nem elég fürge, máskülönben nyomban nyakon csípi az önhitt ember, és börtönbe dugja vagy máglyára hurcolja. A Szerénység Angyalának mondanivalója az, hogy a világ bonyolult, összetett, dialektikus, mozgékony és változó. Nagyon sokféleképpen mondható el ugyanaz, nagyon sok oldalról nézhető ugyanaz a valóság és nagyon sok eltérő valóságot fedezhetünk fel ugyanabban az egyetlen helyzetben. Az Angyal bátorít: ne félj azt mondani, hogy „lehet” vagy „nem tudom” vagy „nem vagyok egészen bizonyos benne”, sőt „lehet, hogy tévedek, de így gondolom”. Szó sincs róla, nagyon helyes ez, amíg a másik beszél így. Na de én? Gyöngeség, bizonytalanság, gyávaság volna, ha én így beszélnék. A Szerénység Angyalának nagyon nehéz dolga van, amikor el akarja fogadtatni magát velünk. Csodáljuk, amíg másokban működik, de meg sem halljuk, amikor minket kér, hogy kimondjuk: „lehetséges, hogy tévedek”.



Milyen szép is lehetne a világ!

Sokkal kellemesebb és élvezetesebb lenne a világ, ha elfogadnánk a maga bonyolultságával együtt. De kiforgatjuk, rángatjuk, össze-vissza cibáljuk, és megkíséreljük olyan harmóniába kényszeríteni, ami kielégíti elfojtott érzelmi szükségleteinket. Nem volna kellemesebb, ha nem kellene kardot rántani egymás ellen, ha nem kellene kiátkozással fenyegetőzni nézetkülönbségek miatt? Hogy olyan kevés előzékenységgel találkozunk az emberiség történetében, annak feltehetően az az oka, hogy nagyon kevesen hajlandók vállalni egy bonyolult világegyetem elviselésének a kockázatát. Milyen könnyen válik öt perc múltán szitkozódások és átkozódások sorozatává egy barátságosnak indult vita!

A názáreti Jézus önbizalma felülmúlhatatlan volt. Az önhittség nyoma sem található benne. Nem követelt egyetértést senkitől. Apostolainak is felajánlotta, hogy menjenek el, ha akarnak. Nem szervezett megtéréseket: az általa hirdetett megtérés a szív legbenső átalakulása volt, a személyiség átformálódása, nem pedig valamiféle szervezethez való csatlakozás. Hogy olyan sok erőszakot követtek el a nevében, hogy olyan sok elnyomó hivatkozott rá, csak azt mutatja, hogy mennyire félreértettük, milyen hibásan értelmeztük üzenetét. Jézus senkit sem akart erőszakkal téríteni. Mi, állítólag követői, jórészt arra használtuk az elmúlt két évezredet, hogy helyrehozzuk „tévedését” (Dosztojevszkij).

Az Önhittség Démona markában tart. Milyen egyszerű szó, hogy „lehetséges”, vagy „meglehet”, „talán”. Mégsem tudjuk kimondani. Nem bírjuk vállalni, hogy tévedhetünk. Úgy látszik, hogy valahol a mélyben kivétel nélkül mindenkinek szüksége van a tévedhetetlenségre. Fájdalmas, különös életforma ez, hiszen csak tanulnánk és hasznot húzhatnánk tévedéseink belátásából. De ha önhittségünk nem engedi beismerni tévedéseinket, akkor hogyan használhatnak nekünk? A Szerénység Angyalának rettenetesen nehéz dolga van, amíg rávesz, hogy bár vonakodva és kelletlenül, de kimondjuk: „Úgy sejtem, tévedtem.”

Mi tesz minket gonosszá?

Egyszer, a háború után, Szekula, egy montenegrói jugoszláv férfi összetalálkozott egy török muszlimmal. Mindketten Bijelóból Mojkovácba tartottak. Korábban sosem látták egymást. Az országút erdõs vidéken vezetett keresztül, és arról volt hírhedt, hogy gyakran követtek el rajta lesbõl végrehajtott támadásokat. A muszlim örült, hogy egy montenegrói kíséri. Szekula is nagyobb biztonságban érezte magát egy török társaságában, mivel félni lehetett attól, hogy török partizánok tartózkodnak a közelben. Barátságosan beszélgettek és cigarettával kínálták egymást. A muszlimról kiderült, hogy békés családapa. Szekulának semmiféle ellenérzése nem volt vele szemben. Miközben átkeltek a vadonon, a férfiak közelebb kerültek egymáshoz. Forró nyári nap volt. Amikor a kellemesen hûvös erdõben leültek egy folyóparton, hogy együtt egyenek és kipihenjék magukat, Szekula elõvette pisztolyát. Szép fegyver volt, és el akart vele dicsekedni egy kicsit. A muszlim elismerõen nézegette, és megkérdezte, töltve van-e. Szekula igennel válaszolt – és hirtelen az a gondolata támadt, hogy most egyszerûen megölhetné a törököt, csak az ujját kellene megmozdítania. A muszlimra emelte a fegyvert, és pontosan annak szemei közé célzott. A muszlim nevetett, és arra kérte Szekulát, fordítsa el a fegyvert, mert az elsülhet. Ebben a pillanatban Szekulában tudatosodott, hogy meg kell ölnie útitársát. Ha életben hagyná a törököt, nem tudná elviselni a szégyent és a bûntudatot. Így aztán – mintha csak véletlen lenne – a férfi mosolygó szemei közé lõtt.

Milovan Gyilasznak – Tito egykori társának a nácik elleni partizánháborúban – ezzel a 2. világháborús igaz történetével kezdi ***Az idegen bennünk*** c. könyvét ***Arno Gruen.*** A svájci pszichoanalitikus ezáltal annak a férfivilágnak a kegyetlenségét akarja leírni, amelyben az emberiességet gyengeségként kárhoztatják. Amikor Szekula a késõbbiekben az útitársával szemben elkövetett gyilkosságról beszélt, mindig azt állította, hogy abban a pillanatban, amikor tréfából a muszlim homlokára irányította pisztolyt, semmiféle ölési szándék nem volt benne, és az ujja mintha magától húzta volna meg a ravaszt. Kitört belõle valami, amit nem tudott visszatartani. *Arno Gruen* szerint ez volt az a pillanat, amikor Szekula olyan közel érezte magát a törökhöz, hogy hatalmába kerítette õt a szégyen. Bármilyen abszurdként hangozzék is: Szekula nem gyûlöletbõl tette, amit tett, hanem ellenkezõleg, azért ölt, mert *nem* tudta gyûlölni ezt az idegent. Azért szégyellte magát, azért érezte bûnösnek magát, mivel az a barátságosság és jóság, amit önmagában érzett, a gyengeség érzésévé változott át, és ezt az érzést kellett kiölnie. Amikor Szekula megölte a muszlimot, önmagában ölte meg az emberiességet, mondja *Arno Gruen:* „Ebben a fiatal férfiben, aki oly eleven, s aki testileg is oly szép, mindazokat a mozzanatokat bünteti meg, amelyekrõl megtanulta, hogy gyûlölnie kell õket saját magában, s aztán õt magát is megöli, azt a fájdalmat okozva neki, amelyet gyermekként saját magának nem volt szabad megélnie. Azáltal fedezzük fel a fájdalmat a másikban, hogy fájdalmat okozunk neki.”

Miért ölt Szekula? Miért kellett Szekulának megsemmisítenie útitársában a melegséget, a barátságosságot, a békeszeretetet? Miért ölte meg Szekula saját magában az emberiességet, amikor megölte a másikat? *Arno Gruen* még átfogóbban fogalmazza meg ezt a kérdést: Miért szállnak szembe az emberek azzal, ami összeköti õket azzal, ami közös bennük – vagyis ember voltukkal? *Arno Gruen* a bennünk lévõ idegenben látja azt a mozgató erõt, amely gonosszá tesz minket. A bennünk lévõ idegen – az a részünk, amely egy életen át elkísér minket; az a részünk, amely szorongat, gyötör és kínoz minket; az a részünk, amely többnyire tévútra vezet minket; az a részünk, amely veszendõbe ment számunkra, de mégis mindig velünk van; amelynek el kellett némulnia, és mint egy sírás rejtõzik a lelkünkben. A bennünk lévõ idegen az a részünk, amely vágyakozik az életre, de mégsem szabad élnie: „Azzal kezdõdik a dolog, hogy valamikor melegségre, kapcsolatra volt szükségünk, arra, hogy valaki a karjára vegyen minket, hogy felénk forduljon, de ez valahogy nem találkozott a szüleink tetszésével. Ha sírtunk, ránk csukták az ajtót, és addig kellett sírnunk a szobánkban vagy a bölcsõnkben, amíg abba nem hagytuk, és a kimerültségtõl el nem aludtunk – csak azért, mert a szüleink úgy érezték, a sírásunk zavarja õket. Vagy úgy gondolták, „a síró gyerek megpróbál ránk erõltetni valamit, ez egy hatalmi harc, és ezért meg kell mutatnunk, hogy a gyerek nem nyerheti meg ezt a harcot”. Így kezdõdik el az a probléma, hogy egy gyermeknek el kell vetnie azt, ami a sajátja, ami a saját szükséglete, ami a saját elevensége. A sajátja ily módon idegenné válik számára, és aztán tulajdonképpen már benne magában van az ellenség. „Az ember azonban nem tud ezzel együtt élni, ezért valahol kívül keresi ezt az ellenséget, hogy aztán bizonyos körülmények között megkínozza és megbüntesse: ez az oka annak, hogy gyûlöljük az úgynevezett ideigeneket.”

Valamennyien mélyre ható elnyomást és elutasítást éltünk át, mondja *Arno Gruen*, aki 1923-ban született Berlinben, családjával 1936-ban emigrált az USA-ba, 1979 óta pedig Svájcban él. Évtizedek óta azzal a kérdéssel foglalkozik, mi akadályozza meg az embert abban, hogy ember legyen. Azt mondja: Civilizációnkban az a szokás, hogy gyermeki mivoltunkban visszautasítanak minket, mivel nem felelünk meg a felnõttek elvárásainak. Ugyanakkor a gyermeknek nem szabad áldozatnak éreznie magát, mert ez ellentmondana a szülõk mítoszának, miszerint mindaz a rombolás, amit az õ gyermeki lelkében végrehajtanak, csak az õ javát szolgálja, és szeretetbõl történik. Amikor a világra jön, egyetlen tehetetlen lény sem képes azzal a tudattal létezni, hogy azok az emberek, akiktõl testileg és lelkileg egyaránt egzisztenciálisan függ, hidegen és közömbösen állnak szemben szükségleteivel és közelség, szeretet, melegség iránti vágyával. Ez a félelem elviselhetetlen, sõt halálos lenne. A gyerek életben maradása tehát attól függ, hogy hozzáidomul-e szüleihez, mégpedig annál inkább, minél hidegebben, szeretetlenebbül és kegyetlenebbül lépnek föl vele szemben a szülõk. Ezért kénytelen az ilyen gyerek végrehajtani ezt a végzetes fordulatot érzelmi életében, vagyis radikálisan az ellenkezõjére fordít mindent, és egyúttal elfordul önmagától is. Elárulja önmagát a szülõk javára. Mindazon vágyait és szükségleteit, amelyek szeretet, melegség és együttérzés után sóvárognak, kizárja a lelkébõl, befalazza, leválasztja mint valami idegen testrészt, amelynek nem szabad hozzá tartoznia, azaz idegenné nyilvánítja, ami a sajátja volt, illetve sajátjává nyilvánítja, ami számára idegen volt: szülei el-

utasítását, a hidegséget, a közömbösséget – és ily módon átveszi szüleinek vele szembeni szeretetlen magatartását! Kínzói cinkosává válik, és ettõl kezdve mindent tükrösen felcserélve kezd látni a világban. Azt mondja magában: Mindaz, amit én akarok, rossz, mindaz viszont, amit a szüleim akarnak, jó. Én rossz vagyok, a szüleim jók. „Ha pedig a bennünk lévõ idegen mégis megmoccan és melegségre vágyakozik, írja *Arno Gruen*, akkor növekedni kezd bennünk a szégyen amiatt, hogy olyanok vagyunk, amilyenek, valamint a bûntudat, mivel így érezni és ilyennek lenni rossz dolog.”

Szekula szégyellte magát, mivel a békés, meleg szívû muszlim elõhívta benne a szeretet és az együttérzés iránti õsrégi és mélyen elrejtett vágyakozást, és ebbõl a szégyenbõl fakadóan ölt, illetve bûnösnek érezte magát, mivel nem tudta gyûlölni ezt az idegent, és így esett meg, hogy ujja önmagától húzta meg a ravaszt. Szekula a saját magában lévõ idegent ismerte föl a muszlimban, és ezt az idegent kellett megölnie. Hiszen ahogy *Arno Gruen* írja, „a bennünk lévõ idegen velünk marad, sõt nagyon is aktív ez a részünk, amely a szüleinkkel való kapcsolatunkban áldozattá tett minket – ezt a részünket azonban nem szabad sajátunkként elismernünk, ezért másokban keressük, s aztán másokat büntetünk meg azért, amiért egykor minket büntettek meg. Úgy vélem, tulajdonképpen ez a fordulat megy végbe, és ez bír rá minket arra, hogy agresszívvá és destruktívvá váljunk.”

Mindegy, hogy népirtásról, háborúról és kínzásról van-e szó, a gyerekeknek szüleik általi, hétköznapi megalázásáról, az óvodában, iskolában vagy munkahelyen végrehajtott csoportos támadásról, vagy arról, hogy egy klikk kegyetlenkedései elintéznek valakit – *Arno Gruen* szerint az erõszak és gyûlölet mindezen példáiban közös a másiktól, az idegentõl való undorodás érzése. Azzal, hogy a másikat elvetjük, üldözzük, megkínozzuk és kikészítjük, megszabadítjuk magunkat attól a gyanútól, hogy szennyesek vagyunk. A szülõk leggyakrabban azzal vádolják gyerekeiket, hogy piszkosak, mocskosak, irigyek, izgágák és mindent tönkre akarnak tenni. (Sigmund Freud is úgy látta: a gyerekeknek kielégíthetetlen az az ösztöne, hogy örökösen a maguk élvezetének kielégítését keressék.) Fel kellene figyelnünk arra, hangsúlyozza *Arno Gruen*, hogy pontosan ugyanezeket a tulajdonságokat fogják rá újból és újból a gyûlölt idegenekre – legyenek azok zsidók, cigányok, kínaiak, katolikusok, horvátok, szerbek, csecsenek, kommunisták vagy bárki mások. Ahol nem tûrik az élvezetet, a rendetlenséget, a dühöt és a piszkot, ott rendnek, fegyelemnek, tisztaságnak és szorgalomnak kell uralkodnia. Ott külsõ dolgokon mérik az ember önértékét: a sikeren, a pénzen és a hírnéven. E homlokzat mögött pedig páni félelem leselkedik, hogy minden veszendõbe megy, a munkahelyünk, a pénzünk, a státusunk. Mert mezítelenül és a császár új ruhája nélkül könnyen felszínre törhet minden, amit nagy fáradsággal elrejtettünk: a kosz, a mohó vágy, a káosz, önmagunk gyûlölete. A saját hatalmas céljaikat követõ politikusok, a szektások, azok az emberek, akik mások vezéreivé és uralkodóivá emelkednek, nagyon is ismerik ezt a tébolyult félelmet, amely oly sok embert ûz, mondja *Arno Gruen*: „Hiszen az ott leselkedik bennünk. Hiszen félünk önmagunktól. Jelen van bennünk a félelem, mivé lehettünk volna, csakhogy az, amivé lehettünk volna, idegenné vált számunkra. Aztán a politikusok, akik örökösen valamilyen ellenségképre építenek, felhasználják ezt az oly sok emberben megbújó félelmet, pontosabban visszaélnek vele, hogy arra késztessék õket, kívül keressék az ellenséget; így olyan célra tesznek szert, amelynek mindenkit meg tudnak nyerni, és ezzel mozgósítják a gyûlöletet; azok pedig, akik gyûlölködnek, azt képzelik, joguk van ellenséggé nyilvánítani a külföldieket, a törököket, a zsidókat, a feketéket vagy bárkit, s akkor aztán kínozhatják és megalázhatják ezeket az embereket. Mert hiszen megváltottnak érzik magukat, ha valaki megadja nekik a lehetõséget, az engedélyt arra, hogy gyûlöljenek valakit.”

A bennünk lévõ idegen nem hagy nyugton minket. Egész életünkön át keressük elveszett, elkallódott részünket, mivel az egész iránti vágyakozás, a teljes igazság reménye, egy csak félig megélt és ezért valóságosan soha meg nem élt élet fájdalma örökösen továbbhajszol minket. De hová? A keresés iránya különböztet meg egymástól minket, embereket, mondja *Arno Gruen*. Egyesek önmagukban próbálják meg ismét megtalálni elveszett részüket, és önmagukkal küzdenek, mások kívül keresik azt oly módon, hogy egy másik embert kínoznak és pusztítanak el – és ez teszi gonosszá az embert: „Amikor a másikat kínozzuk, büntetjük, õbenne éljük át azt a fájdalmat, amit nem szabad bevallanunk magunknak. Amikor gyermekként sírtunk, mivel valóban levertek és szomorúak voltunk és fájdalmat éreztünk, szüleink ezt nem tudták elviselni, mert a sírásunk bûntudatot keltett bennük; így egészen korán megtanultuk, hogy az embernek nem szabad megmutatnia a fájdalmát, mivel a szülõk azt önmaguk ellenében értelmezik – ezért aztán a másik emberben keressük a fájdalmat.”

„Valaha mindenki gyermek volt, minden ember és minden nép a gyerekszobából indul el”, írta az ismert antropológus, *Erik H. Erikson*. Ezért olyan fontos a pszichoanalitikus *Arno Gruen* számára, hogy néven nevezze a fájdalom okát és azokat a sebeket, amelyeket a gyerekszobában ejtenek az emberen – s itt hangsúlyozni kell, hogy minden szülõnek volt gyerekszobája –, mert „a fájdalom megéléséhez fel kell ismernünk a fájdalom forrását, s ez nem könnyû, hiszen kezdettõl fogva arra szoktatnak minket, hogy engedelmeskedjünk. Egyáltalán nem szabad felismernünk szüleink valóságát, azt, hogy egyszerûen õk is csak emberek, akiknek van jó oldaluk, és van kevésbé jó oldaluk. Idealizált embereknek kell látnunk õket – ezt kívánják a szüleink –, nem pedig olyanoknak, amilyenek a valóságban. Ez félelmet kelt bennünk, s ezért nem vagyunk képesek felismerni saját fájdalmunkat. Fájdalmunk felismeréséhez tehát embereknek kellene látnunk a szüleinket, nem pedig eszményi lényeknek.”

Valamennyien foglyai vagyunk annak a félelemnek, hogy netán meglátjuk a valóságot. Ezért valamikor úgy döntöttünk, hogy nem fogjuk olyannak látni a dolgokat, amilyenek. Már régen megadtuk magunkat, már régen alkalmazkodtunk, engedelmesek vagyunk. „Manapság igencsak beképzeljük magunknak, hogy racionálisak és realisták vagyunk. A igazság azonban az, hogy a hétköznapi valóságtagadás, az élethazugság civilizációnk normális alkotórésze, és normálisnak soroljuk be azokat az embereket, akik alkalmazkodnak az általános hazudozáshoz, és ezáltal sikeresen operálnak civilizációnkban.” Normális dolognak számít, hogy olyan emberek, akik eredetileg áldozatok voltak, félelembe és szenvedésbe taszítanak másokat. Normálisnak, hogy az erõsebb gyõz, a hegyesebb könyök, a hangosabb hang, a gyorsabban fecsegõ, a nagyobb autó, a szebb ház. A státus jelenti az életet. Ahol minden üres, ott a forma válik tartalommá. Az engedelmesség szilárdítja meg a hatalmat, és az engedelmesség teszi lehetetlenné, hogy a feltorlódott dühöt azok ellen irá-

nyítsuk, akik felelõsek érte. De a düh jelen van. Kire irányítsuk? Önmagunk ellen – vagy mások ellen?

Természetesen mások ellen. Hiszen gyakran éppen azok védekeznek még lelkükben az elidegenedés ellen, akik a dühöt önmaguk ellen irányítják ahelyett, hogy kifelé, mások ellen irányítanák. Ők azok, akik nem alkalmazkodtak, az engedetlenek, a lázadók, a feltûnõk, a saját fészkükbe piszkítók, az árulók, a bûnbakok, akik elvesztik mások szimpátiáját, barátaikat s elég gyakran a munkájukat is. Mivel képtelenek arra, hogy kívülre helyezzék gyûlöletüket, gyakran magányosan állnak a jól funkcionáló, alkalmazkodott engedelmesek hadának közepette, és különcök lévén, elveszítik azt a biztonságot, amellyel kézben tudnák tartani életüket. Gyámoltalannak, tehetetlennek érzik magukat, hajlamosak a szorongásra és a depresszióra, és különféle betegségekbe esnek. Nem mondták-e meg réges rég a többiek: „Ezek nem normálisak! Képtelenek arra, hogy »jól« csinálják a dolgokat: sikeresen, félelem nélkül, depresszió nélkül, feszültségek nélkül!” Nem felelnek meg a divatos oké-morálnak – ahogyan *Horst-Eberhard Richter* nevezi ezt a szívtelen alkalmazkodást a kollektív *„Csak mosolyogj!”* elvéhez.

Könyvében *Arno Gruen* nem a társadalom úgynevezett „betegeire” irányítja figyelmét, hanem azokkal foglalkozik, akik alkalmazkodtak, vagyis az úgynevezett „egészségesekkel”, azokkal, akik sikeresek a versenyben, az uralkodásban, a birtoklásban, a hódításban, azokkal, akik látszólag mentesek a félelemtõl, a feszültségtõl és a szenvedéstõl, akik a gyõztesek pózában tetszelegnek a családban és a munka világában is, és ily módon sok követõre és fizetett tapsolóra találnak, vagyis mindazokkal, akik kicsi koruktól fogva megtanulták, hogy a blöfföt készpénznek vegyék és a szemfényvesztõket hitelesnek tartsák, azzal a sok-sok emberrel, akiket arra idomítottak, hogy sose olyannak lássák a dolgokat, amilyenek valójában, és akik életüknek azokat a becsvágyó urait tisztelik és irigyelik, akik sosem gyakorolták, hogy önmaguk legyenek, hanem csak azt, hogy valamilyen imázst mutogassanak: „Aki jól tud pózolni, azt nem lehet õrültségen kapni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezek az emberek belül valóban elégedettnek érzik magukat, hiszen folytonosan mozgásban kell lenniük, és egyre többnek és többnek, nagyobbnak és nagyobbnak kell lenniük. Ma ez a téboly uralkodik, a globalizáció, és azt hisszük, az a helyes, ha ezt támogatjuk, holott ez gazdasági és ökológiai összeomláshoz fog vezetni. Ez azzal függ össze, hogy ezek az emberek képtelenek megállni, mert ha nem tudnak folyton az élen lenni, ha nem tudnak folyton új nõket megszerezni, új utazásokon részt venni, új, hatalmas ipari társulásokat létrehozni, akkor alapjában véve kisebbrendûnek érzik magukat. Ezek az emberek azért érzik üresnek magukat, mert semmiféle kapcsolatuk nincs legsajátabb valóságukkal.”



Arno Gruen becslése szerint a népesség 50 %-a e destruktív minta szerint él és cselekszik. A többiek, akik készek arra, hogy együtt éljenek a fájdalommal, akik nem akarnak másokat kínozni és megsebesíteni, gyakran vesztes helyen állnak a valóságtagadás mai kultúrájában, de ismételten kiderül, hogy éppen a vesztes helyek azok a pontok, ahol az emberiség számára döntõ események zajlanak. Nem a hadjáratok és a nagy csaták, nem a gigantikus üzletkötések és fúziók, nem a tudományos vívmányok és az ûrutazások az emberiség nagy pillanatai, hanem az emberi találkozásoknak azok az apró pontjai, ahol szeretet és együttérzés támad valakikben. Amíg vágyat érzünk a szeretetre és az odafordulásra, nincs minden veszve, mert ez a vágyakozás ad erõt az embernek arra, hogy kibírja a fájdalmat.

Itt találjuk meg a választ arra a kérdésre is: Mit tehetünk, miben találhatjuk meg a gonoszság ellenszerét? Elõ kell segítetnünk, hogy a gyerekek a szeretet és a nyitottság tapasztalataira tegyenek szert fejlõdésük során. Civilizációnknak azt kell célul kitûznie, hogy bátran nevén nevezzük a gyûlöletet, amivel bármikor találkozhatunk, és olyan feltételeket teremtsünk a gyermekek számára, amelyek között igazi szeretetet, elismerést és együttérzést élhetnek meg. „Arról van szó, hogy meg kell változtatnunk a gyereknevelést: a gyerekek többé ne úgy fejlõdjenek, hogy saját elevenségük, saját finom érzékenységük, saját emberiességük ellenséggé váljék számukra. Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy ebben a szellemben segítsük a gyermekek nevelését. Lehetõvé kell tennünk az anyák számára, hogy olyan menedékhelyeket építsenek föl, ahol a gyerekek szabadon mozoghatnak; gondoskodnunk kell arról, hogy az anyák és az apák kevésbé szigetelõdjenek el nevelési feladataikban, hogy tudjanak egymással beszélgetni, ki tudják cserélni gondolataikat arról a teherrõl, amely mégiscsak létezik, és így enyhíthessék ezt a terhet. Mindez hozzá fog járulni ahhoz, hogy kisebbé tegyük azt a részünket, amely idegen számunkra.”

Könyve végén azt írja *Arno Gruen:* „Elvileg csak két világ létezik, az élet világa, és az, amelyik a pusztításnak és a halálnak kötelezõdött el.” A vágyakozás és a valódi közelség lángja azonban ott ég minden emberben mint valami kis örökmécses, és ezért felragyog a remény, hogy lehetséges a szeretetteljes találkozás mint emberlétünk része. A vágyakozás és a remény magában rejti azt a lehetõséget, hogy ismét megnyíljunk a fájdalom számára. Csak ily módon fogunk emberségünkben gyökerezni, és csak így nem lesz szükségünk arra, hogy a fájdalmat másokban keressük, s aztán kínozzuk és megbüntessük õket. Saját fájdalmának tudatosítása nélkül az ember nem válhat emberré. Megnyílni a fájdalomnak, keresztülvándorolni a szomorúság mélységein – halálmegvetõ bátorságot kívánó vállalkozás ugyan, de az a félelmünk, hogy nem fogunk élve visszatérni a könnyek völgyébõl, a bennünk létezõ szeretet és melegség legõsibb tapasztalatába van beágyazva; ezt a tapasztalatot még azelõtt szerezték, hogy elkezdtük volna fejük tetejére állítani a dolgokat, s ez a legõsibb találkozás önmagunkkal azt mondja nekünk: A tenger mélyén biztonságba fogjuk helyezni gyöngyöt, és ismét barátunkká fogjuk tenni a bennünk lévõ idegent.

Doris Weber

Forrás: Publik-Forum, 2000/17

Az alábbi írás közlésével nem az őt megillető elismeréstől akarjuk megfosztani Assisi Szent Ferencet, s még kevésbé akarjuk kétségbe vonni emberi nagyságát, hiszen az egyháztörténelem egyik legnagyobb Jézus-követője éppen ő. A valóságnak megfelelőbb fénybe állításával az a célunk, hogy a puszta (és nem egyszer valóságidegen) magasztalás világából lehozzuk őt a földi világba, s ezzel mindenki számára követhetőbbé váljék.

A helyes értékelésben segítségünkre lehet Walter Nigg, akinél több megértéssel, türelemmel, beleérzéssel és szeretettel talán még senki nem írt egyháztörténelmet, s akinek szakmai hozzáértése ugyanakkor kétségbevonhatatlan. A szerzetesek titkai c. könyvében (Szent István Társulat, 1984) többek között ezeket írja Assisi szentjéről:

„Assisi szegénykéje... másféle keresztény volt, mint ahogy általában bemutatják. Olyan keménység lakozott az állítólag lágy Poverellóban, amilyet föl se tételeznénk róla. Tudott engesztelhetetlen szigorral büntetni, ha valamelyik testvér rendelkezése ellenére tett valamit. Megátkozott egy bolognai tartományi kormányzót, aki gyengeségeket engedett meg magának, és hajthatatlan maradt, a testvérek minden kérlelése ellenére sem vonta vissza szavait: »Fiaim, nem áldhatom meg azt, akit Isten elátkoz, és így ő átkozott marad.« ... Amikor arról kellett gondoskodnia, ki lássa el a rend vezetését halála után, senkit sem talált, aki erre alkalmas lett volna. Eszerint ő maga is megállapította, hogy senki sem olyan, mint ő...”

Ferenc testvér és Devil úr

FERENC: Ki vagy, testvérem? Nem ismerős az arcod...

DEVIL: Én maradtam itt egyedül a testvérek közül. A többiek kimentek a refektóriumba. Beszélnem kell veled, Ferenc testvér.

FERENC: Inkább segíts imádkozni...

DEVIL: Kegyetlen a kötelességem, de meg kell tennem. Mielőtt imádkoznál, gondolj vissza eddig megtett utadra. Alkalmas pillanat ez, mert ki tudja, később, ha állapotod súlyosbodik, képes leszel-e rá?

FERENC: Jólesik, hogy figyelmeztetsz testvérem. Magam is erre gondolok napok óta.

DEVIL: És bizonyára nyugtalankodol...

FERENC: Úgy érzem, alig tettem valamit az életemben. Legalábbis nekem nagyon-nagyon kevésnek tűnik... Isten bizonyára többet várt tőlem.

DEVIL: Elfecsérelted az időt. Egy életed volt...

FERENC: Mennyire fáj ez nekem, Istenem!

DEVIL: Jó anyádtól túl élénk fantáziát, apádtól erőszakos, törtető természetet örököltél...

FERENC: Már kisfiú koromban is goromba voltam...

DEVIL: És te ezt nem győzted le magadban, sőt, ha számba veszed tetteidet, láthatod, hogy egész pályafutásod csupa uralkodásból, kíméletlen igyekvésből, vagy mások tapintatos elnyomásából állt.

FERENC: Igazad van. Igazad van.

DEVIL: Könnyű volt neked! Te az égiekkel társalogtál, míg a többiek egyengették az utadat. Minden napod ünnepnapnak számított.

FERENC: És mégis, ha így van, hogyan maradhattam az, aki voltam?

DEVIL: Mert nem vetted észre, hogy azok, akiket te testvéreidnek neveztél, valójában a cselédeid voltak. Őket nem kápráztatták el mágikus jelenések, nem lebegtek a föld felett, nem csevegtek angyalokkal...

FERENC: Jaj, ne, ez rettenetes...

DEVIL: ...mégis regulát szabtál nekik. Azt követelted tőlük, hogy röghöz ragadtan úgy cselekedjenek, ahogy te cselekszel égi segítséggel. De rájuk maradt a föld gondja, a verítékező nappal és a nélkülöző éjszaka. Te voltál a tökéletes...

FERENC: Ne mondd, ne mondd...

DEVIL: ...és ők megpróbálkoztak követéseddel. Utánoztak, mintául szolgáltál életükhöz.

FERENC: Isten dicsőségére tették, nem értem.

DEVIL: Ebben is tévedsz. Miattad tették, Ferenc testvér, miattad, mert el tudtad szédíteni őket. Csodákat műveltél, stigmákat kaptál, csupa látványosságban volt részük melletted. Bámultak téged, mint egy mágust, mint egy váteszt, prófétát...

FERENC: De én nem kértem ezt. Éreztem, hogy méltatlanra pazarolja jóságát az Úristen. Kedves testvérem, te nem tudhatod, hányszor könyörögtem azért, hogy a mi Urunk, Jézus Krisztus vegye vissza tőlem a kiválasztottság jegyeit, tegyen egyenlővé másokkal. Tegyen egyenlővé, mert elviselhetetlen számomra az ő végtelen szeretete, mely tükör is egyben, amit elém tart kitüntetésül. Sírva rimánkodtam, tüntesse el testemről ezeket a megkülönböztető jeleket, amelyek reá emlékeztetik minden embertársamat. Nem a vérzések fájdalmai, a mindig kiújuló sebek miatt, hiszen azok semmik az ő kínjaihoz képest, hanem az emberek miatt...

DEVIL: De te magad voltál a csoda! Bálványoztak téged. Miraculum mirabile! A Magasságbéli megtestesült akarata! Ekként tiszteltek a végtelenségig.

FERENC: Légy hozzám irgalmas, Istenem!

DEVIL: A szerencsétlen lelkek megbomlottak. Felborult miattad a családi béke. A fiatalok elvándoroltak az agg szülők mellől, vetetlenül száradtak a földek, védtelenül sóvárogtak az árvák és a szegények, a búzát nem volt ki learassa, mert te hívtad, csalogattad magadhoz az embereket. Rád épültek álmok, törekvések, kívánságok ezrei. Tömegek várták tőled testi-lelki boldogulásukat, a bűntől-bajtól megszabadító varázslatot. Szólítottad őket, és ők mindent elhagytak, csakhogy veled lehessenek, és megvalósíthassák legtitkosabb vágyaikat. Beszéltél nekik a szent szegénységről, a mezítelenség tisztaságáról, növényekről és állatokról, amik féltett társai az embernek. Most nézz végig az összeseregleti sokaságon, a kiürült falvakon, a gyomlepte műhelyeken, az elhanyagolt városokon! Nézd az erdőket, melyeket megtöltöttek a szédelgő megszállottak, akik mind azt hitték, ők is ugyanolyan szentek lehetnek, mint te, Poverello, a mennynek választottja. Azt hitték, nekik is olyan kegyes sorsuk lesz, mint neked, testvér, akinek angyalok szolgáltak. És te csak szónokoltál, térítettél, térdepeltél a feszület előtt, szórtad az édeni édességet magad körül, mutogattad az Úr sebeit...

FERENC: Nem, nem! Elrejtettem előlük. Sohase dicsekedtem a Mindenható adományaival. A szeretetet hirdettem, minden ember szeretetét.

DEVIL: Mégis tudtak róla! És a talizmánjuk lett az öt sebhely rajtad: a biztos garancia arra, hogy ők is üdvözülni fognak általad.

FERENC: Óh, Uram... Óh, én édes Uram...

DEVIL: Nem! Csakis teáltalad. És most, súlyos betegen, a halál kapujában, lásd be végre, hogy félrevezetted őket. Halálodlal is becsapod mindnyájukat. Kijátszva, elherdálva, elveszítve mindenüket, cserbenhagyod testvéreidet. Kibe fognak kapaszkodni ezután, ha a csodatevő szent már nem lesz közöttük? Ki fogja bizonygatni nekik, hogy „az én igám édes, az én terhem könnyű“? Ha majd fájón tapasztalják, hogy melletted nem lehettek belőlük szentek? Ha egyszer csak föltámad bennük a hatalomvágy? Egymáson uralkodva a nagy rendalapító testvér örökébe lépni? Olyan beszédeket zengeni,

hogy megreszkessenek Siena, Róma, Firenze falai, Konstantinápoly és Párizs oszlopai? Hogy ezreket lássanak a keresztek előtt csúszni-mászni, míg ők, az Assisi kései utódai hatalomban és gőgben fürödve rituális alázatoskodással tévesszék meg a jámbor híveket? Mi lesz, ha a régi fegyelem tovább lazul, s mindenki azt fogja hinni, hogy a világ egy nagy játszótér, ahol kedvére hancúrozhat bárki „szellő húgocskák" és „patakvíz öcsikék" társaságában? Testvérkéid el fogják veszíteni józan értelmüket, és egészséges érzéküket a rend, a bölcsesség és az igazság iránt.

FERENC: Istenem, hát elhagysz engem? Vagy pusztán kísértés ez az egész?

DEVIL: Ha világos aggyal élsz, nem pedig álomvilágban, mindenütt láthattad volna a széthúzás csíráit, a romlott természet ármánykodását. Egy pillanat kell csak azután, hogy lehunyod a szemed, és a papi köntösökből is előbújik az ősi gonoszság, kapzsiság, féltékenység, paráznaság, magamutogatás.

FERENC: Van még? Van Még? Most már ne kímélj, testvérem!

DEVIL: Tetszetős hasonlattal élve, medréből a patakvíz ráfolyt a te malmod kerekére, hogy járjon egy darabig a daráló, de a víz már más mederbe szalad át, a kerék lelassul, és egyszer csak, mikor a legkevésbé számítasz rá, megáll. És nem tudod újból elindítani. A nagy buzgóság elenyész, s gúny tárgya marad a szent együgyűség.

FERENC: Az Úr adta, az Úr elvette! Önmagának teszi, amit tesz.

DEVIL: Te csupán új ruhába öltöztél az emberek előtt. Csuhád barnája a termőtalaj színe, a gabonát tápláló humuszé, habitusod derekát fehér kötéllel övezted föl, rajta három csomóval, melyek a szerzetesi fogadalmat jelképezik: engedelmesség, szegénység, szüzesség. Hol lesz mindez a halálod után? Ki fogja megtartani? Az engedelmesség majd csak a püspök rendelkezéseire vonatkozik, a szegénység szentségét a kötelező egyházi adók, tizedek, kirótt adakozások beszedésével tagadják meg; a test tivornyákban, promiszkuitásban, hetérák karjaiban mocskolódik el. Ami megmarad belőled, a köntösöd, az inged, a ciliciumod apró cafatokra tépi szét a csalódott csürhe. Csókolgatni, bálványozni fogja, amulettként viselni majd rágalmai, káromkodásai és dührohamai szüneteiben. Sokan fölírják majd nevedet olyan zászlókra, amelyekről már most biztosan tudod, hogy ellenségeid lobogói. Hidd el, semmi sem változik, csak ötven-százévenként új reverendára cserélik a régit. Hiábavaló hát minden sürgés-forgás, Ferenc testvér, amit vetettél, csupa-csupa konkoly!

FERENC: Lehet, hogy igaz, amit mondasz, testvérem. De mitől félsz? Miért riadsz meg? Krisztus elküldi majd idejében a gyomlálókat is.

DEVIL: Nem akarod megérteni, hogy általtad magad?! Százezreket kábítottál el? Néhány év múlva már sokadszor ennyien lesznek, akik eleinte naivan hittek a tanításodban, és később látva, hogy az megvalósíthatatlan a mindennapokban, csúfos kudarcként élik meg rajongásukat, s a bűnökben keresnek maguknak vigasztalást. Szavaid üres ígérgetéssé minősülnek: a téged körbefont csodákat kétségbe vonják, akik nem voltak tanúi azoknak, tetteidet és fölajánlkozásodat kóros lelki gubancok kivetülésének fogják tekinteni. Nevetséges tömeghisztériának nyilvánítják mindazt, ami itt Itáliában az elmúlt húsz év alatt történt. Úgy mész a sírba, hogy veled pusztul minden alkotásod. Az abroncs elpattan, a dongák széjjelesnek, s az új bor menthetetlenül kifolyik a hordókból a piszokba.

FERENC: Nem baj, testvérem! Ha kiderül, hogy pusztán csak az én alkotásom, akkor menjen tönkre, megérdemlem, mert Jézus Krisztus műve helyett a magam elképzeléseit szolgáltam. Uram, ha mindez így volt, pusztítsd el, mert neked ebből semmire sincs szükséged! Vétkeimmel majd elszámolok, a te végtelen irgalmadat kérve. Uram, jussanak akkor eszedbe hozzám intézett szavaid, késztetésed, sugallataid, amelyekkel küldetésemre buzdítottál, új életre hívtál, általam az embereknek üzentél.

DEVIL: Fantázia volt az egész!

FERENC: Nem volt fantázia! Ezt te is jól tudod, testvérem, ha az vagy. Igazság volt. A legkáprázatótbb, a legmegrázóbb valóság, ami csak lehetséges ezen a földön. Véres igazság. Nézd a két tenyeremet, a két lábam fejét, az oldalamat, nézd, itt nyitva a szívemig. Íme a bizonyság. Kell ennél több? Én nem találtam ki semmit! Vagy cáfolni kívánod a tényeket? Tamáskodsz, mert a kételkedés jobban esik neked? Mert a hitetlenkedés olcsó és divatos manapság Itáliában, ahol annyi a nyomorúság, a szemfényvesztés, az álszenteskedés? Miért akarod beszennyezni a szeretetre hívó példát, az Istenhez ragaszkodó hűséget, a kivételes alkalmat ebben a tartós békességre, általános jóságra, őszinte hitre alkalmatlan országban?

DEVIL: Hallgass! Nem tűrhetem az ellenkezést. Már megbocsáss, testvérem! Beismerő vallomást várok tőled az elmondottak alapján.

FERENC: Te? Milyen jogon? Nem vagy sem gyóntatóm, sem lelkem másik fele. Hitványságomat nem szépítem, nem is tagadom. Saját hibáimról lehet fölismerni engem. De kinek a nevében beszélsz te? Honnan veszed a bátorságot, hogy leckéztess? Ahogy nézlek, úgy látom, nem is a testvérek közül való vagy. Végül is mit várasz tőlem? Hogy hazudjam? Hogy önmagamat piszkoljam azért, mert a jövő olyan lesz, amilyen? A sok jóról is szólnod kellett volna, amit a testvérek az évek folyamán véghezvittek. Nemcsak én segítettem őket, ők is segítettek nekem. Kölcsönös szeretetben éltünk és dolgoztunk De hát mondd, mi nem romlik el ezen a világon, ha csak Isten ragaszkodik az emberhez, az ember pedig cserben hagyja Istenét?

DEVIL: Hallgass, bűnös! Elismerted ezt magad is...

FERENC: Menyivel több és nagyobb az én vétkem a többiekénél? Te nem ítélhetsz fölöttem, bárki vagy is. Hacsak... hacsak nem Devil a neved, a légióból...

DEVIL: Elég legyen! Nincs jogod kimondani! Ha néven nevezel, elűzöl innen... Nekem még dolgom lenne, nem is kevés... Társaid körében, akik már a helyedre pályáznak, akik átírják majd a rendi szabályzatot, akik mindenben fejet hajtanak Rómának. Kilógtatok nagyon a sorból. Amíg élsz, nem mernek hozzátok nyúlni, de ha eltávozol innen, ti is betagozódtok a katonás egyházi seregbe...

FERENC: Devil! Devil a Légióból! Térdelj le, térdelj le!

DEVIL: Soha! Azonnal eliszkolok, mert fölismertél, kihívtad belőlem a lelket. De hogy fejet hajtsak előtted? Kinek képzeled magad? Csak a Mindenható kényszeríthetne erre. Ám ő nem fog. Ő az egész univerzumnál bölcsebb, mert benne nyugszik az egész univerzum. És most örülsz, fráter? Engedj hát meg egy kérdést, mielőtt elválnánk. Azt hiszed, ha engem vagy légiós társaimat elzavarod, megtöröd, kiutasítod innen, nem az fog megtörténni, amiről beszéltem? Gondolod, hogy megszépítheted a jövőt, megjavíthatod az embereket? Soha. Érted? Soha! Kérdezd csak meg a Krisztusodat.

FERENC Az ember még nem ért embersége végére. Megváltódása még tart. Nem láthatunk Isten terveibe, de láthatjuk önmagunkat, tükörképünket a világban. Az eligazít bennünket abban, hogy hol tartunk. És hogy miben kellene sürgősen megváltoznunk és változtatnunk.

DEVIL: És persze te azt hiszed, hogy meg fog változni? Tekintettel lesz embertársaira és a környezetére?? Hogy bűneiből tanulni fog? Hogy képes önmagát feltétel nélkül a Magasságbeli szeretetére bízni? Hogy le tud mondani hatalomról, pénzről, kizsákmányolásról, hedonizmusáról és háborúiról? Haj, de sok munkánk lesz még! Nem győzzük mi ezt egy Légióval. Ahhoz, hogy a te Fiorettid szépsége egyszer majd szemet-lelket gyönyörködtessen, új teremtésre, új világra, újonnan alkotott emberre volna szükség. Mindenből egy másikra. És most agyő, Ferenc testvér!

FERENC: Én nem adom föl. Bármit hoz is a jövő. Bármit produkál is az emberi tudatlanság és az erőszak. Imádkozom. Látom, a testvérek lassan mind visszatérnek a refektóriumból. Gyertek, segítsetek imádkozni!

Hegyi Béla

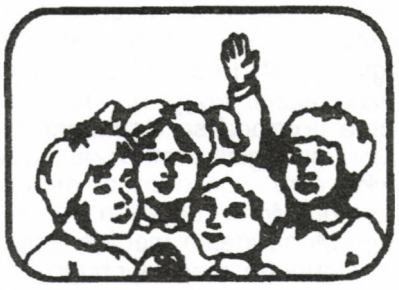

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Csere

Tavaszodott. Az iskolából hazafelé menet megálltam egy kilátóponton, és gyönyörködtem a világoszöld rügyecskék milliárdjainak tengerében. Öcskösömnek, az elsős Ugribugrinak öröm rezdül a hangocskájában, amiért megint rám szólhat, az idősebbre, a nyolc esztendősre: „Ne bámészkodj már megint: elkésünk az ebédről, és édesapa haragudni fog.” Én már jobban tudtam leplezni a hibáztatás örömét, amikor ezen a napon is rászólogattam ebéd közben: „Lassabban emeld a kanalat! Megint lecsöpögtetted magad!”

Minthogy elsős volt, egykettőre elkészült a leckéjével, száguldozott, nyilazott a kertben, én meg irigykedve néztem az irkám mellől a tárt ablakon át. Még be is kiáltott nekem: „Ne engem bámulj, a leckédet írd! Vagy ha nem írod, locsold meg a kertecskédet, tegnap is megfeledkeztél róla!” Nagyon szerettem volna nyilazni és elgondoltam: én nem lövöldöznék ilyen hebehurgyán, hanem hosszan, vízszintes lövésekkel célba.

Egyszerre csak bejött hozzám az öcskös, és így szólt: „Elcserélném a nyilat. Akarod?” Nagyon megörültem: „Mit kérsz érte?” „A karikát.” „Viheted.” Ugribugri a karikáért ugrott és ezt hadarta: „Cserebere fogadom, vissza többé nem adom!” Ezt gondoltam ugyan: „Ne is add, annál jobb”, de maga a mondóka mégis bántott. Ezt a versikét az előző nyáron hallottam először. Egy budapesti kisfiúnak, aki Nógrádverőcén nyaralt, volt egy kis játék jegesmedvéje, amely nagyon tetszett nekem. Én meg fabrikáltam akkoriban... minek is nevezzem... egy kézi sípot. Arasznyi gumicsőbe éles hangú ólomsípot dugtam, másik végére egy kis labdát feszítettem, és ha zsebre dugtam ezt a készítményt, ámulva hallották társaim, hogy a zsebemből jön a sípszó. Árpinak is nagyon tetszett, cserét indítványozott, és én félénken kimondtam, hogy a jegesmedvét kérem érte. De tüstént bámultam is, mert Árpi sietve a kezembe nyomta, és elhadarta a mondókát: „Cserebere fogadom, vissza többé nem adom!” Este aztán odahaza megértettem, miért biztosította magát a visszacserélés ellen: a jegesmedvének annyira hullott a szőre, hogy ahol megfogta az ember, kopasz lett. Ettől kezdve többször is hallottam tőle ezt a mondókát, és mindig olyankor, amikor tudta, hogy az adott holmi sokkal értéktelenebb a kapottnál. Bántott tehát, hogy most már a mi portánkra is behatolt ez a versike, és figyelmeztettem az öcsköst: „Ne mondd ezt soha! Hiszen ha észrevennék valami hibát az íjon, vagy te a karikán, mindketten készségesen visszacserélnénk, igaz-e?” Az öcskös gyorsan körbevizsgálta a karikát, nincs-e rajta repedés, és kiszaladt a kertbe. Megnéztem én is az íjat, de semmi baja se volt.



Uzsonna után kimentünk a falvégi játszórétre, labdáztam pajtásaimmal, de szokásom szerint folytonosan figyeltem is Ugribugrit, nem bújik-e ipics-apacs közben a hosszú tüskéjű akácbokrok mögé. Nehezteltem is rá a „cserebere fogadom” miatt. Örömmel kiáltottam hát oda neki vagy kétszer is: „Arrafelé ne menj! Megint ki akarod szakítani a ruhád?” Este meg, odahaza, a szokásosnál is ellenőrzőbb szemmel ügyeltem rá, hogy alaposan mosakodjék.

Karikám elcserélését már másnap délután megbántam. Már vagy hatszor is célba találtam az íjjal, a további nyilazgatást tehát céltalannak találtam. Az öcskös ellenben már tanulgatta kedves mutatványaimat is, az átugrást a szaladó karika körébe, és úgy hajtani a karikát, hogy nem mögötte, hanem benne futok. Aznap este mosdáskor szigorúan rászóltam: „A bal füledet is! Annak nem kell tisztának lennie?! Mosta hát dühösen a bal fülét, és ezt mondta: „És a te nyelvtan leckédnek? Inkább azt tisztázd, ne a fülemet!”

Néhány nap múlva könyveket kaptunk nagynénénktől, Boriska nénitől. Nagyon szerettem volna azt is magaménak tudni, amit Ugribugri kapott: a Gullivert. „Mit kérsz érte?” Félve mondta ki: „A titkos zárat.” Fémhuzalból készült, kétrészes alakzat volt ez, már unalomig ismertem rejtélyét, miként lehet szétválasztani a két részt. Gyorsan odaadtam hát, és kezemben a Gulliverrel kiszaladt a számon: „Cserebere fogadom, vissza többé nem adom!” Elszégyelltem ugyan magam, de... a következő cserék alkalmával lassacskán magam is belesodródtam a versike rendszeres mondogatásába. Sőt, fel is használtam visszacserélés elutasítására. Amikor ugyanis Ugribugri látta, hogy a kicsiny, légcsavaros bádog léghajót kifeszített zsinegen végig tudom röpíteni egész kertünk fölött, előállt a kívánsággal: „Cseréljük vissza! Én azt hittem, csak körözni tud, mint a lánchinta.” De megráztam a fejem: „Nem cserélem vissza. Kimondtuk: cserebere fogadom. Te is mondtad.”

Egy vasárnap vásár volt a völgybeli falucskában. A körhintát, a bábszínházat már szombaton felállították, és már árusított néhány játékos sátor is. Az iskolából hazamenet megálltunk előttük, és egyszerre csak vállunkra tette a kezét a nógrádverőcei festőművész bácsi: „Válasszatok valamit magatoknak!” Az öcskös puskát választott, én kardot. De már útközben cseréltünk. Elkedvetlenített, hogy a kard pengéje nem volt fényes, villogó, Ugribugrinak meg

volt puskája odahaza is, és abból hangosabb pukkanással lőtte ki a sűrített levegő a fehér gumidugót. De már aznap délután nagyon megbántam, hogy megváltam a kardtól. Eszembe jutott, hogy a kard a személyes vitézség fegyvere, a puska alantasabb holmi, azzal távolról, lesből is lehet harcolni. Másnap, vasárnap reggel az öcskös asztalkájára fektettem a puskát: „Add vissza a kardomat!” De már kötötte is a derekára: „Eszembe sincs. Elmondtuk: cserebere fogadom. Te talán visszaadtad a múltkor a léghajót?”

Délben, amikor kint ültünk kertünk kapuja mellett a padocskán, megállt előttünk, aztán letelepedett kettőnk közé Földigszakáll bácsi: „Valami bajotok van? Haragusztok egymásra?” Elmondtuk neki a történteket. Elgondolkodott és így szólt: „Soha többé ne mondjátok ezt a mondókát! Ha megbánja valamelyitek a cserét, adjátok vissza a holmiját, ha nem rontotta el akkorára, amit kapott érte. A léghajóval Moha már dolgozott, tartsa meg. A kardot Ugribugri, látom, már nagyon megszerette, tartsa meg. De ha ezentúl cseréltek, legyen bennetek testvéri készség a visszacserélésre.”

Délután lent jártunk a vásárban szüleinkkel és Gyopár bátyánkkal. A lacikonyhában mindnyájan megvacsoráztunk, aztán ők hárman lent maradtak a vándor színtársulat előadására, minket azonban, hogy a megszokott időben ágyba kerüljünk, hazaküldtek. Az öcskös tüstént levetkőzött, a mosdótál elé állt, én meg leültem asztalkám mellé. Még meg kellett írnom a számtan leckét. Szemem azonban szokás szerint pillanatonként az öcskösre lesett, mikor szólhatok rá valamely mosdásbeli hanyagság miatt. Ő pedig – szintén hibáztatásra vágyva – mohón figyelte a számokat irogató kezem. És különös véletlen következtében egyszerre csattant ki belőlünk a haragos kiáltás: „Ne figyelj engem!” De ő így folytatta: „Ha figyelsz, nem tudok mosdani!! Írd a leckédet!” Én meg így: „Ha figyelsz, nem tudok számolni. Nem is írom addig, amíg meg nem mosdottál! Mosakodj!” Az öcskös kétségbeesetten felkiáltott: „Na tessék! Kétszer mostam meg a bal lábamat! Mert megzavartál a figyeléssel! De most már a jobbot nem mosom meg!” És beugrott az ágyába. De mielőtt behúzhatta volna a jobb lábát is, már a markomban volt a bokája: „Ezt ugyan be nem viszed mosatlanul!” Bal kezem mutatóujjával parancsolólag mutattam a mosdótálra: „Mosdani!” Parancsolólag mutatott az asztalkámra: „Leckét írni!” Húztam kifelé, kapaszkodott az ágy rézrúdjaiba és üvöltött: „Segítség! Emberbarátok! Kistörpe kedvelők! Ugribugri veszélyben van!”

Amikor Földigszakáll bácsi benyitott, már a padlón hemperegtünk birkózva. Én azt mondtam: „Nem akar mosdani.” Ugribugri ezt: „Nem akarja megírni a leckéjét.” Földigszakáll bácsi leült. Figyelmesen meghallgatta részletes panaszunkat, aztán elmosolyodott és felállt: „Szegjétek meg, amit délben tanácsoltam. Cseréljetek és mondjátok – még egyetlen egyszer és utoljára – cserebere fogadom, vissza többé nem adom.” És indult az ajtó felé. De én elébe álltam: „Mit cseréljünk?” Az öcskös még a kezét is megragadta aggodalmában: „Ugye nem a kardot?” Földigszakáll bácsi most már huncutul mosolygott: „Még azt is én mondjam meg, mit cseréljetek? Nem elég, hogy tanácsom megszegésére buzdítlak titeket? Nem a kardot, valami egészen mást. És akkor soha többé nem fogtok veszekedni.” Megsimogatta Ugribugrit: „Mosakodj meg még egyszer, mert összepiszkolt a padló.” Megsimogatott engem is: „Írd meg a számtan leckét!”

Miután elment, az öcskös töprengve, gondolatokba merülve mosakodott, én meg szintén töprengve, hogy mit cseréljünk, de most már hibázás nélkül elvégeztem az osztásokat. Amikor becsuktam az irkám, ki is mondtam elégedetten: „Így már igen! Így már lehet dolgozni! Ha nem lesed folytonosan a kezem! Ha noszogatásra van szükségem, itt vagyok arra magam is!” E szavak után még óvatosan fel is itattam a tintát, és csak ezután robbant bennem a tudat: hiszen kimondtam a titkot! Tudom már mit kell elcserélnünk örökre. És most én üvöltöttem, mint az előbb Ugribugri: „Megvan! Gyere! Megkérdezzük, igazam van-e!”

Földigszakáll bácsi már a csillagvizsgálója előtt kuksolt, de nem látszott rajta, hogy kevésbé érdekelné a világmindenség ragyogásánál az én kistörpei dadogásom: „Ugye a noszogatást kell elcserélni? Ugye kitaláltam, Földigszakáll bácsi?” „Kitaláltad. Ti úgyis szerettek cserélni, cseréljetek hát foglalkozást. Eddig Moha foglalkozott azzal, hogy alapos mosdásra noszogassa Ugribugrit, és Ugribugri foglalkozott azzal, hogy leckeírásra noszogassa Mohát. Ezentúl Moha ügyeljen fel rá, hogy Moha idején megírja leckéjét, Ugribugri meg Ugribugri parancsára mosakodjék alaposan.” Az öcskös csak most értette meg, mit kell cserélnünk, de tüstént mondani is kezdte örömmel a mondókáját, és mondtam én is vele együtt: „Cserebere fogadom, vissza többé nem adom!”

„A boldog hétfő”, ezen a néven él emlékezetemben a következő nap. Az iskolából hazafelé menet megálltam ugyan szétnézni egy kilátóponton, de eszembe jutott édesapám, és magam parancsoltam magamra a tovább menetelt. Ebéd közben Ugribugri lassan emelgette kanalát, és csak úgy sugárzott arcocskája az örömtől, amiért a maga ügyelésének köszönheti, hogy nem csöppen le a főzelék. A magam parancsára írtam meg leckéim java részét már ebéd után. Kertecskémet nem az öcskös noszogatására locsoltam meg, a játszóréten meg nem tartottam szemmel, mégis elkerülte ipics-apacsban a hosszú tüskéjű ruhaszakító bokrokat. Leckém hátralevő részét akkor írtam meg, amikor mosakodott, de nem röppengetett rá leső, ellenőrző tekintetem, és ha elmerengtem is közben, magam ösztökéltem magamat további munkára. Amikor pedig már az itatást simítgattam a lecke fölött, egyszerre csak víz csöpögött a fejemre, és Ugribugri nedves karocskája az asztalomra fektette a kardot: „Visszaadom, nem kell érte semmi.” Úgy tűnt fel nekem, mintha nagyon régen lett volna az az idő, amikor még kardra vágyódtam, és felmutatva leckeíró tollam, így szóltam: „Ez az én kardom.” De már tettem is az öcskös asztalkájára a léghajót. Látszott rajta, hogy örül neki, de nem akart elmaradni mögöttem hatásos kijelentések dolgában, és felmutatta a fogpasztás tubusát: „Ez az én léghajóm.” És lelkesültségében véletlenül akkorát nyomott rajta, hogy egy hosszú rózsaszínű fogpasztagiliszta ugrott az irkámra. Egy pillanatig megdöbbenve néztük, aztán akkorát hahotáztunk, hogy a szomszédos kertekben ugatni kezdtek a kutyák.

Széphalmi keresztút

1. Pilátus halálra ítéli Jézust

Megértelek, Pilátus! Mi mást is tehettél volna? Ha felmentesz, népem vezetői máris rohannak Rómába, bárhogy utálják is egyébként a császárt, és bevádolnak, hogy futni hagytál egy Róma-ellenes lázadót, és ezzel veszélyeztetted a Birodalom épségét, te pedig veheted a kalapodat, és eheted a száműzöttek keserű kenyerét valamelyik kopár provinciában. Sokan nyilván így is fogják gondolni. Mármint hogy inkább mentetted a bőrödet, és keresztre küldtél engem. De te aligha gondoltál kizárólag önmagadra. Bizonyára tekintettel voltál feleségedre és gyermekeidre is, továbbá mindazokra a rokonokra, barátokra, hivatalnokokra meg összes hozzátartozóikra, akik neked köszönhetik felemelkedésüket, és bukásod őket is bajba sodorta volna. S akkor még nem is említettük a legfontosabbat; azt, hogy felelősségtudattal bíró államférfiként nem kockáztathattál egy véres népfölkelést. Persze aligha a lemészárolandó zsidók és családjaik várható szenvedése rettentett el, s talán – ki láthat beléd? – saját zsoldosaid élete sem olyan túl fontos neked. De hát egy ilyen háború annyi gonddal-bajjal jár, aztán sosem lehet tudni, mivé fajul, a lázadás tüze átterjed a környező provinciákra is, és főhet a császár feje. Nagyon is érthető, ha úgy találtad: egy önjelölt zsidó messiás nem ér meg ennyi kockázatot.

2. Jézus vállára veszi a keresztet

Hiba lenne, ha azt hinném, hogy egyedül Pilátus hozta meg az ítéletet. Nem, nem. Olyannyira nem, hogy akár azt is gondolhatnám: Pilátus csak annyi volt, mint az ítéletet hordozó papíron a pecsét. Népem vezetőinek izzó gyűlölete, és főleg Kaifás hidegen számító gyűlölete nélkül talán sosem kerültem volna Pilátus elé. Ki tudja? De hát megértem Kaifást is. Nem könnyű egy főpap élete. Különösen egy megszállt országban nem, ráadásul olyan országban, ahol vallás és politika a legszorosabban összefonódik. Mit tudják azt az egyszerű hívek, micsoda egyensúlyozó művészetre van szükség az egyház kormányzásához... Nem véletlenül érvelt azzal a főtanácsban, hogy inkább vesszen egyetlen ember, semmint az egész nép elpusztuljon egy Róma-ellenes lázadásban. Senki sem mondhatja majd, hogy önző szándékok vezérelték. De ez csak a dolgok egyik fele. Bizonyára teljes szívéből átélte azt is, micsoda felelősség terheli – nem ám a nép, Pilátus, a császár vagy más földi halandók, hanem egyenesen Isten előtt a hit tisztaságáért. Az igazat megvallva, nagyon is jól érzékelte, hogy amiket én hirdetek, az fenekestül felforgat minden józan elképzelést Istenről, hitről, vallásról, s ha az emberek mindezt komolyan veszik – amitől persze nem kellett volna tartania –, akkor hamarosan bezárhatja a Templomot és annak összes intézményeit, mert vége lesz mindannak, amit a vallás jelent, mióta világ a világ. Hogyan is engedhetett volna szabad utat ilyesminek?

3. Jézus először esik el a kereszttel

Persze, nemcsak népem vallási vezetői miatt estem most el. Az effajta elítélésekhez, mint az enyém is, nem elég a hatalmi felelősségtudat, nem elég az Isten előtti felelősség súlya, és kevés a nép örök üdvösségéért meg földi boldogulásáért érzett felelősség is. Ideológiára is szükség van hozzá. Ahhoz meg szakértelemre. És valljuk meg, azzal sem Pilátus, sem Kaifás nemigen rendelkezik. Erre vannak az írástudók. Ők szolgáltatták a szakvéleményt. Ők járatosak az Írásokban, ők vélik tudni, mi az, ami Istentől való, és mi az, ami nem. Ők szaglásztak három éve folyton a nyomomban, ők keresték a kákán is a csomót. Nincs a földön árulás, amelynek mélyén ne az ő árulásuk húzódna meg. De őket is meg kell értenem. Óriási a csábítás. Kevés olyan bizsergető érzés van az életben, mint amit ők érezhetnek, amikor arra gondolnak, hogy íme, mi Isten útjainak ismerői, titkainak szakértői vagyunk, ráadásul nem holmi prófétai megérzés, vagy pláne hatalmi kinevezés alapján, hanem a tárgyilagos értelem jóvoltából. Mit számít ehhez képest az e világi tudományok ismerőjének lenni? De nemcsak ezért kell megértenem őket. Hanem azért is, mert vakok. Világtalanok vak vezetői. Nem látják, hogy egész szakértelmük csupán évezredes hiedelmek kétségtelenül ügyes, ám nem kevésbé szőrszálhasogató boncolgatása. Nem látják, hogy lenyűgöző fejtegetéseiknek és következtetéseiknek éppen csak alapja nincsen. Tulajdonképpen szerencséjük van. Ha házak, paloták építésére adták volna a fejüket, azok már rég összeomlottak volna.

4. Jézus fájdalmas anyjával találkozik

Téged is megértelek, Anyám! Pedig te nem értesz engem. Sosem is értettél. Akkor sem értettél, amikor 12 évesen, megmagyarázhatatlan vonzalomtól indíttatva ott maradtam Atyám házában. Azt kérdezted, miért tettem azt veled és apámmal. Mintha csak a bosszantani akartalak volna titeket. És húsz évvel később sem értettél. Kánában sem, és azután sem, amikor tanítva és gyógyítva jártam a falvakat. Hitelt adtál testvéreim véleményének, hogy elment az eszem, nem vagyok beszámítható, s eljöttél velük, hogy hazavigyetek, mint egy kisgyereket, akinek még gyámságra van szüksége. De én mégis megértelek. Melyik anya az, aki ilyen sorsot képzel el a fiának? Melyik anya ne érezné úgy ebben az órában, hogy az ő fejét szúrja a töviskorona, az ő vállát nyomja a kereszt, az ő arcát rondítják a köpések? És melyik anya lelkét ne égetné a szégyen, hogy ilyen fiat szült, akit bűnözők társaságában fognak hamarosan fölakasztani! Ráadásul te nem is vagy csupán egy anya a sok közül. Te egészen különleges álmokat szövögettél rólam, mikor még meg sem születtem. Azt beszélik, néhány hetes magzat koromban idős rokonunknál, Erzsébetnél jártál, s elujjongtad neki, hogy reményeid szerint én leszek az, aki által az Úr nagyszerű dolgokat művel majd, uralkodókat taszít le trónjukról, fölemeli a megalázottakat, és naggyá teszi népünket, amint megígérte atyáinknak. Ehelyett a vesztőhelyre kell elkísérned. Ki csalódhatott nálad nagyobbat?

5. Kirénei Simon átveszi Jézus keresztjét

Ez igazán kedves lenne tőled, Simon, ha önként vállaltad volna. De hát láttam, hogy történt. Egyszerűen kirángattak az erre járó bámészkodók sorából, és vállaidra rakták a gerendát. Nem kérdezték, van-e kedved hozzá, bírod-e. Ez nem az a társaság, ahol kíváncsiak az ember igényeire. Rólam is csak azért vették le, mert nem akarják, hogy még az úton kidőljek, és elkerüljem a kivégzést. Hová lenne akkor a példa-statuálás? Te persze nem tiltakoztál. Nem kockáztattál az amúgy sem kellemes cipelés mellé még néhány pofont vagy korbácsütést is, amivel gyorsan jobb belátásra térítettek volna. Megértelek. Az ember ballag hazafelé a mezőről, háta mögött nyolc-kilenc órai kapálással a tűző napon, ráadásul itt Jeruzsálem környékén meglehetősen köves is a talaj – aztán egyszer csak római katonák ragadják meg, és kényszerítik egy kis kereszthordozásra. Az ember pedig már a vacsorára gondolt, ami hagyján, de eszébe jut a családja, két szép szál fia, derék leányai, és egyértelmű, hogy most nincs helye se okoskodásnak, se finnyáskodásnak, elemi érdeke, hogy minél gyorsabban és minél olcsóbban túl legyen ezen a kalamajkán, ha már épp őt kellett kiszemelnie a sorsnak arra, hogy belesodródjon a nagyok dolgába. Nem, nem. A kisember csak tartsa távol magát a történelemcsinálóktól. S ha mégis odakeveredik, tegye azt, amit mondanak neki. Ha élni akar. Megértelek. Akarhat-e mást?

6. Egy asszony megtörli Jézus arcát

Jó hogy eljöttél. Jó, hogy engedtél a jóság csábításának. Otthon is maradhattál volna. Senki nem kérhette volna számon. Az ilyesmire nincsen se törvény, se parancs. Hivatkozhattál volna a rengeteg házi munkára, az éhes gyerekekre, mogorva férjedre, a mosatlan ruhák hegyére. Vagy arra, hogy küszöbön a szombat, kellően és illően elő kell készítened. Vagy nincsen férjed? Meghalt? Elhagyott? Gyerekeid sincsenek? Találhattál volna akkor is kellemesebb elfoglaltságot. Mindig akadnak ráérő szomszédasszonyok, akik szomjasak a legfrissebb pletykákra, vagy viszonzás reményében készek sajnálkozni sorstársukon. Egy kivégzési menetet elkísérni nem kéjutazás. Ámbár! Sokaknak jó szórakozás. Egy kis változatosság a hétköznapok léleknyomorító unalmában. Hetekig lesz miről beszélniük. De te nem tartozol azok közé. Ők sápítoznak, szörnyülködnek vagy röhögnek, és tisztes távolból latolgatják esélyeinket, kibírjuk-e a dombtetőig. Te itt lépdelsz mellettünk testközelben, beszívod izzadságunk szagát. Vizestömlő van nálad, meg törlőkendő, és lesed az alkalmas pillanatot, amikor jóságod célt érhet. Jó, hogy letörölted arcomról a vért és verejtéket. Milyen boldog tud lenni a test, ha csak néhány pillanatra is, ha csak leheletnyit is enyhülnek fájdalmai. Ha mégis szültél volna, hát tudhatod. És a lélek! Miért is van, hogy egyetlen korty víz, egy kézmozdulat, egy durva szövésű kendő súrolása el tudja hitetni vele, a mindent beborító gonoszság csak látszat, s létezik egy másik világ, valóságos, túl e látszatokon? Jó, hogy eljöttél. Jó, hogy engedtél a jóság csábításának. Tudod-e vajon, hogy téged a legkönnyebb megértenem?

7. Jézus másodszor esik el a kereszttel

Nemcsak Pilátus, nemcsak Kaifás, nemcsak az írástudók miatt jutottam idáig. Benne van ebben valahogy egész népem is. A sokaság, amely annyira lelkesedett értem. A kafarnaumiak, akik gyógyításaimat látva szívesen vették volna, ha örökre náluk maradok, s szinte erőnek erejével marasztaltak; a Betszaida környékiek, akikkel megosztottam kenyeremet, s akik erre maguk is megosztották sajátjukat a nélkülözőkkel, és annyira fölbuzdultak, hogy egyenesen királlyá akartak tenni; s a jeruzsálemiek, akik élvezettel hallgatták az írástudókkal folytatott vitáimat, s még nagyobb élvezettel nyugtázták, amikor azok alulmaradtak; és a többiek is mind, akik ámultak tanításomon, sírtak örömükben a gyógyulásokon, s nem egyszer mondogatták, lám, mindent jól tesz. Boldogan fogadták, amit tettem értük. De ennyivel meg is elégedtek. Tanításomat nem követték, a hatóságok képviselőivel kialakult számtalan összetűzésemben nem emeltek szót értem. Lassanként mind el is tűntek. Így aztán Kaifáséknak, bár egy kicsit tartottak a néptől, nem nagyon fájt a fejük, nem kellett tömeges rokonszenv-tüntetéssel számolniuk, sem attól tartaniuk, hogy tiltakozásul kiürülnek a zsinagógák, vagy nem lesz kinek meggyújtani a Templom áldozati tüzét. De hát megértem az embereket. Amit csináltam, kicsit szebbé, kicsit színesebbé tette az életüket; örültek is neki, hogy ne örültek volna. De tévedhetetlen ösztönnel megérezték, hogy egyúttal fenyegetem is az életüket; legalábbis azt, amit ők az életnek tartanak. Miért is tartottak volna velem? Senki sem ellensége önmagának.

8. Jézus megfeddi a jeruzsálemi asszonyokat

Jeruzsálem leányai! Kirénei Simonhoz hasonlóan ti is úgy vonultok majd be a történelembe, mint a részt vevő szeretet mintaképei, akik utolsó útján bátran megsirattak egy ártatlanul elítélt embert, és arról fognak majd beszélni, hogy én megvigasztaltalak titeket. De ti is tudjátok, én is tudom, hogy nem erről van szó. Népünk szokásai szerint a siratóasszonyok hozzátartoznak a temetési menetekhez, s azonkívül a rómaiak engedélyezik is, hogy jámbor asszonyok enyhítsék a kivégzésre hurcolt elítéltek kínjait. A siratóasszonyok dolga az, hogy sírjanak, s egy törlőkendő vagy egy korty ital odanyújtásához nem kell különösebb hősiesség. Még azt is mondhatnám, ravaszul visszaéltetek a helyzettel. Hangos, túlságosan is hangos sírásotokkal tüntettetek a halálra ítéltek mellett és Róma ellen, mely brutálisan végez az ellenállási harcosokkal, amint a velem együtt kivégzendő zelóták sorsa mutatja. Persze, énrám csak ráfogták a felségárulást. Mi sem állt távolabb tőlem, mint bármilyen indítékból vagy bármilyen szent cél érdekében fegyvert fogni. Legyen az akár a haza sorsa is. Mégis így bánnak velem. S ha a megszállók így vetik tűzre a zöldellő fát, hogy fognak bánni az elszáradttal? Veletek és gyermekeitekkel. Veletek, akik az áldozatok siratásának ürügyén titokban hitet tettetek a szent háború mellett. Megértem, hogy szabadon akartok élni, és megértem, hogy csak ilyen burkoltan mertek tiltakozni Róma ellen. De sajnállak titeket. Ezért mondom: amíg nem késő, addig gondoljátok meg, milyen szenvedélyek fűtenek titeket.

9. Jézus harmadszor esik el a kereszttel

És a tanítványaim is benne vannak valamiképpen ebben az elesésben. Ebben a keresztútban. Nemcsak Júdás, aki a hatóság kezére játszott, és nemcsak Péter, aki azt sem tudja, hogyan határolódjon el tőlem. A többiek is mind, akik elfutottak. Ők, akik legszűkebb baráti körömhöz tartoztak. De a tágabb körbe tartozók is. Akik nem árultak el, nem tagadtak meg és nem futottak el. De meg sem vallottak. Ki sem álltak értem. Vagy csak ideig-óráig, míg igazán forró nem lett a talaj. Ámbár, ami azt illeti, megértem őket. Fiatalok, előttük az élet. Vagy már nem is annyira fiatalok, de feleségük van, családjuk van. Miért rohantak volna vesztükbe egy ilyen álmodozó kedvéért? Puszta eszmékért, melyek amúgy sem valósulhatnak meg soha? És különben is, mit érhettek volna el azzal, ha kiállnak és azt mondják, nézd, Kaifás, nézd, Pilátus, mi is itt vagyunk! Ez az ember a mi barátunk, mi hozzá tartozunk. Mi tudjuk, hogy ártatlan. De ha mégis elveszejted, ölj meg minket is! Mire mentek volna ezzel? Pilátus nem széplélek, egy tucattal több vagy kevesebb kivégzett felségáruló, az ő szemében nem oszt és nem szoroz. S ha lettek volna ötvenen? Vajon vállalja-e Pilátus akkor is a tömegmészárlást, és kockáztatja-e azzal a valódi népfölkelést? Nem jutott volna-e Kaifás okfejtésének ellenkezőjére, mondván, inkább fusson ez az egy ember, mint hogy fellázadjon a provincia? De lám, még a Koponyák hegyén is álmodozom. Tényleg nem csodálkozhatom, hogy már egészen egyedül vagyok.

10. Jézust megfosztják ruháitól

Megértem, hogy ennek is így kellett lennie. Hogy az emberi közösség végül is mindenemtől megfoszt és teljesen kivet magából, ahogy ezt pontosan és félreérthetetlenül jelképezi a lemeztelenítés. A jelkép után persze mindjárt jön majd a valóság is, amikor odaszögeznek a keresztgerendához, aztán a magasba emelnek. Lábam se érje a földjüket! Hogy is járhattam volna másképp? Az emberi léleknek törvényei vannak, ahogy az emberi együttélésnek is megvannak a maga törvényei. Évezredes, évtízezredes, megszentelt törvényei. Hogyan is képzelhettem, hogy jövök majd én, fittyet hányok ezeknek a törvényeknek, feje tetejére állítom mindazt, ami az emberek szemében szép és jó és szent, ők pedig boldogan követnek, és lelkesen a fejük tetejére állnak? Hogyan is hihettem, hogy a kézzelfoghatótól, a megehetőtől, az elfogyaszthatótól föl fognak emelkedni a szellem ritka levegőjű magaslataira; hogy a minél többet szerzés helyett egyszer csak a minél többet ajándékozást fogják vonzónak találni; hogy saját biztonságuk megteremtése és növelése helyett odafordulnak a valóban kiszolgáltatottakhoz és fölkarolják őket; hogy a határt nem ismerő önsajnálat helyett majd megsajnálják bajban lévő embertársaikat; hogy a puszta létezésnél többre fogják tartani a tartalmas és értelmes létezést? És végképp hogyan várhattam el, hogy lehetségessé váljon a lehetetlen, és természetesnek tartsák a természetellenest: hogy semmibe vegyék a halált? Hogy megértsék: halál nincs, mert amit ők annak tartanak, az csak a halál látszata, átmenet, pászka, belépés az élet teljességébe.

11. Jézust keresztre feszítik

Sintérmunka, amit csináltok. Híretekhez méltóan brutálisak vagytok és könyörtelenek. És szakszerűek. Rutinosak. És kellően közönyösek. Ha majd végeztetek, testvériesen megosztoztok ruháimon, melyek szokás és jog szerint megilletnek titeket; jól is jön egy kis kiegészítés a nem túl fényes zsold mellé. Egybeszőtt köntösömre meg majd sorsot vettek, ebből ne legyen harag. Aztán leheveredtek a földre, s őriztek engem meg a másik kettőt, kockázással is múlatva az időt. Sokan azt gondolják rólatok, szörnyetegek vagytok. Ti azt mondjátok, ez is csak egy szakma. Az embernek valahogy meg kell élnie. És mit csináljon az ember, ha nem ért máshoz, csak a gyilkoláshoz? Különben is. Szép, nem szép, ezt is meg kell csinálnia valakinek, amíg az emberek a felséges császártól az utolsó rabszolgáig úgy gondolják, hogy a világban rendnek kell lennie. Ha így gondolják, ne legyenek finnyásak akkor se, ha olykor-olykor néhány csont törik, s egy kis vér folyik. Vagy éppen sok... De azt hiszem, én meg tudlak érteni titeket. Bár nem ismerem éltetek történetét, nem nehéz elképzelnem, hogy miután elhagytátok anyátok méhét – vagy már előbb is? –, annyi brutalitás és könyörtelenség ért titeket, testben-e vagy lélekben, egyre megy, vagy legjobb esetben is annyi közöny, annyira nem számított senkinek, vagytok-e vagy sem, s ha igen, kik is vagytok, olyannyira csak a hétköznapi rutin tárgyai voltatok, hogy nincs mit csodálkozni azon, ha felnőtt ide jutottatok.

12. Jézus átadja Atyjának az élet leheletét

Itt vagy hát karnyújtásnyira, te, akit úgy hívnak, halál! Téged sem nehezebb megértenem, mint bármi mást, vagy bárki mást. Te is csak egy vagy a végtelen élet számtalan jelensége közül. Nem vagy kevésbé természetes és szép, mint születés, első önálló lépéseink, vagy az első rügyek a fügefán, a mandula korán kibomló szirmai, a gránátalma ízei, a sajtóból kicsordogáló must kéksége, a madarak hajnali dalai, a kiscsikók rohangászása a tavaszi fűvön, a bárányfelhők – vagy felhőbárányok? – kergetőzése az égen, a kisgyerekek másvilágot tükröző tekintete és magafelejtő játéka, az ifjúság ereje, vágyai és reményei, a szerelem, a társra találás és az ölelés, a tavon ringó halászbárka, a gyalupadról röpködő faforgácsok, a műhelybe behallatszó gyereksírás, a jól illeszkedő iga és a kézre álló kapanyél, birkáink bőséges szaporulata, a tűzhely lángjai és a készülő vacsora illata, a szívet vidámító kancsó bor, az alkonyi beszélgetés, a szomszédból idehallatszó lant pengése, az elülő tyúkok, a kezdődő éjszaka neszei, ikertestvére: az alvás, aztán az újra felkelő nap, az újrakezdődő gondok és fájdalom, a ránk törő, majd megintcsak továbbálló betegség, az eszelősök borotvaél-tánca valóság és képzelet között, gyerekeink eltévelyedése, a csapdába esett nyulak szemében a megtört fény, a galileai tenger háborgása vagy az évi termést elverő jégeső, a rablók késének villanása és nyomában a rekedt sikoly, a magukra hagyott öregek vállának tétova megereszkedése, a sírba szállók szemsugarának utolsó pásztái s a tüdejükben rekedt búcsúsóhaj...

13. Jézust leveszik a keresztről

Ti persze most mind azt gondoljátok, halott vagyok. Nem baj. Mozdulatlanságom mögött én látlak, hallak titeket. Téged is, József, téged is, Nikodémus! Kicsit későn kaptatok ugyan bátorságra, de ne gondoljátok, hogy ezt nem tudom értékelni. A kevés is valami. Mint ahogy azt is megértem, miért csak most vállaljátok a közösséget velem. Nem könnyű a gazdag, tekintélyes emberek helyzete, különösen ha vezető testületek tagjai. Annyiféle elgondolásra, emberre, ügyre és érdekre kell tekintettel lenniük, ha tetszik nekik, ha nem! Sajnos nem engedhetik meg maguknak azt a fényűzést, hogy a szívükre hallgassanak. Hová is jutnának, ha komolyan vennék egy ágrólszakadt vándortanító első pillanatra szépnek tűnő, ám annál valószerűtlenebb elképzeléseit, már ami a szegények fölkarolását, a vagyon megosztását, a feltétlen megbocsátást, az erőszak elvetését, a kiváltságokról lemondást – úgymond a testvériséget illeti? Kiesve megszokott helyükről és szerepükből, hogyan is élhetnének a megszokott életszínvonal alatt, a megszokott barátok és társadalmi kapcsolatok nélkül, a megszokott megbecsülés és tekintély híján, a megszokott biztonságot nélkülözve? Kitehetnék-e mindennek családjukat, gyermekeiket? Nem is szólva arról, kiszolgáltathatják-e a rendezett emberi közösséget a tervszerűtlenségnek, a hozzá nem értésnek, a céltalanságnak, az egymásnak ellentmondó elképzelések tömegének, a kiszámíthatatlanságnak, a létbizonytalanságnak? A káosznak. Vállalhatnák-e mindezért a felelősséget?

14. Jézust sírba fektetik

Eltemettek, és ez is érthető. Bár korántsem magától értetődő. Szerencsém volt. Sürgette őket a szombat, le kellett venniük a testeket. Különben, ki tudja, talán a sakálok és keselyűk gyomrában kötöttünk volna ki. És szerencsém volt, hogy József elkérte a testemet, különben alighanem engem is csak behajítottak volna egy gödörbe. Így azonban, ha kissé kapkodva is, de eltemettek, szokás szerint. Mármint az előkelő, gazdag József családjában dívó szokás szerint. Bizony, nem hiába mondják, hogy a szokás nagy úr. Talán a legnagyobb? Hiszen, ahogy láttam, az embereket leginkább szokásaik vezérlik. Az örökölt, közös szokások, meg a maguk egyéni kis szokásai. Szokásból dolgoznak, szokásból szórakoznak, szokásból házasodnak, szokásból szülnek és nevelnek gyerekeket, szokásból járnak a zsinagógába, vagy kerülik el azt, ki-ki a maga szokása szerint. Szokásból gyűlölködnek, mert megszokták, hogy bizonyos helyzetekben úgy szokás, s néha már-már azt hittem, örülni is csak szokásból örülnek, mert más helyzetekben meg azt diktálja a szokás. Persze a szokások változnak, de ezt nemigen veszik észre, mert pillanatnyi szokásaikat mindig természetesnek tartják, nem kevésbé, mint amennyire természetellenesnek mások szokásait; így aztán szokásaik miatt csaknem mindig mindenki hadban áll a másikkal. Ami engem illet, kiléptem szokásaikból. Ahogy gondolkodni szoktak, ahogy beszélni szoktak, ahogy cselekedni szoktak. Eleinte csodálkoztam ellenségességükön. Most már nem csodálkozom, hogy szokásuk szerint eltettek láb alól.

15. ...

Itt vagyok most még két világ határán. Amim volt, már nincs, amim lesz, még nincs. Amim van, az csak a megértés.

Megértem, hogy Pilátus több okból is úgy gondolta, nem kockáztathat egy zendülést. Megértem, hogy Kaifás felelősnek érezte magát népe hitének tisztaságáért. Megértem az írástudók becsvágyát és büszkeségét. Megértem anyám álmait és csalódottságát, megértem szenvedéseit. Megértem, hogy Simon élni akart, hát nem okoskodott és nem finnyáskodott. Megértem az ismeretlen asszonyt, hogy szívében utat engedett a jóságnak. Megértem népemet, hogy csak az kellett nekik tőlem, ami megenyhítette sorsukat. Megértem a jeruzsálemi asszonyok szabadságvágyát és ravasz tüntetését. Megértem tanítványaim röghöz kötöttségét, s hogy nem rohantak a falnak furcsa álmaimért. Megértem a kivégző osztag hideg brutalitását, közönyükben a kristályos kétségbeesést. Megértem József és Nikodémus kényelemféltését, de késői bátorságukat is. Megértem a természet törvényeit, és megértem az emberi közösség törvényeit, megértem még a szokásaikat is. Mindent megértek, és mindenkit megértek. Megértem az életet. És megértem a halált.

Vajon megért egyszer majd engem is valaki?

Vagy te értesz engem, Atyám?

Istenem, Istenem! Miért hallgatsz?

g.g.a.

A turini lepel ürügyén

Jézus feltámadása Isten létének és jóságának tükrében

Valaminek történnie **kellett** Nagypéntek és Pünkösd között; valaminek, ami olyan elemi erejű volt, hogy ellenkezőjére fordította a tanítványokban Nagypénteken lezajlott folyamatot, és Jézus ügyének összeomlását Jézus ügyének folytatásává változtatta. Ezt a valamit nevezzük Húsvétnak, Jézus „feltámadásának”.

Ez a „feltámadás” lényegileg ***csak háromféleképpen történhetett:*** 1) *Az egyház hagyományos tanítása* szerint: Jézus meghalt a kereszten, de Isten harmadnapra feltámasztotta a halálból, mégpedig olyan dicsőséges testben, amelyre egyszerre voltak jellemzők ennek és a transzcendens világnak a törvényei, és tetszés szerint tudott mozogni ebben és a transzcendens világban. 2) *A pszichológiai magyarázat* szerint: Jézus meghalt a kereszten, fizikai értelemben halott is maradt (hogy szellemi értelemben mi történt vele a transzcendens világban, ebből a szempontból nem számít), és csak tanítványainak „tudatában” vagy „lelkében” „támadt fel”, tehát az a bizonyosság született meg bennük (akárhogyan is), hogy Jézus (a transzcendenciában) él. 3) *A tetszhalál-elmélet* szerint: Jézus nem halt meg a kereszten, csupán mély eszméletvesztésbe zuhant, a sziklasírban magához tért, majd e világi, fizikai valóságában ismét látták tanítványai, lassankint felgyógyult, megerősödött, s így ismételten találkozhatott tanítványaival, és oktathatta még őket.

Nézetem szerint *a pszichológiai magyarázat* éppen pszichológiailag alkalmatlan arra, hogy megmagyarázza mindazt, ami Húsvét után történt a tanítványokban, a tanítványok révén és a tanítványokkal, vagyis azt, amit az egyház megszületésének és kibontakozásának nevezünk. *A tetszhalál-elméletet* egyáltalán nem lehetetlen, de nem könnyű alátámasztani, és kétségtelenül vannak sebezhető pontjai. *Az egyház hagyományos tanításának* „bizonyítása” pedig éppoly lehetetlen, mint a másik két magyarázaté, és azoknál nem kevesebb problémát vet föl mind filozófiai, mind fizikai-biológia szempontból.

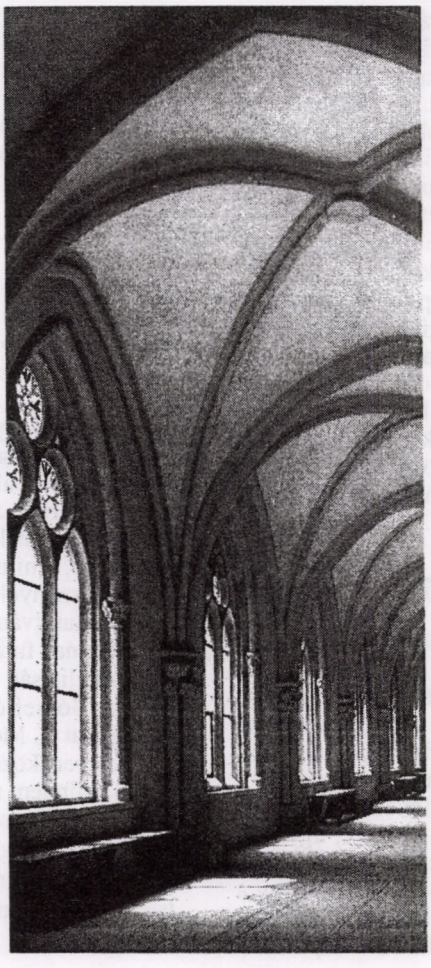

Azt állítom tehát, hogy jelenlegi tudásunk alapján ***filozófiai, pszichológiai*** és ***természettudományos*** módszerekkel ***eldönthetetlen,*** a három elmélet közül melyik a helytálló. (A turini lepellel egyesek azt igyekszenek bizonyítani, hogy Jézus nem halt meg a kereszten, mások meg éppen a halálát „bizonyító” jeleket látnak rajta.)

Közelítsük meg hát a kérdést egy negyedik úton, ***teológiailag***, mindössze három axiómát használva fel hozzá: 1) Feltételezzük, hogy Isten létezik, és lényege az abszolút szeretet. 2) Feltételezzük, hogy Jézus feltámadása az egyház hagyományos tanítása szerint történt. 3) Feltételezzük, hogy a történelem tényei (pl. a keresztes háborúk) valódi tények.

Ezek alapján *józan ésszel és szerető szívvel* elképzelhető-e, másképpen: **valószínű-e, *hogy az abszolút szeretet Istene a történelemben egyedülálló módon beavatkozik a történelem menetébe, vagyis – speciális módon és speciális következményekkel – feltámasztja a halálból „egyszülött fiát”, a názáreti Jézust,* de**

– előzőleg (akármilyen okból és célból is) ***ő maga*** a legborzalmasabb szenvedéseknek szolgáltatja ki (vö. Mk 9,31: „Az Emberfia (Isten által) emberek kezébe adatik”; Jn 3,16: „Isten … egyszülött Fiát adta oda”; ApCsel 2,23: „Isten elhatározott rendelése és előretudása kiszolgáltatta”; Róm 8,32: „Ő tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta mindnyájunkért”; 1Jn 4,10: „elküldte Fiát mint engesztelőt bűneinkért”;

– egyedülálló és mindent eldöntő dicsőséges beavatkozását a lehető legnagyobb ***titokban tartja,*** legfőképp azok – az ellenségei – előtt, akiknek a legnagyobb szükségük lenne annak ismeretére, s ugyanakkor mindenkitől elvárja e titok alázatos elfogadását;

– megtapasztalhatatlan és igazolhatatlan, *csak „hittel elfogadható”* beavatkozását teszi meg ***a történelem középpontjává***, illetve az „igaz hit” végső és perdöntő kritériumává (s talán még az üdvösség kritériumává is);

– az általa feltámasztott (és *ezáltal* „igazolt”!) Jézus ***morális üzenetének*** hatékony fennmaradásáról nem tud/nem akar gondoskodni, noha a *rendkívüli* beavatkozásába vetett hitet (tűzzel-vassal!) fenntartja a történelemben;

– azt, hogy ***a történelem „rendes menete”*** az ő eredeti elgondolásai szerint alakuljon, nem tudja/nem akarja elérni: az emberi élet emberi módon való megéléséhez *biztos és hatékony* eligazítást és kapaszkodókat nem tud/nem akar adni;

– az emberiség ***végtelen tömegű szenvedésén***, embermilliárdok leigázásán, kizsákmányolásán, nyomorban tartásán, megkínzásán nem tud/nem akar segíteni;

– azt, hogy egyedülálló beavatkozása ne váljék iszonyú tömegű ***gyűlölet és gyilkolás forrásává*** (a zsidó-keresztény szembenállástól az inkvizíción át a felekezeti harcokig és tovább), nem tudja/nem akarja megakadályozni?

Mindenki maga döntheti el, hogy a kérdésekben foglalt *kettősségek* (ellentmondások?) feloldhatók-e, és ha igen, hogyan. És azt is, hogy a tetszhalál-elméletet nem kell-e ***legalább*** olyan komolyan vennünk, mint a másik kettőt, mi több: nem éppen az tartja-e a ***leginkább*** tiszteletben Isten transzcendenciáját, az ember szabadságát és a teremtett világ törvényszerűségeit?

Gromon András

Bözsi néni

Kora délután van. Bözsi néni felfelé igyekszik az úton.

– Jó napot, Bözsi néni – köszöntöm –, vége a napnak?

– Ne is mondja, Józsi bácsi, elég volt mára. Reggel hatkor már itt voltam, azóta nem álltam meg. Tegnap egész nap meszeltünk, eltőtte téglát rakodtunk. Fáj már minden ujjam hegye.

– A negyed négyessel megy haza?

– Azzal. Van még időm, nem kell sietni. Mire elmondom az imádságot, már fenn vagyok a tetőn.

– Hát akkor, Isten áldja holnapig!

– Magát is.

Bözsi néni továbbmegy, pár perc múlva eltűnik az út kanyarulatában, s ezzel bevezető történetünk véget ér. E pár szóval ugyanis nem falusi életképet akartam rajzolni, csupán be akartam számolni soron következő gondolataim eredetéről. Hiszen járunk-kelünk a világban, szavak, mondatok, dallamok serege ér el minket, s foszlik le rólunk hatástalanul. Üres kézzel megyünk el fontos helyekről, fennkölt eszmék bizonyulnak értéktelennek a mindennapok során. Eközben pár szót váltunk egy korosodó asszonnyal, s mélyen megérintenek minket a szavai.

Bözsi néni parasztasszony úgy, amint az megtalálható a magyar nyelv értelmező szótárában. Kel és fekszik a Nap járása szerint, közben bajlódik a földdel, az állatokkal, rövid kisegítő munkákat vállal. Beszerzi a szükséges élelmiszert, gondot visel férjére. Ha rossz kedve van, cifrákat is mond, minden erkölcsromboló szándék nélkül. Most azonban azt közölte velem, hogy a tetőn lévő buszmegállóig imádkozni fog.

Tartózkodni szeretnék az általánosító, tehát ritkán igaz kijelentésektől. „A somogyi baka a világ legjobb katonája” – mondogatta Zoli bácsi, akit 13 évnyi politikai fogság sem tört meg. Tőle hallottam azt is, hogy a magyar paraszt bölcs. Valószínűleg mindkettőre lehet példát mondani, mert az általánosságoknak is van alapjuk. Ha a legidősebb fiú erős is volt, dolgos is volt, bizonyára rá maradt a gazdaság, a föld, míg kevésbé használható, álmodozó öccsét inkább iskolába adták. Így megmaradt paraszti bölcsnek az idősebb, s lett átlagos értelmiségi az ifjabb, példát adva egy sommás kifejezés kimondásához. Engem is elfoghat a kísértés, hogy általános tételt fogalmazzak meg a parasztasszonyok mély vallásosságáról, hiszen nem kellene sokáig keresgélnem. Anyósom – például – nem volt látható az esti harangszó idején, de tudtuk, hogy kendőjébe burkolva ül a folyosó végi esti homályban és imáját mondja. Hét gyermeket nevelt fel, apjára, férjére s ki tudja, kikre volt még gondja, de az este – időszámvetés nélkül is – ott találta megszokott helyén. Élete része volt az imádság. Ennek ellenére nem általánosítok, csak nagy figyelemmel tekintek azokra az emberekre, akiknek életében egybeolvad a föld és az ég.

Bözsi néni nem tartozik lelkiségi irányzathoz, nem tartozik kiscsoporthoz. Férje van, átlagos, s nem vettek részt családi hétvégeken, hogy magasabb szintre emeljék kapcsolatukat. Ha méregbe jön, biztosan leteremti emberét, talán csúnya szavakat is mond neki, amelyeknek mégsem az az értelme, mint ami a városi suhancok nyelvén megjelenik. Aztán elszáll a feszültség, várja a munka és indul az útjára. Jártában-keltében pedig, ha úgy adódik, imádkozik. Nemrég fordított volt a helyzet: én indultam útnak, ő pedig nagy munkában volt. A sok vendég után kimosott ágyneműt teregette. „Teregetek, s közben imádkozom” – mondta piros pozsgás arccal. „Imádkozzál és dolgozzál” – jegyeztem meg. „Helyes” – nyugtázta ő, és tovább díszítette fehér foltokkal a friss, zöld hátteret. Most én vághattam neki a dombnak, kóbor gondolataimat rendezve.

Kérem a szigorú kritikust, aki arra hívja fel figyelmemet, hogy összekeverem a kegyeletes dolgokat a bűnösökkel, a szentet a profánnal, hogy legyen kissé megértő az emberek iránt. Fényből és árnyékból vagyunk mindnyájan, legfeljebb egyesek valamilyen okból mindig a fényes oldalukat mutatják és elrejtik a homályosat. Ezért kissé szokatlan, ha természetes jelenségekkel találkozunk. Pedig csak természetes dolgokkal érdemes foglalkozni. A sápadt aszkézis vagy a lenyűgözően sodró prófécia utólag mindig megvizsgálandó.

Tehát most valaminek az ellenkezőjét akarod hangsúlyozni? – kérdezheti valaki. Ennél azért már tovább jutottam. Hatvanhat év alatt elég sok véleményt, elméletet, valamint ellenvéleményt és ellenelméletet hallottam. Emberek és rendszerek voltak a ló innenső, majd túlsó oldalán. Csak azért, hogy okosnak tartsam magam, nem fogok kimondani semmiféle ellenvéleményt. Többet szeretnék, még ha merészségnek látszik is. A valóságot szeretném megismerni, amennyire lehet, s a valóságnak gyakorta nem két, hanem több oldala is van.

Az imádkozásról és az elmélkedésről összegyűjtött bőséges ismeret birtokában nem színvonal alatti dolog túlértékelni és bőbeszédűen tárgyalni egy egyszerű példát? Talán nem is becsülöm azokat az értékeket, amelyeket életem során megtaláltam? Nos, ha éppen védekeznem kell, könnyen megidézem a nagyformátumú és szentéletű Gellért püspököt, akit mélyen megindított egy nő munkadala, még csak nem is imádsága. Magam előtt látom az akadémiai műveltségű Bartókot vagy Kodályt, amint nagyon figyelmesen hallgatják kevéssé iskolázott énekesek dalát. Sikeres képzőművészek vizsgálják gondosan azokat a motívumokat és mesterfogásokat, amelyekkel naiv alkotók hozták létre faragásaikat, épületeiket, festményeiket. Mert lehet háború vagy béke, szegénység vagy gazdagság, az alkotó embert az érdekli mélységesen: mire jut, mit valósít meg egyetlen ember mindabból az adottságrendszerből, amit születésnek, nevelésnek, élménynek, hitnek és becsületnek hívnak. Ha nyitott a szemünk, azt kell látnunk: mindenki mást. Ezért érdeklődéssel és tisztelettel figyeljük, hogy ki mivé érlelte élete vetését.

Nem én vagyok az első, akit megfog az egyszerűségben megvalósított teljesség. A világirodalom és a világtörténelem históriái visszaadják azt a meglepetést, csodálatot, titkos irigységet, amelyet nyugtalan nagy emberek éreztek harmonikus életű kis emberekkel szembesülve. A boldog embert kereső királyok, a szénégetőt megtisztelő, a becsületességet álruhában kutató uralkodók mind olyan példát jelentenek, amely – igaz vagy nem igaz – lelkük megnyugvásra és egységre törekvő vágyát fejezi ki.

Idős ember írja e sorokat, tehát nem kell ismerethiánnyal gyanúsítani. Azt sem kell hinni, hogy elfogult akar lenni valamilyen irányzat javára. A gondos vizsgálat kideríthető, hogy a végcél, a létrehozható és vállalható teljesítmény érdekli a tökéletesség ege alatt. Mivel tökéletesek – doktrinálisan – soha nem leszünk, hiszen magas az ég, és a földből nő ki a virág.

Az egyszerű dolgokat akkor kezdi becsülni az ember, amikor nagyon lenn érzi magát. Menő koromban, egy-egy hiba elkövetésekor, nagyon nagyra tudtam becsülni Bandit, a fogorvosunkat, aki reggel hattól éjfélig betegei rendelkezésére állt, s az asztalán összevissza heverő papírok között állandóan szóló elemes rádiója hangjánál jelentett biztonságot a hozzáfordulók számára. Bandi nem tudta tartani a száját, nem volt erőszakmentes, de szelíd volt a fájdalommal küszködőkhöz, és kemény a recski ávósokhoz. Tabódy szerint tizenegyszer küldték büntetőmunkára, mert védte a gyengéket. Amikor teológiai szárnyalásomból földre estem, Bandi mackós alakja különös dicsfényben mozgott a homályos üvegű ajtó mögött. Nem most, hiszen már több éve halott, hanem húsz évvel ezelőtt is. Korábban is küzdelmes volt az élet, legfeljebb másként, vagyis minden korban másként.

Az a jó, ha sokfelé van támaszunk, ha sokféle a segítség, amit nyugtalan lelkünk remél. Színesebb a világ, valóságosabb a példa. Borús időben hol ezt, hol azt a csillagot takarják el a felhők, s bár öntudatosan lehet állítani, hogy egyedül a sarkcsillag mutatja az északi irányt, a jó navigátor, a megszorult hajós időnkint mégiscsak arra kényszerül, hogy egyéb, nem oly kiváló csillagok állásából következtetve határozza meg a helyes irányt. Nyilván kevésbé kiváló az a plébános, aki azt kívánja, hogy az Isten szakassza rá az eget bizonyos gazemberekre, mégsem tudom elítélni ezért a hangért. Komisz a kijelentés, de mögötte egészen mást érzek. Nagyot nevetek, s megerősödik jóakaratom, mivel a jókedv maga az élet. Bözsi néni sincs a csillagkatalógus főhelyén, de ott, ahol van, vonatkoztatási pont, igazodni lehet hozzá.

Miben igazodom hozzá? A harmónia keresésében. A magam harmóniájának a keresésében.

Sokféle harmónia van. Az erdő harmóniája a csendes susogástól a vihar ereje alatti félelmetes dübörgésig terjed. Laci és Szabina két furulyából fújja a hangok összecsavarodó indáját. Valahol egy citerás keze alatt ébred a katedrálisok sokregiszteres orgonáinak harmóniáihoz mérten nagyon szegényes összhang. Járkálok az erdőben, ülök az udvaron, meghúzódom a templom sarkában, és keresem és építeni próbálom az én harmóniámat. Élni akarok, harmóniát akarok. A harmónia egyensúly, egyensúly nélkül elesik az ember. Drága szép szentképeim, dicsőségesen feltámadt Krisztusom, szeplőtelen szűz Máriám, kereszthalált szenvedett Isten Fia, tűzben megtisztult lelkek, merre vagytok? Felhők mögött bujkál a Hold, hosszúak az éjszakák, homályosak a reggelek.

És mégis, itt a föld! Ha van Isten és az ő kezéből került ki a világ, akkor a föld sarában, a füves rétek illatában, a ködből kicsapódott zúzmarában, a szétszakadó esőfelhőkben egyaránt az Ő kezét érintem. Kezdek mindent elölről s nagyon alulról. Mindent újból megfigyelek, jobban megnézek.

S ekkor, egészen lenn, belül remegve a fáradtságtól, már tudom, hogy egy vagyok azok sorában, akik botladozva járják az életet, de vállalják, mert a saját útjukat járják. Már természetes, hogy önmagamban azt teszem, amit nagy korszakokban, jobban észrevehetően, megtesz az emberi megismerés. Újrakezd mindent, szégyen és félelem nélkül leás az egyszerű dolgokig. Tudós és tudatlan egyszerre, hívő és hitetlen egyszerre, reménykedő és reménytelen egyszerre. Ez a sorsa. Emberi sors.

A sorsa a holnap, amíg él. Drága, jó álom, miért gondolom, hogy érdemes holnap felébrednem belőled?

Vajon fel tudnám-e sorolni azokat az otthonokat, amelyek falán ott függ a házastársak esküvői képe? A gyerek sokszor éretlenül vidul a komoly arcokon, a falusi fényképész romantikus hátterein, a furcsán álló kölcsönruhákon, a mesterséges beállításon. Felnõve már az egykori mosolyt keressük a velünk szemben ülõ ráncai között, a vidám csillogást az erekkel átszõtt szemekben. Vajon van-e Bözsi néninek esküvői képe? Ha igen, mi élt akkor a homloka mögött és benn a szívében? S mi maradt mindabból mára, amikor nekiindul, hogy negyedórás imádság után autóbuszra szálljon? Mitõl van béke a szívében, amikor a kiszámíthatatlan holnapra gondol?

Nem tudjuk, mire növünk fel. Tanárok leszünk-e vagy próféták, feltalálók vagy üzletemberek? Munkások, parasztok vagy értelmiségiek? Hívők vagy hitetlenek? Érettségi tablóink ablakából nézünk a kirakatüveg túlsó oldalán nyüzsgő nagyvilágba. Vár ránk a térbe és időbe öltözött jövő. Mindig vár. Ma is vár, távol a fiatalság éveitől. Visszagondolok egykori céljaimra, megpróbálom sorra venni őket. Megpróbálok emlékezni rájuk. Azokra, amiket ma is vallok, azokra, amelyek elhalványultak az évek során. Melyekért küzdöttem megalkuvás nélkül, mikben voltam engedékeny, változó? Miben voltam mániákus, miben türelmes, meggyőzhető? Nemcsak tőlünk függ a sorsunk, sokféleképen fordulhat az élet. Türelmesen el kell fogadnunk a megváltoztathatatlant.

Gondolatokat, szempontokat írok egy ív papírra. Elidőzöm mindegyiknél, aztán elvetem némelyiket, meghagyom a másikat. Ez tartalmasnak látszott tegnap, ma semmit sem tudok kezdeni vele. Gyakorta így zajlik az élet is. Ma teljes erővel küzdök valamiért, holnapra érdektelenné fakul a tegnapi cél. Összevisszaság ez, vagy csak egyszerűen a lét mozgása? Mint a hullámoké, amelyek tarajos-fehéren futnak a part felé, hogy aztán kisimuljanak-elenyésszenek a fövenyen. S kezdődik minden elölről: a lét energiái új és új hullámokat emelnek és görgetnek a megsemmisülés felé. Ez az örök keletkezés és elmúlás az élet. Az örök nem az egyszer-volt maradandóságában, hanem a múló életek halhatatlan ismétlődésében áll. Igyekszem messze nézni, s ugyanakkor megformálni azt az életdarabot, amelyben vagyok, s amelyet én is alakítok. Egyszerű bölcsesség: azé a hullámé, amely látja az előtte haladók elmúlását, s mégis energikusan fut sorsának beteljesedéséig. Egyedi a sors, mindeneket átfogó a törvény. Belesimulok, igyekszem megérteni, megérezni, elfogadni, megtalálni benne életem vonalát.

Bözsi néni nem ismeri a Tao-t, nem végez zen gyakorlatokat. Él, gondoktól sem mentesen, azon a földön, amelyből vétetett és ahová visszatér. Nem álmodik megsemmisülésről, emberfeletti élményekről. Magyar parasztasszony a második évezred végén. Ámde az idős asszonyok ölbe tett keze, csendes megülése arról tanúskodik, hogy ismerik a megnyugvás, az elmélyedés, az önmagukról elfelejtkezés pillanatait. A dombháton távolodó, messzeségbe vesző alakjuk ősi, valódi engedelmességről beszél, miként az esti égen kigyúló s pályájukat örök renddel követő csillagok.

Kár lenne érdemtelenül felnagyítani egy ember életét, vándorlását dombokon, völgyeken keresztül. De bár a példa, a szereplő egyszerű, igénytelen és törékeny, mégis adhat bepillantást az örök, a folyton változó, teremtődő és elenyésző világba. Még azt sem mondom, hogy ez a minta, ezt kell követnem. Csupán abban vagyok biztos, hogy jó volt odafigyelni valakire, ezen a délutánon, hogy majd holnap más élmények és felismerések alapján folytassam utamat, felfelé a lejtőn, miközben csendesen beszélgetek azzal a hanggal, amely titokzatosan szól a lelkemben.

Merza József

A boldogság pillanatai

Volt néhány boldog pillanat az életemben, amikor valakivel együtt örülhettem a szépségnek, a harmóniának, az örömnek, a jóságnak, a gazdagságnak. Ezek kivételes pillanatok voltak. Eddig összesen néhány perc, vagy néhány óra. A legtöbb hasonló pillanatot azonban egyedül éltem át, és ezek súlya nyomaszt. Nem tudok mit kezdeni velük. Nyomasztó súlyuk van, és súlyuk úgy nő, ahogy megtapasztalom, mennyire hiánycikk ez mások életében. Nem, mert kevesebb jut nekik, hanem mert elmennek mellette. És ez nem szervi probléma: van szemük, fülük, orruk és kezük, és van lelkük is. Igény van kevés. Nem mond semmit egy vers, egy naplemente a budai hegyekben, egy fecske tánca, egy kabóca éneke vagy egy Chopin dallam. Ezek már nem boldogságforrások. Azt mondják: őslények szórakozásai, dög unalom. Elrohannak mellette, bedugják a fülüket a vókmen, a tv, a rádió narkójával, vagy rájuk csodálkoznak, de már csak a képernyőn keresztül, és azt gondolják: de szép is a valóság. Odaadnak minden igazit, élőt, valódit a pótért, a műért, a szegényesért, a tömegcikkért. De már azokkal sem tudnak mit kezdeni. Ha hallgatják, ha nézik, már nincsenek ott sem térben, sem időben. Már a következő műsort nézik, a következő programot csinálják, a következő számot várják, és gondolatban már a következő nap vagy hét problémáján jár az eszük. Nem élik meg az itt és most örömét, boldogságát.

Ugyanilyen vak voltam sokáig én is azokkal az eszközökkel kapcsolatban, melyeket azért kaptam, hogy megosszam másokkal boldog pillanataimat. Nem tanultam meg őket rendesen használni, és védekezésül elkönyveltem, hogy magányos, szürke farkas vagyok. Így volt ez kényelmes a lustaságomnak és az eszemnek. Kritikusaimra panaszkodtam. Gyakorlat híján pedig szégyelltem is használni őket.

Nehéz lesz elszámolnom ezekkel a használatlan eszközökkel és meg nem osztott boldog pillanatokkal. Nagyon későn, talán utolsó kísérletként kaptam két eszközt: a tollat és a fényképezőgépet. Az első ott volt már évtizedek óta a polcomon sorakozó könyvek, kéziratok formájában, de nem hittem el, hogy ez az eszköz az enyém is. Csak unokáim tágra nyílt, minden újra éhes szeme ébresztett rá gazdagságomra és mérhetetlenül felhalmozódott adósságomra. Valószínűleg későn, mert ők már nem olvasnak. Ők néznek, szagolnak, tapogatnak, ízlelnek, minden érzékszervük tágra nyitva a világra, de már nem a kis fekete jeleket falják, hanem a képet, a windows-t, az ablakokat. Így kevés a remény, hogy nekik majd jelent valamit ez a sok betű. A másik eszközt már vagy húsz éve használom. Ott sorakoznak szekrényemben a képek, negatívok, de néhány kis bemutatótól, kiállítástól, vetítéstől eltekintve senkinek sem mesélnek a velük kapcsolatos boldog pillanatokról. Hiába rendezgetem, csoportosítom őket, súlyuk egyre nyomasztóbb. Pedig már nem a siker miatt. A digitális gépek korában az én kis Zenitemmel készített képek ugyancsak őskoriak. Nem is a képek minősége az érdekes, még a tárgyuk sem, hanem a mögöttük megélt élet. Az élet öröme, a kutatás és keresés öröme, a felfedezés, a cserkészés öröme és az ellentéte is: a hideg szél, a hiábavaló várakozás, a sikertelenség, a meg nem értés, a hőség, a költségek, a félelem, sokszor a halálfélelem.

Talán éppen a két eszköz együtt? Talán. Az egyik a látható, szagolható, tapintható világról mesél, a másik az ezek mögötti valóságról. Ebből a szempontból az állatokkal könnyebb szót érteni, mint az emberekkel. Ők személytelenebbek. Kendőzetlenül mesélnek a génjeikbe írt törvényről. Arról, ami egyszerű, természetes. Ritkán használnak álcákat, mi viszont folyamatosan. Nekem ezért jó példák ők. Egyszerű, tiszta és reménytelenül küzdelmes életük tudatlan boldogsága, ami egy-egy képről is sugározhat és amiről írni érdemes. Nem hiszem, hogy a magunk módján nekünk másként kellene élnünk. Ők nem tudják, hogy Isten teremtményei, mert nem szabadok. Ösztöneikbe, génjeik szabályaiba vannak bezárva. Mi pedig szabadon választva nem vesszük észre, hogy fiai vagyunk. Nekik jó így, nekünk rossz. Ez az egyetlen, amiről egy természetfotó kapcsán beszélni, írni érdemes.

A boldogságra, mint mindenki, mindig csak készültem: majd akkor ha már... megcsináltam, kigondoltam, elértem, megvettem, megbántam, felépítettem, elkészítettem, megoldottam.

Aztán valaki egyszer azt kérdezte tőlem: Ha már látsz és tudod, hogy Isten fia vagy, miért nem elég ez neked a boldogsághoz?

Akkor elsoroltam neki a sok múltból hozott és a jövőbe vetített problémát. A sajátjaimat és másokét, főleg azokat, amiket bár nem tudok megoldani, de igen magasztosak, nagyszabásúak, és nyomasztó kötelességeimet, melyeket viszont úgy is meg kell oldanom.

Az illető mosolygott és azt mondta: ezt a sok problémát mind megoldhatod, ha most boldog vagy. Fordítsd a szemedet és a füledet befelé, a szívedet és a tudatosságodat kifelé. Most ugye fordítva csinálod? Próbáld ki! Az egész világ megváltozik körülötted! Fogadd már el végre azt, amiről tudod, hogy jó.

Nem sikerült. Hatalmas úr a megszokás, a tradíció és a körülöttünk lévő, általunk is épített világ automatizmusa. Egészen ritka olyannal találkozni, aki így, fordítva nézi a világot. Aki a pillanatban él. Isten tenyerén. Egyedül, minden megszokással szemben a megszokások között, és boldogan a boldogtalanságban. Felháborító állapot. Mint a púpos zongorista Hamvasnál. Vagy a tarot 22-es kártyáján a bolond. Mindenki az üveget nézi, vagy az üvegen a piszkot. Ő a tájat az üvegen át – ahogy Simone Weil mondja.

Farkas István

Előfizetés!

Tisztelettel felhívjuk Olvasóink figyelmét, hogy akinek ez évi előfizetése április végéig nem érkezik be, annak a továbbiakban nem tudjuk küldeni a lapot.

Vaspata

Rendhagyó könyvismertetés

Rendhagyó, mert Jack London 95 évvel ezelõtt, 1907-ben írta, s általam ismert utolsó magyar kiadása 1949-ben jelent meg Anatole France elõszavával.

Az elmúlt években, a pénzhatalom megerõsödésének, a világgyarmatosítás, a gyilkos emberellenes szerzõdések (MAI, WTO, NAFTA - Seattle, Nizza, Québec, Prága, Genova) korszakában sokat emlegettem Jack London 1908-ban írt, 1912 és 1932 között játszódó félelmetes jóslatát, utópiáját. Az elnyomó kapitalizmussal szemben egyre szervezetebben fellépõ szocialisták 1912-ben már 52 képviselõt juttatnak az Egyesült Államok képviselõházába, és a farmerek pártjával együtt nagy erõt képviselnek. A német szocialistákkal összefogva még a háború kitörését is képesek megakadályozni. A tõkések megijednek, s a Reichstag-perhez hasonló provokáció révén (egy petárda robban a képviselõházban) elítélik, börtönbe zárják a szocialista vezetõket. Az ellenûk kirobbanó, részben általuk provokált felkeléseket véresen leverik, uralmuk, a Vaspata uralma 300 éven át tart, akkor köszönt be az Emberi Testvériség Korszaka. Ennek 420. évében találják meg a fõhõs, Ernest Everhard feleségének 1912 és 1932 között írott naplóját, beszámolóját.

Ebbõl megtudjuk, hogy az akkor fiatal lány, egy gazdag vezetõ részvényes szociológia-professzor lánya hogyan kerül kapcsolatba egy okos, tehetséges, fiatal munkásvezérrel, késõbbi férjével. A fiú nagy hatással van környezetére. Bebizonyítja az uralkodó tõkés rend hazug, önzõ, kizsákmányoló, elnyomó voltát, a vezetõk, politikusok, bíróságok és nem utolsósorban a sajtó hazugságait és megvesztegethetõségét. Mintha Noam Chomskyt vagy az Ecologistban megjelent tanulmányokat olvasnám.

Ernest hatására a fiatalasszony apja tisztességes, becsületes szeretne maradni, leleplezõ könyvet ír a rendszerrõl. Ezért elveszíti munkahelyét, jövedelmét, vagyonát. Könyvének készülõ újabb kiadása már nem jelenhet meg, a nyomdát felbérelt emberek szétverik, felgyújtják.

Mindenki korrupt, a fõ részvényesek engedelmes szolgája. Az egyházak is azok, mintha a Hit Gyülekezetének érveit olvasnám: „Isten a sikereseket kedveli” (Lásd Kocsis Tamás írását a Kovász II/2 számában „a földi paradicsom prófétáiról”).

Ernest vitába száll egy jó szándékú katolikus püspökkel, s a gyakorlatban mutatja be neki a rendszer romlottságát, az egyházak álszent hazugságait. A fõpap megtér. Jézus tanítása szerint titokban pénzzé teszi mindenét, és álneveken kis bankokban helyezi el. Eltûnik, illegalitásba megy, senki sem tud róla. Vagyonából a szegényeket támogatja, tüzelõt és élelmiszert visz a legnyomorultabbaknak, segít a betegeknek, munkanélkülieknek, a sokgyerekeseknek. Nyomoznak utána, fellelik, elmegyógyintézetbe zárják, az újságban rövid hír adja tudtára az olvasóknak, hogy gyógyíthatatlan elmebeteg! Senki nem látogathatja. Rabként éli életét, nem tudni hogyan kerül ki – s végül a chicagói felkelés során felkelõ forradalmárként veszti el életét.

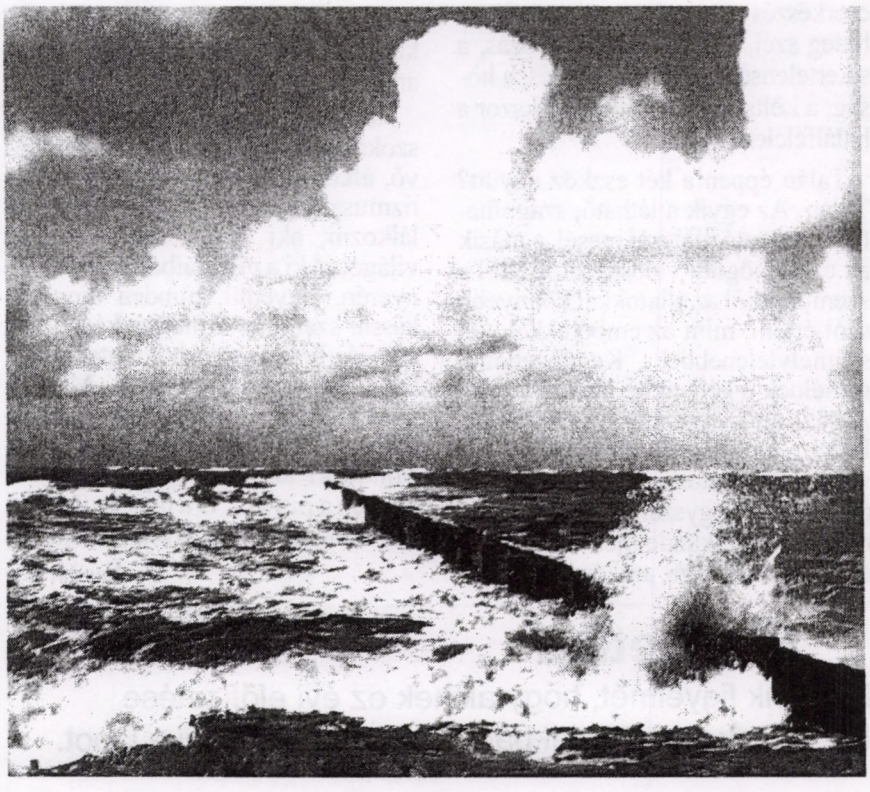

1912 után a szocialisták szeretnének összefogni a szakszervezetekkel, de legerõsebbjeiket a pénzhatalom megvásárolja: néhány szakma dolgozóiból kialakul a munkásarisztokrácia, az elit, egy új kaszt – amellyel a tõkések megosztják hatalmukat. (Chomsky 1996-ban így ír: „Nem szeretem az összeesküvés szót és nem használom túl gyakran, de valóban van összeesküvés. Volt egy állami vállalati összeesküvés a nyolcvanas években a szakszervezetek elpusztítása érdekében. A vállalatok mindig erre törekedtek, de a nyolcvanas években már az állam is nyíltan hitelesítette ezt a törekvést.”)

1912 után vidéken sok helyen a gazdálkodók valamiféle harmadik útra akarnak térni, sok helyen kialakul a tõkés rendtõl független önálló gazdálkodás, cserekereskedelem, megszakítják gazdasági kapcsolataikat a külvilággal, a pénzhatalommal – de ezeket az adózási rendszerrel teszik tönkre, elárverezik földjeiket, földönfutóvá téve õket.

Így gyõzött a Vaspata és uralkodott ezek után 300 éven át. A rémuralom meggátolta a szervezkedést, kis terrorista csoportok igyekeznek igazságot szolgáltatni, bosszút állni a forradalmár hõsökért, kölcsönösek a halálos ítéletek, gyilkosságok. Végül az összefogás legyõzi a Vaspata uralmát, létrejön az ETK: az Emberi Testvériség Korszaka.

Jack London ragyogóan írja le a demokrácia fölszámolását, a pénzhatalmi diktatúra gyõzelmét egy országon belül. Néhol utal rá, hogy erre-arra a világban rövid idõszakokra „népköztársaságok” jönnek létre – de mindent õ sem láthatott elõre: így a szocializmus gyõzelmét is másként képzelte.

(Sajnos gyakran eszembe jut a könyv, ezért olvastam el újra.)

György Lajos

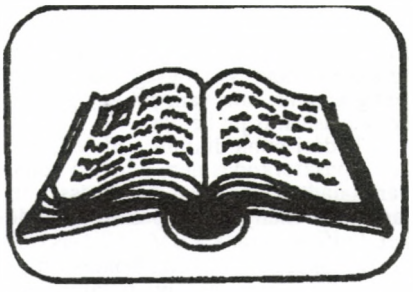

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket Várnai László mosdósi plébános, a májusiakat Kovács Tádé készítette.

Április 7. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Apokrif jelentés

Jézus nagypénteki halála és eltemetése összerombolta tanítványai messiási reményeit. Mesterük elfogásakor szétszaladtak, majd – sebeiket nyalogatva – „összebújtak, félvén“ (Hozsanna, 98). Mégis megvalósult belőlük és általuk Jézus fejlődőképes közössége. Mi történt velük, hogy „a gyenge félőkből harcos hősök váltak“?

János evangéliuma erre a kérdésre azt válaszolja, hogy Jézus feltámadása, megjelenései és küldése, Lelkének átadása formálja át tanítványait.

A korabeli III/III-as Belső Reakció Elhárító Csoportfőnökség ügynöke így számolhatott be Pilátus helytartónak az eseményekről: „Összejövetel zajlott le vasárnap este a húsvéti vacsora termében a keresztre feszített názáreti Jézus követői részvételével. Este 7 órától gyülekeztek, nagyjából a következő sorrendben: Legelőször érkezett Simon Péter. Magával hozta testvérét, Andrást is. Aztán egy magányos ifjonc érkezett, akiben Jánost ismertem fel, Jakab testvérét. Hamarosan követte Jakab is... Vele jött Fülöp és Bertalan. Őket követte Alfeus fia Jakab és a buzgó Simon. Máté és Tádé késve érkezhetett, mert csak hosszas zörgetés után engedték be őket. Hogy a titkos összejövetelt senki meg ne zavarja, az ajtókat gondosan bezárták. Láthatóan féltek attól, hogy a názáreti sorsára jutnak. Fényt sem mertek gyújtani, csak egy gyertya égett az asztalon. Azt körülülve csendben elmélkedtek a történtekről. Hirtelen nagy világosság támadt, mert – valószínűleg egy titkos ajtón át – közöttük termett a ki tudja hogyan feléledt főnök. Középen állt meg, Meg se várta, hogy köszönjenek neki. Ő köszönt kétszer is a zsidóknál szokásos Békesség nektek! szavakkal. Bizonyságul, hogy nem kísértetet látnak, a rosszul végrehajtott kivégzés sebeit mutogatta tanítványainak. Rájuk fújt, hogy ne féljenek. Aztán atyjáról, szelleméről, küldetésről és megbocsátásról kezdett beszélni.

A távozás előtt megegyeztek, hogy jövő vasárnap este újra találkoznak. Addigra előkerítik a hiányzó Tamást is. Egy hét múlva a megbeszélt időben és helyen hasonlóképpen összegyűltek mind a tízen. Ott volt Tamás is, akit a többiek arról győzködtek, hogy tényleg Jézust látták. A realista Tamás nem hitt az álmodozóknak. Kijelentette, hogy csak a szemének és a sebeket megérintő kezének hisz. Már majdnem szétszéledtek az összeveszéstől, amikor ismét köztük termett a főnök. Most is ő köszönt előre. Tamásnak megmutatta sebeit, ő pedig a földre borulva – micsoda felségsértés a római császárral szemben! – úrnak és istennek nevezte a názáretit. Ezután körbeülték az asztalt, és a boldogságról, a hitről és a küldetésről beszélgettek hosszasan, az éjszakába nyúlóan. Úgy éjfél körül távoztak. Egyelőre ennyit tudok az ügyről, később lehet, hogy több is kiderül – arról majd beszámolok! Szívélyesen üdvözöllek.”

Az 1970-80-as években hasonló módon megdolgoztattuk az állambiztonsági szerveket. „Szigorúan titkos“ és „Különösen fontos“ feliratú jelentések igazolják a Történeti Hivatal jóvoltából, hogy a kisközösségekben megjelenhetett és tovább élhetett Jézus.

Talán az üldözők utódainak visszaszavazása nélkül is élhetne és szerethetne bennünk és általunk. Csak rá kellene hagyatkoznunk nekünk, a mostani „nem látóknak” az elődök, a „látók“ megküzdött hitére, és folytatni az egybeszeretés szent művét.

Április 14. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,13–35 — Az emmauszi forduló

A húsvéti történések közül a legizgalmasabb és a legalaposabban megszerkesztett jelenet az emmauszi tanítványok találkozása Jézussal. Az úton történő külső események azt az ember belsejében megvalósuló átalakulást szemléltetik, ahogy kialakul az istenhit bizonyossága, a páli „tudom, kinek hiszek“ (2Tim 1,12) meggyőződés.

A bevezető sorok megállapítják ugyan a hely- és időkoordinátákat: Jeruzsálem, Emmausz, az út hossza és a feltámadás napja, de csak azért, hogy ábrázolható legyen a párhuzam a történetiség külső síkja és a hitre jutás belső útja között.

Az első részben az írásmagyarázó Jézus pedagógiáját szemlélhetjük. A messiási reményeikben csalódott emberekhez számukra ismeretlen útitársként csatlakozik. Nem ismerik fel, mert orrlógató szomorúságukban rá sem emelik tekintetüket. Így Jézus kezdeményezi a beszélgetést, s a kérdések és válaszok lépéseiben segíti őket a felismerés útján. A Jeruzsálemben történteken kívülállónak vélt objektivitásával velük mondatja ki szomorúságuk okát, az ezáltal kialakult bizalom légkörében. Érdeklődő kérdése után tud hallgatni rájuk, kibeszélteti a tanítványokat. Önmaguknak is újra megfogalmazzák, hogy számukra Jézus meghalt, és vele együtt reményük és hitük is megsemmisült. Ezen a fájdalmon nem tud segíteni az asszonyi beszéd üres sírról, üzenő angyalokról, és társaik tapasztalata sem. Maguktól képtelenek levonni a következtetést, megtenni a következő lépést a hit útján. Ekkor lép közbe Jézus, aki értelmi és akarati lustasággal vádolja őket. Elmagyarázza nekik, hogy a keresztről szóló tanítása nemcsak szó volt, hanem a próféták által is megírt véres valóság. A dicsőség jutalmát a szeretetért vállalt szenvedés áldozata előzi meg, érdemli ki még a Messiás számára is.

Az ismeretlen útitárs ezek után már valóban tovább mehetne, hiszen megtörtént az értelmi megvilágosodás. De jól tudja, hogy ez még nem elég a cselekvéshez. Szabad döntésüket nem befolyásolva engedi, hogy befogadják szeretetük közösségébe. Az értelmi felismerést követheti az érzelmi megtapasztalás és majd az akarati cselekvés. Vagyis egész emberségükkel juthatnak el az Istennel együtt mozduló hitre. Ebben a második részben a vendéglátó Jézussal találkoznak. A kenyértörő házigazda gesztusai leleplezik a Mestert, hiszen sokszor láthatták korábban kenyérosztó mozdulatait. Kézzelfoghatóan megtapasztalják, hogy Jézus él. A halál nem tudta megsemmisíteni. Isten győzelmet aratott Benne a mulandóság fölött. Újra van remény! Nem Izrael helyreállítása a cél, hanem a szeretet isteni Országának megcsinálása. Ezért érdemes élni és halni. Az így tisztán látók szeme elől eltűnik Jézus. Ám új módon marad meg közöttük és bennük: igéjével és a kenyér ízével. A tapasztalat nyomán Jézus átalakult nekik a „látom, de nem ismerem“ rejtekéből „az ismerem, de nem látom“ titkává. A találkozástól önállókká váltak. Felismerték küldetésüket: mostantól nekik kell láthatóvá tenniük és megismertetniük Jézust az emberekkel.

A történet befejezése az útra kelés, a visszatérés és a tapasztaltak megosztása a jeruzsálemiekkel. Emmausz fordulópont lett az életükben. Csalódottan indultak és örömmel tértek vissza. Világosban indultak, sötét szívvel, és sötétben értek vissza, ám lángoló szívvel. Tapasztalatukkal fényt vittek társaik közé. Így lettek a feltámadt Jézus hírvivői. Tapasztalatuk minta és erőforrás, hogy emberi találkozásaink az Istennel való kapcsolatteremtés esélyét hordozzák.

Április 21. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,1–10 — A jézusi pásztorság

A Biblia világának egyik legismertebb képe a pásztor és a nyáj. Az ókori nomád választott nép életében sokatmondó jelképpé vált. A pásztor mindenekelőtt az Úr szimbóluma, aki gondoskodik népe testi-lelki jólétéről. Főleg a prófétáknál a Messiás jelképévé lett. A nép vezetőire gyakran negatív módon vonatkoyik ez a kép: „Jaj a pásztoroknak, akik elvesztik és szétszélesztik legelőm juhait – mondja az Úr“ (Jer 23,1).

Jézus önmagára és küldetésére alkalmazta a jó pásztor hasonlatot. Tehette, mert olyan sajátos viszonyt alakított ki tanítványai kisközösségével, amelyet nagyon pontosan lehetett szemléltetni a korabeli pásztor és nyája kapcsolatával.

Az akkori pásztor név szerint ismerte juhait, sőt maga adott nekik valami jellemző nevet. Jézus is személyesen hívta el tanítványait,. és olykor külön névvel illette őket.

A pásztor különös beszédmódot alkalmazott juhaival, s ezt csak az övéi ismerték. Más hangtól megijedtek és elfutottak. Jézus is oly egyedi és jellemző módon szólhatott fiacskáihoz, mely különbözött a rabbik és tanítványaik hivatalos megnyilvánulásától.

A kevés legelő és a veszélyes terep miatt az együtt élő nyáj és pásztora mindig úton volt, együtt nélkülöztek. Jézus hasonlóan együtt vándorolt övéivel. Közösségük közben nemegyszer nem jutott ételhez, fedélhez.

A nyája előtt haladó pásztortól szüntelen éberséget kívánt a sok veszélyes szakadék, a farkasok és a rablók támadása. Jézus valóban ELÖL-JÁRÓJA volt kisded nyájának. és figyelmeztette őket a pásztor megverésére, valamint a nyáj szétszéledésére (vö. Mk 14,27).

De mit akart azzal mondani, hogy „a juhok számára én vagyok az ajtó"?

A korabeli pásztor esténként egyenként engedte be juhait a karámba. Közben megszámlálta és megvizsgálta azokat. Mikor mind bent volt, belül a karám nyílása elé feküdt keresztbe. Ő lett a karám élő ajtaja. Csak rajta keresztül lehetett kivagy bemenni. Jézus hasonlóképp ajtó az Atyához. Pál szerint: „Óáltala van szabad utunk... az Atyához" (Ef 2,18). A Zsidó levélben meg ezt olvassuk róla: Ő „az új életút... melyet tulajdon testén keresztül nyitott nekünk" (10,20). Benne tehát sarkig kitárult az atyai ház mindenkit üdvösségre hívó szeretete. Aki kiskapukat keres, és nem az ő példája és tanítása szerint kíván vezetni, az „tolvaj és rabló". A nép gyilkosainak és pusztítóinak mondja a császár vagy a Pilátus kegyéből lett vezetőket, akik pénzért vették állásaikat. Nekik nem szívügyük a nép. A nyájat kizsákmányolásra használják. Béresek. Velük ellentétben Jézus az élet bőségét ígéri. Ez azt jelenti, hogy az őt követőket várja az Atya házának boldogsága. Itt a földön pedig elég az, ami van, sőt ez úgy elég, hogy másnak is jut belőle.

A kádári puha diktatúra idején, amikor a pásztorkodás nem a jézusi vonalban haladt, kispapként kisközösségben tanultuk néhányan a jó pásztori teendőket. Felfigyelt ránk a BM III/III-as Csoportfőnöksége. Levélfelbontás útján megtudták, hogy erdélyi fiatalokkal is igyekszünk megismertetni ezt. Egy miniszterhelyettesnek szóló jelentésben ez áll: „...Romániába utaztak. Céljuk volt, hogy a romániai kisközösségi tevékenységet folytató csoport tagjainak saját tapasztalataikat és módszerüket továbbadják. A kiutazás tényét és célját a hittudományi főiskola vezetői és hallgatói előtt eltitkolták. Adataink azt bizonyítják, hogy az illegális egyházi tevékenységet bővíteni szándékoznak."

Április 28. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 14,1–12 — Isten helye

Az elmúlás, a halál közeli tapasztalata megrendíti azt, akit érint és a hozzá közelállókat is. Erkezése elvágja a testi közelség fonalát, szétszakítja az egymást szorító kezeket. Ilyenkor a hívő ember utolsó kéznyújtása már nem annyira őt legjobban szerető embertársa felé irányul, hanem a felé, Akibe ő is kapaszkodik, Akiben hisz: a halhatatlan Istenbe,

Jézus is megrettent a rá váró szörnyű, kegyetlen haláltól. „Most mélyen megrendült a lelkem" (Jn 12,27) – vallja a szembesüléskor. De még inkább nyugtalanná váltak tanítványai, amikor bejelentette távozását. Számukra elfogadhatatlan volt a Mester halála. Jézus korábban hiába próbálta felkészíteni őket szenvedésére, ezt a gondolatot elhessegették maguktól. Azt remélték, hogy Isten mindenképpen megoltalmazza a Messiást. Az áruló Júdás közösségből való eltávozásával felgyorsulnak a nem várt események.

Ekkor Jézus bátorítani kezdi őket, és az Istenben, aztán a személyében való hit kapaszkodóját ajánlja. Megvallja előttük saját hitét, meggyőződését, hogy halálában Atyjához megy. Sőt azt is kinyilvánítja, hogy Atyja szeretetében mindenki számára lesz hely. Jézus mint egy szálláskészítő megy előre, hogy aztán visszatérve, révkalauz módjára vezesse haza övéit. Tehát nem a halál fog bennünket magához venni, hanem Jézus. Ő nemcsak útmutató tanító, hanem példamutató elöljáró is. Ő az út, mégpedig úgy, hogy előttünk jár rajta. Ő az Igazság, mely testet öltött valósága a Szeretetnek. Ő az Élet is, mondja halála előtt, mert az örökké élő Atyához indul, és nem a megsemmisülésbe. Hozzá Jézus követése által lehet eljutni. Ezért kell tanítványainak megismertetniük és megláttatniuk őt mindenkivel.

Fülöp kérésére nyilvánvalóvá teszi, hogy benne látható az eddig láthatatlannak és megközelíthetetlennek gondolt Atyaisten. Jézusban az Atya szeretete, törődése, együttérzése nyilvánult meg. Benne lett Isten az ember számára felfogható, elérhető. Szavaiban és cselekedeteiben az Atya közelít hozzánk. Úgy egy ő az Atyával, mint a napsugár a Nappal, mely a megközelíthetetlen energiaforrást éltető, melegítő hatásúvá tudja transzformálni. Kapcsolatuk, egymásban létük itt a földön folytatódott Jézusban. Ő lehozta a mennyet a földre. Itt élte meg tanítványaival a szeretet isteni Országát, és ennek továbbépítésére küldi őket. A mennyei Isten Országa ennek a munkának a ráadása, jutalma, betetőzése lesz. Napjainkban Zorán arról énekel, hogy „kell ott fenn egy ország", Jézus éneke viszont ez: „kell itt lenn egy Ország". A „napsugárba" kapaszkodó Országépítők még több tanítványt is gyűjthetnek a csak pár évig munkálkodó Mesternél. Az Atyához hazatérve, a Szentlélekkel együtt még hatékonyabban tudja folytatni küldetését Istent befogadó és láttató követőiben.

Az országos és megyei III/III-as osztályok egészen a rendszerváltásig működtek, és figyelték a Jézus Országáért cselekvőket, papokat és civileket egyaránt. 1987 nyarán szűrő-kutató munka eredményeképpen tudomásukra jutott, hogy néhányan egy fürdőtelep faházában vallási jellegű összejövetelt szerveznek és bonyolítanak le. Erre az az intézkedés történt, hogy az illetékes megyei rfk. III/III. osztálya az összejövetel ellenőrzését megszervezi. Ennyire tartottak az Istennek helyet adóktól.

Egy faház, egy családi otthon, ahol „négy-öt magyar összehajol" a szeretetben, Isten láttatója, segítő keze lehet. Bárcsak minél több lenne belőle!

Május 5. — Húsvét 6. vasárnapja (Anyák napja) — Jn 14,15–21 — Hű és hajlékony Pártfogó

Ha engem szerettek, az én meghagyásaimat tartjátok meg. Ha a világot, a világéit. Áll a bál. Amíg egyetlen tanítványa marad Jézusnak, aki rá hallgat, a világ nem nyughat, bepereli, bemocskolja, tanúkat hoz ellene. Érthető, hiszen a világ az egyéni és csoportos önzés zárt galaxisának csillagzata alatt áll. Hogyan is viselhetné az egyetemes szeretet nyílt galaxisának közelségét akárcsak egyetlen példányban is?

Vajon a Mester szál egyedül hagyja övéit ebben a veszélyes helyzetben? Nem. Pártjukra áll. Vagy ha elmegy is – ez a jövő vasárnap témája, másik Pártfogót küld – ez lesz a téma két hét múlva: pünkösdkor. Ki ez a másik? Mit jelent a pártfogása? A *paraklétosz* olyasvalaki, akit odahívtunk magunk mellé *(parakaleó)*, és soha többé nem kell attól tartanunk, hogy elhagy, mert velünk marad örökre. Ő a Hűség Lelke. Ez eddig biztató. De miben áll a pártfogása?

Az Igazság Lelke is. Ha mellettem az igazság, az a szavazáskor abszolút többséget jelent. Ráadásul a hűséges igazság nem pártol át a másik oldalra némi csúszópénz ellenében vagy változó széljárás esetén. De az is fontos mozzanat, hogy nem az igazság szobráról beszél Jézus, hanem annak szelleméről. A szellem, a lélek belső dolog. Bármit elvehetnek tőlem vagy kicsikarhatnak, de ami bennem van, az az enyém. Az csak velem együtt szűnhet meg.

A szellem azonban önmagában meg nem szűnő valami; nemcsak hű, de tartós is. Sem acél, sem rozsda nem járja, moly vagy éhes madarak nem árthatnak neki. Tolvaj csak akkor veheti el, ha magam adom át neki. De amilyen szilárd a szellem, olyan rugalmas is. A paragrafus merev. Valaminek a szellemében cselekedni viszont nem paragrafusrágást jelent, amit Jézus annyira nehezményezett kora írástudóiban, hanem állandó alkalmazkodást a pillanatnyi helyzethez, ha műszót keresnék rá, azt mondanám: „alkalmazott szeretet". Ahogy az okos anyák szeretik gyermeküket. A csecsemőt pátyolgatós éber szeretettel; a serdülőt tapintatos éber szeretettel; a felnőttet már partneri éber szeretettel.

Ez messze áll a majomszeretettől. Amúgy a majom sem majomszeretettel szereti kicsinyét, mert addig kényezteti csak, míg kicsi, mihelyt nagyobbacska, még a pofazacskójából is hajlamos kikaparni az élelmet a kölyöknek, hogy életrevalóságra szoktassa. Álljon meg a maga lábán! De ez már a jövő vasárnap témája.

Május 12. — Urunk mennybemenetele — Mt 28,16–20 — Szevasz, tavasz, itt a nyár!

Május még teljes egészében tavaszi hónap, június már 21-étől nyári. Vannak meleg tavaszi napok és hűvös nyáriak; de azért a tavaszt mindig követi a nyár, és soha sincs fordítva. A bontakozás idejét az érettségnek kell követnie. Óvjuk a késői fagyoktól a zsenge palántát, de mikor itt az idő, leszedünk róla minden bugyolálást, hadd szokja az életet. Anthony de Mello írja Abszurd egyperceseiben (119. old.): „Amikor egy apa segíti a kisfiát, az egész világ mosolyog. Amikor az apa felnőtt gyermekét pátyolgatja, az egész világ sír.” Azt is írhatná: röhög. És ez egyszer igaza van az egész világnak, mert az önállótlanság bizonyos idő elteltével siralmas, ha nem röhejes.

Jézus nem akarja tanítványait siralmas vagy röhejes helyzetbe hozni, ezért húsvét után még negyven napon át oktatgatja őket, majd a mennybe megy. A mai evangélium utolsó szavait idézi számunkra. Előtte azonban megjegyzi, hogy ezek már nem a mama szoknyájába egyaránt kapaszkodó kisbabák, hanem van, aki jól megnézi őt, s leborul a nagysága előtt, mások távolságtartóbbak (17. vers). Jézus pedig mindkét fajtát elég érettnek ítéli arra, hogy missziós küldetést bízzon rájuk. Menni kell. Nem - szabad megállni, leülni, leheveredni, elbóbiskolni. Ébredjetek, virrasszatok, induljatok, menjetek! Megbízom bennetek. Rátok bízom a kincset, a tiéteket, az Ország ügyét, a nemzetek evangelizálását. Nagyobbat nem tudok, kisebbet nem akarok. Nem maradunk árván – ahogy a múlt vasárnap hallottuk

Mellettünk áll az igazság szelleme. Itt belül tudjuk, hogy nálunk az igazság. Az igazság, melynek szellemében boldog, aki szeret. Nálunk marad, míg hűek vagyunk. Sőt velünk lesz a Mester is, aki éppen ekkor távozik. Távozik testben, de itt marad lélekben. Nekünk drukkol, velünk küzd és szenved.

Ahol már ketten vagyunk a nevében, ott Ő a harmadik, s mi tudjuk, hogy nem is a harmadik, hanem az első. Ha pedig hárman vagyunk együtt a nevében, szellemében, akkor meg pláne. Az már ekklézsia *(ekkaleó)*, összegyűjtöttek gyülekezete, egyháza, közössége *(tres faciunt collegium)*. Abban a közösségben érdemes megmártóznunk, megmártanunk másokat, akárkit, mindenkit, amely Atya és Fia között van kettejük egymás iránti szeretetének Szellemében. Minden egyéb mártózás vagy veszélyes, vagy ennek előcsarnoka, utózöngéje, edénye, foglalata.

Május 19. — Pünkösd vasárnap — Jn 20,19–23 — Robban a gyújtóbomba

A Mester meghívott minket tanítványául, és mi azt hittük, hogy velünk akarja helyreállítani Izrael Országát. Nem sejtettük, hogy Ő valami mást akar. Akkor ocsúdtunk, mikor hagyta magát kinyírni. Ez az ocsúdás azonban inkább ájuláshoz, halálos álomhoz hasonlított. Kétségbe estünk. Remélni, felébredni akkor kezdtünk, mikor hallottuk, majd láttuk is, hogy felébredt. Reményeink természetesen az eredetiek voltak: Nem fogtuk fel, hogy Isten Országa, amiről Ő beszél, meg Izrael országa, amire mi gondolunk, nem fedi mindenestül egymást.

Gyanakodni csak akkor kezdtünk, amikor újra itt hagyott minket: most már épen, elevenen, jókedvűen. Tudta, hogy mi másképp tudjuk, mint Ő. De már nem szidott minket ezért. Vidáman távozott. Hazament. Látta, hogy mi egyáltalán nem vagyunk vidámak, s arra kért, addig mi ne távozzunk, ne menjen ki-ki haza. Várjuk együtt a megvilágosodást. Mi kevés meggyőződéssel, de megtettük, amit kért.

Az idő pedig, az együtt töltött idő megérlelt minket. Már nem akartunk hazamenni, már nem voltunk csüggedtek, már nem éreztük magunkat a történések végén. Nem vetélkedtünk többé, és nem vágyakoztunk első helyekre. Megszűnt bennünk a békétlenség, és megszüntettük magunk közt a háborúskodást. Örültünk annak, ami a miénk lett. Örültünk annak, hogy Ő eddig köztünk volt. Örültünk annak, hogy bízik bennünk. Örültünk a feladatnak, amit ránk bízott. Egyszeriben testhezállónak tűnt. Ki beszéljen Róla, az Ő álmairól, Országáról, ha nem mi, akik a legközelebbről, a legtöbbet hallottuk és láttuk Belőle.

Átforrósodott a szívünk, megoldódott a nyelvünk. A gyújtózsinór végigégett. Felrobbant az időzített bomba. Nem tudtunk hallgatni tovább. Ha értelmes dolog nem jutott eszünkbe, gügyögtünk és gurguláztunk. Azt hitték rólunk, hogy felöntöttünk a garatra. Pedig nem. Járásunk egyenes volt. Mennünk kellett. Tudtuk, hogy nem a történet végén vagyunk, hanem az elején. Aminek véget kellett érnie, véget ért. A múltat lezártuk. Másoknak is segítettünk lezárni a múltat. Hiszen Ő is ezzel lépett közénk, mikor már azt hittük, hogy sose látjuk többé. A békével, a béke továbbadásával. Vettük a Szentség Szellemét, mikor lefújta homlokunkról a gyávaság és szégyen redőit.

Nem állt meg minálunk. Mindenkire gondja volt. De már nem ment senkihez, csak Atyjához. Minket küldött. A békesség jóhírével. A Megbocsátás jóhírével. A múlt lezárásának, a jelen nyitottságának felszabadító jóhírével. Egyetlen kikötése volt, hogy ne legyenek kikötéseink. Egyetlen megkötése, hogy ne kössük meg magunkat, ne kössük az ebet a karóhoz, ne ragaszkodjunk megkötözöttségeinkhez, láncainkhoz. Micsoda szabadságot éltünk át. Nem kötöttek többé faji, nemzetiségi, nyelvi vallási korlátok. Ledőlt minden fal köztünk és a többiek között. Beteltünk fénnyel és meleggel. S áradt belőlünk az Ő fénye, melege. Elkezdődött.

Elkezdődött?

Május 26. — Szentháromság vasárnapja — Jn 3,6–18 — Támogató Szeretet, Hősies Önfeláldozás, Bensőséges Közösség

Az Atya, a Fiú, a Szentlélek, a Szent Háromság kifejezetten csak a szentlecke záró versében szerepel, mely egyúttal a 2. Korintusi levél záró köszöntése és a szentmise egyik bevezető köszöntése is: Jézus Krisztusnak, az Úrnak a jósága (kharisza, vö. kharitász), az Isten szeretete (agapéja) és a Szent Lélek egyesítő ereje (koinóniája) legyen mindnyájatokkal! Merészen elhagytam egy egyest az evangéliumi perikópa megjelöléséből, így lett 16–18 helyett 6–18. Így már itt is szerepel mindhárom kifejezés: az Isten, a Fiú és a Lélek. Elölről kell születnie mindenkinek a világban a Szent Lélekből, hiszen Isten azért küldte a Fiút a világba, hogy megmentődjék általa a világ.

A világ pedig nem, és egyetlen tagja sem mentődhet meg másképp önzésének, gyűlölködéseinek, elidegenedésének végzetes fogságából, mint a krisztusi önfeláldozás, az isteni szeretet, a lélekből fakadó közösség megszületése, elfogadása, vállalása révén. Olcsóbban nem úszhatja meg sem a nicea-konstantinápolyi hitvallás vallója, sem az unitárius, sem a politeista, sem az ateista. (Mello szerint az ateista abba a hibába esik, hogy tagadja azt, amiről semmit se lehet mondani, az istenhívő meg abba, hogy állítja.) Ha pedig nem akarja olcsóbban megúszni, akkor meg mindegy, hogy tisztában van-e a szentháromságtani eredésekkel, vonatkozásokkal, tulajdonításokkal és eretnekségekkel Filoque-vel vagy a nélkül, vagy nincs tisztában, nem is volt tisztában, netán nem is akar tisztában lenni sem az ágostoni, sem a szentviktori, sem a Bokor-modell rejtelmeivel. Azért mindegy, mert ezeket a dogmatikai bravúrokat mellői értelemben úgyis megmosolyogja az Isten, mint amik a bokájáig sem érnek – miközben kiveri a víz, úgy drukkol aszketikus, morális, szociális erőfeszítéseinknek.

Szánt szándékkal használok efféle durva antropomorfizmusokat, hogy érzékeltessem, mennyire lényeges minden elméleti precizitás mellett vagy helyett is a motiváló élmény megszerzése, ébrentartása, fejlesztése az Egyetlen Csúcsérték, az Élő Isten, az Eleven Szeretet irányában. Motiváló élmények fogytán, soványodása, eltűnése esetén lehetünk igen okosak és szépek, de nem leszünk a helyünkön, nem működünk jól, és nem mentődünk meg.

Lehet, hogy a világ előbb pusztul bele megváltatlan magatartásába, mint a futurológusok gondolnák, de a megmentődésén fáradozóknak akkor is értelmes volt az életük. Olyasmire pazarolták, amire való. Ez kézenfekvő, még ha összesen egy személyt sikerült is és csupán rövid időre megnyerniük. Ha annyit se, akkor is – próba, szerencse; jó oldalon küzdöttek.

Hogy ehhez a Szentháromság személyei iránti hódolatteljes imádást, baráti társalgást, karizmatikus gurgulázást használták motiváló élménynek, vagy valami egészen mást, az megint ízlés dolga. Ezért – hitem szerint – nem fogja őket megmosolyogni Isten, ahogy azokat sem, akik ezzel a céllal elmélkedték végig a testvéreik által ide írogatott gondolatokat.

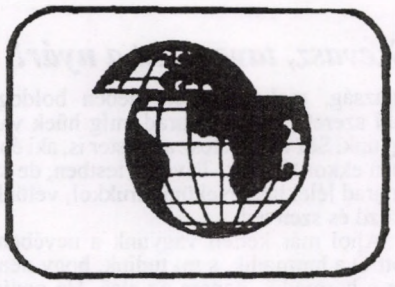

Wallapa Kuntiranont

A globalizáció buddhista távlatból

Amikor globalizációról beszélünk, akkor például a fogyasztói monokultúra megteremtésére s az ennek következtében fellépő ökológiai problémákra gondolunk. Buddhista távlatból a *tanha*, a „vágy” áll a globalizáció folyamatának középpontjában. A buddhista elemzések szerint a *tanha* a tulajdonképpeni oka minden szenvedésnek, ezért úgy látszik, a globalizáció azt jelenti, hogy a bírvágyat, az erőszakot és az individualizmust terjesztik a világ minden részén. Buddhista távlatból azt mondhatjuk, hogy az a társadalom, amelynek kulturális értékeit ezen az egészségtelen módon befolyásolják, sokféle problémával fog szembesülni.

A boldogság buddhista felfogása nem a *tanha*, a vágyak kielégítésén alapul; egy jó buddhista társadalmat olyan értékek határoznak meg, mint az együttmunkálkodás, a nagyvonalúság, az együttérzés és a spiritualitás. Ebből az álláspontból tekintve az az egyszerű élet, amely sokkal kevesebb fogyasztási tárgyat vesz igénybe, megszabadítja létünket az anyagi megterhelésektől, és megengedi majd, hogy a spirituális minőségeket ápoljuk és mozdítsuk elő. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a buddhista nők és férfiak elvetik az anyagi jólétet. Az a lényeg, hogy meg kell értenünk, hol húzódnak az anyagi jólét határai, és mikor válnak az eszközök céllá, ahogyan ezt sok mai ember életében megfigyelhetjük.

Thaiföldön egész sor olyan báziskezdeményezés létezik, amelyet társadalmilag elkötelezett buddhista szerzetesek, messzire tekintő parasztok, valamint nem kormányzati szervek munkatársai vezetnek. Ezek a kezdeményezések azon fáradoznak, hogy megszabadítsák helyi közösségüket az uralkodó piaci erőktől. Az egyik próbálkozás abban áll, hogy *a kormány által támogatott exporttermékek előállításától visszatérjenek egy olyan termeléshez, amely elsődlegesen a helyi közösség élelmiszerszükségletét fedezi, és csak a fölösleget szánja külső piacra.*

Az utóbbi tíz évben néhány ilyen közösség a mezőgazdaság olyan alternatív formáit próbálta ki, amelyekben nagy súlyt fektetnek a szerves trágyázásra és a megélhetés biztosításán nyugvó gazdálkodási módra. Egy évtized múltán egyértelműen megállapítható az életminőség javulása, és ezek a közösségek ily módon szemmel látható példáivá váltak az élet alternatív forrásainak. Három ilyen közösséget szeretnék most bemutatni.

Szerzetesek támogatják egy falu fejlődését

Nan Szutaszilo, akit Luang Nan pornak (atyának) is hívnak, egyike az első „fejlesztési szerzeteseknek”; ő a Thaiföld észak-keleti részén, Ta Szavang körzetben fekvő Szamakkhil templomának apátja. Először azt gondolta, a fejlődés azt jelenti, hogy utakat építenek és villannyal látják el a falut, de gyorsan megtanulta, hogy ez tévedés. Megváltoztatta felfogását, és hamarosan valódi változás kezdődött a falu életében. Miután kifundálta, hogy az ember valódi ellensége meg nem szűnő vágyakozása a „többre”, összefogott a falu lakosainak egy részével, és a temető területén összejöttek meditálni és új életet kezdeni. A világos és nyugodt tudat segít abban, hogy felismerjük illúzióinkat, és úgy lássuk a valóságot, amilyen az ténylegesen. „Spirituális közösség” nélkül igen nehéz a falu lakóinak védekezniük a konzumizmus, a fogyasztói szemléletés életmód befolyása ellen, amely egyre nagyobb eladósodásba kergeti őket.

Az apát megtanította a falu lakóit arra, hogy a meditációban begyakorolt tárgyilagosságot, türelmet és önfegyelmet arra használják föl, hogy elemezzék a krónikus szegénységet, amelyben éltek. Miután felismerték ennek a szegénységnek az okait, a szerzetes segített nekik abban, hogy megkeressék annak az útját-módját is, hogyan számolhatnák fel önálló fejlődéssel adósságaikat. Az ő támogatásával és a templom pénzével bankot hoztak létre, hogy a falu lakóinak ne kelljen többé a kereskedelmi bankoktól pénzt kölcsönözniük. A kolostor elkötelezettségének az volt az alapja, hogy a szerzetesek adósai a falu lakosainak, mivel azok rendszeresen ellátják őket élelmiszerrel, és törődnek velük.

Az egyik szárazság idején pótlólagosan alapítottak még egy „rizsbankot” is, hogy legyőzzék az éhezést. Az osztozás és a közösség önállóságának szellemében a jómódúak rizst bocsátanak a bank rendelkezésére, amit aztán a szegények kapnak meg, és csak alacsony kamatot kell fizetniük érte. *Nan Szutaszilo apát* ezenkívül bevezette a „baráti rizstermesztést”. A falu lakói fizetség nélkül rizst ültetnek egy darab közös földön, amelyet erre a célra adományoztak. A közös erőfeszítéssel megtermelt rizs a „rizsbankba” kerül, amely ezáltal szükséghelyzetben a lakosok segítségére lehet.

Alighanem még ennél a „baráti rizstermesztésnél” is fontosabb, hogy *a faluközösség visszatért a testvériség szelleméhez, helyreállítva egy olyan hagyományt, amely veszendőbe ment azáltal, hogy a gazdasági nyomás összeroppantotta a falu életét.*

Azzal, hogy a buddhista hitet hatékonyan átültették a hétköznapi életbe, megalapozták azoknak a fáradozásoknak a sikerét is, amelyekkel elég pénzt takarítottak meg a faluban ahhoz, hogy új programokba vágjanak bele. Így például a falu lakói hitükből fakadóan kötelezik magukat arra, hogy korlátozzák a szükségtelen termékek vásárlását; a személyes megtakarítások a falu takarékossági alapjába folynak be, és ebből fizetik aztán például a szövetkezeti egészségügyi kezdeményezéseket és – ami nagyon fontos – a falu lakosainak adósságait, mert különben a bankok szereznék meg földjeiket.

A középút hagyomány és modernség között

Pha Khru Szukvadzsaravat egy Thaiföld észak-keleti részén álló, isten háta mögötti falu, Ban Tha Laad buddhista szerzetese. Ő is megállapította, hogy könnyű rávezetni az embereket a meditációra, de sokkal nehezebb arra, hogy részt vegyenek a közösség fejlesztésében. Szukvadzsaravat nem vetett el minden modern dolgot. A modern élet utolérte a falut is, és ez nagy valószínűséggel így is marad. A szerzetes szilárdan hisz abban, hogy a helyi kultúra és

a spirituális út segít az embernek abban, hogy megbirkózzék a modern élet problémáival. Ezért hiszi, hogy ha elevenen tartják az olyan hagyományos értékeket, mint az integritás, az együttérzés és a közösség harmóniája, akkor kevésbé lesz csábító és pusztító az anyagi javak birtoklására törekvés. Úgy mondja, ez a középút a hagyomány és a modernség között, s így a megértés és az éberség révén meg lehet találni a kettő egyensúlyát.

A hagyományos közösségek, mint ez a falu is, korábban magas fokú önállóságban éltek. A létszükségleti cikkeket, az élelmiszert, a vizet, az öltözetet és az egészségügyi feltételeket a falu lakói teremtették elő. Az utóbbi évtizedekben veszendőbe ment ez az önállóság, és felváltotta a függőség a régiók feletti pénzgazdaságtól, a formális neveléstől, az állami kormányzástól és szolgáltatásoktól.

Szukvadzsaravat eleinte abban segített, hogy fellendítse a fejlesztési programok ügyét, de idővel kétségei támadtak a fejlődés ezen fajtája iránt. A fakitermelő konszernek elpusztították az erdőket, a kormány pedig a maga részéről az exporttermékek előállítását és a modern mezőgazdaságot kezdte támogatni. Nem volt valódi fejlődés, viszont emelkedtek az adósságok. A falu lakói szegénynek érezték magukat, és egyre inkább a drogok meg a szerencsejátékok felé fordultak. Meglehetősen nagy összegeket vettek föl kölcsönbe, hogy finanszírozni tudják növekvő kiadásaikat. A családok adósságai továbbra is gyorsan növekedtek, és így egyre nagyobb anyagi gondokba bonyolódtak.

A szerzetes arra a meggyőződésre jutott, hogy a kormány által támogatott fejlődési út nem felel meg a közösség helyzetének és valódi igényeinek, ezért aztán ismét erősebben fordult buddhista életmódja felé. Arra az eredményre jutott, hogy a buddhista elvek és a helyi értékek megadhatják a tájékozódás irányát a fejlesztési munkához. A közösség problémái, az adósságok, a betegségek és a drogfüggőség arra ösztönözték, hogy nekilásson a hagyományos orvoslás újjáélesztésének. Innen aztán kiterjesztették a munkát a természetközeli gazdálkodásra, majd közös rizsmalmot, közös hitelprogramot, szövetkezeti boltokat és sok hasonló kezdeményezést indítottak el. Szukvadzsaravat mindenkit bátorított, hogy vegyen részt ezekben a programokban.

Munkáját azzal támogatja a Thaiföldi Vallásközi Fejlesztési Bizottság, hogy képzési helyeket biztosít számára, és kapcsolatba hozza őket a régió más, hasonló érdeklődésű lakosaival. Másfelől a szerzetes maga is más szerzetesek és falvak rendelkezésére bocsátotta tapasztalatait, felismeréseit és kapcsolatait.

A Trad tartomány tisztességes bankja körüli csoport

Phra Szubin Paneeto buddhista szerzetes sok évet töltött el azzal, hogy keresztül-kasul beutazza hazáját, és azt prédikálja az embereknek, helyes dolgokat kell cselekedniük és megelégedettnek· kell lenniük ahhoz, hogy harmóniában élhessenek. Ezeknek a prédikációknak azonban gyakorlatilag semmi hasznuk nem volt. Megállapította, hogy haláláig prédikálhat anélkül, hogy bármiben is javulás állna be.

Arra az eredményre jutott, hogy a vidéki területek valódi fejlődése és a spirituális tisztaság nem lehetséges, amíg az emberek legfőbb gondja, miből teremtik elő legközelebbi étkezésüket. Szülővárosában, Tradban meggyőzte az embereket arról, hogy közösen takarítsanak meg pénzt, és aztán azoknak kölcsönözzék, akiknek szükségük van rá. A „Tisztességes takarékoskodásnak” nevezett takarékossági egylet lehetővé teszi az emberek számára, hogy kisebb összegeket megspóroljanak, egyidejűleg pedig megvan a lehetőségük arra is, hogy szükség esetén alacsony kamatra kölcsönözzenek.

A nyolc évvel ezelőtti kis csoportból mára több mint 140 csoport jött létre, s ezekbe több mint 20.000 ember tartozik – a tartomány népességének csaknem a fele. Az eredetileg befektetett, mindössze néhány száz *bhat*os tőkéből mára több mint 25 millió bhat, átszámítva 130 millió forint lett. Phra Szubin megállapította, hogy a Thaiföld vidéki területein lakók – akik a népesség nagyobbik részét alkotják – krónikus eladósodásban szenvednek. A szegénység arra kényszeríti őket, hogy elhagyják falujukat, és a nagyvárosokban keressenek munkát, így azonban elvész a közösség, a harmónia és az összetartozás érzése, a materializmussal és az individualizmussal pedig terjed az emberek között egymás kihasználásának magatartása. A pénzkölcsönzésben ez a túl magas kamatokban fejeződik ki, és elképesztő problémákat okoz.

Phra Szubin véleménye szerint a szegények egyetlen úton-módon szabadulhatnak meg ezektől a nehézségektől: önállókká kell válniuk, mégpedig azáltal, hogy megszerveződnek. A közösségi takarékossági programok informális hitelegyletekként működnek, s a buddhizmus elvei meg a közösség normái határozzák meg őket. Mindig csak *egy* faluközösség lakói lehetnek tagjai: így akarják biztosítani minden tag aktív közreműködését, mert ebben látják a csoport sikerének kulcsát. E csoportok létrehozásának nem a pénz a célja; az ilyen helyi alapok megteremtésében inkább arról van szó, hogy az emberekben tudatosodjék természetük, és arra mozgósítsák őket, hogy segítsenek egymásnak. A pénzek összesítésére való ösztönzéssel a szerzetesnek a célja, hogy barátságokat építsen föl.

A „Tisztességes takarékoskodás” programja konkrét tapasztalatokat kínál a fegyelmet és a türelmet illetően. A tagoknak minden összejövetelen meg kell jelenniük, különben kizárják őket. Jól kell viselkedniük és tisztességesnek kell lenniük, különben senkit sem találnak a közösségben, aki kezesük lenne, amikor hitelt akarnak felvenni. Ez a fajta takarékoskodás megszabadítja az embereket a szegénységtől, és megnyitja a közös, önálló fejlődés útját.

Záró megfontolások: A hagyomány és a modernség

Thaiföld vidéki területeinek helyzete sokkal nyomasztóbb, mint az a fenti példákból látszik. Igen sok paraszt nagy adósságot halmozott fel, és a végén, miután elkezdtek teljes mértékben a mezőgazdasági javak piacra termelésére összpontosítani, csődbe jutnak. Ezenkívül sok ezer családot űztek el termékeny földjéről az olyan hatalmas fejlesztési tervek miatt, mint a duzzasztógátak és az erőművek. Azóta már sokan érdeklődnek – mindenekelőtt szegény vidéki emberek – az alternatív mezőgazdaság újító példái iránt abban a reményben, hogy azok megoldják problémáikat. Ez bátorító, új fejlemény akkor is, ha még túlságosan korán van ahhoz, hogy valóban pozitív változási folyamatot jósoljunk.

Az az út, amelyre Ban Tha Laad, Ta Szavang és a „Tisztességes takarékoskodás” csoportjai léptek, nem lesz egyszerű. Az utak, a tömegkommunikációs eszközök, a formális nevelés, a piacgazdaság és az elvándorlás ma vidéken is létező valóság. Másfelől a családok és a helyi közösségek változatlanul nagy erőt képviselnek. Sok báziskezdeményezés állít fel alternatívákat a fejlődés uralkodó útjával szemben. Szerzetesek fáradoznak azon, hogy összetartsák a közösségeket. Az elgondolkodás ezekről a tapasztalatokról nemcsak más helyi közösségeket lelkesíthet, ezeknek a csoportoknak sok mondanivalójuk lehet a nemzetközi közösség számára is. Itt és mindenütt a világban felfedezhetjük annak jeleit, hogy nő az a tudatosság, amely észreveszi a szoros kapcsolatot az ökoszisztéma miatti gond és a civil társadalom kialakulóban lévő globális hálózata között.

Forrás: Colloquium 2000, a Kairos Europa kiadványa, 2000. szeptember

TARTALOM

Tanulmány
Anselm Grün: Bánjunk jól önmagunkkal! 2–6
Ralph Ludwig: Alázat, kishitűség, gőg 7–9
Nyíri Tamás: Az önhittség démona és a szerénység angyala 10–11
Könyvismertetés
Doris Weber: Mi tesz minket gonosszá? 12–14
György Lajos: Vaspata 26
Meditáció
Hegyi Béla: Ferenc testvér és Devil úr 15–16
g.g.a.: Széphalmi keresztút 19–21
Merza József: Bözsi néni 23–24
Farkas István: A boldogság pillanatai 25
Gyerekeknek Moha-mese
Csere 17–18
Vitairat
Gromon András: A turini lepel ürügyén 22
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–29
Környezetvédelem
Wallapa Kuntiranont: A globalizáció buddhista távlatból 30–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

AZ ABLAK

Két, súlyosan beteg ember feküdt ugyanazon kórteremben. Egyikük mindennap délután felült az ágyban egy órácskára, hogy ezzel megmozgassa a szervezetét. Az ágya a kórterem egyetlen ablakához közelebbi volt. A másik beteg egész nap csak feküdt az ágyában, a plafont bámulva.

Beszélgettek családról, feleségről, gyerekekről, katonakorukról, nyaralásaikról, ahogy az szokásos ilyen helyzetben. Az az ember, aki az ablaknál feküdt, minden délután, amikor felült, azzal töltötte az időt, hogy elkezdte közvetíteni a másiknak, mit lát az ablakon át a kinti világból. A másik ágyon fekvő embert egy idő után szinte csak ezek a színes beszámolók tartották életben, már alig várta őket, ez volt minden változatosság az életében.

Az ablak egy kellemes, tavacskával díszített parkra nézett. Vadkacsák és hattyúk úszkáltak a tavon, és gyerekek játszottak rajta távirányítós játékhajóikkal. Szerelmespárok üldögéltek a színes virágágyások mellett órákig, egymásba felejtkezve.

Miközben az ablak melletti beteg kimerítő részletességgel írta le a kinti világot, a másik, folyton fekvő behunyta a szemét, és maga elé képzelte a látványt. Egy meleg délutánon az ablak melletti ember egy, a parkon átvonuló karneváli menetről beszélt. Bár a folyton fekvő ember nem hallotta a zenészeket, maga elé képzelte őket a másik érzékletes leírása alapján.

A napok és hetek teltek. Egy reggel a betegeket fürdetni készülő nővér az ablak melletti embert élettelenül találta az ágyában, mert az éjjel csendben elaludt, örökre. Elszomorodva hívta a személyzetet, hogy kivigyék az elhunytat.

Amint alkalom kínálkozott rá, a korábban a belső ágyon fekvő beteg kérte, hogy a másik ágyban fekhessen. A nővér szívesen segített, kényelembe helyezve őt azon az ágyon, majd magára hagyta. Lassan, fájdalmaktól gyötörve az ablak felé fordult az ember, és megdöbbenve látta: az ablak egy tűzfalra néz. Megkérdezte a nővért, mi történhetett az eltávozott szobatárssal, hogy olyan szépnek festette le az ablakon túli világot. A nővér elárulta, hogy az az ember vak volt, nem láthatta még a falat sem. Valószínűleg csak bátorítani akarta Önt! – mondta a férfinak.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII/2. (72.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt. Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2002-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1100 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1500 Ft
egyéb külföldre ..... 3000 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII. évf. 3. szám
2002. június
140,– Ft

Bánjunk jól önmagunkkal!

Újfajta egyház felé

Interjú Dorothee Söllével

A harmadik világ asszonyai

Olvasói levelek

Moha-mese

Rihmer Melinda a szeretet szabadságáról

Böjte Csaba meditációja

Vasárnapi elmélkedések

Környezetvédelem



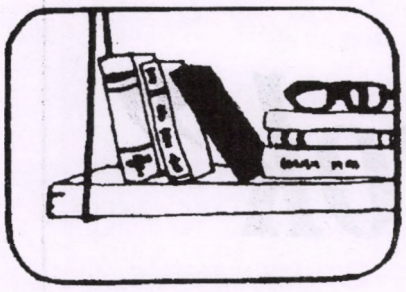

Anselm Grün

Bánjunk jól önmagunkkal!

II. Biblikus gyakorlat

Az önmagunkkal és másokkal szembeni agresszív viselkedés helyett az egészséges keresztény hagyomány arra invitál minket, hogy *bánjunk jól önmagunkkal, az emberekkel és az egész teremtéssel.* E hagyomány gyökerei a Bibliába nyúlnak, s egyfelől komolyan veszi az *Ószövetség* kijelentését, hogy Isten mint apa vagy anya jól bánik az emberekkel, másfelől pedig *Jézus* nyomában jár, aki új módon mutatta meg Isten irgalmasságát az emberek iránt. (Minden aszketikus radikalitása ellenére a korai szerzetesség is ebben a vonalban áll.)

Ezért előbb a Bibliában keressük ennek az irgalmas lelkiségnek a nyomait, majd kifejtjük, miképpen hathat egy effajta spirituális út a hétköznapokban.

1. Az irgalmasság a Bibliában

Isten jól bánik velünk, emberekkel, és az szeretné, ha mi is jól bánnánk önmagunkkal és egymással. Ezt az alapüzenetet ***az Ószövetség*** sok helyén megtaláljuk.

Isten a világ teremtése után a hetedik napon megpihen munkájában, és azt szeretné, ha ezt a nyugalmat mi is biztosítanánk magunknak. A szombat Isten ajándéka az embereknek, hogy örüljenek a *nyugalomnak*, és hálát adjanak Istennek az életért. – Isten kivezeti Izraelt az egyiptomi fogságból az Ígéret Földjére, ahol bőven van gabona és bor. Az Isten által megígért életet az Ószövetség mindig az *ünnep* képével írja le (pl. Iz 25,6: „Azon a napon ünnepi lakomát rendez az Úr a népeknek ezen a hegyen...”). – A bölcsességi irodalom tele van tanácsokkal arra nézve, hogy bánjunk jól magunkkal, és éljünk úgy, hogy élvezni tudjuk az életet: „Edd *örömmel* kenyeredet, és idd *vidáman* borodat; mert kezdettől fogva tetszik Istennek, ha így teszel! Végy mindennap tiszta ruhát, fejedről sose hiányozzék az illatozó olaj! *Élvezd az életet* feleségeddel életed minden napján” (Préd 9,7-9)! Jézus, Sirák fia a jól sikerült életre hív meg: „A bölcsesség jóra neveli fiait... Aki szereti a bölcsességet, az életet szereti, aki keresi, az tetszeni fog Istennek; aki megragadja, tiszteletre talál az Úrnál, és Isten áldása kíséri életét” (4,11-13). – Azok a *parancsok*, amelyeket Isten adott népének, Isten bölcsességéből fakadnak; nem elnyomni akarják az embert, nem Isten akaratának megtételét akarják erőszakolni, hanem az embereket akarják segíteni, hogy jól bánjanak egymással, és emberhez méltóan éljenek a földön (vö. MTörv 4,6).

Az Újszövetségben Jézus jót cselekszik az emberekkel: meggyógyítja és talpra állítja őket, és hirdeti a közeli és irgalmas Istenről szóló üzenetét; megmutatja, hogyan élhetnek úgy, hogy az megfeleljen Isten akaratának és sikerültté tegye az életüket; megszabadítja őket a Törvény igájától, és úgy értelmezi Isten akaratát, hogy azt teljesítve az ember felvirágozhassék, mert „nem az ember van a szombatért, hanem *a szombat az emberért*” (Mk 2,27).

Aki készséges szívvel fogadja Isten szavát, abban az bőséges termést hoz, annak az élete sikerülni fog (Mt 13, 8). Jézus arra hív föl, hogy *bizalomra épülő* életet éljünk. Ne lessük folyton aggályoskodva, mekkorára nőtt már életünk termése: az Isten országát jelképező paraszt, ha egyszer elvetette a magot, „lefekszik és fölkel, este lesz és reggel, a mag kicsírázik és növekszik, az ember maga sem tudja, hogyan. A föld magától terem, először gabonaszárat, aztán kalászt, majd telt szemet a kalászban” (Mk 4,27-28). Isten növeszti bennünk a termést, ha engedjük, hogy Ő működjék bennünk, ha megnyílunk Neki. Nem kell örökösen rossz lelkiismerettel szaladgálnunk, vajon eleget tettünk-e már.

Néhány példázatában ***Jézus*** a *félresikerült élettervek hátterében mutatja meg*, hogyan lehet sikeres az életünk. A görög mondákhoz hasonlóan olyan embereket mutat be, akik hamis élet-beállítottságuk miatt romlásba zuhannak. Amikor Jézus pokolról, tűzről és sötétségről beszél, mindig azt akarja mondani nekünk: „Ha ilyen fonák módon élsz, ha ilyen keményen bánsz magaddal, akkor az életed pokollá válik, sötétség lesz benned, üresnek és kiégettnek fogod érezni magad.” Ezekkel a rigorista magatartásokkal szemben Jézus olyan életre hív minket, amely jót tesz nekünk. – *Sok párhuzamot figyelhetünk a görög mitológia hőseivel.*

Sziszüfosznak például a talentumok példabeszédének (Mt 25) *harmadik szolgája* felel meg: Ő elássa az életét. Szeretné ellenőrzése alatt tartani. Nem akar hibázni. Perfekt szeretne lenni. Perfekcionizmusa, biztonsági gondolkodása, ellenőrzése azonban oda vezet, hogy lemarad az életről, élete egyre inkább elsötétül. Amikor összeveti magát azokkal, akik az úrba vetett bizalommal belebocsátkoztak az életbe, és közben kockára tették önmagukat, felismeri, hogy élete valóságos pokol. Önmagába kapaszkodik, és így elmegy az élet mellett. Aki viszont merészen kockára teszi az életét, aki bizalomból él, az megnyeri az életet. Aki abban a félelemben él, hogy Isten megbüntetheti, az üresen távozik, annak az élete sötét lesz, „sírás és fogcsikorgatás”. Jézus meg akarja mutatni, hogy *ha hamis istenképpel élünk, egy szigorú és kegyetlen Isten képével, akkor kegyetlenül fogunk bánni önmagunkkal is, és megkeserítjük, elrontjuk az életünket.* Isten a kockázatokat is magában rejtő „talentum-kamatoztatást” akarja, vagyis hogy Beléje vetett bizalommal bontakoztassuk ki lehetőségeinket, nem aggodalmaskodva amiatt, mit veszíthetünk közben. Mivel szabad veszítenünk is, szabad hibáznunk is, bátran élhetjük az életünket. Isten olyan gazdagon megajándékozott minket, hogy nem kell ezt a kincset elásnunk, nehogy egy karcolás is essen rajta.

A királyi lakodalom példabeszédében (Mt 22) a *menyegzői ruha nélkül* megjelenő vendéget kihajítják a külső sötétségre. Ő azt az embert jelképezi, akit Isten gazdagon megajándékoz, de akinek nincs érzéke a Teremtő iránta tanúsított kegyelme (jósága) iránt. *Tantaloszhoz* hasonlóan tiszteletlenül bánik az egészen más Istennel. – Aki öntudatlanul él, mint az *ostoba koszorúslányok* (Mt 25), az zárt

ajtók előtt áll. Nincs bejárása önmagához, a szívéhez, ahol Isten szeretne vele lakodalmat ülni. – Aki csak úgy eléldegél, *anélkül hogy számolna az Úr eljövetelével*, azt darabokra tépik (Lk 12,46), vagyis az kegyetlenül bánik önmagával, önmagát tépi szét, mivel elfojtja szívének vágyakozását. Lelkének rovására él. Ez belső meghasonláshoz vezet.

Sok ilyen kép van, amelyekkel Jézus megmutatja, milyen kegyetlenül bánunk önmagunkkal, ha vakon, öntudatlanul, félelemmel telve élünk. És megmutatja nekünk egy ilyen élet következményeit: sötétség lesz bennünk, életünk pokollá válik.

A hűtlen sáfár példázatában (Lk 16) Jézus azt is megmutatja, hogyan bánhatunk jól önmagunkkal, ha vétkeztünk. Jézus nem akarja, hogy önvádolással marcangoljuk magunkat. Az irgalmas Istenbe vetett bizalom jobb bánásmódot eredményez a bűnnel, ami egyszerűen hozzátartozik az életünkhöz, még ha mégoly korrektül szeretnénk is élni. Az intéző úgy bánik a bűnével, hogy közben nem veszíti el önbecsülését. *Nem akar koldulni*, nem akarja lealacsonyítani és mások előtt értéktelenné tenni magát; nem akar egy életen át mentegetőzni azért, hogy hibázott. És *nem akar keményen dolgozni* sem, nem akarja összeszorítani a fogát, és erőszakkal bizonyítani az embereknek, hogy ő jó ember – ami gyakran a mi reakciónk. Ha vétkeztünk, úgy véljük, jó feltételekkel kényszeríthetjük magunkat arra, hogy többé ne vétkezzünk. Ezzel azonban túlterheljük magunkat: mostantól mindent százszázalékosan akarunk csinálni, és ezért kegyetlenül bánunk magunkkal. – Az intéző *harmadik utat* választ. Bevallja felelősségét, és megosztja azt urának adósaival. Valamennyien Isten adósai vagyunk. Osszuk meg tehát felelősségünket, hogy helyet találjunk mások házában, közösséget olyan emberekkel, akik szintén bűnbe estek, mégis Isten szeretete öleli körül őket.

A múltban gyakran éltek vissza Jézus szavaival oly módon, hogy túlterhelték velük az embereket, és önmagukkal szembeni túlságos keménységre ösztönözték őket. *Valójában Jézus szavai mindig az élet igéi,* olyan szavak, amelyek igazi életre hívnak meg.

Vegyünk csak egyetlen példát: „Ha jobb kezed bűnre csábít, vágd le és vesd el magadtól! Jobb neked, ha egy tagod vész el, mint ha egész tested pokolra kerül" (Mt 5,30). Ezt gyakran úgy magyarázták, hogy vágjuk le, ami bűnre vezet minket, és inkább csonkítsuk meg magunkat, mint hogy vétkezzünk. Jézus mást akar mondani: A jobb kéz a tudatos oldal, a bal a tudattalan jelképe. Vannak olyan emberek, akik egyoldalú tudatossággal élnek, akik mindent maguk akarnak kézbe venni, mindent maguk akarnak elintézni. Ha ilyen egyoldalú tudatossággal élnének tovább, életük pokollá válnék. Vissza kell vágniuk a tudatos oldalukat, hogy a tudattalan érvényesülhessen, és az ember így egyensúlyba kerüljön. Jézusnak ilyen *drasztikus képeket kell alkalmaznia, különben nem vesszük észre, hogy vesztünkbe rohanunk.*

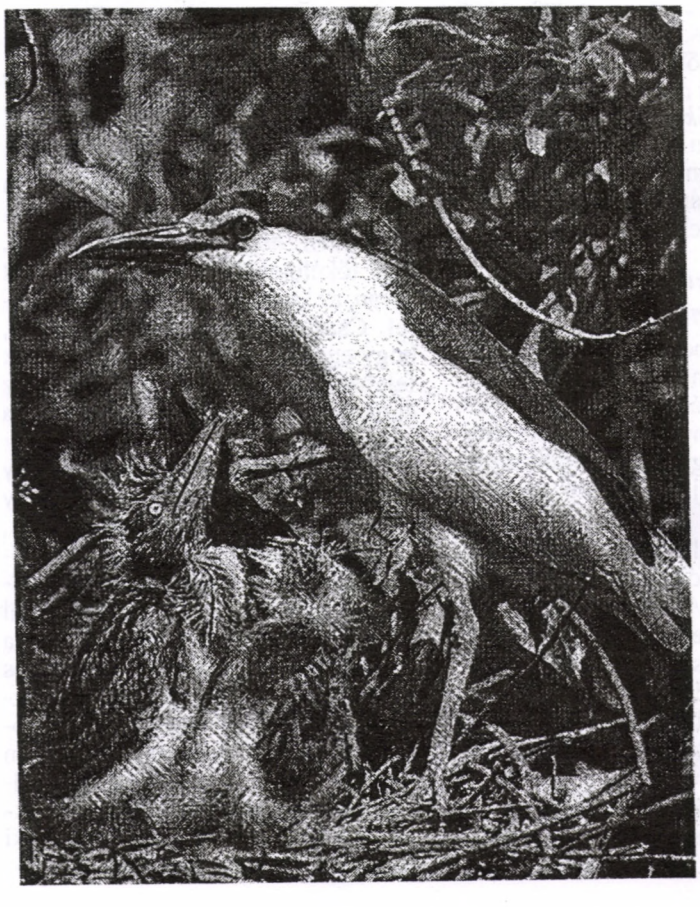

***Pál** levelei is a fenti szemléletet tükrözik.* Nem győzi hangsúlyozni hogy Krisztus megszabadított minket attól a kényszertől, hogy mindent magunknak kelljen csinálnunk, attól a kényszertől, hogy igazzá, helyessé kell tennünk magunkat, hogy perfektté kell válnunk: „Szabadságra szabadított meg minket Krisztus. Ezért álljatok szilárdan, és ne hagyjátok magatokat újból a szolgaság igájába hajtani" (Gal 5,1).!

Ahhoz, hogy valóban élhessünk, meg kell szabadulnunk az életünkkel kapcsolatos minden illúzióinktól. És ilyen illúzió rejlik abban a véleményben is, hogy önmagunkat igazzá tehetjük. Pál veszni hagyja saját fáradozásait, és már csak Krisztusra tekint föl: számára Krisztus a garancia, hogy élete sikerülni fog. „Felejtem, ami mögöttem van, és az előttem lévő után rugaszkodom. Szemem előtt a céllal, a győzelmi díjért futok: a mennyei hivatásért, amelyet Isten ajándékoz nekünk Jézus Krisztusban" (Fil 3,14). – Pál számára *a törvénytől való szabadság* Jézus tulajdonképpeni üzenete. Nem muszáj már rabszolgaságba döntenünk magunkat, szabad jól bánnunk magunkkal, növekednünk a szeretetben és az igazságban.

2. Keresztény bánásmód önmagunkkal

A lelki élet célja, hogy hivatásunknak megfelelően Istenből éljünk. Ez azonban azt is jelenti, hogy a lényegünknek, igazi önmagunknak megfelelően éljünk. Az alábbiakban azt a lelkiséget szeretnénk konkrétan szemügyre venni, amelyik jót tesz az embernek, és rávezeti, hogy jó legyen önmagához.

a) Az aszkézis helyes értelmezése

Az aszkézis voltaképpen gyakorlást jelent. A görög *aszkein* ige elsődleges jelentése valamit gondosan megmunkálni (pl. eszközöket), vagy valamit *gondosan csinálni*, ill. általában valamit művelni (pl. egy művészetet vagy egy erényt); az emberi testre alkalmazva *egy készség elérésére irányuló gyakorlást* jelent (pl. a katonáskodáshoz vagy az atletizáláshoz szükséges készségekét); az etikára alkalmazva az erényes, az ideálnak megfelelő magatartás gyakorlását annak érdekében, hogy az ember szilárd jellemre tegyen szert a kísértésekkel szemben. *Eredetileg tehát pozitív* jelentéssel bírt, csak később, a sztoikus-künikus filozófiában lett negatív csengése: „lemondás a kényelemről és az élvezetekről, hogy szembeszálljunk az ösztönök csábításával". Ez a negatív kicsengés határozta meg a keresztény aszkézist, amely elsődlegesen lemondást jelent.

Átvitt értelemben az aszkézis eredetileg azt jelenti, hogy ***az ember az emberréválásban edzi magát***, vagyis elsajátítja azokat a készségeket, amelyek az emberileg sikeres élethez szükségesek, vagyis az aszkézis nem élettagadás, hanem *életigenlés*, életalakítás: annak öröme, hogy kihozzam magamból azt, amire Isten hívott, amire ő szánt.

Önmagunkkal jól bánni *nem* jelentheti azt, hogy minden kívánságunknak eleget teszünk, hiszen akkor teljesen a kívánságainktól és vágyainktól függnénk. Akinek minden szükségletét rögtön ki kell elégítenie, az nem képes növekedni, sosem lesz erős énje. Ha minden vágyamnak engedek, akkor csak egyre nő bennem az önmagam miatti csalódottság és bosszúság. Ezzel fájdalmat okozok magamnak. Ha ez elég sokáig tart, akkor egy idő után lemondok magamról, és katasztrofális véleményem lesz önmagamról. Az önmagammal szembeni elégedetlenség pedig önmagammal szembeni agresszivitáshoz, ill. másokkal szembeni agresszivitáshoz vezet.

Az aszkézis *a fegyelemmel, fegyelmezettséggel függ össze*. Sokak szemében a fegyelem is negatív dolog, pedig fegyelem nélkül az élet nem képes növekedni. ***Önmagunkat fegyelmezni*** annyit jelent, mint *egyre produktívabban és egyre több szeretettel élni* (másokat fegyelmezni azt jelenti, hogy erre tanítjuk meg őket). Természetesen itt is fontos a *helyes mérték*. Sem a fegyelmezetlen, sem a túlfegyelmezett ember nem bánik jól önmagával. Meg kellene tanulnunk azt az önfegyelmezést, amelyben kedvünket leljük, mert azzal az érzéssel tölt el, hogy magunk alakítjuk az életünket – hogy élünk, ahelyett hogy az élet megtörténnék velünk.

b) Kiengesztelődés önmagunkkal

Jézus üzenetének lényege a kiengesztelődés: az emberek kiengesztelődése egymással, Istennel és önmagukkal.

Önmagunkkal kiengesztelődni az élet legnehezebb feladata; azt jelenti: *békét teremteni önmagunkkal*, elsimítani az egymással küzdő gondolatok és vágyak közti harcot, megnyugtatni feldúlt lelkünket, vagyis jól, gyengéden, szeretetteljesen bánni önmagunkkal.

Önmagunkkal kiengesztelődni először is azt jelenti, hogy ***kiengesztelődünk az élettörténetünkkel:*** igent mondunk eddigi életpályánkra, szüleinkre, neveltetésünkre, magunkkal hozott karakterünkre. Titokban ugyanis nagy *lázadás* él bennünk mindez ellen. Szeretnénk másmilyenek lenni, más képességekkel rendelkezni, más foglalkozást űzni, mások barátságát élvezni. Ezért sokakban állandó *tiltakozás* van azokkal az emberekkel szemben, akik ilyen sorsot készítettek neki, végső soron pedig Istennel szemben, akinek szemére hányják a sorsukat. Az ilyen emberek nem a valóságban élnek, nem a jelenben élnek, hanem illúziókba menekülnek önmaguk elől, és ezzel elszalasztják az életet.

Az önmagunkkal való kiengesztelhetetlenség *oka*, hogy örökösen másokhoz hasonlítjuk magunkat, ami aztán vagy önmagunk leértékeléséhez és becsméreléséhez vezet, vagy arra kényszerít, hogy folyton „szupernek” érezzük magunkat, mindig a „csúcson” legyünk, mindent tökéletesen csináljunk.

Önmagunkkal kiengesztelődni azt jelenti, hogy ***abbahagyjuk ezt az összehasonlítgatást***, megtanulunk másoktól „függetlenül” létezni, önmagunkat érezni, önmagunknak, az egyediségünknek, egyszeriségünknek örülni, megérezni önmagunkban az élet titkát. Ekkor már nem kell megtiltanunk magunknak az összehasonlítgatást, egyszerűen nem jut majd eszünkbe. Érzek, tehát vagyok.

Önmagunkkal kiengesztelődni azt is jelenti, hogy ***kiengesztelődünk múltunk sebeivel***. Aki kitér ez elől, arra kárhoztatja magát, hogy vagy másoknak adja tovább a sérüléseit, vagy önmagát sebesítse meg újból és újból. Ez a kiengesztelődési folyamat többnyire sokáig, sok-sok évig tart, és leginkább akkor lehetséges, ha a minket ért bántásokat és a belőlük fakadó fájdalmakat még egyszer *átéljük*, aztán valóban *megbocsátjuk őket* és *búcsút veszünk* tőlük. Pusztán a sebek elfojtása nem segít. Valóban meg kell barátkoznunk velük, jól kell bánnunk velük, hogy az élet forrásaivá lehessenek.

c) Vallásosnak lenni = jónak lenni önmagunkhoz

Vallásos emberek gyakran zsarnokoskodnak önmagunkon azzal, hogy egyre több vallási gyakorlatot végeznek, hogy megnyugtassák rossz lelkiismeretüket, vagy pedig morális szempontból hajszolják magukat csúcsteljesítményekre.

A Jézus által ajánlott vallásosság azonban lemond az effajta csúcsteljesítményekről. A vallásosság válasz Isten szeretetére, és szüksége van külső formákra is (ima, istentisztelet, meditáció...), de nem az a lényeg, hogy ezeket halmozzuk, hanem hogy megtaláljuk azt a mértéket, amely jót tesz nekünk.

A vallási gyakorlatok igazi értelme, hogy ***segítsék az embert jól és egészségesen élni***. A heti ünnepnap, az istentisztelet belemerít(het)i az embert a magasabb valóságba, Istenbe. Az egyházi év ritmusa Jung szerint olyan üdvös rendszer, amely gyógyítja sebeinket. A napi imádságot sem szabad kötelességként felfogni, csupán az Istennel találkozás és életünk jobbításának eszközeként. Természetesen a rituálékra sem Istennek van szüksége, hanem magunknak kell jót tennünk velük. A szombat van az emberért, nem az ember a szombatért. Aki csak rossz lelkiismeretét akarja megnyugtatni imáival, sosem fog megnyugodni, csupán keményen bánik önmagával.

A helyes vallásosság szempontjából ***döntő a helyes istenkép***. Istenképemtől függ önmagamról kialakított képem is. Egy beteges istenkép az emberi lelket is beteggé teszi. Egy kegyetlen istenkép kegyetlen vallásossághoz vezet: keményen fogunk bánni magunkkal (és másokkal is). Ezért ismételten számot kell vetnünk azzal, *tudattalanul* milyen istenkép határoz meg minket: lehet, hogy az irgalmas Istenről beszélünk, és mégis a teljesítmények Istene mozgat.

d) Szeretni felebarátainkat

„Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” Régebben gyakran figyelmen kívül hagyták a „mint önmagadat” kitételt, ma inkább az a veszély, hogy e parancs első felét hagyjuk figyelmen kívül. Az egészséghez hozzátartozik e két pólus feszültsége. Aki csak önmaga megvalósítása körül köröz, az magányos lesz, elszigetelődik az emberektől, elvágja magát az élettől, mert élni annyit jelenti, mint kapcsolatban lenni, amibe beletartozik az is, hogy szeretjük felebarátainkat. Ez ***nekünk is jót tesz***, tehát a felebaráti szeretetbe belejátszhatnak egoista motívumok is: ha szeretek valakit, *elvárhatom, hogy viszonzást kapjak*. Aki tökéletesen önzetlen szeretetet kíván, az kegyetlenül bánik az emberrel. Csak legyünk tudatában annak, hogy egoista motívumok is rejtőznek felebaráti szeretetünkben, akkor az egoizmus nem fogja megrontani ezt a szeretetet.

Létezik az önmegvalósításnak egy olyan nárcisztikus formája, amely megakadályozza, hogy azzá váljunk, akik lehetnénk: *Félünk, hogy segítőkészségünket kihasználják*, visszaélnek vele. Ez a veszély kétségtelenül fönnáll, s így az is lehetséges, hogy a segíteni akarás kényszeressé válik, és miközben – saját felettes énünktől űzve – segítünk, agresszivitás halmozódik fel bennünk. Mégis: mélységesen boldogító lehet, ha meg tudunk feledkezni önmagunkról és saját vágyainkról, és azzal tudunk foglalkozni, aki éppen kopogtat az ajtónkon.

e) A munka mint önmegvalósítás

A munka hozzátartozik az emberhez. Kreatív dolog. Segít az embernek kibontakoztatnia önmagát, örömét lelheti abban, amit kezével vagy gondolataival létrehoz. De *aki már csak a munkát ismeri, az fájdalmat okoz önmagának:* akár munkájának *mértékével*, akár azzal, *ahogyan* dolgozik. Az örökös lázas nyüzsgés, az örökös rohanás innen oda, az örökös stressz ártalmas. Aki agyondolgozza magát, rosszul bánik önmagával. E hajszoltság mellett számtalan érvet lehet felhozni. Isten azonban nem akarja, hogy folytonosan túlterheljük magunkat. Az fogja a legtöbb gyümölcsöt teremni, aki megtalálja a helyes mértéket.

Az embernek szüksége van a teljesítményre, a teljesítmény jót tesz az embernek. A valódi emberráválásnak része az is, hogy át tudjuk adni magunkat a munkának. Bajossá akkor válik a dolog, ha valaki ***csak*** a teljesítményei által határozza meg önmagát, ekkor ugyanis a teljesítmény kényszerré válik, *az ember szíve megkeményedik*, elveszti érzékét a körülötte élő emberek iránt, s végül önmaga iránt is, és nem marad számára más, csak saját üressége.

f) Hibáink és bűneink elfogadása

Az ember legnehezebb feladta alighanem abban áll, hogy akkor is jól bánjon magával, ha csődöt mondott vagy bűnössé vált. Bár tudjuk, hogy Jézus irgalmasan bánt a vámosokkal és bűnösökkel, mégis nehezünkre esik irgalmasnak lennünk önmagunkkal, inkább szapuljuk magunkat, milyen rosszak, gyengék vagy gyávák voltunk.

Önmagunkkal jól bánni *nem* azt jelenti, hogy *mentegetőzünk* önmagunk és mások előtt, ami könnyen azt jelentheti, hogy másokat vagy a körülményeket tesszük felelőssé. Éppily keveset segít azonban, ha *vádoljuk*, és a legrosszabb embernek tartjuk magunkat.

Jól akkor bánunk a bűneinkkel, ha ***egyszerűen odatesszük őket Isten elé***, ha inkább Istenre nézünk, aki irgalommal tekint a bűneinkre, semmint a bűneink körül körözünk. Nincs biztosíték arra, hogy többé nem fogjuk elkövetni őket, inkább azt ellenkezője valószínű. Csak az *Isten irgalmasságába vetett nagy-nagy bizalom* akadályozhatja meg, hogy bűneink miatt gyötrődjünk és marcangoljuk magunkat.

Embernek lenni azt is jelenti hogy ismételten elesünk. Ezzel kiengesztelődni: ez *alázatot kíván*. Az alázat azonban egyúttal a szabadság és a bizalom érzéséhez is vezet. Nem kell folyton szemrehányást tennem önmagamnak a bűneimért. Ez *nem* jelenti azt, hogy nem szállok szembe a bűneimmel. Szemügyre kell venni, be kell ismerni és fel kell dolgozni – de aztán el kell elengedni őket. Ha egyszer Isten megbocsátott nekem, akkor én is meg kell hogy bocsássak magamnak.

3. Legyünk irgalmasak önmagunkhoz

Jól bánni önmagunkkal a Biblia nyelvén így hangzik: irgalmasnak lenni önmagunkhoz. ***A Bibliának négy különböző szava van az irgalmasságra.***

Az ószövetségi ***rahamim*** „az egyik lény ösztönös odafordulása a másikhoz; zsidó érzék szerint ennek az érzelemnek a székhelye az anyaöl (*rehem*)”. A *rahamim* tehát az anya gyengéd szeretete, Isten ily módon irgalmas hozzánk. Ennek megfelelően önmagunkhoz irgalmasnak lenni azt jelenti, hogy *anyai módon viselkedünk önmagunkkal:* megengedjük magunknak, hogy azok legyünk, akik vagyunk, és bízunk abban, hogy „a bennünk lévő gyermek” végül is fel fog nőni.

A második héber fogalom a ***heszed*** (gör. *eleosz*): *hűség*; „a tudatos és akaratlagos jóság, megfelelés egy belső kötelezettségnek, hűség önmagunkhoz”; „ama megindultság érzése, amely akkor fog el minket, amikor azt látjuk, hogy egy ártatlan embert valami baj ér” (Bultmann); Isten megbocsátó szeretete irántunk. Ennek értelmében akkor vagyunk irgalmasok önmagunkhoz, ha szelíden bánunk magunkkal, önmagunkhoz vagyunk hűségesek, nem pedig másokhoz igazodunk, és tudunk megbocsátani önmagunknak.

A harmadik kifejezés jézusi sajátosság, a ***szplankhnidzomai***. A *szplankhnon* a.m. belső részek, átvitt értelemben a sebezhető érzelmek helye; az ige jelentése: *megrendülök, megesik a szívem valakin.* A tékozló fiú apjának magatartása ez (Lk 15), szemben a haragvó és dühöngő bátyéval. Isten szíve megesik az eltévelyedett gyermeken. Magunkra vonatkoztatva: irgalmasnak lenni azt jelenti, hogy együtt érzünk önmagunkkal, amikor úgy érezzük, megbántottak vagy megsértettek; ugyanilyen együttérzően tekintünk hibáinkra és gyengeségeinkre is: szabad létezniük – de ennek az együttérzésnek a melegében változhatnak is. Így megsejthetjük, mit jelent Isten irgalmassága, amely így gyógyítóan hathat ránk.

A negyedik is jézusi fogalom, az ***oiktirmosz:*** az együttérzés mint *fájdalmas megragadottság és segítőkész könyörület.* „Legyetek irgalmasok, amint mennyei Atyátok irgalmas” (Lk 6,36)! Ez a felszólítás eredetileg arra hív fel, hogy szeressük ellenségeinket, bánjunk jól velük. Magunkra alkalmazva azonban azt is jelentheti, hogy a bennünk magunkban lévő ellenségeinkkel (gyengeségeinkkel, bűneinkkel) is bánjunk irgalmasan, ne gyűlöljük őket, hanem legyünk jóságosak hozzájuk, hiszen Isten is „jóságos a hálátlanok és a gonoszok iránt” (Lk 6,35). Nem a hibátlanság visz közelebb minket Isten szívéhez, hanem ha együtt érzünk önmagunkkal – és a körülöttünk élő emberekkel.



Elsa Tamez

Úton egy újfajta egyház felé

Latin-amerikai nők álmai és gondolatai

Minden embernek vele született képessége, hogy tud álmodni; álmodni emberi jog, amit tiszteletben kell tartani. Az álmodozás nélküli élet nem csupán egyhangú és unalmas, hanem rezignációhoz is vezet, olyan, akár egy vírus, amelynek nincs ellenszere; az életöröm lassan kialszik, és ez a nihilizmusnak készíti elő az utat.

Az álmodozás vagy látomás válasz egy adott helyzetre, amelyet rendkívül nyugtalanítónak érzünk, és amelyen változtatni akarunk. Köztudott, hogy sok nő elégedetlen az egyházzal, ezért most a nők egyházzal kapcsolatos álmaival foglalkozom, azzal, hogy milyennek is kellene lennie az egyháznak. Nem akarok elszakadni a valóságtól, hanem a létező egyházakkal, a különböző felekezetek helyi közösségeivel szeretnék foglalkozni. Azt hiszem, a hagyományos egyházi közösséggel az a baj, hogy nem veszi figyelembe a tagok nemét, etnikai hovatartozását és szociális viszonyait, ennek következtében elvont és hatástalan marad.

Cikkemben egy prófétai víziót szeretnék végiggondolni, amelynek középpontjában az a kérdés áll, mit jelent a nők számára egyháznak lenni. Izajás próféta könyvének 65. fejezete a kiindulási alapom, ehhez fűzök hozzá pár javaslatot, amelyek talán közelebb visznek minket a prófétai látomáshoz, ahhoz, hogy mit is jelent egyháznak lenni.

Izajás próféta könyvének híres 65. fejezetében megfogalmazza vágyát egy újfajta társadalom iránt. Mindenkit belefoglal ebbe a vízióba, a kisgyerekektől az öreg ekig, azokat, akik építenek, akik növényeket ültetnek vagy állatokat őriznek. A költemény tele van életörömmel, békességgel, mert bőségesen van mindenki számára ennivaló, és létezik emberi kiteljesedés. A prófétai álom a száműzetésben élő emberek elégedetlenségével kezdődik, célja, hogy mozgósítsa a számkivetésben élőket, hogy megszabaduljanak jelenlegi állapotukból, és saját országukban új társadalmat építsenek majd.

Az öröm és a boldogság egyházi közössége

Egy egyházi közösség vidám és boldog, ha a tagjai elégedettek munkájukkal, kiteljesedettnek és elfogadottnak érzik magukat. Örömük onnan ered, hogy új úton járnak, és olyan közösséget alkotnak, amely kutatja és már látja is az újfajta egyház irányába teendő konkrét lépéseket. Izajás profetikus jövendölése (65,17–19) leírja az új ég és új föld megteremtésén érzett örömet, ott ugyanis a korábbi rossz emlékek eltűnnek. Öröm és boldogság csendül ki szavaiból. „A régi feledésbe merül, és eszébe sem jut többé senkinek” – mondja a költemény. Az új, egyházi közösségben feltörő öröm a korábbival való radikális szakításból ered.

A latin-amerikai asszonyok és lányok számára az a fajta múlt a jelenlévő, amit naponta át kell, hogy éljenek és meg kell, hogy szenvedjenek, és amivel szakítani szeretnének. A jelenük két szóban foglalható össze: szegénység és erőszak. Az egyházra vonatkoztatva a „régi” egy patriarchális és hierarchikus egyházat jelent, amely marginalizálja a nőket és a társadalomból kirekesztett egyéb csoportokat. A vízió fontosnak tartja, hogy „megszabaduljunk” a régitől, nehogy ismét elkövessük a múlt hibáit, hogy ne legyünk keserűek a szerencsétlen múlt miatt, és ne vigyük magunkkal a neheztelést az új egyházba.

A szerző megismétli, hogy ebben az új közösségben nem lesz többé sírás és jajkiáltás, és akkora lesz az öröm, hogy Isten is együtt fog ujjongani városával és népével. Egy vidám és boldog közösség visszatükrözi Isten boldogságát és örömét, mert Isten örül, ha teremtményei boldogok és elégedettek. Meg kell jegyeznünk, hogy itt nem afféle üres, csalóka boldogságról van szó, mint amilyenről némely beszámolóban hallunk, ahol az emberek azt ismételgetik, hogy boldogok, mivel „az Úr Jézus megmentette a világot” – jóllehet a valóságban nyomorúságos az életük.

A régen vágyott elégedettség egyszerre vertikális és horizontális, mivel sikerült magunk mögött hagyni a boldogtalan múltat. Az arról a társadalomról szőtt álom, ahol boldogság uralkodik, fontos a nők számára, hiszen ismerjük kontinensünk különböző korú, nemzetiségű és etnikumú asszonyainak szakadatlanul hullatott könnyeit.

Olyan társadalom, amely mindenki számára biztosítja az életminőséget

Izajás hangsúlyozza, hogy a kisgyermekekre és az öreg emberekre is hosszú élet vár: „Nem lesz többé olyan gyermek, aki csak néhány napig él, sem öreg ember, aki ne töltené be élete napjait” (Iz 65,20). Ha valaki ezeket a szavakat egy latin-amerikai szemével olvassa, rögtön eszébe jut a magas csecsemőhalandóság, amelynek oka az alultápláltság és azok a betegségek, melyeket a gazdagabb országokban már rég legyőztek. És eszébe jutnak azok a nők és férfiak, akiknek várható életkora a szegénység miatt alacsony, és akiknek minden pszichikai erejüket felemészti, hogy magukat és családjukat táplálják. A latin-amerikai nők egyik álma, hogy gyermekeik ne haljanak meg idő előtt, hogy erőtől és egészségtől duzzadjanak, hogy megismerhessék és szerethessék nagyszüleiket. Latin-Amerikában átlagosan minden 1000 gyerekből 39 meghal ötéves kora előtt (Haitin, a legszegényebb országban ez a szám 130-ra rúg). Az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programjának jelentése azt valószínűsíti, hogy 2010-ben a latin-amerikai emberek 22,4 százaléka nem fogja megélni 60. életévét. Haitin az emberek 26,5 százaléka a 40. születésnapját sem éli meg.

Az a keresztény közösség, amelyre a nők vágyakoznak, mindenki számára jobb életminőséget követel az egyházban és a társadalomban egyaránt. Az „életminőség” nem csupán eszközöket jelent, melyekkel legyőzhető a gyerekhalandóság és meghosszabbítható az élet. Az életminőség magában foglalja a személyiség méltóságát, azt, hogy tisztelettel és megbecsüléssel bánnak az emberekkel. Manapság

a latin-amerikai társadalom nem becsüli és nem fogadja el az öregeket és a gyerekeket. A piac neoliberális ideológiája, amely a hatékonyságot, a termelékenységet és a versenyt hangsúlyozza, lassan kiszorítja az elődeinktől örökölt erkölcsi értékeket, miszerint tisztelni kell az öregeket és gyerekeket, különösen a kislányokat és asszonyokat. Merkantilista értelemben véve ezek az emberek nem hasznosak, ezért félre kell állítani őket. Sőt azt is megállapíthatjuk, hogy ezek az embertelen elvek utat találtak az egyházakba is: a gyerekeknek és az öregeknek az egyházi közösségekben sincs már jelentős szerepük.

Mi olyan egyházat akarunk, amely nem diszkriminatív, amely minden tagja, sőt annak szomszédai számára is minőségi életet akar teremteni, nem törődve felekezethez való tartozásukkal. Az egyháznak Isten országa értékeit kell követnie, amelyeket a Jézus-mozgalom meghirdetett, és hirdetnie is kell ezeket az értékeket.

A próféta egy új teremtés vízióját mutatja be nekünk, és pontosan leírja az utópiát. Ha a szöveget újraolvassuk a nők és gyerekek szemszögéből, küldetésről, kötelességről és szolidaritásról kell beszélnünk, ami minden kereszténynek alapvető hivatása, mivel az egyház azért van, hogy szolgáljon, előmozdítsa a világ megváltozását, Isten országa törvényeit szem előtt tartva. Ezen a ponton gondoljunk Jézus szavaira (Lukács 4,16–21), valamint Izajás próféciájára, aki megjövendölte a Szentlélek leszállását Jézusra, hogy a szegényeknek, raboknak és elnyomottaknak „örömhírt hirdessen". A latin-amerikai egyházak súlyos szociális ellentmondások és az egyre emelkedő „elnőiesedő szegénység" légkörében élnek, mivel a világ szegényeinek 70 százaléka nő. Annak a másfélmilliárd embernek, akik napi egy dollárból vagy még kevesebből élnek, a többsége nő.

Tekintettel erre a tényre, feltétlenül lépni kell a szegények és kirekesztettek érdekében. Az újfajta keresztény közösségnek kötelességének kell éreznie, hogy a férfiak és nők között ismét egészséges kapcsolatokat alakítson ki, valamint felépítse az új szociális struktúrákat, melyek garantálják a javak igazságos elosztását, és számításba veszik minden férfi és nő alapvető szükségleteit.

Olyan keresztény közösség, amely megbecsüli a nők munkáját

Izajás próféta jövendölése kézzel fogható. Olyan társadalmat ír le, amelyben a munkások élvezik munkájuk gyümölcseit, a kőművesek maguknak építenek házat, amelyben a parasztok a saját gabonájukat aratják, és a saját földjükön megtermő gyümölcsöt eszik. A próféta bizonyára azért tárja elénk ezt a látomást, mert az emberek valami egészen mást tapasztaltak.

Az az egyház, amelyről a latin-amerikai nők álmodnak, olyan egyház, amely azt szeretné, ha minden ember részesülne munkája gyümölcséből. A látomáshoz hozzátehetnénk a tisztességes munkához való jogot, mert a munkanélküliség megalázó, emberhez méltatlan. Tehát el kell ismernünk a munka értékét.

Köztudott, hogy a nők minden társadalomban rosszabbul fizetettek, mint a férfiak, és eddig nem sikerült megszüntetni ezt az egyenlőtlenséget. Az „Emberiség fejlődése 2000" című beszámoló megerősíti, hogy a világ egyetlen országában sem kapnak a nők ugyanannyi fizetést, mint a férfiak, jóval lemaradnak mögöttük. Némely országban ez a különbség egyenesen botrányos: Mexikóban a férfiak egy főre eső jövedelme csaknem háromszorosa a nők jövedelmének, miközben a nők többet dolgoznak, mint a férfiak. Mexikóban a nők hetente 28,4 órán át végeznek ingyenes házimunkát, és 32,7 órát dolgoznak házon kívül. Ezzel szemben a férfiak 11,9 óra házimunkát végeznek, és 39,9 órát dolgoznak házon kívül.

Mindez hasonlóképpen érvényes egyházaink asszonyaira is. Ők azok, akik az egyház rendszeres tevékenységeiből szakadatlanul kiveszik részüket, ám ott sem ismerik el munkájuk tényleges értékét. A női mozgalmak célja mindig is az volt, hogy a nők az egyházi élet minden területén megjelenhessenek, nem csupán ott, ahol házimunkára van szükség, hanem az egyházi hivatalokban is. A különböző talentumok nincsenek nemhez kötve, és mindegyik egyformán fontos. Ebben az értelemben álmodunk egy demokratikus és mindenkinek otthont adó egyházról, ahol a kultúrák, a nemzedékek és a nemek különbözősége gazdagabbá tesz bennünket. Egy ilyenfajta egyházban senki sem mondhatja, hogy a nőknek a közösségben hallgatniuk kell. Az elmúlt években a nők kiemelkedő teljesítményt nyújtottak a biblikus tanulmányok, a teológia, a lelkipásztorkodás teológiája és a liturgia területén. Mivel úton vagyunk egy újfajta egyház felé, szem előtt kell tartanunk a nőknek ezen kimagasló eredményeit.

Az egyházi közösség részt vállal az új teremtésben, ahol Isten a kezes

Álmában Izajás próféta olyan anyának ábrázolja Istent, aki szoros kapcsolatban van a gyerekeivel. Nem vár, amíg kiabálnak utána, mindig velük van. „Még mielőtt szólítanának, már válaszolok, még be sem fejezik szavukat, már meghallgatom őket." Olyan egyházi közösségről álmodom, ahol Isten jelenléte mindenütt nyilvánvaló, ahol mindenki biztonságban érzi magát, és nem kell félnie, hogy elutasítják, kizsákmányolják, kigúnyolják vagy megszégyenítik.

A latin-amerikai nők olyan egyházat akarnak, amely a Szentháromság mintájú Istent tükrözi vissza, nem a hamis isteneket, akik élvezik, hogy törvényt ülnek vazallusaik felett, vagy diadalmaskodnak, amikor parancsokat osztogatnak macsó képviselőik által, akik még hisznek abban, hogy ők a kiválasztottak. Mi olyan Istent akarunk, aki barát, aki mindig a közelünkben van, aki nem csupán kész meghallani a kiáltásunkat, de elibe is megy annak.

Erőszakmentes közösség

A költemény utolsó részében a próféta megindító képek segítségével varázsolja elibénk a béke szigetét: máskülönben ellenségnek számító állatok békességben megvannak egymás mellett.

A szimbolikus ábrázolás egy olyan világba visz el bennünket, ahol nincs helye az erőszaknak. Ez a latin-amerikai nők álma is: ne legyen erőszak. Hiszem, hogy alapvető emberi jog úgy élni, hogy ne kelljen ütlegektől rettegni, s a nők erre vágynak a leginkább. A nők az egész világon mindenütt érintettek az erőszakban, mert ha egy nőt megvernek, fájdalmát a többi asszony is átérzi.

A nők megdöbbenve tapasztalják, hogy az egész kontinensen előretör az erőszak. Costa Ricában, abban a kicsiny országban, amely pedig elismerten demokratikus berendezkedésű, a sajtóbeszámolók szerint hat hónap leforgása alatt 17 asszonyt ölt meg a férje, a szeretője vagy a barátja. Szinte mindennap olvasunk az újságokban késekkel, kalapácsokkal, dorongokkal vagy más fegyverekkel meggyilkolt vagy bántalmazott nőkről. Az otthoni erőszak rettenetes rémálom, amely éjszakánként ébren

tartja az asszonyokat. Társadalmunk patriarchális, ezért nem ismerjük fel, hogy ezeket a gyilkosságokat maga a rendszer szüli, nem pedig egyes, elkülönült esetekről van szó. Annak tagadása, hogy ezek az esetek egy igazságtalan rendszer következményei, megakadályozza, hogy felvegyük a harcot az erőszak valódi okaival. Teológiai megfogalmazásban: egy meggyötört női test szemmel látható jele a patriarchális társadalom strukturális bűneinek. Az az egyház, amelyről mi, nők Latin-Amerikában álmodunk, nem csupán békében él és elősegíti a békét tagjai között, hanem arra is törekszik, hogy felépítse a társadalomban a béke kultúráját.

Amíg létezik nők elleni erőszak, lehetetlen számunkra, hogy megteremtsük azt az egyházat, amelyet álmunkban már megpillanthattunk. Amíg létezik erőszak, nincs öröm, és Isten sem örülhet együtt közösségével.

Bármilyen fontos is az alapvető szükségletek (evés, egészségügyi ellátás, lakás, tanulás, munka) kielégítése, mindez keveset ér, amíg nők továbbra is erőszak áldozataivá válnak; és bármennyire is magasztalják a nők munkáját, ha az erőszak nem tűnik el, az elismerés képmutató, a dicséret hamis.

Az az egyházi közösség, amelyet mi akarunk, elősegíti a békét, és nemcsak a nők számára, hanem a társadalmi élet minden területén is, mert egy olyan társadalomban, amely nem csupán erőszakos, hanem patriarchális is, a nők ellen elkövetett erőszak nagyobb mérvű. Manapság különösen fontos, hogy megteremtsük a béke kultúráját, mivel a szabad piac ideológiája versenyt és bizonytalanságot teremt, ami a javak elosztásának szégyenteljes különbözőségéhez és egyre növekvő erőszakhoz vezet. A bűnözés és a háború hozzátartozik a társadalom normális működéséhez. Az egyházról alkotott látomásunk azonban nem veszi át a globalizált, neoliberális piacgazdaság fogyasztásra irányuló, patriarchális értékeit, hanem ez ellen küzd, és megpróbálja a hívők közösségén belül és kívül is megteremteni a békét.

Az újfajta egyház álmának megvalósítása

Ha álmodunk, alig várjuk, hogy álmunk valóra váljék. Ám örömünk tiszavirág életű lesz, ha nincs meg bennünk a politikai akarat, hogy konkrét lépéseket tegyünk, amelyek közelebb visznek bennünket álmunk megvalósulásához. A legfontosabb lépések egyike a Biblia „újraolvasása”. A nők egyházi életben való teljes részvétele ellen szóló érvek nagy részének oka a Biblia férfi-központú olvasata, amely a nők „csekély értékűségét” állítja szembe a férfiak teljes értékűségével. Ezek az „érvek” olyan korhoz kötött kijelentésekre támaszkodnak, melyek a házi áldásokon vagy a pasztorális levelekben olvashatók, és időtlen dogmákká váltak. Fontosak azok a bibliakörök, ahol a szövegeket a nők szemével olvassák, hogy helyt kapjon egy másfajta értelmezés is, illetve kizárjanak olyan olvasatokat, amelyek az egyenlőtlen megítéléseket igazolják. Az evangéliumokban meg a Biblia más részeiben sok olyan fejezet van, ahol a nőkről tisztelettel szólnak, ám pontosan azokat a szövegeket idézik folyton, amelyek a nők szerepvállalását korlátozzák. Az egyházaknak komolyan kell venniük feladatukat, és a feminista teológia számára olyan munkaköröket kell felkínálniuk, ahova mind férfiakat, mind nőket elvárnak.

Egy másik fontos lépés azon egyház felé, amelyet meg szeretnénk valósítani, hogy megkérünk férfiakat, fogalmazzák meg, mit jelent a férfiasság. Nem igaz, hogy ha újraalkotjuk a férfiasság fogalmát, akkor „a férfiakat ismét a központba állítjuk”, vagy hogy ez ellentmondana a feminista álláspontnak. A nőknek szükségük van a „macsó” kontinensen a férfiakra, hogy újra szemügyre vehessék azt a férfiúi identitást, amellyel egy patriarchális társadalom sújtja őket, hogy az emberi tekintet felfedezze, mit is jelent férfinak lenni. Férfiak és nők közös ügye, hogy új kapcsolatokat építsenek ki, hogy együtt békességben és boldogságban éljenek. Így képesek leszünk rá, hogy felépítsünk egy új társadalmat és egy új egyházat.

Az elmúlt években általánossá vált a más emberek szenvedésével szembeni fásultság és közönyösség, valamint a reménytelenség. Elhatalmasodik az individualizmus, mert a túlélésért folytatott kegyetlen harcban mindenki megpróbál „a legjobban járni”. Az egyházaknak szembe kell szállniuk az individualizmus és reménytelenség ideológiájával, mert különben lehetetlen lesz megvalósítani az álmokat. Ha az egyházról szőtt álmunkat meg akarjuk valósítani, fel kell vennünk a harcot ezzel az ideológiával szemben, és terjeszkedését meg kell állítanunk. Szükség van öntudatunk erősítésére, saját szerveződésekre; és akik azt mondják, hogy ezek „anakronisztikus” módszerek, azoknak a malmára hajtják a vizet, akik a szolidaritás ellen dolgoznak. A kitaszítottak iránt tanúsított „kitüntetett figyelem” segíteni fog bennünket, hogy valóra váltsuk az oly annyira vágyott egyházi közösség látomását.

Végül szeretném hangsúlyozni annak fontosságát, hogy ökumenikus alapon kell dolgoznunk. Káros lenne az egyik egyház látomását, álmát normaként állítani a többiek elé. Ha egy látomás törvény lesz, megszűnik látomás lenni. Nekünk, nőknek, fontos, hogy a keresztény egyházról álmodott látomásunk képes legyen párbeszédet kialakítani más vallási hagyományokat követő gyülekezetek látomásaival. Így kölcsönösen gazdagíthatjuk egymást, megoszthatjuk egymással minden kultúrában jelenlévő örömeinket, és talán meghalljuk egy vidám és boldog Isten nevetését.

Fordította: Kosztolányi Klára

Forrás: Junge Kirche, 2001/3

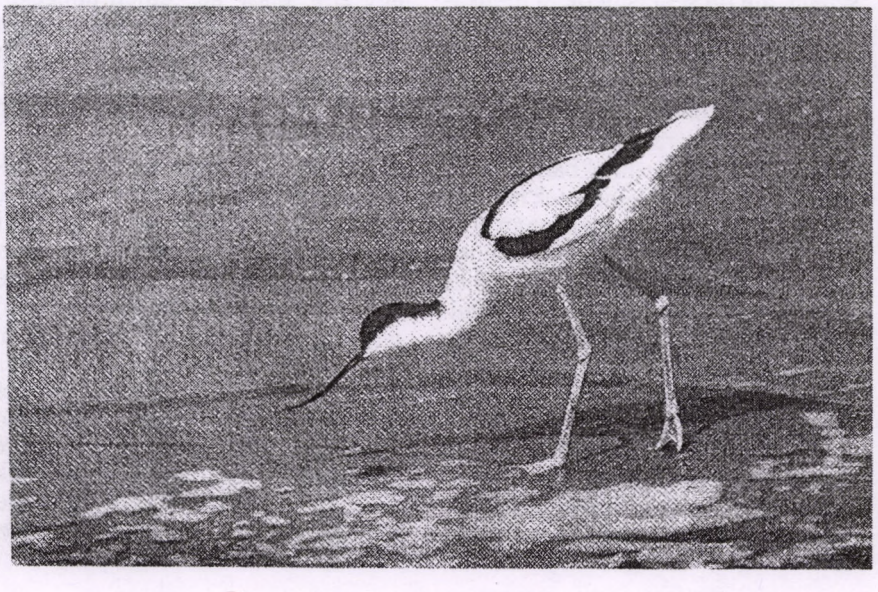

Elsa Tamez a Latin-Amerikai Teológiai Egyetem professzornője San Joséban és Costa Ricában. Cikke először a genfi székhelyű Egyházak Ökumenikus Tanácsának folyóiratában, „Az ökumenikus szemle” 2001/1. számában jelent meg.

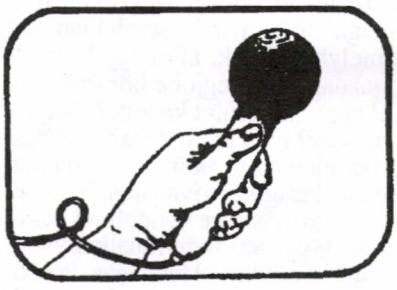

Dorothee Sölle írónő korunk legmarkánsabb és legismertebb teológusnői közé tartozik, egyike az első nőknek, akik hallatták hangjukat, és befolyással voltak a férfak által uralt teológiára. Annebelle Pithan a feminista teológiáról, annak az egyházra és tudományra tett hatásáról, valamint a nők újabb generációjáról beszélgeettt Dorothee Söllével.

„Újragombolni a kabátot”

Beszélgetés Dorothee Söllével

Régóta elkötelezted magad a nőmozgalmak mellett, és az egyik legismertebb feminista teológus vagy. Hogyan találkoztál a feminista teológiával?

Németországban nem taníthattam egyetlen egyetemen sem, és amikor megkérdeztem, miért nem, azt felelték, túlságosan baloldali és szocialista elkötelezettségű vagyok. Amerikai barátnőim viszont megkérdezték: Nem gondolod, hogy ez összefügg azzal is, hogy nő vagy? Számomra ez a feltételezés az újdonság erejével hatott. És egyszeriben felnyílt a szemem.

Ha visszatekintesz az elmúlt harminc évre, nem gondolod, hogy valami változott? Utalok itt a nők egyházi életben való részvételére és a feminista kezdeményezésekre a teológiában.

Nagyon sok minden változott a nők egyházi szerepvállalását illetően. Ezzel szemben az egyetemeken alig történt változás, noha azért elindult valami. A nők fiatalabb nemzedéke – a kvótarendszernek köszönhetően – vezető pozícióba került. Jóllehet a teológiai karok változnak a leglassabban, valami azért elkezdődött. Az egyházban sokkal több ember – világi nő és férfi – megértette, amit a teológiaprofesszorok képtelen voltak megérteni. Főleg a nők fogadták örömmel a változásokat.

Ez úgy hangzik, mintha reménykednél az egyházban.

Így is van. Az Észak-Elbai Egyházban van két püspöknőnk. Ez jelentős arány. Sok szuperintendánsnő és esperesnő is szolgálja a közösséget. A középvezetői réteg természetesen gyorsabban növekszik, mint a legfelső szint. Azelőtt mindig haladónak és bölcsnek gondoltam az egyetemet, míg az egyházat nehézkesnek és konzervatívnak. Mostanában ezt teljesen átértékeltem. Újabban az egyház tűnik rugalmasabbnak.

Mit gondolsz, mi az akadálya, hogy feminista felismerések beépüljenek a hagyományos tudományba és teológiába?

Az egyik ok természetesen az egyházi hagyomány, illetve a kereszténység fejlődésének mikéntje. Az őskeresztények csak rövid ideig éltek a szabadság légkörében. A leghíresebb mondat a Galatákhoz írt levélből való: „Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert ti mindnyájan egy személy vagytok Jézus Krisztusban.” Ez az evangélium. Ez az, amit Jézus akart. És ez az, ahogy élt. A szabadság időszakának sajnos nagyon gyorsan vége szakadt, a keresztények visszatértek a patriarchális társadalom keretei közé, amelynek jelmondata ez lett: „A nők hallgassanak a közösségben!” Az Újszövetségben mindkét irányvonal megtalálható, a felszabadítás és az alárendelés irányvonala is.

Ehhez jön még történelmi tudatlanságunk. Ezen a területen én is mindig tanulok valami újat. Hogy egy példát említsek erre: Mikor Luise Schottroff és én közösen könyvet írtunk Jézusról, rengeteget vitatkoztunk. Például amikor az egyik általa szerkesztett szövegrészt át akartam javítani. Többek között írt valamit a vámosnőkről. Azt mondtam neki, felesleges a vámosnő szóhasználat, nyelvi szempontból is helytelen, írjunk egyszerűen vámost.

És egyáltalán, léteztek vámosnők? Luise azt felelte, van egy ókori sírkő, amelyen ez áll: Itt nyugszik Antonia vámos. Ez teljesen új volt számomra, a vámosnő kifejezést feminista túlkapásnak tartottam. Ebből és sok más példából kiviláglik, hogy az akkori és a még ma is széles körben uralkodó szóhasználat egy szakma megnevezésekor mindkét nem képviselőit értette, de mindig csak a férfit nevezte meg. Ez természetesen az Újszövetség félreértelmezéséhez vezetett, amit ma már tudunk, hála a feminista egzegézisnek. Ismert, hogy a legszegényebbek követték Jézust. Kik voltak ők? Ha körülnézünk a nyomornegyedekben, megkapjuk a választ. Az ötödik gyerek után a férfi olajra lép, és magára hagyja az asszonyt a gyerekkel. Ilyen asszonyok követték Jézust.

A jó és a gonosz hatalom

A feminista teológiában jelenleg melyek a lényegi pontok? Én manapság problémának látom, hogy egyrészt „nőről” és „férfiról” beszélünk, másrészt tudjuk, hogy nincsen olyan, hogy „a” nők és „a” férfiak. Hogyan tudnánk felhagyni a nemek klasszikus felosztásával, és ennek ellenére igazságot szolgáltatni a nőknek, és végső soron a férfiaknak is?

Az a feminista szisztematikus teológia, amrlyet én is képviselek, alapvetően új fogalmakat vezetett be. Az egyik ilyen a jó hatalom, amelyet megkülönböztetünk a rossz hatalomtól. A rossz hatalom olyan hatalom, amelyet valaki kizárólag a maga javára használ fel, és minden erővel meg akar tartani. A jó hatalom olyan hatalom, amely másokat megerősít. Jó hatalom ebben az értelemben női alaptapasztalat. Ebben az összefüggésben két példát említenék:

Fiatal tanárnőként tanítottam egy gyereket, aki nem tudott együtt haladni az osztállyal. Az egyik nap meséltem egy történetet. És egyszeriben buzgón jelentkezni kezdett ez a gyerek, én pedig azonnal felszólítottam. Ez csodálatos és egyszerű példája annak, amit az amerikaiak „empowerment”-nek neveznek. A történetnek hatalma volt, magával ragadó ereje. Ez átragadt a gyerekre, lelkesedéssel töltötte el. És addig szunnyadó képességei hirtelen életre keltek. Olyan eset ez, amit az ember tulajdonképpen folyton újra és újra átél. Sokat mesélhetnék erről, de talán még egy, számomra megrázó erejű példát mondanék el.

Sok évvel ezelőtt találkoztam egy Rajna-vidéki asszonnyal, aki az apartheid-ellenes mozgalomban dolgozott. El kellett volna mennie a Drezdai Bankba, hogy közölje velük, szüntessék meg dél-afrikai számláit. Az asszony elmondta, hogy képtelen beszélni a bankigazgatóval, hiszen ő csak egy műveletlen nő. Nagyon félt. Mikor már ott volt, hirtelen rájött, hogy a bank alkalmazottai nem is tudják, miként működik az apartheid, miként érinti a gyerekeket, milyen iskoláik vannak és a többi. Ő pedig mindezt tudta. Hogy úgy mondjam, ez a tudás – amelyet más asszonyoktól hallott – szárnyakat adott neki, megerősítette, és hirtelen észrevette, hogy erősebb, mint a bankigazgató. Nagyon jó volt hallani, hogy egy egyszerű asszonyt megerősített a jó hatalom. A rossz hatalom (amelyet valaki magának tart meg) és a jó hatalom (amely megoszlik) közötti különbség szisztematikus teológiai alapfogalom. Az utóbbit a szeretet hatalmának is nevezhetjük.

És a feminista-szisztematikus teológia másik alapfogalma?

A másik alapfogalom a kapcsolatok kétoldalúsága, vagyis a szeretet jobb meghatározása. A mindennapi egyházi életben ezt úgy képzelhetjük el, hogy az óvónő azt mondja a kissé visszamaradott gyereknek: Remek gyerek vagy, és két hét múlva te is ilyen magasra tudsz majd ugrani. És Isten szeret téged. Ez csakugyan nagy ajándék. Olyasmire tanítja a gyereket, amit az talán soha életében nem fog elfelejteni. Am a gyereknek valamikor az élete folyamán azt is meg kell tanulnia, hogy Isten nem csupán védelmezi, szereti, vigasztalja és óvja, hanem Istennek is szüksége van minderre. Istennek is szüksége van ennek a gyereknek a szeretetére, mert ő is védelemre, vigasztalásra és melegségre szorul, mert fázik, ha letekint erre a világra.

Minden igazi szeretet kétoldalú

Számomra lényeges a teológiában, hogy minden igazi szeretet kétoldalú. Mindig. Meg kell értenünk, hogy ez tulajdonképpen mit is jelent. A szeretet nem egyenlő azzal a szexista, férfiakra jellemző elképzeléssel, miszerint szexuális aktus közben a férfi az aktív, és az asszonynak nevezett üres edénybe beletölt valamit. Ez a szexizmus. Hasonlóan képzeljük el Isten emberek iránti szeretetét is, ami teológiailag egyszerűen hamis. Ez egyben természetesen Isten mindenhatóságának kritikája is, amelyet én magam is régóta kritikával illetek. Ha az omnipotencia – mindenhatóság – latin szóból indulunk ki, hamar rájövünk, ki találta ki ezt a szót. Az a fajta gondolkodás, amely elutasítja a kölcsönösséget, az én szememben hamis. A patriarchális, mindenható Isten képéből indul ki. Martin Buber ezt szépen mondja: „kezdetben volt a kapcsolat”, nem pedig a Teremtő. Ezt a hamis gondolkodásmódot lényegében az elmúlt 30–40 évben kezdte el kritizálni a zsidóság és a feminista teológia. Ezek csakugyan új gondolatmenetek. Meg kell itt említenünk az ellentéteket; például az aktív és passzív ellentétét. Mindig mindkettő vagyunk.

Az utóbbi években egyre többet hivatkozol a zsidó hagyományokra, és egyre gyakrabban emlegeted Bubert, mint olyasvalakit, aki nagyon fontos a számodra. Ezért sokan szemedre vetik, hogy nagyon erősen kötődsz a patriarchális hagyományhoz, jóllehet mindig kritizálod. Nem érzed magad egészen idegennek a férfiak egyházában?

Nem. Nem tartozom a radikális feministákhoz, mint például Mary Daly, akinek az előadásain férfiak nem vehetnek részt. A feminista kiindulási alap nálam mindig ez volt: Nem akarjuk félig begombolni a kabátot. Inkább gomboljuk újra.

A kabát újragombolása azt jelenti, hogy meg kell kérdőjelezni a férfias istenképet. Isten nőies is, és akár Istennőről is beszélhetnénk.

Van bennem egy furcsa belső ellenállás az Istennő fogalmával szemben. Képes vagyok megszólítani az Istent mint nőt. Az amerikaiknak van egy szép mondásuk: „God bless you, *she* surely will”. Nagyon jól megértem ezt a beszédet és gondolkodásmódot. Az Istennő szónak azonban számomra régies csengése van, és visszalépést jelent. Én inkább valamiféle misztikus irányban gondolkodnék tovább: Isten a megnevezhetetlen fény, Isten minden jó forrása. Isten a mindannyiunkban meglévő szikra. Ezek misztikus képek, amelyek nem személyesek, mivel Istent elsősorban nem hatalomnak képzelik.

Az „Én” túlságosan nagy hangsúlyt kap

Sok fiatal nő nem nagyon tud mit kezdeni azzal, amit a nőmozgalmak az egyházban elkezdtek és mind a mai napig képviselnek. Hogyan látod a viszonyodat a fiatalabb nemzedékhez?

Gyakran vitatkoztam fiatalabb nőkkel Misztika című könyvem egyik fontos megállapításával kapcsolatban. Ott úgy írom le a világot, amelyben élünk, mint egy börtönt, ahol őrök is vannak. A gazdag világ legjobb börtönőre az „Én”, amely hihetetlenül nagy hangsúlyt kapott. Magadat kell szeretned. Miért fontos ez? Ez a legfontosabb kérdés, ha valaki a textilipar embertelen munkakörülményei ellen harcol? A személyes Én gazdaságilag kívánatos. Ezek az őrök azért vannak, hogy semmi másra ne gondoljunk, csak saját magunkra. Ez összefügg az individualizmussal, amely egy globalizált világban rendkívül lényeges. Pontosan a templomba járó nők mondják gyakran, épphogy csak megtanultuk, hogy szép vagyok, jó vagyok, teljes ember vagyok, most pedig jössz, és azt mondod, hogy mindez helytelen. Ilyenkor újra és újra megpróbálom elmagyarázni, hogy nem a túlhangúlyozott énről van szó, amikor azt halljuk, szeresd felebarátodat, mint önmagadat, hanem arról, hogy fedezzük fel önmagunkat másokban és másokkal együtt. Az „együtt” alapvető kategória.

Gyakran hallom, hogy először magunkat kell megismerni és szeretni, hogy azután másokat is szeretni tudjunk. Ezzel az „először-azután” sorrendiséggel nem tudok mit kezdeni. Ez egyszerűen nem igaz. Az érzékenység, az emberréválás nem saját magunk felfedezésével kezdődik. Pszichológiailag természetesen fontos, hogy a gyerekek megtanulják az „Én” fogalmát. Ám ez csak egy fázis, és semmi esetre sem elegendő. Manapság, ebben a teljesen megváltozott világhelyzetben, a gazdaság az ilyesmit kegyetlenül és lelkiismeretlenül kihasználja.

Úgy látom, túlságosan keményen bánsz azokkal a mozgalmakkal, amelyek a testi és pszichikai egészséggel foglalkoznak. Úgy vélem, alábecsülöd a nevelés – akár a vallásos nevelés – szerepét pszichológiai és testi problémáink kezelésében. Némely politikai erő így szabad utat kap. A jó egészség és jó közérzet akár politikai jelszavak is lehetnek.

Ebben igazad van. A test természetesen hozzátartozik az élethez. Én csupán a wellness- és fitness-őrület ellen harcolok, amely a legkisebb náthát is felfújja. Eszembe jut erről egy bajor vicc. A barátságos pap meglátogatja az öreg parasztot hegyi kunyhójában. „És hogy s mint van?” – érdeklődik. Az ágyban fekvő öreg azt feleli. „Tudja, tisztelendő úr, a lényeg, hogy az Úristen egészséges legyen.”

Gyakran a szemedre hányják, hogy nem vagy elég tudományos, mert sokan olvassák és megértik a könyveidet.

Nem hiszem, hogy a tudományos teológia abban a helyzetben lenne, hogy megfogalmazza a hit központi kérdéseit. Én tulajdonképpen egyre inkább katolikussá válok. A teológia szolgálólány. Sokak számára azonban úrnő. A teológiának kell kitakarítania a házból a szemetet. Nagyon szép feladat. A hit az úrnő.

A tudományos teológiának ezt a kritikáját kiterjeszted a feminista teológiára is?

Igen, mihelyt a tudomány igézetébe kerül. Tartok tőle, hogy a nőknél is elkezdődik a gondolkodás tudományossá válása, amely magasan képzett elméket követel, de a hit elveszíti elevenségét, élettel teli voltát. Akárcsak a felszabadítással kapcsolatos tartalmait, amelyek kezdettől egybefonódtak a feminista teológiával, legalábbis a mi világunkban. Például Brazíliában, Yvonne Gebaránál ez egészen más. Kívánom, hogy mi is megszabaduljunk „vágy nélküli boldogtalanságunktól”, és megtanuljunk vágyakozni. Ha megosztjuk egymással valós, nem pénzen megvásárolható kívánságainkat, hogy például a kertünk mögötti fákat ne vágják ki, ne szüntessék meg a helyi vasutat, hogy a prostituáltak ne legyenek egyre fiatalabbak, akkor tudunk együtt imádkozni. És erre szükségünk van a lentről kiinduló globalizáció érdekében.

Fordította: Kosztolányi Klára

Forrás: Junge Kirche, 2001/3

*Az El Salvador-i, Pápua Új-Guinea-i és kenyai asszonyokkal készített három interjúban megmutatkozik, hogy istenképük és hitük milyen szorosan összefügg mindenkori élethelyzetükkel, az országukban és az egyházban elfogadott női szerepükkel. **Blanca Irma Rodriguez de Herrera** (El Salvador), **Dawa K. Sirah** (Pápua Új-Guinea) és **Mary Mshana** (Kenya) az Észak-Elbai Egyház vendégei voltak, mégpedig a Világmisszió és Egyházi Világszolgálat Észak-Elbai Központja, illetve az Észak-Elbai Nőegylet által rendezett „Női megbeszélés” c. konferencia résztvevőiként. Az interjúkat a konzultáció segédszervezői, Daniela Ludewig Göckler és Bärbel Fünfsinn készítette.*

„Isten szelídségben és szenvedésben nyilvánul meg”

Blanca Irma Rodriguez de Herrera

Ön El Salvadorban lelkipásztor. Feminista teológusnőnek tartja-e magát?

Nem, nem nevezném magam feminista teológusnőnek. Csak igyekszem meglátni a világban, egyházainkban, testvéreinkben, hogy Isten mindannyiunkban jelen van.

Ahhoz, hogy feminista teológusnőnek nevezhessem magam, magasabb képzettségemnek kellene lennie, pl. feminista elméletből, mert számomra a feminista teológia fogalma inkább tudományos, én pedig teológiai munkám során inkább saját tapasztalataimból indulok ki, mintsem az elméletekből.

A feminista teológia a nők különböző tapasztalataiból is merít. Le tudná-e írni közelebbről azt a társadalmi és gazdasági helyzetet El Salvadorban, amelyben az „élet teológiáját” gyakorolják, ahogyan ezt az ön egyházában nevezik?

Az a rendszer, amelyben a mi teológiánk gyökerezik, sok szenvedés, fájdalom és nagy szegénység nyomait viseli magán. Ennek oka a gazdaság szerkezetében és a mi kultúránkban rejlik. Ezek befolyásolják az emberek öntudatát. A nők számára ez azt jelenti, hogy ezek az összefüggések ellenük fordulnak, úgyhogy mindennapjaikat gyakran az erőszak hatja át. Sok a családokban, az utcán a nők, gyerekek, sőt férfiak ellen elkövetett erőszak is. Az egész rendszer tele van erőszakkal. Ebben a világban a mi teológiánk a remény ébrentartásában segít.

Melyek az ön egyházának központi témái?

A fő téma mindig a remény. A remény a mi hajtóerőnk, előrelendít, erősít és bátorságot ad. Nap mint nap erőt ad ahhoz, hogy felálljunk, és segít megtalálni egy jobb élet lehetséges alternatíváit, amelyben családjainkat fenn tudjuk tartani.

Van-e köze ennek az ön Istenről vagy Istennőről alkotott elképzeléseihez?

Jól mondja, hogy Istennő. Belénk egy férfias Isten képét nevelték. De tudjuk, hogy Isten nem férfias. Isten olyasvalaki, aki erőt ad. Akiben teljesen fel tudunk oldódni. Isten nem személy, hiszen ez azt jelentené, hogy Isten szeretete és jósága véges. Isten a személyekben van jelen és emberi tulajdonságai vannak, úgy mint jóság, szeretet, erő. Én úgy mondom, Isten a forrás, amely életben tart, amelyből életünk ered.

Van-e különbség a férfiak és a nők istenképe között El Salvadorban?

Igen, nagyon is. A férfiaknak gyakran az a fontos, hogy Istenről mint erőről, mindenhatóságról beszéljünk. Isten mindenekelőtt hatalma által nyilvánul meg számukra, a nőknek viszont inkább a szelídség és a szenvedés által. A nők jobban el tudják viselni a fájdalmakat, jobban tűrik a szenvedést.

A háború idején (1980–1992) például a nők segítettek a sebesülteken és azokon, akiket a háború a legközelebbről sújtott. A férfiaknak nehezükre esett ezt megtenni. A beteglátogatást sem végzik szívesen a férfiak. Isten számukra nem ott található, Isten inkább a hatalomban van jelen.

Beszélne-e Isten mindenhatóságáról az országukat sújtó idei, súlyos földrengéssel kapcsolatban?

A pünkösdista egyházak azt hirdették a földrengések után, hogy Isten mindenhatósága éppen a földrengésekben mutatkozott meg, hogy Isten keze okozta a heves földmozgásokat. A sok ember halálát Isten büntetéseként értelmezik.

Számomra Isten nem mindenható. Istent én a szenvedőkben és a szenvedők közelében látom, azok körében, akik a földrengés után fedél és élelem nélkül maradtak. Emlékszem, hogy az első nagy rengés 11.30-kor volt. Egy órával később végigjártam a közösséget, hogy lássam, kell-e valahol segíteni. Elmentem egy férfi mellett, aki éppen gödröt ásott. Ebbe a gödörbe akarta a cölöpöt helyezni, hogy düledező házának tetejét alátámassza. „Újra fel kell építenem a házamat”, magyarázta. Számomra ez Isten jelzése volt. Ez az ember nem hagyta magát legyőzni és elbátortalanítani, tenni akart valamit.

Istennek szüksége van az emberekre, rajtuk keresztül mutatkozik meg és cselekszik.

Ön azt mondja, a nők inkább a szelídséggel, a szenvedésben való segítségnyújtással kapcsolják össze Istent. Ezeket az Istenről való elképzeléseket az egyház vezetői is átveszik?

Nem, ezek nemigen kerülnek szóba. Én főleg a bázison élő emberekkel foglalkozom. Bár ők keveset beszélnek Istenről és róla alkotott elképzeléseikről, úgy látom, hogy Isten számukra a szeretetet, bizalmat és a mindennapokban kapott segítséget jelenti. Ezt a velük való együttélés során érzem. Gyakran mondják, hogy „hál' Istennek” vagy hogy „első az Isten”, ami annyit tesz, hogy legyen Isten akarata szerint. Ezek a kijelentések érthetővé teszik, milyen szorosan összefonódtak Istennel, mennyire bíznak Istenben, és mennyire érzik, hogy törékeny hétköznapjaikban Isten a tenyerén hordozza őket.

Amikor először jártam El Salvadorban, a női részleg munkatársaitól egy olyan festett fakeresztet kaptam ajándékba, amelynek közepén egy nőalak volt látható. Nekem ez olyan volt, mint egy kinyilatkoztatás – Jézus keresztjének egyedülálló volta kérdőjeleződött meg általa. Az ön egyháza hogyan látja ezt?

Van néhány olyan csoport az Egyházban, amely a keresztre feszített nőt blaszfémiának tartja, és vannak csoportok, amelyek szívesen használják ezt a keresztet. Mindig kell valaki, aki elöl jár, ha valami újat találnak ki. Ez egy folyamat. Velük együtt én is úgy értelmezem ezt a keresztet, mint az egész keresztre feszített emberiség jelét, nemcsak egyetlen férfiét. A nő a kereszten azt mutatja, hogy a nők még mindig nem vívták ki maguknak a teljes szabadságot. Van olyan kereszt is, amelyen egy pár látható. Mindig a megfeszített emberiségről van szó, amely felszabadításra vár. Másrészt azonban ezek a keresztek a feltámadás remé-

nyét fejezik ki: hogy megszűnik az igazságtalanság, minden ember méltóságban és biztonságban élheti le majd az életét, és nem sértik meg többé az emberi jogokat.

Minden további nélkül be tudja-e építeni teológiai meggyőződéseit az istentiszteleteibe?

Nagyon óvatosnak kell lennem. Először is boldog vagyok, ha az emberek hozzánk, a lutheránus közösségbe jönnek. A katolikus egyház régóta kommunistának könyvelte el a lutheránus egyházat, és azt terjeszti, hogy az a gerillamozgalommal van összefonódva. A mi egyházunk baloldali egyház, amely az emberi jogokért küzd. Ehhez jön még a jelenlegi szélsőjobb kormány, amely számára a felszabadító evangélium üzenete veszélyes. Óvatos vagyok tehát, amikor felszabadítás-teológiai gondolatokat viszek be a közösségembe.

Blanca Irma Rodriguez közösségi lelkipásztor San Salvador peremkerületében, lelkivezető két női börtönben, valamint docens egy protestáns főiskolán.

„Isten nem mondja, hogy szegény légy”

Dawa K. Sirah

Tudna-e először is valamit az egyházban betöltött szerepéről mondani: a Pápua Új-Guinea-i egyház mely területén dolgozik?

Közösségi dolgozó a képesítésem, ami azt jelenti, hogy teológiai alaptanulmányokat folytattam. Jelenleg a közösségben levő nőkkel dolgozom együtt. Ezenkívül nem rég egy új állami program oktatója lettem, amelyet most dolgoztak ki országunkban. Egyházunkban én vagyok ennek egyedüli oktatója.

Néhány szóval le tudná-e írni ezt a programot?

Először is hisszük, hogy a program — még ha a kormány programja is — Isten sugallata. Isten szándéka: megszabadítani a foglyokat, megnyitni a vakok szemét és felszabadítani az elnyomottakat terheik alól. A tanfolyam Isten igéjének átültetése a gyakorlatba, és a teljes emberi fejlődésre irányul. Támogatni akarja a férfiakat, nőket, sőt még a gyerekeket is, koruktól, illetve végzettségüktől függetlenül. Tanítani akarja őket arra, „hogyan fogjanak saját halat”. Ehhez kell valamit tanulniuk a jelenlegi gazdasági helyzetről országunkban. Azt kívánom, hogy megnyíljék a szemük, és meglássák, hogy valójában nem is szegények, hanem ők rendelkeznek a legnagyobb erőforrásokkal. Ezt a tudatot felhasználhatnák arra, hogy segíteni tudjanak önmagukon.



Azt mondta, a programot férfiak, nők és gyerekek számára dolgozták ki. A nők számára van-e valami különleges jelentősége?

Igen, bizonyára. A résztvevőknek kb. a fele nő. Nagyon örülnek ennek a programnak, hisz jelenleg országunk nagy pénzügyi problémák előtt áll.

Rendszerint a nők viszik a család terheit. Minden eszközt és utat megtalálnak ahhoz, hogy jövedelemről gondoskodjanak. Mindemellett a nőknek csak 40 %-a végzett iskolát. Ezeknek is csak a fele áll munkában, ami azt jelenti, hogy a nők 80 %-a nem keres semmit, de segít a családjának, hisz minden házi- és kerti munka női feladat.

Támogatja-e a program, amelyről az előbb azt mondta, hogy Isten sugallata, a nőket abban, hogy nagyobb öntudatra tegyenek szert férjükkel szemben?

Igen, persze. Hiszen a nők mindent meg bírnak csinálni. A tanfolyam segít nekik felismerni, hogy nem csupán birtokai férjüknek. Országunkban az az általános, hogy a hozomány kifizetése feljogosítja a férjet arra, hogy feleségének engedelmességét akár erőszakkal is biztosítsa. A családi erőszakról mondta egyszer egy ülésen egy parlamenti tag, hogy a férfiak végsősoron lefizetik asszonyaikat, hogy birtokolják őket, és azt tehessenek velük, amit akarnak.

Nekem is sokat segített a tanfolyam. Most már tudom, hogy a dolgokat ugyanúgy el tudom intézni én is, mint a férfiak. Ez a tanfolyam abban segít nekünk, nőknek, hogy függetlenebbek legyünk és meg tudjunk állni saját lábunkon.

Milyen szerepet játszik az, amikor keresztény nőként az Örömhírről és saját hitéről beszél a résztvevőknek?

A tanfolyam az egész emberiség fejlődését tartja szem előtt. Ebbe a lelki élet is beletartozik. És még hogyha ez nem az egyház programja is, minden megvitatandó témát bibliai szöveggel kezdünk. A

programra jelentkező emberek felismerik, hogy az egyes egyházak között nincsenek határok. Egyetlen nagy családnak érezzük magunkat. A tanfolyam középpontjában az egyes résztvevők állnak. A férfiak és nők felfedezik, kik is valójában. Így nem kell kifejezetten az Evangéliumról beszélnem, a résztvevők maguktól fedezik fel azt a tanfolyam során.

Minden témát bibliai szöveggel vezetnek be. Ez azt jelenti, hogy a Bibliának egészen konkrét mondanivalója van a hétköznapi valóság számára?

Igen, saját tapasztalatom, hogy a Biblia megelevenedik. Isten nem mondja, hogy szegénynek kell lenned. Azt sem mondja, hogy elnyomott vagy alárendelt légy. Nem! Isten mindannyiunkat különlegesnek teremtett. Istennek te egy egészen különleges akarata vagy. Ilyennek teremtett téged. Mindez a tanfolyamon is elhangzik. Isten képességet és tehetséget adott neked, s ezeket itt, rövid földi életed során kell használnod. Te nem Senki vagy, te személy, Valaki vagy. Ez egyfajta újjászületés. A tanfolyam végére a résztvevők teljesen új személyiségekké válnak, meglátják, hogy a mennyország ajtaja nyitva áll.

„Isten már itt a földön jó életet ígér nekünk”

A mennyország ajtaja? Meg tudná ezt jobban világítani?

A Biblia a mennyet mint békében és boldogságban élt életet írja le. Azok, akik résztvesznek a tanfolyamon, rájönnek, hogy ez a mennyország egyáltalán nincs olyan távol, hanem már itt a földön tapasztalható. Az öröm és jólét már itt a földön valóság lehet. Isten itt a földön szán nekünk jó életet. Erre magam jöttem rá ezen a tanfolyamon.

Beszélt arról, hogy Isten hogyan viszonyul hozzánk, emberekhez, és hogy mi az akarata velünk kapcsolatban. Le tudná-e írni még közelebbről Istent ebben az összefüggésben? Milyen elképzelése van Istenről, mit jelent Isten az ön számára?

Először is olyan háttérből jövök, ahol azt tanultuk, hogy elhiggyük, amit mondanak nekünk. Az Evangéliumot a misszionáriusok prédikálták, mi pedig hallgattuk. Elfogadtuk, amit hallottunk, többet nem. Nem kételkedtünk abban, amit prédikáltak nekünk, mert azt mondták: „Ez az igazság”, és ebben hittünk is. Nem arra neveltek bennünket, hogy utánanézzünk a dolgoknak, és mélyére lássunk: Miért ez, és miért nem az? Ilyen kérdésekre soha nem tanítottak bennünket.

„Idő kell, míg Istent Anyának fogom szólítani”

Ezen a „Női megbeszélésen” hallottam először, hogy Istent anyaként, nőként is elképzelhetem. Ha a különböző bibliai szövegeket nézem, Istennek ott is különböző nevei vannak, például „Én vagyok, aki vagyok”, vagy máshol Istent a Szellem forrásának is nevezik. Gondolom, még tanulok erről. Ezen a megbeszélésen tanultuk, hogy Istenről különböző képeim lehetnek, és hogy különböző képeink vannak is róla. Elképzelhetem úgy is, hogy Atyának szólítom, meg úgy is, hogy Anyának. De hogy őszinte legyek, ez még egy kis időbe telik. Jó, hogy tanulhattam valamit ezekről az istenképekről. Talán ösztönözni fogom a nőket hazámban, hogy kiharcolják a jogot a teljes teológiai tanulmányok elvégzéséhez, mert azáltal sokat tanulhatunk. Talán egy napon a teológiát is más szemmel nézzük, és a Bibliát is a nők szemszögéből fogjuk olvasni.

Bár egyházamban jól szervezett a nőkkel folytatott munka a nemzetközi szinttől a kisközösségi házicsoportokig, mégis nagyon szomorú, hogy a nőknek nincs hozzáférhetőségük a teljes teológiai tanulmányokhoz, és csak alaptanulmányokat végezhetnek. Én például 13 évig önkéntesként dolgoztam, mert Istenemnek akartam szolgálni, de nők nem vonulhatnak be szerzetesnek. Szeretném elérni, hogy nők is mehessenek szerzetesnek, és dolgozhassanak lelkipásztorként.

Munkájához, vágyai eléréséhez bizonyára sok erőre van szüksége. Honnan nyeri ezt? Milyen szerepet játszik a hite?

Igen, ez biztos. Sok erőre van szükségem. Azt hiszem, két forrásom van. Egyedüli lánya vagyok apámnak, és soha nem felejtem el őt. Mindent, amit elérek, apámért teszem. Már gyerekkoromban is arra nevelt, hogy vezető legyek. Ezért tőle nyerek erőt, ő az egyik forrásom. A másik pedig a hitem. Ha valamit nagyon akarok, először mindig megbizonyosodom , hogy Jézus jár-e előttem. Ő beszél hozzám, utat mutat és mindent megtesz értem.

Dawa K. Sirah a Pápua Új-Guinea-i lutheránus közösség női szervezetében dolgozik, valamint oktató a „Grassroot University of Life”-on.

„Istenkapcsolatom fontosabb, mint az, hogyan szólítom meg”

Mary Mshana

Először is fel tudná-e vázolni, hogy egyházának mely területén működik Kenyában?

Egyházam női csoportjában dolgozom. Érdekeltségem van a Nemzetközi Nőtanácsban is, és hétvégenként sok időt töltök Nairobi helyi női csoportjában, ahol megpróbáljuk támogatni a nőaktivistákat a nőkért folytatott munkájukban, a lutheránus egyházban általában és a közösségekben. Ezenkívül vezetője vagyok egy programnak, mely az utcán élő lánygyermekeken és szegény családokból kikerülő gyermekeken próbál segíteni. Az egyház szükségesnek látta, hogy tegyen valamit ezekért a csoportokért. Programunkat 1994-ben 10 kislánnyal kezdtük, ma már 48-an vannak a segítségre várók. Két szociális dolgozó foglalkozik azzal, hogy az utcán felvegye a kapcsolatot a lányokkal, és meghívja őket központunkba. Ott először is megmosakodnak, enni kapnak, és sor kerülhet az első tanácsadásra is. Tulajdonképpen megpróbáljuk a lányokat valamilyen szinten fegyelmezni is, az utcán ugyanis teljes szabadságban élnek: oda mehetnek, ahova akarnak, akkor, amikor nekik tetszik, aszerint, hogy éppen mihez van kedvük. Ugyanakkor kevéssé tudnak koncentrálni egy dologra. Megpróbáljuk őket rászoktatni arra, hogy le tudjanak ülni, oda tudjanak figyelni és tanuljanak valamit. Sok gyerek aztán hivatalos iskolába kerül, a túlkoros lányokat pedig továbbképző iskolába küldjük, ahol különböző szakmákat tanulnak ki, mint pl. varrónő, szakács, stb.

A keresztény hit milyen szerepet játszik ebben a programban?

A lányok a keresztény hitről is tanulnak valamit nálunk. De amikor az utcán találkozunk velük, nem kérdezzük, keresztények-e vagy sem. Nem feltétel az sem, hogy azzá legyenek, ha központunkba jönnek. Reggelente tartunk imát, amelyen legtöbbször minden lány részt vesz, holott nem mindegyikük keresztény.

Amikor a hitéről és Istenről beszél a lányoknak, személy szerint mit tart fontosnak?

Először is úgy gondolom, hogy ma olyan vagyok, amilyen vagyok, azzal a keresztény neveltetéssel, amit anyámtól kaptam. Ő bátorított arra, hogy templomba járjak, hogy imádkozzak és Bibliát olvassak. És a Bibliából egy csomó mindent tanultam. Így pl. egyáltalán nem érdekes, más emberek mit mondanak arról, hogy ki vagy. Az a fontos, hogy Isten miért teremtett téged, és hogy milyennek szeretne látni. A Biblia arra tanított, hogy Isten mindent és mindenkit jónak teremtett, még engem is. Nem azért teremtett, hogy kisebbrendűnek érezzem vagy hogy másokhoz mérjem magam, még ha vannak is, akik azt mondják, hogy semmit nem érsz. Nem! Isten jónak teremtett, és hiszem, hogy a kezében vagyok. Isten ad bátorságot ahhoz, hogy beszéljek. Ezt különösen a gyerekekkel folytatott beszélgetésben érzem, amikor azt mondom nekik, hogy nehéz múltjuk ellenére még minden lehetséges. Isten őket is jónak teremtette. Ez a hit nagyban összefügg az önbizalom kialakulásával is.

Különös jelentősége van-e a hitnek országukban az asszonyok és lányok számára? A keresztény hitnek van-e valami sajátos üzenete számukra?

Nekem az utcán élő, gyermekeiket egyedül nevelő anyákhoz van küldetésem, akikkel tele van Nairobi. Gyakran nyolc gyerekük is van, és a férfiak egyedül hagyják őket velük. Nagyon nehéz nekik gondoskodni a gyerekeikről. Azt tapasztalják, hogy senki nem törődik velük, senki nem szereti őket, senki nem gondoskodik róluk. De Isten ott van. Az az Isten, akiben én hiszek, gondoskodik rólunk. Ezek az asszonyok arra kérik Istent, hogy hozzon békét az életükbe, és ezáltal gyakran ténylegesen éreznek is valamit ebből a békéből. Némelyikük azt mondja: „Tanárnő, én olyan szegény vagyok, hogy nincs férjem.” De én azt mondom nekik, nem azért szegények, mert nincs férjük. Ők egymagukban képesek arra, hogy keményen dolgozzanak, képességeiket használják. Néhányan így nyernek bátorságot ahhoz, hogy elkezdjenek imádkozni, és az életük kezd megváltozni.

Erőt adnak-e az imák az asszonyoknak, hogy jobbra fordítsák helyzetüket?

Igen! Ha hiszed, hogy van valahol valami jó, éppen Isten ad erőt a következő lépéshez. Az asszonyok, bár nem látták Jézust szemtől szembe, hiszik, hogy Isten tesz bizonyos dolgokat, különösen, ha életükben valami jó történik.

Le tudná-e írni pontosabban, hogyan beszél Istenről, és mit gondol például Isten férfias, illetve nőies voltáról?

Most magamról beszélek. Istent én soha nem hasonlítottam apámhoz, anyámhoz vagy valaki máshoz. A Bibliában Istent Atyának nevezik. De az én Istenem olyasvalaki, aki valahol feljebb van az apámnál, és sokkal nagyobb a hatalma. Apám és anyám mindent megadtak, ők neveltek fel, de tudom, hogy van valaki, aki „több”, mint ők – az, akit én Istennek nevezek.

Amikor a feminista teológia eszméi Kenyába is eljutottak, sokat olvastam róluk, mert érdekeltek és utánuk akartam járni. A vasárnapi iskolában megkérdeztem a gyerekeket arról, hogy mit gondolnak Istenről, hiszik-e, hogy olyan, mint egy apa. Némelyek igennel, mások nemmel válaszoltak. De akik nemmel válaszoltak, nem tudták megindokolni, hogy miért. Úgy gondolták, Isten van valahol, de többet nem tudtak mondani. Néhányan pedig azt mondták, hogy Isten olyan, mint egy nagy „papa”, aki nagyon gazdag és mindene megvan. Ez az a pont, ahol elkezdek a gyerekeknek Istenről beszélni. Emberként megpróbáljuk Istent az agyunkkal felfogni, fejünkbe begyömöszölni. Nagy Királynak, Úrnak nevezzük, személyként kezeljük, pedig ez szerintem hibás. A Biblia egészen mást mond. A Biblia azt mondja, hogy Isten Szellem, és ezt találjuk az isteni kinyilatkoztatásban is: „Én vagyok, aki vagyok. Én vagyok a kezdet és a vég, az alfa és az ómega.” Isten nem hasonlította magát senkihez és semmihez. Így felmerül az az igény, hogy a Biblia bizonyos szavait megváltoztassuk, és az „Atya” és „Úr” helyett az „Isten” szót használjuk. Mindenesetre ez nem változtat semmit a nézetemen és Istenről való gondolkodásomon.

„Sok problémát megoldana az a felismerés, hogy Isten kezében vagyunk”

A hagyomány Istent mindenhatónak írja le. Mit jelent ez az ön számára?

Először is azt, hogy mindenütt jelen van. Mindenhatónak lenni olyan erőt jelent számomra, amely nem tűr összehasonlítást. Ha tehát én mindenható Istenről beszélek és hozzá imádkozom, azt jelenti, hogy egy örökkévaló Istenről beszélek, aki láthatatlan, mindig és mindenhol jelen van, akit nem lehet elgondolni és elképzelni sem. Talán nem akarjuk, hogy ilyen és olyan legyen, és akkor a nevét is megváltoztatjuk. De nekem nem az a fontos, hogyan szólítom meg Istent, hanem hogy milyen a kapcsolatom vele.

Hiszem azt is, hogy a lényeges problémák, mint a nők kihasználása és az ellenük elkövetett erőszak, nem attól fognak megoldódni, hogyan szólítjuk meg Istent, hanem a vele való kapcsolatunktól. Vagyis hogy felismerjük Istentől való függésünket.

Meg tudná-e jobban világítani ezt az Istentől való függést?

Az ima jut az eszembe. Azért imádkozunk, mert tudjuk, hogy vannak dolgok, amiket nem ismerünk, de Isten megmutatja nekünk. És vannak dolgok, amiket az ember nem tud megtenni, de Isten képes rá. Az ima által Isten megadja nekünk, nőknek a bölcsességet, hogy a férfiakkal való kapcsolatunkon változtassunk. Mi nők nem azért küzdünk, hogy főnökök legyünk, hanem hogy egyenrangúakká váljunk a férfiakkal; azt akarjuk, hogy lássák a férfiak, hogy mi ugyanolyan fontosak vagyunk, mint ők. Véleményem szerint a nőknek először a társadalomban fennálló nemi szerepeken kellene változtatniuk, és ezt követhetné Isten nevének megváltoztatása a Bibliában.

„Azt gondolom, a nőknek különös kapcsolatuk van Istennel”

Ön arról beszélt, hogy Isten minden embert, nőt, férfit egyaránt jónak teremtett. Segíthet-e ez az istenkép megteremteni a társadalomban azt a tudatot, miszerint férfi és nő egyenrangúak?

Úgy gondolom, igen. Jó példa erre Jézus. A nőkhöz való viszonyából sok minden látszik. Például a kútnál lévő asszony a János-evangéliumban. Bár ott sok más ember is van, Jézus mégis őt küldi, hogy beszéljen róla az embereknek. Szerintem a sírnál lévő asszonyoknak is különleges a kapcsolatuk Jézussal. Azt gondolom, hogy a nőknek általában különleges kapcsolatuk van Istennel. Szerintem ez a szülésben is gyökerezik. Abban, hogy ha egy nő gyermeket vár és kilenc hónapig a szíve alatt hordja, Isten belé vetett nagy bizalma rejlik. Isten tudja, hogy mi, nők meg tudjuk ezt csinálni, ezért bízza ránk, hogy gondoskodjunk teremtményeiről. Nekem is különleges a kapcsolatom Istennel. Hogy őszinte legyek: életemben eddig még soha nem bántam, hogy nő vagyok. Büszke vagyok rá, hiszen vannak dolgok, amiket nem tudnék megcsinálni, ha férfi lennék. De nőként sok mindent meg tudok tenni.

Mary Mshana Nairobiban, a kenyai lutheránus egyház női szervezetében dolgozik.

Fordította: Steiner Krisztina

Forrás: Junge Kirche, 2001/4

Feminista mese egy férfi tollából

Ajánlom egy orvosnőnek, és minden gyógyítónak

A pokémonok világában ki olvas manapság Andersent, és ki tud meghatódni „A kis hableány” történetén? Röstelkedve ugyan „másságom” miatt, de bevallom, én. Azt ugyan még a gyerek előtt is igyekeztem tagadni, hogy helyenként meg is könnyeztem, de tény, hogy ezúttal több történt bennem, mint a „legyünk túl a gyermeki kérést kielégítő esti meseolvasáson”. Gondolataimban visszajártak a történet fordulatai, szimbólumvilága megrendítő igazságokat tárt fel bennem a női lét, a párkapcsolatok mélységéről és magasságáról. Ezért továbbmondok most ezekből néhányat nappali meseként a felnőtt hallgatóknak.

Az elvágyódás ugyan egyetemes, ezúttal azonban a vízi király legkisebb lányának érzésvilágán át sajdul belénk ismerősen: Miért is ide születtünk, miért ide kötnek a testvéri, rokoni szálak, szülőföldünk szín-, szag- és ízvilága? A vágyak megváltoztatnak bennünket, és egy idő után mindennapjaink tartozékai – akárcsak a vízi királyleány számára a korálpalota a maga borostyánköves ablakaival – már nem értékesek többé. Mert őt is vonzza a „másvilág”, amelyet fantáziájában a tenger fölé bukkanók élményfoszlányaiból rak össze a meglévőnél csalogatóbb valósággá. Meg kell adni, ez nemcsak afféle anyagi irányultságú elvágyódás! Megjelenik egy végzetesen női jellemvonás is: a királyleány kevesli, hogy mint egyike a vízi lényeknek, ő is mindössze 300 évig él, és aztán habfoszlánnyá válik. Szeretné magáénak tudni az embervilág kiváltságát, a halhatatlan lelket, még ha ez rövidebb élettel jár is. A magasabb rendű lét letéteményese és közvetítője a boszorkányos ajánlat szerint a férfi, mégpedig az, aki képes szeretni, de nem is akárhogyan: úgy, hogy örök hűséget esküszik neki, és övé minden gondolata. Ez, úgy tűnik, amolyan átokdiktátumként „átmentődött” a XXI. századra: a nő a férfi által juthat magasabb életminőséghez.

Kitartóan elvágyódni nem lehet büntetlenül. A vágyak előbb-utóbb lehetőséggé válnak. A kis hableánynak is megadatik, hogy 15. születésnapján odaszegődhessen az embervilág fényárban úszó hajójához, ahol a földi király személyében felismerheti másvilági másik felét. Ebben a létminőségben azonban a fény és az árnyék egyszerre van jelen, ünneplő ragyogás és komor viharfelhők, felhőtlen tánc és élethalálharc a hajótöröttek hullámcsatájában. A kis hableány ismerete, eligazodási képessége a mélységi erők világában életmentő: szárazföldre juttatja öntudatlan állapotú, hajótörött kedvesét. Talán ezen a ponton is meg lehetne állítani a történetet, és felsorakoztatni azokat a nőket, akik megmentőjévé váltak egy hajótörött kedvesnek, akit lehetett teljes intenzitással szeretni, amíg még nem tért magához!

A kis hableány már itt kóstolót kap a szerelem és szenvedés együtteséből, hiszen választania kell: övé lehet a királyfi, ha elpusztul a tenger mélyén, vagy pedig életben marad, de egy másik világban, a számára idegen szárazföldön.

Megadatik neki a „megtaláltam az igazit” élménye, de ez nem páros felismerés, ezért gyötrelmes, magányos tudás. Akit szeret, az egy másik világban él, elérhetetlenül másikban, akik pedig valóban féltik, szeretik a vízi királylányt, a családtagjai, azok kegyetlenül realisták: „Úgy sem lennél jó neki, mert iszonyodna a halfarkadtól” – keserítik. A másvilág más értékrendje fokozza egyébként gyönyörű teste iránt érzett elégedetlenségét. Vagyis majdnem tökéletes a teste, csak éppen ne lenne halfarka. Kevés nő akad, aki ne szenvedte volna el valaha a tükör előtt a divatdiktátorok által halfarokká lefokozott testrésze, esetleg annak mérete, súlyfeleslege miatti kínt, miközben kedvese tetszése elnyerésével kapcsolatos esélyeit latolgatta. A kis hableánynak sem számít, milyen árat kell fizetnie érte, vállalkozik a boszorkányos operációra, amellyel a fájdalom véglegesen a testébe költözik. Szert tesz emberi lábakra, de a tetszeni akarás iszonyatos kínokat okoz. Posztmodern mese ez, mert nem ő az egyetlen nő, aki fájdalmas öncsonkítás (vagy implantáció) árán mosolyogva kínlódja „széppé” magát az ügyeletes királyfi előtt.

És megéri vajon a véráldozat? A kis hableánynak úgy tűnik, igen: tündéri táncával sikerül néhány pillanatra elvarázsolnia a királyfit, de annyira mégsem, hogy annak szeméről lehullna a pikkely, és felismerné a kis hableányban élete megmentőjét, lényének másik felét. Elfogadja kedvességét, érzi szeretetét, használja barátságát, sőt viszonzatlanul sem hagyja, olykor „testvérhúgaként szereti”. Ennél a részletnél is kilométer hosszú sorokban tolonghatnának azok a nők, akiknek sorsává lett ez a fajta „testvérhúgosított” szerelem, és némán tűrték azt, mint a kis hableány, aki kegyetlenül magas áron szerezte meg a teste iránti férfielismerést: cserébe oda kellett adnia varázslatosan szép hangját, az önkifejezés művészi szintű, bal agyféltekés változatát. És megint az örök női végzet: a nem kommunikálható szerelem. Pontosabban a csak nem szavakkal kifejezhető érzésvilág. A tudás, amely nem tudatható. A történet, amely kettejüket kapcsolná össze, de nem elmondható. Az elnémított szerető, aki ki van szolgáltatva annak a vágyának, hogy a férfi beszéd nélkül is értse, tudja, amit ő tud. De a férfi férfi. Elérhetetlen messzeségben kutatja azt, aki pedig ott van mellette, s akire éppen azért nem ismer rá, mert az túl könnyű, magától értetődő lenne. Mert régen rossz, ha őt találják meg, és nem ő talál rá kedvesére. Ő továbbra is keres, és végül boldog, mert rátalál valakire, akiben igazinak mondhatja a hamisat, akiben felismerni véli megmentőjét, akit életadónak tud, aki az örök nőt jelenti számára – és ezt a boldog „tudást” megosztja húgosított társával, akit örömével halálra gyötör. A kis hableánynak kell végighallgatnia a kommunikálható szerelem diadalát. De a némák teherbírása sem végtelen!

A hamis-igaz földi királykisasszony pedig hallgat, mint a sír. Nem fedi fel titkát, meghagyja szerelmét a boldog tévedésben, és nem mondja meg, hogy nem ő volt élete megmentője. Learatja azt, amit nem ő vetett. És ez a férfihit tartósabb köteléknek bizonyul a testközeli valóságnál. Ezek a tévedéses „boldogság-változatok” ma is szembejöhetnek velünk az utcán!

A kis hableány tragédiája, hogy elhagyta éltető közegét, a vízi világot, amely így átoperáltan már nem lehet többé éltetője. Nővérei hiába hoztak súlyos áldozatot azzal, hogy ékességüket, selymes hajukat adták el a varázs megtöréséért, a vízi királylány már végzetesen elszakadt a családjától. Nem képes megfizetni a visszatérés árát, vagyis azt, hogy halálba adja vágyait és álmát, hogy kést fogjon szerelmére, aki részleges szeretetével öntudatlanul is a halálba kergeti.

A boldog végkifejlet iránti igényünk kielégítetlenül maradna, ha nem vigasztalódhatnánk az Andersen kreálta „feminista” befejezéssel. A kis hableány tengerbe vetett, fehér habbá foszló testét a levegő leányai fogadják magukhoz.

Úgy megkérdezném Andersentől, vajon miért nem koedukált ez a föld fölötti még-nem-mennyország? Talán mert a férfiért való teljes lemondás, odaáldozódás nőnemű sajátosság? Vagy ebben törik meg a varázs, és mintázódik meg az, hogy a magasabb létminőség mégsem csak a férfi közvetítésével érhető el? Talán nem véletlen, hogy az a női erő, amelyből a kis hableány olyan végzetesen túlköltekezett, most a levegő leányai között talál magára és frissül fel, hogy bírja majd a még magasabb létminőség, a mennyország kihívását, a nemek jelentőségének feloldódását.

Mégiscsak boldog végkifejlet az, hogy van egy világ, egy láthatatlan női szolidaritás, amely képes kiemelni a párkapcsolatok adott esetben nőnemű hajótöröttjeit, és újra megtanítani őket élni, méghozzá egy magasabb létminőségben. A történet ma is üzeni, hogy aki szeret, aki igazán szeret, azé a teljes világ: ismerheti a tenger mélységeit, a szárazföld gyötrelmes boldogságát és az átváltozás levegő-könnyűségét is.

Vörös Éva

Egy csodálatos lány: a No. 1 magányossága

Kenyai tartózkodása során hallotta Erzsébet nővér a következő történetet. Kenya gimnáziumainak országos sportvetélkedőjén megrendezték a lányok hosszútávfutó versenyét is. Már néhány kör után megmutatkozott, hogy az egyik lány összehasonlíthatatlanul gyorsabb, mint a többi iskola képviselője. Könnyedén és erőteljesen futott el mellettük.

A tornatanárok és az edzők minden részeredmény után egyre izgatottabbak lettek. Csak nem fogja ez az ismeretlen lány megdönteni az országos rekordot? Egy új „száguldó csillag" karrierjének kezdetén állnak talán?

Amikor becsöngették az utolsó kört, a fiatal lány körülnézett, és megállapította, hogy társnői messze lemaradtak tőle. Ahelyett hogy belefogott volna a hajrába, egyszercsak piszmogni kezdett. Lépései egyre lassultak, a többi futótól való távolsága másodpercről másodpercre zsugorodott. „Fuss, kislány", kiáltották az edzők, „fuss!" De ő hagyta, hogy a mögötte lévő behozza, rámosolygott, s az szintén csökkentette tempóját. Így történt végül is, hogy minden lány egyszerre haladt át a célvonalon.

Az edzők magukon kívül voltak. „Beteg vagy?", kérdezték. „Nem", mondta a lány. „Izomgörcsöd volt?" „Nem." „Új országos rekordot érhettél volna el! Minden szükségessel el vagy látva egy nagy karrierhez! Miért ajándékoztad el a győzelmet?" „Olyan unalmas volt ott elöl", mondta a lány. „Sokkal nagyobb élvezetet jelent a többiekkel együtt futni."

Az edzők szóhoz sem jutottak.

„Nem csodálatos?", kérdezte Erzsébet nővér, egy amerikai apáca, aki Dél-Szudán polgárháború és nyomor sújtotta emberei között él.

A kenyai lány története szinte hihetetlennek tűnik, mert ellene mond mindannak, amit egyedül helyesként állítanak be nekünk. Akinek megvannak a képességei ahhoz, hogy ő legyen a No. 1, annak minden erejével erre kell törekednie! Aki nem úgy viszi bőrét a vásárra, hogy a lehető legnagyobb nyereségre tegyen szert, ostobának számít. S az sem igazi nyerő típus, akiben nincs meg a konkurenciával szemben szükséges keménység. A médiák örökösen a legújabb „szupertehetséget", az „új arcot", a „megasztárt" keresik.

Egyedül a részvétel a fontos – hangzott egykor az olimpiai játékok mottója. A fiatal kenyai lány ösztönösen megszívlelte ezt. Megmutatta tehetségét, de a társnőivel való közösség fontosabb volt számára, mint a fölényes győzelem. Ez a történet egzotikus módon nem-tipikus. A mai sport azt a könyörtelen versengést tükrözi, amely a gazdaságot és a pénzvilágot uralja. A bankok és a konszernek „fuzionitisze" rávilágít az első helyért, a csúcspozícióért és a hatalmi egyeduralomért vívott örökös harcra. Aki az ilyen összeolvadások során a rövidebbet húzza, azt vesztesként bélyegezik meg. „The winner takes it all", mondják. A győztes minden elhappol. De mit áldoz fel? A kenyai lány megsejtette, milyen magányos és hideg lesz az élet, ha az ember egészen egyedül áll a csúcson, s hogy a hegemóniáért drágán meg kell fizetni, nevezetesen a közösség, a közelség és a barátság elvesztésével. A verseny csak a dolgok egyik oldala. Éppoly fontos az együttműködés és az együttérzés. Azt hiszem, ezek miatt érdemes élni.

Geiko Müller-Fahrenholz

Forrás: Publik-Forum, 2001/6

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!

Nagyon tetszett a 2001. decemberi számban Király Ignácz cikke a családról, valamint Steffensky írása az extázis bálványozása ellen. Külön élvezet volt a Pál tételeiről szóló szatíra. Hosszabban szeretnék hozzászólni viszont a vitaindító tanulmányhoz.

Nagy kérdőjel áll a cikk címe után: Minden férfi bűnöző? A szerző szinte pert folytat, és vádolja az anyákat: sírni, bőgni hagyták újszülöttjeiket, és ezzel egy életre megsebezték identitásukat.

A pszichológusok bebeszélik nekem: gyerekkoromban, talán anyám hasában történt valami; nem én vagyok a hibás, nem én vagyok az oka, én nem vagyok felelős, én ártatlan vagyok.

A cikk paranoiát tükröz, azaz olyan nagyzási és üldözési tébolyt, olyan téveszmét, amely mellett a szellemi működés logikus marad. Elferdíti a tényeket, márpedig az újságírásban a vélemény ugyan szabad, de a tények szentek és sérthetetlenek.

Én azt tapasztaltam már gyerekként a húgomnál: a baba csak akkor sír, ha éhes, vagy vizes a pelenkája. Nem rég született meg a dédunokám. Fél év után, a kötelező orvosi ellenőrzésen panaszkodott a mamája: kisbabájuk csak kettőjük között hajlandó aludni. Az öreg gyermekorvos visszakérdezett: Mit gondol, az én gyerekeim hol aludtak?

A cikk elismeri ugyan a változást a hetvenes évek óta, de hát akkor kikre vonatkozik? A klinikai ambulanciákon jól ismerik a különböző stílusú pácienseket, azoktól kedve, akik lélegzetvétel nélkül, egyfolytában ordítanak, azokig, akik amíg karon ringatják őket, elalszanak, de abban a pillanatban, amikor lefektetik őket, ordítanak. Orvosi vélemény a síró babákról: erős akaratúak, érvényesülni fognak. Csak egyre figyelmeztet az orvos: Az apa csak azzal okoz helyrehozhatatlan sérülést az agyban, ha dühében felemeli és *rázza* a babát.

Az író maga mondja, hol van a kutya elásva. Azt mondja: „Elképzelem, hogy egy belső hang felkiált a kisbabában." Ez az elképzelés fikció, agyrém, amelyet belevetítve a gyerekbe, azt a következtetést vonja le, hogy a fiúk a túlzott anyai szeretet miatt félni fognak a nőktől. Nevetséges, kitekert gondolkodás.

A cikk címe a német eredetiben tulajdonképpen a harmincas évek egyik slágere: „Die Männer sind alle Verbrecher, ihr Herz ist ein finsteres Loch, aber lieb, aber lieb sind sie doch." A férfiak mind bűnözők, sötét lyuk a szívük, mégis, mégis oly kedvesek.

Tisztelettel:

Kiss Vincent
Ausztria

Tisztelt Szerkesztőség!

Nagyszerű, lendületes és lebilincselő Vörös Éva Női istentörténetek című meditációja a 2001. decemberi számban. Gondolom, főleg azok számára (ezek közé tartozom én is), akiknek nem mindennapi olvasmányuk az Ószövetség vérgőzös, kegyetlen történetei.

Gratulálok, s remélem, lesz folytatása meghökkentő és elgondolkodtató írásának!

Üdvözlettel:

Nagy András
Budapest



Leszkay András bácsi Moha-meséje

A rejtély

Ma azt szeretném elmondani nektek, miként fejtettem meg kisfiú koromban egy különös rejtélyt.

Történt egy nyáron, hogy ismét vándorcirkusz ütötte föl sátrát a völgybéli falucskában. Jómagam vagy nyolc-tíz törpeházai kisfiúval együtt siettem le a vasárnap délutáni előadásra, s már odalent a völgyben, de még az erdő mélyén egyszerre csak szembetalálkoztunk egy kislánynyal. Látszott a kislányon, hogy kiránduló, szülei bizonyára a közelben telepedtek le valamelyik tisztáson, ő meg elcsatangolt tőlük egy kicsit. Amikor megpillantott minket, örvendezve elmosolyodott, felmutatott a hegyoldalra, a lombok közül kifehérlő házikóra, és azt kérdezte: „Törpécskék..., ugye az ott Törpeháza?” Nem szerettünk volna elkésni a cirkusz előadásáról, s egyikünk, hogy elejét vegye a beszélgetésnek, no meg tréfából is így felelt neki: „Törpeháza? Haj, messze van ide Törpeháza!” Én meg visszafordulva, mert ekkor már el is csörtettünk a kislány mellett, még ezt is hozzátettem: „Azért sietünk ennyire, hogy legalább reggelre odaérjünk!” Ezen mindnyájan nevettünk egy nagyot, s én néhány perc múlva már el is felejtettem ezt a találkozást, de mikor hazafelé menet ugyanott jártunk, eszembe jutott a kislány csodálkozó, sőt elszomorodott arcocskája. Látszott rajta, hogy tudja: nem méltatjuk igaz feleletre, be akarjuk csapni, s egy kis kellemetlen érzés támadt bennem, amiért magam is részt vettem barátságtalan viselkedésünkben. Társaim azonban a cirkuszi mutatványokról beszélgettek, s hamarosan ismét megfeledkeztem a kislányról. A következő vasárnap megint arra jártam – ezúttal magamban –, s megint találkoztam ott valakivel: egy kiránduló kisfiúval. A kisfiú is felmutatott a házikókra, és ő is azt kérdezte: „Törpécske..., ugye az ott Törpeháza?” Ekkor is siettem – a kisöcsém, Ugribugri elcsatangolt valamerre, őt kellett megkeresnem –, nem álltam hát meg most sem, mentemben azonban így feleltem a kisfiúnak: „Úgy van, pajtikám! Az Törpeháza! Kérd meg a szüleidet, hogy menjenek fel veled!” Ennyit mondtam és siettem tovább. De bármennyire siettem is, egyszerre csak megálltam. Megdöbbenve bámultam magam elé a levegőbe, és most már kénytelen voltam komolyabban is elgondolkozni múltkori viselkedésemen. Keresnem kellett volna Ugribugrit, de én csak álltam, álltam és töprengtem, hogyan volt lehetséges, hogy megszomorítottam a múltkor azt a kislányt? Hogyan volt lehetséges, hogy hazudtam?... Rejtélyre bukkantam magamban, és nem tudtam megfejteni. Ugyanennek az esztendőnek az őszén már itt Budapesten jártam iskolába, és itt is laktam. Szeptember vége felé természetrajztanárunk elvitte kirándulni az osztályt a Hűvösvölgybe. Külön villamos jött értünk reggel az iskola közelébe, s meg is várt minket a hűvösvölgyi végállomáson. Amikor délután ismét felszálltam rá, többedmagammal kinn maradtam a kocsi hátsó peronján, s már vártuk az indulást, amikor észrevettük, hogy egy öreg bácsi siet villamosunk felé. Mindkét kezében gyümölccsel megrakott kosarat cipelt, s nyilván nem vette észre, hogy villamosunk különjárat. Mi akkor már becsuktuk magunk mögött a kocsi ajtaját, a bácsi tehát, hogy ne kelljen letennie a kosarakat, felszólt nekünk: „Nyissátok ki, gyerekek!” Egyikünk, aki minden efféle csínyben vezetőnk volt, ránk kacsintott, aztán kitárta az ajtócskát, és csúfondáros udvariassággal mondotta: „Tessék parancsolni!” A bácsi felcihelődött kosaraival, s a villamos tüstént elindult. A többit gondolhatjátok. A következő megállónál le kellett cipekednie, s szidott minket, amiért nem figyelmeztettük. Az az osztálytársunk azonban, aki csínyünket irányította, ártatlan képet vágva feleselt vele: „De hiszen nem kérdezte a bácsi, hogy milyen villamos ez! Csak ránk parancsolt, hogy nyissuk ki az ajtót.” Amikor ismét megindult a villamos, nevetésben törtünk ki, s valamelyikünk ki is mondotta, amit éreztünk: „No, ez remek hecc volt!” Néhány nappal ezután Budapesten járt édesapám. Együtt ebédeltünk, aztán kikísértem a Nyugati pályaudvarra. Amikor kiléptem a pályaudvar épületéből, hallottam, amint útbaigazít valaki egy öreg nénit: „Ha a Margit-hídhoz akar menni, ott szálljon fel akármelyik villamosra.” Már jócskán elhagytam a mutatott villamosmegállót, amikor eszembe jutott, hogy azt is meg kellett volna mondania, melyik irányba utazzon a néni, hiszen bizonyára vidéki, s nem tudja, merre van a Margit-híd.



Visszatekintettem, és igazolódott a sejtésem, a néni a Rákóczi út felé haladó villamosok megállójánál várakozott. Ekkor azonban már jött is egy villamos

a Margit-híd felől, s a néni felszálláshoz készülődött. Rohannom kellett hát, s még sikerült is felszállás előtt elébe perdülnöm: „Ne erre tessék felszállni! A túlsó oldalon, a Margit-híd amarra van!” Már indultam is hazafelé, de néhány lépés után – akárcsak nyáron odahaza az erdőben – megint meg kellett állom, és csodálkozva bámultam magam elé a levegőbe. Eszembe jutott, hogy nemrégiben hasonló esetben nem igyekeztem felvilágosítani a tévedőt, hallgattam, sőt még mulattam is a rovására. Ismét csak álltam, álltam, és töprengtem, mi lehet az oka, hogy olyan helytelenül viselkedtem a múltkor? Hogyan volt lehetséges, hogy akkor nem segítettem? De még most sem tudtam megfejteni ezt a különös rejtélyt.

A tél elején színházba ment az egész iskola. Hallottam ugyan, hogy mi a címe a színműnek, amelyet látni fogunk, de nemigen törődtem vele. Az volt a fontos mindannyiunknak, hogy délelőtt lesz az előadás, a tanítás tehát aznap elmarad. Mulattunk volna mi akkor is, ha szomorújátékot adnak. A darabban azonban igen sok alkalom volt a nevetésre, s hamarosan kitaláltuk, miként csinálhatunk „heccet”, „murit”, „zrit” a nevetésből is: A nevetés ürügyén teljes hangerővel s ütemesen bömböltük: „Ha-ha-ha!” S ha szívből nevettünk, csakis azon nevettünk szívből, hogy milyen jól kifundáltuk ezt a kópéságot. S minthogy folytonosan a „hecc-alkalmakat” lestük, magából a színműből természetesen alig értettünk valamit. Azt sem értettük, miért jött be az egyik színész szamárfővel, arra azonban nagyon jól kapóra jött az a szamárfő, hogy eszünkbe juttassa az i-ázást. S ettől kezdve a „ha-ha-ha” helyett, szánkat kezünkkel eltakarva, harsányan üvöltöttük: „I-á! I-á! I-á!” Amikor az előadás végén dülöngve jókedvünkben s a sok nevetéstől szinte fájó hasizmokkal kitolongtunk a színházból, úgy éreztem, hogy még sose mulattam ilyen nagyszerűen.

Már többször is beszéltem nektek gyermekkori barátomról, Béla bácsiról, a festőművészről. Béla bácsi minden második-harmadik héten meghívott engem magához, elvitt sétálni, kirándulni, vagy múzeumba, színházba. Ugyanebben az iskolai évben, körülbelül februárban ismét a vendége voltam egy iskolai szünnapon, s délután a Nemzeti Színházba mentünk, a Szentivánéji álom előadására. Ezen az előadáson igen nagy meglepetés ért engem. Az első jeleneteket még abban a tudatban néztem, hogy először látom ezt a színművet, amikor azonban másodszor lebbent szét a függöny, és megláttam az athéni bohókás kézműveseket, egyszerre csak ráeszméltem, hogy ez az a színmű, amelybe beleiáztam, s amelyet tulajdon kiáltásaim, rendetlenkedéseim miatt nem értettem meg. Most nagyon tetszett. Meg tudtam érezni, hogy lángeszű költő alkotása, s azon az estén, amikor ágyba kerültem, ismét töprengenem kellett a különös rejtélyen: Miként volt lehetséges, hogy ennek a remekműnek az előadásán kiáltozásra, iázásra nyitottam a szám? A rejtélyt azonban csak két-három hónap múlva fejtettem meg, mégpedig egy szintén meglepő esemény következtében s egészen váratlanul.



Budapest ligetes részén, a Farkasréten laktam akkoriban, szüleim ismerőseinek kertes házában. Egy reggel, amikor iskolába mentem, egy ház mellől a kerítéshez szaladt egy fiatalka pumi, és barátságos farkcsóválással kísért a kerítésen belül. Délben már kibújt hozzám a kerítés alatt, másnap reggel pedig már a hátára feküdt, hogy vakargassam a hasát. Igen megbarátkoztunk, s ettől kezdve mindennap kétszer kibújt hozzám. Reggel elkísért az utca végéig, délben meg a kapunkig. Minthogy nem tudtam a nevét, barátságom jeléül, s mert igen kicsike volt – Törpécskének szólítottam.

Egy napon aztán az történt, hogy amikor délben befordultam az utcácskánkba, négy-öt idegen kutyával találtam magam szemben. Ott száguldoztak, kergetőztek az utca elején, s amikor megpillantottak – minthogy nem ismertek – rám támadtak vad, ellenséges csaholással. Hogy távol tartsam őket magamtól, mentemben le-lehajoltam, mintha követ szednék föl, közben azonban már előre mulattam rajtuk, mekkorát fognak nézni, ha majd Törpécske kertjéig érünk: kibújik hozzám az én kedves pumi barátom, örvendezve ugrál a kezemhez, aztán hátára fekszik, én meg vakargatom a hasát. De Hajh..., nem így történt. Kibújt ugyan Törpécske, de látva és hallva, hogy társai mind csaholnak rám, tétovázott: barátságos legyen-e vagy ellenséges. Csak egy pillanatig tétovázott. Aztán a csaholók közé ugrott, vad vakkantásokkal lökögette felém a fejét, s még csattogtatta is rám a fogacskáit. Én meg csak álltam, álltam az ugató kutyák gyűrűjében, szomorúan bámultan Törpécskére, és megértettem a rejtélyt.

Másnap reggel pedig, amikor Törpécske ismét a hátán feküdt előttem, hasvakargartás közben így beszéltem hozzá: „Ejnye- bejnye, csirke csípje..., be csúnyán viselkedtél tegnap, Törpécske: megugattál engem, a barátodat, s csupán azért ugattál meg, mert a társaid is ugattak. De nem tehetek neked szemrehányást, hiszen magam is ugyanilyen csúnyán viselkedtem, amikor többedmagammal voltam az erdőben, a villamoson, a színházban. Azért viselkedtem helytelenül magam is, mert én sem bírtam kivonni magam rosszalkodó társaim hatása alól. Nekem azonban akkor is helyesen kell viselkednem, ha társaim helytelenkednek, hiszen én nem vagyok kutya, hanem ember.” Azzal búcsúzásul megvakargattam a füle tövét, és siettem az iskolába.

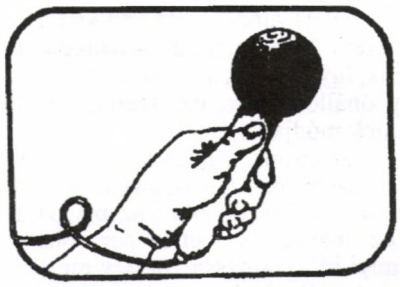

„A szeretet meghagy szabadnak”

*„**Kőszegi Tamásné Rihmer Melinda** vagyok. Nagyon a tenyerén hord engem a Jóisten, egyrészt, mert ismerhetem Őt és barátomnak tudhatom, másrészt, mert van egy csodálatos férjem, hat gyerekem. És van nagyon sok testvérbarátunk. És úgy gondolom, hogy jó úton járok, csak haladni kell rajta” – mutatkozott be Melinda a pécsi Remény Rádióban, mikor nemrég meghívták, meséljen arról, mit is jelent járni ezen a jó úton, amelyen most mi is elkísérhetjük őt egy darabon.*

Hogyan indultál el ezen a „jó úton”?

A legfontosabb örökség, amit szüleimtől kaptam, hogy nagyon szerették egymást. Ez volt a legtermészetesebb. Magától értetődő, teljesen biztos alap volt. Egyvalami zavart csak gyerekkoromban. Apám megyei bíró volt, s kénytelen volt a szakmájában dolgozni, nem tehette azt, amit sok pályatársa, hogy elmegy kubikolni, mert fizikailag gyenge volt hozzá. Hogy anyám otthon maradhasson velünk, apu dolgozott, de ehhez nagyon sokszor kompromisszumokba kényszerült. Közben mi templomba jártunk, de ezt titkolni kellett. Ez nagyon zavaró volt. A Bokor ezért is lett számomra olyan fontos, mikor 1973-ban megismertem. Ott az volt a természetes, hogy az ember vállalja hitét, vállalja a következményeket, a zaklatást, a börtönt, mindent. Csodálatos volt ezt megtapasztalni.

Hogyan ismerted meg a Bokrot?

Egyik bátyám révén kerültem el egy szentírás-elemzésre, ami nagyon fellelkesített. `73-ban voltam először lelkigyakorlaton. Ott tértem meg, a spontán, hangos ima hallatán. Először hallottam olyat, hogy valaki saját szavaival, hangosan imádkozik. Azt gondoltam, hogy vagy hülyék ezek, mert olyasvalakihez beszélnek, aki nem is létezik, vagy... az a valaki ott van. És ott volt. Szinte tapinthatóan volt ott. Teljesen biztos pont az életemben azóta is.

A következő években elkezdtem Pécelre járni, Mlecsenkov Öcsiék közösségébe, s ezzel párhuzamosan, talán egy kicsit előbb is, kialakítottuk a mi közösségünket itt Pécsett. Így egyszerre vezettem közösséget, és jártam táplálkozó közösségbe, rögtön a Bokorba kerülésemtől. Közben – ‘75 és ‘78 között – egészségügyi főiskolára jártam Pestre.

Hogyan alakult ki a pécsi közösség?

Későbbi férjemmel 19 évesek voltunk, a többiek úgy 14 évesek, s valamennyien egy „normál” hittan résztvevői. Kezdtük már kinőni, így elkezdtünk külön is összejárni, beszélgetni, hetente. Ez 29 éve tart. Az egyik legkorábbi közösségi szerveződés voltunk Pécsett. Ennyi idő alatt persze sok ember fordult meg körünkben, hiszen ez egyetemi város, sokan eleve úgy jöttek, hogy a pécsi öt évükre szeretnének csatlakozni hozzánk. 70-80 ember biztosan volt köztünk hosszabb-rövidebb időre. Úgy tapasztaljuk, hogy aki elkerült tőlünk, az is gyűjtött maga köré embereket az új helyén. Valamilyen módon mindenki folytatja.

A nevünk pedig Gyurgyóka közösség. A gyurgyalag, melynek népies neve a gyurgyóka, gyönyörű, sok színben pompázó madár. A közösség neveként arra utal, hogy mindenkinek a saját színét kell ragyogóvá tennie, s akkor nagyszerű lehet az összhatás, gyönyörűen tudunk az Úrnak együtt énekelni. Egyébként nagyon sok természetbarát, hobbimadarász van köztünk. Ráadásul – ezt a lányok fedezték fel – a gyurgyóka azon kevés madárfaj egyike, amelynél a tojó ugyanolyan gyönyörű, mint a hím.

Sok mindent átéltünk már közösségként a csaknem három évtized alatt, a pénteki találkozókon kívül is voltak, vannak programjaink, és sok mindenkivel van kapcsolatunk Pécsett. Itt soha nem volt akkora feszültség, mint máshol, a Bokor és a katolikus egyház hagyományos részei között. A hetvenes évek közepétől rendszeresen találkoztak az ifjúsággal foglalkozó papok és civil vezetők, baráti együttlétek formájában, voltak más közös pécsi programok is (például pálos misék), és mindebben mi is mindig jelen voltunk. Pálos misét is vállaltunk a Gyurgyókával. A pécsi taizéi találkozón mi vállaltuk a málomi templomot és a kertvárosi szállásszervezést.

Ennek megvolt az az előnye, hogy nem hittek kapásból a hivatalból rólunk terjesztett rágalmaknak. Akármit hallottak, tudták, hogy lehet velünk együtt dolgozni. A személyes ismeretség többet számított, mint az Állami Egyházügyi Hivatal vagy a katolikus egyház véleménye. Sose volt nagy, zavaró konfliktus köztünk. Nem szigetelődtünk el. Úgy tapasztaltam, sokan akarnak hozzánk hasonlót az egyház más részeiben is, akár az erőszakmentességre is nyitottak, de jól érzik magukat ott, ahol vannak, és nagyszerű dolgokat csinálnak. Cserbenhagytuk volna ezeket, ha azt mondjuk, hogy Istent elfogadjuk, de az egyházat nem. Minden felekezetben vannak hozzánk hasonlók. Én magam sosem akartam elhagyni a katolikus egyházat, itt jó helyen vagyok. A lelkiismeretem a mérce, azt követem keresztényként, katolikusként.

A vasasi egyházközségi képviselőtestületben is dolgozom egy ideje, vegyes érzelmekkel. Mindent meg kell tenni, hogy a katolikus egyház hasonlóvá váljon Isten róla alkotott elképzeléséhez. Ha nem kérnek olyat, amit nem látok jónak, szívesen vagyok és dolgozom ebben a körben. Mindig sokat kell egyengetni, békességteremtő módon fellépni. A falubeli ifjúsággal foglalkoztam sokat, de bérmálkozásuk óta csak a jó kapcsolat maradt meg az egyes emberekkel. Kicsit csalódás ez nekem, hiszen éveken át szombat esténként itt voltak dizsi helyett, kosaraztunk, kirándultunk, mindent bevetettem, hogy megértsék, a kereszténység nemcsak idáig terjed, hanem nőjenek felnőtt kereszténnyé, reméltem, hogy együtt maradnak, maradunk, de szétment a csoport.

Ma is kapcsolatban állunk sok keresztény szerveződéssel a megyében. Az adventista testvérekkel például együtt osztottunk ételt a hajléktalanoknak tavaly télen, minden hétvégén, Pécs két pontján. Nagyon sok jó beszélgetésre volt alkalom így. Adásunknak a hazai rászorulók mellett a harmadik világbeliek – Cedric Prakash atya iskolahálózata Indiában – is részesei.

Tizenhét éve tartozunk egy ökumenikus házas kisközösséghez is, ez fontos része életünknek.

Mesélj a vasasi „főhadiszállásról”, ahonnan rendszerint kiindul a közösségi szervezés!

Ennek kialakulása szorosan összefügg a Gyurgyóka történetével... Közösségünk szeretett volna életközösségbe költözni, de tervünk megbukott azon, hogy hol, mit csináljunk, hogy legyen. Feladatból kell kinőnie a kommunának. Nálunk nagyon különböző elképzelések voltak és persze félelmek. Maga a folyamat nagyon jó volt, mert rávilágított, hogy mi fontos az életünkben, és milyen megkötözöttségeink vannak, milyen dolgaink vannak, amelyek nem rosszak éppen, csak kötődünk hozzájuk, és nem tudunk tovább lépni.

Végül is egy házaspár a közösségünkből megelégelte ezt az egy helyben toporgást, ők a maguk részéről döntést hoztak, s „aki bújt, aki nem” alapon kijöttek ide Pécs-Vasasra. Tamás segített nekik a kiköltözésben, abban a biztos tudatban, hogy éppen ide mi úgysem jövünk sosem. Csakhogy a mellettük levő ház udvarán három diófa volt... És a házat árulták. Sokat imádkoztunk, hogy megtegyük-e ezt a lépést. A következő nyáron eladtuk a panelt, megvettük a diófás házat. Ennek nyolc éve. Sosem bántuk meg. Nagyon különbözünk ettől a szomszéd házaspártól, de minden jól alakult: az együtt töltött esték, a gyerekeink, ahogy együtt nőnek, a dolgok közös használata, az abszolút bizalom egymásban. Az egymásnak tartott tükör. A röhögős baráti együttlétek, és hogy ugyanakkor merünk tanácsot adni, kritizálni. Jobban tudunk segíteni egymásnak így, hogy rálátunk egymás életére.

Számomra az emberek, az emberi kapcsolatok a legfontosabbak; legjobban beszélgetni szeretek, buszmegállóban, kertben, boltban, utcán. Ha elugrom a boltba „egy negyedórára”, a gyerekeim kinevetnek: tudják, hogy nem kerülök haza egyhamar. Mindenkit rövid időn belül megismertem itt Vasason is, amikor ideköltöztünk. Nem azért csinálom, hogy a bizalmukba férkőzzem, hogy „elsüssem” a jó hírt, nem „halászási programmal” megyek, nem is szeretem ezt a képet, fensőbbségesnek találom. Úgy érzem, nem ez a fontos, egyszerűen a másik a fontos, olyan érdekes szeleteit lehet így megismerni az életnek, hogy kinek mi lényeges, a másik miért olyan, amilyen, miért úgy viselkedik, miért úgy dönt, ahogy.

Hogyan illeszkedik mindez a családotok életéhez? Hogyan alakult a családotok története?

Tamással tizenkét évig voltunk osztálytársak, a főiskola befejezésekor házasodtunk össze. Volt időnk végiggondolni, hogy a saját életünkben mi mindent, hogyan akarunk majd csinálni. Szüleinktől teljesen függetlenként akartunk már indulni is, és kezdettől elvártuk, hogy tartsák tiszteletben döntéseinket. Persze voltak konfliktusok. Az esküvőnkre rövid ujjú menyasszonyi ruhát kértem kölcsön, anyukám meg ragaszkodott a keszty̋ühöz, és mivel ezt nem tudta rám erőszakolni, csipkeujjat csinált a ruhának, fodorral. Négyszer festette át, hogy ugyanolyan színű legyen, mint a ruha. Ez annyira nem illett hozzám. Ebből tudom, hogy felőlem a gyerekem akár lila pöttyös bikiniben is esküdhet majd, nem szólok bele. Mindent összevéve, talán túl kemények voltunk kezdetben, a mai eszemmel már nem így csinálnám, fájdalmas volt ez a szüleink számára. De tiszteletben tartották minden elvünket. Aztán szépen kiegyensúlyozódott a kapcsolat velük, és az is maradt végig (ma már csak az anyukákkal). Látták, hogy egész jól alakulnak a dolgaink. Eleinte féltettek minket. Albérletben kezdtünk, többször is költöztünk. Az első három gyerekünk albérletbe született.

Nagyon jónak találom, hogy a várandósság kilenc hónapos. Ez alatt van idő hozzáérlelődni, belenőni az új életszakaszba, amit egy gyerek megérkezése jelent. Nagy feladat volt, de sose éreztük nehéznek. Most, hogy visszagondolok rá, ahogy mentünk le például a játszótérre, öt pici gyerekkel, mindegyiknél kisbicikli vagy más játék, már nehéz elképzelni, hogy sikerült, de akkor az volt a természetes.

Minden kisgyerekes anyának, aki a későbbiekért aggódik, mondhatom, hogy nagygyerekes szülőnek lenni is csodálatos. Nagyon jó figyelni őket, izgalmas és szép, hogy már nagyok, döntenek, tájékozódnak, fejlődnek.

A szeretet meghagy szabadnak. Ennek vannak rizikói. Nem mindig úgy csinálják a dolgokat, ahogy mi látnánk jónak, de nagyon bízunk bennük, hogy az evangéliumi értékek szerint alakítják majd az életüket. Nagy kritizálóink ők, látnak mindent, és mondják is a véleményüket.

Szoktam imádkozni értük. Vasárnap Tamásért, a hét többi napja egy-egy gyereké. Nagyon szeretném, ha a személyes Istenre rátalálnának, személyes kapcsolatuk legyen Vele, és társukat is megtalálnák, mert vad világban élünk, kell az erős fogódzó. Mindig sokat beszélgettünk velük. Sosem volt tévénk, így az esték szabadok voltak erre. Természetes, hogy önállósodnak, ezt szeretnénk is, löködjük is őket a magunk módján.

Minden este együtt imádkozunk a gyerekekkel, aztán Tamással átmegyünk a szomszéd házaspárhoz. Együtt énekelünk , napi igét olvasunk, beszélgetünk az aznap történtekről. Számomra ez imádkozás. Ketten nem biztos, hogy szakítanánk rá ennyi időt Tamással, de így megvan ennek a rendje, és ehhez tartjuk magunkat.

Idáig mindig csak érintettük, pedig nyilvánvalóan egész életednek alapja ez: mesélj, kérlek, istenkapcsolatodról! Már ismerjük a szülőktől kapott indítást, aztán a találkozást a Bokorral...

A Bokorban megismert Isten, a szerető Isten képe tette lehetővé, hogy helyrekerüljenek a dolgok, választ kapjak a kérdéseimre. Ebben vált teljessé, amit a szülői ház és az egyház csak töredékesen adott meg. Azóta sem győzök rácsodálkozni erre. A Bokorban, ahol nincs kötelező eszmerendszer, de elvárás a folyamatos gondolkodás és a többiek meghallgatása Isten dolgairól, és az ennek megfelelő életalakítás, én abszolút biztonságban, jó helyen érzem magam. Nyugodtan megyek más irányzatokhoz nézelődni, tanulni, s úgy érzem, ezektől a mieink is növekedhetnek.

Így alakult, hogy találkoztam a karizmatikus mozgalommal is. Először negatív tapasztalataim voltak, nagyon erőszakosnak találtam a karizmatikusokat, és úgy gondoltam, ha a Szentlélektől ilyen lesz az ember, én köszönöm, nem kérek belőle. Évek munkájába telt, hogy most már nincsenek ellenérzéseim velük kapcsolatban. Nagyon hasznos ez azóta is, ahogy mások hasonló küzdelmében segítek. Nekik köszönhetem, hogy a Szentírás tanulmánykötetből szerelmes levéllé változott számomra, és másokra figyelésem is minőségileg más lett. Innen kaptam a nyelveken szólás adományát is, amely azóta is megvan: nagyon praktikus, mert az imára viszonylag kevés időm jut, és ez lehetővé teszi, hogy nagyon hamar elmélyedjek. Nagyon nagy ajándék, hogy beszélgetni tudok Istennel, és nagyon fontos az életemben, hogy érzem, ahogy irányít és tanít. Lelki naplót is kezdtem, minden nap feljegyzem, mire tanított aznap Isten. Ez esti számadásnak is jó. Súgna Ő nekünk, de gyakran okosabbak akarunk lenni. Legjobb barátunk Ő, folyamatosan jelen van, mindenkivel ott van. Be kell ismernünk, hogy csak bizonyos határig vagyunk okosak, van egy pont, ahonnan már nem tudunk mindent kikalkulálni.

Végeztem teológiát is, még a lánykori nevemmel sikerült valahogy becsusszanni, de ez kevés praktikus tudást adott Istenről. Inkább Őtőle magától és a Bokor-beli testvérektől tanultam Róla többet. Az, ahogy a testvérekkel összetartunk, az igazi barátságaink, szerintem ez nagyon fontos. Nem is hiszem, hogy eléggé becsüljük, akkor tudnánk, mit vesztettünk, ha nem lenne.

Bár nagyon érdekel, mi következik még, a gyerekeim mivé nőnek, hogyan alakul a világ, már vágyom a túlvilági találkozásra Istennel. Tudom, hogy nagyon jó lesz, és biztos vagyok benne, hogy nem egy megnyugodott szendergés lesz, hanem valami aktív dolog. Kíváncsi vagyok, mi mindent kell majd ott is csinálni. Legszebb pillanataimhoz hasonlónak gondolom. Tudom, hogy helyünk van ott, és hogy Ő tudja, ki mitől lesz ott boldog. Nagyon érdekel, hogy van ez mind elrendezve, megoldva. Nagyon vonzónak képzelem el, s ijesztőnek találom, amikor a keresztények nem várnak el semmit a túlvilágtól.

Szűz Máriát akkor hívtam segítségül, amikor friss-szerelmes voltam és férjhez mentem, meg amikor szültem. Úgy éreztem, ezek az ő területei, hiszen az az istállóban szülés sem lehetett valami fergeteges, s ezek női dolgok, nem Jézus kompetenciája. Egyébként tetszett, mikor valaki azt mondta Máriáról: őt is megkérem, mint testvéreimet, hogy imádkozzon értem, de ő legalább nem felejti el.

Mi mindenen dolgozol mostanában?

Most hagytam ott a Kairos Europa mozgalmat... Hét évig dolgoztam érte, együtt nyugat-európai alternatív közgazdászokkal, meg olyanokkal, akik Európában hátrányos helyzetű csoportokkal – menekültekkel, bevándorlókkal, vendégmunkásokkal stb. – foglalkoztak. Lelkiségi találkozók címén különféle embereket hoztam össze Európa mindhárom részéből (mert bizony Európa tőlünk keletre-délre eső része szinte külön világ, az elmaradottság olyan fokával, amelyről még nekünk sincs elképzelésünk). Csodálatos, ahogy néhány nap alatt együvé érik egy társaság, hogy emberek, akik egymás iránt előítélettel viseltetnek, találkoznak, és az együtt töltött napok alatt megváltozik a gondolkodásuk. Bennünk is van előítélet a „gaz kizsákmányoló nyugatiakkal” szemben. Nem az előítélet vezet a megoldáshoz.

A Kairos Európában kaphattam pontos képet arról, hogy mi zajlik a világban, mik a nagy bajok, előtte csak a „valami bűzlik” homályos érzése volt meg, most jobban látom az Európai Unióval, gazdasággal, pénzpiaccal kapcsolatos visszásságokat, gondokat. Nagyon klassz embereket ismertem meg a mozgalomban, akikkel továbbra is tartani szeretném a kapcsolatot, sem barátságunkkal, sem pedig az eszmével nem akarok teljesen szakítani.

Itt is és más nemzetközi kapcsolatokban, több alkalommal is nagy élmény volt nekem, hogy más világvallások képviselőivel találkozhattam, s ezek az alkalmak nagyon jók voltak arra, hogy a leegyszerűsítéseket feloldják, megszüntessék a keresztény sovinizmust, alázatra késztessenek és arra, hogy belássuk, nincsen bölcsek köve, de van testvériség, hogy ugyanarra vezet a lelkiismeretünk, és egymásban rácsodálkozhatunk Isten gazdagságára.

De elérkezett a váltás ideje, most a hazai munkára szeretnék több energiát szánni.

Félállásban dolgozom a Kerek Világ Alapítványnál, halmozottan fogyatékos gyerekeket tornáztatok, meg ezen túl mindenben segítek nekik. Olyanok vagyunk a munkatársakkal, mint egy nagy család, farsangot szervezünk, vetélkedőt a szülőknek, mindenki ad bele valami pluszt. Csodálatos ez a munka, van értelme, élvezem, és boldogok a gyerekek, örömmel jönnek, fejlődnek, ha máshogy nem, értelmileg, és szüleiknek is juttatunk így egy szuszszanásnyi időt. Minden szempontból alkotás ez, próbára is tesz rendesen, fizikailag és az ötletességemet illetően egyaránt. Közben mély emberi kapcsolatok alakulnak ki köztünk, van egy kisfiú például, aki alig tud kommunikálni, mégis rengeteg visszajelzés jön tőle, hogy örül, jól érzi magát... Sokat ad, sokat kap a gyerekek között az ember. A munkám rendszerint nem fejeződik be azzal, hogy eljövök onnan, itthonról is szervezek nekik dolgokat.

Másik helyem, a Méliusz Alapítvány mottója: „A betegek és az egészségesek testi-lelki gyógyulásáért”. Ebbe minden belefér, a testi és lelki harmónia minden vonatkozásában. Eredetileg kutatóorvosok kezdeményezése volt daganatos betegek részére, azóta jelentősen bővült, így Tamás gyümölcsfaprogramja is a része már. Sok programot szervezünk, például előadásokat a harmóniáról (Istennel, önmagunkkal, a természettel), ez egyúttal pasztorális lehetőség is, széles körben meghirdetjük, a városból is jönnek, nemcsak közösségiek vannak jelen, sőt az érdeklődőkből egész holdudvar alakult már ki a közösségünk körül. Úgy gondolom, hogy ez maradhat is így, nem kell mindenkit begyűjteni. Az érdeklődők gondolatai nagyon termékenyítőek. E munka része még a Méliuszkenyér, a visnyei mintaközpont-program, a gyümölcsfaprogram... Ezek javarészt még csak álmok, de úgy gondolom, hogy az álmok nagyon fontosak.

Egyik közösségi tagunk munkája kapcsán jó rálátásom lehet a cigányságra. Sosem voltak bennem velük szemben előítéletek, de különösebb kapcsolatom sem volt velük. Ha köztük lehetek, az mélyen érint; lenyűgöző az őszinteségük, nyíltságuk, pedig csalafintáknak, hazudozóknak tartják őket. Ha valaki szeretettel közeledik hozzájuk, azt megérzik, és mindent odaadnak ezért. Hihetetlen, spontán, kirobbanó ünnepelni tudásuk van, amit mi már régen elfelejtettünk, hiszen még a Bokorban is, ha ünnepelni akarunk, azt apróra meg kell terveznünk előre.

A cigány tehetséggondozás, művészeik bemutatása, értelmiségijeik felmutatása, segítése nagyon fontos. Ezeket látva a magyaroknak is változik a véleményük. Nekünk az a feladatunk, hogy az értékeiket mutassuk meg, művészetüket, kincseiket, amelyek a magyarságot is gazdagítanák. Nekik is vannak előítéleteik irántunk, fehérek iránt, ami nem csoda. Ezt is gyógyítani kell. Nem lehet egymás nélkül élni. Nem kereszt, hanem ajándék kell hogy legyen a másik. A másik értékét kell látnunk és becsülnünk.

Hogyan gondolkodol sokféle tevékenységed, életed felől? Van-e valami ars poeticád, mi ad mindenhez erőt?

Álmodni kell, az álmok nagyon fontosak, és a minimális esély ellenére is van értelme küzdeni, hiszen felelősek vagyunk a világ folyásáért. Mindenkinek csak a maga környékén kellene egy kis békességszigetet kialakítania, és akkor ezek összeérnének. Érdemes a magunk körén túlnyúlni, tevékenykedni, segíteni. Gyerekeim korosztályában hiányolom ezt a készséget. Úgy látom, a fiatalok akarnak tisztességesen, jó emberként élni, de úgy érzik, ennél többre nincs erejük, akaratuk. Szerintem meg nem elég csak önmagunkat becsülettel elrendezni. És érdemes mondogatni, képviselni a dolgainkat, mert ennek hatására meg tudnak inogni a régi, rossz beidegződések másokban. Nem rosszak az emberek, de döntéshelyzetben hajlamosak a maguk javára választani. Nem nagy lépésekben kell gondolkodnunk. A megbocsátást nagyon fontosnak gondolom, nehéz ugyan, de nagy dolgokhoz vezethet.

Igazándiból a Bokorban szeretek dolgozni. Itt érzem úgy, hogy igazán érdemes, hogy hasonlót gondolunk. A jelentéktelen különbségeken nem érdemes fennakadni. Logikus rendszert adott nekem, ahol mindennek helye van, ami alapján minden jelen kérdésemre választ ad az Evangélium. Abszolút világos evangéliumi látás, hiteles barátok, cél, remény: ez az álom legalább kicsiben megvalósítható. Az egyházzal talán nem esik egybe, de lehet együtt álmodni és dolgozni. Minden lúdtalpasságával együtt is a Bokor a legjobb banda számomra az országban. A lényeges dolgokban egyformán gondolkodunk – hogy ebből hogyan lesz aprópénz, már csak jó beszélgetés-téma.

Nagyon bátorítónak tartom a mostani pezsgést a Bokorban, jófelé fog ez haladni. Az elmúlt időszakban szembesülnünk kellett azzal, hogy az Isten Országára szánható időnk jelentősen csökkent, és sok más körülményünk is változott. De mindenkiben megvan a vágy, hogy ilyen adottságokkal is csináljunk dolgokat. A fiatalokban is nagyon bízom, meg fognak születni saját kezdeményezéseik, és a második nemzedékben is vannak ötletek. Nem is beszélve arról a sok mindenről, amit csinálnak az emberek, csak nem tudnunk róla. Az utóbbi három évben elég sok mindenkit sikerült megszólaltatnunk a Bokor-események, Lélek-várók stb. kapcsán, ennek én nagyon örülök.

És mi az, amit a magad kedvére teszel?

Olvasni szeretek – németül és angolul is, a nyelvgyakorlás kedvéért – és olasz rejtvényt fejteni, zenélni. Öregségemre azt képzelem el, hogy nyugágyban fekszem „apátokkal”, és ráérek, rejtvényt fejtek, „apátok” a madarakat nézegeti, én az unokákat...

Simonyi Katalin



Ajánlom e néhány gondolatot egy barátomnak, aki sok pofont kapott mostanában, s azt hiszi, hogy összedőlt a világ; pánikba esett, menekülne bárhova, akárhova, ki ebből a romlott világból; ahogy ő mondja, Nikaraguába.

Hol van Nikaragua?

Megvilágosodni bárhol lehet! Szerintem „Nikaragua” ott van a természetben. A hegyeken, hol sok a fa és jó a levegő. Semmiképpen sem eldugott tiroli villára gondolok, színes televízióval s szaunával. Nem, van itt egy elhagyott bánya Kismuncselen, Dévától 28 kmre. Négyszáz bányász dolgozott ebben az ón- és rézércbányában fent a hegyek tetején. A bányát két éve bezárták, s aki tehette, otthagyta a náddal és kátránypapírral födött barakkokat. Sok az összedőlt üres barakk, de vannak még vagy harmincan-negyvenen, akik ott laknak. Egyfelől a csodaszép természet, másfelől a feltépett föld, elvérzett családok, emberek. Ott megvilágosodhatsz, ott megtalálhatod Nikaraguát.

A helyedben lemosnék magamról minden festéket, nagyon egyszerűen felöltöznék, s egy hálózsákkal s néhány kenyérrel kimennék oda, ahol megállt az élet. Az idióta kis gyermekekkel elmennék málnát szedni, gombászni. Megtanulnék kosarat, seprűt kötni Mariska nénitől, aki pont olyan fehér ember, mint mi, csak nincs senkije, és 160 000 lej (kb. 14 000 Ft) segélyből kellene megélnie. De ez lehetetlen, és ő tudatosan készül az éhhalálra.

Elbeszélgetnék a szomszédasszonyával, akinek a rák teljesen leette az orrát. Ő nem tesz semmit, szerintem szokja a halált.

Megismerkedhetsz Annamáriával, akinek nincs se apja, se anyja, akit a testvére nevelt fel, és 15 évesen szülte az első gyermekét egy részeges bányásznak, akivel egy olyan viskóban lakott évekig, melybe esténként beengedték az állatokat is. Most sok az üres lakás, és máshol laknak, de a férje ugyanúgy veri őt is az ostorral, mint az állatokat. Elbeszélgethettek arról, hogy az anyósa hogyan őrült meg, és futott meztelenül a földeken, míg meg nem halt. De azt is megbeszélheted vele, hogy valóban medve ette-e meg a négyéves kisfiút az erdőben, vagy talán a kutyák? Ő még nincs húszéves, de két gyermekével már olyan sokat élt, mint más száz év alatt.

Szintén itt lakik egy vénséges nagymamával négy idióta gyermek egy kimondhatatlanul koszos házban. Fogyatékosak, de az élet titkairól tudnak mesélni, hisz hosszan nézték, ahogy a nagyapjuk a fájdalomba beleőrült és belehalt. Kezdetben csak egy seb volt a lábán, elkezdett üszkösödni, s ahogyan teltek a hetek, a férfinak térdtől lefelé fekete és nagyon büdös lett a lába. Feküdt a lábát lógatva, és üvöltött; akkor már senki nem nézett vissza a szeméből. Másnap belehalt abba a karcolásba, melyet felétek egy kis sebfőző vízzel és ragtapasszal elintéznek.

De szóba állhatsz egy tizenhárom gyerekes anyával, aki most vesztette el a legnagyobb fiát, az egyetlent, aki munkába állt és dolgozott. A férjénél van a bánya kulcsa, ott tartják a kredencben egy cukros dobozban. Elkérheted, és lemehetsz az aknához. Minden ott van, a csillék, a csillékben az érc, a munkavédelmi sisakok, minden, mintha a bányászok csak most hagyták volna félbe a hajtást. Csak a hozzáértő szemek látják, hogy itt minden meghalt.

Először mellbe fog vágni mindaz, amit látsz, hallasz. Lehet, hogy sírni fogsz, és átkozni fogod ezt a világot, melyben jól fésült alakok 300 német márkát adnak egy kutyáért, de egy nyomorult gyermeknek havi 10 márka segélyből kell megélnie. Nem érted, hogy lehet az, hogy ezeket az embereket a társadalom kivitte a hegyekbe kommunizmust építeni, s most annyi pénzt sem ad neki, hogy napi fél kenyérre jusson, nem beszélve húsról, buszjegyről, villanyszámláról, orvosságról. Ezeket az embereket egy őrült eszme, a kommunizmus felsodorta a hegy tetejére, s mint az elhaló hullám, lerakta, otthagyta őket. Rájössz, hogy még léteznek a régi rendszer kényszerlakhelyre ítéltjei, de ezeket már nem fegyveres őrök, hanem a mérhetetlen szegénység, a nyomor s ennek gyermeke, a fogyatékosság meg az emberek közönye tartja fogva.

Nagyon furcsa ötleteid lesznek. Lefekvés előtt azon fogsz gondolkodni, hogy rablóbandává kellene átszervezni ezeket az embereket. Magad is csodálod, hogyan önt el a gyűlölet, és felfedezed magadban az anarchistát. Hangosan kimondod, hogy nem érdemli meg az életet az a társadalom, melyben a kutya több húst eszik meg egyszerre, mint egy gyermek egész hónapban. Fel kell robbantani, szét kell rúgni mindent. Félelmetes erők szabadulhatnak fel benned.

Ne siess, ne kapkodj, ne dönts, próbálj meg nagyon nyitott lenni! Másnap sétálj nagyot a természetben, nézd a fákat, a felhőket, a madarakat. Közben sírhatsz, káromkodhatsz, imádkozhatsz. A fontos az, hogy ledőljenek a falaid. Omolj összse! Engedd be az életedbe mindazt, ami körülvesz. Ne te légy, aki belép hozzájuk! Ne csinálj semmit! Ne szervezd, ne formáld ezt a világot! Nikaraguában nem formálunk, hanem formálódunk, nem tanítunk, hanem tanulunk. Nem adunk, hanem kapunk. Neked kell előbb megvilágosodnod, hogy magad is árasztani tudd a fényt.

Alulról nem látod a perzsaszőnyeg mintáit. Emelkedj fel, a nagy egészet nézzed! Figyelj, rengeteg hang, nesz, zörej van az erdőben. Nézd meg a napfelkeltét! Lásd, ahogy a hasadó hajnal lassan beragyogja fénnyel a világot. Vedd észre, hogy a sötét nem valami, nem lehet ütni, vágni, törni. A sötét egyszerűen a fény hiánya. Nem kell harcolni a sötétség ellen, nem lehet erővel összetörni és kilapátolni.

Csodálkozz rá a Napra, mely megjelenik, és körülötted minden formát, életet kap. Mindez olyan egyszerű, de át kell élned. Úgy dél felé edd meg száraz kenyeredet. Lassan, komótosan harapj, ügyelj, hogy egyetlen morzsa se hulljon a földre. Igazából a napfénynek s a sárnak gyermekét, a kenyeret eszed. Csodálkozz el azon, hogy tud ilyen finom lenni az üres kenyér. Tudod, te fénnyel, meleggel táplálkozol.

Ne siess, keress egy forrást, add meg a módját, ereszkedj térdre, érintsd szádat a forrás vizéhez, mintha csókolóznál, és csak aztán igyál. Érezd, hogy átjár a kristálytiszta he-

gyi forrás vize! Eggyé válsz a földdel, beléd hatol az élet. Csodáld a fekete földet, mely kenyeret, vizet fakaszt magából a napfény mosolyától. Nézd a forrást, nézd a sarat a forrás fenekén, lásd, fogd meg a kezeddel! Hunyd be a szemed, és érezd a fényt, a meleget, mely kenyeret, vizet fakaszt. Ahogy te dalra, sírásra, a sáros föld kenyérre és vízre fakad.

Menj tovább! Talán megérted, hogy te is ez vagy, egy marék por. Ha valahonnan fentről rád hull egy végtelenül tiszta és szent fény, te is képes leszel néhány magot befogadni, és kenyeret adni, forrássá válni. Mindez végtelenül tiszta és egyszerű: láss, higgy és szeress!

Föld, fény, élet: ez vagy te, csoda. Talán ha ugyanott ülve megvárod a naplementét, még jobban megérted ezt a titkot. Látod, hogy elfogy a fény, és megjelenik az árnyék, a homály, a sötétség. Minden elveszti a színét, majd lassan a formáját, alakját, végül a csillagtalan éjben egyszerűen eltűnik.

Mit érzel? Próbáld mindezt befogadni! Az idő nem fontos, ne sajnáld a napokat. Amint az ünnepi ebédhez a szakácsnő sok-sok mindent belevág egy nagy fazékba, te is fogadj be mindent Nikaraguában. Hordozd saját magad és mások fájdalmát, a titkokat, melyek körülvesznek, a darazsat, a pillangót, mely rád száll, majd továbbillen. Csodálkozz rá a bárányfelhőre. Oly csodaszép, de elnehezül, és földre hull. Árad a víz le a Föld gyomrába, hogy majd forrásban, kútban, virágok szirmában, hegyre kapaszkodó emberek homlokán megszülessen, és újból égbe ragadtasson a napsugárban. Gondolataid minden lépésénél újabb csoda vár: csak az a vízcsepp tud repülni, égbe emelkedni, mindent tisztán látni, amelyik megfürdik a fényben, amelyet a napfény magával ragad. S az elpárolgott, fölröppent víz minden szennyet maga mögött hagy.

Gondolataidat ne metéld ki magadból! Ne siess! Az eszmélés lassan, de biztosan, végtelen csendben, derűsen történik. A környezeted megzavarhatja, de meg nem szakíthatja mindezt. Lassan lehiggadsz, megnyugszol. Kitisztulnak gondolataid, vágyaid, hatalmas béke önt el. Megvilágosodsz. Minden nagyon egyszerűvé, áttetszővé válik. Érezd, hogy minden, ami körülvesz, legbelső énednek rokona. Felsejlik Isten végtelen nyugodt keze vonása a világon. Mint felhővé szelídült tajték, onnan fentről mindent sokkal tisztábban fogsz látni. Források fakadnak fel benned. Érezni fogod magadban az erőt, mely most már nem magadért: értük, a világért fakad. Már nem harcolni akarsz, hanem teremteni. Nem gyűlölsz senkit és semmit, nem pusztítani akarsz, hanem segíteni, alkotni, életet adni, a beléd áramló fényt tovább engedni, árasztani.

Nem érted, csak éled a csodát, ahogy belőled, a marék földből feltör az életadó kenyérmag s a forrás. Fürdesz a végtelen tiszta fényben, melynek csak visszfénye a Nap. És érzed, hogy végtelenül jól van ez így, mert minden tetőről látni a Napot.

Hiszed, hogy nemcsak része vagy a világnak, hanem partnere is a mindenséget szeretetből szakadatlanul továbbteremtő Istennek. Az Úrnak, aki számára sokkal fontosabb minden, mint számodra. Ő meghalt ezért a világért. Szelíden belesimulsz az Úr kezébe, a Jó Pásztor lábához kuporodsz. Érzed, hiszed, ha szólít, lesz erőd vezetni a nyájat, Teremtőd akarata szerint terelni a rád bízottakat.

Megérted, hogy vesszős vagy a szőlőtőkén, s csodálod a téged hordozó, neked életet adó tövet, mely alázattal átengedi a dicsőséget, a fürtök hordozásának örömét, dicsőségét. Általad születik a nektár, de a tőke nélkül nincs benned élet. Jól van ez így!

Minden helyre kerül, és már nem zavar semmi. Nem kapkodsz, hagyod, hogy öltöztessenek, felszereljenek. Érzed a hegyeket mozgató erőket magadban, tudod, hogy emberek fognak születni, talpra állni, gyógyulni szavadra. De még ez sem fontos. Semmi sem fontos, csak az a kapcsolat, mely mint a Nap, lassan felkel és beragyogja világodat. Élsz, de már nem te élsz, hanem Isten él általad. Hordozd a szentséget, az áldást, mert hordoz téged a Szentség és az Áldás. Istennek társa vagy, megvilágosodtál, ott vagy Nikaraguában.

Böjte Csaba ofm



Fadöntés

A kamrába megyek és a szerszámok között válogatok. Szükségem van egy nagy fejszére, csákányra, ásóra és egy közepes fűrészre. Rövid keresgélés után mindezeket talicskába rakom, és felfelé indulok a kertbe. A hozzáértő látja, hogy fakivágáshoz készülődöm. Az öreg, megferdült fához érkezve kirakom az eszközöket, majd szemügyre veszem a kiszolgált növényt. Egy nagy ágát már korábban levágtam, nehogy esés közben agyoncsapja a Demjánéktól kapott kis diófát, vagy a szépen fejlődő mogyoróbokrot. Az idei bő terméstől túlterhelt másik nagy ágát egy nyári vihar csavarta le mindenestül. Így most már csak egy kis szemhunyorgatásra van szükség, hogy megállapítsam a hajlás irányát és a földre érkezés várható helyét. Fogom az ásót, és elkezdem a tuskó nagyságának megfelelő gödör mélyítését. Először egyenletesen forgolódom körbe, majd arra megyek jóval lejjebb, amerre a fa dőlni fog. A felbukkanó gyökereket először a gödör szélénél, majd a törzsnél vágom el. A nagy gyökereket félrerakom: kiszáradva jó meleg lesz belőlük a kályhában. Miután elvágtam a dőlés alatti és az arra keresztben álló gyökereket, sorra veszem a túloldaliakat is. Közben mozgatni próbálom a fát, hogy lássam: mi tartja még. A türelmes ásás, csákányozás, baltázás eredményeként egyszer csak lassan hajlani kezd a törzs, ropognak a még benn lévő gyökerek, majd saját súlya kitépi a földből a növényt. A maradék 2–3 másodpercben teljes erővel nyomom a fa derekát, hogy a lehetséges legjobb irányba mozduljon. Elégedett lehetek az eredménnyel: a diófát és a mogyoróbokrot elkerülve, a gúlába rakott karókat sem súrolva, a földön fekszik a nagy fa. Még néhány gyökeret kell elvágnom, és szabaddá válik a tuskó is. Egyelőre nem is próbálkozom, hogy megmozgassam a fát, hanem fűrészt fogok, és sorjában szabadítom meg a törzset a lombkoronát tartó nagy ágaktól. Ezeket hátrahúzgálom a „fatelep” felé, s végül ott nyújtózik a földön a megnyesett, többmázsás csonka test. Mozgatni nem bírom, ezért alkalmas, hosszú rudat keresek, alája dugom, közvetlenül a tuskó nyakánál, s az így keletkező lejtőn a gödör széléhez rángatom a törzset. Ezután visszatöltöm és elsimítom a kiásott földet. A végeredmény: kisebb hajlásokkal, sötéten nyújtózik az avaron, mintha éppen oda tette volna le valaki. Később majd méteres darabokra fogom fűrészelni, egyelőre azonban elfáradtam és befejezettnek tekintem működésemet.

Délután Pál Pista ment el a ház előtt és beköszönt. Ilyenkor kimegyek a kapuhoz, hogy a kerítés fölött megbeszéljük a nap addigi eseményeit. „Nézd meg a művemet” – mondom büszkén, és felvezetem a tetthelyre. „Négy órába került az egész, így, ahogy látod. Elfogadható teljesítmény egy városi amatőrtől, ugyebár?” „Ha bérmunkásnak adtad volna ki, akkor négy nap alatt sem lett volna kész” – túloz a tapasztalt szomszéd. Jólesik az értékelés, miközben kikísérem a vendéget. Jólesik, hiszen túlzás ide, tódítás oda, az a helyzet, hogy még meg tudom fogni a szerszámnyelet. Még jó vagyok favágó vénemberek.

Pár évvel ezelőtt az udvaron foglalatoskodtam valamivel, amikor a kert felől leballagott az udvarba Imre bácsi. „Csak azért jöttem át, hogy ismerkedjünk, és lássam, mivel foglalkozik a szomszéd” – mondta. Azt természetesnek vette, hogy a kerteken át jött be, mivel e településen nincsenek kerítések: az egyik ember a legcélszerűbb módon közelíti meg a másikat. „Kaszáltam” – mondtam –, „úgy nő a fű a sok tavaszi esőtől, hogy két hét múlva nyoma sincs annak, amit korábban műveltem.” „Igaz” – válaszolta ő –, „engem is emiatt hívtak ide a másik portára. Ott dolgozom reggel óta.” „Akkor ideje szünetet tartani” – mondtam, s behívtam az idős embert egy kis kerítésszaggatóra. Imre bácsi 81 éves volt. „Tudod, elnézem ezeket a nyolcvanéves embereket” – mondta máskor Pista –, „szépen, egyenletesen, fáradhatatlanul forgolódnak a kaszával. Ha nem tudnám, nem hinném, hogy ilyen idős emberek végezték el azokat a nagy munkákat.”

Nem vagyok még nyolcvan éves, de nem zárom ki a lehetőségét annak, hogy ebben a korban én is boglyába tudjam rakni a lekaszált, illatos, száradó füvet. No, de mi van azután, amikor már nem tudom megemelni a fejszét, nem tudom megsuhintani a kaszát, amikor már nem vagyok korelnök a teljesítménytúrákon, s rövidülni kezdenek a nap hasznosan töltött órái?

Akkor majd beszélni fogok róla.

„Wer fähig ist, schafft, wer unfähig ist, lehrt” – csipkelődi Blaschke önmagát az ismert mondással egykori monográfiája mottójában. A tehetségtelen bölcsnek tüntetheti fel magát, ha magyaráz, oktat, vastag könyveket ír. Bizonyos öregek tanító szavaira azonban sokan figyelnek azok közül is, akik másképp gondolják a feladatok elvégzését.

Nem egyszer kérdezték már tőlem, hogy miben rejlik az idős politikusok hatása. Miért nem szorítják ki őket a törekvő fiatalok? Hiszen néha jártányi erejük is alig van. A kérdés gyakorta megalapozott, ha fizikai roncsokat látunk államok élén, s tudjuk róluk, hogy tehetetlen kulisszái a háttérben folyó hatalmi harcoknak. Ugyanakkor tisztelettel nézünk a jellem és gondolkodás kimagasló alakjaira. Konrad Adenauer és Charles de Gaulle 1963-ban kötötte meg a német-francia együttműködési szerződést, amely az örök riválisok megbékélésének fontos lépése volt. De Gaulle 73 éves volt akkor, Adenauer 87. Egyikükről sem állítható, hogy ne lett volna jó hazafi. Egy évvel korábban de Gaulle a kilátástalan algériai háborúnak vetett véget az eviani egyezménnyel. Nem tudom, milyen volt pályája kezdetén páncélos oktató tisztként, de láttam őt beszélni 68 novemberében, fél évvel a májusi diáklázadások után. Az élő beszédben nem, csupán az írásban használatos egyszerű múlt időben fogalmazva állított példaképeket nemzete elé, olyanokat, akik fel tudták lelkesíteni és fel tudták támasztani a hazafiakat. Komoly, megnyerő arcával, szuggesztív erejével valóban a nemzet atyja volt. Amikor pedig fél évvel később honfitársai leszavazták közigazgatási elképzeléseit, vissza tudott vonulni vidékre, elhagyva a közéletet. Tudta, mikor hogyan szolgálhatja nemzetét.

„Wer unfähig ist, lehrt.” A szellemesség gyakorta féligazság. Tényleg vannak tehetségtelen, okoskodó epigonok, de vannak olyan tanítók is, akiknek tanítása és útmutatása mögött egy alkotó élet áll bizonyítékként. Az lehet, hogy az öreg ember már nem suhintja meg a baltát, de meg tudja mondani, hogy hová kell ütni. Sokszor csak ő tudja megmondani. Meghallgathatjuk, de oda sem figyelhetünk rá. Ez utóbbi néha nagy kár. Legalább oda kell figyelni. Az lehet, hogy javaslatait nem akarjuk elfogadni, de egy idős vezető – legyen az akár a 82 éves XII. Pius – történelmi tapasztalat erejében nyilatkozik, s szavaitól csak akkor határolhatjuk el magunkat, ha meg tudjuk mutatni az általa képviselt történelmi múlt általa

fel nem ismert tévedését. Szakmámban gyakorta találkozunk olyan nézetekkel, amelyekről eleve tudjuk, hogy nem lehetnek igazak, de akkor vagyunk tisztességesek, ha vesszük a fáradtságot a hiba felderítésére és megmutatására. Lehetnek zavaró, megmagyarázatlan fizikai jelenségek, ámde addig nem vetjük el a régi teóriát, amíg nincs jobb elmélet. És utána is megbecsülés jár elődeink erőfeszítéseinek.

Szabad hát öreg korban is tanítani? Persze, hiszen minden építkezésünk egykori alapokon vagy egykori zsákutcák kikerülésén nyugszik. „Egészséges csak az a művészi irány lehet, amelyik a meglévő alapokra támaszkodva halad tovább” – írta 1909-ben Kós Károly. Tekintsük e mondatot tekintélyi érvnek vagy közhelynek, de ugyanakkor tekintsünk végig az építész szakmai és emberi teljesítményén, és értéke lesz a szavaknak. Az idős ember a múltjához is fordul, amikor teszi a még megtehetőt, vagy javasolja a megteendőt. Az igazi kérdés valójában nem az, hogy szabad-e már *csak* tanítani, hanem az, hogy van-e, aki tanulni akar, van-e, aki megbecsüléssel akarja továbbvinni a múlt örökségét. Ekkor ugyanis minden évben kivirágzik a fa, ágak generációi kapnak erőt az idős gyökerekből.

Igazán tanítani az tud, aki maga is alkotott. Világhírűvé vált Leonard Bernstein karmesteriskolája, Pablo Casals gordonkaműhelye, Hubay vagy Menuhin mestertanfolyamai. Ha veszít biztonságából a kéz, még megmarad a képzelet, amely életté és művészetté válhat fogékony ifjak keze alatt. Az élet ugyanis nemcsak munka és küzdelem, hanem álmodozás, elképzelés is. Malraux megálmodta a porból és koromból tisztára mosott Párizst, és volt erő, amely kifehérítette az utcasorokat. Álmaik és látomásaik öreg embereknek is vannak, s a valóságos világra ébredő ajánlatot tehet egy gondolat megvalósítására. Az élet érdekessége, szépsége, sokfélesége és végeredményben jövője az új ajánlatok bemutatásán áll. Újat mondani nem a fiatalság privilégiuma. Új korszakot megsejtetni az öreg Michelangelónak is joga volt expresszív, elnagyolt szobraival. Térről, időről, anyagról a paralitikus Hawking is álmodhat, s ha már sem írni, sem beszélni nem tud, még megmarad a 0 – 1 számok végül is mindent kifejező jelsorozata. A szellem kihúnyásáig ez a végső kincsünk: 0 vagy 1, igen vagy nem, a döntés képessége.

Lehet az ember szegény vagy gazdag, egészséges vagy beteg, lehet többje, máskor kevesebbje ebből vagy abból. Van azonban valami, ami csak növekszik az emberben, egyfajta hasznos entrópia. Ez a tapasztalat. Az idős ember *tudhatja* azt, amit a fiatal elképzel vagy hisz. Ez a tudás egészen más, mint könyvből ismerni valamit. A tapasztalat – éppen növekvő jellege miatt – megértővé és türelmessé teszi birtokosát. Az egy dolgot egyféleképpen ismerő ember lázad, támad, elítél, hangoskodik, türelmetlen. Aki képes félszázados életpályákat is látni, nem is egyet, az más szemmel néz a jelenben kezdődő vagy alakuló pályákra. Néha maga is elcsodálkozik: honnan hová jutott, és idősödő fejével méregeti, tudja-e tiszta lelkiismerettel vállalni élete előre nem látott, sőt nem is sejtett fordulatait. Pál leírta damaszkuszi fordulatát, és leírta Edith Stein, Simone Weil vagy Paul Claudel is. Ámde vannak más hajlású pályák is. Mit érzett Husz János, Jakob Hutter, Alfred Loisy vagy Nagy Töhötöm, késői útja váratlan irányát látva?



Mire jó az öreg ember? Mai fejemmel, mai gondjaim között ezt mondom: Arra jó, hogy megtanítson megbecsülni minden, lelkiismerettel vállalt életutat, bátorítani az út járására akkor is, amikor ráébredünk, hogy igazában már csak egyedül lépünk előre, mert ahhoz, hogy önmagunk legyünk, hogy megtaláljuk saját sorsunkat, erőszakosan vagy szelíden szabaddá kellett tennünk magunkat. A doktrinér botránkozik, a zseniális Mauriac viszont idős fejjel tanúskodik egyfajta mély tapasztalatról, amellyel a két Simone meg nem különböztetett szeretetére szólít fel. A zsidó lányból katolikus gondolkodó, a katolikus úrilányból egzisztencialista lett. A doktrinér nem érti ezt az öreg, bordeauxi parasztivadék igen. Nemcsak érti, csodálja is.

Íme, az ember, azaz, pontosabban, íme, *egy* ember. Megöregedve, ezzel a kinek elegáns, kinek félszeg mozdulattal lépünk még egyszer, utoljára a függöny elé, hogy örökbe hagyjuk emlékünket azoknak, akik elfogadják. Lehet készülni erre, mint Karinthy hegedűse, aki ott fenn, trikójából előhúzott hegedűjén eljátszhatja élete zárótételét, és lehet reménykedve mondani a zsidó zsoltár többezer éves sorait is.

Óh, Isten, gyermekségemtől tanítottál engem; és mind mostanig hirdetem a te csudadolgaidat. Vénségemig és megőszülésemig se hagyj el engem, óh, Isten, hogy hirdessem a te karodat e nemzetségnek, és minden következendőnek a te nagy tetteidet.

Voltaképpen erre készültünk, ezt akartuk tenni életünk végén. Túl „happy end”-es, túl egyszerű regényt akartunk írni. Minek tekintsük azt, hogy az összegzés fanyar, bizonytalan, tétova? Átoknak, bűnnek, ostobaságnak? Az értelem vagy az akarat krónikus hiányának? Esetleg ajándéknak, mert kicsinységünkben megszólíthatnak minket az emberek? És ha nem szólítanak meg, mert ez a téma pillanatnyilag érdektelen? Esetleg becsületességnek, mert távol van tőlünk a hazugság? Hm?

„Akinek nincs pártja, elvész korával” – idézem újra, fél évszázad múltán a „Nyugatos” Dutka Ákos szavait. Párt, egyház, közösség, irodalmi asztaltársaság: hajók, amelyeken addig maradok, amíg megtűrnek. Hajók, amelyekről esetleg csónakra kell szállni, hogy a lélekvesztőn megmentsem a lelkemet. Tényleg, ki néz a homályban távolodó pont után, amikor a fedélzeten minden ragyog és lelkesítő zenét játszik a zenekar?

Elég.

Beesteledett. Mostanában jóval korábban sötétedik. Bezárom a kamrát, felszítom a tüzet a kályhában, és hallgatom a csontszáraz ágak ropogását. Közeleg az éjszaka, talán még nem az utolsó. Kati meggyújtja olvasólámpáját, én papirjaimat rakosgatom. Ha holnap megvirrad, ismét előveszem a szerszámokat, és elindulok felfelé a fák közé. Még tudom csinálni. Amíg ásom a földet, emelem a baltát, azon gondolkodom, miként tudom elmondani mindezt az utánam jövőknek. Adott korban ez az időszerű feladatunk.

Merza József

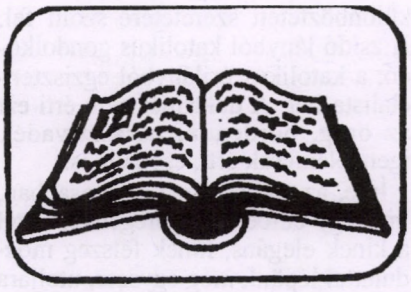

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket Lipien Mihály és Krémer Ibolya, a júliusiakat Csiky Lajos készítette.

Június 2. — Évközi 9. vasárnap — Jn 6,51–58 — „Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok a vérét, nem lesz élet bennetek!”

Magyarország mindig híres volt kitűnő konyhájáról, ételeinek sajátos ízéről és arról, hogy mindezeket szeretettel kínálja honfitársai és az idelátogató külföldiek számára. Még a hozzánk érkező nyugati vendégek is felfüggesztik a reform zöldség-gyümölcs táplálkozásra tett esküjüket, mert tapasztalatból tudják, hogy a magyaros pörkölt, a csülkös bableves messze felülmúlja ízeiben azokat az ételeket, melyeken általában élnek. Ezért a magyar ember leggyengébb pontja a gyomra. Annak hisz, attól remél, aki a legnagyobb ígéretet teszi hasának megtöltésére.

Jézus tudta, hogy a nép szereti a biológiai élet biztonságát. Ő az élelmezés, jólét, fogyasztás külső formáját akarta megtölteni belső tartalommal, azaz a lényeggel. A biosz-tól a dzóé-ig akarta elvezetni tanítványait és hallgatóit, vagyis a biológiai élettől a minőségi Életig. Ez az út nem a parlamenti választásokon át vezet. Aki abban hisz, az nem akar többet az élettől, mint gyomrának biztonságos megtöltését. Minél közelebb jut a hatalomhoz, annál közelebbről és nagyobb kanállal szedheti ki a kondérból könyökléssel, talpnyalással és behódolással kivívott jussát.

Jézus újfajta elosztásról beszél. Olyanról, amilyenről Petőfi ír versében: „Ha majd a bőség kosarából mindenki egyaránt vehet...” De ki szeretne egyenlőséget az anyagi javak elosztásában? Aki hatalmat választ, az semmiképpen sem az igazságos rend mellé akar állni, hanem éppen a privilegizált helyzetet keresi. Az igazsághoz, igazságossághoz vezető út Jézus tanításának befogadásán, de legfőképpen annak életre váltásán át vezet. Azok mellett kell letennem a voksomat, akik a lelki-szellemi „fogyasztói társadalom” tagjaként testvérként vesznek körül. Bennük bízhatok, és a bajban, szükségben csak rájuk számíthatok. Természetesen nem a magukat vallásosnak nevező emberekre gondolok, hanem azokra, akikben az igazi Élet van jelen. Nemcsak a biosz, hanem dzóé is.

Szüntelenül keresnünk kell a valódi Jézust, és közben vigyázunk kell, mert az intézményes egyház legtöbbször nem megmutatja, hanem eltakarja Őt. Azon az úton találunk Rá, amelyen nem hatalmat, privilégiumokat kereső emberek járnak, hanem olyanok, akik tudják, mi a szolgálat, szegénység és békesség.

Testvérem! Mond, a Te életedben mi a fontosabb: a biosz vagy a dzóé?

Június 9. — Évközi 10. vasárnap — Mt 9,9–13 — „Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket!”

Manapság az iskolákban az informatika mellett a másik legdivatosabb tantárgy a kommunikáció. Az új évezred nyitányán azonban teljesen megváltoztak a kommunikálás formái és eszközei. E-mail, internet, konferencia-vonal, telefax, mobiltelefon stb. mind-mind olyan fogalmak és eszközök, amelyekkel akarva-akaratlanul is meg kell ismerkednie a ma emberének, hiszen a felgyorsult és információra éhes társadalomban nehéz ezek nélkül létezni.

Az új helyzet furcsasága pedig az, hogy miközben szinte csak másodpercek kérdése embertársaink elérése a világ bármely pontján, mégsincs igazán időnk egymásra. A háziasszonyokat modern háztartási gépek veszik körül, a kapcsolatteremtést a technika segíti, mégis egyre kevésbé érünk rá „önmagunkra” és a körülöttünk élőkre. Mintha valami komoly kommunikációs zavar lenne bennünk és körülöttünk. A „leültünk megbeszélni” vagy a „levélben hosszasan megírtam neki” kifejezések lassan megszűnőben vannak. Mindent azonnal és gyorsan akarunk elintézni, mert „nincs időnk”. Az élet furcsasága éppen az, hogy a sokféle eszköz és a kommunikációs technika viharos fejlődése kirabol minket. Újra és újra meg kell tanulnunk egyszerűnek tűnő, de folyamatosan változó használatukat, és elő kell teremtenünk működtetésük költségeit is.

Irigylem Jézust. Mennyi mindenre és mindenkire jutott ideje. Tudott beszélgetni, vitatkozni egy asztal mellett a tanítványokkal és a még „bűnös” tanítványjelöltekkel. Mindenkiben azt az embertársat látta, akiben így vagy úgy, de él az istenarc. Szeretett mindenkit, de különösen azt, aki hajlandó volt fejlődni. Megerősítette őket abban, hogy ha akarják, akkor a múlt befejeződik, és a jövő elkezdődik. Nem pártoktól, nem a pillanatnyi politikától függ jövőjük, hanem meghozott döntésüktől. Mindenki számára nyilvánvalóvá tette az újrakezdés lehetőségét. Nem rekesztett ki senkit, nem zárkózott el senki elől, ném volt benne előítélet. Tabu témát nem ismert, mindenről lehetett kérdezni, és bármilyen kényes témáról hajlandó volt beszélgetni. Tehette mindezt magabiztosan, mert rend volt a fejében és szeretet a szívében.

Magunkon tapasztalom, milyen nehéz az előítéleteket vagy az emberi rosszindulatokat félretéve, bizalommal és megértéssel figyelni a másikra. Tanulni attól a kommunikációtanártól, aki az egyszerű munkásemberekkel, az értelmiséggel, a politikai és vallási hatalom képviselőivel egyaránt megtalálta a hangot. Amikor kellett, szelíd, amikor kellett, keményebb hangot használt, mert egyetlen cél vezette, hogy az emberiséget egyetlen nagy családdá alakítsa.

Testvérem! Benned is rend van? Te is nyitott vagy mindenki felé?

Június 16. — Évközi 11. vasárnap — Mt 9,36–10,8 — „Amikor látta a tömeget, megesett rajta a szíve, mert olyan volt, mint pásztor nélkül a juhok.”

A népek igazi vezetőkre vágynak. Nem olyanokra, akik csupán nyírni és fejni akarják, hanem akik jó pásztorként vezetik őket. Menekülés a szabadság elől című könyvében Erich Fromm arról ír, hogy az emberek félnek felnőtté válni, félnek az emberi szabadsággal és függetlenséggel élni. Azt akarják, hogy a szabadság adta felelősséget valaki, vagy valamilyen hatalom levegye a vállukról. Sokszor nem is számít, milyen a hatalom, csak ne kelljen önálló véleményt alkotniuk, ne kelljen személyes döntést hozniuk. Erre az emberi természetre épít mind a világi, mind pedig a vallási hatalom. Létrehozni a szolgalelkű, meggyőződés nélküli, csak a hatalmat figyelő és azt szolgáló társadalmat. Ebből a fajta diktatórikus társadalomból volt már elég baja az emberiségnek, de az emberek alapállásán a történelem tragikus korszakai sem sokat változtattak.

Jézus jó irányba szeretné mozdítani az emberek irány- és biztonságkeresését. Magára vállalja a pásztor minden feladatát, gondját. Nem a nyáj fejését és nyírását akarja rafinált eszközökkel és módszerekkel elérni, hanem mindenben elöljárva a helyes irányba próbálja vezetni őket. „Én vagyok a jó pásztor... ismerem enyéimet, és enyéim is ismernek engem... nevükön szólítom és kivezetem őket... életemet adom juhaimért” (Jn 10,1-18)!

A mai vezetőknek ezt a fajta vezetésmódszertant kellene tanítani. Ezzel a szolgáló vezetői mentalitással százszoro-

san többet ki lehetne hozni a beosztottakból. Az emberek jóságos vezetőket keresnek, akikre felnézhetnek, s akikről úgy érzik, hogy irányításukkal jó irányba haladnak. A világ mai rendjében azonban a karizmatikus és Istenbe beavatott emberek nem tudnak igazi pásztorrá, miniszterré válni. Továbbra is veszélyes másként gondolkodók ők, akik élhetnek ugyan, de csak szűk körben terjeszthetik a felismert igazságot. A média és a politika nem keresi őket, hiszen fennálló intézményes létüket, megszerzett privilégiumaikat veszélyezteti mindaz, amit mondanak.

A történelemben születnek és elmennek a próféták, akik pulikutya módjára igyekeznek az embereket az igazi pásztor után terelni. Nagy kincs jó vezetőre találni, és nagy feladat a ránkbízottak számára jó pásztorrá válni.

Testvérem! Te ki után mész? Jó irányba vezet, akit követsz?

Június 23. — Évközi 12. vasárnap — Mt 10,26–33 — „Ne féljetek azoktól, akik a testet megölik, a lelket azonban nem tudják megölni!”

Félek a régi időkről nosztalgiázni. Félek, mert még valaki azt hiszi, hogy visszasírom a „rendszerváltás” előtti időszakot, pedig erről szó sincs. De az bizonyosan állítható, hogy korábban egyszerűbb volt megkülönböztetni az értékest az értéktelentől, a jellemes magatartást a jellemtelentől. Nosztalgiával gondolok azokra az adventi időszakokra, amikor éjszakákat töltöttünk el azzal, hogy közösségi testvérek elmélkedéseit, beszámolóit, gondolatait írógépen 10 példányban indigóval sokszorosítottuk, és az éj leple alatt titokban vittük a közösségvezetőkhöz, hogy a karácsony közösségi megünneplésekor szellemi-lelki ajándékokkal gazdagítsuk a közösségi együttlétet.

Fiatal testvéreink számára kissé hihetetlennek tűnnek az alig másfél évtized távlatában mögöttünk hagyott politikai és ideológiai korszak megpróbáltatásai. Az élet minden területét átjáró cenzúra, a házkutatás veszélye, a külföldre eljutás kiváltsága mind-mind azt szolgálta, hogy elégedjünk meg a hatalom kínálta szűkös lehetőségekkel. De mi, hála Istennek, nem elégedtünk meg vele. Feleségem gyakran nem érti, miért ragaszkodom a KIO átütőpapírra gépelt, szinte olvashatatlan példányaihoz, amikor ugyanazt nyomtatott könyvben is tudom olvasni. Ezek számomra nemcsak a könyvespolcon helyet elfoglaló írások, hanem életemnek részei is. Azt az időszakot juttatják eszembe, amikor még vigyáztunk magunkra és egymásra, hogy ne tudják megölni bennünk a lelket.

Ma már nem ennyire tiszta és egyszerű a helyzet. A piac és a fogyasztás nagy ideológiája mindent átjár. Emberi kapcsolatainkat haszonelvűvé teszi. Megéri? Van belőle előnyöm vagy hasznom? Elhatalmasodik rajtunk a csak anyagi értékeket előtérbe helyezés mentalitása. Minden megvásárolható árucikké akar válni. Még az alapvetően lelki dolgok is, mint a hit, a vallás és az egyház. De még ebben a pénzcentrikussá vált új közegben is rácsodálkozunk egy-egy önzetlen emberre, aki segít a rászorulókon, összefogja azokat az embereket, akik számára a család, becsület, szolgálat, önzetlenség komoly értékeket jelentenek, és akik közösen vigyáznak arra, hogy a lelket ne lehessen megölni. Nagy a mi felelősségünk!

Testvérem! Te mennyire vagy képes ellenállni az anyagiasság szellemének? Átjárják-e életedet, kapcsolataidat az igazi lelki értékek?

Június 30. — Évközi 13. vasárnap — Mt 10,37–42 — „Aki fiát vagy lányát jobban szereti mint engem, nem méltó hozzám.”

Amikor Jézust tanító körútján megkereste édesanyja, kemény, vagy talán még azt is mondhatnánk, kicsit durva módon viszonyult hozzá. „Ki az én anyám és kik az én testvéreim? Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az mind testvérem, nővérem és anyám” (Mt 12,48.50). Jézus egészen másként közelít a családi kötelékhez, amint az korának szokása és elvárása volt. A Szentírás kozmetikázatlanul leírja: „Az a hír járta, hogy elment az esze” (Mk 3,21).

Egy szülőt leginkább azzal lehet megsérteni, ha gyermekéről rosszat mondanak. Máriának is ez volt a nagy fájdalma. A rokonság és a faluközösség azért támadja, mert nem tud parancsolni eszelős fiának, fia pedig csak akkor hajlandó elfogadni anyjának, ha ő is elfogadja az új tanítást, és tagja lesz az új közösségnek.

A túlhangsúlyozott Mária-kultusz hajlamos elhomályosítani azokat a feszültségeket és emberi bizonytalanságokat, amelyekkel Jézus édesanyjának szembe kellett néznie. A mennyek királyné asszonyának képe teljesen elnyomja a názáreti iparos özvegyének emberközelibb képét. Az édesanyának nem volt könnyű megértenie fia küldetését.

Végül is a világ fejlődésének és benne az Egyház fejlődésének is ez a rendje. A beavatott próféta előrébb lát, mint a kor írástudói és vezetői. Azok előbb minősítik, majd elítélik, kirekesztik, és ha túl makacs, még az életére is törnek. Mégis akadnak olyanok, akik megértik, elfogadják és követik. Jézus azonban nemcsak az ő küldetésének nehézségéről beszél, hanem azokéról is, akik hajlandók vele menni. Választás elé állít édesanyát és tanítványt egyaránt. Nincs megalkuvás, hogy egy kicsit ide is, egy kicsit oda is húzok, egy kicsit Jézusnak is igaza van, és egy kicsit a családnak is. Fél szívvel, fél emberként nem lehet elköteleződni. „Aki kezét az eke szarvára téve hátratekint, nem alkalmas Isten országára” (Lk 9,62)!

Mégis, minden jézusi felszólítás ellenére is szeretnénk kiegyezni a családdal, mert nincs fájóbb, mint a család lelki kötelékének elvesztése. Ma már ennek egyre kisebb a veszélye. Nem követjük radikálisan Jézust, így családi és társadalmi konfliktusaink is eltűnnek. Megalkuvók lettünk? Eltunyultunk? Belefáradtunk a folyamatos konfrontációkba? Átálltunk a létezésről a birtoklás hullámhosszára? Sok-sok kérdés, amelyre választ kell találnunk, mert ha nem maradunk radikális követői a názáreti ácsnak, akkor a kövek fognak megszólalni.

Testvérem? Téged segít vagy akadályoz-e férjed/feleséged, gyerekeid és rokonságod az evangélium tanításának elkötelezett megélésében? Visszahúz a családi kötelék, vagy Te húzod előre a családot?

Július 7. — Évközi 14. vasárnap — Mt 11,25–30 — „Pofonegyszerű” tanítás

Jézus a hálaadását megelőző részekben korholja a megátalkodottakat, akik nem akarják megérteni tanítását. Egyértelműnek tűnik, hogy a magukat bölcsnek és okosnak tartó kevélyek számára nem elfogadhatóak szavai. Csak gyermeki egyszerűséggel fogadható el ő és a tanítása.

Valóban ilyen egyszerű a mondandója, amit egy gyermek is megérthet? Mi ennek a „pofonegyszerű” tanításnak a lényege?

Jézus ebben a hálaadásban vigasztal és bátorít. Hívja a megfáradtakat, felüdülést kínál nekik. De a megpihenés helyett egy váratlan fordulattal arra szólít fel, hogy vegyük magunkra igáját. Hát nem vagyunk úgyis elég fáradtak?

A „pofonegyszerű” tanítás lényege: Cseréljünk igát!

Nyilván azért vagyunk fáradtak, mivel „húzzuk az igát”, csak nem Jézusét. Az élet gondjaiba, terheibe fáradunk bele, önmagunk keresésébe, a többre jutásért, a hatalomért, a megszerzettek megőrzéséért vívott harcba. Olyan dolgok, feladatok, emberi szempontok miatt vagyunk gondban, melyek egy bizonyos nézőpontból nagyon fontosak lehetnek, de Jézus mást szeretne tőlünk.

„Keressétek elsősorban az Isten Országát és annak igazságát, s a többit mind megkapjátok hozzá!”

Jézus igája édes és könnyű. Nem azért, mivel az Isten Országának keresése és a szeretet világának építése nem kíván sok áldozatot és erőfeszítést, és abba nem kellene beleizzadni, hanem azért, mert nyugalmat találok lelkemnek. Megtaláltam az életben igazi helyemet, megvan életem egyértelmű iránya, megédesíti az, hogy Jézussal együtt munkálkodom, és megkönnyíti az, hogy az Ő segítségével veszem magamra ezt az igát.

Talán érdemes lenne megkérdezni magamtól, hogy Jézus mekkora részt értékel napi fáradozásaimból.

Július 14. — Évközi 15. vasárnap — Mt 13,1–23 — „Földművelés”

A magvetőről szóló példabeszéd nem elsősorban a magvetőről akar tanítást adni, hanem sokkal inkább a szántóföldről (lelkünkről), aztán a földművelésről, meg azokról a veszélyekről, amelyek megakadályozzák, hogy a magból egészséges növény fejlődjék, és termést hozzon. A környező szövegösszefüggések is mind-mind azt feszegetik, hogy a zsidók közül sokan miért nem fogadják el Jézus tanítását.

A példabeszéd, hál' Istennek, egyértelműen tanítja, hogy a magvető mindenfelé veti a magot, bőven jut belőle mindenki lelkébe.

A mag szárba szökkenésének és termést hozásának azonban kétféle akadálya van: a föld minősége és a külső körülmények.

Először is művelni kell a földet, lelkünk talaját: mélyre jusson benne a mag. Alaposan kell ásnom, hogy lelkem ne legyen „útszél”, letaposott, kemény terep; ásás közben fel kell szednem a sok követ, mert különben csak felszínesen érint meg Jézus tanítása, csak szóban válok Jézus tanítványává, csak meghallgatom, de nem válik tettekké életemben. Nem ver bennem gyökeret, nem lesz a sajátom, így a nehézségek, gondok idején nem tudok kitartani. Ez a földművelés az igével való naponkénti szembesülés, magamban forgatása, átgondolása, életté váltása.

De a tövises gazt is ki kell gyomlálnunk lelkünk talajából, s Jézus szerint ez nem más, mint a világi gondok és az evilági gazdagság. Ez, mint a mindent átszövő tarack, be akar hálózni, el akarja fojtani a bennünk növekvő isteni életet.

A cél egyértelműen az, hogy jó talajba kerüljön a mag: porhanyós, megmunkált földbe, ahol mélyen gyökerezve, egész szívvel elfogadva tanítását hozhat termést: jócselekedetekben, apostoli életben.

Szerencsére a Nagy Magvető, mint a természetben is, a mi lelkünkben is „évente”, azaz újra és újra veti a magot.

Lehet, hogy most kell kezdenem lelkem talaját előkészíteni, most érint meg először Isten igéje, de lehet, hogy korábban már jól termő föld volt a lelkem, s mostanra vált gazossá, elhanyagolttá, letaposottá.

Műveljük kitartóan kertünket!

Július 21. — Évközi 16. vasárnap — Mt 13,24–43 — Kevert világ

A konkolyról szóló példabeszéd alapján nyilvánvaló, hogy Jézus számára a világ olyan terület, ahol Isten mellett az ellenség, a Sátán, a bűn is hatásosan működik: együtt él a jó és a rossz, s ezeket természetesen az emberek testesítik meg.

Mindannyian hajlamosak vagyunk arra, hogy „rendet csináljunk”, igazságot szolgáltassunk. Az elmúlt év világpolitikai történései azt mutatják, hogy a vezető hatalmak el akarják pusztítani a terroristákat, meg akarják büntetni, leckéztetni a szerintük kollaboráns államokat. Minden háború, helyi viszálykodás, villongás mögött az húzódik meg, hogy a másik fél rossz; ellenségképet festenek róla, s jogosnak hirdetik megsemmisítését. De a kisebb emberi közösségek szintjén, akár munkahelyről, akár bármilyen társaságról, akár nagyobb családról van szó, felmerül legalább a kiközösítés kísértése a nekünk nem tetsző személlyel kapcsolatban.

A példabeszéd azonban éppen arról szól, hogy a rosszat nem lehet legyőzni azzal, hogy a rossz embereket likvidálom. A búzatáblában is nagy kárt teszek, ha gyomlálni kezdem belőle a konkolyt. Egyrészt az „ellenség” újra meg újra beszórja a konkoly magját a búzatáblába, azaz újratermelődik a probléma, másrészt a tisztogatásnak sokan áldozatul esnek ártatlanul, harmadrészt magam is rosszá, gyilkossá válok az erőszakos eszközök alkalmazása közben. Ha ezt az utat járom, valójában lepaktálok az ellenséggel.

Megkérdezheti valaki, hogy akkor mit lehet tenni, hiszen olykor szinte elviselhetetlen ez a kevert világ, s küldetésünknek is érezzük, hogy megváltoztassuk.

Az evangéliumok alapján talán az első feladat az: tisztázzam magamban és másoknak is hirdessem, hogy nem ítélőbírónak születtünk erre a földre, nem tarthatjuk istennek magunkat, olyannak, aki ítélhet, s elpusztíthatja a gonoszt. (Ezt még Isten sem teszi, hiszen a példabeszéd szerint is mindenkinek örök élete van, csak azt esetleg „sírás és fogcsikorgatás” jellemzi majd.)

Ha ezt a gondolatot magunkévá tettük, jöhet a sziszifuszi fáradozás: legyőzni a rosszat jóval, szeretettel, önzetlen segítéssel meggyőzni arról, hogy én nem vagyok ellensége, barátsággal, jósággal akarom megváltoztatni. Meg kell próbálni feltárni az ellenségeskedések okait, megszüntetni a kiváltságokat, egyenlőséget teremteni, esetleg a magam kárára is.

S van még egy lehetőség a „jók” számára: megpróbálhatnak elkülönülni, közösségekbe tömörülni, ahol kevés köztük a „konkoly”, ahol így, homogén társaságban egyszerűbb az élet, hatékonyabb a munka. De itt is mindig nyitottnak kell maradni, s tudni, hogy a közösség munkálkodásának, elkülönültségének is az a célja, hogy előbb-utóbb megváltoztassa és integrálja azokat, akik ma még rosszak.

Van bennünk elég hit és kitartás, hogy Jézussal ezt a sokkal nehezebb utat válasszuk a világ átalakítására?

Július 28. — Évközi 17. vasárnap — Mt 13,44–52 — Kincs

A mai szentírási rész a mennyek országáról szóló példabeszédek befejező darabja. Az első két gondolat valamiféle kincshez hasonlítja az Isten Országát. Van, aki egyszerűen csak rátalál, van, aki hosszasan keresi, mire megleli. A közös bennük az, hogy nagy-nagy örömet jelent számukra, s érte mindenüket odaadják, „amijük csak van”, hogy az övék legyen a kincs.

A megtérő ember mélyen átélheti ennek a kincset találásnak az örömét. Megváltozik az élete, mindaz, ami addig fontos volt a számára, most elveszíti jelentőségét, betölti életét, gondolatvilágát a megtalált új út, maga Jézus. Öröm költözik szívébe, és az sugárzik is róla.

A kérdés csupán az, hogy öt, tíz vagy húsz évvel később mi látszik rajtam a kincset talált ember boldogságából. Ugyanis másokat is rávezetni erre az útra, másoknak is beszélni Isten Országáról csak úgy lehet hatékonyan, ha látják, érzik rajtunk: kincs birtokosa ez az ember, s érdemes követni, mert ha nem is repdes örömében, de belső boldogság sugárzik róla.

Az utolsó példabeszéd, mely a tengerbe vetett hálóhoz hasonlítja Isten Országát, folytatja azt az előző hetekben is végig ott lappangó gondolatot, hogy ítélet alá kerül mindenki, mérlegre kerül az élete. Jézus többször utal az utolsó ítéletre, hol szomorúan, hol indulatosan néz szembe az elutasítással, a megátalkodottsággal, a közönnyel.

Nem hiszem, hogy számunkra a fenyegetés a lényeg, bár ez is jézusi szó. Tetteinkkel, életünkkel magunk ítéljük magunkat örökre jó vagy rossz életre . S igazából az a rettenetes teher, hogy előfordulhat: mint a kisméretű halat a halász, engem is méltatlannak, érdemtelennek találnak. A hitványnak, a csenevésznek maradás lenne a borzasztó!

Sokszor látjuk, néha talán irigykedve is, hogy milyen komoly „életművet” tudnak emberek létrehozni. Ha nem is lesz látványos nyoma életünknek, mégis mindnyájunknak teljes kell, hogy legyen az „életműve”.

Hol tartok ezen az úton?

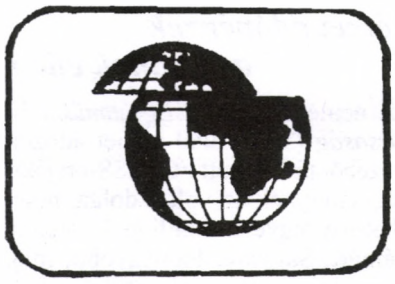

Tavaly júniusi számunk 29. oldalán adtunk hírt a svájci esőerdővédőről, Bruno Manserről, aki halálos veszélyek közepette állt ki a malajziai esőerdőkért és a bennük élő őslakókért, a penanokért. 2000 tavaszán nyoma veszett, s azóta sincs róla hír; sokan valószínűnek tartják, hogy az esőerdők kiirtásában érdekeltek meggyilkolták. (A penanok ősi lakhelye Borneó szigetének Malajziához tartozó, Sarawaknak nevezett észak-nyugati része.)

Bruno Manser és a malajziai esőerdők

Szertartás Bruno Manserért

2001. április 22-én több *penan*-közösség gyűlt össze a Baram folyó felső folyásánál, hogy ünnepélyes szertartáson vegyen részt *Bruno Manser* emlékére. Üzenetüket azon a lobogón tették közzé, amelyet az ünnepélyes istentisztelet után gyertyafény mellett vittek ki az erdőbe. A lobogó bal oldalára a Batu Lawit, a penanok szent hegyét festették föl: ennek közvetlen közelében veszett nyoma Brúnónak.

Az üzenet szövege így hangzik:

Ezeket a szavakat a mi Nagy Emberünk emlékére mondjuk el.

Isten óvja életedet és lelkedet, BRUNO MANSER!

Mi, a malajziai Sarawak keleti részének összes penanjai azért jöttünk el erre a nagy összejövetelre, hogy kifejezzük tiszteletünket barátunknak és vezetőnknek, akit majdnem egy éve nélkülözünk. Ő támogatott minket, és megszólaltatta hangunkat az életterünkért, Borneó utolsó érintetlen esőerdejéért folytatott harcban. Reméljük, hogy megnyerjük ezt a harcot – Bruno és a magunk, penanok javára.

Eltűntél és elhagytál minket, de szívünkben és emlékeinkben sosem felejtünk el téged mi, a barátaid. Megtartjuk szavunkat, és sosem adjuk fel ezt a harcot – érted és következő nemzedékeinkért.

Emlékfa Brúnónak

Számos barátja és rokona egy 145 éves fenyőfát alakított át Bruno emlékére figyelmeztető fává a berni botanikus kertben. Az indián mintára megfaragott totemoszlopot 2001. május 23-án kis menet vitte Bern belvárosába, a Bärenplatz-ra, s ott felállították. E közösségi alkotás arra emlékeztette a számos járókelőt, érdeklődőt és újságírót, hogy Brúnó ezen a helyen böjtölt (hiába) 60 napig a trópusi fák importjának megállításáért, és hogy barátunk egy évvel korábban eltűnt, és változatlanul semmit sem tudunk tartózkodási helyéről.

Öt nap múltán az emlékfát visszaszállították a botanikus kertbe, és végérvényes helyére állították. A látogatók ott bejegyezhetik nevüket a vendégkönyvbe.

A Bärenplatzon *Franz Hohler* így emlékezett meg Brúnóról:

Brúnónak, bárhol van is

„Manser halott” –
olvasom az újságban,
és rögtön alatta a képed,
eleven tekinteted:
micsoda keveréke
kétkedésnek és reménynek!

Lehetséges-e, Brúnó,
hogy szemed fénye kihunyt,
és szád, amely egyaránt uralta
a szavakat és a fúvócsövet,
többé nem nyílik meg?

Ki némította el?
A láncfűrészesek
vérdíj-vadászai?
A tőke
hosszú karmai?

Vagy egyszerűen
túl közel merészkedtél
a Természet
nagy istennőjéhez,
s ő hirtelen bezárt
zöld karjaiba,
mondván:
Most velem maradsz,
többé nem adlak vissza?

Ha így lenne,
pálmalevelekkel
teljesen befedett,
kidőlt fatörzs vagy immár
a moha, a liánok és
a páfrányok alatt,
s csak olykor érintenek
a kúszómajmok
könnyű mancsai,
vagy simogat meg
egy pithon villódzó teste,
csüngő orchideák
ereszkednek le rád
lassan,
néha megpihen rajtad
egy törpekuvik,
majd tovarepül
„kuk-kukuk”
kiáltásával,
amit oly hűen
tudtál utánozni, amikor
átszelted a vad erdőket,
amelyeket meg akartál
őrizni számára,
s amelyekben
te megmaradsz,
talán holtan –
de örökké élőn
számunkra.

Mindnyájunk javára?

A Föld utolsó őserdeiből származó illegális termékekkel mindenütt találkozhatunk. Indonéziában tíz fából hetet illegálisan döntenek ki. Brazíliában a fakitermelés 80 %-a illegális. Indonézia védett területein a raminfa utolsó maradványait illegálisan fosztogatják, az állam totális kitermelés- és exporttilalmat rendel el végső mentési kísérletként. Egy sarawaki bíróság úgy dönt, hogy az őslakók territóriumán létesítendő fahulladék- és ültetvény-engedélyek kiadása nem illegális. Nemzetközileg pénzelt vállalkozások hatalmas területeket égetnek föl illegálisan, hogy a szarvasmarha-tenyésztésnek, a szója-, pálmaolaj- és papírfa-ültetvényeknek csináljanak helyet. 2001 májusában Kamerun 32 fakitermelő cégtől vonja meg az erdőirtási engedélyt, mert azok kicsempészték az országból a fatörzseket, hogy így kerüljék meg az adózást. A Kongó-medence forrásait bűnöző bandák fosztogatják illegálisan. Az átvevők, a fa-, arany-, gyémánt és mobiltelefon-brancs multinacionális konszernjei ezekkel az üzletekkel finanszírozzák a lángoló afrikai világháborút.

Mindez csupán a jéghegy csúcsa, hiszen az ember és a természet ellen elkövetett, a nagyok növekedése és a kövérek jóléte nevében elkövetett bűntettek megszámlálhatatlanok. Ennek megfelelően hétköznapjaink csaknem minden területén találkozunk már illegális vagy részben illegális termékekkel.

Miért engedjük meg ezt? Miért nem sokkol minket mindez? Az égő orangutánok az esőerdők

égő lombkoronájában? Bruno Manser, aki nyomtalanul eltűnik az úton, amikor sarawaki barátaihoz megy, akik életterük kiirtása ellen harcolnak? Azoknak az utolsó penan-nomádoknak a kétségbeesése, akiket arra kényszerítenek, hogy mondjanak le hagyományaikról, és telepekre összeszedsúfolva nyújtsanak olcsó munkaerőt az olajpálmatelepeken? Afrika utolsó nagy majmainak kiirtása a fakivágások következtében? A szumátrai orrszarvú kiirtása, holott az egykor az állatvédő mozgalom jelképe volt? A közép-amerikai tornádók és áradások?



Miért kötnek üzletet továbbra is a mindezekért felelős emberekkel? Hogy lehet az, hogy a gazdag ipari nemzetek még adópénzekkel (exportkockázati garanciákkal) is támogatják az ilyen üzleteket? Miért nem tiltják be az illegális termékekkel folytatott kereskedelmet, miért ellenőrzik éppen hogy csak a fenyegetett fajokkal zajló kereskedelmet? Az erősek miért az erősek partnerei, és miért nem a gyengéké? Tulajdonképpen kinek fűződik érdeke egy bűnözői világhoz, ki profitál az egész illegalitásból?

Ez a kérdés. A mindenható gazdaság és politikai cinkosai egyhangúlag igyekszenek meggyőzni a naiv tömegeket arról, hogy az ilyen áldozatokat meg kell hozni – MINDNYÁJUNK JAVÁRA –, és hatalmas tömeg pénzt adnak ki arra, hogy ezt a lehető legsürgősebben meg is értsük. Hogy államelnökünk fogad egy brazil törzsfőt, hogy külügyminiszterünk ügyesen számol be az emberi jogok állásáról, hogy Svájc 700 millió aranyfrankot akar tartalékolni az üldözöttek és jogfosztottak, a gyengék és szegények számára, az összes fórumok, konferenciák és egyezmények: mindez nem más, mint kirakati dekoráció, és mint minden kirakatnak, az a célja, hogy elterelje a figyelmet a valóságról, amelynek megváltoztatása a hatalmasoknak egyáltalán nem áll érdekében.

A gazdaságot sajnos csak bojkottal lehet rávenni gondolkodásának megváltoztatására. Termékek bojkottjával, cégek bojkottjá- val, egész brancsok és nemzetek bojkottjával.

Ez persze nem teszi számunkra egyszerűbbé a dolgokat, és olcsóbbá még kevésbé – de hat. Az igazi gazdagság a sokféleségben rejlik – őrizzük hát meg!

Német adópénzek a penanok ellen

A német *Technikai Együttműködési Társaság* (TET) által német adózók pénzéből támogatott FOMISS-projektnek, amelynek az volt a dolga, hogy lehetővé tegye a Samling Company számára Sarawak legnagyobb, még érintetlen, s a penanok területén fekvő erdejének „kíméletes” kiirtását – végérvényesen vége. Amint Lothar Zimmer, a *Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szövetségi Minisztériumának* (GEF) igazgatója 2001. július 9-én közölte a *Bruno Manser Alapítvánnyal* (BMA), a sarawaki erdészeti hatósággal és a Samling céggel kötött megállapodás értelmében a TET 2001. március 31-én hivatalosan lezárta a projektet. A kiterjedése és nagysága (1700 km^2) ellenére eleinte még „tudományosnak” minősített projekt kezdete, 1993 óta a környezetvédő szervezetek bírálták a TET-et és a GEF-et, mivel a közvetlenül érintett penan-közösségekről egyszerűen megfeledkeztek. Ennek következtében többször is módosították az ún. FOMISS-projektet, és 1999-ben szociális elemekkel egészítették ki. A malajziai partnerek megígérték, hogy maguk fognak törődni a penanokkal. A német „fejlesztési segítők” megelégedtek ezzel az „ígérettel”, elkészítették a projekt technikai mozzanatait, és elhagyták az országot.

A GEF ugyan beismeri manapság, hogy már a projekt tervezésében nagy hibákat követtek el, és azt mondja, a



nem-kormányzati szervek érdeme, hogy ezekre rámutattak, de nem gondol arra, hogy következményes projekteket dolgozzon ki az érintett penanok számára. Ez annál is elgondolkodtatóbb, mivel *a TET és a GEF Sarawak esetében az egyik legkönyörtelenebb ember- és természetellenes kormányzatot, a Samling esetében pedig a világ egyik legnagyobb és leghírhedtebb fakitermelő cégét látta el technikával és a szükséges ismeretekkel, több mint 8 millió márka értékben, ami több, mint amit Malajzia 10 év alatt hivatalosan a penanokra fordított!* Ettől eltekintve Sarawak fakitermelő cégeinek birtokosai – akárcsak Taib Mahmud miniszterelnök – a világ leggazdagabb emberei közé tartoznak, ahogyan ezt nem rég kiderült a Forbes magazin által az 500 szupergazdagról közzétett listából.

2001. július 16-án kaptuk a hírt, hogy a projekt által érintett két falu, Long Benali és Ba Pengaran lakói eltorlaszolták az utakat, hogy így akadályozzák meg a Shin Yang Company behatolását ősi területükre. Öt rendőr megkísérelte, hogy letartóztassa a blokádban részt vevő penanokat, de először kudarcot vallottak. Long Benali és Ba Pengaran időközben megosztott közösséggé vált, mivel a fakitermelő társaság néhány penant megvesztegetett – a többség azonban változatlanul vállvetve lép fel területük letarolása ellen.

Jog a földhöz, kormányzati tervek és a „tisztesség”

Állítólag mégiscsak megépítik a Bakun-gátat. A dajak-törzsek (kajanok, kenjahok, ukitok, lahanahok és penanok) tagjai közül *több mint tízezer őslakót kényszerítettek már arra, hogy elköltözzenek a tervezett tározó területéről.* A kormányzat ellentételezési pénzt ígért az otthagyott földekért, házakért, iskolákért, klinikákért és munkahelyekért – mindazonáltal csak azok szánára, akik a kormány által kijelölt, Aszap nevű telepre költöznek. Akik nem voltak készek arra, hogy jó vadászó-halászó területeken fekvő, sokkal nagyobb területüket 3 hektárnyi, részben terméketlen földre cseréljék, önállóan, üres kézzel vonultak el.

Időközben családok tucatjai hagyták el Aszapot is: *éheznek, nincs mit csinálniuk, a megígért iskolák és kórházak nem működnek, az ellentételezési összegek felháborítóak,* és a környező ültetvényeken kilátásba helyezett munkahelyeket olyan rosszul fizetik meg, hogy gyakorlatilag kizárólag olcsó, és nagyrészt illegális indonézeket alkalmaznak. Alkoholizmus, szerencsejátékok és prostitúció adja meg a kultúrának a kegyelemdöfést. A mamut-projekt eddigi nyertesei kizárólag a fakitermelő végek, amelyek tarra vágják a tározó medencéjét – noha a gát megépítése továbbra is bizonytalan: Malajziának sem pénze nincs az építkezésre, sem a 2400 megawatt energiára nincs szüksége!

Egy svájci ajtógyártó cég pusztításai

A Bunegg részvénytársaság messze a legnagyobb svájci ajtó-eladó, és alighanem a legnagyobb svájci trópusi fafelhasználó. 1954 óta 5 millió ajtót adott el – s gyakorlatilag mindegyik tartalmazott rejtetten trópusi fát. Kiszámítottuk, mit jelent ez mindenekelőtt az afrikai esőerdőkre nézve.



És most ezt a gazdaságilag és társadalmilag egyaránt elhibázott projektet akarják megtenni a penanok fejlődésének modelljévé! Amint a penanok ügyének minisztere, Abang Johari közli a Sarawak Tribune c. lap 2001. május 16-i számában, a kormány azt tervezi, hogy a távoli vidékeken élő penanokat egyetlen nagy, „az aszapi modell szerinti” telepen akarják összezsúfolni, s ott az lenne a dolguk, hogy *olcsó rabszolgákként dolgozzanak az ültetvényeken.* „Úgy hisszük, hogy a penanok, akárcsak a többiek, profitálnak majd a kormány szolgáltatásaiból”, mondja a miniszter.

Hogy Taib Mahmud miniszterelnök kormánya „tisztességesen viselkedik minden fajjal szemben”, kiderül a Sarawak Tribune 2001. május 18-i számának egyik cikkéből: A miniszterelnök (aki maga is dajak), felvilágosította az egyik elégedetlen politikust, szíveskedjék nem panaszkodni, hiszen ő, a miniszterelnök végül is minden fajjal szemben tisztességes, s ennek jegyében neki, egy malájnak 13 millió dolláros fakitermelési engedélyt ajándékozott...

Ha abból indulunk ki, hogy egy 200x85 cm-es ajtó élei 4x4 cm-es trópusi fából készülnek, s az alsó él három egymásra helyezett élből áll (hogy az ajtókat egyedileg lehessen az adott helyzethez illeszteni), akkor ez ajtónként 0.011328 m^3-t jelent. Öt millió beépített ajtó esetén ez 56.640 m^3 trópusi fűrészárut tesz ki, gömbfa-mennyiségbe átszámolva csaknem 102.000 m^3-t, ami pedig *10 km^2 tarra vágott felületnek* felel meg (1 m^3 gömbfa 0.01 hektárról termelhető ki, ill. 0.55 m^3 fűrészárut ad ki): a Brunegg cég ennyit épített be svájci házakba! A tényleges felület azonban ennél jóval nagyobb, mivel sok ajtót vonnak be trópusi fából készült furnérral, és számos speciális terméket, például tűzvédelmi ajtókat teljes mértékig trópusi fából készítenek.

„Ne építsétek házaitokat a mi erdeinkből!” – mondja Unga Paren, a penanok törzsfője.

Forrás és további tájékozódási lehetőség:
Internet: www.bmf.ch
E-mail: info@bmf.ch

TARTALOM

Tanulmány
Anselm Grün: Bánjunk jól önmagunkkal! (II. rész) 2–5
Elsa Tamez: Úton egy újfajta egyház felé 6–8
Interjú
„Újragombolni a kabátot" (Dorothee Sölle) 9–10
„Isten szelídségben és szenvedésben nyilvánul meg" (Blanca Irma Rodriguez de Herrera) 11–12
„Isten nem mondja, hogy szegény légy" (Dawa K. Sirah) 12–13
„Istenkapcsolatom fontosabb, mint az, hogyan szólítom meg" (Mary Mshana) 13–14
Simonyi Katalin: „A szeretet meghagy szabadnak" (Interjú Kőszegi Tamásné Rihmer Melindával) 19–21
Meditáció
Vörös Éva: Feminista mese egy férfi tollából 15
Geiko Müller-Fahrenholz: Egy csodálatos lány: a No. 1 magányossága 16
Böjte Csaba: Hol van Nikaragua? 22–23
Merza József: Fadöntés 24–25
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 16
Gyerekeknek Moha-mese
A rejtély 17–18
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–28
Környezetvédelem
Bruno Manser és a malajziai esőerdők 29–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

MEGSZÓLAL A KIMONDHATATLAN, DE NEM MONDJA KI ÖNMAGÁT

cselekszik a kezetlen
de csak a te kezeddel
megindul a lábatlan
de csak a te lábaddal
eszmél az eszetlen
de csak a te eszeddel
virágba borul a virágtalan
de csak a te virágoddal
gyümölcsbe merül a gyümölcstelen
de csak a te gyümölcseiddel
adakozik az adhatatlan
de csak a te adományoddal
imádkozik az imátlan
de csak a te imáddal
fényes lesz a fénytelen
de csak a te fényeddel
megszólal a kimondhatatlan
de csak a te szívedben

Weöres Sándor: Négy korál, I.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII/3. (73.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt. Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2002-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1100 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1500 Ft
egyéb külföldre ..... 3000 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII. évf. 4. szám
2002. augusztus
140,– Ft

A jézuskövetés öt lépcsője

A hit érésének hat fokozata

Minidráma az erőszakmentességről

Interjú A. Moreirával és U. Duchrow-val

Moha-mese

Gyöngyöket a disznók elé?

Vasárnapi elmélkedések

Ökológia

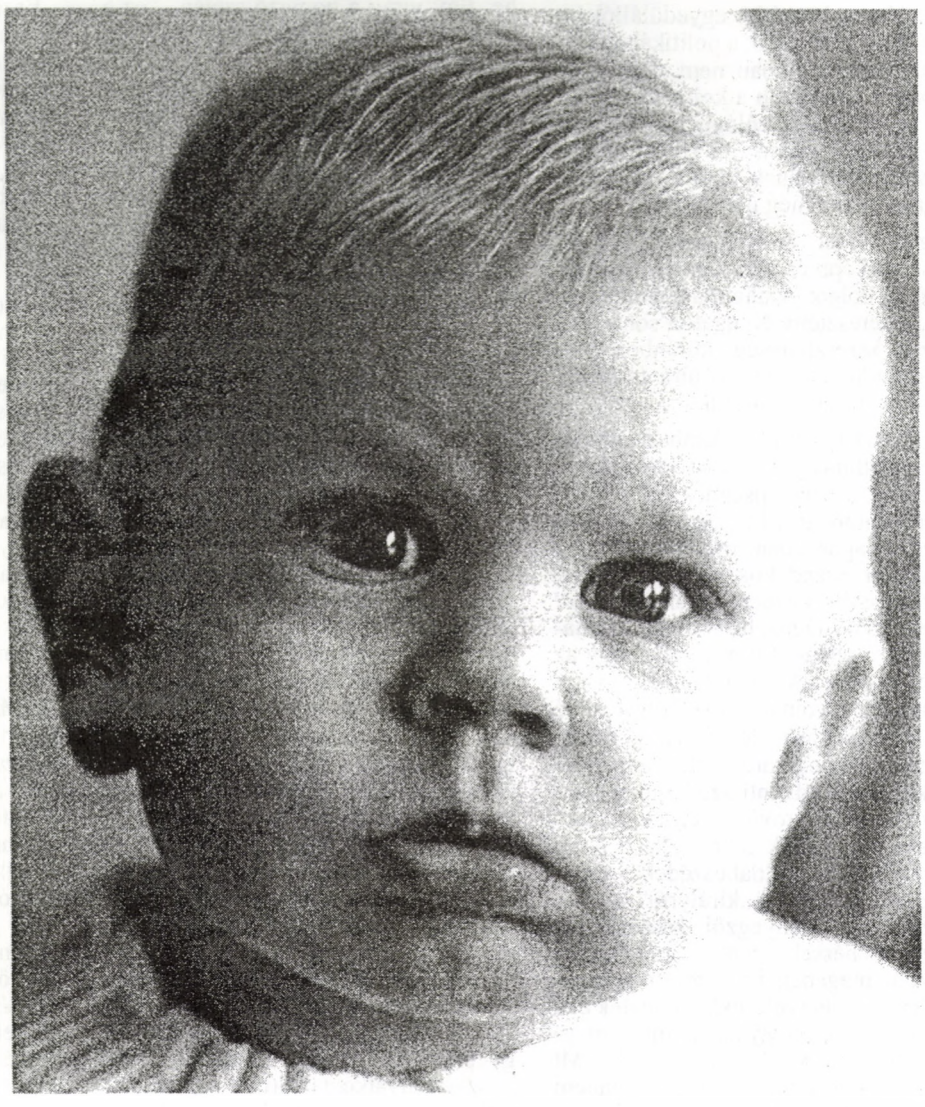

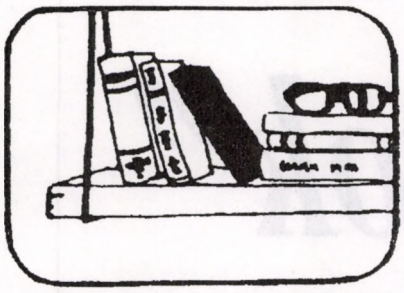

Eugen Drewermann

Színt vallani!

A jézuskövetés őt lépcsője

„Ha azonban a só ízetlenné válik – mivel sóznak azután?“, kérdezi Jézus kihívólag tanítványait (Mt 5,13). Ami azonban a legrosszabb: nincs lehetőség a só megjavítására. „Másra nem való, mint hogy kivessék és eltapossák“ – fűzi hozzá választ is adva.

Ami értéket jelent a kereszténység, annak nincs valódibb és fontosabb mértéke, mint *a béke*. „A földön békesség az embernek...“ – így fest a kezdetek legendája (Lk 2,14). 2000 év után mindenki számára látható, hogy nemcsak a római, hanem az evangélikus és ortodox egyházak is, csupa tisztességtelen indoklás alapján, hétmérföldes csizmával távolodtak el a Hegyi beszéd üzenetétől.

„A Hegyi beszédet egyedülállóként talán meg lehet élni, a politikában és a gazdaságban azonban nem, s az egyházban is legfeljebb a kolostorokban.“ Ez a „keresztény“ teológia hivatalos tájékoztatása. Ugyanis: „A Hegyi beszéd az Isten Országának rendje. Isten Országa azonban még nem jött el.“

Egy hindut kell meghallgatnunk, hogy másképp és valóságosabban fogjuk fel a dolgot. Mahatma Gandhi szerint „a keresztény Nyugaton soha nem létezett kereszténység, különben nem onnan indultak volna ki újra és újra a legborzalmasabb háborúk“.

Mi haszna van a Vatikánban pompázatos körülmények között megszervezett 2000. évi ünnepségnek, ha a látványos önmutogatás kísérlete során csak egyre világosabban mutatkozik meg mindazon szándékok visszautasítása, amit egyszer kezdetben elképzeltek? Az egyszer világos, hogy Jézus számára nem az jelentett problémát, hogy az Isten uralma „késlekedhetnék” vagy „késlekedett volna“, azaz szükségessé vált egy „egyház“ létrehozása, amely évezredről évezredre biztosítana bennünket, hogy adventi szellemben mindig csak szépen tovább kell „várnunk“ az Isten uralmának „eljövetelét“. Amikor Ő beszélt, példabeszédeket mondott, például arról a „királyról“, aki elkészítette a menyegzői lakomát, és megdöbbenéssel vette tudomásul, egyedül, magában, hogy micsoda értelmetlen mellébeszélésekkel intézték el a „meghívottak“, hogy „ne kelljen“ megjelenniük a király asztalánál (Mt 22,4.8). Nem Isten késlekedik, hanem nekünk nem akaródzik eltalálni hozzá. Miképp győzhető le ez a „nehézség“, erről van most szó.

Öt lépcsőn kell fellépni ahhoz, hogy ami „egyháznak“, mégpedig az „Úr egyházának“ nevezi magát, végre ismét kezdjen tenni valamit az „Úrral“, a népek reménységével: vagyis végre valósággá váljon a béke a földön.

AZ ELSŐ LÉPCSŐ

A nyelv, avagy: A költészet szabadsága

A békét, amely ezt a nevet megérdemli, mégannyi halottal sem lehet „előbombázni“, nem lehet ideparancsolni, kényszerítő módon elrendelni. De nem is az „igazságosság műve“, amint azt gyakran mondják, sőt épp az ellenkezője. Az emberiség történetében még egyetlen háborús fél sem nevezte saját ügyét „igazságtalannak“. A béke egészen egyszerűen ott bontakozik ki, ahol a klíma emberileg jótékonyan enyhe. Egy virág a hómező szélén – ez a béke. De miképp beszélünk mi elég „enyhén“ egymással?

Puszta történeti információnak tekintjük, hogy Jézus Istenről példabeszédeket mondott. De amikor Jézus *költőként és prófétaként* lépett föl, ez a történetileg biztosan hitelesített tény messze távol állt az intézményesített, Istenről a szószékekről hangzó beszédtől, messze távol állt a pásztorlevelek hatósági nyelvezetétől, a dogmatikai tanító iratok önfejűsködéseitől, az erkölcscsőszködő szőrszálhasogatás tudálékos nagyképűségétől. *Tüntető tiltakozás* van abban, hogy Jézus nem volt hajlandó kora teológusainak – és ezzel minden kor teológusainak! – nyelvét beszélni: a tekintéllyé tett hagyomány nyelvét, a hatósági tekintélynek azokat a formuláit, azokat az agyafúrt fogalmi fordulatokat, amelyek csak arra szolgáltak, hogy szögesdrótot húzzanak az emberek közé, itt az igazhívők, odatúl a tévtanítók, itt a tévhitesek, ott a hitetlenek! És mindig a kész beszédformulák Istene, akinek az utolsó napig már nem kell mondania semmit, hiszen az „Ő“ igazhívő egyháza bizony ismeri Őt, őrzi Igéjét, isteni teljhatalom erejében magyarázza azt, másrészt garantálja az igazságot Isten képviseletében, maga a továbbélő Krisztus, az „Isten népe“...

Hogyan lehetne akár csak a prófétai riadalmat is elfelejteni, amivel kezdődött?

„Ezekből a kövekből is tud az Isten Ábrahámnak fiakat támasztani“ (Mt 3,9) – Keresztelő Szent János erre figyelmeztette zsidó kortársait, akik büszkén hivatkoztak arra, hogy ők „Isten népe“. Istent nem lehet megtalálni a „születés kegyelméből“, Isten csak a saját, személyes egzisztencia komolyságában lelhető fel. Jézus ezzel teljes mértékben egyetértett. Azonban beszélt egy másik, mindent megváltoztató élményről: Aki Isten kezébe adja magát, az nem büntető, borzalmas, mindig csak feltételek alapján és mindig csak papi áldozatok miatt megbocsátó Istennek fogja megtapasztalni Őt, hanem kinyílik a szeme a nyitott égre, meghallja hangját, amely ezt mondja neki: „Az én gyermekem vagy.“

Eszerint Jézus Galilea falvaiban soha nem akart valami mást hirdetni, mint a gyermeki bizalom magatartását az „atyai“ (anyai) Isten iránt, aki túl a papi áldozatbemutatások félelmi rituáléján, *előzetes teljesítmény nélkül* megbocsát, mivel jól ismeri az összes emberi „megbánási erőfeszítések“ teljes kilátástalanságát.

Az egyetlen nyelv, amelyen Jézus a maga felfedezését terjeszthette, csak a szabad, nyitott, kényszerítetlen, meghívó, megértő, képekben gazdag, *az Ő költői nyelve* lehetett. Csak ez jut el mindenkihez és nem rekeszt ki senkit. Nem sérti az embert, csak ez juttat el új eszmékhez, nem válik ideológiává, mivel összebékít, nem felfegyverkezésre uszít. A megértés terét tágítja, felszabadítja azokat az érzéseket és élményeket, amelyek messze a morális döntések zónája alatt lehetővé teszik az élet valódi átalakítását.

A különbség világos.

Minden vallási ideológia fanatizmushoz, csoportkényszerhez – háborúhoz vezet. Megöli az Istent, mivel Őt a mindig is ismert dogmabálvánnyá alacsonyítja. Visszaél az életfontosságú só használatával, amit nagy tömbökre törnek a Holt-tenger partján a tűzhely tapasztásához házi használatra, hőszigetelőként a tűz ellen, majd pedig a só kiizzik, és többé szó szerint semmire sem alkalmas.

A „szisztematikus teológusok“ és „dogmatikus docensek“ „felvigyázók“ által őrzött egyháza számára már pusztán *Jézus költői nyelve* a jégkorszak végét jelentené, a hóolvadás és a lavinaveszély elmúltát minden tarra vágott hegyi lejtőn. És mégis, minden előre látható „katasztrófa“ ellenére éppen ebben van az első lépés az eredet visszanyerésének irányában.

A MÁSODIK LÉPCSŐ

A tett,a vagy: Gyógyítás jósággal

Miképp kell szolgálnia a békét annak az „egyháznak", amelyik maga is tele van neurózisokkal? Itt van *a bűnkomplexus:* Hogyan békülök ki a bűneimmel végtelenül megbántott Istennel? Itt van az *alacsonyabbrendűségi komplexus:* Te bűnös, tévelygő ember, az igazságot csak engedelmességed és alázatod révén találhatod meg, a tévedhetetlen, isteni Tanítóhivatal, vagy a bibliai betűszerinti hűség tévedhetetlensége segítségével. Vagy az *apakomplexum:* Mit mond a pápa? Vagy az *anyakomplexus:* Milyen alázatos a Madonna? Az *ödipuszkomplexus:* Hányszor vétkeztél gondolatban, szóban és cselekedetben, magadban vagy mással...?

Ezek a neurotikus jelenségek önmaguk körül köröznek. Nemcsak gyógyíthatatlanok, hanem komolyan véve azokat, már magát a betegséget is jelentik. Eredetük azonban messze mélyebben fekszik, közvetlenül az első lépcsővel állnak összefüggésben: azzal, hogy a vallás térségéből elveszett a költői nyelv.

Most száz éve annak, hogy az ateista Sigmund Freud felismerte: az olyan emberek, akik nem tanulják meg, hogy hallgassanak álmaik költészetére, nem képesek eljutni tudatalattijuk legnagyobb részéhez, és különféle elfojtásaik következtében szükségképp megbetegszenek. A psziché képeit kellő érzékenységgel tekintetbe venni, nem cenzúrázni, hanem elfogadni – e két dolog, mint alapmagatartás, volna képes gyógyítani az embereket.

Béke, így nevezik azt, ami elkezdődne az egyes ember lelkében. De hogyan jusson el békére önmagával akár egyetlen ember is, vagy legyen megelégedett, ha lelkének jelentős részei módszeresen el vannak idegenítve. Lukács elbeszélése szerint (8,2) Jézus a magdalai Máriából hét gonosz lelket űzött ki. Mi zajlik abban az emberben, akinek énje gyenge a kívülről érkező ellentmondások saját felelőssége talaján történő feldolgozásához, akinek személyisége egymásnak ellentmondó szabályzó mechanizmusok kötegére esik szét? Miképp hatott Jézus egy asszony lelkére, amivel lehetővé tette, hogy oldalán visszanyerje saját életét? És miféle „lelkigondozást" kellene kitanulni, hogy akár csak valamit is meg lehessen tenni abból, ami megfelelne a mintakép Jézusnak? Ezek volnának azok a kérdések, amelyeket az „egyháznak" fel kellene tennie.

Jól jegyezzük meg: Jézus számára a betegek gyógyítása soha nem volt működésmódjának olyan peremjelensége, amelyről lemondott volna. „Menjetek, gyógyítsátok a betegeket, űzzétek ki a tisztátalan lelkeket..." (Mt 10,1) – kifejezetten ezzel bízta meg tanítványait, amikor elküldte őket, hogy hirdessék „Isten Országának" elközeledtét. Költészet és terápia, látomás és megértés, álom és el nem ítélő odafordulás – a nyitott ég és a szív tágassága magától értetődő egységet alkotott számára, így ha megérintette egy „leprás" bőrét, gyengédségével meggyógyította őt, és ha megsimogatta egy vaknak a szemét, eltűnt a kilátástalanság, és fény oldotta fel annak lelki sötétségét. Ha egy néma ajkát, vagy egy megsüketült fülét simogatta meg, képes volt ajándékát saját újra megtalált nyelvükké tenni.

Mindezek az újszövetségi történetek azért váltak lehetségessé, mert létezik az emberi ínség tudomásulvételének költői formája, ha már nem is a názáreti Jézus életéről írt költeményekből származnak. Ezek képi bevezetések az átélt emberiességhez, álomösvények az ember felszabadításához és meggyógyításához annak lelki félelméből és szétszakítottságából. Ezek a történetek a pszichoszomatikus szimbolikából élnek.

A Tiberisz melletti „egyház" számára Jézus üzenetének ez a „kősótömbje" félreismerhetetlenül a történelmi „csodák", szentségi „üdvözítő kegyelmek" és metafizikus abszurditások mocsarává alakult át. De nem elég, hogy erkölcsi szigorral az emberi lélek nagy részeit ördögivé tették, hanem a 2000. év körül is isteni igazságként fáradhatatlanul hirdetik a hitet az ördögök létében. Az ördögűzés külön rituáléját írták elő kötelezőként. II. János Pál kihirdette, miben látja a „tudás és hit" egységét: az ördög volt az, aki a halált a világba hozta, ami a teremtéskor Istennek nem állt szándékában... Ehhez azt kell mondani: Ha Jézus jóságával „démonokat" üzött ki – akkor azokat egyesek újra bevezetik. Emberek az ördög markában, a Sátán bűne által fizikailag tönkretett természeti rend, isteni megbízatásból végzett exorcizmusok (ördögűzések) – ami pusztán szimbólumként még talán tartalmat és értelmet hordoz, szó szerint véve ostobasággá és értelmetlenséggé válik. Az ilyen beállítottság nemcsak azt jelenti hogy a 20. század végén még mindig vonakodnak a pszichológia és biológia szellemi értelmezésétől, hanem mindenekelőtt azt jelenti, hogy a tudat elidegenedett állapotát összecserélik a „hittel" ; azt jelenti, hogy 150 évvel Ludwig Feuerbach után utólag igazat adnak a 19. század valláskritikájának központi kérdésében.

Továbbá az értelem teljes kiüresítését jelenti, s a vallásos tartalmakat kifejező szimbólumok értékfosztását – a mágiáig terjedően.

Például a „lakoma", vagy az „eucharisztia ünneplése". Amikor *Jézus* embereket hívott asztalához, akkor ez az *egy* asztal maga volt a tudatos botrány, mert *Ő mindnyájukra* gondolt, és éppen rájuk: a koldusokra, a kurvákra, a vámosokra, a törvényről mit sem tudó „vidéki népre"... Mindenki összetartozásának jeléből a római egyház képes volt a véget nem érő szakadás viszályalmáját létrehozni. A szakadás végighúzódik minden vegyes felekezetű családon, minden vegyes egyházi összejövetelen, minden egyes személy lelkén. Csak az közelíthet az „Úr asztalához", aki minden szempontból összhangban van a római rendelkezések hitre és erkölcsre vonatkozó rendelkezéseivel, elismeri a római pápát, aki maga szenteli a püspököket, akik megint maguk szentelik a papokat, s így egyedül ők rendelkeznek a bor és kenyér színeinek „átváltoztatási teljhatalmával"...

Bizonyos, hogy Jézus üzenetének „hóolvadása" kilépteti medrükből a gátak közé szorított és bebetonozott folyókat, de a partok mentén csak e második lépcső erejében virágzik ki gazdagon az új élet.

A HARMADIK LÉPCSŐ

A létezés, avagy: Élet a csoportokban

Hogy a béke miképp lehetséges, e kérdéssel kapcsolatos minden pszichológiai elmélet egyetlen fontos megállapításon alapszik: a háború *nem* az egyes emberek szadizmusainak összege; a háború társadalmi csoportok agressziójának szervezett kiélési formája. Ezért aki el akarja kerülni a háborút, az nem ússza meg a szociálpszichológia művelése nélkül. Elemeznie kell azon csoportok szellemi állapotát, amelyek célja abban gyökerezik, hogy határaiknál ellenségeket találjon, azokat távol tartsa, sőt, amennyiben „szükséges", meg is semmisítse őket. És ez az egyházakra is illik – többé-kevésbé. Hatalmas az intézményes kísértés. Mindkét intézményben, az egyházban és a katonaságban egyaránt archaikus „tömegpszichológia" uralkodik, egyrészt a „gond" az „örök üdvösségért", másrészt a saját csoportszövetség fennmaradásának és becsületének féltése. A csoportszövetség militáns együtt tartása a külső „ellenséggel" és annak belső, saját sorok között megbúvó „ötödik hadoszlopával" szemben, e két tényező alkotja az intézményes erőszak ilyen csoportszövetségeinek fő célját. Az ilyen csoportosulásoknak nem áll érdekükben, hogy elősegítsék a személyek egyediségének kifejlődését, és hogy egymás közötti párbeszédre buzdítsák azokat, hanem céljuk a csoport tagjainak mint sorszámoknak zárt formációban történő egységesítése a vezérkar által meghatá-

rozott parancs-struktúrák keretei között. Az ilyen , típusú védelmi csoportoknak szükségük van olyan „rohamcsapatra", amely mind ideológiai, mind katonai szempontból képes és kiképzett arra, hogy a vélt vagy valóságos „ellenfelet" „kizárja", illetve „kikapcsolja". Kialakítják tehát a merev vezetési struktúrákat, a felsőbbséggel szemben a szolgai magatartást, a központi hivatalok betelepítését „megbízható férfiakkal", a pragmatizmusra és csoportegoizmusra vonatkozó kérdések korlátozását, valamint minden tanácsadásból és kivitelezésből származó emberi tapasztalat elcsökevényesítését. Az a legroszszabb ebben a szemléletben, hogy összecserélik Istent a csoport „testületi szellemével", amely utóbbi meghatározza az ilyen állandó védekezésre berendezkedett közösségek szellemi arculatát.

Az evangéliumok sok helye tanúsítja, milyen másképp képzelte el Jézus azoknak az embereknek együttélését, akik az Ő oldalán tanultak bizalmat. „Közületek senki se neveztesse magát 'atyának' vagy 'mesternek' vagy 'tanítónak' – mert egyetlen Atyátok, Mesteretek és Tanítótok legyen az, aki a mennyekben van" (Mt 23,8-10). Egyetlen ilyen mondat, ha valóban követnék, például a „hivatali tekintély", a „Szentatya" megszűnését jelentené – együtt a maga „kiváltságosaival" (prelátusok), „sarokvasaival" (kardinálisok, bíborosok) és „felvigyázóival" (görögül episzkopoi). „Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő... mindnyájan *egyek* vagytok Krisztusban" – így értelmezte Pál (Gal 3,28) a Jézus értelmében vett emberi közösséget.

A szétrombolhatatlanság igényének csak egyetlen csoport tagjai felelhetnek meg, azok, akik megtanulták, hogyan kell egymással élni a „meg nem érdemelt", teljesítményhez nem kötött formában (Mt 16,18). Az ilyen csoportnak azonban le kell győznie félelmét az uralkodó hatalommal szemben, végérvényesen időszerűtlennek kell tartania a hierarchikus rend kasztgondolkodását. A saját fennmaradás állandó aggodalma, a félelem a nőtől, a félelem a saját ösztönöktől, a menekülés mindattól, ami nem „ellenőrzött", az állandó gond a saját fennmaradásért – mindezeken az emberréválás kezdeti állapotából ránk maradt vezérfosszíliákon egyszer s mindenkorra túl kell lépni. A „sziklaalap" nem az uralkodó pápai hatalommá hamisított Péter. Jézus értelmében csak az építi „homok" helyett „szikla"-alapra házát, aki éli a Hegyi beszéd igéit (Mt 7,24-27).

Nyilvánvaló, hogy ez a 20. század épp úgy végződik, ahogy kezdődött – vérengzően, vérszomjasan, mértéktartás nélkül, korlátozatlan készséggel az ölésre és emberek, asszonyok, gyermekek, állatok tönkretételére. Máig terjedően egyetlen egy háború, az újra felfegyverzés, a fegyverkezés, a háború előkészítésének egyetlen formája sem létezik, amelyben az egyházak – valóban „római" módon – nem a zászlóra tett esküt, és nem a katonák „hivatásbeli szakmai hozzáértését", hanem a polgári szolgálat szempontjait vették volna figyelembe, még kevésbé, hogy kiegészítették volna azt a „rendes" lelkigondozás szolgálatával. Elképzelhető Jézus tábori püspökként az újonnan berendezett berlini palotában? Ez még csak a harmadik lépcső, amelyre rá kell lépni az emberréválás azon irányában, amelyet a Názáreti mutatott meg nekünk. De ez a lépcső azzal azonos, hogy le kell rombolni az egyházi állam falait, a Vatikán oszlopcsarnokait, a reneszánsz öltönyeinek, a pápai monarchiának és a főpapi póznak a modernizálását. Az újra felvirágzó élet, a mindenfelé áradó olvadékvíz legyőzi a ketreceket és túlburjánzik a rácsokon. Elveti magjait, és a szél széthordja azokat, ahová csak akarja.

A NEGYEDIK LÉPCSŐ
Az értékelés, avagy: Hogyan bánunk a pénzzel?

Úgy tűnik, a következő lépést bizonyos értelemben magunkban kell megtennünk, távol az egyház kialakult képétől. Az egyháznak tulajdonképp ellentársadalmat kellene alkotnia trón és oltár istentelen házasságával szemben, amely követendő jelképpé vált a „keresztény" Nyugat számára a római birodalom napjai óta, az ókori Kelet fáraói és istenkirályai által gyakorolt szakrális államhatalom örökségeként. Az ugrópont azonban itt az a kérdés, miképp bánnak a pénzzel?

Vajon mire jók az egyre borzalmasabb háborúk? A kérdés megválaszolásához lényegében a gazdaság tényezőit kell látni.

Lehetetlen dolog fenntartani egy olyan agresszív rendszert, mint a kapitalizmus, és közben a békét várni eredményként. Az sem segít semmit, hogy mint II. János Pál pápa és más egyházi emberek – éppoly jószándékkal, mint amilyen hatástalanul – a harmadik világ országai érdekében meg kívánják nyesni a nyugati gazdasági rendszer bizonyos „kinövéseit". A rabszolgákat nem szabadítják fel azzal, hogy rabtartó uraiknak beszélgetőkörben és az ablakból mondott beszédekben diplomatikusan azt ajánlják, hogy tegyék könnyebbé a láncokat és vékonyabbá a korbácsokat. Rendszereket megváltoztatni csak a rájuk sajátosan jellemző kritériumok mentén lehet. Mit lehet tehát tenni?

Ahogy Jézus közel tudta hozni Istent az emberekhez anélkül, hogy teológus lett volna, ahogy gyógyította az embereket anélkül, hogy orvos vagy pap lett volna, ahogy egymáshoz vezette a csoportokat anélkül, hogy társadalomtudós lett volna, úgy érvényre tudta juttatni az emberiességet is anélkül, hogy művelője lett volna a közgazdaság tudományának. Valami egyszerű, nyilvánvaló ismeret állt rendelkezésére, amely mindenben teljes fedésben állt a zsidó próféták felfogásával: A másik ember bajából az ember nem csinál üzletet, sem úgy, hogy a fizetésképtelentől zálogot foglal le, sem úgy, hogy a kölcsön pénzért többletet számít fel, sem úgy, hogy a hitel felvevőjét a kamattal és kamatos kamattal fokozatosan a megsemmisülésbe kényszeríti. A Krisztus előtti 6. század elején Ezekiel még be tudta vésni a Babilonba száműzöttek fejébe ezt a gondolkodásmódot (Ez 18,8-9). Jézus számára azonban, aki csak „szegényeket" látott, és azokat „boldogoknak" mondta, ha kitartanak szegénységük mellett (Mt 5,3), ebből a magatartásból valami egészen egyszerű dolog adódott. Ha egyszer a pénz már nem az az eszköz, amelynek segítségével még több pénzt lehet „csinálni", hogy ezáltal a gazdagokat egyre jobban eltávolítsák a nincstelenektől, akkor Isten előtt már egyáltalán csak egy módja lehet annak, hogy az ember „helyesen" bánjék a pénzzel. Ha pénzt kölcsönzöl, mondja Jézus, annak add, aki azt biztosan nem tudja visszafizetni neked, mert – és ezzel kell kiegészíteni a szöveget – *neki* van rá a legnagyobb szüksége (Lk 14,13-14).

Könnyen elképzelhető, micsoda harag támadt Jézusban, amikor látta Jeruzsálemben, miképp virágzik egyfajta *Banco divinó*ként, Isten bankjaként a templom, ahol a papok értették, hogyan kell az emberek Isten iránti félelméből pénzt és adót bezsebelni. A Hannás-ház az onnan kikerült összes főpapokkal együtt, ez az Istenből és üzletből összepréselt szent keveréke a zsugoriságnak és a szentség látszatának, illetve Jézus tiltakozása *ellenük,* a Jeremiástól idézett ige a rablók barlangjáról (Jer 7,11) – ellenzőinek fülében betölthette a mértéket (Mk 11,15-19). Létezett számára más választás? Egész üzenetének magját *az ember iránti* feltétlen *megbocsátás* alkotta! *Hogyan lett volna lehetséges itt az emberek bűntudatát a templomkassza szaporítására kizsákmányolni, és tönkretenni őket gazdasági tartozásokkal?*

Semmiképp sem elegendő, hogy a zsidók példájára az „ezredforduló" idején „jóbel évet" kiáltsanak ki, és másoktól, az ipari országoktól követeljék az adósság elengedését a harmadik és negyedik világ országai számára. Bárki, aki felkeresi Rómát, láthatja a Vatikán palotáit, a pompás épületeket „méltósághordozóikkal" együtt, látja a dísz és pompa muzeális formáit, és tudja: ez

pontosan a visszájára fordítása annak, ami egyszer a „föld sója" jelszóval kezdődött. Maffiózó csinálmányok, üzletszerű titkos diplomácia, bankok és médiumok érvényre juttatása titkos szerzetesrendek segítségével, mint az Opus Dei vagy a Szent Sír Lovagjai – mindez szükséges addig, amíg „Isten Igéjét" éppen nem maga a jóság és emberiesség hitelesíti – költőien, gyógyítóan, békéltetően, megbocsátóan – , hanem amíg mindezt lefelé a hatalom csökkenésének irányában dogmatikailag oktatni, igazgatói módon diktálni és dekoratív módon demonstrálni kell. De Isten ügyéből nem lehet „államot" csinálni. A lét és a birtoklás „szegénysége" inkább azt az előfeltételt jelenti, hogy az ember közel legyen magához és az emberekhez; ez a feltétele annak, hogy komolyan tanuljunk egymástól; ez képezi az alapot ahhoz, hogy azonos síkon közlekedjünk egymással. Csak ez a magatartás valóban „gyógyító". Elhangzik Jézus egyetlen szava: „Nem szolgálhattok egyszerre Istennek és a mammonnak" (Mt 6,24), és elolvadnak az utolsó jégtömbök is. Más vegetáció terjed el, és létrejönnek az élet új formái. Már nem a jégkorszak hatalmas állatai uralkodnak a tundrákon, hanem a fauna és flóra élénk sokfélesége telepszik meg azokon a tájakon, ahol azelőtt csak síkos üresség létezett.

AZ ÖTÖDIK LÉPCSŐ
Az átalakulás, avagy: Minden érték átértékelése

Kinek jelent nyereséget a háborúk roppant sok szenvedése? Ki húzza a nyereséget a népek közötti állandó békétlenségből? A válasz egyszerű: kizárólag a fegyverkezés konszernjei, a bankok és a telekspekulánsok. Csak ők nyernek a háború előkészítésén, annak végrehajtásán, a háború utáni újjáépítésen és a következő háborúhoz szükséges újrafelfegyverzésen. De hogy az erőszak spirálisa mindig így tovább képes pörögni, annak előfeltétele, hogy az emberek birkaként követik a pénz logikáját. Amint valami a piacon csereeszközként mindent jelenthet, hirtelen egyedüli jelentőségűvé emelkedik

Mi az érték? Minek van értéke?

Úgy tűnik, egyedül annak van értéke, ami mint ár „realizálható" a piacon. És így viselünk mi állandó háborút az egész természet ellen. Egy folyóvölgy szépsége – ezt annak adjuk el, aki a legtöbbet ígéri érte. A brazíliai őserdőben akkora területek, mint Belgium és Hollandia együttvéve – rongyos tízmillió dollárért. Háziállatokat: tyúkokat, disznókat, marhákat életfogytiglani kínzásra adunk el – egészen nyilvánvalóan így „kívánják" ezt a brüsszeli EU piaci irányelvei. A tőke és a munka „globalizálásakor" fél kontinensek újra rabszolgává tétele, az „olcsó munkaerő országaiként" – ez, ahogy nálunk értelmezik, megszolgált jogunk, ez kötelességünk a fennmaradásért folytatott harcban. De mindenki érezheti, ez az élet végét jelenti. Mindez csak akkor működik egyáltalán, ha és amikor minden értéktudat halott.

Ma sokszor panaszkodnak, mindenekelőtt „jobb" körökben, hogy a felnövekvő fiatalság aggasztóan hajlamos az erőszakra és cinizmusra, és túlságosan csekély tudásuk van a morális értékekről. De ugyanezen körök láthatóan fel sem fogják, hogy a maguk konzervatív felfogása, amely egyenlőségjelet tesz Isten és üzlet, egyház és fogyasztás, gyónás és bank közé, mindent lerombol, ami érték. Ha a pénz válik a legfontosabb értékmérővé, minden értékes értéktelenné válik.

Két tapasztalat létezik, amely feltartóztathatja életünk kiárusítását.

Az egyik tapasztalatot Jézus még egyszer kifejti a Hegyi beszédben. Máté véleménye szerint ezt azoknak tartotta, akiknek „rosszul ment dolguk" (Mt 4,24), és éppen őket hívta fel arra, hogy ismerjék fel saját valódi értéküket. Még ma is irigylik az olyan férfit, mint Salamon, aki csupa dínom-dánomban élt; még mindig nagy dolog az emberek fölötti hatalom, s ezen belül, hogy szükség esetén egy csapásra sok embert meg lehet ölni; még mindig csodálatos dolog, ha valakinek sikerül „győztesként" felülkerekedni a harcban. De hát valóban ez az az életstílus, amit akarunk? Jézus teljesen helyes módon jelenti ki, hogy minden virág szebb, mint Salamon király; ha egyszer helyesen tekintjük, minden ember a maga szegénységében mindenekfelett értékes és méltó a szeretetre (Mt 6,29). Fennáll a fenyegetés, hogy az egész élet beletorzul a félelembe, a félelem biztosításába, az állandó gondbanlét miatt, hogy holnap jobb legyen; de közben elmulasztjuk a lehetőséget, hogy ma valóban éljünk (Mt 6,34). És a „nagyság", a „nagy"! Mi a nagy? Hát nem egyedül az, ami segít a másik ember életén (Mk 10,43)? Itt a trónokon ülő hatalmasok már nem jelentenek példaképet és mértéket. Ha Jézus szemével nézi őket az ember, valamiképp tragikomikusnak tűnnek. Sziklaként állnak ott, de a víz elfolyik mellettük, és alámossa a kőzetet, tehát valamikor leomlanak majd. A kultúra igazi forradalma abban áll, hogy nem engedjük tovább korrumpálni saját értéktudatunkat.

„Az életet kell szolgálnod, ezért meg kell tanulnod ölni" – így adják elő ezt a 18 évesek számára kötelességszerűen még mindig az egész földkerekségen. „Igazságosságot akarsz? Akkor meg kell tanulnod, hogyan juttatod érvényre azt erőszakkal! Békét akarsz? Akkor gyakorold magad alkalmasint a háborúban!" E paranoid dialektikának megfelelően a 20. században soha nem adódott olyan szempont, amely a megtartóztatásra kényszerített volna bennünket. Verdun – nem, Drezda – nem, Hirosima – nem, a hidrogénbomba – nem, a neutronbomba – nem, a napalmbombák borzalma (amit csak tökéletesítettek *a NATO* kazettásbombái) – nem... Így válik az ember világhatalommá, de így ps veszíti el az ember emberségét.

Itt az ideje, hogy végre normális érzéseket juttassunk érvényre érvként. Az együttérzés olyan értéktudat, amely bizonyos dolgokat egy határnál tovább nem hajlandó elfogadni, és nem hajlandó azokkal együttműködni. Például ilyen a kétségbeesettek ezreinek „leutasítása" (ahogy ma ezt nevezik), a „coole" dresszúra, ahogy kiképzik egyik generációt a másik után a katonaság *killing job*-jaira, ahogy értő élőlények milliárdjait durván felhasználják a vágómarha piacon a „bevétel" puszta növelésére, ahogy hatalmas földterületeket bürokratikus úton átminősítenek „kutatási területté", hogy biztosítsák Németország jó ipari helyzetét... Végtelen hosszú azon szenvedések listája, amelyek együttérzésre várnak. Most azonban arról van szó: Jézus látomása emberi evidencia, Isten Országának földi megvalósulására vonatkozó „álma" nyilvánvalóan nem volt tévedés. Az emberiességnek Ő volt és ma is Ő a feltétele. Valamiképp mindenki tudja, mi a jó, és mi a rossz. De aztán jön egy kis félelem, és már mindent máképp csinálunk. De hogyan van az, hogy a biztos tönkremenetel sem jelent már elég okot ahhoz, hogy valamit igaznak lássunk? Különben megértettük volna Jézust. Akkor nem ünnepelnénk egy pompázatos 2000 éves ezredfordulót. Egyszerűen hozzákezdenénk, hogy Jézust szó szerint vegyük. Mint „sós" keresztények használnánk a sót, amelyről Jézus prófétailag beszélt, és amely az elhanyagolás következtében egyre sápadó egyházi kifejezéssé vált. Így tekintve a keresztények sója igényli Jézus elszántságának borsát. Ami azt jelenti: színt kell vallani – szóban és tettben egyaránt!

Fordította: Hampel Károly

Forrás: Publik-Forum 1999/12

Peter Rosien

Úton az egyetemes szellem felé

James Fowler a hit érésének hat fokozatáról

A Mester egyszer így szólt: „A vallási meggyőződés nem a valóságról tett kijelentés, hanem csupán utalás, mint amikor az ujjunkkal rámutatunk valamire, ami titkot ábrázol és túl van az ember számára hozzáférhetőn. Röviden, a vallási meggyőződés csak egy ujj, amely a holdra mutat.

Egyesek sosem jutnak tovább az ujj tanulmányozásánál. Mások az ujj szopásával foglalatoskodnak. Ismét mások arra használják az ujjukat, hogy becsukják vele a szemüket. Ezek a jámbor buzgólkodók, akiket a vallás vakká tett.

Tényleg kevesen vannak azok, akik elég messze tartják maguktól az ujjukat ahhoz, hogy láthassák, mire mutat – ők azok, akiket istenkáromlással vádolnak, mivel túlléptek a vallási meggyőződéseken.” (Anthony de Mello)

Egyetlen ember sem élhet hit nélkül. A valláspszichológusok különösen is meg vannak győződve erről. Ez persze elég értelmetlen kijelentésnek tűnik, tekintettel Nyugat-Európa és Észak-Amerika számtalan elvilágiasodott újpogányára. Csak akkor válik érthetővé, miért is nem bírja ki senki sem sokáig, hogy hit nélkül éljen, ha a nagy német-amerikai teológus, *Paul Tillich* meghatározására gondolunk, aki azt mondja: *a hit nem más, mint a viszonyunk ahhoz, „ami feltétlenül érint minket”*. Ezzel félretolja a hit túlságosan egyszerű azonosítását a vallással és a hittartalmakkal, és azt kívánja olvasóitól, kérdezzék meg önmaguktól, *milyen értékek játszanak központi szerepet az életükben.* Ezek meglehetően „világias” értékek lehetnek: munka, tekintély, hatalom, befolyás, gazdagság, szex, szerelem, művészet, egy bizonyos ember, a család, a nemzet vagy az egyház. Az ember szíve sok dolgon csüngheti, s az ember tökéletesen átadhatja magát ezeknek. Ez óvja meg attól, hogy megbolonduljon a fenyegető értelmetlenségtől.

Ám sok minden abból, ami ily módon „feltétlenné” válik, végső soron bálványimádó módon a tiszta evilágisághoz (immanenciához) tapad. Nem rendelkezik azzal az erővel, hogy szabaddá tegye az embert önmaga számára, és elvegye tőle a félelmet a kudarctól, a szenvedéstől és a haláltól. Csak időlegesen enyhíti azt a félelmet, amely ott rejlik minden elkülönült lény legbelsejében, épp azért, mivel elkülönült, másoktól elválasztott lény, aki egyedül van. Mindazonáltal az emberek 95 %-a ilyen hatást tulajdonít a maga transzcendensbe mutató vallásának. Joggal?

Alapvetően azt mondhatjuk, hogy *a vallás jelensége az emberrel együtt jelent meg a földön,* és mindenütt sziklaszilárd a helye. Az ásatások bizonyítják, hogy már több tízezer évvel ezelőtt gyakoroltak vallási rítusokat, például rituális tárgyakat helyeztek a halottak mellé. Természetesen tudták, milyen hamar fölbomlik a holttest, az ősember lelkében minden látszat ellenére mégis ott élt a veleszületett gondolat: Nem lehetett ennyi az egész.

Volker Zuber, fürth-i plébános ezt így fogalmazta meg egyszer: *„Vagy az evolúció legnagyobb tévedése zajlik itt,* amely szemmel láthatóan egyfajta, genetikusan programozottnak tűnő vallási ösztönt ültet el az ember agyában, hiszen az ember szinte áhítatosan követ egy olyan dolgot, amely sem kívülről létrehozottnak, sem bizonyíthatónak nem látszik. *Vagy pedig olyasmiről van itt szó, ami* az évezredek során tudatosult a bolygó legfejlettebb lényében, *egy magasabb valóság sejtését tükrözi és ezért értelmes.* Sejtés ez, nem pedig tudás. Az ember aztán megtölti ezt a sejtést a maga tapasztalataival és elképzeléseivel. Hitet fejleszt ki.”

A kifejlett hitnek két összetevője van; ezeket legjobban a „belief” (hit, hiedelem) és a „faith” (hit, bizalom) angolszász megkülönböztetésével világíthatjuk meg. A **„belief”** *a hittartalmakat jelenti, amelyek mítoszokban, tanokban, parancsokban, szimbólumokban és rituálékban nyilatkoznak meg.* A **„faith”** *a hit mélystruktúrájára utal, a bizalom és a kötődés mintájára, a spiritualitásra.* Ez rögtön a vallási szocializáció kezdetén kialakul. Még jóval azelőtt, hogy a gyermek világosan fölismerhetné a szülők értékeit és hittartalmait, megérzi és magáévá teszi az azok alapjául szolgáló értelmi struktúrát. A „belief” és a „faith” együttesen adják meg az embernek az élet értelmét, igazoltságát és azt, hogy „mély-énje” azonosulni tudjon a maga értékmérőivel. *„Az egész történelem során ez a funkció volt a legerősebb kötőanyag, amivel csak a rendelkeztek a kultúrák”,* jegyzi meg ezzel kapcsolatban *Ken Wilber* amerikai buddhista valláspszichológus.

A „belief” és a „faith” kettőségében fennálló hitet azonban **minden vallásban további elemi kettősség jellemzi: „tremens” és „fascinans” jellege,** tehát egyfelől az Istenségtől való *remegés,* borzongás és félelem, másfelől a rajongóan boldogító lelkesültség, *elbűvöltség* közti feszültségmezőben ingázik. E két latin kifejezés, amelyeket Rudolf Otto alkalmazott így először 1936-os, A szent c. könyvében, az ember fölött hatalommal rendelkező Numinózum, a Szent előtti emberi viselkedés lelki alapmintáját írja le. A hívő ember spiritualitását bizonyos mértékig színezi, hogy a kettő közül melyik kap nagyobb súlyt a lelkében.

A különböző vallásokba vagy felekezetekbe tartozó hívő emberek közötti legnagyobb különbségeket a „belief” elemei, a hittartalmak, a tanok és dogmák határozzák meg. Ezek mentén fejti ki **James W. Fowler** amerikai teológus a maga egyetemes „lépcsőmodelljét” az egyén valláspszichológiai fejlődéséről. Fowler először is megállapítja: „Születésünktől fogva föl vagyunk szerelve a hit növekedésre alkalmas képességével. Hogy ez a képesség mennyire aktivizálódik és növekszik, nagyrészt attól függ, hogyan fogadnak minket a világban, és miféle környezetben növünk fel. A hit interaktív és társadalmi jelenség; közösséget, nyelvet, rítusokat és gondoskodást igényel.”

A hit „növekedési képességében” Fowler hat lépcsőfokot különböztet meg, amelyek spirálszerűen átfedik egymást. Ábrázolása szerint csak az kapcsolódhat bele értelmesen a vallá-

sok dialógusába, tekintheti egyenrangú partnernek a többieket és fedezhet föl mélyenfekvő közös vonásokat, aki elérte a két utolsó lépcsőfokot. Teljes mértékben pedig csak azokra a vallásos emberekre érvényes ez, akik elérték az „igen ritka" *hatodik* fokozatot, amelyet Fowler „egyetemességre hajló hitnek" nevez, ami meszszemenően azonos a vallástudomány *„misztika"* fogalmával. Anthony de Mellót, az indiai jezsuita misztikust feltehetően ebbe a hatodik fokozatba sorolná Fowler.

A vallási fejlődés e *végső* fokát *Ken Wilber* „transzformatívnak" (átalakítónak) nevezi: „Egy igen kicsi kisebbség számára a vallás radikális átalakulást és felszabadulást eredményez. A vallás ekkor már nem a hit dolga, hanem a hívő halála, hogy a halál másik oldalán megtalálja a végtelenséget. Az „átalakító" spiritualitás számára nem az a fontos, hogy valamilyen mai világlátást védelmezzen és igazoljon, hanem azáltal akar valódi hitelességre vezetni, hogy megrendíti azt, amit a világ igazoltnak tart." Gyakran oly paradox történeteiben pontosan erre vállalkozik *Anthony de Mello.*

(1.) Mindenesetre az ember hitéletének kezdete messze ez alatt a magaslat alatt húzódik. Fowler ***„intuitív-kivetítő hitnek"*** nevezi az első lépcsőfokot. A *három-hét éves gyerekek* tipikus jellemzőjének tartja, még ha ez a hit a felnőtt életét is képes meghatározni az animista vallásosságban. „A gyerek folyton belebotlik valami újba, amellyel kapcsolatban még nem alakított ki szilárd megismerési eljárásokat. Ekkor működni kezd benne a *képzelőerő,* az a képesség, hogy tapasztalatait történetek tárgyát alkotó erős képekben foglalja össze." Fowler szerint ezen a szinten az a *veszély* fenyeget, hogy a gyermeki imaginációt (képalkotást) esetleg „megszállják" a rettenet és a rombolás gátlás nélküli képei, vagy az, hogy képzelőerejét esetleg arra zsákmányolják ki, hogy tabukat és morális elvárásokat erősítsenek meg benne. Ezen a lépcsőfokon alakul ki a bizalom és a kötődés mintája, a „faith". Itt jönnek létre annak alapjai, hogyan súlyozódnak majd egy ember vallásosságában a Lét szent alapjával szembeni „elrettentő" és „elbűvölő" összetevők.

(2.) Fowler második fokozata, a ***„mitikus-szó szerinti hit"*** az egyén pszichológiája szempontjából az (általános) *iskolás évek* időszakának felel meg. „Ha életünket egy folyónak ábrázoljuk, akkor a második fokozat olyan »sztorikat« mesél el, amelyek az életpályát a folyó közepe felől írják le. A második fokozat embere, legyen az gyerek vagy felnőtt, még nem lép ki a folyópartra, hogy *elgondolkodjék* a folyó »sztorijairól« és azok sokféle jelentéséről." Szigorúan szó szerint veszi a mítoszokat, a hittartalmakat és a morális szabályokat, a szimbólumokat szó szerinti egyoldalúsággal fogja föl. Az etika itt egyenes vonalú: az „ahogy te velem, úgy én veled" a „szemet szemért, fogat fogért"-nak felel meg. E szint *veszélyei* abban rejlenek, hogy természetellenes perfekcionizmus (hibátlanságra törekvés) alakul ki (különösen a kultusz területén), ill. az a naiv elképzelés, hogy jótettek által megigazulhat az ember.

(3.) „A harmadik fokozat normális esetben az *ifjúkorban* bontakozik ki, de igen sok felnőtt számára válik az egyensúly tartós helyévé." Így sorolja be Fowler azt, amit ***„szintetikus-konvencionális hitnek"*** nevez. Azoknak a képeknek és értékeknek a rendszere, amelyekhez az emberek kötődnek, itt elsősorban „hallgatólagos rendszerként" van jelen. Az ember ezen a lépcsőfokon meg tudja nevezni a hittartalmakat és a képeket, védelmezi azokat, és úgy érzi, *érzelmileg mélyen kötődik* hozzájuk; ugyanakkor *vonakodik* a tudatosságra irányuló hívásoktól, és ki is kerüli őket, ahogyan azokat is, amelyek a hittartalmakért vállalt tudatosabb felelősségre szólítanák föl. Fowler szerint ezen a harmadik szinten a hit *konformista* abban az értelemben, hogy pontosan rá van hangolva (az illető számára) jelentős személyek elvárásaira és ítéleteire, az önálló ítéletalkotáshoz még nem elég biztos, s így nem képes független távlatokat alkotni.



A harmadik szinten az ember bizonyos fokig egy ideológiával rendelkezik, értékek és hittartalmak szoros kötegével, de valahogy nincs tudatában önmagának, hogy valóban birtokolhassa ezt az ideológiát. *Tekintélyhívőként* él az ugyanazon értékekkel rendelkező ismerős csoportban. Azok a szimbólumok és rituális ábrázolások, amelyek ennek az embernek a hitét kifejezik, elválaszthatatlanul összekapcsolódnak az értelmet adó értékekkel. Ennek megfelelően min-

denfajta *„mítosztalanítást”* alapvető fenyegetésnek fog érezni. Az értelmet adó értékekhez kötődő szimbólumok maguk válnak szentté. A szimbólumok elleni támadás az ő szemében maga a Szent, maga az Isten elleni támadásnak számít. Kézenfekvő, hogy a hit harmadik lépcsőjén álló ember *ki van szolgáltatva* a hitbeli fundamentalizmus minden változatának.

(4.) Csak a negyedik szinten történik meg az áttörés a csoport vagy a csoporthoz tartozás általi meghatározottságtól az önálló egyéniség felé. Az ***„egyénien reflektáló hit”,*** ahogy Fowler nevezi ezt, képes elválasztani a szimbólumok jelentését az azt hordozó elemektől. Itt *megtörik a naiv ráhagyatkozás* a szimbólumok szent hatalmára, hatékonyságára és belső igazságára, valamint a beléjük vetett (naiv) bizalom. Az a szimbólum, amelyet szimbólumnak ismerünk fel, Tillich szerint „megtört szimbólum”. A negyedik fokozatba tartozó hívőknek ezért a vallási szimbólumokat újból és újból le kell fordítaniuk azok fogalmi jelentésére. Létrejön *a skolasztika és a dogmatika,* eközben pedig igencsak kialakulhat az értelmet adó tartalmak sterilitásának és laposságának érzése. Mindazonáltal ezen a szinten rejtve marad a hívő elől az a belátás, hogy az élet összetettebb, mint a világos megkülönböztetések és az elvont fogalmak elvont logikája. A negyedik lépcsőfok megfelelő a *korai felnőttkor* számára. Mindenesetre sok vallásos felnőtt egyáltalán nem építi ki ezt a negyedik lépcsőt, másoknál pedig csak negyvenes éveikben jut érvényre.

(5.) A vallási fejlődés ötödik lépcsőfoka, az ***„összekapcsoló hit”*** Fowler szerint a „mély-én” (Selbst) számára tárul föl, amelyet a nagy svájci valláspszichológus, Carl Gustav Jung a tudattalan központjaként írt le. Itt kezdődik el, rendszerint csak az ember *életének dele után,* azoknak a tudattalan, személyes, társadalmi és archetipikus elemeknek az észrevétele, amelyek részben meghatározzák cselekvéseinket és reakcióinkat. Analóg módon a kvantumelmélet belátásához, miszerint a fényt egyszerre kell hullám- és részecsketermészetűnek tartanunk, az ötödik fokozatba tartozó hívők érzik, hogy a vallási igazság *többdimenziós,* és egyenes vonalú fogalmisággal nem ragadható meg. Kifejlesztik a „második naivitást”, amelyben a szimbolikus erő ismét összekapcsolódik a fogalmi jelentésekkel. Megnyílva a paradox, és ezzel a nyilvánvaló ellentmondásokban megnyilatkozó igazság számára, ezek az emberek arra törekszenek, hogy *(összekapcsolják és) egyesítsék* a gondolkodásban és a tapasztalásban jelentkező ellentéteket. Mivel készek arra, hogy közeledjenek ahhoz, ami tőlük eltérő, ill. ami mély-énjüket és világlátásukat látszik fenyegetni, ennek az ötödik szintnek a spiritualitása mentes a törzsre, osztályra, nemzetre és vallási közösségre korlátozódásoktól.

Az ötödik fokozat hívői tudják: A saját vagy más hagyományok kínálta szimbólumok, mítoszok, tanok és liturgiák elkerülhetetlenül *részlegesek,* egy bizonyos nép vagy személyi kör tapasztalataira korlátozottak és ennélfogva tökéletlenek. A vallási hagyományok viszonylagosságának e tudása ezért képes megnyitni az összekapcsoló hitet a más hagyományokkal történő találkozásra. Az ember ekkor már sejti, hogy a más hagyományokban meglévő igazság oly módon tárul föl, amely *kiegészítheti és helyesbítheti* saját igazság-megismerésüket. A különbözőképpen hívők közötti beszélgetés így *igazán ökumenikussá* válhat, minthogy minden résztvevő megnyílik arra, hogy megtérjen a másik oldal igazságához. Az összekapcsoló hit azért képes nagyra becsülni a szimbólumokat, mítoszokat és rituálékat, a sajátjait is, meg másokét is, mivel legbelül megragadta az a szent realitás, amelyre azok irányulnak. Fowler szerint ennek a hitfokozatnak a *veszélye* a bénító passzivitásban rejlik, amely az igazság paradox felfogása miatt önelégültséghez és társadalmi visszavonuláshoz vezethet.

(6.) Ha az ötödik lépcsőfok tendenciáját tekintve megosztott marad, mivel a mély-én megragad az egyetemesítő felismerések és ama igény között, hogy megőrizze saját létét és jóérzését, akkor az ***„egyetemességre hajló hit”*** embereiről viszont azt mondhatjuk, hogy elővigyázatlanok a saját mély-énjükre leselkedő *veszélyekkel* szemben. Ők az *abszolút szeretet és igazságosság* imperatívuszát követik, függetlenül attól, hogy az hová vezeti őket. Fowler azt írja: „Azok az emberek, akiket legjobban a hatodik fokozattal lehet jellemezni, általában olyan minőségekkel rendelkeznek, amelyek *megingatják* a normalitásra vonatkozó megszokott ismérveinket. Az önfenntartás iránti közömbösségük, a transzcendens morális és vallási aktualitással kapcsolatos ízlésük és érzéseik elevensége rendkívüli és gyakran *kiszámíthatatlan* vonásokkal látja el cselekedeteiket és szavaikat. Az egyetemességre hajló részvét iránti odaadásuk sértheti szűkös elképzeléseinket az igazságosságról. Azzal, hogy *áttörik* a túlélés, a biztonság és a jelentőségteljesség általi megszállottságunkat, fenyegetik a becsületességről, a jóságról és az okosságról alkotott, jól kiegyensúlyozott szabványainkat.”

Ha pedig aziránt érdeklődünk, milyen szerepet töltenek be az ilyen emberek lelkiéletében a hit mélyen fekvő, „elrettentő” és „elbűvölő” összetevői, akkor a válasz csak ez lehet: Úgy tűnik, az Istentől, a Lét alapjától, ill. a jövő hatalmától való *félelmet tökéletesen elnyelte az Isten iránti lelkesedés,* az Istentől elbűvöltség. „Semmi sincs Istenben (a Lét alapjában), amitől félni kellene”, mondja a kora középkori dominikánus misztikus, *Eckhart mester,* akit egészen biztosan a hit hatodik fokozatához tartozó emberek közé kell sorolni.

Az hit egyetemességre hajló, hatodik fokozatának leírását olvasva a keresztény ember rögtön a názáreti *Jézusra* fog gondolni: arra, milyen radikálisan és önveszélyesen hagyatkozott rá az Isten által minden létező számára megnyitott jövőre, hogyan aktualizálta a „nyolc boldogságot”, és miképpen teremtette meg a szabadság övezeteit egy elavult, elintézményesedett hitrendszer világában. Jézus e hite, ez a minden lét alapjába vetett abszolút bizalom tovább hathat az újszövetségi vallási közösségben, ám ez az ősbizalom éppúgy megtalálható bármely vallás egyes férfiaiban és asszonyaiban. *Minden vallási közösség fel tudna sorolni neveket.* És sokan vannak azok a *vértanúk,* akiket azért öltek meg, mert kortársaik nem tudták kibírni hitüknek a normalitást felborító erejét. A buddhizmus is képes felvonultatni olyan embereket, kezdve magával *Gautama Buddhával,* akik számára a Lét alapjába vetett bizalom abszolúttá vált. Bár ez a vallás nem tulajdonít személyességet minden lét alapjának, s a megígért és célul kitűzött belépés ebbe a végső alapba, a nirvánába az egyéni identitás kialvását jelenti számára, de az egyetemességre hajló részvét iránti odaadottságukban a hatodik fokozathoz tartozó buddhista hívők éppúgy *áttörik a normalitás megszokott ismérveit,* mint szellemi testvéreik a többi vallásban.

Forrás: Publik-Forum, 1998/24

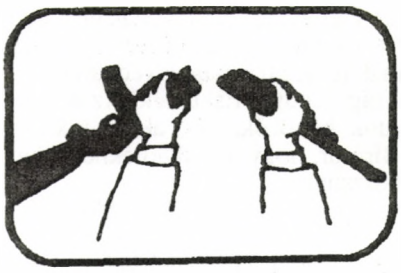

A Plowshares (Kardokból ekevasat!) csoportról

„Erőszakmentesség a keresztény, a zsidó és a muzulmán világban” címmel rendezett konferenciát a Bokor közösség Törökbálinton május 3–4-én. A három világvallás képviselőinek előadásait követte az alábbi színdarab, azzal a szándékkal, hogy belássuk: nem elég csak „nemet” mondani az erőszakra, hanem „igent” is lehet mondani a békére. Esetleg úgy, ahogy a Plowshares (Kardokból ekevasat!) csoport teszi. Kik ők?

Néhányukat személyesen ismerem. Én magam több évig egy német életközösségben éltem, amely aktívan részt vett különböző erőszakmentes akciókban. Ők sok éve vendégül látták a Plowshares csoportot európai találkozójuk idején. Hát innen a nem olyan mély ismeretség. Azt tudom elmondani, hogy rám miért voltak nagy hatással.

Az ő akcióik lényege, hogy katonai támaszpontokra hatolnak be, magyarul átmásznak a nagy kerítéseken, vagy egyszerűen besétálnak, és a prófétai felhívás értelmében, hogy „kalapáljatok a kardokból ekevasat”, kis házi kalapácsokkal jelképesen „lerombolják” a tömegpusztításra készenlétben tartott, sokszor nukleáris robbanófejek hordására gyártott gépeket, Trident tengeralattjárókat, katonai agyközpontokat. Ennek megvan a liturgiája, ahogy saját levett vérükkel leöntik a hadi iratokat, a bevitt gyermekfényképeket, majd énekelnek, imádkoznak. Tettükért mindig felelősséget vállalnak, megvárják a letartóztatást, és a bíróság előtt saját magukat képviselik.

Akiket én megismertem közülük, mind nagyon erős és színes egyéniségek, akik egész életüket erre tették fel. Ez elég egyértelmű pálya, többnyire a felkészülés – akció – tárgyalás – börtön valamelyik szakaszában. A tárgyalás az akció egyik legfontosabb eleme, majdnem lényege a dolognak, hogy elmondhassák: a tömegpusztító fegyverek a nemzetközi jog ellenében léteznek.

Nagyon érdekesen működik a hatalom gépezete. Legtöbbször valamilyen közterületsértéssel, tilos parkolással, rongálás, betörés stb. vádjával tartóztatják őket le. Nem egy esetben külön megkapták azon szavak listáját, amelyeket nem ejthetnek ki a tárgyaláson, minthogy azok nem tartoznak a vád tárgyába. Ilyenek: béke, fegyver, gyilkosság stb. Így akarták akadályozni őket üzenetük nyilvánosságra hozatalában.

A Plowshares csoport tulajdonképpen egy maroknyi csapat Amerikából, Hollandiából, Németországból, Svédországból, Angliából és Ausztráliából. Kis sejtekben működnek, de globális szervezettséggel. Egyes akciókra állnak össze, tehát a svédek ugyanúgy kalapálnak mondjuk Amerikában egy támaszponton. Ezek az emberek ma máshol alig látható közösségben vannak egymással, a TESTVÉR szó itt valóság. Gyökereik katolikusok, de az a fajta igazi lelkiség, amelyben mindannyian benne foglaltatnak, magától értetődően túlnő a vallási és az egyházi kereteken. Kérdésük: Emberként miért vagyok felelős teljes életemmel? Megdöbbentő volt hallani tőlük, hogy ha egy háborús behívónak tulajdonképpen kényszerrel, de mégiscsak természetesen eleget tesznek az emberek, miért nem érthető, hogy a békéért szintén akár meg is lehet halni.

A velük való találkozáskor számomra megdöbbentő volt azt felismerni, hogy tulajdonképpen mennyire meg voltam elégedve addig magammal, és úgy gondoltam, tudom, mit akarok, és teszek is érte valamit. Tudatosan, lelkiismeretem szerint, szabadon élek. Meg a kis kelet-európai „ellenállás” is halvány büszkeséggel töltött el. Aztán látnom kellett, mennyire zárt kis világban, saját magam körül forogtam.

1980-ban az első akciót egy fegyvergyárban, nyolcan hajtották végre: köztük a legismertebbek Phil és Daniel Berrigan, akik testvérek (az utóbbi jezsuita pap), ezenkívül egy szerzetesnővér is és a többiek, akiket először tíz év börtönre ítéltek... Az eddigi legnagyobb siker: 1996-ban négy fiatal nő (!!) megkalapált egy indonéziai eladásra szánt Hawk harci repülőt, és tárgyalásukon sikeresen védték magukat. Az itt következő dokumentumjáték ezt a két akciót dolgozza fel.

A „Kardokból ekevasat!” mozgalom tagjai a számtalan békedíj mellett megkapták az alternatív Béke Nobel-díjat is.

Balatonyi Márta

Kardokból ekevasat!

(PLOWSHARES)

Dokumentumjáték

BEVEZETÉS

USA, Pennsylvania, General Electric Hadigyár, 1980

Zene: az egész jelenet alatt

NYOLCAK, KÉT ÁPOLÓ: *sötétben a színpad elején elhelyezkednek*

Reflektor: középre

ÖTEN: *vérvétel után, sebre vatták szorítanak*

HÁRMAN, KÉT ÁPOLÓ: *az ápolók sorban vért vesznek a Hármaktól, átlátszó üvegbe engedik a vért*

– Sötétség –

Színpad középvonalán végig fal, felette szögesdrót

NYOLCAK: *óvatosan közelednek a falhoz*

ŐR: *balról jobbra megy a fal előtt*

NYOLCAK: *visszahúzódnak, s amikor az őr jobbra eltűnik, egyik létrát állít a falhoz, gyorsan átmásznak*

– Sötétség –

Falat két oldalra el, színpad hátulján középen két rakéta, robbanófejjel, mellettük hadi dokumentumok

– Reflektor –

NYOLCAK: *kalapácsaikkal összetörik a két rakétafejet, az üvegből a vért az iratokra öntik, majd a színpad közepén leülnek, megfogják egymás kezét, imádkoznak és várnak*

– Sziréna, reflektorok, teljes fény –

KATONÁK: *két oldalról be, Nyolcakat lerohanják, falhoz állítják*

– Sötétség –

Ének

ELSŐ TÁRGYALÁS

Tíz év után... A Pennsylvaniai Legfelsőbb Bíróság

BÍRÓ: Ügyész úr, folytassa!

ÜGYÉSZ: Tisztelt Bíróság, tisztelt Esküdtek! Ez a per már tíz éve folyik. Elérkezett a döntő óra, amikor a Legfelsőbb Bíróság végre pontot tesz ennek a szégyenletes pernek végére. Az Egyesült Államok történetében ilyen tragikomikus játék még nem történt.

Mint tudják, a jelenlévő vádlottak 1980. szeptember 9-én az amerikai Pennsylvania államban behatoltak a General Electric Nukleáris Lövedékek Gyárának egyik részlegébe, ahol a MARK 12A nukleáris rakéták robbanófejeit gyártják. A vádlottak kalapácsaikkal vandál módon összetörtek két rakétafejet, és az ott lévő hadi dokumentumokra vért öntöttek.

DANIEL: Saját vérünket!

ÜGYÉSZ: A hangulatkeltésért tiltakozom.

BÍRÓ: A tiltakozásnak helyt adok.

ÜGYÉSZ: Tisztelt Esküdtek! Tudják-e Önök, hogy milyen veszélyt jelent egy ilyen avatatlan beavatkozás és rongálás egy hadi rakétán?

PHILIP: Nem vagyunk avatatlanok. Ismerjük a rakétákat.

BÍRÓ: Csendet kérek. Kérem a vádlottakat, az ügyész úr beszéde alatt tartózkodjanak a véleménynyilvánítástól.

ÜGYÉSZ: Tisztelt Esküdtek! Tudják-e Önök, hogy minek nevezik azt, ha valaki vagy valakik behatolnak a tulajdonos tudta és beleegyezése nélkül az illető jogos tulajdonának területére? Ha valaki nem tudná, ezt betörésnek nevezik. Figyelmükbe ajánlom, hogy 1981. februárjában a bíróság Norristownban első fokon éppen a betörés büntette miatt ítélte a vádlottakat öt évtől tíz évig terjedő börtönbüntetésre.

BÍRÓ: Ügyész úr, az esküdtek is tudják, hogy fellebbezés után a Fellebbviteli Bíróság megváltoztatta az ítéletet, majd a Legfelsőbb Bíróságra került az ügy.

ÜGYÉSZ: A Legfelsőbb bíróság pedig visszautalta a Fellebbviteli Bírósághoz.

BÍRÓ: Valóban. És tíz év után, a mai napon eljutottunk a hetedik tárgyaláshoz. De ennek a mai döntés szempontjából nincs jelentősége.

ÜGYÉSZ: De van, Bíró úr! A tíz év alatt kifáradt ez az ügy. És nekem, mint a pennsylvaniai állam ügyészének az a kötelességem, hogy rámutassak a vádlottak által elkövetett bűntény valódi súlyára. Rámutassak arra is, hogy akik ezt a bűntényt elkövették, egy nemzetközi bűnszövetkezet tagjai. Terroristák, akik saját kényük-kedvük szerint másznak be katonai létesítmények kerítésein, csellel lépnek be védelmi központokba, katonai agyközpontokat vernek szét, tengeralattjárókat kalapálnak szét. Figyelmeztetem a tisztelt esküdteket, hogy az elmúlt tíz év alatt ez a nemzetközi bűnbanda negyven esetben hajtott végre hasonló támadást a föld különböző országaiban. Mi lesz akkor, ha egyszer avatatlan kézzel érnek a veszélyes szerkezetekhez? Mi lesz akkor, ha büntetlenül szegik meg a jogállam törvényes rendjét? Mi lesz akkor, ha már a tulajdon szentsége sem szent? Mi lesz akkor, ha példájukon felbuzdulva egyre többen támadják meg az egy-egy ország védelmére felsorakozó hadi eszközöket?

ANNE: Megmondom: béke.

BÍRÓ: Csendet kérek.

ÜGYÉSZ: Én pedig azt mondom: anarchia. Éppen ezért, tisztelt Esküdtek, kérem, hogy amikor meghozzák a végső ítéletet a Plowshares Eight ügyben, nyilvánítsák bűnösnek ezeket az embereket. A Legfelsőbb Bíróság pedig térjen vissza az első bírósági döntéshez, mégpedig saját jól felfogott érdekünkben, hazánk és az egész emberiség védelme érdekében. Ne hagyjuk magukat befolyásolni szenteskedő és képmutató szólamoktól. Elég felháborító dolog, hogy ilyen bűntényeket papok, apácák és hívő emberek merészelnek elkövetni. Mindez nem enyhítő, hanem súlyosbító körülmény. A legszigorúbb büntetés kiszabását kérem. Köszönöm, Bíró úr!

BÍRÓ: Foglaljon helyet, Ügyész úr! A vádlottak nem kértek jogi védelmet, mert maguk akarják védeni magukat. Megkérdezem, mit tudnak felhozni a maguk védelmében?

DANIEL: Tisztelt Bíróság! Kedves Esküdtek! Azzal kezdem, hogy nem vagyunk bűnözők. Hát akkor kik vagyunk? Engedje meg Bíró úr, hogy az esküdteknek és az Ügyész úrnak bemutatkozzunk.

ÜGYÉSZ: Tiltakozom. A jegyző a tárgyalás kezdetén felolvasta a névsort.

BÍRÓ: Ha a védelem úgy kívánja, a kérésnek helyt adok.

DANIEL: Ő Philip Berrigan, az öcsém. Egy erőszakmentes közösség, a Jónás Ház alapítója Baltimorban.

PHILIP: Ő Daniel Berrigan, a bátyám. A jezsuita rend tagja, író, költő, ápoló, egyetemi tanár New York Cityből.

DEAM: Deam Hammer vagyok, a Béke Közösség tagja New Havenből.

ELMER: Elmer Maas, zenész és főiskolai tanár New York Cityben.

CARL: Carl Kabat vagyok, szerzetes pap és misszionárius.

ANNE: Anne Montgomery szerzetesnő, a Szent Szív Rend tagja és tanár New York Cityben.

MOLLY: Molly Rush vagyok, a Thomas Merton Központ alapítója.

JOHN: John Schuchardt vagyok, volt tengerész, most ügyvéd és a Jónás Ház tagja.

DANIEL: Az idősebb jogán hadd mondjam el Önöknek, hogy mi vezetett minket ama „aljas bűntett” végrehajtására, és mi indított minket ennek a „bűnszövetkezetnek” létrehozására. Gyermekkoromnál kezdem. Engem a szüleim ezer módon arra tanítottak, hogy azt tegyem, ami a lelkiismeretem szerint helyes, mert tetteimmel Isten előtt kell elszámolnom. A tetteimet meghatározó másik hatás a rendem, a Jezsuita Rend, amelybe 18 éves korom óta tartozom.

ÜGYÉSZ: Bíró úr, kérdezze meg a vádlottat, hogy a jezsuita rend helyesli-e ezeket az akciókat?

BÍRÓ: Ügyész úr, ne zavarja meg a vádlottat!

DANIEL: Nem zavar, válaszolok. Nekem azok a jezsuiták helyeselnek, akik itthon és Latin-Amerikában rendünk falairól mindenünnen rám néznek. A meggyilkolt, megkínzott, bebörtönzött jezsuiták, akik vállaltak valamit, mert hittek valamiben. Rájuk gondolva, azt kérdeztem magamtól, hogyan lehet elmenni ezek mellett a példák mellett? Ők indítottak engem. Megvallom, nagy erő közös kötelékbe tartozni ilyen emberekkel. Főleg azokkal, akik életüket adták azért, mert nem hittek a tömeggyilkosságban, mert nem hagyták, hogy azt az ő nevükben is végrehajtsák.

BÍRÓ: És mi indította a civileket?

PHILIP: Mi is mindannyian közösségből jövünk, testvéreink vannak, akikkel közösségben élünk, akikkel megosztjuk kenyerünket. Nekünk is van lelkiismeretünk. Nem vagyunk űrlények, sem őrültek, sem terroristák. Imádságunkban és közös életünkben másokkal együtt évekig kerestük, kik vagyunk az egyházban, a világban. Tudják, arra jutottunk, hogy a világon senki sem formálhatja egyedül a lelkiismeretét.

Kedves Esküdtek! Önök a társadalmi közösség lelkiismereteként vannak itt. Mi is közösségként vagyunk itt. És most az Önök közösségét kérdezzük, hogy másként diktál-e a lelkiismeretük, ha emberek, gyermekek életéről és haláláról van szó? Ez egy nagyon egyszerű kérdés, de csontig hatol. Szeretném látni, hogy ugyanaz a lelkiismeret vezérel-e minket, mint Önöket.

BÍRÓ: A lelkiismeretük indította magukat? Vajon számoltak a következményekkel?

ANNE: Bíró úr! Nem tudtuk *nem* megtenni, amit tettünk. Meg kellett tennünk. Egész életünk erre kényszerített bennünket. Hiába akarta minden porcikám gyáván, hogy ne kelljen betennem a lábam a telepre. Bárcsak ne kellett volna átélnem a letartóztatást. Felfordult a gyomrom, rosszul

voltam. Féltem. Gyűlölöm a börtönt, fizikailag rosszul viselem. De nem tudtam mást tenni, mert azt tanultam, hogy ha keresztények vagyunk, nem szabad ölnünk. Azt olvastam, hogy Jézus inkább elszenvedte a halált, mintsem hogy erőszakkal védje meg magát. És nekem tanítványának kellene lennem. A lelkiismeret nyomása szörnyű dolog.

ÜGYÉSZ: És az a többi száz és száz millió keresztény? Annak nincs lelkiismerete?!

BÍRÓ: Ügyész úr!

MOLLY: Mások lelkiismeretéről nem beszélhetek. De amikor mi ezekre a borzasztó Mark 12A-kra gondoltunk, valami azt mondta bennünk: Így nem lehet élni! Aztán a lelkiismeret ezer elnyomása és ezer elhallgattatása után azt kezdtük magunknak mondani: Azért még élünk. Tudjuk, hogy itt vannak. Tudjuk, hogy mire vannak. Tudjuk, hogy egyetlen MARK 12A rakétafej 335 kilotonnás hidrogénbombát tud szállítani. És tudjuk azt is, hogy ha csak egy is felrobban közülük, százezren fognak meghalni.

BÍRÓ: De a behatolás törvénytelen.

ELMER: Bíró úr! A Nürnbergi per óta a nemzetközi jog kimondja, hogy az állampolgárok felelősek a kormányaik által az ő nevükben elkövetett háborús bűnökért, de kötelességük is beavatkozni, és megakadályozni ezeket a bűntetteket. Ami pedig a betörés vádját illeti, egyetlen bíróság sem vonja kétségbe egy égő házba való betörés jogosságát. Itt pedig ennél mérhetetlenül nagyobb dologról van szó.

DEAM: Éppen ezért hisszük, hogy a törvény szellemében járunk el, amikor a bűntettekről nyilvánosan, drámaian, vérrel és kalapáccsal szólunk. Mert ez a fegyver, amit hazánkban százával gyártanak, az elképzelhető legnagyobb gonoszság ezen a földön! Nincs más hozzáfogható bűn. Tömeggyilkosság, tömegpusztítás. Az ember agya már nem is tudja felfogni.

ANNE: Hát ezért mentünk abba a halálgyárba, és önmérséklettel néhány horpadást ütöttünk két rakétán. Saját vérünket locsoltuk a hadi dokumentumokra, emlékeztetve a halálgyár urait Jézus kiontott vérére és mindazokéra az emberekére, akiknek vérét ezek a nukleáris rakéták fogják kiontani. Ezt tettük, majd a békéért imádkoztunk és megvártuk, hogy letartóztassanak bennünket. Most pedig itt vagyunk már hetedszer a bíróságon, hogy beszéljünk Önökhöz. Szívből hisszük, hogy tettünk igaz.

BÍRÓ: Önöknek ez a foglalkozásuk?

DANIEL: Nehogy azt higgye, tisztelt Bíróság, hogy mi állandóan robbanófejeket kalapálunk. Mindannyian kenyérkeresők vagyunk. Én három éve szolgálok a New York-i rákkórházban. Ez a tapasztalat meghatározóan befolyásolta döntésemet. Elmondhatom Önöknek: láttam a halált. Nem akármilyen halált, hanem a szegények és a rákosok halálát. Ez az, amit ott nap mint nap látunk, szagolunk, karjainkban tartunk.

ÜGYÉSZ: Vádlott, mi köze ennek a Mark 12A rakétákhoz?!

BÍRÓ: Ügyész úr!

DANIEL: A Mark 12A rakéták nyomában az emberiség végzete a rák lesz. Ma már tudjuk, hogy akik Hirosimában és Nagaszakiban nem haltak meg a robbanás helyszínén, azok még mindig ráktól haldokolnak. A nukleáris fegyverek a rák pestisének hordozói. A haldoklók utolsó napjaikkal, utolsó leheletükkel segítettek megértenem, miért is kell ezt a harcot folytatnom.

ÜGYÉSZ: Ugyan mivel hozza még összefüggésbe ezeket a rakétákat?

BÍRÓ: Figyelmeztetem, Ügyész úr, hogy ha kérdése van, kérjen engedélyt tőlem!

ÜGYÉSZ: Elnézést, Bíró úr.

DANIEL: Ügyész úr, válaszolok. A kórházi munka mellett tanítok South Bronx egyetemén, ami egy különleges hely, mert csak szegények járhatnak hozzánk. Az ember néha lát képeket Bronxról – holdbéli táj, teljes sivárság, nyomorúság, szegénység és elhagyatottság. Meg kellett kérdeznem magamtól, miért vannak egy gazdag országban erre az életre kárhoztatva? Miért születnek emberek, százezrek már így, jövő nélkül? Egyetemünket talán nevezhetnénk „Túlélők Központjának”. A fegyvergyár napi 3 millió dollárjukba kerül a szegényeknek – lakás, iskola, az életkörülmények javítása, orvosi ellátás helyett Mark 12A-kat gyártanak. Napi 3 millió dollár. Erről egyszerűen nem tudtunk a végtelenségig hallgatni.

BÍRÓ: Többségüknek nincs családja, nincsenek gyermekei, de aki családos, hogy szánja rá ilyesmire magát?

PHILIP: Egyedül sehogy, Bíró úr. De mint mindig, most is közösen készültünk az akcióra, hogy szívünkben mindvégig erőszakmentesek tudjunk maradni. Előtte néhány napot együtt töltöttünk imádságban, beszélgetésekben. Egész közel kerültünk egymáshoz. Félelmeinket, rejtett gondolatainkat is megosztottuk egymással. A család és a gyermekek kérdése – a hosszú távollét, ha börtönbe kerülünk – nagyon nehéz volt. És azt tudtuk mondani: Igen, ezt meg tudjuk tenni, vállalni tudjuk a következményeket, bármi legyen is.

BÍRÓ: És gondolják, ettől megváltozik a világ?

KARL: Engem nem hagyott nyugodni a kérdés, hogy segít-e ez az akció az embereknek bármit is megérteni? Hogy figyelmeztetést és jelet tudunk-e adni arra, hogy nem embereket, hanem a minden életet fenyegető erőszak eszközeit kell elpusztítani? Ma a fegyvereknek abszolút tekintélyt ad az állam, a fegyvereket vallási tisztelet övezi. A fegyverek a mi világunkban Fémistenek lettek, és az állam megbünteti azokat, akik ezeket a bálványokat le akarják dönteni.

BÍRÓ: Igen, mert amit tesznek, törvénytelenség.

JOHN: Bíró úr! Évekig írtuk a leveleket, megpróbáltunk beszélni az illetékesekkel, az utcákon virrasztottunk, gyertyákat gyújtottunk, plakátokat ragasztottunk, mindent megpróbáltunk – a törvény keretein belül. Sok-sok évig. Aztán rájöttünk, ha mindvégig a törvényes úton maradunk, meghal a lelkünk. Nem tudunk tükörbe nézni. Nem tudunk szembenézni azokkal, akiket szeretünk, s nincs a világ számára keresztény üzenetünk. Ha ezt folytatjuk, nem lesz mit mondanunk. A polgári engedetlenség útjára léptünk. Az állami törvények felett van más törvény is. Mi ezt a törvényt követtük.

BÍRÓ: És most akarnak-e még valamit mondani, Uraim?

PHILIP: Igen. Elmondani Önöknek, tisztelt Esküdtek, hogy megkerülhetjük ezt a kérdést, elfordíthatjuk fejünket a rakétáktól, vagyis az amerikai kétségbeesés útját választhatjuk, a megszokást. A tömegpusztító fegyverek tudomásul nem vételét. De ez maga a halál. Nekünk ezzel szembe kell szállnunk.

DANIEL: Tisztelt Bíróság! Kedves Esküdtek! Tudjuk, hogy azon szeptember 9-én szólnunk kellett, tennünk kellett. Egyetlen üzenetünk a világnak, hogy nem ölhetünk ártatlan embereket. Nem hallgathatunk, míg nevünkben és pénzünkön titokban tömeggyilkosságokat készítenek elő... Úgy szeretnénk szép dolgokról beszélni az embereknek, valami egészen másért dolgozni, de nem lehet. Semmi mást nem tudunk mondani. Úgynevezett kulturált világunkban minden veszélyben van. Egyetlen üzenetünk a világnak: Ne ölj! S mit akarunk? Amit már Izaiás megfogalmazott: Kardokból ekevasat! Ma minden ezen múlik. Minden.

ÜGYÉSZ: Bíró úr! Szeretnék hozzáfűzni valamit a vádlottak megható beszédéhez.

BÍRÓ: Ügyész úr, sajnos nincs módomban engedélyt adni. Ön már elmondta vádbeszédét. Most meghallgatjuk a szakértők véleményét, majd a bíróság ítélethozatalra visszavonul.

BÍRÓSÁG: *(el)*

KÖZJÁTÉK

ÜGYÉSZ: *(külön kifelé tart)*

RIPORTERNŐ: *(kijáratnál)* Ügyész úr, várjon kérem! Lenne néhány kérdésem.

ÜGYÉSZ: Hagyjon, nem válaszolok!

RIPORTERNŐ: Sokan nem hiszik, hogy egyáltalán be lehet jutni egy katonai támaszpontra. Uram, mit csinált az FBI és a General Electric rendőrsége, hogy ez mégis megtörténhetett? Nem lehetséges, hogy belső informátorok segítették őket?

ÜGYÉSZ: De, nagyon is lehet.

RIPORTERNŐ: Tudtommal ők be is vallották belső informátoruk nevét. Ha jól emlékszem, így mondták: az Újszövetség Lelke.

ÜGYÉSZ: Engedjen, kérem.

RIPORTERNŐ: Bocsánat! Ön is említette, Ügyész úr, hogy tíz év alatt több mint negyven akciót hajtottak végre ezek a „békeaktivisták”. Úgy tudom, az Egyesült Államokban, Angliában, Németországban, Hollandiában, Svédországban, sőt Ausztráliában is romboltak. Kérdem én, tíz év alatt nem tudott elbánni ezekkel a felforgatókkal a Pentagon, az FBI, a különféle országok rendőrsége?

ÜGYÉSZ: Megkapták büntetésüket. Sajnos nem eleget.

RIPORTERNŐ: Milyen ítéletet vár most, Ügyész úr, ennek a tíz éve húzódó pernek végén?

ÜGYÉSZ: Mint mondtam, a legsúlyosabb ítéletet. De most már hagyjon, kérem!

RIPORTERNŐ: Köszönöm, Ügyész úr.

ÍTÉLET

BÍRÓSÁG: *(bevonul)*

AJTÓNÁLLÓ: Álljanak fel! A Pennsylvaniai Legfelsőbb Bíróság a Plowshares Eight perében ítéletet hirdet. James Buckigham főbírót hallják.

FŐBÍRÓ: Hölgyeim és Uraim! A Pennssylvaniai Legfelsőbb Bíróság az esküdtek szavazatai alapján az első fokon kiszabott 5–10 év börtönbüntetést 23 és fél hónap felfüggesztett halmazati börtönbüntetésre változtatja, amit a vádlottak a vizsgálati fogságban már mind letöltöttek.

BÍRÓ: A Bíróság indoklása: A Pennsylvaniai Legfelsőbb Bíróság más összefüggésbe helyezte a bűntényt, és az általános emberiesség, a nemzetközi jog, Amerika régóta meglévő hagyománya és az egyéni lelkiismeret elsőbbsége alapján hozta meg ítéletét. Az ítélet jogerős.

FŐBÍRÓ: A tárgyalást berekesztem.

BÍRÓSÁG: *(el)*

MIND: *(éljeneknek, összeölelkeznek)*

RIPORTERNŐ: *(Danielhez)* Daniel Berrian, Daniel Berrigan! Csak egy kérdést! Ezt olcsón megúszták. Folytatják akcióikat?

DANIEL: Természetesen. Ha rajtunk múlik, egészen addig, amíg a kardokból nem kalapálunk mindenhol ekevasat.

RIPORTERNŐ: *(Anne-hez)* Anne Montgomery, gondolja, hogy még nagyobb győzelmet is tudnak aratni az erőszakszervezeteken?

ANNE: Hölgyem, nemcsak gondolom, de tudom is. És ebben nekünk is részünk lesz!

RIPORTERNŐ: Köszönöm. *(maga elé)* De magabiztos!

FOLYTATÁS

Hat évvel később... Európa, liverpooli börtön

Négyek... Három fogoly... Fegyőr...

1. FOGOLY: Figyeljetek, jön Suzanne!

2. FOGOLY: Ketten is jönnek.

FEGYŐR: *(nyitja a zárat, belök egy foglyot)* Jó estét. Hoztam egy új társalkodónőt. Ő nem betörő, de valami hasonló miatt van itt. Majd megmondja. Érezd jól magad ezek között a művelt nők között! *(el)*

ANGIE: Köszönjük, Suzanne. *(az új nőhöz)* Téged hogy hívnak? Én Angie vagyok.

1. FOGOLY: *(Fegyőr után kiált)* Suzy, meleg vacsorát kérünk!

MARGARET: Margaret vagyok, Maggy. Ti tényleg mind betörők vagytok?

2. FOGOLY: Ők négyen. Nemcsak betörők, de őrültek is. Leginkább katonai támaszpontokra törnek be, és összetörik a repülőgépeket, a tengeralattjárókat, meg minden. Majd meglátod, mindjárt jön az esti mese.

ANDREA: Ne törődj Barbarával...

2. FOGOLY: *(közbeszól)* Barby vagyok!

ANDREA: Bocsánat. Barby csak megjátssza, hogy utál minket, de azért nagyon szeret... *(Margarethez)* Gyere, ez lesz a helyed. Én Andrea vagyok.

JOANNA: Én Joanna.

LOTTA: Engem Lottának hívnak.

1. FOGOLY: Én Judy vagyok. És ha már ilyen kulturáltan bemutatkoztunk, javaslom az esti mesét, Maggy, mert ezek a fiatal békeaktivisták lehet, hogy ma utoljára alszanak itt.

MARGARET: Miért? Kiszabadulnak?

2. FOGOLY: Egy frászt. Holnap lesz a tárgyalásuk, és a nyakukba sóznak vagy tíz évet.

JOANNA: Nem, mi holnap kiszabadulunk.

MARGARET: Remélem, én is pár nap múlva szabadulok. Én ugyanis nem törtem be tilos területre, ha csak a táskákat meg a zsebeket nem veszik annak. Nem is értem, hogy kerülök ilyen nagymenők közé.

2. FOGOLY: *(gúnyosan)* Ezt mi sem tudjuk. Esetleg nem jár el könnyen a szád?

MARGARET: *(fenyegetően)* Micsoda?!

ANGIE: Nyugalom, Maggy. Inkább mesélek.

2. FOGOLY: Úgye mondtam!

1. FOGOLY: Először a tengeralattjárókról mesélj.

ANGIE: Jó. Az úgy volt, hogy öt éve, 1991-ben Glasgowtól nem messze megtámadtunk négy Trident atomtengeralattjárót...

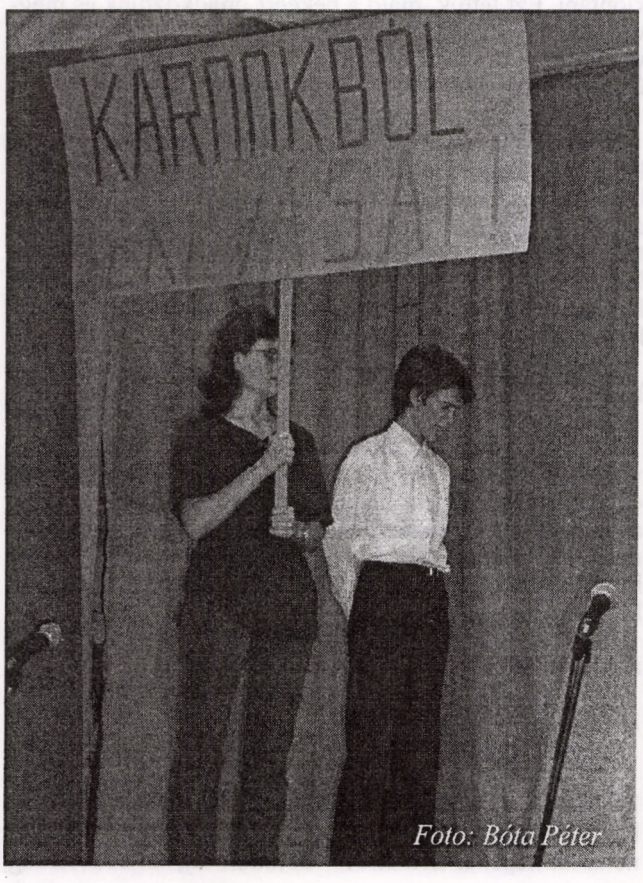

Foto: Bóta Péter

MARGARET: Szent Isten! Ti tényleg őrültek vagytok... Ti négyen csináltátok?

LOTTA: Nem, csak Angie másokkal. Mi csak fél éve vagyunk itt, és egy másik ügyben. Óvadék ellenében sem engedtek szabadon védekeznünk, mert mi állítólag különösen veszélyes elemek vagyunk.

2. FOGOLY: Így is van!

MARGARET: Ti atombombákkal szórakoztok?

ANDREA: Nem, az atombombákkal a hatalom emberei szórakoznak.

ANGIE: Az amerikaiak Hirosimára csak egyet dobtak le, ami azonnal 150 ezer ember halálát okozta. Az angol tengeralattjárókon 192 önállóan kilőhető atombomba van, mindegyik nyolcszor nagyobb a hirosimainál.

MARGARET: Nem is hiszem el, amit mondtál. Egy civil meg sem közelítheti azokat a tengeri micsodákat.

ANGIE: Régebben mi is ebben a hitben éltünk. Pedig nem így van. A Trident-akcióban 14 országból vettünk részt. Kis csónakjainkkal sikerült megközelítenünk a felemelkedő tengeralattjárót. Az volt ráírva: BOSSZÚ!

1. FOGOLY: Kifejező név!

MARGARET: És...?

ANGIE: Gyorsan és brutálisan lecsaptak ránk. Még a független médiahajót és jogászaink hajóját is letartóztatták.

1. FOGOLY: És kaptál érte, Angie, egy kis jutalomüdülést.

2. FOGOLY: Úgy látszik, annyira jólesett neked, hogy megint itt vagy.

ANGIE: *(nevet)* Persze.

MARGARET: Hülyét csináltok belőlem. Az egészből egy szó sem igaz.

ANDREA: De igaz. Azóta Angie már egy éve velünk együtt készült a Hawkok kalapálására.

MARGARET: Miért csináljátok ezt?

ANGIE: Tudod, van a Bibliában egy prófétai jövendölés. Arról szól, hogy egyszer a kardokból ekevasak lesznek, és nem lesz erőszak a földön.

ANDREA: Mi ezért küzdünk. A fegyverek ellen, a békéért. Mert borzalmas az, ami körülöttünk történik. De erről sokan nem tudnak, vagy nem is akarnak tudni. Nem tudják például, hogy az angol kormány és az indonéz hadsereg között szerződés jött létre, egy 500 millió fontos szerződés, miszerint Anglia 24 Hawk-gépet ad el Indonéziának. Indonézia 1975-ben megszállt egy kis országot, Kelet-Timort. A megszállás óta 200 ezer ember esett áldozatul a véres tömegmészárlásnak, amihez ezek a gépek is hozzájárultak.

JOANNA: Én 94 óta kampányolok a Hawk-repülőgépek ellen, mióta hallottam egy kis kelet-timori faluról, ahol 30 nőt és gyermeket öltek meg egy Hawk-támadásban. Senki sem élte túl.

LOTTA: Kezünkbe jutott egy videokazetta is, amely bemutatja azt a vérfürdőt, amelyet az indonéz katonák követtek el a kelet-timori civil lakosságon. Rajta van az 1991-es Santa Cruz-i mészárlásról szóló megdöbbentő tudósítás is, amikor az indonéz csapatok egy védtelenül demonstráló tömegre tüzet nyitottak.

ANDREA: A brit kormány azt állítja, hogy a Hawk csak gyakorlógép, de nekünk kezünkben van a bizonyíték, hogy nem így van.

MARGARET: Szóval ti azt akartátok megakadályozni, hogy ezek a gépek kijussanak innen?

ANDREA: Igen. Hiába volt a sok tiltakozás, semmi sem változott. Láttuk, hogy ha ezek az utolsó gépek elhagyják az Egyesült Királyságot, már szinte semmit sem tehetünk. Ezért mentünk a bázisra.

MARGARET: Hogyan?

JOANNA: Egy évig készültünk mi négyen egy hat fős női csapattal. 1996. január 29. életünk egyik legszebb napja.

ANGIE: Az akciót 1996. január 29-én hárman hajtották végre: Andrea, Joanna, Lotta.

MARGARET: És te?

ANDREA: Angie másnap a bíróságon bejelentette, hogy folytatja az akciót a Hawkok ellen. Kezében a kalapáccsal tartóztatták le, útközben a bázis felé.

JOANNA: Mielőtt a bázisra mentünk volna, egy árokban egy perces csendet tartottunk a kelet-timori emberekért. Újra végiggondoltuk, hogy miért tesszük mindezt, és az egész akció alatt megpróbáltuk ébren tartani ezt az érzést.

MARGARET: De hogy jutottatok be?

LOTTA: A katonai magazinokból tanultak alapján azonosítottuk a gépet. Felváltva lyukat vágtunk a kerítésen. Megvártuk, míg elmegy a körúton lévő őr, és átmásztunk.

ANDREA: Olyan sokszor elképzeltem, milyen lesz az a pillanat, amikor a gépnél leszünk. Aztán mikor tényleg megtörtént, az egész majdnem hihetetlennek tűnt. Csodás érzés volt.

JOANNA: Egy sorozat házi kalapáccsal voltunk felszerelve. Az enyémre ez volt vésve: „Minden élet szent!” És akkor nekiáttunk a repülő orrának és a pilótafülkének a kalapácsolásához. A legmodernebb technológiájú radar és célzórendszerek pillanatok alatt váltak használhatatlanná.

2. FOGOLY: Szép kis erőszakmentesség. Törnek, zúznak!

LOTTA: Mi az erőszak eszközeit törtük-zúztuk, hogy azok ne törjék és zúzzák az emberi életeket.

MARGARET: És akkor jöttek az őrök?

ANDREA: Siettünk, mert feltételeztük, hogy pillanatok alatt elfognak bennünket. Az is hihetetlen volt, hogy simán bejutottunk, és a biztonsági rendszer nem vette észre, hogy ott vagyunk.

LOTTA: Gyorsan a pilótafülke ülésére tettük a kelet-timori bombázásokról szóló kazettát és mindegyikünk személyes nyilatkozatát, amelyben követeltük az Indonéziába küldendő Hawk-gépek leszerelését. Aztán vártunk, vártunk.

JOANNA: Mikor a biztonsági őrök két óra, igen, két óra múlva sem jöttek, akkor a biztonsági kamera elé mentünk és *(felállnak, mutatják)* táncoltunk, integettünk.

LOTTA: Végül a hangár egyik telefonjáról értesítettük a sajtót, hogy ott vagyunk.

1. FOGOLY: Őrültség. Máig fel nem foghatom, hogy miért nem menekültetek el a helyszínről?

MARGARET: Tényleg. Miért?

ANDREA: Ha elfutunk, elhallgatják az egészet, és nem érünk el vele semmit. A széles nyilvánosság nem tudja meg soha, hogy mi történik itt a mi világunkban. Nekünk fontos volt a letartóztatás, a bírósági per, hogy elmondhassuk mindezt, amit nektek is elmondtunk.

MARGARET: Ez nekem sok.

2. FOGOLY: Már nem kell, csak pár órát várnotok. Nem szeretnék a bőrötökben lenni.

1. FOGOLY: Ki tudja?!

FEGYŐR: *(hozza a vacsorát)* Vacsora! Tudom, hogy jól beetettétek az új kislányt és egymást, de ha még van hely a gyomrotokban, itt a vacsora. *(beadja)*

1. FOGOLY: Suzy, ez hideg!

FEGYŐR: Melegítsétek meg.

– Sötétség –

MÁSODIK TÁRGYALÁS

A Liverpooli Korona Bíróság épülete előtt...

Középen asztal, égő gyertyákkal... Körben egymás kezét fogva a demonstrálók

CIARON: *(áldozatok listáját olvassa)*

MIND: *(minden név után)* Jelen!

PHILIP, ANNE: *(kijönnek a bíróságról)*

CIARON: Daniel, mi történt benn? Beszéljetek!

ANNE: Itt kinn minden rendben?

CIARON: Itt kinn mi tartjuk napok óta az ökumenikus szolgálatot. Soroljuk egymás után a kelet-timori áldozatokat, tanúsítva, hogy itt vannak ők is. A városban együtt tüntetnek keresztények és buddhisták A liverpooli egyházi

vezetők közös nyilatkozatban tiltakoztak a kormánynál a Hawkok eladása ellen. De... benn, benn mi történt?

PHILIP: A Liverpooli Koronabíróság ítélethozatalra visszavonult.

MOLLY: Győztek a lányok?

ELMER: Mit mond az ügyész?

JOHN: Helytállt a védelem?

DEAM: Az esküdteken mit láttatok?

ANNE: A lányok vállalták, hogy másfél millió font kárt okoztak a Hawkokon.

PHILIP: A védelem azt mondta, hogy az indonéz kormány tömeggyilkosságot követ el, és ez bűntény a brit és nemzetközi jog szerint. Bizonyította, hogy a brit kormánytól vásárolt Hawkok hozzájárultak ahhoz a vérontáshoz, amelyet az indonéz hadsereg végzett a kelet-timori civil lakosság körében. Amit videókazettán a bíróság is láthatott.

KARL: Szóval sikerült levetíteni!

ANNE: A lányok a pilótaülésen hagyták a kazettát. A bíró engedélyezte a video levetítését. Az esküdtek megdöbbenten nézték a borzalmas mészárlást, hallgatták a túlélők vallomásait.

CIARON: És mit szólt a British Aerospeace társaság képviselője?

PHILIP: A szokott választ hangoztatta, hogy Hawkok csak gyakorlógépek, és nem vehetnek részt emberek legyilkolásában. De Andrea keresztkérdéseire és a videó hatására elismerte, hogy tud a Hawk repeszbombákat is szállítani.

ANNE: Andrea azt kérdezte a British Aerospice képviselőjétől, hogy gondolt-e valaha azokra az emberekre, akik meghalhatnak akkor, ha ezeket a gépeket leszállítják?

MOLLY: Ugye azt mondta: Nem gondoltam rájuk.

ANNE: Pontosan.

JOHN: És a védelem?

PHILIP: Vera Baird így kezdte védőbeszédét: Ezeknek a nőknek törvényes mentségük volt a Hawkok rombolására, mert indokolt erőt alkalmazni annak érdekében, hogy egy bűncselekményt megelőzzenek. Példát is mondott: Egy kerékgumi felhasítása bűncselekmény, de ha ez a jármű robbantásra készülő terroristákat szállít, akkor ezt a felhasítást törvényesen igazolni lehet.

ELMER: A védelem tanúi kik voltak és mit mondtak?

ANNE: A tárgyaláson megjelent Jose Ramos-Horta, a száműzetésben élő volt kelet- timori külügyminiszter, akinek családját legyilkolták az indonéz csapatok. Ő gratulált a lányoknak, hogy míg ők a húsz év ellenállás alatt nem tudtak egyetlen gépet sem lelőni, addig a négy nő megsemmisitett egyet anélkül, hogy egyetlen lövést leadtak volna.

PHILIP: A védelem tanújaként megjelent John Pilger TV-s újságíró is, aki filmet forgatott Kelet-Timorban, és azt mondta: Kambodzsából és Vietnamból is tudósítottam, de ilyet még nem láttam. Az egész ország olyan, mint egy óriási temető. Mindenhol fehér keresztek, rajta egész családok nevei.

KARL: Mit mondhatott erre az ügyész?

PHILIP: Természetesen követelte a négy behatoló ellen a legszigorúbb büntetést.

CIARON: Ti hogy látjátok, elítélik őket?

ANNE: Szerintem a védelem meggyőzte a tárgyalást vezető bírót, Mr. Justice Wickhamot arról, hogy a védelem tiltakozása természetes és magától értetődő. A lányok pedig meggyőzték az esküdteket, hogy nem bűnösök. Szerintem akciójuk mottója szerint, ők valóban a remény magjai...

BEFEJEZÉS

DANIEL, NÉGY NŐ: *(megjelennek a kapuban)*

DANIEL: Győzelem!

MIND: *(örömujjongás)*

DANIEL: Barátaim! Teljes győzelem! A bíró felolvasta az esküdtek szavazatát, 11:1 arányban kimondták, hogy a négy vádlott nem bűnös! A bíróság kimondta a vádlottak bűntelenségét, és elismerte, hogy indokolt erőfeszítést tettek egy nemzetközi bűntény megelőzése érdekében. Egyben kimondták a brit kormány és a British Aerospace felelősségét is a kelet-timori vérengzésekben, amelyhez a fegyverek szállításával járultak hozzá.

ANNE: A vádlottak bűntelenek!

CIARON: Lányok, ti valóban a Remény magjai vagytok!

RIPORTERNŐ: *(Négyekhez)* Bocsánat, bocsánat! En hat éve ott voltam a Nyolcak tárgyalásán is. Nem hittem, hogy Anne Montgomerynek igaza lesz. Nem hittem, hogy a nők teljes győzelemre viszik a Plowshares-akciókat. Hölgyeim, mit tudnak most nyilatkozni a médiának?

MIND: *(taps, éljenzés)*

ANGIE: Köszönet, köszönet! Nélkületek semmire sem mentünk volna! Köszönjük!

ANDREA: Ami a győzelmet illeti, amikor a bíró felállt, hogy felolvassa az ítéletet, arra gondoltam: Nahát, fel vagyok készülve több év börtönre, úgyhogy most kezdődik. És ez rendben van, mert helyes volt, amit csináltunk. És amikor kimondta az esküdtek döntését: Nem bűnös!, megállt a levegő a teremben.

JOANNA: Lélegzeni sem mertünk, amíg mindegyikünk ítéletét fel nem olvasta.

LOTTA: Aztán az egész terem kitörő örömmel ünnepelt. Teljesen meglepődtünk az esküdtek bátorságán.

ANDREA: Ez az igazság és Kelet-Timor napja volt! Barátaim! Kalapáljatok a kardokból ekevasat!

RIPORTERNŐ: Köszönöm. Nagyon köszönöm!

Éljenzés... A Négyek a többiekhez rohannak... Ölelések...

Ének: John Lennon: Give peace a chance... Körtánc...

– Sötétség –

EGY HANG:

A Plowshares nemzetközi aktivistái az eltelt 22 évben 4 millió fontos kárt okoztak fegyverekben, bombázókban, nukleáris rakétákban, tengeralattjárókban stb. Összesen 156 év börtönbüntetést ültek le. Számtalan békedíjat kaptak, köztük az alternatív Béke Nobel-díjat. A akciókat tovább folytatják...

– Fény –

Zene

V é g e

Kovács László



Foto: Bóta Péter

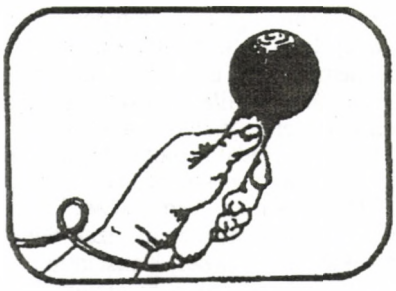

„Az egyházak nem csupán önmagukért léteznek”

A keresztények feladatai és esélyei a globális kapitalizmusban

Interjú *Alberto Moreirával* és *Ulrich Duchrow*-val

Publik-Forum: *Duchrow úr, Moreira úr! Személy szerint Önök hogyan látják a globalizáció áldozatait?*

Duchrow: Én a *Kairos Europá*ban tevékenykedem: munkanélküliekkel, hajléktalanokkal és szolidáris csoportokkal dolgozunk együtt, így aztán nem csupán az egyetemen és az egyházban dolgozom. Az én nézőpontomból tekintve álokoskodás, hogy manapság az emberiség többsége még nyertese a globalizációnak. Ellenkezőleg, a többség vesztes. A középréteg a bankoknak fizeti bevételének és adójának negyedét. Így válik nyertessé a tőke, és válnak vesztessé az emberek.

Moreira: Nálunk Brazíliában még súlyosabbak a globalizáció kihatásai. E világméretű folyamat keretében az én nézőpontomból az országok és emberek három osztályát lehet megkülönböztetni: Az integráltak, akik szervesen beépültek a folyamatba, és igen pozitívnak tekintik a globalizációt, mivel élvezik annak előnyeit. Ez a világ népességének kicsi része. A második csoportot a félig, illetve rosszul integráltak alkotják; ezek arra törekszenek, hogy versenyben maradjanak, versenyképesnek bizonyuljanak; a versenyképesség ebben az esetben piaci értelemben vett létjogosultságot jelent. Ennek a csoportnak, amelybe mint ország Brazília is beletartozik, lényegesen rosszabbul megy. És létezik az országok és emberek harmadik, népes csoportja: ezeket kizárják ebből folyamatból, mivel semmilyen szempontból nem „érdekesek” a piac számára. Vonatkozik ez a brazilok nagy részére is, akikre a globalizáció semmilyen pozitív hatással nincs. A munkanélküliek, a parasztok és a szegények gazdasági, kulturális és politikai szempontból egyaránt rossz hírnek élik meg a globalizációt. Mondok egy példát. Goiás szövetségi államunk egyik kisvárosának, Nerópolisnak a környékén szinte mindenki a fokhagyma termesztésére specializálódott. Emberek ezreinek lett így munkájuk. Ma kínai foghagymát árulnak az üzletekben. Képzelje csak el! A fokhagymát hosszú tengeri úton előbb Brazíliába kell szállítani, azután 2000 kilométeren át az ország belsejébe, Goiásba. Ennek ellenére a kínai fokhagymát olcsóbban árulják, mint a helybélit. Ez tönkretette a környék kis parasztcsaládjait.

Publik-Forum: *Mit érnek el Önök az emberek számára?*

Moreira: Az ilyen emberek érzik a globalizáció negatív hatásait. Számomra fontos, hogy velük együtt elemezzem ezt a bonyolult folyamatot, amennyire lehetséges, fölkészítsem rá magunkat, és aztán kritikusan cselekedjünk. Munkámmal megpróbálom erősíteni a szegények kezdeményezéseit és szociális mozgalmait.

Publik-Forum: *Hogyan támogatják Önök a szegényeket?*

Moreira: Éppen most zártunk le és tártunk a nyilvánosság elé egy nagyszabású vizsgálatot a környékünk téglaégetőjében végzett gyermekmunkáról. A gazdasági globalizáció gyakran jár együtt a gyermekmunkával vagy a rabszolgamunkával. Politikailag jelenleg azért harcolunk, hogy megtörjük város két oligarchiájának hatalmát.

Publik-Forum: *Duchrow úr, mi különbözteti meg a brazil helyzetet a némettől?*

Duchrow: A különbség mennyiségi, a mechanizmusok mindenütt azonosak. Ezért tudunk nemzetközileg könnyen együtt dolgozni. A munkanélküliség mindenütt az első számú probléma. A pénz a spekulációkba folyik, nem pedig a reális gazdaságba, ráadásul széles körben elterjedt a tőke- és adókimenekítés. Az államoknak aztán hiányoznak ezek a bevételek, hiteleket kell fölvenniük és magas kamatokat kell fizetniük. Következésképpen nagy köztartozások keletkeznek, és hiányzik a pénz a közjó, vagyis a nevelés, az egészségügy és az infrastrukturális feladatok finanszírozásához. Sok országban bizonyos embereket kizárnak a társadalomból. Németországban ez magasabb szinten történik, de a biztonságot nálunk sem szavatolják. A pénzpiacok és a világgazdaság spekulatív jellege miatt az egész földre kiterjedhet a gazdasági világválság. Jelenleg az országok két harmadában van pusztító hatású válság. Ez a válság átterjedhet a gazdagabb országokra is, ha világméretű összeomlás következik be. Ez lenne a legrosszabb, ami történhet.

Publik-Forum: *A globalizáció árnyoldalainak megnevezésével még nem intéztük el a dolgot. Hogyan válnak képessé Önök közös cselekvésre?*

Duchrow: Az *Egyházak Világtanácsával* közösen megvitattunk egy európai *Kairos*-dokumentumot. Ebben kettős stratégiát javaslunk: Az emberek sokkal erősebben tudnak kooperálni, mint vélik, különösen helyi szinten. Munkanélküliek közötti cserekörök, alternatív bankok, az energiaellátás decentralizálása és a helyi piacok megerősítése javíthatja helyben az emberek helyzetét. Tevékenységünk másik síkja a szociális mozgalmak, az egyházak és a szakszervezetek szövetségeinek kifejlesztésére irányul. Korábban a szakszervezetek gyakorolták a legnagyobb nyomást a tőke társadalmi szabályozására, a mai spekulatív gazdaságban azonban a munka kevésbé fontos. A foglalkoztatottak önmagukban már nem rendelkeznek a változtatáshoz szükséges erővel. Ezért minden szociális mozgalomnak együtt kell működnie, hogy szociális szabályozást lehessen elérni. A *Kairos Europa* ezért abban segít, hogy nemzeti és európai szinten szövetségek jöjjenek létre, például a pénzpiacok demokratikus ellenőrzésének hálózata. Itt konkrét lehetőségek adódnak az egyházak együttmunkálkodására.

Publik-Forum: *Mit tegyenek az egyházak?*

Duchrow: Az a legfontosabb, hogy az egyházak észrevegyék az olyan problémákat, mint az adókimenekítés. A német alkotmány rögzíti a tőke társadalmi kötelezettségeit, de ma már aligha lehet nemzeti szinten irányítani a tőkét. Az egyházaknak ezért bojkottálniuk kellene azokat a bankokat, amelyek professzionálisan közreműködnek az adókimenekítésben. Másodszor az egyházak fontos szerepet játszhatnak a pénzvallás elleni fellépéssel. E tekintetben az egyházaknak előbb a saját portájukon kell söpörniük, mivel pénzügyi kapcsolataikat illetően ez idáig ugyanúgy viselkedtek, mint minden más vállalkozás, ahelyett hogy alternatív bankokhoz fordulnának. Jelenleg ugyanis a nyugdíjalapokat és -pénztárakat is spekulációkra használják. Az egyházaknak továbbá más csoportokkal együtt nyomást kellene gyakorolniuk a gazdasági fejlődés áldozatainak javára.

Publik-Forum: *Mit tehetnek Európa egyházai Brazíliáért?*

Moreira: Világszerte valamennyien ugyanabban a folyamatban vagyunk benne, és keresztényekként fel kell lépnünk a finánctőke embertelensége ellen. Az egyházaknak identitásképző közösségekként – amelyek olyan értékeket prédikálnak, mint a szolidaritás, és évszázados tapasztalatokkal bírnak a szimbólumok nyelvét illetően – a kizártak oldalára kell állniuk. Az egyházak kiállhatnak azután egy új vízió

mellett. Eközben fel kell majd fedezniük és meg kell erősíteniük saját ősrégi, elfeledett, szolidáris identitásukat. Brazíliában, de Európában is. Azt hiszem, az egyházak segíthetnek abban – amint ez olykor meg is történik –, hogy politikailag, vagyis kritikusan képezzék a társadalmi mozgalmak résztvevőit. Brazília legjobb vezetői közül sokan az egyházi bázisközösségekből jönnek. Az egyházak lelkesíthetik tagjaikat, hogy bekapcsolódjanak a társadalmi mozgalmakba az olyan területeken, mint a gazdaság, a béke és igazságosság, a géntechnológia, a környezet vagy a kisebbségek. Végül is az egyházak nem önmagukért léteznek. Olykor néhány óra alatt születik döntés a Harmadik világ széles néprétegeinek életéről és haláláról. Gondoljunk a környezeti problémára. Ma talán a társadalmi mozgalmak alkotják a legjobb keretet a keresztény ihletésű emberek elköteleződéséhez. De ahhoz, hogy az egyházak ebben aktív szerepet játszhassanak, talpraesetté, élet- és emberközelivé kell válniuk, másfajta önértelmezést, valamint demokratikus struktúrákat kell kifejlesztteniük.

Publik-Forum: *Nincs-e szükségük az egyházaknak közös célra, közös vízióra ahhoz, hogy magukkal ragadhassák az embereket?*

Moreira: Azt hiszem, az egyházakat páratlan lelkipásztori és történelmi felelősség terheli. Félre kell tenniük a kisebb akadályokat, le kell vetkőzniük a gettó-mentalitást és a valóban emberi, „földies" kérdésekhez kell hozzányúlniuk. Azt hiszem, ma egészen új feladatai vannak az ökumenének. A globalizáció címszava olyan önszabályozó és önelégséges rendszert jelöl, amelynek egyre kevesebb emberre van szüksége működéséhez, és olyan totalitárius igényeket támaszt, mint egy idol, egy bálvány. Ez kihívást jelent az egyházak számára. A globalizációra vetett tekintettel újra kell definiálniuk szerepüket és hitelességüket.

Duchrow: A vízió kérdése rendkívül fontos. Az emberek manapság úgy vélik, hogy a pénzben mért bruttó társadalmi összetermék növekedése már gazdasági siker. Mindenki belátthatja, hogy ez őrültség. Ennek a számításnak az értelmében egy autópálya-balesetet pozitív hozzájárulásnak kell tekinteni a bruttó társadalmi összetermékhez. Mi azt mondjuk, semmiféle gazdasági sikerről nincs szó, ha az nem kapcsolódik össze a társadalmi sikerrel, és ha nem részesülhet benne minden ember és az egész társadalom. Ugyanakkor nincs gazdasági siker anélkül sem, hogy fenn ne tartanánk a természeti bázist, hogy a következő nemzedékek is élhessenek. A gazdaság csak akkor sikeres, ha társadalmilag és ökológiailag is sikeres. E tekintetben nagy rendetlenség van a fejekben és a szívekben. Az egyházaknak az a feladatuk, hogy megfosszák az embereket attól az illúziótól, hogy életük értelmét pénzvagyonuk szaporításában találhatják meg. Nem tudom, ki más tehetné meg ezt. A probléma az, hogy az egyházak félnek szóba hozni ezeket a témákat. A 4. század, Konstantin császár óta az egyház szívesen szövetkezik a hatalommal, és nem kedveli, ha a hatalom támadja, és ezért vértanúságot kell szenvednie. Brazil keresztényként *Alberto Moreira* tudja a legjobban, miről beszélek. Nálunk, Németországban csak kizárják azokat az embereket, akik makacsul kritikus kérdéseket tesznek fel. Nem hívják meg őket az egyházi bizottságokba, hidegre teszik őket. De sok országban, például Brazíliában is az ilyesmiért meggyilkolják az embert. De egyházaink nem szívesen kerülnek konfliktusba a hatalmasokkal. Jelenleg a verseny és a konkurenciaharc áll az előtérben, az egyházak pedig félnek attól, hogy ezzel szemben olyan értéket állítsanak konkrétan előtérbe, mint a szolidaritás és az igazságosság. Ezt azt jelenti, hogy az egyházak biblikusan nézve lemondanak önmagukról. Vegyük csak a szeretet szót, amelyet az egyházakban oly szívesen használnak. A bibliai könyvekben a szeretet szolidaritást jelent. A Biblia Istene kezdettől fogva fellépett a gazdasági és politikai elnyomás ellen. Így lép be Isten a történelembe. Megszabadít a rabszolgaságtól, küldi a prófétákat és Jézust, aki vállalja a keresztet. Az egyházak nincsenek tisztában azzal, hogy lemondanak identitásukról, ha alkalmazkodnak a kapitalista rendszerhez, és már nem a bibliai víziót képviselik.

Gerhard L. Endres

Forrás: Publik-Forum, 2001/1

Alberto Moreira *egykor Johann Baptist Metz német teológusnál doktorált, a ferencesek Sao Paolo-i egyetemén tanít, és többek között a földnélküliek társadalmi mozgalmának elkötelezettje.*

Ulrich Duchrow *az ökumenikus teológia és a szociáletika professzora Heidelbergben, a Kairos Europa bázisegyházi hálózat vezetője.*

OLVASÓK FÓRUMA

Gondolatok Jézus feltámadásáról

Az alábbiakban *Gromon Andrásnak* az áprilisi szám 22. oldalán megjelent írásához szólok hozzá.

Jézus egész földi élete során ránk, emberekre bízta magát. Megszületett mint tehetetlen kisgyermek, és ki volt szolgáltatva szülei, környezete gondoskodásának. Amikor tanított, a kíséretében lévő nők (de férfiak is) gondoskodtak róla, részben személyi szolgálatokkal, részben vagyonukból.

Egész tanítását, a feltámadásáról szóló híradást is ránk, emberekre, pontosabban *tanúi*ra bízta: „Ti tanúi vagytok ezeknek" (Lk 24,48); „Mi nem hallgathatunk arról, amit láttunk és hallottunk" (ApCsel 4,20).

Ez a ránk bízás, és az emberekben és emberek által szólás Isten és Jézus stílusa.

A fenti tanúskodást fogadják el a Jézus útján járó hívő keresztények, mert ez a tanúskodás az Egyházon keresztül a mai napig eljut hozzánk. Ez természetesen sem nem filozófiai, sem nem pszichológiai, sem nem természettudományos bizonyítás. A természetfeletti hit *kegyelem*, isteni ajándék. Ezt természetesen vissza lehet utasítani, de lehet őszintén törekedni rá, imádkozni érte, és Isten és a Lélek titka, hogy ki mikor kapja meg, fogadja be a kegyelmi ajándékot.

Ha az evangéliumok legendák vagy mítoszok lennének – mint sokan állították és állítják –, az állna benne, hogy Jézus feltámadt, elment Pilátushoz, a főpapokhoz stb. Hogy az evangéliumok nem ilyen állításokat tartalmaznak, az éppen hitelességük belső bizonyítéka.

Az Isten Fia, a második isteni Személy maga az Isten. Emberként félt és viszolygott a szenvedéstől – ezzel is példát adva nekünk –, de kereszthalálával az Isten végtelen szeretetét bizonyította be irántunk. „Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaiért" (Jn 15,13). A szeretet Istenével összeegyeztethetetlen és minden bizonnyal téves az a felfogás, hogy – úgymond – a kegyetlen Isten Fia vérét kívánta engesztelésül.

Berényi Dénes
Debrecen



Leszkay András bácsi Moha-meséje

A Rex cirkusz szenzációja

Gyakran előfordul, hogy elém áll az utcán egy kisfiú, és így szól: „Moha bácsi! Tessék megdicsérni engem! Ma ötösre feleltem!“ Alig megyek néhány lépést, elém penderül egy kislány, és ezt mondja: „Moha bácsi! Én már öt napja nem késtem el az iskolából! Tessék megdicsérni!“ Három házzal arrébb megint egy kisfiú toppan elém: „Már nem használok csúnya szavakat! Tessék megdicsérni!“ Úgy lépegetnek elém, mintha valami dicsérő-automata volnék, amelybe csak be kell dobni egy mondatot, s tüstént működni kezd. A rám függesztett büszke tekintetekből pedig világosan kitűnik, hogy azon se lepődnének meg, ha aranyozott babérkoszorút illesztenék homlokukra, vagy felnyúlnék az égre, és mellükre tűzném kitüntetésül a Napot. Én persze, amint tudjátok, örülök neki, ha valaki jól tanul és jó magaviseletű, s ha még a dicséret is fontos neki, meg is dicsérem szíves és baráti szavakkal. De miközben jó tanulásért vagy jó magaviseletért dicsérek valakit, mindig úgy érzem magam, mintha arra szólítottak volna fel: dicsérjem meg azt a körúti házat, amely előtt éppen állunk, dicsérjem meg, amiért nem dől össze. Dicsérjem meg a kocsiutat, amiért nem szakad bele az alatta lévő csatornába, és dicsérjem meg a kocsiúton száguldó autóbuszt, amiért forognak a kerekei. Egy szó, mint száz: én bizony nem látok benne semmi ünnepelni valót, hogy a gyermek, akinek a tanulás a feladata, annak rendje-módja szerint el is végzi ezt a feladatát, és azt se tekintem szenzációnak, hogy valaki nem késik el az iskolából. Bizony, éppen olyan természetesnek és magától értetődőnek tartom a jó tanulást meg a jó viselkedést, mint azt, hogy a ház szilárdan áll, a kocsiút nem szakad be és az autóbusz szalad. Persze nagyon szeretném, ha azok a gyerekek is természetesnek tartanák a kifogástalan viselkedést, akik ma még dicséretet kérnek minden egyes ötösért, és büszkék olyasmire, ami magától értetődik. Például arra, hogy nem használnak csúnya szavakat. Elgondolkodtam rajta a múltkoriban: tulajdonképpen miért is szeretném én olyan nagyon, hogy az ő szemükben se legyen többé szenzáció a jóság. Amint ezen gondolkoztam, eszembe jutott egy történet az életemből. Hallgassátok meg!



Körülbelül húsz esztendővel ezelőtt egy nyári reggel elterjedt a híre Törpeházán, hogy aznap este cirkuszi előadás lesz a völgybéli faluban. Megtudtuk, hogy a cirkusz még nem érkezett meg, de falragaszok hirdetik, és az is rajta van a falragaszon, hogy valami „Góliát” is fellép. Góliátról semmit se árult el a hirdetmény, a vastag betűs „Góliát” nevet kérdőjelek keretezték.

Az idősebb törpék nemigen jártak le a vándorcirkuszok előadásaira, ezúttal azonban mindnyájuk érdeklődését megmozgatta a „Góliát” név. Úgy gondolták: nagyon magas növésű, erős testalkatú férfiút hirdet ezen a néven a cirkusz, azt pedig érdemes megnézni, mert – óriás. Elhatározták hát a családapák, hogy egész Törpeháza levonul az előadásra.

Énnekem aznap délután Nógrádverőcén volt valami dolgom, s onnan már egyenesen a völgybeli faluba mentem. Amint az erdei ösvényen lépegettem, egyszerre csak veszekedést hallottam a bokrok mögül. Két férfi veszekedett, egy vékony hangú meg egy vastag hangú. A vékony hangú azt kiabálta: „Nahát, Gyula, ez hallatlan! Jogtalanul követelődzik!“ A vastag hangú ezt kiáltotta: „De igazgató úr! Ha nem táplálkozhatom rendesen, nem bírok öt embert emelgetni“. Az úton két cirkuszi kocsi állott. Pihentették a lovakat a meredek előtt. A kocsikon felírás: „Circus Rex“, s mellettük ott állt a két veszekedő. A vékony hangú nyilván Harry Rex volt, az igazgató, a vastag hangú pedig – termetre is vastag és magas ember – nyilván Góliát, az óriás. Góliát tovább kiabált: „Igazgató úr elhitette velem, hogy nagyszerű műsora van, hogy én csak harmadrendű szám leszek, csakis ezért egyeztem bele ilyen kicsiny fizetésbe. Most kiderül, hogy én vagyok az egyetlen szenzációja. Akkor pedig magasabb fizetés dukál nekem! Ilyen kicsiny fizetésért nem teszem tönkre az egészségem! Tessék a dupláját fizetni!“

Csak akkor vettem észre, hogy az igazgató, ha nem is éppen részeg, de... erősen ittas. Bizonytalanul lengette a kezét Góliát orra előtt, és ezt kiáltotta: „Nem úgy, Gyula... nem úgy... Ahogy ... megegyeztünk... az számít!“ Gyula most már bömbölt: „Az számít, hogy igazgató úr becsapott engem! Egyezzünk meg újra!“ Erre azonban már nem felelt az igazgató, hanem tátott szájjal bámult. Mégpedig – engem bámult. Én ugyanis igazat adtam

magamban Góliát-Gyulának, és támogatni akartam egy-két szóval a kívánságát. Kiléptem hát a bokrok közül, de nem szólhattam egy kukkot se, mert az igazgató tüstént felém támolygott és boldogan vigyorogva kiáltotta: „Egy törpe! Egy igazi erdei törpe! Világszenzáció!” Nyilvánvaló, valami különleges lénynek vélt. Külsőm szerint valóban annak látszhattam. Csúcsos fövegem, övig érő, deres szakállam, széles bőrövem, csizmácskám egészen olyannak mutatott, amilyennek a képeskönyvek a mesebeli törpéket ábrázolják. Az igazgató az ittasságtól kissé nehezen forgó nyelvvel rebegte: “Tisztelt törpe úr! Nagyjelentőségű ajánlatot teszek önnek! Lépjen föl a cirkuszomban! Vagyont... ön egész vagyont fog keresni nálam!” Gondolkoztam egy kicsit: segítek-e Gyula ügyén, ha beleegyezem, aztán bólintottam: „Fellépek.” Harry Rex felém nyújtotta tenyerét: „De már ma este is! Kezet rá!“ Diadalmas tekintettel Gyulához fordult: „Na, Gyula fiam, fel is út, le is út, most már fütyülök rád!“ Én azonban kacsintottam Gyulának, s láttam rajta, hogy megérti jelzésemet: ne hagyja el a cirkuszt, az ő érdekében huncutkodom. Miután Harry Rex meg én kettesben maradtunk, s lépegetni kezdtünk a fölfelé cammogó kocsik mellett, megmondotta, hogy Kapornoki Ede az igazi neve, s megkérdezte, hogy én minek nevezem magam. A „Moha“ név azonban nem tetszett neki: „Ez nem jó..., nem jó név, tisztelt törpe úr. Góliátnak fogjuk nevezni önt is... ez tréfásan utal a kicsinységére... és a plakátok is megmaradhatnak. Azt persze nem áruljuk el, hogy tud magyarul. Sokkal titokzatosabb lesz a személye, ha azt mondjuk, hogy valahol messze élt eddig, a hegyek között. Mondjuk Szicíliában, az erdőségek mélyén.“

Mialatt így tervezgette fellépésemet, folytonosan attól féltem, hogy megkérdi, nem ismernek-e engem a környéken. Erről azonban szerencsére elvonta a figyelmét nagy-nagy öröme, hogy felfedezett: egy „igazi erdei törpét", no meg előhúzta zsebéből a pálinkás flaskóját, azt faggatta helyettem. Az pedig, amint kiderült, csak a mutatványáról kotyogott neki.

Cirkusznak csupán azért lehetett nevezni Kapornoki úr mutatványos vállalkozását, mert kör alakban állították fel a három padsort, s bekerítették a területet ponyvával. A sátor felállításában a többi artistával együtt Góliát Gyula is részt vett. Az igazgató azonban rá se nézett. Elbocsátottnak tekintette.



Már besötétedett, s már égtek az acetilén lámpák a sátorban is, amikor megszólalt a trombita, pufogni kezdett a nagydob, az artisták pedig kivonultak az emelvényre a falu gyülekező lakossága elé. A ponyva mögött a sátorban csak Gyula meg én álldogáltunk. Engem már leborítottak egy tarka selyemkendővel. Az igazgató sorra bemutatta artistáit, s végül rólam kezdett beszélni: „Ragyogó műsorunk utolsó számaként pedig önök elé fog lépni – Góliát! Góliát az eleven rejtély! Góliát a titkok titka! Góliáthoz hasonló emberi lényt még soha senki nem látott! Góliát egyetlen példány! Góliát utolsó tagja egy titokzatos, elpusztult népnek! Góliát világszenzáció! Íme, nagyérdemű közönség! Vessenek már idekinn is egy pillantást erre a világcsodára...“ Ekkor azonban torkán akadt a szó. Kikukucskáltam két ponyva közt, hogy lássam, mi történt. Az történt, hogy megérkeztek az előadásra – Törpeháza lakosai. A hallgatóság előreengedte őket, s vagy nyolcvan törpe sorakozott fel az emelvény előtt. Ugyanolyan öltözetű, ugyanolyan hosszú szakállú, mint én, az állítólagosan „egyetlen példány”.

Embert én még úgy meglepődni, ahogyan Kapornoki úr meglepődött, nem láttam. Kidülledő szemmel bámult a törpékre, tátogott, levegő után kapkodott. Le lehetett olvasni az arcáról a gondolatait: Ezeknek mutasson ő be engem „soha nem látott szenzációként”? Eleven rejtélyként? Hiszen akkora hahota törne ki, hogy összerogyna a sátor!

Végül nagy nehezen összeszedte magát, és hátrasúgta Gyulának: „Jöjjön ki! Maga lép föl!“ De Gyula visszasúgta: „Csak akkor, ha dupla fizetést ad.“ Harry Rex fogcsikorgatva bólintott, aztán folytatta a kikiáltást: „Ez a világszenzáció, íme itt áll önök előtt: Góliát, az óriás!“ Amikor pedig befejezte mondókáját, berohant a táborba és bömbölte: „Hol az a Moha úr? Hadd számolok el vele!” Azt az elszámolást azonban nem vártam meg. Ekkor én már kint álltam a sátor előtt Törpeháza lakosai között, aztán mindnyájan bevonultunk az előadásra. Meregette ugyan ránk erősen a szemét Kapornoki úr, de hát... gyakorlottabb szem kellett volna hozzá, hogy a sok egyforma öltözetű, nagyszakállú törpe között felismerjen engem, az ő huncut „világszenzációját”.

Kedves kis barátaim! Arra a kérdésre kerestünk feleletet, miért is szeretném én, ha egyikőtök se tekintené szenzációnak a jó tanulást és a jó magaviseletet. Ez a történet megfelel rá. Az igazgató nem mutathatott be engem szenzációként a Rex cirkusz törpe közönsége előtt, amint nem mutathatta volna be Gyula-Góliátot sem olyan közönség előtt, amely óriásokból áll. Törpék szemében nem szenzáció a törpe, óriások szemében nem szenzáció az óriás, és az igazán jó gyermekek szemében nem szenzáció – a jóság. Persze, mondjátok csak el nekem ezután is sikereteket, meg is fogom dicsérni a jó tanulókat, jó magaviseletűeket, de nagyon szeretném, ha a lelketek legmélyén a jó tanulást is, a jó viselkedést is éppen olyan természetesnek tartanátok, mint azt, hogy a levegő átlátszó, a víz folyékony, a tűz pedig forró.

Egerek

– Valami rágja a krumplit – jött be feleségem dühösen egyik reggel a sufniból, ahol a tüzelőn kívül nyáron a zöldséget és a gyümölcsöt is tartjuk.

– A krumplit? – kérdeztem hitetlenkedve. – Hiszen ott van még az a darab szalonna is. Az már nem is jó nekik? Fura egy szerzet lehet, ha szalonna helyett krumplit eszik! Aztán eszembe jutott, hogy ha időnként a kelleténél több hús jut az asztalra, egy idő után én is szívesen felcserélem héjában sült krumplira, párolt zöldségre vagy fokhagymás pirítósra.

A darab szalonna tévedésből maradt kinn még tavasszal, amikor már azt hittem, senki sem éhezik annyira, hogy egy sufniban kelljen keresgélnie. Nem így történt. A koma, úgy látszik, még éhes volt, a szalonna pedig ingerlően lógott a gerendán, így aztán egymásra találtak. Ha már egyszer így alakult, hagytuk a dolgot, s megint tévedtünk. A természetben a dolgok nem az ember, hanem a természet logikája szerint történnek. A természet logikája pedig azt mondja, hogy akkor kell enni, amikor van mit, és azt kell enni, ami a legkevesebb fáradsággal elérhető. Így esett a választás a szalonnára, majd a krumplira. A szalonnával nem is lett volna baj, mert a megrágott darabra már úgysem tartottunk igényt, de a krumplival még számoltunk. Azért le kell buszozni Szentkeresztre, haza kell cipelni, meg egyáltalán, ki az ördög hallott olyat, hogy krumplit egyen egy egér!

Konfliktus keletkezett. Belső konfliktus, kétféle szeretet között. Mert hát a szeretet is kétféle. Az egyik a hétköznapi, és azokra vonatkozik, amikre és akikre szüksége van az embernek – ilyenek például az említett párolt zöldség, a diós palacsinta, de sokszor a feleség, a férj, az anyós, a szomszéd, vagy fizetésemelés előtt a főnök – és az ember éppen nem olyan állapotban van, hogy nem szereti őket. Ezt az állapotot Gurdjieff szolgai szeretetnek nevezi, mert automatikus, nem függ tőlünk, csak pillanatnyi érzelmi, fizikai vagy szellemi állapotunktól. A másik viszont egy nagyon is tudatos fajta. Ez az, amit Gurdjieff kereszténynek nevez, s olyannak, amivel az ember nem születik együtt. Ezért a fajtáért keményen, akár egy életen keresztül küzdeni kell, hogy kialakuljon. Ez az, amit nehéz megtanulni, mert nem tanulható másoktól, mint általában mindennek a lényege. Ez az, amikor azokat és olyanokat tanulok meg szeretni, akik ellenségeim, akik untatnak, akik erőszakot alkalmaznak velem vagy szeretteimmel, akik vagy amik uralkodnak rajtam, elnyomnak, vagy egyszerűen csak nem értékelnek, vagy irigylem őket valamiért. Ezt a szeretetet, ha meg akarom szerezni, nincs más lehetőségem, mint általában bárminek az elsajátításakor. Egészen kicsi dolgokkal kell elkezdeni edzeni, gyakorolni. Például, ha utálom a szomszédomat, nem kezdhetem mindjárt vele. Először a pázsitomban növő pitypangokkal kell kezdenem, vagy a konyhában mászkáló hangyákkal, mert ők nem tudnak beszélni, és közömbösek is a szeretetem vagy utálatom iránt, így könnyebb rajtuk gyakorolni. Csak később jöhetnek a nagyobb dolgok, ha már edzésben vagyok, és csak a legvégén, egyszer, talán az ellenségem.

Ott volt először is a krumpli. Szerettem. Leginkább héjában sütve, de rósejbninek és pürének is, krokettban és gombócban, nem is beszélve a karácsonyi rántott halhoz készített krumplisalátáról. Másik oldalról viszont ott volt az egér szeretete. Régi történet ez. Még serdülőkoromban történt, hogy Misivel, az unokabátyámmal egyszer egy parasztházban éjszakáztunk Szigligeten, és a petróleumlámpa fényénél este órákon át tanulmányoztuk az egereket, amelyek úgy mászkáltak, kergetőztek, vadásztak az asztalon és a polcokon, mint a kisgyerekek a játszótéren, vagy a felnőttek szilveszterkor a Nagykörúton. A természetfotózás csak kiteljesítette a kezdeti élményeket és vonzalmat.

A helyzet kritikussá vált, amikor kiderült, hogy a répa, a zeller és a nejlonzacskók is mind össze vannak rágcsálva, s a sufni padlóját és a polcokat is sűrűn belepte a mákhoz ugyan hasonlító, de egész más eredetű fekete aprólék. Szereztem héjas diót, és este felállítottam a csapdát. Legnagyobb megdöbbenésemre reggel már le is volt csapódva. A belső konfliktus a tetőfokára hágott. Dönteni kellett, mi legyen az egérrel. A krumplival szimpatizáló és automatikus szeretetem azt mondta: Fojtsd egy vödör vízbe, ahogy gyerekkorodban apádtól láttad. Az egér iránti szeretetem viszont azt mondta: Ne öld meg, hisz olyan, mint te; kicsi, szürke, s ha nem bántják, ő sem bánt senkit. Az első azt mondta: ha nem ölöd meg, visszajön, és kezdheted elölről az egészet. A másik: csak vidd ki az erdő szélére, és engedd el, talál ott magának búvóhelyet, társat és élelmet is bőven. Ez utóbbi hatott. Kiballagtam vele az erdőszélre, és a cserepet kicsit megbillentve vártam. Egy pillanatig azt hittem, nem is fogtam semmit, mert semmi sem mozdult. Aztán egy szürke kis golyó repült ki a cserép alól, s jó két méterrel odébb eltűnt a kankalinos erdőszél avarában. Könnyű szívvel lépkedtem hazafelé. No lám, csak megmentettem a krumplit és az egeret is. A sufnit kitakarítottam, a megrágott krumplikat kidobtam, de biztonság kedvéért még egyszer megtöltöttem a dióhéjat, és felállítottam a cserepet. Szívem még mindig tele volt a krumpli és az egér iránti szeretettel.

A harmadik nap reggelén azonban, amikor immár harmadszor is lecsapódva találtam a cserepet, és egy vékony fekete farok lógott ki alóla, valami hidegség kezdett növekedni a szívem körül, fogaim összeszorultak a számban, szemöldököm ráncba szaladt és a számon is majdnem kiszaladt valami. Azonban még mindig volt bennem valamiféle sajnálat, miközben az erdőszél felé baktattam kis csomagommal. Ez a kis élet fekete volt, és jóval idegesebb az előzőknél. Beugrott az erdőbe, majd kiszaladt az útra, át a másik oldalra, s még percek múlva is hallatszott a zörgése. Attól fogva feszültebb lettem, de az egerek ellenkezőleg, mintha felbátorodtak volna. Talán megérezték, hogy nem csaptam agyon társaikat? Mikor bementem a sufniba, ott szaladgáltak a polcon vagy a krumpliskosár körül, s egyegy mindig mozgolódott a szalonna felett, a cserép és a kátránypapír között. Pedig minden reggel szépen kivittem egyetegyet az erdő szélére, és szélnek eresztettem. Mindegyik más színű, formájú, mozgású, nagyságú volt, de szeretetem irántuk erősen fogyatkozott.

Egyik délelőtt, amikor szokatlanul erős zörgést hallottam, hirtelen benyitottam. Az egérfi éppen a két csizmám között kergetett, forgatott át néhány dióhéjat, melyet valószínűleg a fák alól vadászott elő. Mindketten megtorpantunk és néztük egymást. Semmi félelem nem volt a szemében, de az enyémből szivárogni kezdett a felgyülemlett gyűlölet. Kicsit még félre is fordította a fejét, mint aki azt kérdezi: Mit csodálkozol? Már régóta ismerlek. Ritkán kapunk ilyen finom szalonnát valakitől. És ahogy a testvéreimmel bánsz, hát az páratlan. Csak azt sajnálom, hogy hamarosan nekem is mennem kell, és akkor ki tudja, látjuk-e még egymást? Összeráncoltam a szemem, és azt gondoltam: Jó Isten, hány van még belőletek? És milyen hosszú a pofád! Csak nem patkány vagy, mert akkor nagyobb a baj, mint gondoljuk. Valamit megérezhetett a hangulatomból, mert hirtelen fordulattal eltűnt a csizma mögött, és már csak a kátránypapír zörgését hallottam, ahogy felfelé szaladt a padlás irányába. Tenyeremmel dühösen csaptam rá a papírra.

A kapcsolat háborúvá vált. Még öt napig hordtam ki őket, amikor egyik este le kellett mennünk Pestre, és csak harmadnap tértünk vissza. Egyenesen a sufnihoz mentem. Csend volt. A krumplikon a rágások már megbarnultak. Újabb fehér nyomok nem voltak. A cserép lecsapódva, nyugodtan pihent az alumíniumlemezen. Óvatosan emeltem fel a szerkezetet, és megráztam. A dióhéj benne zörgött, de nem éreztem azt a kis puha, tompa mozgást, amit korábban mindig, ha megfogott valamit. Ballagtam ki az erdőszélre. Nyitni kezdtem a cserepet, és már láttam is a kicsi, barna farkat, de nem mozdult. Kicsit nagyobbra nyitottam a nyílást, és akkor megcsapott az enyészet förtelmes bűze. Levettem a cserepet. A kis mogyoróbarna pele ott feküdt mozdulatlanul. A háborúnak azonnal vége lett. Mintha egy közeli rokon mellett álltam volna. Elnéztem kis, áttetsző fülét, fehér mellényét és apró, karmos lábait. Bajszát mozgatta a reggeli szellő. Szép volt. Csend lett körülötte. Még a madarak énekét sem hallottam. A megrágott krumpli már eszembe sem jutott. A gyomrom körüli szorítás csak jóval később szűnt meg, de ez már más szorítás volt.

Miközben rendet raktam a sufniban, elgondolkoztam. Mikor fogom ennyire megszeretni a szomszéd ugatós kutyáját? És mikor a szomszédot magát?

Farkas István

Hableányt tetováltatok a mellemre?

A nyári vakáció egyik reggelén csengettek az ajtón. Az egyik lányunk jött vissza az otthonba. Örömmel ugrott a nyakamba, s kérdezte: „Mikor megyünk a táborba?” A kislány egy hosszú tanév után nagyon vágyott hazamenni szüleihez. Hazavittük Dévától 200 km-re lévő otthonába, de pár nap után visszajött, mert telefonáltam: „Jöjjön, mert megyünk táborba!”

Hogy mondjam meg, hogy nem igaz, hogy nincs is semmiféle tábor, csak nem kellesz otthon, és igazából egy kegyes hazugsággal postáztak vissza téged? Így most itt vagyunk a Csónakos-tó partján, és „táborozunk”, hogy ne csalódjon, ki tudja hányadszor, a gyermek a nagyokban.

Ülök a víz partján, és nézem a gyerekeket. Forrik a víz, én folyamatosan számolom a fejeket. Mind megvannak. Sorra jönnek mellém, hozzám bújnak, mesélnek. Az egyik negyedikes lányunk megkér, hogy tetováltassak szép hableányt a mellemre. „Miért?” – kérdezem. „Mert apukának is egy olyan volt.” És elindul egy csacsogó kispatak: „Az én apukám nagyszerű apa volt. Igaz, hogy sokat ivott s egyszer, mikor korbáccsal megvert, kiütötte az egyik szememet. Nem akarta. Utána apuka is sírt, bánatában nagyon berúgott. Anyuka, amikor kétéves voltam, akkor halt meg. Öngyilkos lett, mert sokat kurválkodott. És apu őt is megverte. De én nem leszek kurva.” Hallgatok, magamhoz szorítom e szép, szőke kislányt. Ő csak beszél. Elmondja, hogy mennyi rossz ember van, és hogy az apukát olyan sokáig ‘bizgették’, míg fogadásból megivott két liter vodkát. „Apukám olyan rendes volt, utolsó cseppig megitta, mert az ember, amit ígér, azt meg kell tegye, úgy-e? Apuka sokat hányt és meghalt.” Hallgatunk, a tó vize egykedvűen fodrozódik. Nagyon sok mondat van az életünkben, amit nem tudunk befejezni. Odajön egy másik kislány is. Vizes, szép barna bőre ragyog a napfényben. Három éve van nálunk, az osztály második tanulója. Beszélgetünk. Elmeséli, hogy milyen volt, amikor egy nagyváros állomásán koldult. Nagyon ritkán beszél erről. Most úgy beszél, mint más a balatoni nyaralásról: „Olyan bácsi is volt, aki egy egész kiflit adott egyszerre. De nagyon kellett vigyázni a rendőrökre, sokszor kutyával jöttek, s egyszer az egyik társamat meg is harapták a kutyák. Volt egy nagy szemetesláda, oda bújtunk el.” És mondja, és mondja. Úgy látom, hogy a víz, a játék nemcsak a fizikai mocskot oldja, mossa, s remélem, viszi messzire.

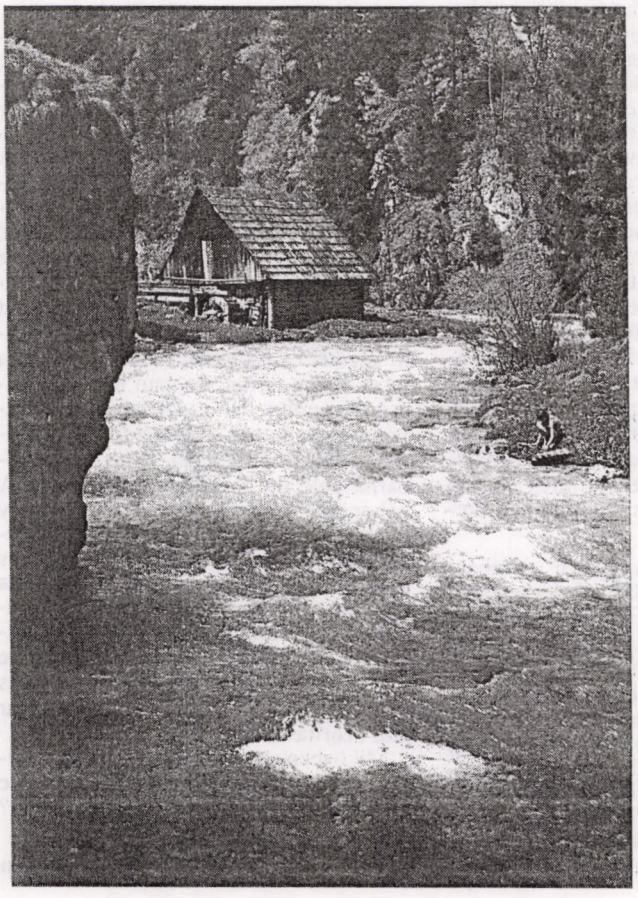

Aztán odasodródik két testvér, a harmadik osztályt végezték. Szédületes energia tépi ezeket a fiúkat. Lendületükben mindenkit lesodornak a lábukról. Nem rosszak, de tízpercenként felsír, visít valaki mellettük. Mint a villámhárító a villámot, ők úgy vonzzák a ‘galibát’. Rájuk szólok, s mint két ma született bárány kunkorodnak mellém. Ha már rohangálni nem lehet, hát engem kezdenek nyuvasztgatni ölelésükkel. Persze hogy beszélgetünk, és persze hogy szóba jön az édesanya, akinél csodálatosabb anya nincs, de aki nagyon elfoglalt. Sokszor megcsodálom Isten hatalmát, aki ilyen végtelen erőssé tudja tenni a gyermekek szülei iránti szeretetét. Mert én csak azt látom, hogy a gyermekek első áldozására a 18 km-re lakó anyuka, azokkal a lakkozott körmeivel és még egy szent szívét is megdobogtató szerelésével, nem tudott eljönni, bár meg volt beszélve és meg is ígérte. A fiúk kérésére egy pár perccel később kezdtük a misét. De nem jött el az évzáró szereplésre sem, és azóta sem jött, egyszer se jött felénk. Megölelem a fiúkat, és elismerem, hogy anyuka tényleg nagyon szép, csak az a baj, hogy nincs ideje. S hogy a tépelődésnek véget vessek, szabadon engedem e két szilaj paripát.

Táborozunk! Isten műve: a tó vize, a táj, a gyermekek, és minden olyan csodálatos. Végtelenül jól van minden, úgy ahogy van! Sokszor nem értem, hogy egy-egy törékeny gyermek válla hogy tud ennyi tragédiát hordozni. De úgy látszik, hogy nem is ez a fontos. Ezeket a gyerekeket, a sebeket nem kielemezni kell, hanem szeretettel átölelni és hordozni. Megtenni mindent, hogy ha már karjaim közé sodródtak, Isten akarata szerint alakuljon a további életük. Egy labda telibe talál, és szinte észre sem veszem, ott vagyok a Csónakos-tó vizében. Játszunk, én vagyok a cica, és forrik a sok gyermek csapkodásától a víz. Tudom, hogy nem megoldani kell a problémákat, hanem kacagni, és el találni azt a tenyérnyi kék eget a gyermekek karjai között, nehogy megint én legyek a cica. Játszunk, kissé könnyes a szemem, de itt a tó vizében úgyse vevődik észre. Végül is Jézus nem azt kérte, hogy megértsük ezt a csodálatos szép világot, hanem azt, hogy szeressünk, szeretetté váljunk ott, ahol a legnagyobb szükség van ránk. Nehéz megtanulni együtt élni a konkollyal.

Dobom a labdát, s persze hogy valami isteni erő megint a gyermekek karjai közé vezeti azt. Mindenki kacag, felsültem, alulmaradtam, újból én vagyok a cica. Úgy tűnik, hogy most semmi más nem fontos, és jól van ez így. A teológián, a noviciátus alatt soha nem gondoltam volna, hogy ezek a koszos gyermekek ennyire átszervezik az életemet. Talán majd egyszer még hableányt is fogok tetováltatni a mellemre!?

Böjte Csaba

Élt 1 évet

Megemlékezés a magyar sajtószabadságról

Bizonyára mindenki számára elfogadható tény, hogy igazán hitelesen, meggyőzően csak arról beszélhetünk, amit személyesen átéltünk, megtapasztaltunk. Így van ez a sajtószabadság kérdésével is.

Hogy milyen minőségemben kívánok véleményt formálni erről a témáról? Mint sajtólevelező, aki immáron húsz éve küld írásokat különböző megyei és országos napilapokba, s mint olyan személy, aki rendszeresen figyelemmel kíséri az írott és elektronikus sajtó híradásait.

Két megállapítással kezdeném, amelyek közül legalább az egyik minden valószínűséggel a társadalom tagjainak nagy részét sokkolja:

1. Magyarországon '56 óta is volt már sajtószabadság. 2. Ez a sajtószabadság csupán 1 évig létezett. Állításaimat az alábbiakban szeretném igazolni.

Valamennyien emlékezünk még a csodálatos 1989-es évre, amikor a régi rend alapjaiban megroggyant, s az új még nem jött létre. Ez a sajtó területén azt jelentette, hogy megszűnt a kommunista cenzúra, s az új, „nemzetek feletti” laptulajdonosok másfajta, alattomosabb beavatkozása még nem érvényesült. A jól megírt, nem gyűlöletkeltő, nem gyalázkodó írások pontosan megjelentek, s ha terjedelmi szempontból túllépték az adott lap nyújtotta lehetőségeket, akkor hosszas egyeztetések kezdődtek a szerzővel, hogy a cikkből mi maradjon ki. (Legtöbbször rábízták a beküldőre, hogy munkáját a kívánt méretűre tömörítse.)

Na és mi jött ezután? A '89-et követő időszak keserű, kiábrándító tapasztalatai: a kihagyások és átírások különböző fokozatai.

Van amikor „csak” egy-egy szó (például egy „nem” vagy egy „igen”) marad ki „véletlenül”, de ettől az írás egy része vagy egésze más tartalmat nyer.

Más alkalmakkor a szerkesztői ollók terjedelmes részeket kanyarintanak ki a publicisztikából, olyannyira, hogy sokszor annak csak fele, harmada marad, s ezt is úgy teszik, hogy nem tűntetik el a vágások nyomán támadt szakadásokat, megszüntetve ezzel az írás összefüggő, egységes jellegét.

A „harmadik fokozat”, amikor a szerkesztőség különösebb indokok nélkül vagy mondvacsinált indokokkal megtagadja a beküldött munka közlését.

Az átírásra való hajlandóság első áldozatai az írás jellegét, irányultságát, fő mondanivalóját tükrözni hivatott címek; ám a redaktorok a legritkábban érik be ennyivel: a szöveg bizonyos részeit saját szájuk íze szerint formálják át.

Ha azt kutatjuk, hogy mi hozza leginkább működésbe a szerkesztők ollóját, mi serkenti legjobban szövegátíró hajlandóságukat, akkor a következőket tapasztalhatjuk:

Az egyik „kényes” kérdés – a kommunista időszakhoz hasonlóan – a szövetségi rendszerhez tartozásunk megkérdőjelezése. Aki a NATO-t vagy NATO-tagságunkat merészeli bírálni, nem sok jóra számíthat.

Íme egy csokor a fentiek illusztrálására:

Amikor az egyoldalú vita folyt a katonai szövetséghez csatlakozásunkról, a belépés alternatívájaként felvetettem egy Svájc-Ausztria-Magyarország semleges tengely létrehozását Európa közepén. Azok a lapok, amelyek egyáltalán hajlandóak voltak közölni „eretnek” írásaimat, különböztek abban, hogy milyen mértékben csonkították meg cikkeimet, de nagy egységet mutattak olyan tekintetben, hogy ennek a veszélyesnek ítélt gondolatomnak nem adtak helyt.

Amikor Jugoszlávia NATO-bombázása idején felemeltem szavamat (tollamat) ez ellen a bűnös cselekmény ellen, az egyik jelentős NATO-támaszpontnak helyet adó megye napilapja azzal utasította el írásom közlését, hogy nem élek a megyéjük területén. (Előtte két héttel zokszó nélkül közölték egy más témájú munkámat.)

Ugyanezen esemény alkalmával az Oxigén című rádióműsor a déli szomszédunknál bevetett, csökkentett urántartalmú lövedékekkel kapcsolatos „csökkentett igazságtartalmú” híradásokat, kommentárokat bírálta, azonban a hallgatókhoz csak mondattöredékek jutottak el az egészből, mert az adást olyan mértékben zavarták, amihez csak a Szabad Európa Rádió egykori zavarása volt fogható. (A műsor végeztével csodálatos módon egyszerre kitisztult az éter.)

A neoliberális piacgazdaság és a globalizáció egyedül üdvözítő voltát bírálók is gettóba vannak szorítva: csak néhány kis példányszámú, nehezen hozzáférhető folyóirat biztosít fórumot számukra.

Más a helyzet azokkal az írásokkal, amelyek ezen „rebellis” nézeteket valló személyeket, mozgalmakat igyekeznek lejáratni – romantikus antikapitalistáknak, a valóságtól elrugaszkodott álmodozóknak, filoszoknak, veszélyes felforgatóknak minősítve őket.

Szintén „veszélyes vizeken” hajózik, aki a sajtószabadság maradéktalan érvényesülésével kapcsolatos aggályait fogalmazza meg.

Két személyes élményem:

Amikor arról írtam, hogy a sajtó egyoldalúan számol be az afganisztáni háborúról, s ezt azért teszi, mert ugyanazok birtokolják és irányítják, mint az afgánok otthonait romba döntő rakétákat, nem volt olyan napilap, amely közölte volna.

Néhány éve az egyik megyei napilap nagy nemzeti ünnepünk előtt megkérdezte véleményemet a sajtószabadságról. *A pontosabb közlés érdekében álláspontomat, válaszaimat írásban is rögzítettem, az újságban (a sajtószabadság napja alkalmából!) mégis egészen más jelent meg.* Amikor ezt számon kértem a fals riportot készítő újságírótól, cinikusan azt válaszolta: „Én azt tanultam, hogy az újságírónak pártosnak kell lennie.”

Hát itt tartunk a „dicsőséges” új évezred elején!

Zámbó Zoltán

Nem szoktunk lapunkban az alábbihoz hasonló, „szőrszálhasogatóan” tudományos cikkeket közölni. Három okból most mégis kivételt teszünk; egyrészt azért, mert Jézusnak egy sokszor idézett, de igen sokat vitatott jelentésű mondásáról van szó, másrészt azért, hogy a „laikus” olvasó is bepillanthasson a szentírásfordítás mélységeibe, nehézségeibe és szépségeibe, s így jobban tudja értékelni a szentírástudomány szolgálatait is, harmadrészt pedig azért, hogy a Szentírás vasárnapja (szeptember 29.) alkalmából ezzel is kifejezzük tiszteletünket a Biblia iránt.

Joachim Jeremias

Becsüljétek meg kincseteket!

Adalékok Máté 7,6a fordításához[1]

A Máté 7,6a-beli logion (= mondás) így hangzik a görögben:

Mé dote to hagion toisz küszin, méde balete túsz margaritasz hümón emproszthen tón khoirón.

Vagyis: „Ne adjátok a szentet a kutyáknak, és ne dobjátok gyöngyeiteket a disznók elé!” Ez két pontatlanságot is tartalmaz, amelyeket azonban meg lehet szüntetni, ha visszatérünk az arám nyelvű megfogalmazáshoz.

I.

A *to hagion* (= „a szentet”) kifejezés ezen a helyen csak ***szent ételt*** jelenthet[2], különösképpen *áldozati húst*. A ***„Ne dobjátok oda az áldozati húst a kutyáknak!”*** mondat önmagában világos ugyan, de összeütközésben áll a párhuzamos „És ne vessétek gyöngyeiteket a disznók elé!” mondattal. E két mondat nem illik össze, azon egyszerű oknál fogva, hogy a gyöngy nem eleség. Hiszen aligha fogjuk elfogadni azt a kétségbeesett útbaigazítást[3], hogy a disznók, „mivel egy pillanatra megtéveszti őket a gyöngyök hasonlósága a felaprított gyümölcsökhöz, amelyekkel egyébként etetik őket”, megpróbálják megenni a gyöngyöket.[4] *Tekintettel a két sor szinonim voltára, inkább azt kell várnunk, hogy vagy a második sor beszél (az első sorhoz hasonlóan) valami ehetőről, vagy az első sor beszél (a másodikhoz hasonlóan) valamilyen ékszerről.*

Nos, J. A. Bolten már 170 évvel ezelőtt szerencsésen megfigyelte, hogy a ***„karikát”*** (*fülkarikát* vagy *orrkarikát* mint ékszert) jelentő arám *q^{e}dasa'* szó ***ugyanazokból a mássalhangzókból*** áll, mint ***„a szent”*** (*to hagion*) jelentésű *qaddisa'*, ill. *qudsa'*.[5] Mivel pontozás[6] nélkül a két szó nem különbözik, Bolten és követői azt feltételezték, hogy olvasási hibával van dolgunk. Csakhogy a Máté-evangélium semmilyen fogódzót nem ad egy arám nyelvű eredeti feltételezéséhez. Ha viszont azt feltételezzük, hogy a másolók a szöveg diktálásakor „félrehallották” a szót[7], akkor meg azzal a nehézséggel állunk szemben, hogy a kiejtésben különbözik a két szó. Ez a nehézség megszűnik, ha megállapítjuk, hogy (a *q^{e}dasa'* mellett) *a „karika” qaddisa' kiejtését is áthagyományozták*[8], s *ebben az esetben* a két szónak nemcsak a mássalhangzó-, hanem ***a magánhangzó-állománya is tökéletesen megegyezik***. Vagyis: *qaddisa'* = 1. szent, 2. karika. A gyöngyök említése a párhuzamos mondatban nagy mértékben valószínűsíti, hogy az első sor értelme eredetileg ez volt: **„Ne rakjatok a kutyákra karikát!”**[9]

II.

A második sor nehézsége nem a gyöngyök említésében rejlik, hanem az *emproszthen* = elé, előtt szóban: láttuk már, hogy túlságosan mesterkélt lenne az a gondolat, hogy az ember gyöngyöket vet a disznók elé ele-

1 Az eredeti tanulmány kivonatos fordítása, kiemelések a fordítótól.

2 Vö. 3Móz 22,12 a Septuagintában (LXX).

3 Th. Zahn, Das Evangelium des Matthäus, Leipzig ^{2}1905, 303.

4 Nem járunk jobban a régiek utalásával sem, miszerint a gyöngy hasonlít a borsóra vagy a makkra, amit a disznók szívesen esznek.

5 Der Bericht des Matthäus von Jesu dem Messia, Altona 1792, megj. Mt 7,6-hoz.

6 A héberben, ill. az arámban a magánhangzókat pontok (és egyéb jelek) jelölik, de az ősi szövegekben ezeket nem tették ki, hanem csak a mássalhangzókat írták le (= „pontozás nélküli szöveg”). – A Ford.

7 F. V. Filson, The Gospel According to St. Matthew, New York 1960, 105.

8 Tg. Ps.-Jon. Num 31,50; Tg. Jes. 3,20. Szírül is áthagyományozták mindkét kiejtést.

9 Fülkarikára vagy orrkarikára lehet gondolni; az egyes szám inkább a második lehetőség mellett szól. A Mt 7,6b utómondata („...nehogy ...” stb.) egyik esetben sem illik a kutyákhoz, hanem csak a disznókhoz: mivel a hangsúlyt nem *az értékes tulajdon meggyalázására* helyezi, hanem arra a veszélyre, amely az adományozót fenyegeti a megajándékozott részéről, feltehetően a kép másodlagos kiszínezése, helyesebben értelmezése ez.

ségként. Ennek a szokatlanságát még erősebben éreznénk, ha a disznók elé vetett gyöngyök nem alkotnának számunkra éppen a Mt 7,6a-ból ismerős, közmondásszerű beszédmódot.

E tekintetben F. Perles-é a döntő megfigyelés érdeme[10]. Két dolgot ismert föl éles szemmel. Először is meglátta, hogy az *emproszthen* alapja az arámban a *b^{e}appe*, ami azt is jelentheti, hogy „elé"[11], meg azt is, hogy ***„(valakinek, valaminek) az orrára, az ormányára"***[12]. Másfelől pedig fölismerte, hogy a Mt 7,6-beli *balete* (= vessétek) alapjául szolgáló arám *tarmón*-t ezen a helyen nem szabad „vetni, dobni"-val fordítani, a *ballein* jelentése ugyanis rendkívül széles az Újszövetségben. Az ember vizet „dob" = önt egy mosdótálba (Jn 13,5), bort a tömlőbe (Mt 9,17), kenetet a testre (Mt 26,12); a paraszt „dobja" = szórja a magot (Mk 4,26), „dobja" = ülteti a mustármagot (Lk 13,19); az ember „sorsot dob = vet" (Mk 15,24), „kidobja = kiönti a sót" (Mt 5,13; Lk 14,35), „kidob = kilök valakit" (Jn 15,6), „hamut dob = szór a fejére" (ApCsel 22,23), „zablát dob = tesz a ló szájába" (Jak 3,3). Ezzel teljesen analóg módon az arám *rama'* (pe'al) nemcsak azt jelenti, hogy „dobni", hanem többek között azt is, hogy ***„elhelyezni, valamire rátenni, ráerősíteni"*** (pl. díszvarrást egy ruhára), „rátenni, ráhelyezni, fölvenni" (pl. harisnyát). Ezzel az utóbbi jelentéssel van dolgunk a vizsgált helyen is, amelyet tehát így kell fordítani: ***„És ne aggassátok gyöngyeiteket a disznók orrára!"***

Ez a drasztikus kép Jézus hallgatói számára ismerős lehetett a Példabeszédek könyve 11,22-ből: „Mint disznó orrában az aranykarika, olyan a szép asszony jó erkölcsök híján." Egy palesztinai közmondás pedig így szólt: „Aggass bár egy bizonyos dologra (= a disznóra) pálmarügyeket (= bizonyos pálmák zöldségként használ levélbimbói), az mégis ugyanaz marad (= a koszban hempereg)."[13]

Hogy e megfontolásainkkal a Mt 7,6 eredeti szövegéhez jutottunk el, az igazolja, hogy egy távoli helyen, mégpedig egy ***önálló hagyományban*** valóban a Perles által feltételezett jelentésben maradt ránk. Die Wiederbelebung der Religionswissenschaften (A vallástudományok újraélesztése) c. könyvében (I, 43, 4) Al-Ghazali a következő megfogalmazásban említi: „És mondá Jézus: „Ne akasszatok gyöngyöket a disznók nyakába!"[14] Még messzebbre, nevezetesen a 7. században élt, s az iszlámra áttért zsidó Ka'b al-Akhbárhoz vezeti vissza a hagyományt Szajjid Morthadhá, aki a 18. században gyűjtötte Al-Ghazali magyarázatait. Nála így hangzik a szóban forgó mondás: „Ne rakjátok gyöngyeiteket a disznók *orrára*!"[15]

III.

Hogy a *qaddisa'* -t (≙ karika) a görögre fordításkor a *hagion*-nal (= szent) adták vissza, annyiban nem okozhat meglepetést, hogy ***az áldozati hús kutyák elé vetése*** egyáltalán nem volt olyan abszurd gondolat, mint amilyennek első pillanatban tűnhet; ellenkezőleg, nagyon is kézenfekvő volt. Ami először is a *bálványáldozati húst* illeti, Aseneth azzal fejezi ki elfordulását atyái vallásától, hogy az általa bemutatott áldozatból való húst kihajítja az ablakon – *toisz küszi bróma* (= eledelül a kutyáknak)[16]. De a zsidó térségben is fontos kérdés volt, szabad-e bizonyos körülmények között a kutyák elé dobni *az áldozati állatok húsát*. Ha ugyanis egy áldozatra rendelt állatot maradandó testi károsodás ért, attól kezdve emberi fogyasztása tilos volt, még ha hibátlan állatra cserélték is ki; azáltal, hogy áldozati állatnak szánták, egyfajta „eltörölhetetlen jegyet" nyert. Csak az volt vitatott, hogy az ilyen állatok húsát legalább kutyaeledelnek szabad-e használni.[17] Az uralkodó nézet ezt nem engedte meg: a Misna úgy rendelkezett, hogy a halálos testi hibával bíró áldozati állatokat „*nem* szabad kicserélni, hogy aztán a kutyákkal etessék fel őket".[18]

A *qaddisa'* téves fordítása *hagion*-nal (első sor) – ami azt eredményezte, hogy a *b^{e}appe*-t is tévesen fordították *emproszthen*-nel (második sor) (Mt 7,6; Tam 93) – mélyreható változást jelentett ugyan a két *képben*, a Mt 7,6-beli logion *értelmében* azonban mégsem.

A fenti fejtegetések lényegileg nem tartalmaznak új felfedezéseket, mert azok Bolten és Perles nevéhez fűződnek. Az ő gondolatmeneteiknek azonban voltak olyan nehézségei, amelyeket ki lehetett küszöbölni, továbbá amazokat igazoló anyagot tudtunk felmutatni. Így aztán igen valószínű, hogy Mt 7,6a ***eredetileg*** a következő, igen plasztikus képet tartalmazta:

„Ne rakjatok a kutyákra (arany-, ezüst-) karikát,
és ne aggassátok gyöngy(füzér)eiteket a disznók orrára!"

Forrás: Abraham unser Vater. Festschrift für Otto Michel, Leiden/Köln 1963, 271-275.

10 F. Perles, Zur Erklärung von Mt 7,6; ZNW 25, 1926, 163-164.

11 Példák G. Dalmannál, Grammatik des jüdisch-palestinischen Aramäisch, Leipzig ^{2}1905, 231-232.

12 Példák az *'âpa'* = orr, ormány-ra Perles-nél, i.m., 164.

13 b. Ber. 43b

14 M. Asin et Palacios, Logia et agrapha Domini Jesu apud Moslemicos scriptores, asceticos praesertim, usitata (I), Patrologia Orientalis XIII 3, Paris 1919, 350, Nr. 4.

15 Uo., Nr. 4., kisbetűvel.

16 Joseph und Aseneth, ed. P. Batiffol, Studia patristica 1-2, Paris 1889-90, 52,13-16; vö. 57,14-15 (Dr. Chr. Burchard utalása).

17 b. Pes. 29ab

18 Tem. 6,5 vége.

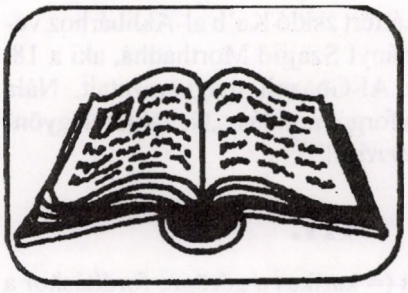

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Kiss József és felesége, Kálmán Márta, a szeptemberieket Garay András készítette.

Augusztus 4. — Évközi 18. vasárnap — Máté 14,13–21 — A csoda kenyere – a kenyér csodája

Volt egyszer, tényleg volt.

Názáretben élsz. Hallasz két nagy tanítóról. János és Jézus. Tudnak egymásról, azonos ügyben utaznak. János meghal. Nem ágyban, párnák közt. Lefejezi a hiú, érzéki, erőszakos, buta, ittas, felizgatott Gőg. Zene, tánc, felelőtlen ígéret. Neked is van, nem is csekély hatalmad, viszont méltánytalanságot látva, te is kiállsz olykor az igaz ügyért. Belegondolsz, Jánoshoz hasonlóan te is bármikor pórul járhatsz. Kezdesz nyugtalan lenni. Templomba is jársz hetente. Nem érted a tieidet megvédő, ellenségeidet megbüntető Jehovát. Szeretnél többet tudni, kíváncsi vagy. Mit csinál Jézus János kivégzése után. Reméled, elmegy János rokonaihoz megvigasztalni őket, talán még fel is tudná támasztani. Arra gondolva, amiket hallottál róla, ez sem lenne meglepő.

Most viszont te lepődsz meg, ugyanis mit csinál Jézus? Elmegy egy magányos helyre, egyedül. Belegondolsz, jó olykor egyedül lenni, elcsendesedni, pihenni, megállni, töltekezni.

Szeretnél még többet megtudni Jézusról. Az ács fia szintén ács volt, fával dolgozott. A fa összeköt földet-eget, fényt-napot, embert-természetet.

Eltelt néhány nap, jó volt megtanulni a megállás, töltekezés, pihenés eget-földet összekötő harmóniáját. Érzed, többre vágysz. Megint hallasz Jézusról, ma délután – mondják – itt lesz a mezőn. Elindulsz, kíváncsi vagy rá.

Ott vagy a tömegben, Jézust nem látod közelről, de tudod, érzed, hogy jó helyen vagy. Kisebb csoportokban letelepedtek, amit Jézus mond, továbbadják, azt beszélitek, forgatjátok. Érdekesen új dolgokról folyik a szó. Barátkozás, adás, szeretet, mindenkit szeretés.

Szeretnél előbbre menni. Szófoszlányokat kapsz el, a Jézus mellettiek mondják: Kezd esteledni, küldd el őket, mindenki éhes. Te is kezdesz fáradni. Jézust ismerve, igazán tehetne valami csodát, hiszen tett egy lakodalomban is. Amit viszont most hallasz, azon először meglepődsz, majd mintha sok minden világosabb lenne. Jézus ugyanis azt mondja: TI ADJATOK NEKIK ENNI!

Talán ezért más Jézus, mint az eddigi papok és egyházi főemberek. Eddig szinte csak ilyesmiket hallottál tőlük: „Az Úr megsegíti az ő népét, imádkozzunk többet és jobban, biztos ad gazdagságot és egészséget; ha mégsem, vagy nem imádkoztunk kellően, vagy Ő tudja; mindent megtehet, Ő mindenható.“

Beleborzongsz ebbe a mondatba, és ismételgeted: Ti adjatok nekik enni! Érzed, hogy rád is szükség van, te is tudsz adni. Tekinteteddel ismét Jézust keresed, látod, amint feléje nyújtanak öt kenyeret és két halat. Feltekint, megáldja és osztani kezdi.

Végtelen egységet érzel Jézus felszólítása és cselekvése között. Felszólít téged, de ő is mozdul, rád is szükség van, mégis mindig segít. Érzed e csoda hármasságát: föltekintés, áldás és osztozkodás. Tudod, hogy csoda történt, az emberek lelkében is, de az ételszaporításban is. Mindenki boldogan táplálkozik, lelkileg és valóságban is.

Elgyengülsz, elnyom az álom. Víziót látsz a XXI. századból. Vasárnap van. Templomban ülsz. Itt is Jézusra emlékeznek, az ő életéről beszélnek. Majd egy könyvet nyitnak ki, és ezt hallod: Uram, vigasztald meg a szomorkodókat! Felel a tömeg: Hallgass meg minket, Uram! Szüntesd meg a háborúkat! Hallgass meg minket, Uram! Adj az éhezőknek! Hallgass meg minket, Uram!

Rossz érzés fog el. Mi történik itt? Az ember megszabja Istennek, hogy mit tegyen helyettünk. Nem tudod megállni, felugrasz és kezded mondani: Ne írjátok át a valóságot, én ott voltam mellette! TI ADJATOK NEKIK ENNI!

Augusztus 11. — Évközi 19. vasárnap — Máté 14,22–33 — Félelmeink...

Az ötezer ember megvendégelése után Jézus visszavonul a hegyre, hogy magányosan imádkozzék.

Nekünk vannak-e ilyen félrevonulásaink? Zajban, tömegben nem lehet feltöltődni. Rendszeresen szükségünk van csendre és magányra. Rajtunk múlik, hogy vannak-e, és termékenyek-e ezek a csendes órák, percek!

Később Jézus csatlakozni kíván tanítványaihoz, ezért a vízen járva közelít hajójukhoz. A tanítványok kísértetnek nézik, és megijednek.

Hányszor hiányoljuk, értjük, magyarázzuk félre Istent, egyszerűen azért, mert nem ismerjük fel. Pedig Ő jön felénk is. Különböző élethelyzetekben: jön némán, jön szelíd szóval, jön gyermekünk tekintetében, kedvesünk fájdalmában, szomszédunk hiányában...

Jézus siet megnyugtatni őket: Bízzatok, én vagyok, ne féljetek!

Megható Jézus részéről ez a gondoskodó megnyugtatni igyekvés. Neki nem mindegy, hogy övéi félnek-e, aggódnak-e, vagy sem. Ő ma is azt mondja, amit tanítványainak: Bízzatok, én vagyok, ne féljetek! Hiszen – többek között – azért jött, hogy ELVEGYE FÉLELMEINKET!

Milyen félelmeink vannak? Mert vannak: félünk, szorongunk, aggódunk sok minden miatt, sok mindenért. Gyermekként szorongunk az ismeretlentől, a bizonytalanságtól, attól, hogy megfelelek-e, meg fogok-e felelni szüleimnek, tanáraimnak, leendő társamnak. Később pedig ugyanezekért, csak árnyalatokkal kibővítve. Mindig meg akarunk felelni valakinek vagy valaminek, ahelyett hogy magunknak felelnénk meg. Annak az énünknek, akit Isten megálmodott. Észre sem vesszük – mi felnőttek –, hogy viselkedésünkkel, aggódásainkkal mennyi apró és nagy félelmet, szorongást váltunk ki, ültetünk el gyermekeinkben. Jézus azért jött, hogy megszabadítson félelmeinktől! Arra nevelte, biztatta tanítványait is, hogy ne féljenek. Azzal erősítette őket, amivel önmagát is: „...én nem vagyok egyedül, mivel az Atya velem van.“

Péter hallja Jézus hangját, de még nem mer hinni, ezért bizonyosságot akar: „Uram, ha Te vagy, parancsolj, hogy hozzád mehessek a vizeken.“

„Csodákat várni annyi, mint személyi igazolványt kérni Istentől, igazoltatni őt, útlevelet követelni tőle“ – mondja Louis Evely.

Jézus azonban nem sértődik meg. Megadja Péternek azt a lehetőséget, hogy megtapasztalhassa: mesterük felette áll a fizika törvényeinek.

Hány métert mehetett így a víz felszínén, mi járhatott a fejében, mit érezhetett? Nem tudjuk. Azt viszont igen, hogy mi is csodát, jeleket követelő emberek vagyunk.

Nem elégszünk meg az egyszerű csodákkal, részesei, megtapasztalói akarunk lenni a természetfelettinek. Péter-

nek szüksége volt a vízen járás élményére ahhoz, hogy fejlődjön, de meg kellett tapasztalnia a süllyedés kétségbeesését is. Miért kezdett el merülni? Mert levette tekintetét Jézusról, és a nagy szelet, a közelgő nagy hullámokat nézte. Nézte, nézte, és megijedt, majd kétségbeesett. Ugye, ismerős ez a jelenet? Hányszor, de hányszor merülünk el félelmeink, aggódásaink hullámaiban, mert nem merjük elhinni azt, amit már többször is megtapasztaltunk, hogy OTT VAGYUNK ISTEN TENYERÉN!

Egy ének jut eszembe: „Felhő felett fény ragyog, nagyobb mögött még nagyobb, amire nézek, az vagyok, akire nézek, az vagyok.“ Ha mindig a problémákat nézem, keresem, azok előbb-utóbb meg is találnak, sőt befonnak polipkarjaikkal, de ha tekintetemet felemelem, észrevehetem a felhők mögött is a Napot, és megtapasztalhatom, hogy lehet süllyedés, béklyók nélkül is szeretni, szeretettnek lenni.

A tanítványok megtapasztalták, hogy elült a szél, mikor Jézus beszállt a hajójukba.

Mi is észrevehetjük: ahová beengedjük Istent, ott hátrál a sötétség, majd el is tűnik.

Augusztus 18. — Évközi 20. vasárnap — Máté 15,21–28 — Kincset rejtő morzsák

Jézus Galileából Szíriába vonul vissza, rejtettségben akar maradni. Ebben az elrejtőzködő helyzetben keresi meg őt egy pogány asszony, s kér segítséget gyermeke számára. Jézus nem akarja, hogy elterjedjen gyógyításának híre, ezért el akarja küldeni, elég kemény szavakkal: „Nem küldettem, csak Izráel házának elveszett juhaihoz. Nem jó a fiak kenyerét elvenni, és az ebeknek vetni.“ „Úgy van, Uram – mondja az édesanya –, de hiszen az ebek is esznek a morzsákból, amelyek uruk asztaláról hullanak.“

Ez az asszony nem a maga számára kér. Nagy bátorságra vall, hogy vitába mer szállni az Úrral. Egy édesanyának megsokszorzódik az ereje, bátorsága, ha gyermeke bajban van. Mi is gyakran felemeljük a hangunkat, de sokszor csak saját érdekünkben. De jó lenne, ha nemcsak magunkért, családtagjainkért, hanem rászoruló idegen embertársainkért is kiállnánk, szót emelnénk!

A kánaáni nő nem engedi magát lerázni, addig szólongatja az Urat, míg az szóba nem áll vele. Nem adja fel, kitartó. Kitart kérése mellett még akkor is, mikor Jézus látszólag elutasítja őt.

Mi milyen hamar feladjuk, ha nem sikerül rögtön valami!

Kitart, sőt tovább merészkedik, vitába száll az Úrral. Kételkedik Jézus kemény szavaiban. Talán ösztönösen tudja, hogy Jézus, Dávid fia nem ilyen elutasító.

Lehet-e, érdemes-e kételkedni, vitatkozni az Úrral? Azt hiszem, a kételkedés, az egészséges vitatkozás mindig is előrevisz, fejlődést hoz. Annak a jele, hogy az ember nem közömbös, hanem érdeklődő, kereső, kutató. Mint tudjuk, az Úr is „kiköpi szájából“ a langymeleg embert. Nagyobb kedve telik a kitartó, hévvel teli, szeretetre vágyó, adni tudó emberben.

Az aggódó anya első szava mégsem a szembeszállás szava, hiszen azzal kezdi: Úgy van, Uram! Ez annyit jelent: Egyetértek, igazad van, helyes, amit mondasz. Csak ezután hozakodik elő alázatos kérésével, megható kitartásával.

De jó lenne eltanulni ettől az asszonytól, hogy MORZSÁKKAL IS BE LEHET ÉRNI!

Nem tiltakozik az ellen sem, hogy ez a Dávid-fia őt és gyermekét kutyának minősíti, amely lejjebb való a fiaknál.

Mennyivel kevesebb ellenségeskedés, ölés, fájdalom és gyász lenne, ha ilyen alázatosan tudnánk elfogadni a „másodhegedűs“ szerepét. Ha nem akarnánk mindig az első helyet, az uralkodó pozíciót. Ha megelégednénk a morzsákkal! Ha le tudnánk mondani görcsös ragaszkodásainkról, a nagyobb falatról, és beérnénk az úgynevezett morzsákkal, előbb-utóbb megtapasztalnánk, hogy ezek a morzsák KINCSET REJTENEK. Olyan kincset, amely messze magasabbra repít a „fiaknál“, mert megelégedettséget ad, békességet teremt, gyógyulást hoz.

Augusztus 25. — Évközi 21. vasárnap — Máté 16,13–20 — Jézus sziklája

Jézus megkérdezi tanítványait, hogy őt, az Emberfiát kinek tartják az emberek. Erre a kérdésre könnyebben feleltek, mint a következőre: „Ti kinek mondotok engem?“

El tudom képzelni, hogy ekkor hosszabb gondolkodás után is csak egyikük – Simon Péter – tudott válaszolni. Jézust sohasem a tömeg érdekli igazán, hanem, arra kíváncsi, hogy személyesen te, én, a tanítványai mit gondolunk róla, mit értettünk meg belőle, miben azonosulunk vele.

Péter válasza: „Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.“ Jézus elégedett a válasszal, és meg is dicséri: „Boldog vagy Simon, János fia, mert nem test és vér jelentette ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám.“

„Aki alkot, visszafelé nem tud lépni,
S ha kinőtt minden ruhát,
Mezítelen borzong a végtelen partján,
Míg fölzárkózik mögé a világ.“

Ez a vers jutott eszembe, mert ilyen gondolatok foglalkoztathatták Jézust is földi pályája derekán. Mi lesz tervének megvalósulásával, kire bízhatná az Ügyet, amit elkezdett? Péter válasza azért tetszett Jézusnak, mert megtalálta benne emberét. Azt az embert, aki felismerte benne a közvetlen istenarcot, s aki ezt nem az eszével, értelmével látta meg, hanem Istentől megérintve.

Jézus nagy ígéretet ad neki: „Te Péter vagy, és én ezen a kőszilán építem fel egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Neked adom a mennyország kulcsait. Amit megkötsz a földön, megkötött lesz a mennyben is, és amit föloldasz a földön a mennyben is föloldott lesz.“

Csak egy Jézus szándékait hordozó személy lehet képes betölteni azt a szerepet és rendeltetést, amelyet Jézus e tiszt viselőjétől elvár. Olyan ember, aki a legjobb a szolgálni tudásban. Ez a szolgálat nyilvánvalóan kizár mindenféle önkényt és uralkodást.

Péternek gyakorolnia kell mások szolgálatát, az adni tudást, a békességre törekvést, és vállalnia kell az ezekkel együttjáró szegénységet, kicsiséget és üldözöttséget.

Pétertől és a reá épített közösségtől, az Egyháztól Jézus elvárja, hogy továbbadja az embereknek, az emberiségnek azt, amit tőle tanultak: az időtlen szeretet megvalósítását, megélését itt a Földön, térben és időben.

Péter nem uralkodói szerepet kapott a reá bízott nyáj felett, hanem hogy mintaképe legyen annak. Jézus tőlünk sem vár kevesebbet, mint Pétertől. Azt várja, hogy abban a közegben, ahol élünk (család, munkahely, közösség) Istentől megérintetten éljük meg hétköznapi teendőinket. A mindenkori Péterektől és tőlünk is azt kívánja, hogy embertársaink iránti szeretetünkkel mutassuk meg iránta való szeretetünket.

Szeptember 1. — Évközi 22. vasárnap — Mt 16,21–27 — A szeretet próbái

Az emberi kapcsolatok terhelhetők. „Egymás terhét hordozzátok” – szólít fel Jézus. Azért, mert képesek vagytok rá, azért mert a szeretet elbírja a terheket. Mindannyian átéltük ennek a csodáját a szerelemben, a barátságokban, a közösségben. Létezik olyan bizalmas, szerető közeg, ahol az ember levetheti álarcait, ahol megmutathatja félelmeit, ahol beszélhet a múltjáról és a jövőjéről. Még akkor is, ha ez fáj, ha ez idegen az eddigiektől, ha a másiktól is áldozatot kíván. És az ember vállalja a másik sorsát, még az ismeretlent, a bizonytalant is. Sokszor milyen hősiességet élünk meg irracionális kapcsolatainkban, milyen reménytelen feladatokat vagyunk képesek vállalni, bizonyítva azt, hogy a szeretet túlmutat minden megfontoláson, minden érvelésen. Ennek a bizalmi szintnek a kialakulása sokszor egy pillanat műve, de van, hogy hosszú évek munkája áll mögötte. De eljön, és ez kapcsolataink próbája. „Mersz-e végre dönteni?” – a dalban megfogalmazódó kérdés végigkíséri életünket.

Péter vallomása után Jézus joggal érezte ennek a bizalmi szintnek a létrejöttét. Most már végre beszélhet arról, hogy mi vár rá, most már megoszthatja legbensőbb gondolatait. Három évig járták Izrael poros útjait, volt részük jóban és rosszban. Közösen élték át a csodákat, a nép lelkesedését. Közösen fáradtak el, lettek éhesek, szegték meg a vallási tilalmakat. Közösen érezték, hogy nem szeretik őket, hogy bizalmatlanok velük, hogy veszélyesnek tartják őket. Itt az alkalmas idő *(kairosz)*, hogy Jézus bejelentse a szenvedését.

A közösségekben nemcsak bizalmi szintek vannak, hanem bizalmi szerepek is. Ezek spontán is kialakulnak, de lehetnek kiosztott és felvett szerepek is. Ismerünk szerzetesközösségeket, ahol van „hivatalos” kísértő, ellenkező. Ezek a szeretet szerepei, hogy állandóan kérdezzük meg magunktól és a másiktól, jó irányba megyünk-e, tényleg komolyan gondoljuk-e, amit mondunk, tényleg készen állunk-e egy-egy nagy feladatra. Ma már ismerve a qumráni közösség belső szabályait – ahol ezek a szerepek a közösség életének elengedhetetlen részei voltak – jogos a feltételezés, hogy a péteri korholás és ellenkezés nem a tiltakozást jelentette Jézus sorsa ellen, hanem annak komolyságára, eltökéltségére kérdezett rá. És Jézus válasza megerősítési az eltökéltségét: Igen, végigjárom utamat, mert ez az Atyám akarata. De te, Péter, nem azért vagy sátán, mert beléd bújt az ördög, hanem mert ez a szereped, ezt vállaltad értem, szeretetből. Ezért nem megy el Péter, ezért nincs köztük soha harag, ezért marad Péter a fő bizalmas és a helyettes.

Eddig Jézus követése a tanítványok számára nem volt egzisztenciálisan veszélyes. A mindennapos, kisemberi, nagyon kis mozgásterű lét helyett a változatosabbat – Jézussal együtt jártuk az utat, és részesei voltunk az ő nem mindennapi egyéniségének – és nagyobb perspektívájút – lesz itt még királyság – választották. Kis áldozatok belefférnek ebbe. De a nagy áldozat előtt jogos Jézus felszólítása: „Ha utánam akartok jönni, most már nem babra megy a játék. Itt a keresztet kell felvenni! Választhattok: jöttök, vagy maradtok, mert én Jeruzsálembe, a vesztőhelyre megyek. De azt javaslom: gyertek, mert nincs az emberi életnek nagyobb értelme annál, mint áldozattá válni, mint odaadni az életünket azért, hogy ez másokat szeretetre, bátorságra, önzetlenségre tanítson.” Máté még meg is toldja ezt, a túlvilági jutalom ígéretét adva Jézus szájára.

Mert kétféle élet közül lehet választani. Élni egy egyszerű, alkalmazkodó, mindent túlélni és átélni képes életet: örülni a kiskertnek, a gyerekeknek, az unokáknak, munkánk eredményeinek, s nem konfrontálódni, hanem belső kis világokat építeni. Vagy következetesen a szeretet ügye mellé állni, nagyobb távlatokban gondolkodni, és önmagunk elvesztése árán is odahelyezni magunkat mások szolgálatára.

Miért olyan nehéz ez a második út? Mert nincs, vagy csak nagyon nehezen alakul ki az az inspiráló, bizalmi közeg, ahol az ember terhelhetősége megnő; mert szeretik, mert közös dolgaik vannak, mert mellette áll a másik, s a „kísértő” szerepe csak megerősít. Jézus ezt álmodta az Isten Országáról.

Merünk-e nagyokat álmodni még, s merünk-e a mai világunk rideg hómezőin az előttünk járó Jézus nyomába lépni?

Szeptember 8. — Évközi 23. vasárnap — Mt 18,15–20 — A bűnök próbái

Csak az nem hibázik, aki nem dolgozik – tartja a közmondás. Csak az nem vétkezik, aki nem csinál semmit. Cselekedeteinket, kapcsolatainkat árnyékként követik vétkeink. A kérdés az, mi lesz velük. Falu Tamás versére gondolva – árnyékunk lehet az „asztal alatt kuporgó szerecsengyerek”, vagy követhet úgy, mint „útonálló óriás”. Az ember evilági és túlvilági félelmeire hatalmas ideológiák, szertartások telepedtek, amelyek veled és érted harcolnak, és segítenek bűneidet „útonálló óriássá” dagasztani. Persze mi is hajlamosak vagyunk rá. El kell mondani, hogy ezek a nekrofil stratégiák és taktikák a vallási élet középpontjaiban álltak és állnak. Ettől vagyunk szorongók, s adjuk oda szellemi és lelki függetlenségünket a biztosnak, hivatalosnak és a szentség erejével is megpecsételtnek mondott szertartások érdekében. Persze a másik véglet is egyre általánosabb, s korunkban joggal beszélhetünk a bűntudat kihalásáról. Az ember nem ismer el maga felett tekintélyt, törvényt, lelkiismereti parancsot, csak él ösztönei, ellenőrizhetetlen vágyai alapján.

„A bűn elválaszt Istentől!” – fenyegetően hangzik a jól megtanult mondat. A mindenkit átölelni akaró Istenről kár ezt feltételezni. A bűnbánatra képtelenség ma nagyobb bajnak látszik, mint maga a bűn és a másik bűneivel szembeni közönyösségünk. Nagyon finomkodók lettünk. Nem szólunk bele a másik életébe. Még akkor sem, ha jól tudjuk, hogy bűnös. Ha ellenünk vét, akkor sem. A bűn Isten és az ember dolga – vélekedünk. S úgy mennek tönkre előttünk – akár közösségi barátainknál is – életek, házasságok, szövődnek rossz kapcsolatok és döntések, hogy elegáns kívülállóként, páholyból szemléljük az eseményeket.

Jézus nagyon jól látta mindennek a veszélyét. A bűnök kérdését minél hamarabb rövidre kell zárni, mert rengeteg energiát vesznek el az embertől, az emberi és közösségi kapcsolatoktól. Az ember feladata Isten Országának építése, s ez csak jól működő emberi kapcsolatokkal lehetséges. Persze vannak bűnök, sokszor súlyosak, de lépjünk túl rajtuk, mert „van munkánk és nem is kevés”!

Isten ezért nagy hatalommal ruházza fel az embert. Ha ti elrendezitek egymás között a dolgotokat, legyetek nyugodtak: Isten is megbocsátott, a dolgok Isten előtt is elrendeződtek. Két-három ember már hitelesen tudja közvetíteni az Atya jelenlétét. Nem kell tovább rágódni, nem kell bizonytalanságban lenni, ki kell lépni a vétek, megbántottság, kétkedés ördögi köréből. Ilyen egyszerű lenne az egész? Az ember ma Isten világát hatalmasnak és ennek megfelelően bonyolultnak is gondolja. Isten világa hatalmas, de nem bonyolult. Egyszerű és világos. Csak mi bonyolítjuk el, hogy ne arról legyen szó, mit kell

tennünk. Nekem, neked és nekünk. Valami Istennek tetszőt.

A keresztény közösségi élet talán leggyakrabban idézett jézusi mondata: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok köztük”. Ez természetesen igaz, hiszen a mindenható Isten mindenütt jelen van, de ez a mondat mégis alkalmas az önáltatásra. E mondat erejében felmentve érezzük magunkat a jézusi útra lépéstől. Imádkozunk, összejárunk, liturgiákon veszünk részt, egész életünk eltelik a keresztény kultúra világában. Csak a gyümölcs marad el. Isten mindenütt jelen van, de ott „érzi jól magát”, ahol az ő szándékai és fontossági sorrendje szerint mennek a dolgok. Ahol nem tévesztik össze az eszközöket és a célokat. Ahol tudják, mit jelent Jézus nevében élni. Ahol megvalósul egy olyan világ, amelyben mindenki odaülhet az élet asztalához, ahol nem rekesztik ki a másként gondolkodót, ahol figyelemmel vannak az élet perifériájára szorult embertársakra. Kitüntetett pontjai ezek a világnak. Isten „lakásában” van egy világtérkép, amelyen apró gombostűvel meg vannak jelölve a kitüntetett helyek: Calcutta, Gujarat, Déva, Söréd ... sorolhatnánk még nagy örömmel. De vajon ahol mi élünk rákerül-e valaha erre a térképre? Leszünk-e a testvériség szigetei a világ egyre elembertelenedőbb, jéghegyekkel és véres fogú cápákkal teli óceánjában?

Szeptember 15. — Évközi 24. vasárnap — Mt 18,21–35 — A jóság próbái

Jézus tanításából a társadalmak és az emberi kapcsolatok milyenségének nagyon határozott és – valljuk be – vonzó képe bontakozik ki. A missziós útra küldött tanítványok sikeresek voltak, az emberek vágytak egy olyan istenképre, amelyet Jézus közvetített. Hiszen ki nem akarja a megbocsátás légkörét, kinek nem tetszik az adósságot elengedő király képe? Jézus nyomatékosan hangsúlyozza: a világ működik a maga törvényei (és embertelensége) szerint, „köztetek azonban ne így legyen”! Köztetek a szeretet és az osztozás légköre érvényesüljön. A hetvenszer hétszer megbocsátásé. „Nézzétek, menynyire szeretik egymást!” – ez volt a vélemény a korai keresztényekről, és ez a magatartás hamar elterjedt az akkori világot jelentő Római Birodalomban. A frissen szocializált népek vágyai, a kulturális és vallási sokszínűség és a szabad választás a misszió sikerét hozta. A tanítás újszerűsége vákuumként szívta magához az embereket. Jézus halála után egy emberöltővel a keresztények jelenléte már Rómában is tényező. Már hatalmi érdekeket sért, érinti a tekintélyt, a megkövesedett istenképeket, tehát már ellenfél, ellenség. Jézus előre látta ezt a folyamatot, és nem is áltatta övéit: az üldöztetés szerves része ennek az „ideális” társadalomképnek.

Eric Berne az „emberi játszmákról” írt leleplező könyvet. Magunkra ismerhetünk benne. A hatalmi játszmák főszereplője a kétfelé mércével mérő ember. Maximálisan igazodik „felfelé”, és ugyanakkor elvárja, hogy „lefelé” hozzá igazodjanak. Már önmagunk hierarchikus elhelyezése is idegen Jézus világától. Ahogy a kettős mércével mérő ember sem számíthat Isten irgalmára. Bár a példabeszédben szereplő szituáció ritkán adódik az életünkben, érdemes körülnéznünk a mindennapjainkban.

A munka világában ma a félelem uralkodik. Mindenki pótolható, legyen alkalmazott vagy vállalkozó az ember. „Van máásik!” – ez ma nem a zenebohócok kacagtatása, hanem a valóság. Az ember igazodik. Felfelé. Lefelé meg következetes és kemény. S míg felfelé elnéző, simulékony, kegyeket kereső, lefelé egész más arcát mutatja. Jól tudja, az ő vállalaton belüli helyzete a dolgozók teljesítményétől függ. És azt ki kell hajtani.

A munka világában kudarcot vallott ember a családban szerepet vált. Ott tör ki belőle a feszültség, ott hozzá kell igazodni. Gyereknek, házastársnak, kutyának, macskának. Ott ő osztja az „igazságot”, ő várja el a csodálatot. A magyar társadalom nemzetközi mércével mért lehangoló állapota a kettős mérce által okozott belső feszültségnek látható eredménye. S elkezdődik a szerepjátszás kifelé. A külvilágban, a szomszédok előtt viselkedünk, többnek, másnak akarunk látszani, mint valójában vagyunk.

Az egyházak világa is alkalmas a szerepjátékra. „Eljátszani” a kereszténytt, vasárnap, pár órára, s az ünnepi ruha mellé fel kell venni a szerepjáték álarcait is. A szervilis magatartás az egyház életének is sajátos – bár tapasztalatom szerint csökkenő – velejárója. A feljebbvalók felé hajbókoló, de a hívek felé örökké zsörtölődő papi ember mindannyiunk tapasztalatának része. Az emberi játszmák kimeríthetetlen sokaságát produkáljuk.

A példabeszéd embere megtapasztalja Isten szeretetét és irgalmát. Az ember dönthet: megmarad az irgalom világában, vagy visszalép az igazságosság világába. S bár neki elengedték a tartozást, ő visszakövetel másoktól. A kettős mérce azonban idegen Isten világától. Ott egyértelműség van. Ha a másik oldal mellett döntöttél, az életet (az örök életet is) azon viszonyok és törvények alapján fogod élni. Nehéz helyzetben vagyunk. Hiszen az emberek a jézusi úttal szemben döntenek, és mi is ebben, az őáltaluk meghatározott világban vagyunk kénytelenek élni. Bár a társadalomból való kivonulás és egy kontraszttársadalom vágya időnként felerősödik bennünk, nem vagyunk képesek átlépni mindennapos meghatározottságaink kereteit. Így nem is biztosítjuk mások számára a szabad választás lehetőségét az irgalom világa vagy az igazságosság világa között. Pedig ez a keresztény felelősség!

Szeptember 22. — Évközi 25. vasárnap — Mt 20,1–16 — Az igazság próbái

Jézus felfogásában az Isten Országa nem egy megfoghatatlan, virtuális világ. Ő nagyon is valóságosnak szeretné látni az övéi világát. Olyannak, ahol nemcsak szeretnek az emberek, hanem dolgoznak is. A munkájukat is áthatja a szeretet, az irgalom, az osztozás. Ebben a világban – valljuk be – kommunisztikus elvek érvényesülnek. Mindenkinek egyformán jár a fizetség, nem a munka mennyisége, milyensége, az izzadságcseppek vagy a szürkeállomány pusztulásának száma a meghatározó, hanem az, hogy mindannyian emberek vagyunk, egyformán éhezünk, fázunk, egyformán szeretnénk taníttatni gyermekeinket, gondoskodni öregjeinkről. És nemcsak emberek vagyunk, hanem egymás testvérei is. Betartva a testvériség alapszabályait, senki nem él vissza ezzel a helyzettel, vagy ha valami feszültség van, a jézusi tanításban bőséges példáját látjuk a konfliktusok kezelésének.

Az antropológusok szerint az őserdei népek napi 2–3 óra munkával biztosítják a megélhetéshez szükséges javakat, s a többi időt játékkal, tánccal, ünnepekkel, beszélgetéssel és örömszerzéssel töltik. Ehhez képest a napi 12 órát dolgozó, estére jobbára csak a TV előtt ücsörgő fáradt emberek társasága vagyunk. Tele szorongással, kiábrándultsággal, panaszkodással és irigységgel

Mai világunk messze áll a jézusi ideától. Az emberiség úgy döntött, nem a jézusi utat választja, hanem az egyéni érvényesülés – ha úgy tetszik, az igazság útját. Én tudok többet, én nagyobb súlyt emelek fel, tehát nekem jár a több. Én, én, én... A társadalmi munkamegosztásban mindenki önmaga felértéke-

lésére és a másik legyőzésére törekszik. És elfogadtuk a játékszabályokat: a hatalmas jövedelmeket, a vagyoni és lehetőségbeli különbségeket, azt, hogy vannak akik az asztalnál ülnek, míg mások „a morzsák után lihegnek”. A társadalmi különbségek hatalmi lehetőséggé váltak, mára politikai hatalmat jelentenek, s a ráépülő ideológiák az embert hűséges alattvalóvá, vagy akasztófára való lázadóvá determinálják. Mivel jogosnak tartom, hogy nekem több jár: meg kell védenem kiváltságaimat. Durván fegyverrel és erőszakkal, finomabban szociálpolitikával, a kenyér és cirkusz biztosításával. S nem árt, ha a vallás is kéznél van, s ezáltal a fennálló rend isteni volta teljes körűvé teszi a biztonságérzetet.

Jézus százannyit ígért az őt követőknek. Azt ígérte, hogy jobban járunk, ha az ő útját választjuk. De kishitűek vagyunk, hogy ki se próbáljuk ezt az új paradigmát. Mert a meglévő nagyon drága. Tönkre is megyünk benne mindannyian, és világunkat is tönkretesszük. Kilyukadó ózonpajzs, leváló jéghegyek, mérgezett folyók, s mérhetetlen szenvedés a világon. A szociális biztonság csak a gazdag országok szegényeinek privilégiuma. A többi szenved, menekül, lázad vagy belenyugszik. Vagy gondoljunk saját mikrokörnyezetünkre: fegyveres örök mindenhol, bekamerázott utcák, kétméteres kerítések. Ma a leggyakoribb foglalkozás hazánkban a biztonsági őr, de ők sem tudják megállítani a bűnözést. Hiába leszünk gazdagok, hiába lesz több a jövedelmünk, kiváltságaink megvédésének költségei együtt nőnek velük.

Nem jobb lenne új lappal indulni, adni – ha kell, önként lemondani a többről, csak azért, hogy a másik is jól érezze magát? S aki „nyertes” ebben a nagy újraelosztásban, annak megtelik a szíve hálával, önzetlenséggel. Milyen emberi erőforrások szabadulnának fel ekkor önmagunk kiteljesítésére! Kipróbálhatnánk magunkat a művészetekben, játékban, rendbehozhatnánk kapcsolatainkat, mindenkit barátság és szeretet venne körül. Miért csak álom mindez?

Mert kicsinyhitűek vagyunk, s nem hisszük azt, hogy Jézus ennyire gyakorlatias tanácsokat ad nekünk. Jézust száműztük a lelki élet, a transzcendencia és a vallás világába. Oda, ahol ő maga sem érezte jól magát. És a mai példabeszédet is inkább a megtérésre és Isten irántunk való irgalmára vonatkoztatjuk. A „munka világához” adott jézusi kincset pedig elástuk jó mélyre, és még nagy követ is hengergettünk rá.

Szeptember 29. — Évközi 26. vasárnap — Mt 21,28–32 — A kiváltságok próbái

Ma már nehéz elképzelni azt, hogy az ember élete a születésekor eldől. Különösebb jogok nem járnak az elsőszülöttséggel, a testvérek megközelítően azonos eséllyel indulnak az életben. A patriarchális társadalmakban ez nem így volt. Ott elsőszülöttnek lenni – főleg ha fiú az illető – jog és kiváltság, egyfajta életbiztosítás volt. A kiváltságokkal élni persze csak akkor lehetet, ha meghalt az apa. Az örökség kérdése ezért központi kérdés volt, hiszen egy fiatal csak akkor érezhette, hogy elindul az élete, ha kezébe jutott az örökség. Az elsőszülöttségnek konkrét ára volt, meg lehetett vásárolni, el lehetett adni. A többi gyerek sokszor csak a „futottak még” kategóriájába került. A példabeszédbeli két fiú tükrözi a társadalmi kiváltságok miatt meghatározott hozzáállást apjuk kéréséhez.

Az idősebb megígéri, hogy kimegy, de esze ágában sincs. Az ő jogai függetlenek szolgálatától. Bár nyíltan nem helyezkedik szembe apjával, nem strapálja magát. Ő a jogon belül biztonságban van. A fiatalabb testvér első szavával lázad a fennálló társadalmi és családi rend ellen, majd felülkerekedik benne a szeretet.

Az ember biztonságát az egyéni kiváltságok mellett nemzete, vallása kollektív kiváltságai is erősítik. A zsidóság önmagát nemcsak választott népként értelmezte, hanem olyan vallási és társadalmi közösségként is, amely fejlettebb a környezeténél. A zsidó vallás (egyistenhit, a néppel szorosan együtt élő és érző Isten) komoly „exportcikknek” számított a Római Birodalom vallásilag heterogén és kaotikus állapotai között. A zsidóság anyagi és szellemi befolyása a császárig ért. A diaszpórában élő zsidósság missziója anyagi értelemben is jelentős bevételnek számított (a „megtértek” adót fizettek), s Jézus korában jelentős pénz áramlott a vallási és világi vezetőkhöz. A hatalmas építkezések (felépül a Templom, kiépül Jeruzsálem) pontos vetületei az anyagi és öntudatbeli megerősödésnek. Jézus missziós felszólításai, majd Pál és mások missziója – a zsidóságétól eltérő mondanivalóval – komoly pasztorális versenyt jelentettek az egész birodalomban.

Jézus nagyon hamar tapasztalta, hogy az általa hirdetett istenkép a társadalom alsó, kirekesztett felén élők számára nyújt revelációt, és érintetlenül hagyja a vallási és világi vezető réteget. Sőt a konfliktus sem maradhat el köztük, hiszen itt nemcsak az egyén istenképének és ennek megfelelően életének megváltozásáról van szó, hanem a „misszió” révén hatalmi, anyagi következményekről is. Jézus nyíltan a farizeusok szemébe vágja: az általam hirdetett Isten teljesebb, igazibb, embernek jobban való (és ezért a pasztorációban sikeresebb), mint a tietek, még akkor is, ha ezt utcanők és vámosok (tehát a társadalom alsóbb, megvetett rétegei) képviselik. Ez az istenkép a valóságos Istenről szól, aki nem hatalmi, hanem szolgáló módon van jelen az emberek életében. A Jézus által megismertetett Istennek tetsző élet „könnyű”, „embernek való”, százannyit ad már ebben az életben, és ráadásul ott az örök élet. Ez komoly kihívás volt, nem véletlenül tanakodtak a farizeusok már Jézus színrelépésének elején, „hogyan veszejthessék el őt”. A zsidóság kiválasztottsága és a törvények védőbástyái mögé bújt, megkövesedett, képtelen volt a megújulásra, képtelen volt belátni az „idők jeleit”. Érdemben nem tudott mit kezdeni sem Jánossal, sem Jézussal, nem a párbeszéd, hanem az erőszak útját választotta.

Ahogy kétezer évvel ezelőtt, ma újra fordulóponton van az emberiség. A kérdés ma is az: a vallások világa (természetesen az egyénig lebontva) megérti-e az idők jeleit, tud-e a valóságos Isten törvényei szerinti életet biztosítani a Földön, vagy bezárkózik önelégültsége, törvényei és történelme védőbástyái mögé. S mi magunk kiváltságaink (fehér, európai, keresztény emberek vagyunk, ami mind önmagában is kiváltság) nagyképű védelme helyett a valóságos Isten szolgálatába tudunk-e állni? Vagy újra vámosokra és utcanőkre lesz szükség, hogy a Mennyek Királysága felépüljön?

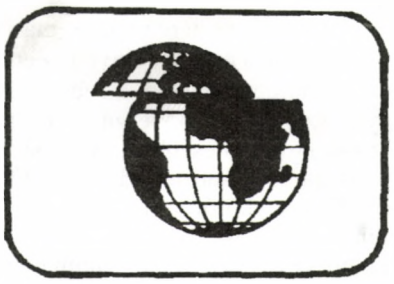

A három vadkacsa bölcsessége

Afrikai hagyományunkban az ember kettős létmódjában, az antropológiaiban és a kozmikusban jelenik meg.

Az *antropológiai* létmód személyként ábrázolja az embert, mégpedig először diádként, azaz mint férfit és nőt, azután triádként, tehát apai, anyai és gyermeki dimenziójában, továbbá családként, közösségként, társadalomként, népként. Emberlátásunk (antropológiánk) szempontjából alapvető, hogy az ember mint személy nem egyedi lény. Az egyén, legyen az férfi vagy nő, még nem személy, csak részeleme az embernek mint személynek. *A két dimenzió, a férfi és a női csak egymást kiegészítve alkotja az emberi személyt.* Csak a pár jut el az emberlét teljességére. – Az afrikai antropológia egyúttal rendeltetéssel bíró lényként jellemzi az embert, főszereplőjeként annak a nagy drámának, amelyben az élet és a halál áll szemben egymással, és amely az egész teremtett világ alapanyagát képezi.

Az afrikai emberlátás másfelől *kozmikus* gyökerű. Az ember nemcsak pár, nemcsak család, közösség vagy nép; teste révén föld, tűz, levegő és víz is, szelleme révén pedig az ősök szellemeihez kötődik, s ezáltal a szelek, a folyók, a tengerek, a hegyek, az erdők, a felhők, a nap, a hold és a csillagok szellemeihez. Valamennyiükkel együtt harcolja az élet és a halál közötti harcot. Az ember tehát, pontosabban szólva, mikrokozmosz, az egész teremtés lenyomata, aki mindennel összeköttetésben áll.

Elmesélek erről egy, a hazámból, Kamerunból származó legendát, egy bölcsességi történetet, amelyet az öregek mesélnek este a tűznél.

„Volt egyszer egy erdőmélyi kis faluban egy asszony, aki egyedül élt három gyermekével. Szülei rég halottak voltak, így hát árva volt. Férje meghalt, így hát özvegy volt. Keményen dolgozott, hogy életben tarthassa gyermekeit. Gyakran lement a folyópartra, hogy halat fogjon, és sosem tért haza anélkül, hogy ne lett volna a hálójában három-négy nagy harcsa. Amikor hazaért, halkan énekelt: »Ma megint sok szerencsém volt!«

Nos, a parton, ahol halászni szokott, volt egy kákabozót, amelynek közepéről gyakran hallott furcsa kiáltásokat. Egy napon elragadta a kíváncsiság, és benyomult a bozótba. Három szép madarat látott, amelyek ott hancúroztak. Amikor meglátták őt, verdesni kezdtek a szárnyaikkal, és locsogtak, mintha üdvözölni akarnák. Elnézte a madarakat, majd ezzel a kilátással támadt rájuk: »Ah, vadkacsák! Milyen pompás állatok, és milyen finom hús! Ma aztán igazán szerencsém van!« És késével máris levágta a madarak fejét, lábát és szárnyát. Miközben lekaszabolta szegény madarakat, és növénylevelekbe csavarta őket, finom, éles hang hallatszott: »Ó jaj! Nem! Ezek a vadkacsák vigyáznak a gyerekeidre! Ők őrzik az életedet! És te arra merészkedtél, hogy megöld őket. Gyilkos! Mohó! Jaj! Miattad történt!«

Bosszankodva kiáltott föl a jámbor asszony: »Mióta beszél a kacsasült? Régóta álmodozom kacsahúsról. Gyerünk, gyorsan haza!« Otthon előszólította gyerekeit, akik táncot jártak a hús körül. Lobogott a víz. Megkopasztották a madarakat. Ekkor ismét megszólalt egy finom, éles hang: »Vadkacsák? Nem! Ők azok, akik vigyáznak a gyerekeidre és őrzik az életedet. Arra merészkedtél, hogy megöld őket. Gyilkos! Mohó!« Megrettenve futottak szét a gyerekek. Az anya szidta őket: »Mióta tud beszélni a hús? Ne hallgassatok erre a rémképre! Gyorsan: vizet, olajat, fűszereket, fazekat, tüzet!« S a földarabolt madarak máris a fűszeres olajban úsztak. Kevéssel utóbb készen volt a vacsora, s a gyerekek körülülték a gőzölgő ételt. Mindegyik megkapta a maga zöldség- és vadhúsadagját. »Nézzetek ide«, kiáltotta az anya, »és csináljátok úgy, mint én! Mindenkinek egyszerre kell lenyelnie az adagját.« Az anya elsőként nyelte le adagját, s a gyerekek követték. Valamennyien összeestek a még gőzölgő tál körül. Csönd települt a házra: a halál csöndje.

Amikor beállt az est, a falu lakói távoli hangot hallottak, amely a szerencsétlenül járt ház fölött szólalt meg: »Vadkacsák? Nem! Ők azok, akik vigyáznak a gyermekeidre és őrzik az életedet. Anyád, apád és a férjed! Arra merészkedtél, hogy megöld őket... Miattad történt.«”

E legenda szimbolikus nyelve világossá teszi, hogy létünk sok titokzatos gyökérrel kapcsolódik a kozmoszhoz. A szélben hajladozó fa, a kőszikla, a madarak röpte és a csillagok ragyogása – mindent betölt a jelenlétünk, és szüleink, barátaink, szövetségeseink jelenléte, mindazoké, akik őrködnek életünkön. *A kozmosz sorsa a saját sorsunk.* A kozmoszt elpusztítani annyi, mint saját életünket elpusztítani.

A néprajzkutatók megpróbálták etnológiailag értelmezni ezt a világlátást. Animizmusnak, totemizmusnak vagy fetisizmusnak nevezték. Ténylegesen azonban egyáltalán nem arról van szó, hogy tárgyaknak vagy állatoknak lelket vagy emberi hangot tulajdonítanak, hanem arról, hogy az egész teremtett mindenség sorsa közös. Ez a mindenség egy hatalmas harcmező, ahol az élet és a halál áll szemben egymással. Ugyanaz az a harc játszódik le az egész teremtésben, amely bennünk is zajlik.

Ezek szerint *az ember hivatása az, hogy önmagában és a teremtésben is biztosítsa az élet győzelmét a halállal szemben.* Ezért el kell kezdenünk megtanulni azt, hogy a világ nagy könyvében kibetűzzük szövetségeseink és ellenfeleink nevét. Afrika tudományának, bölcsességének és hagyományos technológiáinak nem volt más céljuk. A hagyományos orvoslás a természet nagy könyvének tanulmányozásával kezdődött: »az élet növényeinek« és »a halál növényeinek« megkülönböztetésével. A gyógyító művészete abban áll, hogy mozgósítja az élet szövetségeseit, és ily módon biztosítja az egyértelmű győzelmet a halál szövetségeseivel szemben. Az afrikai szimbólumok mély értelme is ebben rejlik. Az afrikai művészet az élet és a halál közti harcot ábrázolja, és az életnek a halálon aratott győzelmét ünnepli.

Az embernek a teremtéshez fűződő, ily módon megismert kapcsolatai természetesen sem nem egyszerűek, sem nem eleve adottak, hanem olyan

folyamat ez, amely még mindig zajlik. Az élet és a halál közötti harc nem vértelen teória, hanem egzisztenciális harc. A fehérek gyakran szemére vetették az afrikai világnézetnek, hogy passzív, hogy elfogadja a világot, ahelyett hogy meghódítaná. Ez a szemrehányás nem teljesen hamis. De olyan összefüggésben kell szemügyre venni, amelyben az élet győzelme nem eleve adott; ki kell vívni az halál szövetségesei ellenében, akik szintén szervezetten küzdenek, és akik nem törnek kevesebbre, mint a végleges győzelemre. Világbeli tapasztalatunk alapvető kettőssége nyilvánvaló.

És ma? A harc folytatódik: Egyesek az élet szövetségeseit mozgósítják: átalakítják a világot, anélkül hogy megcsonkítanák; összegyűjtik az embereket a szeretet, az igazságosság, az osztozás és a testvériesség eszméinek jegyében. Mások a halál szövetségeseit mozgósítják: tönkreteszik a természetet, szétrombolják a társadalmat, mindent magukhoz ragadnak; háborúkat robbantanak ki, járványokat és természeti katasztrófákat okoznak; megfojtják az igazságot, és hazugságot terjesztenek; törzseket, népeket, nemzeteket uszítanak egymás ellen. Választanunk kell! *Világunkat a halál iparágai fenyegetik.* A világ fennmaradása érdekében gondoskodnunk kell arról, hogy az élet győzelmet arasson a halálon.

Az ember viszonyulása a természethez sem nem büntelen, sem nem ártatlanul semleges. Ez a viszony a gyökere minden etikai normának. *Ma a világ minden korábbinál jobban egy kozmikus világetika feladata elé állítja az embert. A hagyományos egyéni vagy társadalmi etikának ezen a világetikán belül kell megtalálnia a helyét.* „Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata" után a világ ma a közösségek, a társadalom, a népek jogainak nyilatkozatára, és az egész teremtés kozmikus jogainak nyilatkozatára is vár. A legkisebb kőnek is joga van a létezésre, a növényeknek, az állatoknak, a madaraknak mind joguk van élni...

Ki helyeselheti, hogy ma az emberiség egynegyede lefoglalja a föld javainak háromnegyedét, és hogy kielégíthesse telhetetlen étvágyát, amelyet a fogyasztói társadalom gerjeszt benne, semmilyen bűntettől nem riad vissza? Emberek tömegeit áldozzák föl, növény- és állatfajokat irtanak ki. A folyók kiszáradnak, a sivatag elnyeli a mezőket és az erdőket. S a világ birtokosai közben aranyat, uránt és fegyvereket halmoznak föl acél- és kristálypalotáikban, struktúraalkalmazkodási programokat hirdetve és adóssághegyeket teremtve a másik oldalon, ahol a nyomor elnyeli az emberiség háromnegyedét: a szegények egyre szegényebbek lesznek, és az éhezők egyre éhesebbek. A nyomor éjszakája súlyosan terjed szét a földön. És kunyhóról kunyhóra, faluról falura, országról országra hangzik egy hosszú, kínos sóhaj, mintha egy kisgyermek haldoklana: „Si Yayon! Si Yayon! Si Yayon!" A föld sóhajtozik: „Sír! Sír! Sír!" Mit szóltok ehhez ti, európaiak?

Engelbert Mveng

Forrás: Publik-Forum, 1995/9

***Engelbert Mveng** jezsuita szerzetes 1930-ban született Kamerunban. Afrika határain túl is tekintélyes festő, szobrász, filozófus és teológus volt, a fekete afrikai ökumenikus teológia legtekintélyesebb képviselője, mítoszok, mesék, műalkotások értelmezője, s a már szintén elhunyt zaire-i bíborossal, Malulával együtt a VI. Pál pápa által megerősített afrikai katolikus liturgia megalkotója.*

II. János Pál pápasága idején nem kívánatos személy volt Rómában. 1994 elején a Vatikán közbenjárt Olaszország kameruni nagykövetségénél, hogy ne adjanak Mvengnek beutazási vízumot a Vatikánban tartandó afrikai szinódusra. Így is lett. De Mveng kerülő úton mégis eljutott Rómába. „Rendem megvéd engem a Vatikán üldözéseitől és a pápabarát kameruni bíboros, Wiyghan Tumi keménységétől", mondta mosolyogva egyik európai útján. Arra a kérdésre, nem érzi-e fenyegetettnek magát a kameruni hatalmasoktól, azt felelte: „Nem; hiszen csak arra teszek kísérletet, hogy bölcsességi hagyományunk kincsét termékennyé tegyem a mai emberek szükségeinek megoldásában."

Nyugodtan és türelmesen küzdött a fehér teológia arroganciája ellen és az afrikai világbölcsesség tiszteletéért. Síkra szállt a szociális igazságosságért, a teremtés iránti gyöngédségért, minden teremtmény méltóságáért. Elkötelezetten erőszakmentes volt. 1995-ben Kamerun fővárosában álmában megfojtották.



Amikor a talaj ismét termékennyé válik

Az emberiséget géntechnológia nélkül is lehet táplálni

„Itt magas esőerdő állt, amikor tizennyolc évvel ezelőtt megkaptuk a földet" – meséli *Francisco*, a *kacik*, azaz a klánfőnök fia. Elmondása szerint egyre több erdőt égettek föl itt Paraguay közepén, hogy megművelhetővé tegyék a területet, de a talaj már néhány év múltán kimerült a monokultúrás gyapot- és kukorica-ültetvényektől. A termés egyre többször elmaradt. Az indiánok azoktól a szomszédos parasztoktól kértek segítséget, akiknek sikerült visszaállítaniuk földjeik termékenységét, mégpedig azáltal, hogy elfordultak az intenzív monokultúrás termeléstől, és fenntartható termelési módot választottak. Ismét ültettek fákat, bevezették a zöldtrágyázást, és most vegyesen is termesztenek különböző zöldségféléket és szántóföldi veteményeket. Azóta az indiánok újból képesek önmaguk ellátására.

Juan Baez agrármérnök külön sikerként könyvelheti el, hogy az indián közösség érdeklődik a mezőgazdasági és erdőművelési eljárások iránt. Ő a tanácsadója a *Carpacue* nevű paraszti szervezetnek, amelyhez kereken 150 család tartozik, s amelynek régi termelési rendszere – cukornád, napraforgó, gyapot vagy szója exportra termesztése – éppannyira tönkrement, mint a földjei. Mióta leestek a világpiaci árak, a kormány minden támogatást megvont az exportgyümölcsöktől. Juan Baez tehát a parasztokkal együtt a kukorica-feldolgozást is kezébe vette, és megfelelő piaci struktúrákat épített ki. Ma a *Carpacue* parasztjai Asunciónban, a fővárosban adják el kukorica-termékeiket. A nők, akik főként a zöldségtermesztésnek szentelik magukat, az évek során szintén kivívták a maguk helyét a szervezetben. A parasztcsaládok jövedelme határozottan emelkedett. A *Misereor* nevű katolikus segélyszervezet támogatja a parasztok és az indiánok agroökológiai tanácsadását Közép-Paraguayban.

Paraguay lakossága jó ötmillió főt számlál, ennek fele vidéken él. A 300 ezer mezőgazdasági üzem több mint 90 %-a a teljes szántóterületnek csak 7 %-át dolgozza meg. A kisparasztok átlagosan 3,5 hektár földdel rendelkeznek. A latifundiumok gazdái ezzel szemben 15 ezer hektárt vagy még többet birtokolnak. A katolikus egyház becslései szerint ezenkívül 30 ezer földnélküli család él Paraguayban, hivatalos állami számadatok nincsenek erről. A dél-amerikai kontinens országai közül csak egy olyan van, amelyikben nagyobb a földelosztás egyenlőtlensége, s ez Brazília.

A kisparasztok és a földnélküliek szervezeteivel létrejött találkozón *Alberto Alderete* beszámol a földreform állásáról. Alderete ügyvéd és a földjog docense, s jelenleg – másokkal együtt – a kisparasztok földreformmal kapcsolatos törvényjavaslatának kidolgozásán fáradozik. Amikor a Stroessner-diktatúra 1989-es bukása után engedélyezték a szabad véleménynyilvánítást és politikai pártok, ill. szervezetek alapításának jogát, sok kisparaszt és földnélküli földfoglaló mozgalommá szerveződött. „A börtönök zsúfolásig tele voltak", mondja Alderete. E benyomás hatására a kormány javaslatokat nyújtott be a földreformra, ezek azonban megbuktak a latifundiumok tulajdonosainak ellenállásán. Időközben a nagybirtokosok beszereztek minden szükséges jogcímet hatalmas földbirtokaik megtartásához. Ráadásul hatalmas földbirtokok vannak külföldi, köztük német konszernek kezében is. „Még ha az állam oda akarná is adni ezt a földet a földnélkülieknek és a bennszülötteknek, akkor sem tehetné meg", mondják a parasztok képviselői. A földnélküliek mégis harcolnak a fennmaradó földért.

„Az együttműködés Paraguay-jal megmutatta, mennyire fontos, hogy ne csak jogilag biztosítsuk a földet a kisparasztoknak és a földnélkülieknek", mondja *Dagmar Schumann*, a *Misereor* paraguay-i referense. Egyidejűleg alternatívákat is ki kell fejleszteni a források kihasználásra, hogy a földhöz jutó családok azt tartósan meg is tudják művelni.

Ez a probléma azonban nem csupán Paraguayban létezik. Világszerte több mint 800 millió ember éhezik. Hogyan lehet legyőzni a szegénységet és az éhezést? A rendelkezésre álló földterület zsugorodik, a talaj termékenysége csökken, s a szűkös víztartalékokért háborúk folynak. A dilemmából kivezető lehetséges útról évek óta vitáznak politikusok, tudósok, az ipar és a fejlődés szakértői. Egyesek úgy vélik, a géntechnika nélkül nem lehet legyőzni az éhezést. Mások attól félnek, hogy ezáltal néhány „világgazdasági növényre" korlátozódik az élelmiszernövények palettája, ami tovább fokozza az élelmiszerek szűkösségét, mivel a szegényebb földművesek nem engedhetik meg maguknak ennek a technikának az alkalmazását.

Miközben az ipar megpróbálja bevetni az éhezés érvét, hogy növelje a géntechnikailag megváltoztatott kultúrnövények elfogadottságát (ahogyan korábban a növényvédőszerekét), a nem-kormányzati szervezetek amellett szállnak síkra, hogy a meglévő források és a lehető legkevesebb külső eszköz felhasználásával fokozatosan növeljék a termelést. „Ezek a kezdeményezések igen sokat ígérőnek bizonyultak", mondja *Herwart Groll*, a *Misereor* latin-amerikai mezőgazdasági tanácsadója. Nem rég a *Nemzetközi Agrárkutatási Központokban* összpontosuló nemzetközi agrárkutatásnak is tudatosítania kellett, hogy a kisparasztok nem tudnak hozzáférni a genetikailag módosított fajtákhoz. Az ő termesztési rendszereik javításához eddig kevéssé járult hozzá a kutatás. A Világbank abban határozza meg a szegénységi határt, hogy valakinek naponta egy dollár a jövedelme – a kérdés ezért nem az, hogyan lehet a rizs csúcstermését tíz tonnáról tizenkettőre növelni hektáronkint és évenkint, hanem az, hogy miképpen lehet egy paraszt jövedelmét másfél vagy két dollárra emelni, mégpedig úgy, hogy olyan technológiákat fejlesztenek ki, amelyek ezen a jövedelmi szinten még megfizethetők. Másképpen: Hogyan lehet olyan fajtákat termeszteni, amelyek kevés külső üzemi eszközzel jobb termést hoznak, mint a már létező fajták?

Félreérthetetlen választ adott a géntechnika és más ipari technológiák pozitív értékelésére az etiópiai környezetvédelmi minisztérium munkatársa, *Berhan Gebre Egziabher*. Az alternatív Nobel-békedíj tulajdonosa ezeket írta az *Ileia* holland szaklapban: „Ha a különböző technológiák bevezetése szerepet játszhat is, és számításba lehetne is venni a géntechnikát mint technológiát, az ennek ellenére is csak egy maradna a sok lehetőség közül. Az élelmiszernövények terméseredményének kizárólagos növelése nincs hatással a szegénységre és a táplálék biztosítására, ha egyidejűleg nem javítják a tárolást, a szállítást, a piaci szabályozást, a népesség vásárlóerejét és a táplálékhoz hozzáférés lehetőségét. Valójában nem az élelmiszerek szűkössége a probléma, hanem azok elosztása. Nem arra van szükség, hogy még több genetikailag megváltoztatott, és ezért drágább élelmiszert állítsunk elő, hanem hogy javítsuk az élelmiszerhez hozzájutás esélyeit. Ebből azonban nem húznak hasznot a konszernek."

Yvonne Mabille

Forrás: Publik-Forum, 2001/17

„Érted vagyok”
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata
XIII/4. (74.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt., Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2002-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1100 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1500 Ft
egyéb külföldre ..... 3000 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

TARTALOM

Tanulmány
Eugen Drewermann: Színt vallani! 2–5
Peter Rosien: Úton az egyetemes szellem felé 6–8
Joachim Jeremias: Becsüljétek meg kincseteket! 22–23
Minidráma
Kovács László: Kardokból ekevasat! 9–14
Interjú
Gerhard L. Endres:
A keresztények feladatai és esélyei a globális kapitalizmusban
(Interjú *Alberto Moreirával* és *Ulrich Duchrow*-val) 15–16
Olvasók fóruma
Berényi Dénes: Gondolatok Jézus feltámadásáról 16
Gyerekeknek Moha-mese
A Rex cirkusz szenzációja 17–18
Meditáció
Farkas István: Egerek 19
Böjte Csaba: Hableányt tetováltatok a mellemre? 20
Közélet
Zámbó Zoltán: Élt 1 évet
(Megemlékezés a magyar sajtószabadságról) 21
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 24–28
Környezetvédelem
Engelbert Mveng: A három vadkacsa bölcsessége 29–30
Yvonne Mabille: Amikor a talaj ismét termékennyé válik 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Én

A nagy Maggid egyik tanítványa néhány évig mesterénél tanult, majd elhatározta, hogy hazatér. Útközben az járt az eszében, hogy szívesen fölkeresné Karlinban Aharón rabbit, akivel annak idején együtt élt és tanult a Maggid tanházában. Éjfélre járt, mire a városba ért, de annyira vágyott arra, hogy viszontlássa barátját, hogy rögtön annak háza felé vette az irányt, és ott a még világos ablakon kopogott. „Ki az?”, hallotta bentről a jól ismert hangot, és abban a hiszemben, hogy az ő hangja is ismerősen cseng majd barátja fülében, csak így válaszolt: „Én!” Az ablak azonban zárva maradt, és bentről semmiféle nesz nem szűrődött ki, pedig többször is kopogtatott. Végül zavartan bekiáltott. „Aharón, miért nem nyitsz nekem ajtót?” Erre már válaszolt a barátja, de olyan komor és különös hangon, hogy az szinte idegennek tűnt: „Ki merészeli magát Énnek nevezni, holott ehhez csak Istennek van joga?” Amikor a tanítvány meghallotta ezt, magába szállva így szólt: „Még nem telt le a tanulóidőm”, és haladéktalanul visszatért Mezricsbe.

Forrás: Martin Buber: Haszid történetek

(Fordította: Rácz Péter)

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII. évf. 5. szám
2002. október
140,– Ft

A tao virágai

Isten akarata nem kényszer

Mai hiányaink

Egy süketnéma meggyógyítása

A kvékerekről

Tarnai Imre köszöntése

A vargánya titka

Van-e élet a halál előtt?

Olvasók fóruma

Vasárnapi elmélkedések

Környezetvédelem

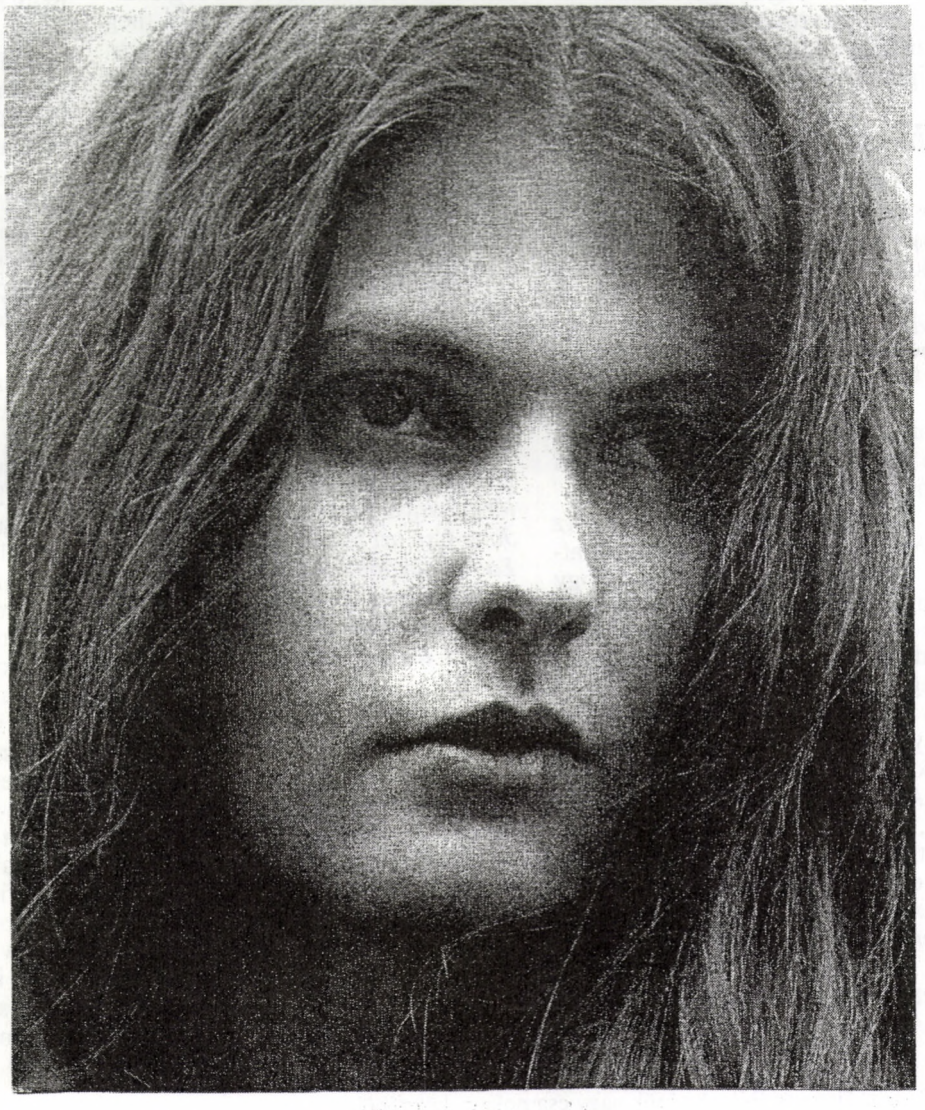

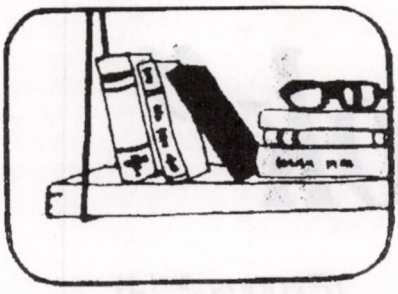

Hamvas Béla

*Csuang-ce – A tao virágai**

Amikor az öreg Lao-ce látta, hogy a világ körülötte megváltozik, a régi bölcs királyok helyét erőszakos önkényuralkodók foglalják el, a családok felbomlanak, a közösség széthull és az őskor ártatlan békéjét az izgatott tevékenység láza foglalja el, elhagyta házát, fekete bivalyra ült és nyugat felé indult. Egyetlenegy ember beszélt még vele, a határon szolgálatot teljesítő tiszt. A bölcset felismerte és arra kérte, ha már az országot elhagyja, amit az életében tanult és tud, írja le. Lao-ce nyolcvanegy verset írt, a könyvet átadta a tisztnek, aztán a határon átlépett és eltűnt. Mondják, hogy ő jelent meg nyugaton Buddhában, Zarathusztrában, Jeremiás prófétában és Püthagoraszban. A könyv pedig megmaradt, címe: Tao te king.

1. Ki éri el a taót?

A Tao te king nem Lao-ce személyes filozófiája. Lao-ce császári levéltáros volt, és egész életét az őskor iratai között töltötte. Ott ismerte meg a régi bölcs uralkodókat, a családok virágzását, a közösség egységét és a legfontosabbat: az őskori békét. Ott ismerte meg minden valószínűség szerint az őskori emberek feljegyzéseit, dalait, költeményeit és gondolatait. A Tao te king az öreg levéltáros őskori tudásának kvintesszenciája volt.

A Tao te king nagy szava: tao. Az európai a nagy szavak iránt bizalmatlan. Sok száz év óta megszokta, hogy a nagy szavak mögött nagy hazugságok vannak. Keleten a helyzet egészen más. Ott, amikor az emberiség virágzik, a nagy szavakból az egész nép táplálkozik, amikor a nép lesüllyed, a szó érintetlenül marad, csak egyre kevesebben élnek körülötte. Akik azonban mellettük maradnak, eredeti tisztaságukban őrzik őket. A szó fennmarad, még ha a néptől egyre távolabb és egyre magasabbra kerül is. Amilyen mértékben az emberiség romlik, annál kevesebbek birtokában van, annál hozzáférhetetlenebbül, annál érthetetlenebbül áll. Az őskorban a tao az élet középpontjában állt. A lehető legegyszerűbb, legtermészetesebb és legérthetőbb szó volt. Lao-ce korában már magyarázatra szorult. Később egyre többet magyarázták. Egyre érthetetlenebb lett, míg a nép elfelejtette, s a kiválasztottak titka lett. A kínai szavak csak igen nehezen fordíthatók; az őskori szavak legtöbbje alig fordítható. A tao őskori kínai szó és teljességgel lefordíthatatlan. Lefordíthatatlan pedig azért, mert a létnek olyan köréből való, amelyből több mint kétezerötszáz éve kiestünk.

Aki ezt a nagy szót meg akarja érteni, annak a világért sem szabad valamilyen elvont, nehéz, tudós fogalomra gondolni. De aki ezt a szót meg akarja érteni, annak a világért sem szabad valamilyen lapos, közönséges, könnyen érthető dologra gondolni. A tao titka az, hogy nem nehéz és elvont, nem tudós és nem magas, de nem közönséges és lapos, hanem végtelenül egyszerű, hihetetlenül könnyű és elképzelhetetlenül természetes.

Csuang-ce elbeszéli, hogy Jang Csu a taót kereste, de nem találta. Végül szomszédja, akivel Güng Sang Csu tartományban együtt élt, azt tanácsolta, hogy keresse fel Lao-cét. Jang Csu el is ment, és az öreg bölcset megkereste.

Lao-ce ezzel fogadta: Güng Sang Csu tartományból érkezel?
Jang Csu azt felelte: Igen.
Lao-ce tovább kérdezte: Micsoda sokadalmat cipelsz magaddal?
Jang Csu ijedten maga mögé nézett.
Lao-ce azt kérdezte: Érted mire gondolok?
Jang Csu fejét lehorgasztotta és elszégyellte magát.

A dolog könnyen érthető. Az öreg Lao-ce békés csendben és égi nyugalomban élt. Kedélye tiszta volt, mint a felhőtlen mennybolt, szíve zavartalan, mint a forrásvíz, szelleme, mint a tükörsima tenger. Amikor a zavarokkal küzdő Jang Csu előtte megjelent, csakugyan olyan lehetett, mintha nyüzsgő piacot hozott volna magával. Gondolatai ugráltak, szíve rendetlenül vert, szeme zavaros volt, szelleme homályos és tehetetlen. Egészében véve ez az ember tényleg olyan volt, mint a zsibvásár. Ezért kérdezte tőle Lao-ce: Ugyan milyen sokadalmat cipelsz magaddal?

A tao nem maga a csend, a béke, a nyugalom, a bölcsesség, a tisztaság, az egyszerűség. A tao a csendben, nyugalomban, a bölcsességben, a tisztaságban, az egyszerűségben lakik. Maga a tao megfoghatatlan, láthatatlan, taníthatatlan. A taoista gondolkodók műveiben minduntalan visszatérő motívum, ha valamelyik tanítvány azt kérdezi a mestertől, mi a tao, a mester mély hallgatásba merül, mikor a tanítvány figyelmezteti, hogy mit kérdezett, a másik tanítvány azt válaszolja; hiszen a mester megmondta – a tao: hallgatni. De nemcsak annyi, mint hallgatni, hanem annyi is, mint nem cselekedni, nem gondolkozni, nem törekedni, nem érezni. A tao annyi, mint a földi lét minden, de minden mulandó esetlegességét levetni, a testet, az anyagi természetet, az Ént elhagyni, és a változatlan, örök Nagy Lét békéjét elérni.

Ez a béke mindenekelőtt az őskor békéje. Az az idő, amikor az emberek egész tudása az volt, hogy mint Csuang-ce írja: csendben üldögéltek. De a béke mindenütt ott van. Lao-ce és Csuang-ce becsülik az őskort, de végtelenül megvetik azt az embert, aki semmi egyebet nem tud, mint „az őskorért lelkesedni, és a jelenkort ócsárolni.... Az ilyesmit legjobb a tudósokra hagyni". A tao minden pillanatban, mindenki számára jelen van, a Lét mindenhol élő valóság. A tao a Lét eredeti, magas, tiszta állapota: a Szellem állapota, még mielőtt a Szellem a teremtést elkezdte. A tao a teltség, a gazdagság, az erők teljessége, az uralom. Ezért volt fontos, hogy az őskori királynak taója legyen, és ezért a Tao te king elsősorban beavatási könyv. A tao bármely emberben, bármely időben, bárhol megvalósítható. Nem a nagy tudósok, nem a hatalmasok, nem a bölcsek valósítják meg.

* Részlet Hamvas Béla Az ősök nagy csarnoka c. kötetéből.
A kézirat szövegét Hamvas Béláné és a Medio Kiadó engedélyével közöljük.

Csuang-ce elbeszéli, hogy egy miniszter gyakran idézte barátját. A király azt kérdezte: Ez volt talán a mestered, hogy oly gyakran idézed? A miniszter válaszolt: Szó sincs róla! Az én mesterem egy szót se szólt.

Aki minden szenvedélyt levetett, aki minden vágyát elhagyta, de nem vár semmit, sem vagyont, sem örömet, sem tudást, aki nem érez többé gyászt, az elérte a taót. Az elérte a létnek azt az őseredeti teljes tisztaságát, amit csak a kicsiny gyermek és az öreg bölcs ismer. Lao-ce neve szóról szóra fordítva tényleg ezt is jelenti: Gyermek mester, Agg gyermek, Bölcs csecsemő. Ártatlan; elfogulatlan, természetes, tiszta, mint a gyermek és nyugodt, kiegyensúlyozott, békés, gazdag, érett, mint a bölcs. A Tao te king a nagy kínai tao-hagyomány alapja. A hagyományt Lao-ce folytatta és Csung-ce építette ki teljesen.

2. Csuang-ce és Kung-ce (Konfucius)

Csuang-céről a történetírók följegyezték, hogy páratlanul nagy tudású, de igen szerény és szegény ember volt. Foltos, viseltes ruhában járt, nagy családot tartott el, az uralkodó hercegek ajánlatait azonban, hogy miniszteri széket foglaljon el, minden alkalommal visszautasította. Csuang-ce tudta, hogy a tao az ő korában már hatástalan, és az az ember, aki a tao megvalósítását fontosnak tartja, korszerűtlen. De a taóhoz következetes volt: semmiféle tevékenységbe nem fogott.

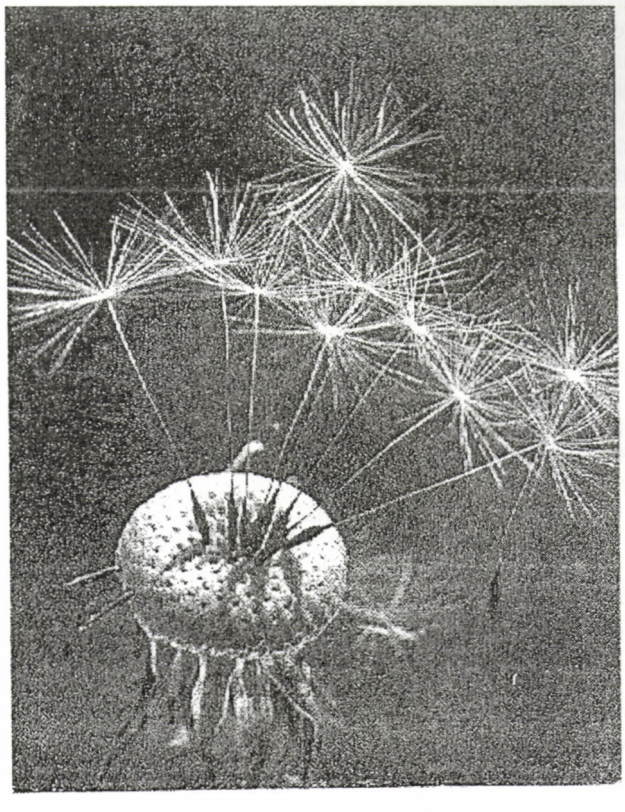

A közéletet akkor már régen Kung-ce tanításai és tanítványai árasztották el. Kung-ce a szeretet és a kötelesség tevékenységét tanította. A tao hívei a tanításon nem győztek eleget gúnyolódni. Lao-ce és Csuang-ce irányításainak egyik fő tárgya a kungcei elvek bírálata, az elvekkel való vita és az elvek elvetése. Tevékenységgel az emberiséget még senki se mentette meg. Miért? Mert éppen a tevékenység az, amely a zavart teremti. Egyetlen helyes magatartás van: „hagyd, hogy az Ég és a Föld erői szabadon kibontakozzanak”. Az embernek a világ rendjébe nem szabad beleavatkozni: nem szabad megkülönböztetni, értékelni, ítélni. Abban a pillanatban, amikor az ember a dolgokat egymástól elválasztja, a jót és a rosszat megkülönbözteti, a világnak önkényes irányt próbál adni. Ezt teszik a szentek. A világot meg akarják javítani. De mit érnek el? Azt, hogy elrontják. Végül kihívják ellentéteiket, a zsiványokat. A szent és a zsivány összetartozik. Ahhoz, hogy valaki a világból a zsiványokat kiirtsa, az első lépés, hogy kiirtsa a szenteket.

Csuang-ce legelső és legfontosabb témája a tao; második témája a kungcei tanítások bírálata. Fejezeteiben rendszeresen magát Kung-cét állítja szembe néha magával Lao-céval, néha más taoista bölccsel. Ritkábban más konfuciánus is szerepel. Az egyik fejezetben Jauról van szó, aki „csepeg” a szeretettől. „Félek, mondja a bíráló, hogy az ő nyomán az emberek nemsokára csupa szeretetből egymást fel fogják falni.... A szeretet és a kötelesség erényeiből csak hazugság fakad.” Csuang-ce ezeket a tevékenykedő, sürgő-forgó embereket nem tudja elviselni. Shunról megvetően mondja, hogy lakóhelyét háromszor változtatta, s minden lakásváltoztatásból egy-egy főváros lett. „Amikor a pusztába vonult, remeteségébe sok ezer család kísérte el.” Mindez a tömegnek való, szemfényvesztés, komolytalan, világcsalás. Kung-ce szerepe Csuang-cénél többféle. A fejezetek egy része a kung-cei elvek képviselőjét mutatja be, más része a tao tanítványát és tanulóját, aki azonban a tanulással nem sokra megy, és végül is megleckéztetik; ismét más része Kung-céről pozitív értelemben beszél – ilyenkor azonban Kung a taót vallja. E fejezetekkel Csuang-ce azt igazolja, ha Kung az igazság mellé áll, akkor neki is a taót kell követnie. E fejezetek közül a legnevezetesebb „Az állam kormányzása” című, amelyben Kung kedves tanítványát, Jen Huit oktatja. Az állam kormányzása negatív feladat; nem a cselekvés – a szív böjtje, az ég szolgálata, a tevékenység nélküli szellemi sugárzás.

A tao is, Kung is abból indul ki, hogy az őskori béke és rend felbomlott. Kung azonban ezt úgy akarja helyreállítani, hogy az őskori erényeket tudatosan kiemeli és tevékenyen meg akarja valósítani. Ez az, amit ma politikai módszernek neveznénk. Ez a módszer volt az, amely a történeti korban az egész földön elterjedt. Kung-ce éppen úgy vallotta, mint Görögországban Platón. Ez a felszínes, hatástalan, sőt a legnagyobb mértékben veszedelmes módszer az, amely merő külsőségekre vonatkozik. Még soha senki politikai módszerekkel semmiféle rendet nem tudott teremteni, csak felfordulást és még nagyobb szükséget. „Jau a világot szabályozni akarta úgy, hogy vidámabbá akarta tenni. Ha azonban az emberek vidámságukat tudatosan élik, a nyugalom elvész. Kie a világot szabályozni akarta úgy, hogy szomorúvá tette. Ha azonban az emberek szomorúságukat tudatosan élik, az elégedettség elvész.” Jau a szent, Kie a zsivány: Jau a szeretet és a kötelesség útján jár, de okvetlenül kihívja ellentétét, Kiét, aki a kiegészítő zsivány. Akár ettől, akár attól, a világ összhangja felbomlik, a rend megszűnik, az önkényes emberi tevékenységek az örök erők szabályait felfüggesztik és felforgatják. „Így keletkezik a kevélység, a rosszkedv, a becsvágy, a féltékenység. Így jutnak szóhoz a gonosztevők és az erényhősök.”

A világ őskori békéjét helyreállítani csak egyféleképpen lehet. Úgy, ha ember a nem-cselekvésbe, a nemgondolkodásba visszavonul, és az örök égi és földi erők érvényesülését szabadon biztosítja. Mindennemű elv, erény, tevékenység, törvény, szabály, hangsúly, gondolat, megzavarja az ősi rendet. „Az emberi életnek kezd célja lenni ... a fegyverek szóhoz jutnak ... megjelennek az első személyes vélemények... és világszemléletek és filozófiák és különböző társadalmi elméletek ... amit a királyok tettek, a rend érdekében tették, de ami belőle származott, az a legna-

gyobb zavar." „A tevékenység veszedelmesebb, mint a skorpió marása, mint a ketrecből kiszabadult vadállat". És ez a tevékenység „megváltoztatta a Nap és a Hold járását ... az évszakok törvényeit ... a világ és a természet életét ... a legkisebb féregig és a kicsinyke legyecskéig". Mert az emberi tevékenységnek a világra visszaható metafizikai és mágikus hatása van. Megromlik a szív, a kedély, az érzék, az emésztés, a napfény, az eső, a tél hidege, a nyár melege, a növények gyökere a földben és a halak húsa a tengerben. Megrontották a világot. „Az ember arca szégyenben ég, ha erre gondol. Ők azonban a szégyent nem ismerték."

Ez a különbség a tao és Kung szelleme között. Két szellem soha nem találkozhat. Csuang-ce egyik előde, Mong-ko megkísérelte ugyan a taót Kunggal kiegyeztetni. A tao azonban nem alkuszik. A tao hívei Mong-kót megalkuvó kísérletéért még jobban gúnyolják, mint Kung-cét.

3. Európa: Én, perspektíva, félelem

Az európai ember részéről az őskori Kelet minden művével szemben ugyanaz a nehézség merül fel. Ez a nehézség akadályozza meg az európait abban, hogy Kelet művészetét, életjelenségeit, műveit, szellemét és embereit igazán megértse. Az európai attól, amit úgy hívnak, hogy Én, nem tud megszabadulni. A legjellemzőbb eset a modern lélektané; ezt a lélektant azért fejlesztették és ápolták, hogy az Én felszámolására megbízható eljárást tudjanak teremteni. Egy idő múlva kitűnt, hogy ez a lélektan nem is a lélekkel, hanem csak az Énnel foglalkozik: nem lélekismeret, hanem Én-ismeret. Az európainak minden lélektani, művészeti, szellemi, közösségi mozzanatában a kiindulópont és középpont ez az Én. Ez az, ami körül az európai ember állandóan forog, és ebből az örökös önmaga körül való keringésből szabadulni nem tud.

Az őskor és Kelet is tudja, hogy mi az Én, de – ha nem is könnyen, az Ént fel tudja számolni, és középpontjává tudja tenni azt, ami tényleg a világ középpontja: az Ős Teremtő Szellemet. Az európai, mert Énjéből kilépni nem tud, ehhez a szellemhez soha nem ér el – kivételek csak a nagy misztikusok, néhány költő és gondolkodó. Éppen, mert az európai soha az eredethez és az alaphoz nem jut el, soha a világot a maga valóságában nem látja és nem is láthatja. Saját Énjében vergődik s innen, ebből az Énből eltorzultan, relatívan és irreálisan lát.

Itt van mindjárt a keleti és őskori művészet minden faja. Legyen az archaikus görög, vagy egyiptomi, hindu, indián, kínai, mindegy. Ezeknek a művészeteknek, mondják Európában csodálkozva, nincs perspektívája. Más szóval és egyszerűen: az őskori és keleti művészetből hiányzik a világban önkényesen fölvett fiktív pont, amelyből a művész a világot ábrázolja – hiányzik az Én. A perspektíva semmi egyéb, mint az a pont,

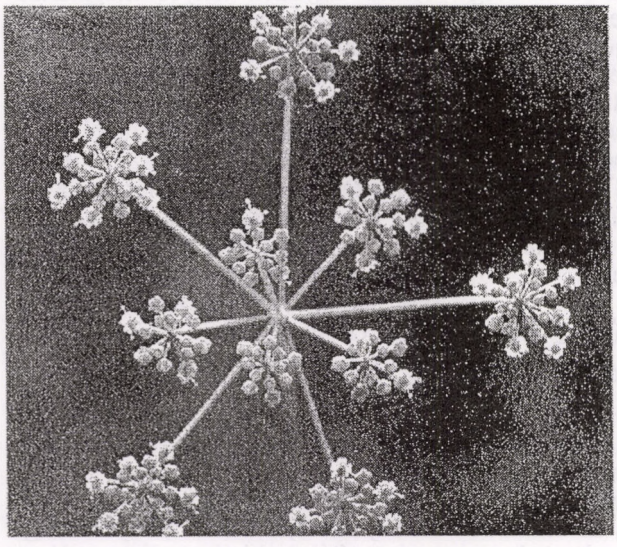

ahonnan a művész a világot látja és ábrázolja, mint Leonardo da Vinci mondja: ez a „bizonyító eljárás". A perspektíva nem valóság, hanem ugyanaz, ami a filozófiában a dialektika: a személyes Én álláspontjának igazolási és meggyőzési módszere. Ez az a pont, ahonnan néz, ahonnan a világ olyan, amilyennek bemutatja. A perspektíva az, ahogyan a létet az Én, de csakis az Én, az egyetlen Én, senki más, soha azelőtt, soha azután, csak abban az egyetlen pillanatban látja. Ez a perspektíva azonban az európainál nemcsak a festészetben és a szobrászatban van így, nemcsak mint szubjektivitás, a költészetben és a filozófiában. A perspektíva, vagyis az Én szempontjából való látás bizonyítási eljárása, a gondolkozás, az érzés, a tapasztalat, az élet minden területére kiterjedt. S amiért az európai az Énből perspektivikusan, szubjektíven lát, minden Én külön áll, soha egyetemes látáshoz elérni nem képes. Minden európai látás szükségképpen szubjektív és relatív és individuális. És mint szubjektív és individuális és relatív, a világ, amelyet lát, teljesen hamis. A világ nem olyan, mint amilyennek az európai látja. A dolgok mértéke nem az ember. A dolgok mértéke az egyetemes Világszellem.

A perspektivizmus, vagyis az Énszemlélet, a szubjektivizmus és az individualizmus a görög úgynevezett felvilágosodásban és ezzel karöltve a görög klasszikában tűnt fel. Ekkor fogalmazták meg a „dolgok mértéke az ember" tételét. A középkorban ismét eltűnt, mert a keresztény vallásos metafizika ismét egyetemes, Éntelen. De aztán a perspektíva ismét uralkodó szemlélet lett. Ez az individualizmus és szubjektivizmus és relativizmus tulajdonképpeni kezdete. Európában az Ént egész világtorzító és világhamisító szellemével és szemléletével a reneszánsz juttatta diadalra. Azóta kering az európai szüntelenül az Énje körül. Azóta szubjektív; azóta látja a világot hamisan, az Én oldaláról, kívülről külső világnak, anyagnak; azóta lett művészete perspektivikus; azóta lett filozófiája önkényes, egyéni, csupán személyes világszemlélet és uralmi eszköz; azóta vesztette el életében az univerzális érzéket s mert univerzális érzékét elvesztette, vált individuálissá, bontotta fel a közösséget, az államokat, az életrendet és egész szellemi létét.

Nincsen jellemzőbb példa erre, mint az, ami az európai ember létében állandóan lappang, s ami úgy látszik, egész létét aláássa: a félelem. A félelem az ember egzisztenciális létében örök alap: de középponttá akkor lett, amikor a világ összes dolgait elkezdte az Én felé irányítani, vagyis, amikor a világ összes dolgait elkezdte az Énből mint középpontból nézni, és az Énre vonatkoztatni. A félelem lett az emberi egzisztencia perspektívája. Ezen keresztül lehetett belelátni az ember valódi lényébe. Mindazt, ami körülveszi, csak az Én szempontjából és oldaláról, szubjektíven tudta felfogni és átélni, mint olyan valóságot, amely Énjét fenyegeti. Az egész világot szembeállítja Énjével. Nem tud belesimulni és benne elolvadni, és nem tud egyetemesen és minden ember és lény és dolog közösségében élve látni. Az Én úgy látja, hogy körül van véve nála végtelenül erősebb és hatalmasabb valósággal, s ez az ő létét szüntelenül fenyegeti. E fenyegetettség benne állandó izgalmat és feszültséget kelt és ébreszt és táplál. Gyanakszik, rejtőzik, hazudik, áltat, elbújik, ámít, igyekszik erősebb lenni, hatalmat gyűjt, eszközökkel szereli fel magát, fegyvereket talál ki, trükköket eszel ki, csal, elméleteket kohol. Egyszóval: fél. A félelem az Én-élet egzisztenciális perspektívája.

Minden mögött, amit európai az utóbbi ötszáz évben alkotott, tett, gondolt, érzett – egész kevés kivétellel – egyetlen alapmagatartás van: a félelem.

A félelem nem reális. Egyáltalán nincsen irreálisabb, elvetemültebb, ostobább, rövidlátóbb tévedés, mint ebben a félelemben élni. De viszont ahhoz, hogy valaki a félelem alól feloldódjék, először ki kell tudni lépni az Énből. Amíg az Énben van, s amíg mindent az Énre vonatkoztat, s amíg a világ középpontjába Énjét helyezi, addig ha Ausztráliában elsütnek egy puskát, Európában mindenki azt fogja érezni, hogy azt reá sütötték el. Azt fogja érezni, mert szubjektív, és nem is képes másra gondolni, mint arra, hogy mindaz, ami történik, az reá vonatkozik. Minden csillag őt nézi. Minden meteor az ő fejére akar hullani. Miért? Mert a lét minden mozzanatát perspektivikusan, Énjére irányítva, céltudatosan tud csak megérteni és átélni. Mert az irányított lét sajátsága nemcsak az, hogy az ember önmagát valamely cél felé irányított lénynek éli meg, hanem az is, hogy a létnek az ember felé irányuló mozzanatai egy pontban futnak össze. Ez a pont az, amit Énnek hívnak, mert az Én az, amely önmagát szüntelenül valamire vonatkoztatja, s amely az egyetemes létet szétszedve, annak egyes részeit az ember felé irányítja. Azt persze, hogy ez az irányítás és vonatkoztatás teljesen hamis és téves és erőszakolt és mesterséges, azt nem is kell külön hangsúlyozni. Eredetileg és a valóságban sem az emberben, sem a világban ilyen személyre irányuló célzatosság és vonatkozás és irány nincs, és soha nem is volt. Mindez fiktív, kényszerképzet, és szélső esetben, mint a hinduk mondják, az őrületszerű képzelgés egy neme.

4. Kollektivizmus – univerzalizmus

Újabban az individualizmus e veszélyét észrevették, de amit vele szembehelyeztek, az a kollektivizmus volt. A kollektivizmust egy pillanatra sem szabad összetéveszteni az univerzalizmussal. Az univerzalizmus alapja metafizika, vallás és egyetemes szellem. A kollektivizmus alapja pedig csak a nemzet, a faj, az egyház, és mindig hatalmi, politikai. A kollektivizmus a létnek az az állapota, amikor a közösség már csupa apró Énre esett szét, ezen a bajon pedig úgy akar segíteni, hogy azokat egyetlen nagy Énbe akarja tömöríteni és olvasztani. A kollektivizmus is az Én-en alapszik, és az Én-fölötti létet, az univerzalizmust ez sem ismeri.

Az őskor, a keleti és a középkori ember ismerte az Én-t, tudta mi a szubjektum, mi a személyes világszemlélet, az individuum, a perspektíva. Az emberiség többsége talán benne is élt. A magas, a vezető és az irányadó szellemiség azonban az Én-szemléletet legyőző emberek birtokában volt. Az Én-t legyőző módszerek egyikét, minden bizonnyal egyik leghatásosabbikát, legnagyobbikát és legszebbikét tanította Lao-ce. Ez a Tao te king. Ezt fejlesztette tovább Li-ce és alakította ki teljesen Csuang-ce. Ilyen módszert tanított többet is az őskori Tibet, a hindu Véda, a Szánkhja, a sokféle jóga, ilyen módszerekkel rendelkezett minden őskori vallás Kínától Görögországig és Mexikótól Peruig. A módszer első ismertetőjele, hogy metafizikai. A Véda, a tao, Tibet, Irán, India, Egyiptom, Görögország őskori nagy szellemiségei metafizikák. De a kifejezés nem helyes: nem egymástól különböző metafizikákról van szó, hanem azonos alappal rendelkező szellemek egységéről. Tulajdonképpen valamennyi szellemiség azonos. Ez: a metafizika. Ez az őskori hagyomány.

Az természetesen, aki azt hiszi, hogy az európai ember Én-szelleme s mindaz, ami ezzel jár: szubjektivizmus, individualizmus, relativizmus, irrealizmus, szükségképpen és feloldhatatlanul az európaihoz van kötve, téved. Még csak történeti, vagy lélektani jelenségről sincs szó. A helyzet, amelyben az európai ember van, nem megoldhatatlan. S ha következményei egyre veszélyesebbekké válnak is, a megoldástól mindig csak egyetlen hajszálnyira van. A hajszál néha ezer kilométer, néha százezer fényév, – kinek ahogy. De az utat mindig csak Kelet mutatja és mutathatja meg.

Ez a kis szellemi helyszínrajz érthetőbbé teszi, hogy mi *A tao virágai*nak tulajdonképpeni tartalma és célja, és mi volt Csuang-ce szándéka. A szándék szót persze nem szabad európaiasan félremagyarázni. Nem személyes, individuális szándékról van szó. Hiszen éppen ez az. A szándék az, hogy az összes célokat hatályon kívül helyezze. Csuang-cének, vagyis a tao mesterének fogása az, hogy mindennemű mesterfogást az ablakon kihajít, és az egyedüli aktivitás az benne, hogy az embert visszavezeti őseredeti passzivitásába. A hatás nem a tevékenységben nyilatkozik meg, hanem a nem-tevékeny intenzív szellemi sugárzásban, ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni. Nem tevékenység! Nem aktivitás! Soha és semmi körülmények között semmiféle tevékenység és semmiféle aktivitás. A tao mestere művét nem vezetéssel, nem beavatkozással, nem szóval végzi. „Saját létének tökéletességével tökéletessé tudja tenni minden vele érintkező lény életét.” „Az őskor nagy emberei először megerősödtek a taóban, és csak azután ültették el az emberek között.” Az elültetés pedig minden esetben szellemi, vagyis nem cselekvő, nem tevékeny, nem gyakorlati, nem értelmi mű. A tao mesterei az írást is megvetették, sőt az őskori hagyomány feljegyzéseit sem tartották mértékadónak. „A szavaknak a határozott értelem nem ősi tulajdonsága”, a határozott értelmet a szónak csak az irányított, tudatos lét adta.

Csuang-ce egyik fejezetében egy, az udvaron dolgozó bognár kioktatja a hagyomány könyveibe merült, olvasó, tanuló herceget. Amit a feljegyzés őriz, az az őskor nagy emberének csak hulladéka. Az, ami lényeges és az egyetlen lényeges, az közölhetetlen, kimondhatatlan, átadhatatlan. „Mesterségem igazi titkait – mondja a bognár – saját fiamnak sem mondhatom el.” Ez mind csak önkényesen kiragadott részlet a lét egészéből, és a létet meghamisítja, mert úgy tünteti fel, hogy ennek nagyobb jelentősége van, mint a többinek. Pedig nincs. Csak a lét egységének, mint nagy egésznek van jelentősége. „A lét értelme, ha az életnek csak kicsiny és önkényesen kiragadott részleteit nézem, elhomályosodik, a szavak üres szólamokká válnak.” Ez már megkülönböztetés, éppen ezért hamis. Mert: „a megkülönböztetésben mindig van valami megkülönböztethetetlen”. A tao mester a megkülönböztethetetlenben, ebben a közölhetetlenben, ebben a taníthatatlanban – és ezt hiába is próbálná leírni, elmondani, vagy tevékenységében realizálni. A tao megvalósításának és másra való átvitelének egyetlen lehetősége van: az intenzív szellemi sugárzás. Ez az, ami egyedül „saját létének tökéletességével tökéletessé tudja tenni minden vele érintkező lény életét”.

5. Nem sürög-forog

Ezért fontos a tao az uralkodó király számára; ezért fontos a nép számára. Az uralkodói székben ülő király, aki nem cselekszik, nem folytat tevékenységet, nem sürög-forog, az vezetheti egyedül a népet a béke, a rend, a világegyetemmel való összhang útján. Ezért fontos minden szellemi ember számára „az őskori béke” – „a gondtalan tétlenség” – a „nemcselekvés”. Ezért a tökéletes ember olyan, mint „az óriás fa”, amelynek ága görbe, gyökere csomós, levele keserű, virágja orrfacsaró illatot áraszt – „nem használható” semmiféle célra és szándékra. Elérte a legma-

gasabbat: van. Nincs belezavarodva holmi világjavító eszmékbe, mint a szent: nincs elvakítva az anyagtól, a vagyontól, a tulajdontól, a gyűjtés szenvedélyétől, mint a zsivány. „Minél mélyebb az emberben a szenvedély, annál sekélyebb az isteni erő.” Annál sekélyebb a tao, a rend, a béke, a nyugalom, a gondtalan tétlenség. Ha az emberen a szenvedély válik úrrá, az isteni erő elhomályosodik, a rend és a béke felbomlik, az értelem megzavarodik. Így aztán az egész földi élet olyan groteszk komédiává lesz, mint amilyen Csuang-ce a „Reggel három, este négy” anekdotájában mesél el. Az öreg majom fiainak szalmakévéket hozott, és azt mondta: Reggel három, este négy. A majmok erre lármát csaptak. Az öreg majom azonban bölcs volt, és így szólt: Jó. Akkor reggel négy, este három. Mire a majmok megnyugodtak és örvendeztek. – A valóságon az egyik kijelentés éppoly kevéssé változtat, mint a másik. Teljesen mindegy, hogy reggel vagy este három, vagy négy. De a kis majmok az egyikre lármát csapnak, a másikra megnyugszanak. Legyen kedvük szerint. A megzavarodott világban így élnek az emberek. Ügyefogyott majmok!

Csuang-ce könyvének szelleme éppen annyira nem Csuang-ce személyes szelleme, ahogy Lao-ce Tao te kingjének szelleme nem Lao-ce személyes szelleme. Csuang-ce a Tao te kingből és a Tao te king a hagyományból merít, tanul és él. A Tao te king az őskor egyetemes hagyománya Indiában, Iránban, Elő-Ázsiában, Egyiptomban, Görögországban teljesen azonos. Csuang-ce könnyebb és közvetlenebb megértéséhez célszerű, ha az ember pillantást vet a görög Hérakleitoszra. Egymásra való úgynevezett hatásról szó sem lehet: a távolság, a népek eltérő volta, az idő ezt kizárja. Ennek ellenére a két gondolkozó között alapvető azonosság van.

Az azonosság csak részben múlik az olyan mondatokon, mint amilyen Csuang- cénél: „ami él, az idő múltán meghal, ami halott, az idő múltán él”. Hérakleitosznál: „a halhatatlan halandó, a halandó halhatatlan, az éli ennek halálát, ez hallja annak életét”. Csak részben múlik ilyen megfeleléseken, mert itt a megfogalmazás hasonlósága megtévesztő. De annyit már ebből az egyetlen mondatból is látni, hogy Csuang-ce és Hérakleitosz számára az élet és a halál változása a megváltoztathatatlan. Az egy és örök lét számára két, csaknem lényegtelen mozzanat, ami csak a személyes élet oldaláról fontos, a lélek halhatatlan lénye oldaláról azonban nem az. „Ugyanegy bennünk az élő és a halott”, mondja Hérakleitosz. Az élet és a halál ellentét: „de a taóban nincs ellentét – mondja Csuang-ce –, a taóban minden egy”. Hérakleitosz pedig: „a szembenálló összeillik, s az ellentétekből lesz a legszebb összhang” – „az út fel és le ugyanaz” – „egybeillő pár, egész és nem egész, egyező és különböző, összehangzó és széthangzó, mindenből egy és egyből minden”. Ismét Csuang-ce: „A dolgok állapotukat különbözőségükben nyerik el, de állapotuk révén lépnek a múlandóságba. Ami állapoton és múlandóságon túl van, visszatér az Egybe. Nem fejt ki tevékenységet, hanem az egyetemesben megnyugszik.” Hérakleitosz: „Azt kell elfogadni, ami egyetemes” – „a gondolat mindenkiben egyetemes.”

Ilyen módon Csuang-ce fejezeteibe Hérakleitosz mondatai egyszerűen behelyettesíthetőek lennének, és Hérakleitosz töredékes gondolatmenetét Csuang-céből szépen ki lehetne egészíteni. Mindaz, ami a két gondolkozóban fontos és lényeges: a tanítás az univerzális szellem érzékfölötti és ősi egységéről (minden Egy), a lélek örök voltáról, végtelenségéről, a közösség boldogulásáról és alacsonyrendűségéről, az őskori lét békéjéről és a történeti emberiség reménytelen zavaráról, mindez Csuang-cében csaknem szóról szóra fedi Hérakleitoszt és viszont. A hasonlóság még az ellenfelekre is kiterjed: Csuang-ce Kung ellen küzd, a tevékeny erényhős ellen: Hérakleitosz ugyanezt teszi Püthagorasszal, aki a „fecsegők őse”.

A két gondolkozónak hasonló történeti helyzete van az őskor küszöbén: mind a kettő erejének és a mai ember számára lemérhetetlen szellemi magasrendűségének teljes bevezetésével a történeti korszak romlását meg akarja állítani azzal, hogy az őskor szellemét feltárja és önmagában még egyszer realizálja. A hasonlóság ebben a helyzetben van és abban, hogy a realizálás, bár sikerült, a történeti folyamatot egyik se tudta megállítani. Mind a ketten korszerűtlenek voltak: a korfölötti, történetfölötti, időfölötti, örök, egyetemes, abszolút szellem realizálásának ellenére korszerűtlenek – s mialatt bennük az őskori szellem még egyszer utoljára kivirágzott: körülöttük a világ menthetetlenül belezuhant az individuális, relatív, szubjektív, irreális kábaságba, a tevékenységi lázba, a zűrzavarba, ahol az emberiség menthetetlenül a „szentek és zsiványok” martaléka lett. Ez Hérakleitosz és Csuang-ce világhelye a történeti kor küszöbén. Ez a Kr.e. hatszázas év körül kezdődő válság, amelynek alakjai Kung-ce, Lao-ce, Li-ce, Csuang-ce , Buddha, Zarathusztra, Jeremiás próféta, Toth, Püthagorasz, Hérakleitosz. Ez az a válság, amely akkor kezdődött, s amelynek mintha minden következménye ma, kétezer ötszáz év múltán vált volna esetlegessé és időszerűvé. És hogy éppen ma vált időszerűvé, ma nincs időszerűbb szerző, mint éppen az említett Buddha, Lao-ce, Kung-ce, Hérakleitosz, Zarathusztra és Csuang-ce.



Sárdy Péter

„Legyen meg a te akaratod!”

Isten akarata nem kényszer

A „Legyen meg a te akaratod” kérés, ha hiányzik is a Miatyánk Lukács szerinti szövegéből, kétségtelenül Jézus szívügyét fejezi ki. Ezek a szavak azonban ugyanakkor szinte minden imádkozóban fájó pontot érintenek, amikor arra gondol, hogy bármiféle szerencsétlenség vagy szenvedés éri is, ezt Isten akarataként kell elfogadnia. A keresztény hagyomány ezért belenyugvó engedelmességként értelmezte ezt a kérést: A hívő igyekezzék még a legsúlyosabb és elviselhetetlennek tartott csapásokban is bizalommal „Isten elhatározását” látni. Ez a kétségtelenül „hívő” gondolat szerintem emberi kísérlet a szenvedés problémájának megoldására, de nem azt fejezi ki, amit Jézus Isten akaratának nevezett.

Foglalkoznunk kell tehát ezzel a kérdéssel, ha azt akarjuk, hogy Isten akaratát egészen Jézus szellemében, tehát az ő szavaival és életével összhangban értelmezzük! Ha valóban vele imádkozunk, akkor ezekkel a szavakkal is ATYÁNK előtt állunk, akiben teljesen megbízhatunk, akinek nem közömbös a sorsunk, és aki feltétel nélkül szeret minket.

Hogy mire gondolt Jézus, amikor „az Atya akaratáról” beszélt, talán azzal közelíthetjük meg a legjobban, ha előbb felvetjük a kérdést, hogy mire *nem* gondolt!

1. Isten akaratának Jézus szerint *semmi köze sincs egy keleti zsarnok szeszélyéhez*, amely váratlanul és minden magyarázat nélkül rázúdul valakire. Jézus sohasem beszélt arról, hogy egy sorscsapás vagy egy természeti katasztrófa Isten akarata lenne, amelyet az embernek engedelmesen el kellene fogadnia!

Ebben a kérdésben súlyos félreértés áll fenn, és ez Pál apostol óta – mint egy ragályos betegség – szinte az egész kereszténységet megfertőzte. Pál a Rómaiakhoz írt levelében egy mindenható fazekas képével ábrázolta Istent, úgy mutatva be őt, mint aki az emberek sorsát mindenben meghatározza, és erről senkinek sem kell számot adnia (Róm 9,19-23). Ezt a hasonlatot őseink minden további nélkül isteni kinyilatkoztatásnak tartották. Nem gondoltak arra, hogy Pál végső soron mégiscsak ember volt, akinek fontos küldetése ellenére is megmaradt az emberi korlátozottsága, mert nem volt lehetősége megtanulni Jézustól, hogy Isten szeretete – akárcsak a nap fénye – minden embert egyaránt elér.

Itt nincs lehetőségünk megvizsgálni, miért volt képes Pált azt írni, hogy Isten bizonyos embereket „pusztulásra szánt”. Valószínűnek tartom, hogy olyan rettenetes tapasztalatok állnak ennek hátterében, amelyeket csak úgy tudott elviselni, hogy mindent, ami csak történt, Isten akaratának tulajdonított. A világban létező sok szenvedést csak úgy tudta feldolgozni, hogy mindent Istenre vezetett vissza. *A sorsot azonosította Isten akaratával,* és ezért nem tudott már különbséget tenni Isten és a sors között. Így sajnos nem is gondolhatott arra, hogy más lehetőség is elképzelhető, hiszen a valóságot el lehet fogadni valóságnak anélkül is, hogy mindenben visszavezetnénk Isten akaratára.

Jézus ezt a második lehetőséget választotta, hiszen nemigen foglalkoztatta, hogy miért olyan a világ, amilyen. Mélységes istenélménye óta meg volt győződve arról, hogy Isten szeretete korlátlan és feltétlen, és ő egyszerűen erre a tapasztalatára hagyatkozott. Ha a világ nem festett is úgy, mint egy korlátlanul szerető Isten műve, Jézus nem volt hajlandó emiatt átértékelni istenképét, hanem inkább arra a következtetésre jutott, hogy *a világ még nem felel meg Isten akaratának.* Ez áll az imájában hangsúlyozott kérés hátterében: „Legyen meg a te akaratod, ahogy a mennyben, úgy a földön is!”

2. Jézus azt sem tartotta feltétlenül Isten akaratának, *amit emberek Isten akaratának nyilvánítottak!* – Nemcsak a keresztes hadjáratok vezetői indokolták hódításaikat azzal, hogy „Isten akarja ezt!”. Napjainkig előfordul, hogy vezető személyiségek Isten akarataként állítják be „szent” háborúikat. Mindmáig találunk vallásos csoportokat is, amelyek a Jézus-korabeli farizeusokhoz hasonlóan pontosan megmondják követőiknek, hogy mit kíván tőlük Isten akarata. Az ilyen emberi nézeteknek azonban Jézus véleménye szerint nincs sok közük az „Atya akaratához”. Sokatmondó, hogy Jézus maga soha sem próbálta Isten akaratát konkrét utasításokba önteni. Ehelyett megelégedett ezzel a kijelentéssel: „mennyei Atyátok sem akarja, hogy csak egy is elvesszen e kicsik közül” (Mt 18,14).

Jézus szerint Isten akaratát nem is lehetséges pontosan megfogalmazni. Mindenkinek egyéni feladata, hogy életkörülményeitől függően maga találja meg ennek rá vonatkozó részeit. Szépen utal erre a szamariai emberről szóló példázata (Lk 10,30-35): Egy pap és egy levita észreveszi ugyan, hogy egy félholt sebesült fekszik az út mellett, de folytatják útjukat, mert úgy vélik, hogy a vallás törvényei által jól ismerik Isten akaratát, s ezekben a törvényekben nem esik szó erről az esetről. Csupán a vallásos előírásokat nem ismerő szamariai ember képes arra, hogy együtt érezzen a sebesülttel és segítsen rajta. Ennek az „irgalmas szívű” embernek a példájával saját hozzáállását is kifejezte Jézus, hiszen ő sem előírásokhoz tartotta magát, hanem az élet állandóan változó körülményei közt kereste „az Atya akaratát”. Ami egy konkrét helyzetben „megfelelt” az emberek szükségleteinek és vágyainak, és összhangban állt Isten szeretetét tükröző mély tapasztalatával, abban Isten akaratát látta.

3. Jézusnak meggyőződése volt, hogy *Isten minden embernek javát akarja, és semmi mást* (Mt 18,12-14; vö. 1Tim 2,4)! – A mennyei Atya minden embert szeret, akár jó az illető, akár nem. De mivel szereti az embereket, *nem akarja*, hogy örökké olyanok maradjanak, amilyenek! A szenvedés ugyan sohasem célja, amire külön törekedne, de teremtő gondolatai közé tartozik a fejlődés és tökéletesedés elve, amelynek megvalósulása szenvedés nélkül nem lehetséges.

Jézus Istenéről elképzelhetetlen, hogy betegséggel vagy akármi más csapással el akarná pusztítani az embereket, akiket szeretetből hívott létre. Jézus biztos volt abban, hogy Isten nem az emberek betegségét, hanem egészségét akarja. Különben nem tudott volna betegeket gyógyítani és megkínzott lelkeket a bűntudattól megszabadítani, hiszen nyilván nem azért gyógyított, hogy meghiúsítsa,

hanem hogy végrehajtsa Isten akaratát! Az embereket kínzó testi-lelki betegségek meggyógyítása („tisztátalan lelkek kiűzése") szerinte nem volt más, mint Isten országa megérkezésének jele (Lk 11,20). Jézus egész magatartása arról tanúskodik, hogy Isten akarata nem a szenvedés, hanem a szenvedéstől való megszabadulás.

Jézus azt is tanította, hogy az Atya valami módon „részt vesz" az emberek szenvedésében és – akármi történjék is velük – szeretetével körülveszi őket (Lk 12,6-7). Jézus nem változtatott ezen a meggyőződésén, bár a látszat gyakran ellene szólt. Hogy miért is olyan a világ, amilyen, arra soha nem tért ki bővebben. „Filozófiája" megelégedett azzal, hogy először is józanul megfigyelje és elfogadja a valóságot, azután pedig a lehetőségek szerint meg is változtassa, mégpedig úgy, hogy az egyre jobban megfeleljen annak, amit ő Isten akaratának tartott! Szerinte ugyanis Isten nem akar mást, mint az embereket minden bajtól megszabadítani.

4. Jézus olyasmit értett Isten akaratán, amit *az embernek kell megvalósítania* (Mk 3,35; Mt 7,21), nem pedig olyasmit, amit el kellene tűrnie! – Egyszerű példákkal vázolta, hogyan vesz részt a mennyei Atya teremtményeinek életében (pl. „minden szál hajunkat számon tartja", Mt 10,30), jóllehet *nem* avatkozik be csodákkal a dolgok folyamatába. Így például nem ment meg egy madarat a vadász kezéből, sőt a madaraknál jóval fontosabb embereket sem szabadítja meg minden szenvedésüktől. Jézus Istene tiszteletben tartja teremtésének törvényeit, és ennek megfelelően azt kívánja, hogy szeretete emberek közvetítésével érje el az embereket.

Jézusnak csak egyetlen megnyilatkozását lehetne úgy értelmezni, hogy Isten akarata súlyos áldozatot követel az embertől, ti. a szenvedése előtt mondott imája: *„Atyám, ha lehetséges, kerüljön el engem ez a kehely, de legyen a Te akaratod szerint"* (Mt 26,39; a szenvedés effajta értelmezése gyakran előfordul a szentírásban, pl. 1Pét 4,19: „akik az Isten akarata szerint szenvednek"). – Ennek az imának az értelmezésében nagy óvatosságra van szükség. Elég arra gondolnunk, mennyi embernek adott szenvedésében vigaszt és támaszt az a gondolat, hogy „Isten akarata szerint" szenved.

Szerintem azonban ez a gondolat mégsem Isten akaratát tükrözi, hanem olyan hívő emberek próbálkozásainak eredménye, akik így birkóztak meg a szenvedéstől való félelemmel. A „Legyen meg a te akaratod!" kimondása, ha az mély hitből és bizalomból fakadt, sok embert mentett már meg a kétségbeeséstől. Egy ilyen hitnek elég ereje van az elveszett életerő helyreállítására is. Aki ezt saját életében megtapasztalta, az embertársainak is meggyőződéssel mondhatja, hogy akármennyi baj is éri őket, a szerető Isten mindig velük van. Ez az „Isten akarata szerinti szenvedés" valódi értelme, és semmi más.

Isten nem azt akarja, hogy az ember szenvedjen, hanem hogy szenvedésében (ami az életben elkerülhetetlen) bizalommal hagyatkozzék teremtőjére, aki a legnehezebb órában is vele marad. Ez a bizalom megakadályozza, hogy a szenvedés kétségbeeséssé váljon. Aki szenvedésében ilyen érzéssel tud „Isten akaratára" gondolni, azt is el tudja viselni, ami különben elviselhetetlen lenne. Ez a bizalom tehát az élet szolgálatában áll, és teljesen megfelel Isten megszabadító („megváltó"!) akaratának.

Jézus Olajfák-hegyi imájában (Máté fogalmazásában) van egy kifejezés, amely különös figyelmet érdemel: azt kéri, *„ha lehetséges"*, kerülje el őt a szenvedés. Eszerint Jézus azzal is számolt, hogy a fenyegető véget talán Isten sem tudja elhárítani. Ha ez így van, akkor rettenetes halálát nem is tulajdonította Isten akaratának. Mivel Jézus ismételten azt hangsúlyozta, hogy az embernek *meg kell valósítania* Isten akaratát, úgy vélem, hogy ő ebben a helyzetben is azt kereste, amit *tennie* kell. Feladatát tehát abban látta, hogy az életveszély ellenére se bújjon el, hanem hűségesen kiálljon amellett, amit „örömhírként" hirdetett. Ezzel a tudattal nem *elszenvedte*, hanem *végrehajtotta* Isten akaratát. – Példáján jól látható: „Isten akarata" éppen azt várja az embertől, hogy a legnagyobb szükségben is bízzék Isten szeretetében.

Ezzel a gondolattal olyan ponthoz értünk, amelyen emberi gondolkodásunkkal nem tudunk túllépni: A világ teremtője nem lenne mindenható? Ha Isten tényleg úgy szereti a földön élő „gyermekeit", ahogy Jézus leírta őt, miért nem teremtett nekik szenvedéstől és gonoszságtól mentes világot? Ezzel a kérdéssel részletesebben foglalkoztam *A botránykő: Isten és a szenvedés* című írásomban („Érted vagyok", 2001. október). Most csupán azt a vonatkozást szeretném még egyszer hangsúlyozni, hogy Jézus a világban található negatív körülményeket sohasem nevezte Isten akaratának, hanem úgy vélte, hogy éppen az teljesíti Isten akaratát, aki ezeket leküzdi, megváltoztatja, vagy – ha többre nem képes – legalább elviseli.

Jézus utópiája

„Legyen meg a te akaratod – *ahogy* a mennyben, úgy a földön is!" – Semmi lehetőségünk sincs megállapítani, hogyan valósul meg Isten akarata „a mennyben". Akkor viszont hogyan lehet imában kérni, arra várni vagy arra törekedni, hogy „a földön is" ugyanúgy megvalósuljon? Egy „földön található mennyei állapotot" általában utópiának szoktunk nevezni. Arra kellene itt kérnünk Istent, hogy lehetetlenséget valósítson meg? Avagy csak azt nem értettük meg, hogy valójában mi is az utópia?

Az „utópia" szó nemcsak egy irodalmi műfaj megnevezése, hanem egy mélyen bennünk rejtőző szükségletre is utal. Az utópiákat „ideális útmutatóknak" lehetne tekinteni, reális életutunk iránytűinek, hasonlóan azokhoz csillagokhoz, melyek éjszaka az irányt mutatták a hajó kormányosának évszázadokkal ezelőtt. Mindenképpen szükségünk van ilyen útmutatókra, hisz különben könnyen érzéketlenné vagy elkeseredetté válhatnánk az élet mindennapi terheinek nyomása alatt. Enélkül egy nagyon fontos dolog hiányozna az életünkből: talán éppen az, ami az embert emberré teszi.

Utópiákra szükségünk van – de nem azért, hogy Isten hamarosan megvalósítsa őket, ahogy Jézus tanítványai „Izrael országának helyreállítását" várták (ApCsel 1,6), hanem azért, hogy vágyainknak és törekvésünknek utat mutassanak. Jézus ezzel az imával nem arra szólította fel tanítványait, hogy lehetetlenséget kérjenek Istentől, hanem inkább arra, hogy mindent megtegyenek „Isten akaratának" megvalósítása érdekében. Hozzáállását jól mutatja az a mondása is, hogy az igazán hívő ember még lehetetlen dolgokat is képes végbevinni (Mk 11,23).

Már említettük, hogy Jézus itt egészen konkrétan *Atyjának* akaratára gondolt, aki mindenkit egyformán szeret, aki különösen az „elveszetteket" keresi, és aki szeretetével emberek által akarja elérni az embereket. Az *ő akarata* éppen azokban az emberekben valósul meg a földön, akik minden feltétel és hátsó gondolat nélkül szeretnek. Ez Jézus utópiája. Ezt a célt tűzte ki elénk, tudván tudva, hogy a legtöbb ember lehetetlenségnek fogja tekinteni. Jézus utópiája nemcsak konkrét lépéseket követel tőlünk reális életutunkon, hanem segítséget is nyújt e lépésekhez, mert biztosít bennünket arról, hogy ezzel a „lehetetlen vállalkozással" összhangban vagyunk Teremtőnkkel, és ezáltal életünk értelmét valósíthatjuk meg.

Aki ismeri Jézus „Atyjának akaratát”, készen áll arra, hogy életét teljesen annak szolgálatába állítsa, hogy ez a mindenkit megmentő akarat megvalósuljon a földön. Az ilyen ember mindent megtesz, amire csak képes, hogy Isten szeretete „megtestesüljön”, „emberré váljon” benne.

Utópiáról vagy valóságról van-e itt szó? Léteznek egyáltalán ilyen emberek? Meggyőződésem, hogy nemcsak léteznek, hanem az emberiség sokkal szegényebb is lenne nélkülük. Igaz ugyan, hogy nemigen reklámozzák őket. Csak kivételes esetben lesznek olyan ismertek, mint Teréz anya, aki nincstelen haldoklók ezreit ápolva azt bizonyította, hogy még a legnyomorultabb emberek is szeretetet érdemelnek. Nem tudjuk, hány ilyen ember él, de puszta létük már bizonyíték arra, hogy köztünk van az, amit Jézus „Isten országának” nevezett (Lk 17,21). Ezek az emberek valójában sokkal fontosabbak a világ számára, mint sok más fontoskodó, akikről folyton beszélnek.

Mi az ő titkuk? Ők azok, akik Jézus útját követik, akiknek a teremtő szeretetébe vetett bizalma elevenebb valóság, mint az, amit az emberek általában „valóságnak” neveznek. Jézustól megtanulták, hogy Isten minden emberi aggódás és félelem fölött áll. Ezért a kíméletlen harc és a teljes letargia egyaránt ismeretlen számukra. Eszükbe se jut, hogy visszahúzódjanak, és „félve-remegve munkálják üdvösségüket” (vö. Fil 2,12). Ehelyett mélyen átélik, hogy „kis-énük” félelme és reszketése a „nagy Te”, Jézus Istene előtt nyomtalanul szertefoszlik. Ezért nem is törődnek azzal, hogy utópistának tartják őket. Nagy kincsre találtak, és ennek álltak szolgálatába. Ilyen embereket nevezett Jézus Isten fiainak és lányainak.

Az emberi élet valósága Jézus szemszögéből

„Az én eledelem, hogy annak akaratát teljesítsem, aki küldött, s elvégezzem, amit rám bízott” (Jn 4,34). – János evangéliuma ezekkel a szavakkal foglalja össze, mi hajtotta Jézust, és hogyan látta ő az emberi életet. Amit Isten „rábízott” s amit ő végre akart hajtani, az nem volt más, mint amit az előbb utópiájának neveztünk: Isten közelségét érezhetővé tenni, hogy lehetőleg minden ember új életet nyerjen, azáltal hogy szabadon bekapcsolódik az isteni szeretet „vérkeringésébe”. Meggyőződése volt, hogy Isten akarata az ember cselekedeteiben ölt formát. Ezért „mindennapi eledele” volt, hogy felismerje és megvalósítsa azt az isteni akaratot, amely az emberek „megszabadítására” irányul. Tapasztalata ma is aktuális: *A helyes cselekvés azzal kezdődik, hogy helyes szemszögből nézzük az életet.*

Jézus hozzáállását az jellemzi elsősorban, hogy Isten akaratát *ajándéknak* tartotta, mert szerinte Atyánktól mindent megkapunk, amire szükségünk van az életben (Lk 12,30-31). – Ha ebben követni akarjuk őt, arra van szükségünk, hogy Isten akaratát mi is pozitív valóságként éljük meg. Vessük be ezért lelkünkbe állandó ismétléssel ezt a gondolatot: „Aki engem teremtett, nem akar mást, mint hogy életem sikerüljön!” Isten ugyanis nem olyan kívülálló „én”-ként áll velünk szemben, aki kárunkra érvényesíthetné saját érdekeit. Célja – lényegében véve – teremtményeinek „jólléte”: tehát egészen konkrétan az *én* sikerem, az *én* egészségem, az *én* boldogságom, szerelmem stb. stb. Ennek a „lelki gyakorlatnak” rendszeres végzését azért tartom fontosnak, mert ezzel ellensúlyozhatjuk annak az egyoldalú és megterhelő keresztény hagyománynak a hatását, amelynek értelmében az ember leginkább szenvedésével nyerheti el Isten tetszését.

Ha a világot – mint Jézus – Isten művének tekintjük, még további felfedezéseket is tehetünk. Rájöhetünk arra, hogy mindaz, amit Isten teremtett, összességében véve megfelel akaratának. Istennek nincs tehát szüksége arra, hogy időről időre csodákkal avatkozzon be, hogy valamit kijavítson, hogy kétségbeesett emberek kívánságait teljesítse, és így bizonyítsa szeretetét. Hiszen mindaz, ami történik, az ő akarata alapján történik. A mi problémánk abból fakad, hogy nem értjük meg őt, mert ő egyáltalán nem úgy „rendelkezik”, ahogy mi ezt egy mindenható és szerető lénytől elvárnánk, akit mi persze csak emberhez hasonló személyként tudunk elképzelni.

Ami minket illet, az a döntő, hogyan viszonyulunk saját *életkörülményeinkhez.* Nézetem szerint ezek Isten által nyújtott keretfeltételek, s az a feladatunk, hogy ezeken belül *alakítsuk* életünket. Ez persze azzal is együtt jár, hogy életkörülményeinket nem csupán feltétlen alázattal kell Isten kezéből elfogadnunk. Éppen ellenkezőleg! Az az Isten, akiről Jézus beszélt, nem képes arra, hogy embereket csapdába csaljon vagy kínozzon. Mindaz, ami minket ér, megfelel ugyan Isten akaratának, de nem mint végzet, amelynek tehetetlenül ki vagyunk szolgáltatva, hanem mint feladat, amelynek megoldását kezünkbe adja. Életünk alakításával azt kellene megmutatnunk, hogyan birkózik meg a bennünk lévő „isteni életerő” ezekkel a körülményekkel. Isten azt „akarja” tehát, hogy minden körülmények között tanúságot tegyünk arról, igenis érdemes élni és szeretni.

Ezzel kapcsolatban mégsem tudjuk elhessegetni a kérdést: „Mi köze mégis Istennek ahhoz a sok gonoszsághoz, amely az emberek életét pokollá tudja tenni?” – A választ megkönnyítheti, ha saját magunkon kezdjük a megfigyelést. Ha Isten engem gondolkozásra és szabad választásra képes embernek akar, akkor azzal teljesítem akaratát, hogy felismerem és cselekszem a jót. Ha azonban a roszszat választom, például kegyetlen vagyok valakivel szemben, az ellentétben áll Isten akaratával. Ami ezzel a szenvedő emberrel történik, már nem Isten akarata, hiszen szenvedése nem Istenre vezethető vissza, hanem rám. „Isten akarata” ebben a helyzetben kifejezetten csupán az, hogy az illető megbirkózzék súlyos helyzetével. Az ő feladata tehát, hogy megtalálja a helyes választ a történtekre. Ha gyűlölettel válaszol, nem Isten akarata szellemében cselekszik. Jézus szerint inkább azt kellene megfontolnia, hogy ebben a helyzetben milyen reakció felelne meg leginkább a mindenkit szerető Isten „akaratának”.

Foglaljuk össze röviden az elmondottakat: Jézus lelkiségének jellemző vonása, hogy Isten akaratáról következetesen emberi tettekkel kapcsolatban beszélt. Lelkiségét viselkedéséből ismerhetjük meg legjobban. Életével azt tanúsította, hogy Isten akarata nincs egyszer s mindenkorra rögzítve, hanem az embernek minden nap, sőt minden pillanatban keresnie és cselekednie kell ezt az akaratot – az adott helyzetnek megfelelő „jó” alakjában. Isten akarata nem merev tételként, hanem eleven valóságként állt előtte: Isten minden ember megmentését, „javát” akarja, de akarata felhívásként érkezik hozzánk, hogy mindent megtegyünk ennek a célnak az eléréséért. Célkitűzése tömören így hangzik: „Szeresd Istenedet teljes szívedből; szeresd embertársadat, mint saját magadat” (Mk 12,30-31).

Jézus Istenének akarata nem vár el többet az embertől, mint amire képes. Ha az ember megteszi, ami csak rajta múlik, Isten áldása nem fog hiányozni. Hogy ez az áldás mit is jelenthet, valaki így fogalmazta meg:

„Isten adjon nekem nyugodtságot,
hogy elfogadjam,
amin nem tudok változtatni;
adjon nekem bátorságot,
hogy megváltoztassam,
amit meg tudok változtatni;
s adjon nekem okosságot,
hogy az egyiket a másiktól
meg tudjam különböztetni!”

Csapody Tamás

Hiány-lexikon

CIVIL-HIÁNY

Civilnek lenni e hazában majdnem lehetetlen. A civilek azt hiszik, hogy akkor tudnak tenni és hatni, ha politikai támogatót szereznek, ha maguk is dörgölődznek a politikához, ha burkoltan vagy nyíltan szimpatizálnak egy párttal. A politikus azt hiszi, hogy azért kell szóba állnia a civillel, mert politikailag ez jól mutat, és csak így lehet feltérképezni, hogy a civil miként állítható a politika szolgálatába.

Ha egy politikusból civil politikus lesz, azt ő és környezete teljes bukásként éli meg. A civil politikusnak a civilsége, a civil szervezet vezetése csak annyiban érték számára, hogy ezzel kapcsolatokat tud építeni. Vagyis a civil politikus ismételten karrierépítésbe kezd, hogy aztán egy kedvező fordulattal, politikusi és párt-hátszéllel a politika magasságába emelkedhessen.

A politikai imádja a civil szervezeteket. Elsősorban és meghatározóan a választások előtt és a választások után. A közte lévő mintegy három és fél évben viszont nem törődik velük. Aztán a politika imádja őket szóban, hiszen a politikai közbeszéd egyik állandó eleme dicsérni a civileket és a civil társadalmat. A civilek egyébiránt senkit, egyik pártot, egyik kormányt és egyik minisztériumot sem érdeklik. A civilek és szervezeteik csak púpot jelentenek az amúgy is jól működőnek hitt állam hátán, és csak zavarják a hatalomgyakorlást.

A civil szervezetek és azok vezetői azért fontosak, mert párt- és kormányprogramok szorgos végrehajtói. Ideológiát közvetítenek és legitimálnak. Politikai és ideológiai transzmissziós szerepükért cserébe az Országgyűlés évenként némi aprópénzt, mintegy 200 millió forintot oszt szét közöttük, szigorúan pártpreferenciák alapján, áldemokratikus procedúrával. A pénz azonban nemcsak itt, vagy nem elsősorban itt van, hanem a mindig és kizárólag – jórészt sohasem publikus névsorú – szakmai testületek által eldöntött pályázatokban.

A civil szervezetek közül politikai szempontból csak azok a fontosak, amelyek közvetlenül hasznosíthatók a primér politikai színtéren, illetőleg amelyek a politikusoké, vagy azok köré szerveződnek. Nincs annál szívet melengetőbben „valódi" civil mozgalom, mint amelyet aktív politikusok hoznak létre a párt tagjaiból és holdudvarából azért, hogy pártpolitikai ellenfeleik ellen – az emberi jogi érvelés vagy a hazafias érzület mentén – mozgósítsanak. Amit a politikusok nem tudnak elvégezni hivatalból és politikusi-szakmai szempontból, azért létrehoznak egy választási civil gyülekezetet, egy mozgalmi csoportot, amely függetlenként lép fel a politikai arénában. Nyilván hatásos (és a politikának ez a fontos), de hiteltelen az, amikor a választások előtt pártcivilek húsvéti békemenetre hívnak, miközben annak részükről nincs előzménye és nyilván folytatása sem lesz. A húsvéti békemenet a pártok konkrét békepolitikáját hivatott hirdetni (amint a mindenkori béketanács), miközben ugyanők soha, semmilyen békeügyben nem hallatták a hangjukat. A hatalom és a hatalomra kerülés pártos békéjét keresik ők civil, pacifista és húsvéti köntösben, miközben tisztán politikai csillagokat követnek.

A civilek nagyon szeretnek részesedni a hatalomból. A civil szervezetek Civil Parlamentet csinálnak, és rendszeresen üléseznek a Parlamentben. Az a vágyuk, hogy ugyanott lehessenek térben és lélekben, ahol a nagypolitika zajlik. A civilek parlamentjébe, a Civil Parlament ülésére hivatásos politikusokat hívnak meg, és boldogok, hogy azok elfogadják a meghívásukat. Boldogok, hogy a nagypolitikai díszletei között hallgathatják a nagypolitikusokat, hogy egy kis időre egyenrangúaknak érezhetik magukat.

A civilek a civil szervezetekről, civileknek szóló tudományos konferenciára főembernek a legfőbb közjogi méltóságot hívják meg. Az egész civil konferencia összekuszálódik ettől, mivel a méltóság – bokros és mindig méltányolandó teendői miatt – több órát késik. A civil konferencia legnagyobb attrakciója a hivatásos politikus lesz, tőle lesz fontos a civilek élete, és miatta fog az eseményről öt sor megjelenni a másnapi sajtóban.

A politikusok és magas beosztású közhivatalnokok a civil rendezvények védnökei. Azért ők, hogy a rendezvények tényleg tekintélyesek legyenek. Ettől lesz valóban komoly a rendezvény. Ettől lesznek kiskorúak a civilek és mozgalmaik. Kell nekik a hatalommal bíró politikus, aki megnemesíti, valójában felhígítja a rendezvényt. Az ilyen civilnek állami ember, állami tekintély, a hatalom szimbolikus és tényleges viselője kell ahhoz, hogy civilnek érezhesse magát.

A civilek számos esetben ugyanúgy hatalmat akarnak, mint a politikusok. A civil szervezetek, az egyházak, a nemzetiségek mind a kétkamarás országgyűlés mellé álltak. Ha a nagy hatalomba nem is jutnak be, legalább kis hatalom jusson nekik is.

A hatalomra törő civil, ha nem jut be a hatalom felszentelt templomaiba, akkor olyan civil szervezetet hoz létre vagy olyanba lép be, ahol vezető lehet. Megteremti a maga infrastruktúráját és udvartartását, a maga hatalmát. Kizárólag a tagság és a civil szervezet által képviselt nemes ügy érdekében évről évre áldemokratikusan újraválasztatja magát. A civil vezető az állam felé a demokrácia élharcosa, belül pedig egyeduralomra törekvő hatalommániás civil lesz, és jól élő bürokrata.

Hogyan lehet (civil) alapítványban kurátornak lenni, amikor aktív politikus is az illető? Miért lehet valaki egyszerre a lapok által sűrűn foglalkoztatott véleményformáló, függetlenként beállított szaktekintély, valamely párt mellett nyíltan kampányoló alapítvány pénzosztó vezetője és egy politikailag frekventált civil szervezet első ember? Valószínűleg azért, mert pártalapítókból, pártaktivistákból és pártdelegáltakból lesznek a legjobb civil és független szakértők, civil kuratóriumok tagjai és civil díjak kiosztói. A pártemberek civilként pályáznak és kurátorként döntenek. Pártot alapítanak, majd alapítványt. A civil kurátorok pedig pártérzékenység szerint döntenek. Civilként elutasítják a balkáni háborúban való magyar részvételt, majd a parlamentben politikusként megszavazzák azt.

Az aktív és mellékállású politikusok által alapított civil szervezeteken kívül a nekem legjobban tetsző civil csoportok a nyugdíjba vonult hivatásos katonák és a papok által vezetett civil mozgalmak. Ők alkotják a szimbolikusan létező civilek pártját.

Természetes, hogy ebben a társadalmi közegben hiány mutatkozik civilekből, civil szervezetekből és civil kurázsiból.

SEMLEGESSÉG-HIÁNY

A világ nem szereti sem a semleges államokat, sem pedig a semleges embereket. És itt nem a langymeleg, a középszerű, az állandóan igazodási kényszertől terhelt vagy identitászavaros, döntésképtelen, azaz gerinctelen vagy beteg emberekre gondolok, hanem azokra, akik ugyan tartozhatnának valahova, de tudatos döntésük nyomán mégsem tartoznak oda, mert a számukra elérhető identitások egyike sem fogadható el morálisan. Azokra gondolok, akik a hovatartozáshoz nem hajlandóak lényeges morális engedményre azért, mert vonatkoztatási csoportjukkal érzelmileg egyébként azonosulni tudnak, mert általában sok lényegi kérdésben egyetértenek velük, mert hozzájuk tartozni biztonságot jelent, mert tartozni kell valahová. Azokra, akik akkor sem fognak pártot választani, amikor azt mondják, hogy veszélyben a haza, vagy velünk az ország, amikor azt mondják, hogy csak kettő közül lehet választani. Azokra, akik egy semleges élet után vallást és egyházat akkor sem fognak választani, amikor végórájukat élik. Azokra, akik akkor sem fognak az erőszak pártjára állni, amikor embert ölni érdem, amikor gyilkolni hősi cselekedet, amikor elfogadott a terrorra terrorral válaszolás. Azokra, akik akkor sem lőnek morális vagy tényleges fegyverrel, amikor mindenki ezt a választást ajánlja, és az odatartozás morálja vagy a jog erre kötelezné őket.

A HÁLÓZATTALANSÁG HIÁNYA

Azt látom, hogy azok a versenyképesek és előbb vagy többször, illetőleg majdnem mindig nyerők, akik hálózatba születnek vagy hálózatokba tömörülnek. Beleszületni valamilyen hálózatba, azaz kapcsolati rendszerbe nem érdem, de abban maradni szinte szükségszerűség. Benne maradni sem érdem, de kikerülni onnan már súlyos döntés kérdése, és megtenni szinte lehetetlen. Beleszületni egy történelmi egyházi közegbe annyit tesz, mint egy nemzeti és nemzetközi hálózatba belekerülni, amely a bölcsőtől a sírig, és jóval azon túl is meghatározza az illető értékét, helyét, előmenetelét. Ha valakinek sikerül egy nemzetközi network-be szocializálódni és egyszerre több hálózatba is beleszületni, majd élete, döntései, munkája révén újabbakba belenőni, akkor egész biztosan nem lesz elveszett ember, tehetségétől függetlenül.

Rettentően nehéz nem hálózatban élni. A közösség meghatározza hovatartozásaink sorát. Szocializál, identitást, hitet, világnézetet, morált, politikai gondolkodást ad. A kapottak mentén éljük le életünket vagy úgy, hogy benne maradunk, vagy úgy, hogy hadakozunk vele egy fél vagy egy teljes életen keresztül. Ha az egyik beleszületési adottságból kimászunk valahogy, akkor következik a másik.



FÜGGETLEN MÉDIA HIÁNYA

Magyarországon nem létezik politikailag független és objektív napi- és hetilap. Ezt a rendszerváltás és a ránk zúdult szabadság egyik legnagyobb hiányosságának érzem.

Azt tapasztalom, hogy a lapok részrehajlóan írnak. Persze összehasonlíthatatlanul jobb az, ha minden lap más és más hovatartozás szerint manipulálhat, mintsem volt az a rendszerváltás előtt, amikor egyszerre kellett ugyanazt hazudni. Azonban ez a sokszólamú hazugságözön, amit lehet nevezni dezinformálásnak, tálalásnak, szelektálásnak, torzításnak, manipulálásnak, hamis kiemelésnek vagy egyenrangúsításnak is, nem nyugtat meg. Ugyanis ami az egyik újságban hazugságként (manipulálás stb.) jelenik meg, azt a másik újságban megjelent hazugság még nem oltja ki, hanem a hazugságmennyiséget csak tovább növeli.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy a lapok kizárólag hazugságokat írnának, hogy a lapokat nem kell elolvasni, mert úgyis manipulálnak. A baj az, hogy a lapok és olvasóik elhiszik és elhitetik magukról azt, hogy véleményük, „tényfeltárásuk” maga a valóság. Nem az szerepel a kiadói oldalon, hogy ennek vagy annak a pártnak, ideológiának, egyháznak, gazdasági érdekcsoportnak a lapja vagy „rész-lapja”, teszem azt kormánylap vagy kormányváltó lap, hanem az, hogy egy mindezektől független, mértékadó, kizárólag a történésekre figyelő, tényeken alapuló lap.

A STIGMÁTLANSÁG HIÁNYA

Hiányolom, hogy a budapesti tömegközlekedés közben nem lehet akármit olvasni. Az utazóközönség és a bármikor fellelhető ismerős miatt azt érzem, hogy nem olvashatok katolikus vagy zsidó hetilapot, ha érdeklődésem vagy aktuális kutatásom miatt megvettem az adott számot. De képtelen lennék elhitetni azt is, hogy miért olvasom éppen tudományos és publicisztikai „munkásságom” miatt a Munkáspárt által kiadott hetilapot. Bármennyire pacifista vagyok is, a fegyverelutasítóknak tartott jogsegélyszolgálat miatt folyamatosan olvasom a katonai szaklapokat. Ezt sem tehetem meg a buszon, mert a katonalapok militáns érdeklődést vagy elítélő tekinteteket váltanak ki.

A Népszabadsággal ellentétben, szinte sohasem merem elővenni a nálam lapuló Magyar Nemzetet. Azért nem, mert az, hogy melyik napilapot olvassa az ember, már egyértelműen kulturális, párt- és szimpátia-hovatartozásról árulkodik. Napilapot olvasni világnézet, napilapot választani annyit tesz, mint barátnak vagy ellenségnek lenni. Egyszerűen képtelen vagyok elvállalni, hogy rólam bárki azt higgye, hogy kormánypárti stb., vagy színvonaltalan ember vagyok, pusztán azért, mert a kétségtelenül kormánypárti és a napilapok közül legalacsonyabb színvonalú Magyar Nemzetet látja nálam. Azt pedig nem mondhatom, vagy írhatom ki magamra, hogy nálam van a kétségtelenül ellenzéki Népszabadság is, csak azt már elolvastam, ezért olvasom most a Magyar Nemzetet. Annak, aki akkor lát, magyar-nemzetista vagyok, aki egy fél órával később, annak népszabadságista, miközben pártos hazugságaiktól ugyanúgy mérgelődöm.

Azt tapasztalom, hogy értelmiségiek nem olvasnak naponta Magyar Nemzetet és Népszabadságot. Vagy az egyiker olvassák és utálják a másikat, vagy fordítva.

ÉRVÉNYTELENÜL SZAVAZÓK HIÁNYA

Mindenki azt sulykolja, hogy a választásokon valamilyen politikai terméket mindenképpen venned kell, ha kukacos is, ha lejárt a szavatossági ideje, ha tisztességtelen módon állították elő, akkor is. A pártok monopolhelyzetben vannak, ők határozzák meg az árukészletet és az áru árát, amit csak akkor lehet meghaladni, ha egy másik párt áruját veszed meg. Azonban ha egyik párt áruja sem korrekt morálisan, akkor bármelyiket is veszed, valójában inkorrekt árut vettél. Ennek a helyzetnek ellenszegülni politikai, és előbb-utóbb egzisztenciális öngyilkosság. Ezért sokan új pártot alapítanak, vagy álfüggetlen jelöltként indulnak, továbbá titkolják, hogy kire fognak szavazni.

A termék a termékkel, párt a párttal versengeni tud, még akkor is, ha egymástól vesznek el szavazatokat. De a pártra szavazó alapvetően nem ellenség, mert valamelyik párttermékét megveszi. Az igazi ellenség az, aki a politikából való kiábrándultság miatt nem akar elmenni szavazni. Az „nem akarja, és nem érdemli a demokráciát", „annak semmi nem jó", és „annak jobb volt az egypárti rendszer". Az hazafiatlan és anarchista. Voltaképpen egy rövid időre le kellene csukni az ilyet, a demokrácia tagadásáért.

A választásokon való részvételt lelkiismereti kötelességgé teszi minden közjogi és egyházi méltóság. Az egyházak választási körleveleikkel, templomi és média-szerepléseikkel azt sugallják, hogy bűn nem elmenni szavazni. Választások idején otthon maradni a klérusok és főpapok akaratával, hatalmával való szembenállás, önmagában megálló egyházkritika. A kormányon lévők szemében nem elmenni szavazni cimborálás az ördöggel, amely az ellenzék nemzetellenes, múltidéző képében jelenik meg. A liberálisok tízmilliókat áldoztak arra, hogy óriásplakátokon és az egyik fővárosi hídon felállított díszlettel a szavazáson való részvételre bírják a lakosságot. Bevallott módon a szélsőségesek visszaszorítása volt ezzel a fő cél, és mint ilyen nekem felettébb szimpatikus, de ezzel az erővel szembeszállni és azt mondani, hogy ne menjetek el szavazni, ismét bűn. A szabadság, a liberalizmus, a másság, a politikai szabad piac elleni bűn, aminek szintén behatárolhatóan negatív következményei lehetnek. A legrosszabb persze, ami minden oldalról érheti a részvétel ellen érvelőt, az, hogy szélsőségeket pártolónak, őt magát is szélsőségesnek mondják, ami aztán egy életen át letörölhetetlen stigmaként fosztja meg őt a szabad boldogulás lehetőségétől.

Ilyen közegben azt mondani, hogy igenis menj el szavazni, de szavazz tudatosan érvénytelenül, egyszerűen képtelenség. Nem politikai szabálysértés és bűn, hanem halálos bűn. Ha a nem szavazót morálisan le kell járatni, akkor az érvénytelenül szavazót főbe kell lőni. Utóbbi már a társadalom alapjait romboló politikai terrorista. Az ilyen ember ugyanis nem kér a romlott árukészletből, és nem hitegethető a megjavítható terméket hirdető reklámszövegekkel. Más paradigmát akar, és ezt képviseli is. Az ilyen emberre, polgárra, állampolgárra, egyháztagra nincs szükség, mert ő nem választópolgár (pontosabban mást választó polgár), nem pártkatona, nem alattvaló, nem meggyóntatható. Ellen-választó, és az ilyen hajszálrepedést okozhat.

A fenti szócikkek megjelentek a Forrás folyóirat Hiány-lexikon A-ZS, Abszolút csend – zsibongás címmel közreadott 2002. július-augusztusi dupla számában.

LELKIISMERET-HIÁNY

Az SZDSZ 20–100 ezer forint büntetést szabhat ki a frakciódöntéssel ellentétesen szavazó képviselőivel szemben. Ugyanezért az MDF-es tarifa 10–100 ezer forint. (Az MSZP és a Fidesz esetében nem ismeretes a büntetési tétel, ugyanakkor biztosra vehető, hogy hasonlóképpen létezik.) Az SZDSZ-es képviselő előzetesen, lelkiismereti vagy más okok miatt kaphat felmentést a kötelező szavazás alól, ha ehhez a képviselői csoport kétharmada hozzájárul. Ha egy képviselő öt alkalommal a párt testületi döntésével szemben szavaz, azt kockáztatja, hogy kizárják a frakcióból. Az MDF-ben a frakció előírhatja képviselőinek a kötelező vagy ajánlott szavazást, de valamilyen – nyilván szűk határok között – lehetőségük lesz a lelkiismeretük szerinti szavazásra is.

A szabályozás számos kérdést vet fel. Az első jogi természetű. Összefér-e az alkotmánnyal az, hogy egy párt meghatározza frakciótagjainak, miként kell dönteniük. Ugyanis az alaptörvény kimondja, hogy „a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára", továbbá hogy „ez a jog magában foglalja a vallás vagy más lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolhassa vagy taníthassa." [60. § (1) (2)]. A pártfrakciók döntései nyomán a képviselőket nem illeti meg országos ügyekben, jogszabályt igénylő döntések alkalmával a lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztásának joga. Az a jog, hogy a képviselő szavazás formájában az ország nyilvánossága előtt szabadon kinyilváníthassa lelkiismereti meggyőződését. Az alkotmány betűjének mindenhol érvényesülnie kell, kivéve a legfőbb törvényhozó testületet, kivéve a Parlamentben?

További jogi probléma, hogy a képviselői széket egyéni választókerületben megszerzett képviselő kényszeríthető-e arra, hogy az őt közvetlenül megválasztók érdekei ellen szavazzon.

A frakció-diktatúra a demokráciára vonatkozó kérdéseket is felvet. Amennyiben a valódi döntés a frakciók, és nem a képviselők kezében van, vagyis valójában a szűk körű, a vezetőkből és bennfentesekből álló frakció-elit dönt, akkor nemcsak a sokszínűség liberális elvárása sérül, hanem a demokratikus döntési folyamat és maga a demokrácia is. A parlament négy pártjának, az erőviszonyokat és a realitásokat figyelembe véve azonban inkább két pártjának legfelsőbb vezető csoportja dönt minden jogszabály, parlamenti határozat ügyében. Két, esetleg négy „top ten" kezében van a törvényhozás, ami súlyosan sérti a demokratikus államberendezkedésről alkotott képet. Sarkítva a dolgon, minek 386 képviselő a parlamentbe akkor, amikor úgyis csak mintegy negyvenen döntenek a háttérben? Minek ez a sokba kerülő demokratikus színjáték? Minek eljátszani szavazásról szavazásra, hogy a szavazáskor dőlnek el az országos ügyek?

A demokratikus deficit részeként is felfogható frakció-diktatúrák léte azonban nem itt kezdődik. A probléma gyökere ott van, hogy míg a képviselők szerződést kötnek a párttal, majd esküt tesznek a párt alkotmányára, a képviselőket képviselővé tevő választópolgárokkal sem a párt, sem pedig a képviselő nem köt szerződést. A néptől származó, választások útján megszerzett hatalom képviselői épp a választóikkal nem kötnek munkaszerződést. Ha nincs megbízási szerződés, nincs konkrét vállalás és elvárás, akkor nincs szerződésszegés sem. A képviselő és a frakció ezek után vagy betartja a párt által a választási kampány során ígérteket, vagy nem. Négy év szabadság és szabad gazdagodás következik. Visszahívás nem lehetséges.

Ez az írás Lelkiismereti szavazás címmel jelent meg az Élet és Irodalom 2002. július 12-i számában.

Eugen Drewermann

A süketnéma meggyógyítása

(Mk 7,31-37)

Az embernek ahhoz, hogy emberi életet élhessen, tudnia kell és szabadon kell tudnia beszélni. Mert leginkább az különböztet meg minket teremtménytársainktól, hogy mi képesek vagyunk nem csupán jelekkel és gesztusokkal kifejezni magunkat, hanem azt is meg tudjuk tenni, hogy szavak révén egy egész világot ajándékozzunk egymásnak, s egy egész világot jelentsünk egymás számára. De az emberben csak akkor tud kifejlődni a beszéd képessége, ha beszélnek vele, és megfordítva, csak akkor képes fölfogni a szavak értelmét, ha maga is képes szavakat formálni.

Rettenetes és egyúttal csodálatos példája a mondottaknak a következő. 1970. november 4-én az Egyesült Államokban találtak egy tizenhárom éves és hét hónapos kislányt, akit húszhónapos kora óta egy kicsi, sötét kamrába zárt be pszichotikus apja. Egyetlen emberi szó sem juthatott a kislány fülébe. Mary 1,35 méter magas volt, amikor megtalálták, teljes 25 kilót nyomott, és képtelen volt arra, hogy egyenesen álljon vagy táplálékfelvételkor az ételt megrágja. – Azóta megtapasztalta az odafigyelés és a gondoskodás minden formáját, hogy legyőzhesse oly sok év súlyos nélkülözéseit. De csaknem hét évig tartott, amíg az immár húszéves lányról el lehetett mondani: első, íráshoz hasonló megnyilatkozásként festett egy képet, s írt hozzá néhány szót. Egy nő körvonalait rajzolta le, és ezeket a szavakat írta alája: „Hiányolom a Mamát.” A nő bal kezét igen nagyra festette, és külön hozzáfűzte: „Mama keze.” A nő kezére pedig egy babaszerű lényt rajzolt, és melléje írta: „Mary baba.” – Az egész pszichológiai irodalomban nincs még egy példa, amely ilyen megrázóan lenne képes megmutatni, mire van szükségünk nekünk, embereknek ahhoz, hogy megtanuljunk beszélni, és mit mondanánk először, ha szabad lenne beszélnünk.

Ugyanez a tapasztalat tükröződik a Márk-evangélium e csodás gyógyításában, amikor az emberek Jézushoz viszik a süketnémát azzal a kéréssel, hogy tegye rá a kezét, és ezzel nyissa meg számára azt a teret, amelyben olyasmi történhetik vele, mint az elrejtettség és az oltalmazottság érzése – szemben minden félelemmel, kitaszítottsággal és magánnyal. Nem kell pszichotikus apával rendelkeznünk ahhoz, hogy el kelljen fojtanunk, és ne legyünk képesek megnevezni a világ, saját lelkünk, saját testünk, saját érzékelésünk egész tartományait. A Biblia úgy véli, az emberiség kezdetei óta valami nagy rendetlenség keletkezett az emberi nyelvben (Ter 11,1–9). Ismételten felnőnek olyan emberek, akiknek azt kell megélniük, hogy neveltetésük során a lehetséges beszéd jelentős területeit vonják meg tőlük az olyan beszédfordulatokkal, mint: „ebbe neked nincs beleszólásod; most fogd be a szád; ne légy olyan kotnyeles; miket nem beszélsz megint; ha a felnőttek beszélnek, gyereknek Hallgass! a neve” stb. „Nevelés” ez?

A helyzet azonban ennél is roszszabb. Szinte hozzászoktunk már az olyan társalgási frázisokhoz, mint: „teljesen megőrültél; már megint kezded; micsoda őrültségeket beszélsz folyton; most aztán elegem van”. – Jézus maga mondta a Hegyi beszédben: „Aki azt mondja testvérének: »raka« (= idióta!), az méltó az isteni ítéletre” (Mt 5,22). Mert ha így beszélnek velünk, az minden önbizalmunkat megrendíti, elvesz tőlünk minden lehetőséget, hogy azt higgyük: a mi szavainkban is jelen lehet az igazság, s megfoszt attól a képességünktől, hogy feltételezzük: saját elgondolásainkban, saját fölismeréseinkben is lehet valami helyes.

A beszéd effajta szétrombolását közvetve, morális tilalmak útján is el lehet érni. Kimondhatatlannak lehet deklarálni saját testünk bizonyos területeit, s ugyanígy a lelki érzékelés egész területeit is tisztességtelennek, illetlennek, tehát ismét csak „kimondhatatlannak” lehet nyilvánítani. Az ellenállás szavai, amelyek a másik megsemmisítő kritikájára irányuló kritikát fogalmaznának meg, vagy pláne olyan szavak, amelyek haragot vagy elhatárolódást jelezhetnének részünkről, természetesen eleve nem férnek bele az effajta nevelés kereteibe. Éppígy „magától értetődően” erőszakoskodónak és tolakodónak számítanak azok a szavak, amelyek saját kívánságainkat fejezhetnék ki. E tortúra eredménye rendszerint abban áll, hogy egyetlen igaz szót sem vagyunk képesek mondani önmagunkról, s ami még rosszabb, képtelenek vagyunk hinni abban, hogy a másik ember igaz szót mondhat.

De vajon nem élünk-e szinte valamennyien így – a beszéd és a hallás képessége nélkül, szó szerint süketnémán?

Valamiképpen meg lehet tanulni, hogy virtuózakká váljunk a fogyatékosok nyelvének technikájában, hiszen a süketnémaság démonai leginkább az emberek fecsegésének közepette rejtőznek. Ha egyszer áttekintjük azokat a kimondatlan és tudattalan játékszabályokat, amelyek alapján mi, felnőttek – azt nem lehet mondani, hogy egymással beszélünk, hanem – fecsegünk és locsogunk, akkor azt tapasztaljuk: e semmitmondásra felszólító útmutatások néhány otromba formulára vonatkoznak, amelyeknek a lényege: „Ne érzékeld a másik valódi érzéseit, különben tolakodó leszel, és abba a veszélybe kerülsz, hogy leleplezed a másikat; de saját magadról se tégy közé soha semmi lényegeset, különben attól kell tartanod, hogy megszégyenülsz, és a másik szemében nevetségessé válsz; ne juttass kifejezésre semmilyen téged érintő problémát, különben vagy hatalmat adsz másoknak saját magad fölött, vagy nehéz esetnek nyilvánítod magadat előttük!” És hasonlóképpen: „Amennyire csak lehetséges, társaságban a diplomácia, a tisztesség, a méltóság megőrzésének szabályai szerint fejezd ki érzéseidet, röviden: legjobb, ha egyáltalán nincsenek érzéseid, de ha már mégis, akkor fegyelmezd meg és korlátozd őket a tisztességes képmutatás szokásos mértékére!” Mindenekelőtt pedig: „Kerüld el, hogy szavaiddal megérintsd a másikat; bátran beszélj el mellette: beszélj az időjárásról, az árakról, az egészségről, a táplálkozásról, az öltözködésről, beszélj mindenről, csak ne magadról és a másikról. Valóságosan ne beszélj egyetlen emberről se, és egyetlen emberhez se!”

Különféle tilalmak miatt folyton beszűkülve, saját magunk örökös foglyaiként, ilyen szabályokat követve váltunk süketnémákká az emberekkel fecsegve.

Alighanem ezért van az, hogy Jézus először is félrevonja ezt az embert, akit hozzá vittek, elkülöníti a tömegtől, nyilvánvalóan azért, hogy végre megszűnjön a locsogás (jelen esetben arról, mit hogyan is kell csinálni), és ne érvényesüljenek a sugdolózó tömeg viselkedési szabályai; mert a „comme il faut” modorában sosem éri el igaz szó az ember nyelvét és fülét. A nagy sokaságtól távol azonban föléje is az ég tágassága borul. Oda tekint föl Jézus, oda imádkozik, segítségért sóhajtva.

Azt mondják a franciákról, ez a nép úgy fickándozik nyelvében, mint hal a vízben. Van benne valami. A német „önmagára találás” helyett például a franciák valóban találóan azt mondják: „défoulement – tömegtelenítés”,

hangsúlyozandó, hogy beszédünk csak akkor válhat igazzá, ha túllépünk a nagy sokaságon, azon, hogy hamis módon legyünk tekintettel a tömegre. Egészen ennek felel meg az, ahogyan Jézus odalép ehhez a süketnémához, mintha ebben a pillanatban csak ő létezne, mintha az egész őt körülvevő világ elsüllyedt volna, mintha ebben pillanatban semmi sem lenne fontosabb ennél az egy betegnél.

Újból és újból megállapíthatjuk, hogy a Jézus gyógyító csodáiról szóló beszámolókban egészen sajátos, önmagukban véve mintegy szándéktalanul odavetett, de éppen ezért igen hiteles vonások jelennek meg, amelyek teljességgel a mindenkori beteg rejtett igényeire irányulnak. Így itt is, amikor egyszerűen arról esik szó, hogy Jézus „kivezette a népből" a süketnémát. Úgy tűnik, Jézus egészen világosan érzi, hogy éppen ezt a népet nem viseli el a beteg, hogy úgyszólván csak azért nem hallgat már senkire, és azért nem beszél már senkivel, mivel mindaz, ami elhatol hozzá, túlságosan sok számára, és egyáltalán nem képes befogadni – hogy süketnémaságával alapjában véve csak a tömeggel szemben akar védekezni, és kell védekeznie.

Ezért elsőként attól a félelemtől kell megszabadítani a süketnémát, hogy mások bensőleg fenyegetik őt; önmagára kell utalni, hogy ne bámuljon folyton mereven másokra, mint akit megigézett a rémület, hanem úgy érezze, védett tér veszi körül; előbb egy kis terepet kell teremteni számára, ahol egyszerűen élni tud. Ezért amikor Jézus kinyújtja kezét a beteg fülének érintésére, akkor ez a kapcsolatfelvétel éppoly néma, mint a beteg maga; „ujját a fülébe dugja", hogy olyan kezet érezzen meg, amely semmi mást nem akar, csak gyógyítani, hogy befogadja önmagába azoknak az ujjaknak a mozgását, amelyek gyöngéden és óvatosan próbálják őt megközelíteni. Ha létezik a világon valamilyen útja-módja annak, hogy le lehessen győzni a süketnémaság lelki betegségének démoniáját, akkor az nem más, mint Jézus e kézrátételének szelídsége. Jézus ezután saját beszélőképességének szervéről, saját nyálából tesz a beteg néma szájába, és megérinti merevvé vált nyelvét. Ez gyógyítja az embereket: ez a gyöngédség és ez a megértés, amely sebes pontján érinti meg a másikat. Mi több: ha valahol, hát itt lehet észrevenni, hogy a félelem démoniája mennyire rombolja a többi emberhez fűződő kapcsolatokat, hogyan tesz magányossá és elszigeteltté, s hogy egy süketnémának nem azzal segítünk, ha közvetlenül szólítjuk meg, és az intelmek és előírások nyelvén akarunk beszélni vele.

Mégis létezik a megértéshez és a beszédhez vezető híd; létezik gyógyító erő; ez a legfontosabb, amit itt meg kell látni. Jézus az éghez fordul a beteg érdekében, és belép saját bizalmának ősokába; azon a ponton kapaszkodik meg, ahol megtalálja támaszát. Még nem tud beszélni a süketnémával. De tud imádkozni Istenhez a süketnémáért. Isten irgalmáért esedezik a beteg javára. Feltehetően így esett meg, hogy amikor Jézus rátette kezét a betegre, akkor az történt, mintha Isten irgalmának minden oltalmát és minden áldását rá akarta volna helyezni, és szava már nem kérő ima, hanem a válasz volt, amelyet Isten adott a szájába, szinte parancs, amelyet maga Isten adott ki számára, hogy mondja azt – amit Márk még egészen szó szerint, Jézus anyanyelvén, arámul ad vissza, mintha nekünk magunknak is utána kellene mondanunk –: »effátá«, »nyílj meg!« Egyszer elhangzott ez a szó Tibériás tavának keleti partján, és most folytatódnia kell azoknak a gyülekezetében, akik hisznek Jézusban; ahogyan ő mondta ki, úgy kell nekünk továbbmondanunk. Szilárd meggyőződésünk, hogy képesek vagyunk erre. Bizonyára csak emberek vagyunk, és csak két kezünk van, és keveset tudunk enyhíteni a világ nyomorúságán, nem is szólva arról, hogy megakadályozzuk azt. De egyet megtehetünk: kinyújthatjuk kezünket, és megéreztethetjük általa azokkal az emberekkel, akikkel találkozunk, hogy mindegyikünket Isten keze tart meg és hordoz. És az ebben meghúzódó elrejtettség el fog űzni minden félelmet. Ily módon minden ember kezet nyújthat egymásnak, mivel mindenki Isten kezében van. És akkor valósággá válik Jézus éjszakáinak és egyedülléteinek álma, hogy mindegyikünk megtudja: Isten szereti őt. Minek ragaszkodnánk még a süketnémasághoz, amikor Isten kezd hozzánk és általunk beszélni?!

Effajta szavakat kell felfognia a süketnémának, és képes is felfogni, mielőtt még tulajdonképpen felfoghatná őket a fülei révén – csak ezért történhet meg ez és a többi csoda „rögtön", ahogyan erről a Márk-evangélium újból és újból beszámol. Hétköznapi életünkre lefordítva persze azt kell gondolnunk, hogy ez a „rögtön" akkor is csodálatosan gyorsan történik meg, ha a mi életünkben éveket vesz igénybe. Milyen sokáig tarthat a valóságban, míg megtanuljuk a bizalmat, hogy szabad helyesen, pontosan beszélnünk, és megértjük: az igazság megérdemli, hogy kimondjuk, függetlenül attól, kellemetlen, tisztességtelen, zavaró, terhes, tolakodó-e – vagy bármi más! Ha igaz, akkor emberi, és mindaz, ami saját magunk egy része, megérdemli, hogy elmondjuk másoknak.

Különben mi maradna számunkra? A nyelven kívül a legjobb akarat mellett is csak a bensővé tett és aztán kifelé kifejezett erőszak marad. Az állatoktól eltérően mi, emberek nem rendelkezünk érzelmeink ritualizálásaival, hogy agresszióinkat ily módon tegyük ártalmatlanná magunk és mások számára. Mi, emberek rá vagyunk utalva a beszédre. Meglehet, hogy mindenekelőtt éppen a beszéd a forrása sok konfliktusnak, de kétségtelenül a beszéd a legjobb eszköze annak is, hogy őszintén oldjuk meg a konfliktusokat; semmit sem lehet kikerülni, sem magunkban, sem másokban, sem a világban.

Csak egy dolgot tilt meg Jézus ott helyben, éspedig joggal: hogy a nyelv csodáját a propaganda nyelvén híresztelják. Mert nincs kézenfekvőbb veszély, mint éppen a csodával jutni külsőséges viszonyba, amikor is az ember úgy mesél és beszél róla, mintha valami történeti, külső, idegen dologról lenne szó, holott olyasmi az, amit a valóságban csak az életünkkel mondhatunk tovább.

Persze az emberek egyáltalán nem igazodtak már akkor sem Jézus parancsához, és paradox módon ezért még hálásaknak is kell lennünk nekik. Ha nem meséltek volna róla olyan szemtelenül sokat, akkor talán nem jutott volna el hozzánk e csodálatos dolog híre, egy beteljesedett ígéret abszolút felszabadító üzenete: „A süketeknek megadja a hallást, s a némáknak a beszéd képességét" (Iz 35,5).

Ha van is tudománya, maga a nyelv nem tudomány. Elsőrendűen: közlés és összeköttetés. Kimeríthetetlen eszköz arra, hogy hírt adjak magamról másoknak, s azonos szinten híreket szerezzek másokról a magam számára. A beszéd tehát: adás és befogadás. Nyitottság. Szeretet.

Ahol visszaélnek a szeretettel, vagy ahol megszűnik a szeretet, ott nyilvánvalóan elhal a beszéd eredendő értelme is, és visszájára fordul művészete. Ahol a beszéd a tagadást, az elkülönülést, az elidegenedést szolgálja – előbb vagy utóbb maga is elhal, elnémul, s ha tovább él is, ez az élet aligha lesz több rákos burjánzásnál.

A szeretet elhalása minden nyelvromlás igazi gyökere, s az így támadt betegséget nem gyógyíthatja semmiféle tudós kezelés, nyelvészkedő gond, szerkezeti elemzés.

Mindez azt is jelenti azonban, hogy a beszéd véghetetlenül több is, mint a szigorúan filológiai értelemben vett nyelvi kifejezésformák. A világ is „beszél", csak meg kell hallanunk a szavát. Sőt: ezzel kezdődik minden beszéd. Hallgatással. Meghallgatással. Tehát újra csak: nyitottsággal, vagyis szeretettel.

Pilinszky János

Közösen és csendben Istenre várni

A kvékerek

A teremben csend uralkodik. Kétszáz ember várakozik némán. A kezdeti mormogás után teljes a nyugalom. Nincs zavart köhécselés, nincs lábcsoszogás, nincsenek titkon odavetett tekintetek, ahogyan ez megszokott, ha sok ember várakozik együttesen valamire. A várakozás itt nem kellemetlen kísérőjelensége egy nagyobb rendezvénynek, hanem az összejövetel értelme és célja. Ezek az emberek közösen várakoznak a csendben Isten jelenlétére. Olykor valaki elmond néhány szót, például a természet megélésének jelentőségéről, egy vers néhány sorát recitálja, vagy elénekel egy szakaszt valamelyik énekből. Egy óra múltán kezet nyújtanak egymásnak, és szétoszlanak.

Ilyen egy kvéker-áhítat, azoknak az embereknek az istentisztelete, akik a „barátok társaságához” tartoznak, ahogyan a kvékerek hivatalosan nevezik magukat. Micsoda éles ellentét a szavaktól áradó, énekekkel és orgonamuzsikával telített protestáns istentiszteletekkel szemben, azzal a liturgiával szemben, amelyen már a legcsekélyebb eltérés is rettenetes másodperceket okozhat a figyelő gyülekezetben. És micsoda különbség a katolikus misével szemben, a tömjénnel és a ministránsokkal, a pompás liturgikus ruhákkal és rituálékkal szemben. A kvékerek áhítatához nincs szükség sem lelkészre vagy prédikátorra, sem liturgiára vagy felszentelt térre. Egyszerűen összejön kétszáz, vagy éppen tíz-tizenöt „barát”, hogy átélje ezt „misztikus csoportélményt”.

Kvékerek világszerte léteznek, mégis csupán kicsi közösséget alkotnak. A barátok összesen 200 000 tagot számlálnak. Németországban például mintegy háromszázan vannak, s bár rendszeresen, de ritkán gyűlnek össze áhítatra, mert egész Németországban elszórtan élnek.

Mit hisznek a kvékerek? Mi köti össze őket? Noha a kvékerek a kereszténység hagyományvonalában állóknak tartják magukat, és osztják a keresztény értékeket, de minden más keresztény közösségnél radikálisabban szakítottak a keresztény egyházak hagyományával. Nincsen szentírásuk és nincsenek tankönyveik, dogmáik vagy hasonlók. Semmiféle írásba foglalt hitvallás nem ad felvilágosítást közös hitükről; nincsenek külső formába öltöztetett szentségeik, nincsenek kialakított vagy „programozott” istentiszteleteik, nincsenek rituáléik, szimbólumaik és istentiszteleti ruháik, nincsenek fizetett papjaik, vezető figuráik vagy hasonlók. A „Muszáj”, a „Kell” és a „Nem szabad” körükben ismeretlen.

Mindenestre hamisan értelmeznénk a kvékerséget, ha az egyházi hagyományokról való teljes lemondást elutasításként értelmeznénk. „Inkább arról van szó, hogy nincs szükségünk rájuk”, áll egy 1953-as, még ma is érvényes szövegben. A kvékerek felfogása szerint ugyanis minden egyes ember hordoz magában valamit az Isteniből, azt a belső fényt, amelyre újból és újból rá kell bukkanni. Az ember tulajdonképpeni életfeladata, hogy azt az utat kövesse, amelyet ez a fény világít be.

A kvékerek elképzelése szerint minden egyes embernek egyedileg meghatározott, személyes úton kell eljutnia Istenhez. De az övékétől eltérő utakat is lehetségesnek ismernek el – akár a keresztény hitkultúrán kívül is. Ezért nem propagálják az egyetlen helyesként saját útjukat, és nem is küzdenek más utak ellen. „Nem az út a lényeges, hanem a cél” – így aztán az áhítatra összejött gyülekezet közös, csendes várakozása Istenre olyan emberek találkozása, akik mind-mind a maguk saját, Istenhez vezető útját keresik. Ebben az a különleges, hogy ezt együtt teszik.

Az a hitbeli összetartozás, amelyet a keresztény egyházakban és más vallási közösségekben is többnyire valamilyen rituálé tesz ismertté, itt a közös Istenre-figyelés misztikus élményében található meg. Az eközben olykor beálló, és esetleg a test remegésében is megnyilvánuló izgalom adta a kvékerek nevét; „to quake” ugyanis azt jelenti, remegni, s a 17. századi angolok a „remegők” névvel gúnyolták azokat az embereket, akik követték a közösség „alapítóját”, George Foxot. A továbbiakban öntudatosan és büszkén viselték ezt a nevet, még ha hivatalos nevük, „A barátok vallási társasága” jobban fejezi is ki tulajdonképpeni céljukat: közösen akarják keresni Istent, mégis mindegyikük a maga útján.

Ez a totális szabadság azonban, amely megvan bármiféle tilalom és mindenféle mesterséges támaszték nélkül, komoly önállóságot és elkötelezettséget kíván az egyénektől. Semmiféle, fizetett szakembereket alkalmazó egyházi struktúra nem veszi le vállukról azokat a feladatokat, amelyeket fontosnak tartanak. Ha valaki tenni akar valamit, saját magának kell megtennie.

Ezzel kapcsolatos a kvékerek történetében az „ügy” fogalma, amelynek az a meggyőződés az alapja, hogy létezik valamilyen meghatározott feladat, amelyet teljesíteni kell. Ennek az „ügynek” az érdekében megvitatják az ötletet a barátokkal, és támogatásukat keresik. Például ilyen „ügy” volt a kvékerek számára Németországban az első és a második világháború után az emberek megsegítése. Sok német emlékszik még rá, hogy a háború utáni időszakban a kvékerek által adott étel nem kevés ember számára a napi egyetlen igazi étkezést biztosította. Ezt az étkeztetést a brit és amerikai kvékerek szervezték meg a kiengesztelődés gesztusaként. Meggyőződésük szerint erre azért volt szükség, hogy a rettenetes háborús események után ne legyenek többé háborús ellenfelek és ellenségek, hanem ismét emberekként érintkezhessenek egymással.

Ilyen „ügy” ma a katonai adó megtagadása. Mivel a kvékerek hagyományosan meggyőződéses pacifisták, egyes barátok megtagadják adójuk egy részének befizetését, annyi százalékot, amennyi a fegyverkezésre menne. Azt akarják, hogy pénzüket békés célokra használják fel, és a „békeadót” reklámozzák. Emellett a kvékerek elkötelezetten részt vesznek a békemunkában és a politikailag ellenséges csoportok közti közvetítésben a világ nem egy országában. Segítséget nyújtanak Kelet-Európában, Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában, vagy például törődnek az Európában védelmet kereső menekültekkel. Különösen szívükön viselik, hogy kiépüljenek a társadalom erőszakmentes struktúrái, erőszakmentes konfliktuskezelési megoldásokat dolgoznak ki, például bizonyos meditációs eljárásokat.

Mindenesetre a régi hollywoodi filmek által terjesztett kép a feketébe öltözött erkölcsprédikátorokról, akiktől idegen az életöröm és az élvezet, nem vág egybe azoknak az embereknek a képével, akik ma világszerte a barátok közösségéhez tartoznak. Hogy ennek ellenére néha mégis a titokzatosság légköre lengi körül őket, nagyrészt bizonyára annak is következménye, hogy igen keveset tudunk róluk. Ehhez persze ők maguk is hozzájárulnak azzal, hogy elutasítanak minden misszionálást, és alig mutatkoznak meg a nyilvánosság előtt.

Mindazonáltal ez a kis közösség nyitott az új barátok számára. Sőt, ha valaki kvéker lesz, emellett nagyon is tagja lehet még valamelyik történelmi egyháznak is. De hogyan lehet megtalálni őket? Nem könnyű, de Kerstin Mangels, a német barátok kéthavonta megjelenő folyóiratának felelős szerkesztője szerint „aki keres minket, el is talál hozzánk”. Telefonkönyvekben meg lehet találni különféle kvéker-intézmények számát, s az interneten bárki bőséges információt kaphat róluk: www.quaker.org.

Lieselotte Wendl

Forrás: Publik-Forum, 2002/6



Június 9-én Nagyorosziban ünnepelte aranymiséjét **Tarnai Imre**, *a Bokor Bázisközösség egyik köztiszteletben álló papja, aki immár tíz éve lapunk fáradtságot nem ismerő tördelője is. Az alábbi köszöntő közlésével mi, az „Érted vagyok" szerkesztőségének tagjai is örömmel és nagy hálával állunk be az ünneplők és gratulálók sorába, és kívánunk Neki minden testi-lelki jót!*

Aranymise

Kedves Imre bátyám!

Lehet, hogy Gyurka bácsi bölcs és veretes szavai után már nem is kívánatos az én lelkes kiscserkész beszédem, mégis engedd meg, hogy 28 évi közös testvéri munkálkodás jogán én is megköszöntselek pappá szentelésed 50. évfordulóján, és hálát adjak Érted Istenünknek a magam és csoportunk, de minden szerető testvér nevében is.

Nagyon örülök, hogy van ilyen személyes jellegű ünnepünk, mert ez megállásra késztet, és alkalmat ad arra, hogy a szemérmességet félretéve, az ünnepre hivatkozással aggálytalanul elmondhassuk, mit is érzünk és gondolunk az ünnepeltről, Rólad, és jelezzük, mit is jelentesz a közösség, a Te nagy családod számára. Ez nekünk is jó, mert ilyenkor önkéntelenül is számba vesszük a Tőled kapott sok jót, és ez a jó érzés gerjeszti hálánkat Irántad és Isten iránt, akitől Téged kaptunk.

Kedves Imre bátyám! Ennyi toporgás után most ünneplőbe öltözött szívvel állok Előtted, és azzal a hittel, hogy kicsorduló szeretetszavaimmal minden testvérem azonosul, hiszen Tarnai Imre olyan nagy kincs, olyan szeretett testvér számunkra, aki nélkül sokkal szegényebb lenne életünk, és hiánya űrt jelentene az egész BOKOR számára, de azon túl is. Ezért is kitüntető számomra, hogy Eléd állhatok, és kifejezhetem mindannyiunk örömét és szeretetét.

Ezen a szép napon nemcsak a kiváló papi egyéniséget köszöntöm Benned, hanem az embert is a maga nagyszerű emberségében és kereszténységében, amelyből évtizedeken keresztül tanulhattunk és gazdagodhattunk. Életünk könyvében, amelyet Isten ír, Te nem csupán egy sor vagy a Bokor címszó alatt, hanem egy egész gazdag fejezet. A megkopó emlékezet miatt szinte nem lehet számba venni, hogy évtizedeken keresztül mennyien éltünk, és élünk még ma is Belőled. Ha a hűséges szolgálat fogalmát kellene röviden meghatároznunk, csak azt mondanám: Tarnai Imre. Köztudott, hogy eddigi életed mennyire értelmes és tartalmas volt. Nem várakozással töltötted el, hanem Te nyújtottad adásra kezedet, mély nyomokat hagytál Magad után, s azokban meggyökeresedett sok-sok testvér hite és szeretete. Legyen szabad líraian azt mondanom: a szeretet virágai öveznek, és azt is elmondhatom költőnkkel, hogy nyomodban szebb lett a föld. Vajon lehet-e ennél többet kívánni és elérni, hogy az ember azt érezheti: sok kietlen emberi életet sikerült egy kicsit szebbé tennie? Ez a tudat adjon Neked erőt, kedves Imre bátyám, az idős kor nehézségei közepette.

Köszönjük Istenünknek, hogy megkaptunk Téged, aki képes vagy egybeszeretni testvéreidet, ahogy az Atya kívánja ezt. Milyen jó nekünk, hogy találkozásaink alkalmával mosolygós, átható tekintetedtől jobb kedvre derülünk, és feloldódnak a gátlások, hamarabb kibomlik a szeretet légköre.

Mindannyiunk előtt ismert az a természetes segítőkészség, amit minden téren tapasztalunk Részedről. Nem tudunk elég hálásak lenni érte. Olyan széles körű a szolgálatod, hogy szinte szégyellnünk kell magunkat saját közösségi szűkmarkúságunk miatt.

Megtapasztaltuk, hogy milyen kifinomult lelki intelligenciával, tapintattal fordulsz az emberek felé, összejöveteleinken pedig logikus, okos érveléseddel, lényeglátásoddal helyükre teszed a dolgokat. Számomra, de sokak számára is iránymutató vagy, figyelünk állásfoglalásaidra, és tanuljuk Tőled az önálló gondolkodást, véleményformálást. Nagyon értékeljük, hogy Te nemcsak kinevezett tekintély vagy, hanem tekintélyed valóságos tekintély, amit kiérdemeltél bölcsességeddel és szolgálatoddal.

Nagy tisztelet és hálát vált ki belőlünk a közösségért vállalt és végzett sok-sok áldozatos munkád. Bámulatos tehetséggel és fiatalos hozzáállással bedolgoztad Magad a fiatalok világát jellemző számítógépes tudományba, és ezzel is kiváló példát adsz mindannyiunknak a vállalkozókészségre és a fiatalos szellemiségre.

Drága Imre bátyám! Nem akartalak zavarba hozni gátlástalan lelkesültségemmel, de úgy hiszem, ez a ritka szép alkalom alkalom arra is, hogy szembesüljünk Istenünk csodálatos törődésével, gondviselésével, amelyet testvéreink által gyakorol. Köszönjük az Úr törődését, és köszönjük, hogy Te ilyen hűséges és nagyszerű eszköze vagy mennyei Atyánknak, és ezért félretéve a szemérmességet, fogadd el türelemmel számbavételedet, és érezd meg nagy tiszteletünket és ragaszkodó szeretetünket! Engedd, hogy Veled együtt örüljünk e szép ünnepen, és méltóképpen megköszönjünk Téged Istenünknek!

Kérjük mennyei Atyánkat, hogy tartson meg Téged jó egészségben, sokasítsa meg éveidet, hogy áldott és érett szolgálatodat még sokáig végezhesd az Ő dicsőségére és testvéreid örömére, gazdagodására, és mindebben találd meg a Magad örömét, kiteljesedését is, ahogy azt Atyánk is akarja!

Boldog jubileumot kívánva kérjük Rád Istenünk gazdag áldását!

Sági József



Leszkay András bácsi Moha-meséje

A parádés cipő

Amint tudjátok, gyógynövénygyűjtéssel foglalkozom. Együtt jár ezzel a foglalkozással egy kis vándorélet is. Ha ugyanis otthonomtól, Törpeházától távolabb gyűjtögetek, megszállok a legközelebbi faluban valamelyik ismerős családnál, s onnan járogatok ki a falu környékére. Most szeptemberben is tanyát ütöttem egy dunamenti falucskában, régi ismerőseimnél. Reggelente nyakamba akasztom növénygyűjtő zsákomat, és felsétálok a közeli hegyoldalra. Ott még októberben is virít az úgynevezett „orvosi székfű”, a kámomilla.

Egy hétfői reggelen azonban, amikor éppen indulni akartam, és kiléptem szobámból a konyhába, a vendéglátó ház asszonya így szólt hozzám: „Legyen szíves, Moha bácsi, magyarázza meg ennek a gyereknek, hogy nem arra való a parádés cipő, hogy hétköznap elszaggassa az iskolában. Minden reggel nyaggat, hogy adjam ki az ünnepi cipőjét, abban akar iskolába menni. Ki hallott ilyet? Tessék szíves lenni megmagyarázni neki, hogy hétköznap nem kell parádézni!” A nyolc esztendős Jutka harisnyában ült egy széken, és duzzogva hallgatott. Láttam rajta, azt hiszi, én is ellenezni fogom a parádés cipőt. Azonban intettem édesanyjának, és ezt mondottam. „Ha eny- nyire szeretne Jutka a parádés cipőben menni, fontos oka lehet rá. Legyen szíves, Juliska asszony, engedje meg, hogy azt húzza föl!”

Megértette Jutka édesanyja, hogy forgatok valamit a fejemben, és már hozta is a cipőt: „No nesze... Ha Moha bácsi is pártolja, húzd fel, nem bánom. De ha összekarcolod, nem kapsz ám másikat!” Tréfálkoztam: „Ha összekarcolja, én leszek a felelős érte. Odaadom akkor Jutkának a csizmámat, én meg elhordom a lakkcipőt. Úgyis egyforma nagy a lábunk... jobban mondva egyforma kicsi.” Jutka ragyogó arccal csatolgatta a parádés cipőt, én meg leakasztottam a nyakamból a növénygyűjtő zsákot: „No Jutkám, hadd legyen részem nekem is ebben a parádés iskolába menetelben. Nem szaladnak el ezek a székfüvek délutánig. Elmegyek veled magam is az iskolába. Úgyis megígértem a tanító bácsinak, hogy meglátogatom. Régi szokásom, hogyha megszállok valamelyik faluban, be-belátogatok az iskolába is, és hallgatom a tanítást, fölfrissítem emlékezetemben a Tisza mellékfolyóinak a nevét vagy a nyelvtani szabályokat.” Beültem hát Jutkáék iskolájában is az utolsó padba, s figyeltem minden szóra. Tréfából engem is feleltetett a tanító bácsi, s volt sok nevetés.



Hazafelé menet Jutka egyszerre csak így szólt hozzám: „Ugye meg tetszik kérni édesanyát, hogy holnap is ebben a cipőben jöhessek? Olyan jól éreztem magam benne!” Azonban aggodalmas arcot vágtam: „Megkérhetném éppen... de hát... jobb lenne, ha javítanánk előbb valamicskét ezen a cipőn. Mert bizony, ez a parádés cipő nem elég parádés.” Jutka nagy szemeket meresztett, én meg folytattam: „Parádés cipőtől elvárja az ember, hogy parádésan is viselkedjék. Ez a cipő azonban azt cselekedte, hogy amikor felálltál felelni, megrúgta a szomszéd cipőjét. Így figyelmeztette, hogy súgjon neked. Ha hibátlanul parádés volna, akkor téged figyelmeztetett volna odahaza, hogy jól tanuld meg a leckét. Mire aztán az se volt tőle valami parádés cselekedet, hogy szándékosan elbuktatta Péceli Jancsit.” Jutka pirulva hallgatta a szavam. Úgy tettem, mintha azt hinném, hogy a cipő hibái miatt bánkódik, s imigyen vigasztaltam: „De mégse búsulj, Jutkám. Szerencsére elhoztam magammal a csizmám sámfáját. Az pedig olyan sámfa, hogy ha egy napig rajta hagyjuk a cipődet, megjavítja. Hibátlanul parádéssá teszi. Meglátod: akkor fogod csak igazán jól érezni magad benne!” Jutka nem mert ellenkezni, s másnap, kedden hétköznapi cipőjében ment az iskolába. A parádés cipő a szobámban állt sámfán, én meg egész nap orvosi székfüvet gyűjtöttem a hegyoldalon. Szerdán reggel kivittem a konyhába a cipőt, és így szóltam Jutkához: „Ma ismét ezt húzd fel, s megint veled maradok az iskolában. Tanulgatok egy kicsit veletek, s a cipődet is megfigyelem: eléggé parádés-e már.”

Délben azonban, hazafelé menet ismét elégedetlenül csóválgattam a fejem: „Ejnye-bejnye, csirke csípje..., még mindig nem elég parádés a cipőd. Amikor veszekedtél Rozikával, ez a cipő toporzékolt is. A számtanóra alatt pedig, amikor figyelés helyett levelet írtál Ilonkának, képes volt rá ez a cipő, hogy odarúgja a papírgombócot a pad alatt. Persze nem is érezhetted magad jól benne, mert hiszen a toporzékolás meg a levelezés

tanítás közben csöppet se parádés cselekedet. De ne búsulj most se, ráhúzzuk újból a sámfára, most már talán igazán parádés lesz."

Két nap múlva, péntek reggel ismét kivittem a cipőt a konyhába: „No, húzd fel, aztán gyerünk, s lássuk, eléggé parádés-e már." Azon a napon ebédre voltam hivatalos a tanító bácsiékhoz. Jutka tehát nélkülem indult hazafelé, de amikor egy jó óra múlva magam is hazamentem a növénygyűjtő zsákomért, csak akkor ért haza nagy szaladva Jutka is. Kiderült, hogy betért egy barátnőjéhez, és ugróiskolát játszottak az udvaron. Persze megint csóválnom kellett a fejem: „Ejnye-bejnye, csirke-csípje... hát még most sem igazán parádés ez a cipő? Reggel, amikor az iskolába vitt téged, s azt hitte, hogy nem látom, felágaskodott egy idegen kerítés mellett, azt akarta, hogy bekukucskálj. Most meg ugróiskolát játszott, ahelyett hogy hazahozott volna időre. Hallhatta pedig elégszer, amikor figyelmeztetett édesanyád, hogy siess haza tanítás után, ne késs el az ebédről. Persze most se érezhetted jól magad benne, hiszen sem a bekívánсsiskodás, de az elkésés sem parádés cselekedet." Megint felhúztam a sámfára Jutka cipőjét, de másnap, szombaton, noha a hétköznapi cipőjében jött, ismét elmentem vele az iskolába. Jutka azonban megelégelte már, hogy csak minden második napon viselhesse a parádés cipőt, no meg a tanításomat is kezdte megérteni, ezen a napon kifogástalanul viselkedett. Figyeltem erősen, de semmi hiba se történt, s ötöst kapott két feleletére is. De kerekedett is széles jókedve, s kérdezte tőlem hazafelé menet: „Ugye, ma parádésan viselkedtem?" Vállat vontam: „Nincs vele mit dicsekedned... Könnyű annak parádésan viselkedni, aki parádés cipőt visel." Jutka rám bámult: „De Moha bácsi! Hiszen hétköznapi cipő van rajtam!" Úgy tettem, mintha nem hinném: „Ez lehetetlen. Hétköznapi cipőben nem érezhetnéd magad ilyen jól."

Jutka nevetett: „Mégis úgy van! A parádés cipőm Moha bácsinál van a sámfán." „Igaz biz' a! Dehát akkor... Te Jutka..., akkor talán... nem is a cipőtől függ a parádés viselkedés. Akkor talán... hétköznapi cipőben is jól érezheti magát az ember... Ejnye, be furcsa!" Úgy tettem, mint aki rettentően csodálkozik. Jutka meg egyre jobban nevetett.

Hétfőn reggel ismét együtt jöttünk el hazulról. Jutka a hétköznapi cipőjét viselte, magatartása mégis ünnepi volt. Látszott rajta, hogy jól érzi magát, hiszen hibátlanul tudta a leckéjét, és az volt a szándéka, hogy viselkedése is hibátlan legyen. Megkérdeztem tőle: „Mondd csak, Jutkám... ha majd hazamegyek Törpeházára, itt hagyjam-e néked a sámfám?" Nevetett: „Ne hagyja itt, Moha bácsi! Szüksége lehet rá más faluban is. Tanítsa meg vele más gyerekeknek is, amire engem megtanított!"

Mosolyogva kezet fogtunk, s Jutka továbbment az iskolába. Én meg fölsétáltam a hegyoldalra székfüvet gyűjteni.

A zöld globalizáció látomása

A szén, az olaj és az atom ellenhatalma

Egy valami teljesen világos: Ha az iparosodott Észak gazdálkodása kiterjedne a Föld minden sarkára, a Föld hosszú távon nem bírná ki. „Jelenleg 500 millió személygépkocsink és 6 milliárd emberünk van. Ha az egész világon annyi autót tartanának, mint nálunk, németeknél, néhány perc alatt halottak lennénk", mondta Brazília egykori környezetvédelmi minisztere, José Lutzenberger, és ezzel indokolta globalizáció-ellenes elkötelezettségét.

Marad a kérdés: *Van-e alternatívája a világ jelenleg lezajló globalizálódásának? A válasz: Igen, nevezetesen egy másik, mégpedig zöld globalizáció.* Képzeljük el csak a Fülöp-szigetekeket! Az iparosodott Észak – szén- és atomerőművekre épülő – áramellátása ebben az országban nem lehetséges, mivel a 7000 sziget miatt túlságosan költséges lenne a hozzá szükséges infrastruktúra. Ha azonban a 7000 sziget mindegyikén napkollektorokkal, biogáz-üzemekkel és szélerőművekkel állítanák elő az áramot, akkor biztosítva lenne az egész Fülöp-szigeteki lakosság önálló, decentralizált energiaellátása, ráadásul az üvegházhatás említésre méltó növelése nélkül.

Mindez túlságosan drága egy fejlődő ország számára, mondják majd a kritikusok. A szénből, gázból és olajból nyert áram biztosan olcsóbb, mint a napenergiából nyert – mindazonáltal csak akkor, *ha a környezetet és a jövő generációit terhelő költségeket nem számoljuk bele. Csakhogy éppen ez a jövő döntő kérdése: Kevesek maximális nyereségének rövid távú szenvedélye hordozza-e a globalizációt, avagy minden ember valódi nyereségének hosszú távú keresése?*

Ha tekintetbe vesszük a nemzetekfeletti konszernek, mindenekelőtt az energiakonszernek hatalmát, akkor úgy tűnik, a válasz adott: A maximális nyereség szenvedélye fog győzni. Másrészt azonban az ellenhatalom sem alszik. A megújítható energia globálisan működő szövetségei például éppen mostanában alapították meg a *Megújítható Energiák Világtanácsát*. Elnökségében ott vannak a Harmadik világ és az ipari államok szakértői egyaránt, például a német *Eurosolar* elnöke. Ennek a nem-kormányzati szervekből álló hálózatnak az a rendeltetése, hogy ellenpólusa legyen a már létező *Világ-energiatanácsnak*, amelyet a hagyományos energiagazdaság támogat, és amely a szénért, az olajért és az atomért harcol. A *Megújítható Energiák Világtanácsának* létrehozása az első lépés azon a hosszú úton, amelyre *a globalizáció kritikusainak rá kell lépniük: arra az útra, amely az ellenhatalomnak való ellenállástól, az uralkodó fejlődés kritikájától az ellenmodellek kifejlesztéséhez vezet.* A környezetet elpusztító globális iparosítás alternatívája a zöld globalizáció.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2001/17



A vargánya titka

„Mélyebb a világ,
mint ahogy a nappal valaha is gondolta.”
Zarathusztra

Az első találkozásunkra való felkészülés, ha nagyon jó színben akarom magam számára feltüntetni a dolgokat, akár tudatosnak is lenne nevezhető, ha nem tudnám, hogy mint minden az életemben, csak kis mértékben múlott rajtam, s inkább keveréke volt a másoktól tudott, hallott, kicsit vágyott, de nagyobb erőfeszítést nem kiváltó, a szerencsés véletleneken, vagy véletlenül észrevett egybeeséseken múló dolgoknak. Egész életemben nagy tisztelettel néztem azokra, akik pontosan tudják, mit akarnak, ismerik vagy megismerik a hozzá vezető utat, a módszereket, és nagy erőkkel meg is valósítják, amit akarnak. Ők a nyertesek, ahogy E. Berne mondja. Az már egészen más kérdés, és talán nem is tartozik a tárgyhoz, hogy velük sűrűbben fordul elő, hogy ha felérnek a céljukhoz vezető létra tetejére, és szétnéznek, nem mindig ott találják magukat, ahová igyekeztek. Ez azonban, nagyon jól tudom, csak egy irigy „outsider” megjegyzése.

Több mint ötven évnek kellett eltelnie, amíg eljutottam a gombákhoz. A furcsa az egészben az, hogy van néhány, ma már igen fontosnak tartott dolog az életemben, amihez szintén ugyanennyi várakozás után jutottam el. Ha jól belegondolok, ezek mind nem látványos, nem feltűnő, türelmet, kitartást, alaposságot, megfontoltságot és bizonyos fokú belelátást igénylő dolgok. Ilyen a rókák élete, a fűvek-fák gyógyhatása, a talpmaszszázs haszna és értelme, vagy éppen az a kérdés: Mi is vagyok? Csupa olyan téma, ami egy fiatalabbat nem érdekel, mert ő még hisz a szemének, fülének, orrának, és még rengeteg dolgot kell végigrohannia, felfalnia, kiszimatolnia, meghódítania, amíg esetleg majd eljut ugyanide.

Szóval a vargánya mint a gombák királya (leszámítva a még titokzatosabb életet élő, és ezért még ízletesebb szarvasgombát), minden gombaszerető, gombaárus fő célja, már csak az ára miatt is – nagy becsnek örvend. Már a megjelenése is tekintélyt parancsoló. Vaskos tönkje, hatalmas kalapja messze kilóg még a galambgombák és galócák népes családjából is, nem is beszélve a fülőkék, kígyógombák, tuskógombák szapora, de apró képviselőiről. Mint rejtett, azaz a köznép számára titkosnak látszó dologgal – persze köznépen nem Juli nénit értem Bakonyszerdahelyről, hanem minden esetben a városi, azaz vakon, gépiesen, öntudatlanul élő egyedeket, amilyen jómagam is voltam jó ötven évig, szóval a vargányával való találkozásomig – nem is kerestem a találkozást. Mai napig sem tudom, miért iratkoztam be egy gombafelismerő tanfolyamra, mint ahogy korábban az agykontroll, a reiki, a fitoterápia vagy a reflexológia-tanfolyamot sem tudom, miért is végeztem el, de elvégeztem, és annyit már tudok: nem hiába. Ugyanígy voltam azzal a „számítógépes rendszerek auditora” cím elnyerésére szolgáló, angol nyelvű vizsgával is, amit sok gyötrelem árán, de sikeresen letettem, s azután látszólag semmire sem használtam, de az „állóképességemet” javította, s valamilyen, ma még rejtett szándékkal felfrissítette elfelejtett angol-”tudásomat”.

A dolgok azonban, mint említettem, nálam nem úgy történnek, mint annál, aki eltervezi a dolgokat, hanem úgy, ahogy éppen akarnak. Még évekkel a tanfolyam elvégzése után sem találkoztunk, mert nem akarta, hogy találkozzunk. Mikor aztán találkoztunk, már érdemes volt. Pontosabban már érdemes voltam rá, hogy elárulja a titkát. Korábban nyilván egyszerűen úgy jártam volna el, mint bárki más, ha vargányával találkozik: letöri, hazaviszi, megtisztítja, és vagy a piacra viszi, vagy megeszi pörköltnek, rántottának vagy levesnek elkészítve. Be kell vallanom, ez is megtörtént, és megértem azokat, akik a vargányával való kapcsolatukban csupán ennyire szorítkoznak. Mindhárom formában fenséges az íze. Számomra azonban mégis a galuskával elkészített pörkölt a nyerő, káposztasalátával és fülei olaszrizlinggel. Titkát azonban még az első találkozások után sem árulta el azonnal, mint az öreg mesterek, akik évekig vízhordással vagy takarítással foglalkoztatják tanítványaikat, míg ennek ellenhatásaként ki nem fejlődik saját akaratuk, tudatosságuk – le nem feslik róluk minden felesleges –, amire aztán már nyilvánvaló titkokat is rá lehet bízni. Így keresgéltem én is egy ideig az erdőt járva, koptatva büszkeségemet, nagyravágyásomat, kapirgálva az avart a holnak alján.

Az elmúlt nyáron történt. A medárdos idő jócskán belenyúlt a júliusba, s mikor egy-egy órára kisütött a nap, az erdő meleg párával telt meg. Reggelenként a szokásosnál több kosaras asszony szállt fel a buszra, s mindegyikük kosara tele volt illatos, gömbölyű vargányával, aranyló rókagombával és fenyőtinoruval. Mintha hívogattak volna. Mentem is, amint tudtam. Már tudtam, hová kell menni, és nem is csalódtam. A napos erdőszélen óvatosan kellett közlekedni, hogy fel ne rúgjam a sok barna fejecskét. Nézelődtem, gyönyörködtem, válogattam bennük. Pörkölt lett belőlük, és a sok finomság, mint mindig, most is a szempillámat terhelte meg legjobban. Egyszerűen nem tudott fennmaradni. Minduntalan s egyre hosszabb időre leesett. Végül én is melléfeküdtem, de előbb felvittem a padlásra, ahol a csalán és a hársfavirág száradt, s amelynek illata valamilyen módon harmonizált a galuskás gombapörkölt hatásával. A szokásosnál is mélyebben aludtam el. Mintha egy lift vitt volna egyre lejjebb.

A gombák világában ébredtem fel, s ez nem az a világ volt, amit eddig ismertem. Amit ismertem, ott eső után kisebb-nagyobb hajtások bújtak elő az avarból, növekedtek, alakjuk formálódott: száruk, majd kalapjuk nőtt. Sokfélék voltak: kicsik és nagyok, tömzsik és vékonyak, színesek és szürkék, illatosak és büdösek, jóízűek és mérgezők, lemezesek és csövesek, fehér, sárga és kék húsúak, száraz tapintásúak és nyálkásak, egyedülállók és csoportba verődöttek. Utódokat hoztak, amelyeket szétszórt a szél az erdőben, majd kikezdte őket a gombalégy, a csiga, aztán pár nap múlva összetöpörödve, megsatnyulva eltűntek az avarban, ahonnan kikeltek. Pontosan úgy, ahogy minden más élő.

Ez a világ azonban egészen más volt. Ott voltak az eddig ismert gombák is, de egy mérhetetlenül nagyobb világ tárult a szemem elé. Ameddig elláttam, a földet, a fákat és a bokrokat teljesen beborította egy sűrű, pókhálónál is finomabb szövedék. Halvány szürkésfehér árnyalatú volt, és folyamatosan terjeszkedett minden irányba. Ebből a szövedékből álltak ki itt-ott azok, amiket eddig gombának hittem. A levegő telítve volt spórával, s ezek, ha földet értek, azonnal növekedésnek indultak, bekapcsolódva a szövedék építésébe. A látvány lenyűgöző volt, de egyben félelmetes is. Az élet olyan erejéről tett tanúbizonyságot, amelyről eddig nem is álmodtam.

S akkor tárult fel előttem a gombák *első* titka. Van egy bárki számára látható, nyilvánvaló életük, és van egy rejtett, csak azok számára érzékelhető, akik figyelmet szentelnek nekik, akik ismerik őket, akik „együtt élnek" velük. Látható életük alig tér el az emberek életétől: megszületnek, növekednek, kiteljesednek, utódokat hoznak a világra, leépülnek és elpusztulnak. Láthatatlan életük azonban olyan „tudatosságra" utal, amely az embereknél nincs meg, vagy kialakulása nem olyan automatikus, mint a gombáknál. Vagy kialakul, vagy nem, és ha nem, élni akkor is lehet: gomba módra. Ez a láthatatlan tudatosság, ha megjelenik az emberek között, a külsőleg azonosuló, jóindulatú, éber figyelem formájában jelentkezik, amely mindenre és mindenkire kiterjed, amivel kapcsolatba kerül. Belsőleg, ahogy a gomba is a környezetével, nem azonosul, mert pontosan „tudja", mi a célja, a dolga, így csak és kizárólag ennek megfelelően cselekszik. A gombáknál még nem alakult ki a külső, tudatos azonosulás képessége, helyette génjeikben rögződik a külső környezettel kapcsolatos tapasztalat, ami aztán a spórákon át az egész gombatársadalom tapasztalatává válik. Nálam, mint említettem, ez sajnos nem ilyen automatikus. Külső tudatosságom, ha egyáltalán kialakul, nem épül be automatikusan utódaimba, mert mire kialakul, ha egyáltalán kialakul, már nem lesznek utódaim. Így tudatossági „hatásfokom" sokkal rosszabb, mint a gombáké.

A felismerés és a pörkölt együtt igen nyomasztólag hatott a gyomromra, így másik oldalamra fordultam. Ismét éreztem, hogy süllyedek. A lift nagy sebességgel száguldott lefelé, majd lassan fékezve megállt. Amikor az ajtó kinyílt, azt gondoltam, ismét egy másik világba kerültem, pedig ugyanott álltam. Teljesen ellepett egy vibráló, cikázó örvénylés. Mozdulni sem tudtam. A szédült száguldás, kavargás teljes káosznak tűnt, s a gyomrom felől meginduló émelygés rosszat sejtetett. Nehezen tudtam megállni, hogy el ne ájuljak. Ahogy keresgélni kezdtem valami kapaszkodó után, nem találtam semmilyen szilárd pontot. Ahogy lenéztem, még a saját kezem is része volt a kavargásnak. Ha itt minden ebből az örvénylésből áll, akkor hol vagyok én? – merült fel bennem a kérdés, de senki sem válaszolt.

Egészen apró, finom jelekből lassan arra következtettem, hogy a száguldó kavargásban formák tűnnek fel, majd tűnnek el. Legtöbbször egy irányban áramló és forgó fénycsíkok tűntek fel, de volt, hogy a vibrálás összesűrűsödött, és toronyként emelkedett ki az általános kavargásból. Ezeket figyelve láttam, hogy mintha egy óriás vargánya alakját vennék fel. Egy másik sűrűsödés lefelé áramlott, mint egy összedőlő épület, és egy cserfalevél alakjára emlékeztetett. A szorító félelem azonban nem szűnt bennem.

Hirtelen felnéztem és megnyugodtam. A kavargó örvénylésben megpillantottam a Napot. Mozdulatlanul állt a fák lombkoronájára emlékeztető vibrálás között. Szemem belekapaszkodott az egyetlen biztos pontba, de láttam, hogy az örvénylés és kavargás a Nap felé is folytatódik, sőt onnan visszafelé is. Egy pillanat műve volt. Átadtam magam a hullámzó forgásnak. Lebegtem benne, és a félelem teljesen megszűnt. Akkor vettem észre, hogy mint a tengerhullámzásnak a kavargó, egymással ütköző, szél csapkodta felszín alatt, ennek a kavargó, őrült forgásnak is van egy lassú, meghatározó áramlása, ritmusa. Lassú keringőhöz hasonlított, vagy még inkább olyan tánchoz, amit lassú dobütésekre járnak afrikai táncosok. A száguldásban rend volt és törvény. Valaki, egy tudatos lény járta azt a táncot, ami én voltam és minden körülöttem. A Napra gondoltam, de éreztem, hogy a tánc nem áll meg a Napnál. A Nap talán csak egyik mozdulata a táncnak, ahogy a Hold, a vargánya vagy én is. A táncos nem látszott. Jelenlétére egyedül nyugtalan, belső félelmem elmúlása utalt. Egyszerűen jó volt táncnak lenni. Az afrikaiak mondják, hogy az igazi táncos eggyé válik a tánccal, ha olyan a tánc. Ha nem olyan, más táncba kezd. Olyanba, amivel eggyé tud válni. Talán ezért olyan mérhetetlenül gazdag a világ. Ha az egyik elromlik, döcögőssé válik vagy megáll, a másikban folytatódik évmilliókon át, galaxisokon át. Ez volt a vargánya *második* titka.

A lift hirtelen felfelé kezdett száguldani velem, és már nyílt is a padlásajtó. – Ébresztő, papuska – mondta feleségem, miközben leült az ágy szélére, és csodálkozva nézett rám. – Úgy nézel ki, mint aki megijedt valamitől. Rosszat álmodtál? – kérdezte. – Gyere le, főzök neked egy jó kis feketét, attól rendbe jössz – s már húzott is lefelé, mint aki úgyis tudja a választ és a megoldást is. Csak morogtam valamit egy másik világról meg a gombákról, meg a hirtelen visszatérés megrázkódtatásáról, de a szomszéd kutyájának ugatása elnyomta a hangomat.

Nicsak – gondoltam magamban –, a kutyaugatás is úgy hullámzik a tánccal, mint a vargánya. És ott a fenyőfák is, meg a felhők is az égen. Hát ezt nem hittem volna! Pedig már az egyetemen is tanították: $E = mc^2$. Csak ott nem magyarázták el olyan szemléletesen, ahogy ezt a gombák tették. Helyette állandóan egy másik törvény kiforgatott változatát emlegették és kérték számon ilyen formában: „Gondolkozom, tehát vagyok", ami aztán az életemben folyamatosan igazolódni is látszott mindaddig, amíg a gombák fel nem világosítottak a tanultak abszurditásáról: „A gondolkozást nálatok talán azért találta ki a táncos – súgták meg egy más alkalommal –, hogy még jobban táncolhatók legyetek, mint mi, azaz a táncos egészen el tudjon veszni bennetek. Akkor tudja igazán felismerni önmagát. A törvény, amit helytelenül tanítottak neked, ennek megfelelően így szól: $(sum) = (cogito)c^2$." Ez volt a vargánya és minden gomba *harmadik* titka. A kis, egyszerű „cogito" segített a mérhetetlenül nagy „sum"-ba bepillantani. Valószínűnek látszott, hogy ennyi is a szerepe, nem több. De mit jelent a „cogito"? Erről a gombák semmi mást nem tudtak mondani.

Pár nappal később mesélni kezdtem unokámnak a vargányák titkáról. Meg kell hagyni, percekig nyugodtan tűrte a megpróbáltatást, de végül kifakadt: „Ugyan, papa, ezt te csak álmodtad vagy kitaláltad! Ennek semmi köze a valósághoz!" Ráhagytam. Még nagyon fiatal. Még hisz a szemének, és még vargányát sem evett galuskával, káposztasalátával és fülei olaszrizlinggel.

Farkas István

Szentbeszéd és fokhagyma

I.

Gazdag álmot láttam, olyasfélét, ami után vidáman ébredünk, és azon melegében elmeséljük. Tűnődtem aztán, vajon milyen emlékekből, sejtelmekből és friss hatásokból szőtte egybe a tudatalattim?

A pápa miséjét hallgattam otthon, Magyarországon egy nagy templomban. A pápa kiszólított ministrálni, de én nem emlékeztem már jól a szertartás szavaira. Álltam csak kinn, mindenki szeme előtt, és legalább barátságos arcot vágtam. A következő jelenetben a pápa már nő volt, aki receptekről, főzésről csevegett a prédikációjában, kellemesen és természetesen. Hogy ő *hogyan vágja ketté a fokhagymát*. A körülöttem ülő asszonyok mosolyogva és felszabadultan hallgatták, mint olyan valakit, aki szinte egy közülük, és éppen arról szól, ami őket izgatja. Végül jazz-dalokat énekelt az oltártól felénk fordulva a pápa, e nő. Elegáns esti ruhát viselt és nagy, tollas fekete kalapot. Igen jól énekelt; a szívéből jött a dal. Ez volt *az ő szentbeszéde*. Amatőr énekes lévén két szám között kis bizonytalansággal pillantott le maga elé, megerősítést várva, így én, aki közvetlenül előtte ültem, olaszul oda is súgtam neki: Nagyszerű vagy! Le voltam nyűgözve, mennyire közvetlen és emberi tud lenni egy pápa.

Kézenfekvő lenne elemezni az álom felszínét, az örömömet, hogy a pápa egy szinten van velem, megszólíthatóan, érintésnyi közelségben. Hogy nő is tud lenni, sőt, mivel a jazz néger eredetű zene – talán nem is európai. Felébredéskor ezeket találtam a legérdekesebbnek.

Álmaink, még a banálisnak tűnőek is, intim és mély területekre vezetnek. Ha követjük a motívumok szálait, meglepő felfedezéseket tehetünk. Külön-külön hosszú története lenne minden szónak; hogy mit jelent számomra az olasz nyelv, Róma; tűnődhetnék a főzéshez, a jazzhez, a ministráláshoz való viszonyomról. Vagy arról, amire egyelőre nincs is ötletem, hogy a tollas kalapot vajon honnan vettem?

Itt most két szót szeretnék kiemelni, hogy általuk bevilágítsak az álom bizonyos rétegeibe. Legyenek ezek: „szentbeszéd” és „fokhagyma.”

II.

Amióta felnőtt lettem, nagyjából három évtizede, nem járok templomba, és immár tizenöt éve élek külföldön. Japánban lakom, sámánista (sintó) vallású szigeten, amely másfél évezrede megismerkedett a Kínából hozott buddhizmussal. Közben sikerült megőriznie eredeti hiteit és babonáit is.

Tetszik nekem, hogy a buddhizmus nem kívánta kioltani a sámánista világképet, nem mondta, hogy vagy én, vagy te, hanem elhelyezkedett mellette. Együtt hatnak a szokásokban, és egyetlen fejben is elegyednek, hiszen a két irányzat az emberi gondoknak nem teljesen azonos területét fedi le. Összeférnek. Valahogy úgy, ahogy legtöbben, akik jól felöltözve védjük testünket a hideg ellen, ebédelni is szoktunk, s mindez nem zárja ki, hogy aznap meg is vacsorázzunk.

Azokban a hetekben egy kertről olvastam könyveket, a kiotói Rjóandzsi templom világhírű kőkertjéről. Azt tartják róla, hogy a buddhizmus lényegét kifejező csodálatos műalkotás. Szinte kihallható belőle a zen-buddhizmus szavak nélküli tanítása. Az egyik könyv már a címében vallja, hogy ez a kert – kövekben előadott szentbeszéd.

Megszokott fogalmainkhoz képest különös kert: egy négyszögletű, fehér, elgereblyézett zúzottkő mező, s benne szórtan elrendezve egy tucatnyi szikladarab. Növényzete: csupán az egyik-másik szikla lábánál megtelepedett csillagforma moha, és a zúzmó. Ebben a kertben nincsenek virágok, fák, méhek; és létrehozása óta, ötszáz év óta, akár esett, akár fújt, szinte semmi nem változott benne.

Különös csend. A kontempláció kozmikus kifutópályája. A zúzottkő mezőt tengernek vagy folyónak is lehet látni, melyben a sziklák – szigetek. Ezer sziklaorom szépsége derenghet föl egy maréknyi homokban – mondja a kert. A körkörösen gereblyézett fehér zúzottkő mező lehetne akár a Tejútrendszer képe, a sziklák a csillagok, a kevéske zöld pedig jelenthetné a mákszemnyi szerves életet, amely a szervetlen égitestek tengerében, a világegyetemben megszületett. Kicsi és nagy, közeli és távoli sohasem abszolút – vallja a kert. A drágakő sem több, mint közönséges kavics, a közönséges kavicsot viszont nézheted drágakőnek – sugallja a kert. Olykor pedig az az érzésünk itt, mintha a sziklák vonulóban lennének, példázva a tételt: Folynak a sziklák, áll a folyó.

Felérhet-e egy jazz-dal, vagy egy kert – egy szentbeszéddel?

Képes-e az lenni?

Bizonyos, hogy minden komoly, ihletett alkotói folyamat rokonságban van az imádkozással. Hiszen a készítőnek tudatában kell lennie életnek-halálnak-teljességnek, még ha nem is emeli ki látható helyre, s felszíni témája netán csak egy apróság. Az a kész mű pedig, amely képes átadni valami lényegeset és megvilágítót – még ha nem is a Jóisten ügyeit ábrázolja –, édestestvére a szentbeszédnek. Így nem csak Michelangelo Teremtése vallásos alkotás, hanem akár egy jól lefestett karalábé is, ha megcsillan rajta a mindenségről való áhítatos tudás. Egy kép, egy dal, egy kert igenis prédikációval ér fel, ha letisztult *vallomás* rejlik benne a legfőbb dolgokról.

III.

(1) Amikor először hallottam a fokhagymát jelentő japán szót *(nyinnyiku)*, az ember *(nyin)* és a hús *(nyiku)* szavak összetételének véltem. Egy pillanatra elhittem, hogy barátom a különös étterem bejáratánál azt tudakolja, nem bánom-e, hogy „itt mindent sok emberhússal készítenek”? S noha tudom már, hogy a japán fokhagymát nem így kell kettévágni: *nyin-nyiku* – asszociációim máig megőrizték a kannibalizmusra való (ár)nyalatnyi csípős utalást.

(2) Egykori kedvesem évekig édesanyja kifőzdéjében dolgozott. E japán család csodálatos és hatalmas tudással rendelkezik a halak és tengeri lények, mindenféle algák és zöldségek összetételéről, vitamin- és tápértékéről, számtalan finom elkészítési módjáról. Központi helyen áll életükben az egészséges étkezés. Azt mondhatnám, hogy az én volt galambom vallásának lényegi része a helyes táplálkozás. Még egy röptében összecsapott vacsorából is műremeket teremt.

Egyszer lejegyezte nekem angolul egy étel receptjét, s abban egy bájos elvétést tett. A *garlic* (fokhagyma) szót *girlic*-nek írta. Japán füle vezethette félre: ők ugyanúgy ejtik a *girl* (lány) hangsort, mint a *garlic* első felét. Azóta e szó képviselte jelentésfelhőbe, e hangulatba beröppen nekem egy csinos *görlice* is. Karcsú lány; dereka-csípője fokhagyma.

(3) De térjünk inkább vissza sietve a szentmiséhez. Sőt annak ősképéhez, az utolsó vacsorához, ahol a legelső pápák tanítója receptet mondott el arra, hogyan kell eljárni a kenyérnek egy bizonyos kitüntetett fajtájával.

Étkezés közben Jézus kenyeret vett a kezébe, megáldotta, megtörte, és ezekkel a szavakkal adta tanítványainak: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem!" Azután fogta a kelyhet, hálát adott és ezekkel a szavakkal adta nekik: „Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az (új) szövetségé, amelyet sokakért kiontok a bűnök bocsánatára."

Gyerekkorom óta sok töprengést okozott az a követelmény, hogy áldozáskor az ostyát rágás nélkül, csupán a nyelvünkre véve, mintegy elszopogatva szabad csak lenyelni. Az álmomban a kettévágás talán arra az észrevételre is utalhat, hogy Jézus hangsúlyozottan megtörte azt, amit felkínált a vacsorán. (Egy *megtört* ember[t]).

Kenyér vagy test. Szimbolikus bekebelezés. Egyesülés. Kettévágott *fokhagyma.*

Sejtem már, a szó egész este köröttem lebeg majd, és vacsora után sem csillapul az izgalmi fok – hagy ma egyáltalán elaludni? A babona mellesleg úgy tartja, hogy ez a fűszer megvéd a gonosz egy fajtájától, a vámpírtól. De – ne tovább! Máris úgy érzem magam, mint aki fokhagymát csempész a határokon keresztül. Nyelvterületről nyelvterületre. Végül nyakoncsíp egy ép szimatú vámos. Lelepleződtem. Dugdosnám még a fokhagymát, de hiába. Elborítja arcomat a vám-pír.

IV.

Álmaink tudatalatti, cenzúrázatlan forrongást öntenek formába. Abból a magmaszerű kavargásból merítenek, ahol az élmények lenyomatai meglepő szabadságfokkal kapcsolódnak egymáshoz, bármelyik érzékszervemmel szereztem is őket, és bármelyik nyelven vagy nézetrendszerben az általam ismertek közül. Hírt hoznak lentről, a szavak előtti teljességből.

Naivitás lenne, ha valaki maradéktalanul érteni vélné az álmát. Nem állíthatom, hogy éppen a legértékesebb jelentés-ásványokat bányásztam ki és osztottam meg belőle. Annyi bizonyosnak tűnik, hogy világrész-váltásom élményét rendezgeti, és megpróbál feldolgozni egy vallási érlelődési folyamatot.

Tükrében olyan valakinek látom magamat, aki katolikus hitben nevelkedett, és élete utóbbi harmadában egy másfajta világ levegőjét szívta. Élményeit átszűri jelenlegi hazájának nyelvén is. Az új kultúra gyökereket eresztett a lelkében, és hatni kezdett a mélyebb tudat rétegeiben is, ezért önmagáról csak úgy képes beszámolni, ha nemcsak anyanyelvét veszi igénybe.

Ki lehet vajon ez a pápa? Valaki, aki értekezik velem a legfontosabbakról. Egyenlőként szólít meg, és nagyon személyesen. Úgy, olyan közvetlenül, ahogy szavak nélkül is egy szentbeszéd élményét ajándékozhatja egy kert, s ahogy egy vacsorával akár szerelmet lehet vallani.

Balogh B. Márton

Van élet a halál előtt?

Hónapok óta telt ház előtt vetíti a Tabán mozi Fliegauf Benedek Feldmár András előadásairól készített dokumentumfilmjét, „Van élet a halál előtt?" címmel. Február elején megnéztem. Már a 18-as villamoson észrevettem három különösen élénk tekintetű embert, nem is csalódtam, ők is erre az előadásra igyekeztek. Az előcsarnokban újabb nagy felismerések tanúja lehettem, többek üdvözölték egymást régi ismerősként. Vetítés után a közönség nagy része a helyén maradt, láthatóan jól érezték magukat. Fél tizenegy lévén, nem vártam meg a további fejleményeket, távoztam.

Kezdem a film utolsó mondatával: „Senkinek ne higgyetek el semmit!" Megfogadtam a tanácsot, ezúton bocsátom közre kétségeimet.

A film formailag és tartalmilag is két részből áll. Az első részben Feldmár András pszichoterapeutaként szerzett tapasztalatait és meggyőződését osztja meg velünk. A második részben a tudatmódosító szerekkel végzett kísérleteiről, és általában a kábítószerhasználat és a pszichoterápia kapcsolatáról beszél.

Az első részben egy eredeti gondolkodású, a főáramú szakma szabályaira és kötöttségeire magasról lenéző pszichoterapeuta élettapasztalatát halljuk. Újraértelmezi az alapvető fogalmakat (szeretet, önzés, szükséglet, függőség, közösség, szerepjátszás, önazonosság), a szocializációt társadalmi hipnózisként értelmezi, a meditációt a társadalmi hipnózis alól fölszabadító módszerként, az elmebetegségeket a kollektív „alvás"-ból fölriadó egyének individuációjaként. Bár nem használja Hamvas Béla kifejezését, egyértelműen az utóbbi, az „éberség" oldalán áll, az egyén szabadságát és függetlenségét védi a „rossz" családtól, a „rossz" társadalmi elvárásoktól.

Ezen a ponton kezdett bennem mocorogni az első kérdés. Van-e „jó" család, vannak-e „jó" társadalmi elvárások Feldmár András világában? Elméleti lehetőségként egyszer megemlíti ezt – a családdal kapcsolatban. A helyes társadalmi elvárást egy példa kapcsán megengedi: az egyéni meggyőződésből fakadó, mások testi épségét veszélyeztető cselekvés terén elutasítja az anarchiát, tehát valószínűleg elfogadja a társadalom (akár erőszakot is alkalmazó) önvédelmét. Egyébként a társadalmi elvárásokra csak negatív példákat hoz. Egy kétórás filmben nyilván nem lehet benne egy ember teljes világlátása, de az arányok talán mégis tükröződnek. A „jó" család – marad az elméleti lehetőség szintjén, a „jó" társadalomról még ennyit sem mond, az egyéni szabadságot csak a másik egyén önvédelme korlátozhatja.

Számomra ebben a gondolatmenetben az ipari kapitalizmus társadalomszervezéséhez szükséges atomizált

egyéneket, szétzilált természetes közösségeket, és a fogyasztás csatornái mentén újraszervezett ál- és működözösségeket tételező neoliberális közgazdasági modell eszmeisége jelenik meg. Természetesen erről nem Feldmár András tehet, gondolkodásmódja csupán tükre annak a kornak, amelyben él. Mégis súlyos következményekkel jár az, amit mond, az egyén és a társadalom szintjén egyaránt. Feldmár András 55–60 éves lehet, élete első harminc évében fölépítette önmagában, fölépítette benne a család és a társadalom mindazokat a szerepeket, gátakat és falakat, amelyek lebontásával az utóbbi évtizedekben foglalkozik. Boldog ember, van mit lebontania! Azoknak a tizen- és huszonéves fiataloknak, akik előadásait hallgatják, nincs, vagy alig van mit lebontaniuk. Félő, hogy ha Feldmár tanácsai szerint alakítják az életüket, hamarosan semmiféle fogódzó nem marad számukra, esetleg már a következő előadására sem mennek el, mert nem lesz miért. Ezzel a lehetőséggel az előadó is számol, de mindez a legkevésbé sem riasztja.

A másik gond az egyén és a társadalom fennmaradásával kapcsolatos. Ha valaki úgy dönt, hogy nem hajlandó anyagi ellenszolgáltatásért együttműködni a többiekkel, inkább a maga útját járja, hamarosan kívül kerül az anyagi javak újratermelésének körén, kéregető hajléktalan lesz. Ezzel jelentősen lerövidíti várható élettartamát, ám az előadót ez sem dúlja föl, hiszen mindenkinek joga van ahhoz, hogy eldöntse: mit kezd az életével, s ha úgy látja jónak, akár meg is ölheti önmagát. Ha a többség dönt úgy, hogy nem hajlandó anyagi ellenszolgáltatásért együttműködni a többiekkel, inkább a maga útját járja, hamarosan összeomlik az, amit gazdaságnak, társadalomnak, civilizációnak mondunk, megszűnik az emberi élet lehetősége a földön, legalább is abban a formában, ahogyan ma élünk. Valamiféle alternatív életmód persze elkezdhető, azok számára, akik elég gyorsan elfoglalják a művelhető földeket, és meg is tudják védeni a többiektől, akiknek már nem jut. Eredményét tekintve olyasmi ez, mint a félve rettegett világméretű gazdasági összeomlás, csak nem a pénzügyi buborék kipukkadása, hanem a résztvevők lázadása következtében. Ennél már azok is pozitívabb forgatókönyveken dolgoznak, akik az emberközpontú, természetes gazdasági modelleket kutatják, és ezek csíráival kísérletezni, bármennyire megvalósíthatatlannak látszanak is ma ez utóbbi eszmények.

A film második részének mondanivalója röviden összefoglalható: az emberiség nagy része mindeddig a hipnotikus alváshoz hasonló érzéketlenség és tudattalanság állapotában élt és él, de a különféle törvényes és törvénytelen kábítószerek segítségével egyesek már megtapasztalhatták a felébredt tudatállapot csodálatos élményét, s ezt annyira kívánatosnak látták, hogy elérendő célul tűzték ki a többiek számára is. Ennek a törekvésnek az egyik prófétája Feldmár András. Úgy tűnik, számára a cél szentesíti az eszközt, az élettanilag is pusztító herointól a mesterséges LSD-n, a természetes növényi és állati hatóanyagokon keresztül a keleti meditációig bármi jó, ha fölvillantja számunkra a megvilágosodottság élményét, mert ezután már egészen más lesz az életünk, nehezen fogjuk elviselni a környezetünk által ránk kényszerített alvó életmódot. Ez ügyben még a függőségtől sem kell tartanunk, hiszen annyi mindentől függünk, például levegővétel nélkül csak néhány percig maradnánk életben.

Újabb kényelmetlen kérdések tolultak föl bennem.

A film első részében az egyént megnyomorító család, környezet függőségét kárhoztatja (jó közérzetük függ az uralni kívánt egyén viselkedésétől), s arra bíztat: ne engedjük meg senkinek, hogy irányítson minket, az önmagunk fölötti uralmat tartsuk saját kezünkben. Miként fordulhat át ez a helyes törekvés önmaga ellentétébe a második részben, amikor az egyén és a tudatmódosító technikák kapcsolatát elemzi? Csak a másik emberrel szemben kell autonómiára törekednünk? Ha magunkban vagyunk, akkor átengedhetjük az irányítást személytelen erőknek? Elfogadhatjuk, hogy valami különleges dolog történik velünk, amibe nincs beleszólásunk? Sőt, tekintsük éppen ezt a megvilágosodás kritériumának? Csak az egyén halálának és újjászületésének élményét nyújtó „nagy utazás" passzív részeseiként léphetünk egy köznapinál magasabb tudatállapot szintjére? Vajon a tudatosodás következő lépcsője éppen a mindent elengedés, a teljes kiszolgáltatottság állapotában adatik meg?

Vannak gyakorlatiasabb kérdéseim is. Vajon az emberi faj kialakulása során végigküzdött biológiai alkalmazkodás évmillós eredményei összemérhetők-e a faj néhány egyedének szerzett függőségeivel, akár egyedi élettani szerepüket, akár a faj jövőjére gyakorolt hatásukat tekintve? Találkozott-e az előadó azokkal a szánalmas emberi roncsokkal, akiknek már tizen-, huszonéves korukban megváltás a halál, mert idegrendszerüket, alkalmazkodóképességüket teljesen lebontotta, használhatatlanná tette a kábítószer-élvezet? Van-e tapasztalata arról, hogy milyen terhelést jelentenek a kábítószeresek azok számára, akik kénytelenek velük együtt élni vagy dolgozni? Gondolt-e már arra, hogy a másik ember szabadságának korlátozása, elvétele éppen itt kezdődik, a munkára, önellátásra, alkalmazkodásra képtelen „magasabb tudatállapotú" egyének parazita életmódjával?

Ha máshonnét nem, a görög tragédia ókori befogadásából tudjuk, hogy a kortársak számára egyéni tudatos életük folyamata olyasféle álomjellegű automatizmusként volt ismert, mint manapság a mi érzelmi életünk, ezért tekintették az emberi sorsot istenek irányította szerepnek, amelyet viselhettek tragikus méltósággal, vagy menekülhettek előle, hasztalan. Manapság azt mondjuk, az érzéseinkért nem vagyunk felelősek, pedig néha nagyon is kívánatos lenne, hogy ne az érzéseink irányítsák a gondolatainkat, hanem a gondolataink szabjanak irányt az érzéseinknek. Egy ókori ember nehezen értette volna meg a felvilágosodás racionalista gondolkodóit, s valószínűleg reménytelen vállalkozás lett volna a tömegeket a mai pszichoterápia eszközeivel, netán elektrosokkal vagy igazságszérummal öntudatra ébreszteni. Lehet, hogy az emberi faj mentális fejlődésének kezdeti fokán állunk, s azok a különleges tudatállapotok, amelyekbe egyesek, kivételes módon, néhanapján bepillantást nyernek, majdan egyetemes és köznapi jellemzőivé válnak az emberi életnek, de ma még egyáltalán nem biztos, hogy ez az emberi faj további fejlődésének útja. Az viszont biztos, hogy ezt nem lehet egy csapásra elérni. Előadónk viszont éppen ezzel kísérletezik, ebben a filmben is. Mintha elfeledkezett volna Ferenczitől vett ars poeticájáról: „Csak az lehet jó terapeuta, akinek nincsenek ambíciói." Feldmár András előadásai engem arról győztek meg, hogy neki még jócskán vannak.

Demeczky Jenő

„Ki a számítógépekkel az osztálytermekből!"

Az internet-disszidens *Clifford Stoll* portréja

Clifford Stoll tulajdonképpen háztartásbeli férfi. Most a legszívesebben gyerekeivel lenne a Szilikonvölgy peremén épült kis házában, amelyet kert és fák vesznek körül, és történeteket mesélne nekik. Vagy bizarr formájú üvegeket fújna. De mivel az ötvenéves fizikus nemcsak háztartásbeli, hanem könyvszerző is, és mivel komputer-szakértőként bizonyos hírnévre tett szert, ehelyett keresztül-kasul utazik Európában, és könyveket dedikál, előadásokat tart, kérdésekre válaszol.

Bármit képzeljen is el az ember előadás címén – amit *Clifford Stoll* nyújt, biztosan nem fog beleilleni a képbe. Felugrál, hadonászik, ide-oda rohangál a teremben, vigyorog, dadog, nevet, egyre inkább eltér a tulajdonképpeni témától, arról mesél, hogyan üldözte legendás módon azokat a KGB-ügynököket, akik behatoltak Berkeley egyetemének komputerébe, és csak akkor tér rá voltaképpeni témájára, hogy „Miért nincs semmi keresnivalójuk a komputereknek az osztálytermekben?", amikor a beszélgetés vezetője hevesen közbelép.

Stoll úgy véli, a számítógép éppúgy nem illik a gyerekekhez, mint a televízió. Nézete szerint az iskolás gyerekeknek, s még inkább az óvodásoknak annyit kellene a szabadban tartózkodniuk, amennyi csak lehetséges, fessenek, muzsikáljanak, barkácsoljanak, tanuljanak idegen nyelveket – csináljanak bármit, csak ne üljenek egy doboz előtt, és ne meredjenek a képernyőre.

Stoll azt állítja, hogy ezzel a felfogásával meglehetősen egyedül áll az USA-ban. Legyen szó arról az óvodáról, ahol kihajítják a homokozót, hogy helyet csináljanak három pentium-gépnek, vagy arról az általános iskoláról, amelyek a tanulói már csak felnőtt kíséretében mehetnek az utcára, mert túlságosan nagy a veszélye annak, hogy laptopjuk miatt megtámadják és kirabolják őket – *Stoll*, aki istenáldotta tehetségű elbeszélő, csak úgy ontja a hajmeresztő példákat. Beszámol olyan érettségizőkről, akik megbuknak a törtekkel számolásból, mivel egész életükben zsebszámológépet használtak, és olyan fizikus hallgatókról, akik ugyan szuverén módon használják számítógépüket, de egyre kevesebb kíváncsiságot hoznak magukkal a fizikai összefüggések iránt.

Egyébként *Stoll* minden, csak nem géppromboló. Első programjait 14 évesen írta, és azóta folytonosan új programnyelveket tanul és új rendszereket próbál ki. „Valószínűleg nem létezik olyan számítógép, amelyikre ne írtam volna már pár sort" mondja. Saulból akkor lett Pállá, amikor első gyermekét tartotta a karjaiban. Ekkor hirtelen azt kérdezte magától, a jövőben mennyi időt akar a számítógép kényernyője előtt tölteni, és mennyit a gyerekeivel.

És elkezdett töprengeni arról, miért van szükségük a gyerekeknek számítógépre. Olyan kérdés ez, amelyről az USA-ban egyáltalán nem vitáznak. Problémátlanul elfogadják, vagy éppenséggel örömmel üdvözlik a számítógépek bevonulását az osztálytermekbe. Minél több komputer, annál jobb – hangzik a jelszó, amelyet minden erejéből támogat az ipar. „Tulajdonképpen milyen problémát kell megoldaniuk a számítógépeknek az iskolában?", kérdezi *Stoll*, hogy aztán így folytassa: „Túl keveset nézik gyerekeink a tv-t? Túlságosan ritkán találkoznak reklámokkal? Túlságosan jól tudnak koncentrálni? Túl sok könyvet olvasnak?" Az ilyen problémákra a számítógép az igazi megoldás – véli ironikusan.

Viszont egészen más dolgokat valóban nélkülözniük kell a tanároknak az osztálytermekben: például a fénymásolót, a meleg vizet, a kísérletezési lehetőséget. A több időt. A több helyet. Még egyetlen tanár sem panaszkodott neki arról, hogy „túl kevés információval" rendelkezik. Minek akkor a tömeges internet-csatlakozás?

Az mondja, fontoljuk csak meg: Az iskolai számítógépek sok pénzbe kerülnek. A hardver, amely két-három év múlva elavul. A szoftverek, amelyeket installálni és aktualizálni kell. A hálózat elérhetősége, a tanfolyamok, és mindenekelőtt a rendszerek karbantartása. A komputer egyetlen lefagyása legalább tíz percet elrabol a tanórából. S nem utolsósorban: a komputer-terem helyet követel, ami aztán hiányzik más tevékenységek számára. *Stoll* szerint tipikus jelenség, hogy a számítógépek miatt kiszorulnak a zenetermek, a művészeti termek vagy a könyvtárak.

Stoll élesen szembeállítja a dolgokat, s ezt látható élvezettel teszi. Nincsenek-e tanulságos komputerjátékok a gyerekek számára, kérdezi egy hallgató. *Stoll* csak erre a kérdésre várt. Ide-oda ugrál a széksorok előtt, és a tévézés káros voltáról beszél, amit már kielégítően vizsgáltak és bizonyítottak: „Mindenki tudja, hogy a tévézés rossz a gyerekeknek", mondja. De ahelyett, hogy kevesebbet engednék nézni a gyerekeket, megpróbálják a műsorokat javítani. Ugyanez a hiba történik meg a számítógépekkel.

Stoll alapvetően elutasítja, hogy a gyerekek megtanulhatnak a komputerrel olyasmit, amit komputer nélkül nem tudnának jól megérteni. Közben folytonosan a „fizikai" szót ismételgeti: Számára a realitásról van szó, az érzéki tapasztalásról. Megérinteni, megfogni, megszagolni, megízlelni valamit. És természetesen ezzel kapcsolatban is eszébe jut egy anekdota, mégpedig egy nyolcéves kislányról, aki komputer-szimuláció segítségével akarta tanulmányozni a mágnesesség jelenségét. Amint kiderült, szegény gyereknek még sosem volt a kezében igazi mágnes – hiszen az letörölhetné a komputer merevlemezét.

Stoll túlzottnak tartja a szülők félelmét, hogy a gyerekek nem jutnak majd megfelelő foglalkozáshoz, ha nem ismerik jól a számítógépet.

Szerinte egyfelől túlbecsülik a számítógépes ismeretek jelentőségét; a legtöbb foglalkozás változatlanul jól megvan számítógépek nélkül. A San Francisco környéki bádogosok háromszor annyit keresnek, mint a webprogramozók. Vagy a fogorvosok. Erre a szóra felugrik székéről, hátraveti a fejét, és nagyra tátja a száját: „Engem nem érdekel, hogy a fogorvosomnak csinos honlapja van-e", hörgi, „azt akarom, hogy csinálja meg a fogaimat"; majd hozzáteszi: „És azt akarom, hogy bizalmat keltsen bennem." Aztán határozottan a hallgatókra szögezi a tekintetét: „E két képesség egyikét sem tudod letölteni a világhálóról!" Ellenkezőleg: „Minél több időt töltesz a kibernetikai térben, annál inkább elsorvad az a képességed, hogy más emberekkel beszélj."

Másik érve: a komputer-használat egyszerű dolog. Bár mindenkinek, aki elvégezte az általános iskolát, tudnia kellene bánni a szövegszerkesztővel, és valamit megkeresnie az interneten, vagy adatbankokkal dolgoznia, de ezek megtanulására *Stoll* tökéletesen elégnek tart egy hónapot. „Ha különösen lassú felfogású tanulóról van szó, talán két hónapra is szüksége van", véli. A számítógépes ismeretek oktatását ezért legkorábban 14–15 éves korban javasolja. Ezt megelőzően olyan dolgokat kellene gyakorolniuk a gyerekeknek, amiket később már nem lehet pótolni, például zenét vagy idegen nyelveket kellene tanulniuk. *Clifford Stoll* egyébként maga jár elöl jó példával: Éppen kínaira tanítja a gyerekeit.

Andrea Teupke

Forrás: Publik-Forum, 2001/7

Olvasók fóruma

Lapunk ez év áprilisi számának 22. oldalán A turini lepel ürügyén címmel jelent meg ***Gromon András*** *vitairata. Ezzel kapcsolatos* ***Szabó Mária*** *esztergomi olvasónk és a szerző levélváltása.*

Kedves András!

„A turini lepel ürügyén” most valami újat mondtál, amit eddig nem fejtettél ki. Valóban iszonyatos ellentmondások ezek, de hiába is gondolkodunk rajtuk. Talán mégiscsak a buddhistáknak van igazuk, hogy logikai úton nem lehet megközelíteni Istent; már az sem igaz, hogy „van Isten”, de az sem, hogy „nincs Isten”, annyira felettünk való, távoli a végső valóság; legokosabb, ha megelégszünk Mt 7,12-vel („Ahogyan akarjátok, hogy veletek cselekedjenek az emberek, ti is úgy cselekedjetek velük”). Szerintem még a buddhisták megvilágosodása is csak képzelődés.

Egyébként most került a kezembe *Hans Küng* Van-e örök élet? c. könyvének magyar fordítása. Nem mintha Neked újságot írnék, mert biztosan ismered eredetiben, de itt új szempontot fedeztem fel a Te vitairatodhoz.

Nem arról van szó, hogy Jézus a természet törvényeit áthágva támadt fel, mondja Küng, hanem az örök életre, a transzcendenciában támadott fel, és az apostolok erről szereztek hitbeli tapasztalatot. *Pontosan olyan jellegű tapasztalatról lenne itt szó, mint amilyenben Jézusnak volt része keresztelésekor!!!* Jézusnak életéhez és halálához adott erőt ez a tapasztalat, az apostoloknak a hit terjesztéséhez.

Más. Szerinted Isten „nem tud vagy nem akar biztos és hatékony eligazítást és kapaszkodókat adni az emberi élet emberi módon való megéléséhez”. *A szeretet parancsa, a legfőbb parancs, ami minden kultúrában megfogalmazódott, nem elég?* Keveseknek igen; a legtöbb emberben azonban ezt (részben) hatástalanítják az ellenkező érdekek és kívánságok. Persze ez így természetes, ha tiszteletben tartódik Isten transzcendenciája.

De úgy értem, Te úgy érted: Ha Isten egyszer beleavatkozott a természet rendjébe (Jézus feltámasztásával), akkor morális üzenetének hatékonysága érdekében is be kellett volna avatkoznia. Erre viszont azt mondom: ha nem avatkozott be Jézus feltámasztásával, akkor azt sem kell a szemére hányni, hogy nem akadályozza meg – akár az emberek lelkiismeretére hatva is – a sok emberi szörnyűséget. ***Mária***

Kedves Mária!

Leveled két felvetésére a következőket tudom válaszolni.

1) Küng teóriája („a transzcendenciában támadt fel...”) nem hat meg. Nemcsak azért, mert meg kellene magyaráznia, hogyan szereztek tapasztalatot az apostolok arról, ami a transzcendenciában történt, s ha szereztek is, az lélektanilag elég magyarázat-e az apostolokban beállott fordulatra és azt követő viselkedésükre, hanem azért sem, mert Küng teóriája (számtalan kortárs teológuséhoz hasonlóan) az általam fölvetett problémát illetően „mellébeszél”: *magyarázata szimpatikus ugyan, de nem azonos az egyház hivatalos felfogásával,* amelynek értelmében a „feltámadott Krisztust” jellemezték ugyan transzcendens vonások is („átment az ajtókon”), ugyanakkor valóságosan meg lehetett tapintani, és valóságosan evett tanítványaival. Ha nem ez lenne az egyház hivatalos álláspontja, nem kötözködnék.

Más kérdés, hogy ezt az álláspontot az egyház hivatalos képviselői sem (nagyon) hirdetik, és tőlük is Küng-féle teóriákat hallok – de hát ez tisztességtelen eljárás, és csupán a korszellemhez való igazodásból fakad: a hagyományos és hivatalos értelmezéssel ugyanis nem mernek már korunk embere elé lépni, ahogy a hatnapos teremtéstörténettel vagy a hagyományos és hivatalos megváltástannal sem; már nem azt mondják, hogy Jézusnak Istent kellett kiengesztelnie halálával, hanem azt, hogy az embert. Nevetséges, mondanám, ha ez nem lenne oly siralmas, eltekintve attól, hogy az utóbbi felfogás lényegileg ugyanazokat a teológiai problémákat veti fel, mint az előbbi.

2) Valóban úgy tűnik számomra, hogy Isten nem adott biztos és hatékony erkölcsi kapaszkodókat. Így festene-e különben az emberi történelem? A szeretet parancsa túl általános, nem is szólva arról, hogy mindenki mást ért szeretteten, amiben pedig megegyeznek, annak semmi köze a szeretethez. Persze valóban mondhatjuk, hogy ez így természetes, ha Isten tiszteletben akarja tartani a maga transzcendenciáját (és mi is tiszteletben akarjuk tartani). De hát nem is ez a gondom. Jól látod, hogy úgy értem: Ha Isten beavatkozott a természet rendjébe Jézus „föltámasztásával”, akkor morális üzenetének hatékonysága érdekében is be kellett volna, be kellene avatkoznia. Így aztán nem is az volt a célom, hogy szemére hányjam, miért nem akadályozza meg a sok emberi szörnyűséget, hanem hogy rámutassak az egyház hivatalos, és a keresztények elsöprő többségére is jellemző felfogásának ellentmondásosságára, azaz: *Istennek vagy minden lényeges ponton be kell avatkoznia, vagy egyiken sem.* Mindkét álláspont védhető valamelyest (de persze csak a – közvetlen – be-nem-avatkozás őrzi meg transzcendenciáját). Ám ha Isten hol beavatkozik, hol nem, akkor vagy ostoba, vagy gonosz, vagy mindkettő. Írásommal egyrészt ez ellen a kimondatlan, de Jézus feltámadásának hivatalos egyházi értelmezésében ténylegesen ott rejlő istenkép ellen akartam tiltakozni, másrészt ösztönzést szerettem volna nyújtani ahhoz, hogy beláthatóbb legyen Jézus „feltámadásának” általam is képviselt, természetes értelmezése. (Szentírás-magyarázati, teológia és lélektani érveimet kifejtettem Ki dobja az első követ? c. könyvem három tanulmányában: Hogyan keletkezhetett a húsvéti hit?, Pál feltámadáshitéről, Realista értelmezés – miért is?) ***András***

Kedves András!

Tehát az egyház hivatalos állásfoglalása ellen hadakozol. Ez nem újság. De Künggel sem értesz egyet, nyilván már korábbról, és ezért szó nélkül elmentél előző levelem három felkiáltójellel ellátott mondata mellett, miszerint az apostolokat is érhették ugyanolyan mély lelki hatások, amilyenekben Jézus részesült keresztelésekor. Ha Jézusnak ez erőt adott életre és halálra, miért ne adhatott volna erőt az apostoloknak az evangélium hirdetésére?

Persze ez is csak feltételezés, ahogy feltételezés az is, hogy Jézus nem is halt meg, bizonyítani egyiket sem lehet. Az egyház hivatalos álláspontja viszont egyáltalán nem illik bele világképünkbe.

Nem tudom, és nem is akarom eldönteni a vitát, csak a fenti mozzanatra hívtam fel figyelmedet: Ami Jézus esetében lehetséges volt, miért ne lett volna lehetséges az apostolok estében is?

A másik témához csak egyetlen kérdés még: Ha a szeretet parancsa túl általános, akkor a Tízparancs azért elég konkrét, nem? ***Mária***

Kedves Mária!

Ami Küng tézisét illeti: Egyetértek azzal, hogy ha Jézusnak egy „karizmatikus” élmény erőt adhatott életre-halálra, akkor az apostolokat is képessé tehette egy ilyen élmény – nemcsak az evangélium hirdetésére, hanem még arra is, hogy életüket adják Jézusért és az evangéliumért. Miben látok mégis lényegi különbséget? Abban, hogy az *„odaadom az életemet egy eszméért”* ritka, de „normális” jelenség (még csak Istenbe vetett hit sem kell hozzá feltétlenül), de az *„odaadom az életemet azért, hogy tanúsítsam: egy kivégzett ember visszatért az életbe, és három nappal a kivégzés után ismét vele ettem”* a történelemben egyedülálló és egyáltalán nem „normális” jelenség lenne. Ettől persze még lehetséges lehetne, de miért kellene egy ilyen fokig valószínűtlen „eseményt” a „hit” és az „üdvösség” központi kérdésévé tennünk? Avagy miért tenne Isten épp egy ilyen eseményt az „üdvtörténet” középpontjává? Milyen Isten lenne az ilyen? Vagyis más dologról van szó Jézus esetében, és másról az apostolokéban. Ezért sem szól hozzá Küng felfogása az én problémámhoz.

A másik: „Ha a szeretet parancsa túl általános, akkor a Tízparancsolat azért elég konkrét, nem?” Hát nem. Mert csak azt mondja meg, s azt is csak néhány területen, hogy mit ne csináljak. Amiket nagyjából magam is tudnék. Nem tudom, Te hogy vagy vele, de én elég ritkán szembesülök azzal a dilemmával, öljek-e embert, vagy se, kifosszam-e embertársaimat, vagy se. S ha mégis, sejtem a választ. De hát azt élet millió és millió erkölcsi dilemmájában hogyan viselkedjem? Tegyük föl azonban, hogy akár a szeretetparancs, akár a Tízparancsolat elég konkrét. Ettől még *nem biztos és hatékony eligazítás.* Eredeti vitairatomban kimondatlanul ott van: *nem is lehet az.* Mert ha az lenne, akkor már lényegileg csorbítaná az emberi szabadságot, aminek a feltételezése nélkül viszont nem lehet erkölcsről és felelősségről beszélni. De hát *nem is ez az én valódi kérdésem,* vagyis hogy miért nem adott Isten „biztos és hatékony erkölcsi kapaszkodókat” (mert hiszen úgy tűnik, nem is adhatott), hanem az, hogy ha ilyeneket nem adott (mert nem adhatott), akkor hogyan várhatja el, hogy „Fia” kivégzését és csodás feltámadását biztos és hatékony eligazításnak tekintsük. Kérdésem persze költői. ***András***

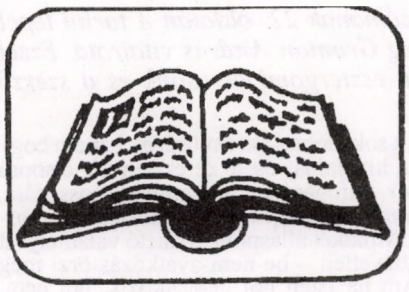

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Tarnai Imre nagyoroszi plébános, a novemberieket Michl József készítette.

Október 6. — Évközi 27. vasárnap — Mt 21,33–43 — A befejezésre váró példabeszéd

Abban a világban ismerjük ki magunkat, amelyikben élünk. Ezzel Jézus tisztában volt. Amikor tehát meg akarta nekünk mutatni azt a másik, szép és boldog világot, amely az Isten terveiben élt – ahogyan ő nevezte: az „Isten Országát” –, példabeszédeket használt. A példabeszéd olyan történet, amely a mi világunkban játszódik, ezért tudjuk megérteni, de vannak benne ölyan elemek, amelyekből megismerhetünk egyetmást a másik világból. Ha úgy tetszik: „a mi ajtónkon jön be, hogy a sajátján mehessen ki”. Ezért jár rossz nyomon az, aki egy-egy példabeszédnek *minden* mozzanatából következtetéseket akar levonni az Isten Országára vonatkozólag, és amelyikkel ezt nem teheti meg, azt „utólagos betoldásnak” minősíti.

Így van ez a „gonosz szőlőmunkásokról” szóló példabeszéd esetében is. Az adok-veszek világában játszódik, ahol *bérbe* adják a szőlőt, és ezért a szüret idején *jár* a bérbeadónak a kialkudott részesedés. Az Isten világában csak az önzetlen adást ismerik, a bért nem; a szeretet világában senkinek nem jár semmi, mégis megkapja mindenki a „százannyit”.

Az Isten nem bérbe adta nekünk ezt a világot, hanem ajándékba. „Szolgáit” és a végén a Fiát nem a járandóság behajtása céljából küldte, hanem segítőnek, kalauznak. Annál szégyenletesebb a tény, hogy a következő mozzanat bizony már összevág a valósággal: valóban úgy bántunk-bánunk velük, ahogyan a példabeszéd elmondja. És ez nem is fog megváltozni addig, amíg az ember végrehajtónak képzeli az Istent.

Hihetetlenül fontos, hogy ne csak bennünk éljen az Istenről a Jézus által megmutatott szerető Atya képe, aki nem képes büntetni, hanem minden erőnkkel igyekezzünk ezt a képet meg is mutatni. Lehet ugyan, hogy így magunk is a példabeszédbeli „szolgák” sorsára jutunk, vállalnunk mégis kell a kockázatot, ahogyan a Fiú vállalta, mert *csak* így van esély arra, hogy lassan-lassan fogyjanak az ellenséges érzületű, önző „bérlők”.

Ez a példabeszéd „nyitott”, befejezetlen. A Jézus által végén megfogalmazott kérdés értelme: „Ti hogyan fejeznétek be a történetet?” A kérdésre adott válasz tipikus, egyértelműen jellemző erre a világra: *ebben* a világban ilyen eseményeket csakis véres bosszú követhet. Ebben a világban ütések és visszaütések a kövek, amelyekkel építkeznek, és messzire elhajítanak minden olyan követ, amely ebbe a koncepcióba nem illik bele. Ezért dől sorban romba minden ebben a világban. Olyan jó, hogy Jézusnak a zsoltárból idézett viszontválaszából kiderül: nem kell ennek szükségképpen így lennie, a történetet másképpen is be lehet fejezni. Szegletkővé lesz az elhajított Kő, aki nem ütött vissza: fölépülhet rajta az Isten által megálmodott szép és boldog világ, amelyikben csak addig van ütés, amíg bennünket bántanak.

Október 13. — Évközi 28. vasárnap — Mt 22,1–14 — A meghívás

Véres bosszúról van szó a menyegzős lakomáról szóló példabeszédben is. A meghívás visszautasítása miatt megsértődött király bosszújáról. A példabeszéd második részében pedig a király kidobatja azt a vendéget, aki nem öltözött az alkalomnak megfelelően. *Ebben* a világban valóban ez a módi. Ne ezekben keressük a mondanivalót! Vannak a történetnek bőségesen olyan részei, amelyekben találunk. Lássunk ezekből néhányat!

Nem tudni, mi indította a királyt arra, hogy vendégeket hívjon. Ha nagyravágyó, magát mutogatni akaró, önző indítékai voltak, akkor a példabeszédnek ezzel a mozzanatával sem tudunk mit kezdeni. Ámde nem lényeges, hogy *őt* mi indította. Elég az, hogy a meghívásról szóló elbeszélés felhívja a figyelmünket: mi is meghívottak vagyunk. Hogy a királyt mi indította, azt nem tudjuk, de hogy a minket hívó Istent a szeretete indította, azt tudjuk.

A példabeszéd szövege azt sejtteti, hogy a meghívás két fázisban történt: Először csak közölték a meghívandókkal, hogy lesz menyegző, és arra ők hivatalosak. Ez még a példabeszédben elmondott események előtt történt, hiszen itt már „meghívottaknak” nevezik őket. Amiről itt szó van, az már a második fázis: kész a lakoma, lehet jönni. – Feltehető, hogy az első hívásnak még örültek, sőt büszkék voltak rá, kitüntetésnek vették. Más dolguk még nem volt, mint hogy tudomásul vegyék. Bezzeg a második hívás alkalmával már tennivalójuk akadt volna: mozdulniuk kellett volna, és ehhez nem fűlött a foguk.

Nem vagyunk-e így mi is az Isten hívásával? Amíg csak tudomásul kell vennünk, addig még büszkék is vagyunk a „kiválasztottságunkra”. De ha már nekünk is tennünk kellene valamit, akkor jön a kifogások sorozata. Akkor kiderül: nem igazán hisszük el Istennek, hogy valóban jót akar nekünk; pillanatnyi kis örömeink, amelyekről le kellene mondanunk, előbbre valóak: mi jobban tudjuk, hogy mi az, ami jó nekünk.

A király kidobatta a lakomáról azt, aki nem volt megfelelően felöltözve. Ennek a résznek a mondanivalója: az Isten Országában „asztalhoz ülésnek” feltétlen feltétele a szeretet. Sőt fedi egymást a két fogalom: Isten Országában lenni = szeretni. A nem szeretés viszont természeténél fogva a „sírás és fogcsikorgatás” állapota – anélkül, hogy bárki is kidobott volna!

Szeretetre kaptunk meghívást. Arra, hogy a Másik fontosabb legyen számunkra, mint önmagunk. Ez a gyakorlatban lemondással jár, de ha hajlandók vagyunk lépni, megtapasztaljuk, hogy érdemes volt ezt a meghívást elfogadni. Hogy nagyon is igaz az a mondat, amelyet az evangélium szerint az előkelő farizeus lakomáján az egyik vendég mondott, és amely Lukács szerint Jézusból ezt a példabeszédet kihozta: „Boldog, aki asztalhoz ülhet az Isten Országában!” (Lk 14,15)

Október 20. — Évközi 29. vasárnap — Mt 22,15–21 — Hol a helye a hazaszeretetnek?

A „haza” szeretetét minden nép fennköltt eszményként plántálja bele az ifjúság érzületébe. Ugyanolyan motívumokkal, mint a vallásos társadalom az Isten szeretetét. Így aztán e két érzés keveredik, sőt fedésbe kerül egymással. E koncepció szerint a vallásos embernek jó hazafinak kell lennie. Különösen érvényes volt ez a zsidók esetében, akiknél egységes társadalmi-vallási-nemzeti fejlődésük folytán még elvben sem vált szét e két irányzat.

Jézus nyilvános működése idején Zsidóország már majdnem száz esztendeje a rómaiak igáját nyögte. Apáról-fiúra szálltak a történetek nemzetük hajdani függetlenségéről és nagyságáról: természetes, hogy visszasírták a „régi időket”. Természetes, hogy csak kényszerűségből és fogcsikorgatva tettek eleget minden olyasminek, ami alávetettségüket dokumentálta, mint amilyen a császárnak történő adófizetés is volt. Amolyan hazaárulásfélének, és éppen ezért – az imént kifejtettek értelmében – Isten elleni bűnnek is érezték. Legalább is a vallásos, farizeus réteg.

Igaz, hogy amikor Jézusnak feltették az adófizetés megengedettségére vonatkozó kérdést, akkor nem elvi, erkölcsi eligazítást vártak. Hazudva hízelegtek, amikor úgy tüntették fel, hogy tanulni akarnak az „Isten útját igazsághoz híven tanító” rabbitól. Eszük ágában sem volt saját meggyőződésüket felülvizsgálni. Közismert, hogy egyszerű csapdáról volt szó. Mégis: Jézus válasza nemcsak egyszerűen ügyes

kikerülése a csapdának, hanem alapvető elvi eligazítást is ad a fenti kérdésben. Válaszának lényege: Nem szabad a két érzést összekeverni, egy kalap alá venni. Hozzáállása érthető. Hiszen nála a „Szeresd felebarátodat” a legfőbb parancs, márpedig a haza szeretetét preferálók ehhez pillanatok alatt hozzáteszik: „...és gyűlöld ellenségedet!” (Vö. Mt 5,43)

Óriási port kavartak egyesek a közelmúltban nálunk lejátszódott politikai események körül. Részben igazuk is volt, mert valóban volt ezeknek tétjük. Csak mintha azt felejtették volna el, hogy jó hatalom nincs. (Pontosabban egy van: az életodaadás hatalma – Jn 10,18.) És hogy nekünk olyan körülmények között kell az Utat járnunk, amilyen a rendelkezésünkre áll.

Jézus korában olyan Messiást vártak, aki majd meg fogja változtatni a sorsukat. Ugyan ne essünk már ezek hibájába! Vegyük tudomásul, hogy a mi Messiásunk a magatartásunkat akarja megváltoztatni, erre pedig az ő segítségével megvan a lehetőségünk, akár rómaiak, akár törökök, akár németek, akár oroszok, akár kommunisták ülnek a nyakunkon!

Október 27. — Évközi 30. vasárnap — Mt 22,34–40 — Dogmatika vagy morális?

A koncepciós perek forgatókönyve: az ítélet készen áll, csak a vádat kell megtalálni hozzá.

Elhatároztatott: Jézust el kell tenni láb alól. Hogy törvényesen tehessük, jogcím kell hozzá. Nosza keressünk! Tetteibe nem tudunk belekötni, kutakodjunk a felfogásában! Majd csak találunk nála valami eretnekséget! Ezért a farizeusok kérdése az adófizetésről, a szadduceusoké a feltámadásról, a törvénytudóé a legfőbb parancsról. Ha „jól” felelsz, felmentünk, ha más a véleményed, mint nekünk, akkor megvan a jogcím az elítéltetésedre.

Íme: az inkvizíciós törvényszékek ősе. Az inkvizíciós bírák szerint az igazság ismérve, hogy összhangban áll-e azzal, amire a hatalommal rendelkezők rátették a pecsétet. Ezért kell a véleményednek a miénkkel egyeznie, mert máskülönben nem vagy az igazság birtokában. A tetteid nem számítanak.

Saját szempontjából remek húzása volt az ördögnek, hogy meg tudta magyarázni a keresztényeknek: „Az a fontos, hogy mit hisztek!” Kiválóan egymásnak tudta így ugrasztani kezdettől fogva a Jézus-követőket: Vitatkozzatok azon, hogy „kinek van igaza”! Remekül fel tudta számolni ezzel azt a szeretet-egységet, amit Jézus megálmodott, és amiért utolsó vacsorai imájában imádkozott. Remekül hiteltelenné tudta tenni az egész jézusi ügyet.

A törvénytudó pontosan arra kérdez rá ebben a jelenetben, hogy mi a legfőbb. És Jézus nem azt válaszolja: „az, hogy pontosan tudjad és felmondjad a hittételeket”, hanem: „az, hogy szeress”! Ezt pedig megteheted, bármi legyen is a véleményed elméleti kérdésekről.

De jó is, hogy az utolsó ítéleten nem inkvizíciós szempontok szerint fog zajlani az ítélkezés! Ott bizony igazságot vagy vélt igazságot vallók egyaránt kerülhetnek baloldalra: hitvallásuk nem fogja megmenteni őket. De állhatnak majd a jobboldalon egymás mellett legkülönbözőbb nézeteket vallók is, ha életük folyamán Jézust szolgálták a rászorulókban.

November 3. — Évközi 31. vasárnap — Mt 23,1–12 — Szolgálat

„...Valamikor régen azt hittem, hogy az emberek sorsa a csillagokon múlik” – mondja Wass Albert Ember az országút szélén c. írásában a főszereplő –, „de aztán rájöttem, hogy ez is csak egy fajtája a felelősségtől való szabadulásnak. Az ember sorsa nem a csillagokban van, hanem a társadalmi rendben. Abban a szerkezetben, amit az emberiség a maga élete mögé váznak fölépített, s ami bennünket is, egyedenként, a levegőben tart, azon a helyen, ahova föltornáztuk magunkat, mi, vagy az apáink. Ha a szerkezet rossz, akkor időnként recsegni kezd és megrokkan. Néha ledől, és mi vele dőlünk. Ezt nevezzük sorsnak. Hogy dőlünk, vagy nem dőlünk. Hogy agyonütjük magunkat, vagy nem ütjük agyon magunkat dőlés közben...”

Tegnap, tegnapelőtt, Mindenszentek ünnepén és Halottak napján talán bennünk is újra végigszaladt a gondolat: Életem sorsa vajon másabb-e, jobb-e, mint azoké, akiknek a sírjára most virágot vittem? Vajon tanultam-e életük példájából, vagy csak visz engem is a futószalag? Vajon az én Sorsom mennyire függvénye a „nagy szerkezetnek”?

A héten ünnepeltük Szent Imrét, a magyar ifjúság védőszentjét. Imre alakja nagy lehetőség mindenkinek, hogy saját elgondolása szerint alakítsa róla a képet. Néhány apróság vele kapcsolatban. A mai evangéliumban említett farizeusokkal ellentétben nem másokra akart terheket rakni, hanem a maga életével járt elöl jó példával, tegyük hozzá, igazi királyhoz méltóan. Szüzessége ma biztosan túlzásnak tűnik sokak számára, elavult, ósdi dolog. De vajon mai ifjainknak a testi szüzességben való gyengesége nincs-e összefüggésben a lelkiekben való gyengeségekkel? Vajon hogyan tudják összeegyeztetni, hogy „a lelkemet ápolom, de a barátnőimet gyakran cserélem”? Hogy teljesen természetes az összeköltözés? Tényleg elavult már Szent Imre szemlélete?

Imre aszerint különböztette meg a Szent Márton-hegyi atyákat egy látogatás alkalmával, hogy melyik milyen érdemeket szerzett tiszta életével. Nem azt várta, hogy őt hogyan tisztelik meg, nem szólíttatta magát uralkodóként. Leendő királyként ő köszöntötte királyi módon azokat, akik előrébb jártak nála az életszentség útján. Még észrevenni sem könnyű ma a szenteket, hát még „királyként”, királyi módon köszönteni őket.

Amerika a magyar Szent Imréről kapta a nevét. Amerigo őt választotta gyermeke névadójának, védőszentjének. S hogy lehet ezt a nevet is bemocskolni...

De Imrének hívták azt a Nagy Imrét is, aki kellő időben tudott változtatni, és tudta vállalni a vértanúságot. Igaz, földi hatalomban, de a vértanúságba akkor is csak egyszer lehet belehalni...

Vajon a mi sorsunk merre halad? Vannak-e olyan tetteink, amelyek méltóak védőszentünkhöz, vagy csak megcsúfolására jók? Halottainkhoz miben hasonlítunk? A „nagy szerkezetben” készítünk-e jó helyet másoknak? Egyáltalán, vannak igazi utódaink, vagy csak élvezzük és föléljük, amit elődeink kínlódtak össze nekünk?

Az egyik ősi magyar templom mennyezetének fatábláján egy, a fészekben kicsinyeit etető griffmadár látható, nem akármilyen pózban. Csőrével mellét feltépve, vérével táplálja kicsinyeit. „...Aki önmagát felmagasztalja, azt megalázzák, de aki megalázza önmagát, azt felmagasztalják.”

November 10. — Évközi 32. vasárnap — Mt 25,1–13 — Öt okos és öt balga

„...az ősi hagyományban tudás és hallás összefüggött. Nem az volt bölcs, akinek »a feje teli volt tudással«, hanem az, aki ezenfelül még kapcsolatban állt a természetfeletti, isteni világgal is. A »Bölcs« írásképe nagy fület és kicsi szájat ábrázol: bölcs az, akinek »füle van a hallásra«, ahogy Jézus mondja” (Müller Péter: Jóskönyv).

Nem elég a lámpást vinni, kell, hogy az a többletünk is meglegyen, ami a lámpát hosszan világítóvá tudja tenni. A balga szüzek a lényeget felejtették el, s ezután bizony már nincs lehetőség a javításra.

Nem a lámpa a lényeg, nem a ruházat, hanem a fény, amelynél meglátható a „vőlegény”. A fény pedig mindig felemészt valamit; ma különösen is energiába kerül. Ha csak a lámpával akarom megmutatni odatartozásomat, az kevés lesz. A keret még senkit sem üdvözített. A kellő időben már nem lesz benne a szükséges fény. Ha a fényt akarom örökéletűvé tenni, akkor mindenemet fel kell áldoznom, mindent el kell égetnem, mindent oda kell ADNOM. Ennek fényénél van esélyem megvárni a „vőlegényt”, és vele bemennem a menyegzőre.

Az evangéliumok tanítása szerint a bölcsesség summázata: az a bölcs, aki tud adni. Csak ez a tulajdonság képes úgy növekedni bennem, hogy sem el nem vehető, sem oda nem adható. A bölcs szüzek ezért nem tudnak adni olajukból. Nem azért, mert nem akarnak, hanem mert azt nem lehet átadni.

Szent Márton, akinek ünnepe ezen a héten lesz, a köpenye felét adta oda egy szegény koldusnak, és ez a „bevezető tette” olyan hatással lett rá, hogy szentté növekedett. Csak az első lépés nehéz mindig? Még ha beszerezzük is a „lámpást”, ha vállaljuk is közösségünket, testvéreinket, ha tudunk is valakikért gondban lenni, a lámpás fénynyel megtöltésében, ami az igazán nagy feladat, sokszor gyengék vagyunk. Az első tett ad-e akkora tüzet, hogy kitartsunk?

„Akkor a szüzek mindnyájan felkeltek és rendbe hozták lámpásaikat.” A vőlegény megjelenésének hírére történt ez. Vannak életünknek olyan pillanatai, amikor semmi sem fontosabb, mint a lámpásunk rendbe hozása. Rendbe tenni mindazt, ami tönkrement azalatt, amíg mi aludtunk.

ADNI magamat Istennek minden feltétel nélkül, s amit kaptam Tőle, azt az embereknek – ez a lényeg.

November 17. — Évközi 33. vasárnap — Mt 25,14–30 — A talentumok

„Tedd ezt, és az örök életre szól cselekedeted. Tedd ezt, és munkatársam leszel! ”

A főpapok és az írástudók szívesen megdézsmálják Isten kincstárát, amit Ő népére bízott. Isten ugyanúgy kockára teszi igéjét, mint a bankár a tőkéjét, a befektetés ugyanis leleményes bátorságot követel meg, bizonyos fokú reménységet a vállalkozás sikerében.

Ezt követően a bankár is számon kér, ellenőriz. Sőt, ma már úgynevezett minőségbiztosítás nélkül nem is létezik semmi. Harc van a kereskedelemben, az iparban, de még az oktatásban is, kinek sikerül minél magasabb értéket jelentő minőségbiztosítással rendelkeznie. Egy főorvos ezzel kapcsolatban azt mondta egyszer nekem: „Nem tesszük ma sem másképp a dolgunkat, csak mindent le kell írnunk – ez a mi minőségbiztosításunk.”

Valamikor sok évvel ezelőtt a Bokorban kitalált időelszámolás és pénzelszámolás sem volt más, mint a mi minőségbiztosításunk bevezetése. A talentumaink fölötti őrködést és vigyázást a kockáztatás és a cselekvés váltotta fel. A statikus jóságból az aktív jóság felé indultunk el.

A talentumokról szóló példabeszéd Jézus minőségbiztosítási programja!

A münsteri székesegyház bombázásakor a hatalmas kereszt is találatot kapott. A test épen maradt, de karjait leszakította a gránát. A helyreállítás során a karok helyébe nem raktak másikat, hanem helyükbe azt írták: „Karjaim a ti karjaitok!”

Jézus csak miáltalunk akar cselekedni most már itt a földön. Nekünk kell a talentumainkat megsokszoroznunk ebben a világban, hogy elnyerhessük „Urunk örömét”.

Tituszról, a római császárról jegyezték föl, hogy ha egy nap nem végezte el a feladatát, azt szokta mondani: „Diem perdidi.” A mai napot elvesztettem. Napjaink így alakulhatnak olyanná, hogy van egy talentumos, és van öt talentumos napunk.

A talentum és a Lukácsnál említett mínák sem pénzt jelentettek elsősorban, hanem súlymértéket. A mína kb. fél kg, a talentum 34,5 kg súlyú aranyat vagy ezüstöt jelentett, ami természetesen nagy gazdagságnak számított akkor is.

„Ha a mérték tönkrement, semmi, senki meg nem ment” – mondja Mécs László az egyik versében. Ahogyan a minőségbiztosítás önmagában semmit nem ér, hanem csak az ér valamit, amit vizsgál, és az eredmény javulása az ellenőrzés kapcsán, úgy a talentumaink milyensége sem önmagában érték, hanem csak az, hogy mit tudunk velük megcselekedni, mennyire tudjuk megsokszorozni őket.

A példabeszéd érzékelteti azt is, hogy az adományok különfélék: mindenkinek a képességéhez igazodnak. A hűséget aszerint állapítják meg, hogy a kapott lehetőségeket ki hogyan használja fel. Aki többet kapott, attól többet is várnak. A jutalom is olyan lesz, amilyet a szolga be tud fogadni. Aki tíz mínát gyűjtött, az tíz várost kormányoz Lukácsnál. Máté inkább a jutalom túláradásáról beszél, amikor az „Úr örömét” emlegeti.

Ismerek egy lányt, aki gyönyörű képeket fest a szájával; egyik végtagját sem tudja erre használni.

Ennek hallatára vessünk egy pillantást önmagunkra! Ismerjük fel, ismerd fel talentumaidat! Van kezed, jót tehetsz vele. Van lábad, utánamehetsz az elveszetteknek. Van szíved, szerethetsz. Van hited, amellyel a gyengéket megerősítheted. Van Jézusod, és másnak adhatod.

Kockáztass hát…!

November 24. — Krisztus Király ünnepe — Mt 25,31–46 — Éheztem és ennem adtatok…

Aki boldogulni akar, alkalmazkodjék a valósághoz. Minden valóság csúcsa pedig ez: „Ha majd minden alá lesz neki vetve, maga a Fiú is aláveti magát annak, aki mindent alávetett neki, hogy Isten legyen minden mindenben”.

Vagyis: Isten mindent magának teremtett. Minden felett átadta az uralmat emberré lett Fiának. A Fiú önmagában gyűjt össze mindent, és a végén mindent átad Atyjának.

A világ egy kis darabkája ma az enyém. Elsősorban én magam, a családom, a házam, a vagyonom, a pozícióm stb. Mindebből csak az maradhat meg, amit át lehet adni Istennek, amit Isten magáénak vallhat. Minden más tűzre kerül, elveszik számomra. Tehát mindennel úgy kell gazdálkodnom, hogy Isten átvehesse, mert csak annak van értelme, csak az lehet igazán az enyém örökre.

Nézd végig ennek fényében életedet! Mi az, amit ma nyugodtan vinnél az Úr színe elé, tudva azt, hogy nem fog elpusztulni?

A valósághoz kell alkalmazkodnunk.

Krisztus a királyi székben ülve szétválaszt. A legnagyobb bölcsesség, ha tudunk szétválasztani. Királyi, isteni erény. Tudom, mi a jó, és tudom, mi a rossz, tudom, mi az élő, és mi a halott. Meg tudok különböztetni, szét tudok választani. Naponta kell ezt megtennem nekem is.

Ahhoz, hogy ezt a lehető legjobban csináljuk, a Királyra kell figyelnünk. Ő nem az elveszésünket, hanem a megmaradásunkat, üdvösségünket akarja.

„Mit kell a királynak tennie? Amikor a Sárga Föld Ura egy pásztorfiút megkérdezett, az így szólt: Az állam kormányzása olyan, mint a lovak őrzése. Egyszerű dolog: távol tartani azt, ami a lovaknak árt. Semmi több” (Hamvas Béla).

A világi kormányzáshoz ez lehet, hogy elég, de a mennyei országláshoz meg kell fordítani a dolgot. Mit kell tehát nekünk tennünk, hogy a királyság részesei lehessünk? Távol tartani mindent, ami árt. Pozitívan megfogalmazva ennek eredményét, a mai evangélium szerint így szól: „Amit egynek tettetek a kicsinyek közül, azt nekem tettétek”.

Jézus áll minden ember mögött. Ha jót teszünk a másikkal, Jézusnak tettük, és ez adja meg cselekedetünk valódi értékét. Nem tudunk nem Jézusnak tenni jót! És nem tudunk nem Jézusnak tenni rosszat.

Istenünk, amikor az igazság ítél, még föllebbezhetünk a szeretethez, de amikor a szeretet ítél, nincs tovább. Te, aki a Szeretet kezébe tetted le az ítéletet, ne engedd, hogy eljátsszuk Fiad szeretetét. Ámen.

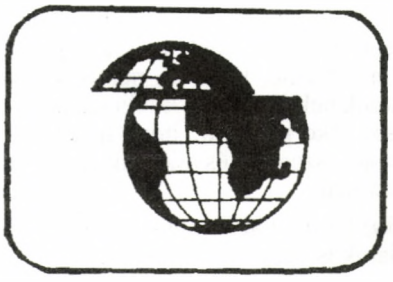

Süni és emberke

filozófiai beszélgetése a „fenntarthatóságról"

emberke: Süni, beszélgessünk egy kicsit a fenntarthatóságról.

süni: A fenntarthatóságról? Miért nem a szeretetről?

emberke: Fogunk a szeretetről is. Nem is csak egy kicsit. Ez ilyen: egy kicsi fenntarthatóságban benne van a sok szeretet. A fenntarthatóság olyan nyakatekert szó – kell majd keresnünk jobbat is –, de tudod, a fenntart-hat-ósággal jobban el tudom mesélni a „miérteket". Hogy miért épp fenntarthatóság, miért biztos, hogy ezt kell tennünk, és miért is beszélgessünk.

süni: Miért?

emberke: Azért beszélgessünk, hogy értsük az életünket, és különösen a jövőt, ami a részvételünkkel fog történni. És azért fenntarthatóság... Figyelj!

süni: Figyelek. De azért kérdezhetek is, ha akarok?

emberke: Figyelhetsz, kérdezhetsz, az egészet együtt csináljuk. Azért fenntarthatóság, mert élünk, és élni akarunk. Szóval: ha a lét jobb, mint a nem-lét, ha a valami jobb, mint a semmi...

süni: Ezt Heidegger már mondta: „Miért van inkább valami, és miért nincs inkább semmi?"

emberke: Igen, ez a lételméleti alapozás, de van ennek etikai következménye is, mert ugyebár ha már van valami, és mégsem inkább semmi, akkor azt nem szeretnénk rosszabbnak tekinteni a semminél is, amiben ugyebár semmi sincs, és ha így a valami meg a létezés mellé idejekorán letettük a voksunkat, akkor akár úgy is folytathatjuk, hogy az élő jobb, mint a holt...

süni: A színes jobb, mint a színtelen, a strukturált inkább, mint a szerkezettelen, az 1-es több, mint a nulla. Így gondoltad?

emberke: Valahogy így. De szeretnék tovább is lépni. Mert ha a lét jobb, mint a nem-lét, és ami van, jobb, mint ami nincs, akkor mivel az időben élünk...

süni: „Panta rhei!"

emberke: Igen, és az időben minden változik; ezért tehát ami van és lesz, jobb, mint ami van és nem lesz, kimúlik, megszűnik. Ami van is és lesz is, az az igazán jó.

süni: Azt hiszem, feltaláltad az örökkévalóságot. „Én vagyok, aki van."

emberke: Ott még nem tartok, Süni. Csak azt mondom, hogy mindennek igyekeznie kéne, hogy később is legyen, tovább legyen, vagy legalább legyen helyette valami, ami az ő „tovább"-ja. Ezt az élőlényeknek, mint Te meg én, nem is nagyon kell magyaráznunk: az Élet működése az, hogy ami él, az élni akar, tovább élni, s ha ez már-már végül-egyszer nem lehetséges, akkor olyan következmények hátrahagyása, amelyben ott az élőlény, az anyaga, a DNS-e, az információi, a szerkezete, a génjei. Ez a „fenntarthatóság". És ugye most már látszik, hogy ez nem a teljes szó, csinosításra szorul a fogalom.

süni: Szerintem most elkezdesz az „önző gén"-elméletedről papolni, és végül talán még arra is rá fogsz beszélni, hogy mi sünök is legyünk önzők, pedig mi sem áll távolabb tőlünk.

emberke: Jaj, de túlképzett vagy! Nem fogok erről beszélni. Először is az „önző gén"-elmélet egy Dawkins nevű biológus találmánya, másodszor a gének, mivel olyan kicsik, nem is nagyon irányulhatnak másra, mint önmagukra, saját maguk megduplázására, kifejeződésére, továbbadására, ezek feltételeit „akarják" biztosítani az élőlényekben; és végül maga Dawkins is hangsúlyozza, hogy az „önző" gén kódolhat önzetlenséget is az egyed szintjén, legalábbis olyan önzetlenséget, amelynek formáival a biológiában találkozhattunk, például a hangyáknál.

De én most egyelőre nem az önzőségről vagy önzetlenségről szeretnék beszélni, hanem a fenntarthatóságról, legalábbis addig, amíg jobb szót nem találunk. Ami van és lesz, az a fenntartható. Persze, nem úgy, hogy dülöngél, már-már felborul, és kívülről kell beavatkozni, hogy el ne essék. Nem, a „hat"-óság önmagában hordozza azt a képességet, hogy pusztán az idő múlásától ne szűnjön meg, hanem megmaradjon, vagy újra és újra legyen. „Megmaradás"-nak is nevezhetnénk ezt a tulajdonságot, de akkor csak a csillagoknak és a sziklának kedveznénk, amelyek anyagukban elég tartósak, maradandóak, és meglehetősen mostohán bánnánk az élőlényekkel, pl. a sünökkel, amelyek nem örök életűek, mégis fennmaradnak formájukban, génjeikben, utódaikban. Maga a tüske okos találmány, mely a sünök nevét megörökíti.

süni: Köszi! És mi legyen az emberekkel?

emberke: Mindjárt, de előbb még más élőlényekről is beszéljünk. A csillagok, sziklák tartóssága folytonos kopás, fogyás, öregedés, amely lassú, de éppen annyira elkerülhetetlen is. Az élők halála szintén elkerülhetetlen, de kollektív sorsuk mégis a fejlődés, tökéletesedés, még fenntarthatóbbá válás utódaikban a mutáció-szelekció-evolúció hármassága révén. És nézd meg például a fűszálat, amely ősszel csontig szárad, magot hullatva mégis évmilliókig lengeti a szél, miközben a sziklák is elporladnak alatta... A szikla anyagában és formájában felbomlik, a fű pedig közben...

süni: ...adaptálódik a síkvidéki fényviszonyokhoz!

És ebből akarod kihozni a szeretetet, környezetvédelmet, igazmondást, béketeremtést, meg amit még szoktál, és amit hirdetnek a vallások, vagy Hans Küng világethosza? Mindez következik a sziklából, meg a fűszálból, meg a sünök evolúciójából?

emberke: Igen, csak még egy fontos fogalmat be kell vezetnünk: a gondolatok evolúcióját. Szoktak beszélni az ember evolúciójáról, értve rajta a Homo habilis meg a neander-völgyiek fejlődését. De a lényeg csak ezután jött. Amikor az ember fejében gondolatok, eszmék, magatartási stratégiák, vallások kezdték meg önálló „törzsfejlődésüket" a sünök, gólyák és legyek evolúciójához nagyon hasonlóan.

süni: Többé-kevésbé hasonlóan.

emberke: Jó, többé-kevésbé hasonlóan. De az biztos, hogy az élőlények

evolúciójánál is van egy adattároló, a DNS, van másolódás, van mutáció és szelekció; ennek megfelelői az embereknél az emlékezőképesség (a gondolatvilág DNS-e), az utánzás-másolás kisebb-nagyobb pontatlanságokkal, változtatásokkal, és van még a szelekció, ami ugyanaz.

süni: Aki téved, kipusztul...

emberke: Kipusztul, vagy csak egyre gyengébben másolódnak a hibás ötletek, még az is lehet, hogy ezernyi gondolatunk közül magunk rostáljuk ki a „hibás" stratégiákat célzott szelekcióval. Időnként fel is találhatunk valami igazán újat. Ezért nem teljes a hasonlóság a bioszféra evolúciójával. Jó hír, hogy még a kipusztulás szélén sem vagyunk biztosan a kihalásra determinálva.

Szóval azt akarnám mondani, hogy a gondolatok, stratégiák között is vannak jobban adaptáltak, megmaradást hordozóbbak, ugyanúgy, mint a géneknél, és ezek idővel ki fognak tisztulni, mígnem egyszer eljutunk a legmegmaradóbb életelvhez – ha van ilyen –, s ez mindenki legtermészetesebb tulajdonságaként fog tovább öröklődni.

süni: Ilyet már mondott nekem egy Kant nevű úriember is: hogy azt tedd életelvedül, amit mindenki követhet, oszt' még sem lesz belőle nagy baj.

emberke: Azzal a módosítással, hogy Kant nagyon rendes ember, ha azt cselekszi, amit mindenki követ-hetne, de akkor még nem tett egy sünhorkantásnyit sem annak érdekében, hogy valóban kövessék is. A fenntarthatóság, fennmaradóság gondolatainak olyannak kell lenniük, hogy egyrészt megóvják az őket gondolókat, másrészt biztosítsák saját továbbadódásukat is.

süni: Akkor hát ezért kell a fenntarthat-óság kifejezés helyett is valami mást keresnünk? Olyat, amelyik kifejezi, hogy ez az eszme fenntart és fennmarad. Bár megjegyzem, mostanában a „fenntarthatóság" nagyon divatos. Ha divatos a szó, akkor lehet, hogy maga is fennmarad, csak fel kellene tölteni megtartó gondolatokkal és cselekedetekkel, mint amilyen például a Szeretet (!), hogy ne kelljen egyhamar egy másik bolygóra költöznünk magunk miatt.

emberke: Szeretettel is, meg mással is. Idegen bolygókra való költözésről pedig egyelőre szó sincsen. A szeretet, ha szigorúan vesszük, az ember-ember viszony lényegéről szól, kétségtelenül fenntartható módon. De ha csak az emberekkel foglalkozunk, akkor mi lesz a sünökkel? Elgázolhatják őket az autók, miközben a csoporttalálkozóról a karitászmegbeszélésre sietünk, hogy emberszeretetet emberszeretetre halmozzunk.

süni: Hát az nem lenne jó! De már értem: emberszeretet + sünszeretet = természetvédelem. Ez az új világrend képlete.

emberke: Sünikém, közeledünk, de csak közeledünk. Sokféle cselekvés fér bele abba a fogalomba, hogy „fenntartható", sokféle dolog pedig nem fér bele. Hidd el, nem elvenni akarok belőle, hanem kiteljesíteni. Az első lecke pedig az, hogy miért van benne a szeretet, és miért nincs benne a háború.

süni: Pedig ti azt mondjátok, hogy az állatok is háborúznak.

emberke: Badarság, Te is tudod. A szeretet fenntartható, nem káros; a szeretet szeretetet gerjeszt, tehát önfenntartó is. A háború is csak egy gondolat, amíg el nem kezdik, de ha elkezdik, még öngerjesztő is. Tudod, ezért vannak tele ez emberi történelemkönyvek háborúkkal, és újabb háborúkat okozó békeszerződésekkel. A háború is öngerjesztő, viszont ugyanakkor pusztítja is a hordozóit – nem úgy, mint a szeretet. A háború nem fenntartható, ha teljesen kipusztítja azokat, akiknek az agyában létezik. Eddig még csak részvilágháborúk voltak, és a szünetekben újratermelődtek az emberek, és bennük a háborús gyűlölet is; de ez nem lesz mindig így: lesz olyan kor, amikor nem lesz – nem lehet – háború, de lesz még szeretet; esetleg nem lesz háború, de lesz még Föld. Érzed, ugye, a sóhajtásnyi különbséget? Csak rajtunk múlik a dolog.

süni: Nos, jó, de engem a részletek érdekelnek. Ültessünk-e fát, vagy inkább pusztítsunk, mondjunk-e igazat vagy néha már ne; jó-e a cipő, a kanál, a nyereg, a kardántengely, a permetezőszer? Lehet-e élni erkölcsileg jól, éhezés és fagyhalál nélkül? Lesz-e mindig korcsolya, géppuska, sörnyitó?

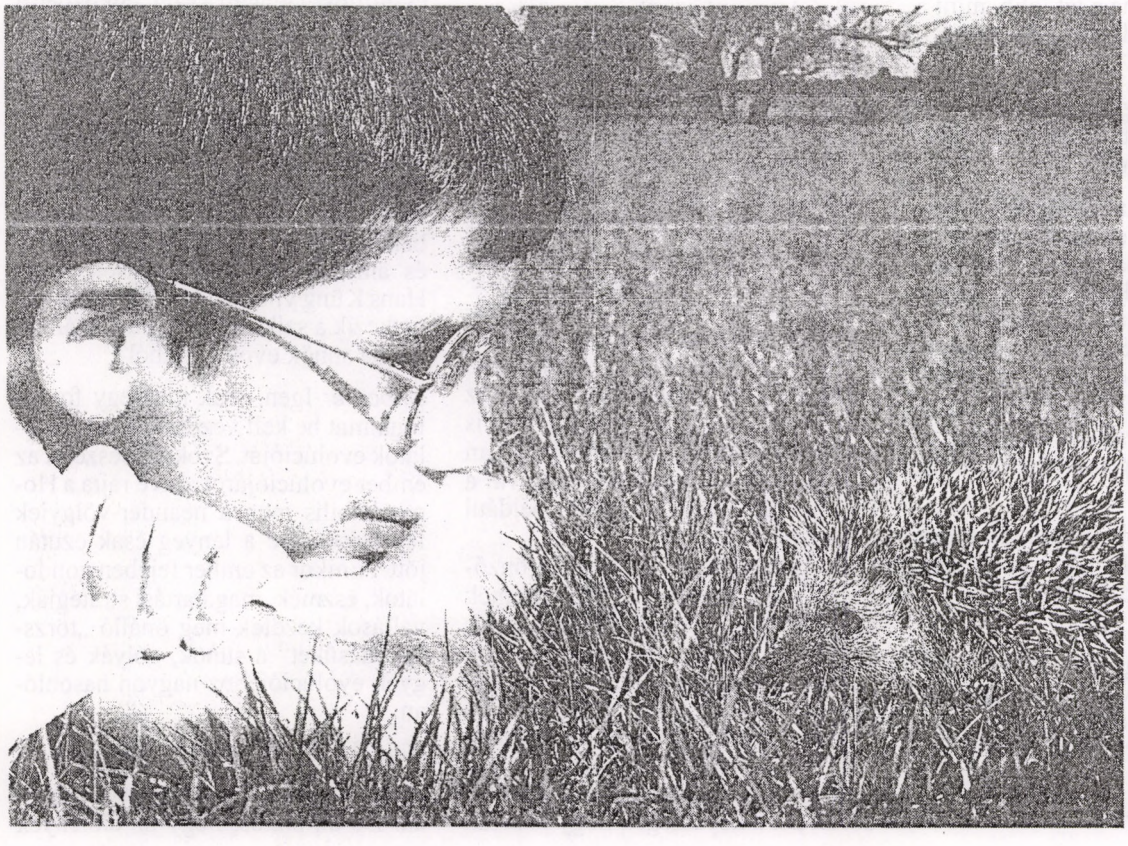

emberke: Komoly erkölcsi kérdések. De tényleg! ...a tárgyak erkölcstana. Persze ez is inkább minket, embereket érint, akik tárgyaink között, tárgyaink bűvöletében élünk. Ti, sünök jól, azaz fenntarthatóan éltek. Van benne éhezés és fagyhalál, van benne tüske, rovarevés, fennmaradás, évmilliók a múltban. A sorsotok most

egy geológiai pillanatban emberfüggővé és autófüggővé vált. Az autóval szemben nem jó stratégia összegömbölyödni az úton. De ugyanígy az ember is önmagától függővé vált, tárgyaiba helyezte bizalmát, tárgyaival együtt él (kényelemben), vagy bukik – valamelyik tárgy következtében. A sünök és az emberek csak egymással és egymást segítve élhetnek. Az lenne a feladatotok, hogy idejében megtanítsátok nekünk a fenntarthatóságot.

süni: Részünkről igyekezni fogunk. De azért ti, emberek is tehetnétek már valamit az örökös fenntarthatóság érdekében, az emberek, a sünök és a Föld érdekében. Terád hallgatnak például?

emberke: Igazat szólva...

süni (súgva): Ha azt szeretnéd, hogy fontos dolgokban hallgassanak rád, akkor szólj igazat.

emberke: ...igazat szólva, az emberek sok mindenben szívesen utánozzák egymást (pl. divatok, hisztériák), de ezek nem jellegzetesen ésszerű dolgok, a távoli jövővel pedig csak ritkán foglalkoznak. Lehet, hogy meglepő, de az emberek alapvetően nem racionálisak és nem előrelátók. Ámde a helyzet nem reménytelen! Az emberek a jó példát is utánozzák, egy adott cselekedetről pedig minden pillanatban eldönthető, hogy közelebb visz-e a fenntarthatósághoz, minden tárgyról eldönthető, hogy szükséges-e, vagy távolít az élhető élettől. Van például egy kis műanyag vödrünk, amit a mosogatóban tartunk a csap alatt. Nem vagyok nagy híve a műanyagoknak, de amit az a vödörke elpusztíthatatlanul kiszolgált, azt nem lehetett volna egy favékával vagy egy vasfazékkal helyettesíteni. És az értelme az, hogy a kicsurgó vizet, kisebb öblítések maradékát felfogja, mosogatandó kanalak benne áznak, mindig van egy kis víz valamit leöblíteni a mosogatás előtt. Sok vizet takarít meg, hosszú életű, igen kevés kőolajból készült, nem az öncélú kényelmet szolgálja. A mérleg pozitív. Több millió ilyen edényke lehetne Magyarországon, több milliárd lehetne belőle a Földön, és a fenntarthatósághoz csak közelítene. Ha nem közelítene, egy is sok lenne belőle. Az utolsó kérdés persze, hogy kell-e mosogatni egyáltalán.

süni: Megjegyzem, a sünök is mosatlanul esznek mindent mindenből.

emberke: Az ember is tudott így élni: több tízezer évet mosogató nélkül – része volt az éhezés és a döghalál –, és csak egy-két évszázadot mosogatóval (miközben növekedett a fenntarthatatlanságunk). Persze nem a mosogatástól nőtt a fenntarthatatlanságunk, hanem számos más találmánytól és fegyvertől. Az viszont igaz, hogy a túlnépesedéshez már van annyi köze a mosogatásnak is, hogy ezáltal kevesebb gyerek hal meg hasmenéstől és járványtól. Ne kívánjunk ilyet a gyerekeknek!

Viszont meg kell tanulnunk osztani – hatmilliárddal, ahányan vagyunk – a Föld évente megújuló javait, és közben még a nevező csökkentésén is fáradozni (háború, járvány és döghalál nélkül). És meg kell tanulnunk osztani sokmilliárddal, ahány olyan élőlény van a Földön, mely a mi táplálkozási zónánkat keresztezi, mert az élő közösségek fennmaradása nélkül az ember sem tudna megmaradni.

Olyan erkölcsi irányelvekre van szükség, amelyek a fenntarthatóságot célozzák meg: inkább szelídség, mint az automatizált és gépesített erőszak; inkább szerénység, mint a kényelmet, pazarlást hajszoló fogyasztói társadalom; inkább igaz érvek a jövőről, mint ködös viták a túlvilágról; inkább népességtervezés, mint a járványok és minden lehetséges élőhely elfoglalása.

süni: Inkább összefogás, mint verseny, inkább együttérzés, mint gúny, inkább segítés, mint szolgáltatás, inkább élők, mint a halott tárgyak...

emberke: Inkább tanulás, mint tudatlan, utánzó hordákba verődés; tanulás, és a fenntarthatóságra vonatkozó megbízható információk továbbadása.

süni: És nem lesz baj abból, hogy mindenkivel aranyosak és kedvesek vagyunk, aztán valakik elszemtelenednek, és bitang módon kirabolják a jámbor többséget?

emberke: Tanítással, neveléssel talán ezen is segíthetünk, de a jók és az élősködők konfliktusának is megvan a kidolgozott evolúciós elmélete. Ez Maynard-Smith számítógépes modelljeire alapozódik: Ha egy képzelt világban csupa angyali lény él, fennáll annak a veszélye, hogy élősködő, agresszív magatartású „mutánsok" elárasztják, kihasználják őket. Persze csak 10-15 %-ig szaporodhatnak, mert utána már maguknak is annyit ártanak, hogy az egész nem éri meg. Ki lehetne találni tökéletesebb megoldást is, de a valóságban ez valósul meg, mert ez az evolúciósan stabil végállapot. A modellben azonban hamarosan megjelennek újabb típusok, akik a „szemet szemért" elvet követik. Azok az egyedek, akik a jóra jóval válaszolnak, a rosszra rosszal, de ezt nem kezdeményezik. A közbülső csoport gyorsan elszaporodik és a legnagyobb erővé válik, amit a történelemben is láthatunk. A modellvilág tovább differenciálódik olyanok megjelenésével, akik látszólag jóként viselkednek, de a többiek előzetes magatartásából megpróbálják kitalálni, hogy nem élősködők-e stb. Lassan eljutunk a mai társadalomhoz, amelynek hierarchiájában megtaláljuk a terroristákat (és a rohamrendőröket is), a rendőröket, a bírókat (akik nem ölnek, de ítéleteket írnak alá), a tanárokat (akik csak fenyegetőznek a büntetéssel), a szociális munkásokat, a misszionáriusokat stb. A mi világunk tehát nem oszlik jókra és rosszakra, hanem a jóságnak egy bizonyos szögű lejtője stabilizálódik, mint evolúciós végállapot. Itt is javasolhatnánk jobbat, nevelést, összefogást, de amit biztosan tehetünk, hogy egyre feljebb kívánkozunk a jóság szféráiban. Így csökken a lejtő alapján a nyomás, és lehetővé válik, hogy egy rendőr tanár legyen, vagy a terrorista sebész, a pedagógus misszionárius... mindenki egy kicsit feljebb.

süni: Ha megengeded, akkor én is adnék egy jó tanácsot a barátaidnak, az embereknek, a „bölcs" embereknek: Kerüljétek el azokat a tárgyakat, amikre emberszabású ösztöneitek nincsenek felkészülve! Különösen azokat a tárgyakat, amelyek nagyon egyirányúsítják a kapcsolatokat. Másképp néz ki innen meg onnan egy póráz, egy vadászpuska vagy éppen egy vadászbombázó, egy kamera, egy láncfűrész, egy rádióadó, egy permetezőgép vagy akár csak egy eke is. Gondoljátok meg, mindegy-e, hogy ki van a kipufogócső egyik meg másik végén! Elmondod nekik?

emberke: Elmondom, még le is írom. Remélem, válaszolnak rá, különben a nyomdagép is csak egy irányba fogja ontani a papírokat – fából – feleslegesen. Szerinted hallgatnak ránk?

süni: Hallgatnak, nem hallgatnak, ha igaz az elméleted, ami lehet, majd lesz is; ami megmaradásra képes és érdemes, előbb-utóbb azzal lesz teli a világ. Arról fognak tudni, tanulni, beszélgetni. Nem lesz mindig vadászgép, nem lesz mindig schengeni vasfüggöny, nem lesznek mindig bevásárló templomok és olajfúrótornyok. Nem lesz már „csakhazaszeretet", de lesz béke, lesz levegő, lesz Szeretet, Természet, és lesznek sünök.

emberke: Meg emberkék.

Dőry István

TARTALOM

Tanulmány
Hamvas Béla: Csuang-ce – A tao virágai 2–6
Sárdy Péter: „Legyen meg a te akaratod!" 7–9
Csapody Tamás: Hiány-lexikon 10–12
Eugen Drewermann: A süketnéma meggyógyítása 13–14
Ismertetés
Lieselotte Wendl: Közösen és csendben Istenre várni 15
Köszöntés
Sági József: Aranymise 16
Gyerekeknek Moha-mese
A parádés cipő 17–18
Meditáció
Farkas István: A vargánya titka 19–20
Balogh B. Márton: Szentbeszéd és fokhagyma 21–22
Demeczky Jenő: Van élet a halál előtt? 22–23
Portré
Andrea Teupke: „Ki a számítógépekkel az osztálytermekből!" 24
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–28
Környezetvédelem
Wolfgang Kessler: A zöld globalizáció látomása 18
Dőry István: Süni és emberke 29–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Tövisfa

Nem emlékszem már (pedig hányszor
szúrt belém tövise), van-é
gyümölcse? Mintha valami bogyók,
vagy affélék lettek volna rajta úgy ősz felé,
vagy az se, csak tövis, tövis
a törzsön is?
Vágtuk, irtottuk: újrasarjadt,
s amit kivágtunk, csontkeményre
száradt, szikrázva ugrott
vissza róla a fejsze éle.
A tüze szinte olthatatlan,
virradatig-tartón parázslott;
nem láttam én még fában ennyi
önvédelmet és konokságot.
Találgattam már gyermekésszel
titkát ennek az irthatatlan
szívós fának, melyről a fejsze
még holtában is visszapattan.
Most értem csak: a történelmet
szolgálja inkább, nem a tájat –
kéznél volt mindig, mikor kellett
máglyának, avagy koronának.

Kányádi Sándor

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII/5. (75.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt., Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2002-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1100 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 1500 Ft
egyéb külföldre ..... 3000 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII. évf. 5. szám
2002. december
140,– Ft

Víziók az idő küszöbén

Pierre abbé kilencven éves

Történelemleckék a zsidóságról

Bokor-nagytábor Sopronban

Moha-mese

Építő közösség Erdélyben

Cedric Prakash ismét nálunk járt

Vasárnapi elmélkedések

Lutzenberger halálára

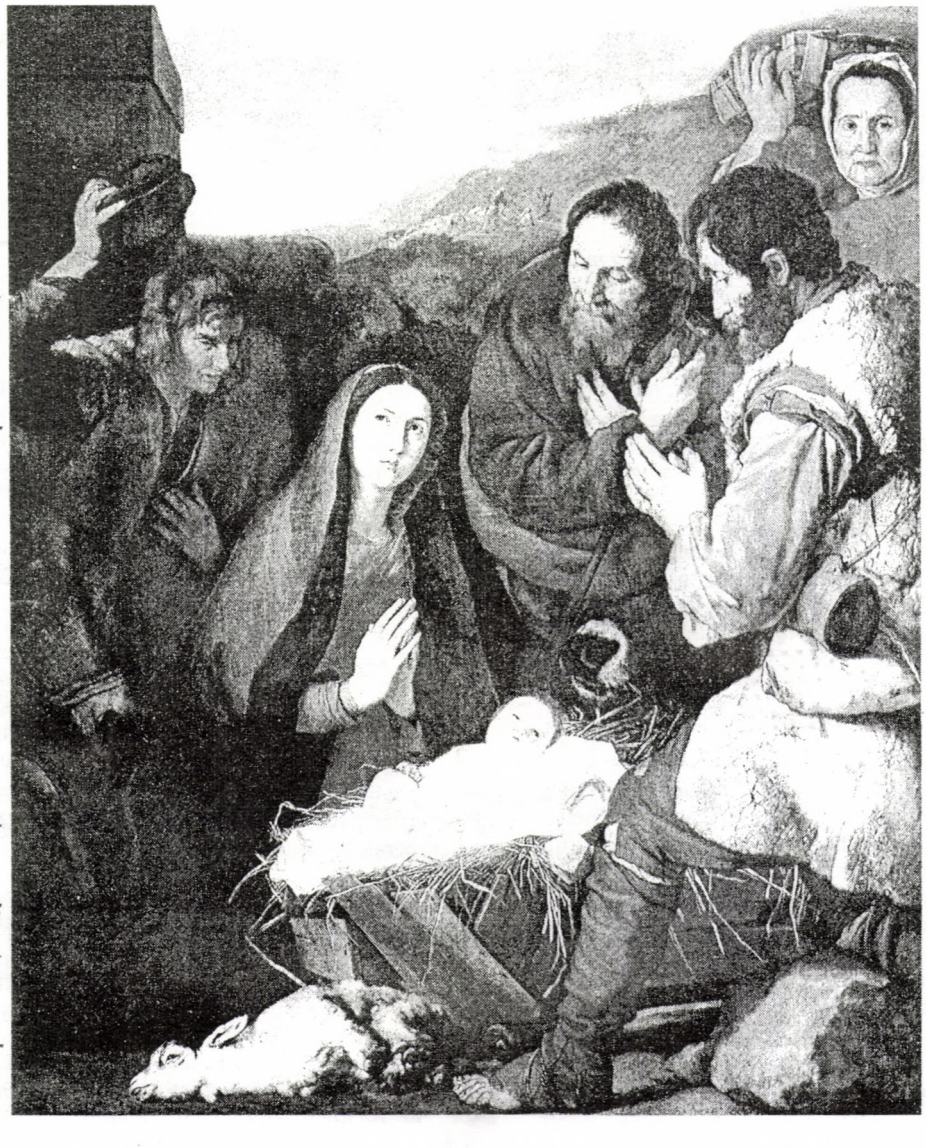

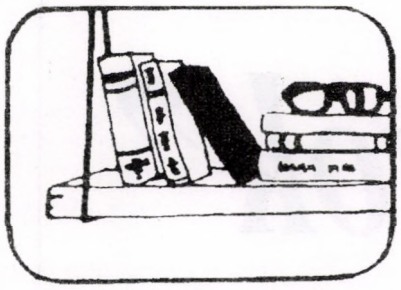

Anne Reichmann

„Eljön az óra..."

Víziók az idő küszöbén

Amikor e tanulmány megírására készülve szembesültem azzal, hogyan bánok én magam az idővel, úgy éreztem, mintha alaposan felráztak volna. Észrevettem, hogy gyakran szisztematikusan elégedetlenné teszem magam. Milyen megerőltetően és lázas nyüzsgéssel zajlanak többnyire a napjaim, milyen kevéssé emésztem meg valóban a dolgokat, és milyen kevéssé hagyom, hogy lecsengjenek! Normális lépésem tulajdonképpen a futólépés. Folyton nyomás alatt állok, és mindig három lépéssel előrébb járok.

Ez sokakkal így van, és életüket igen megerőltetőnek élik meg. Este már csak arra képesek, hogy erőtlenül téblábolja nak, és fásultan lezuhanjanak a TV elé. A túlzott aktivitással a petyhüdtség áll szemben.

Olykor egy darabig másképp megy. Ha megengedem magamnak, hogy lassúbb legyek, vagy kevesebbet csináljak. Akkor még este is képes vagyok belefogni valamibe, akkor kiegyensúlyozottabb, barátságosabb, nyitottabb vagyok.

Természetesen tudom, hogy *a nyüzsgő élet egészségtelen élet.* Mindenki tudja. De ez a tudás alig változtat a viselkedésünkön. Olyan norma van a zsigereinkben, amelyhez nyilvánvalóan nem lehet érvekkel hozzáférni: ti. hogy akkor leszek értékes ember, ha sokat dolgozom, és nincs időm. És hogy a lehető legkevesebb idő alatt a lehető legtöbbet kell megcsinálni. Olyan társadalmi norma ez, amely csak pár száz éves, és amely ez idő alatt elérte, hogy életünk egész világát gyarmatosítsa, még azt is, ahogyan a valóságot megéljük. *Ez a norma a kapitalizmussal jött közénk.*

Az idő ökonómiája

Régi korokban a szükségletek kielégítésére termeltek. Azután, mindenekelőtt az iparosítás szakaszában, lehetséges volt, hogy fölösleget gazdálkodjanak ki, amit nem használtak el, hanem ismét befektettek, hogy ismét csak még nagyobb értéktöbbletet hozzanak létre. Megszületett a folytonos növekedés; a tőke növelése kedvéért termeltek egy névtelen piac számára.

Hogy a piacon kicserélhessék a különböző termékeket, összehasonlító mércére volt szükség: a mennyiségileg mért időre, amelyre a termékek előállításához szükség volt. A vásárlás és az eladás időbeli elkülönülése pedig az idő számolására kényszeríti a kereskedőt; terveznie, kalkulálnia kell, határidőket kell tartania.

Ettől kezdve alapvetően megváltozik az emberek viszonya az időhöz.

Ha az áruk értékét az előállításukhoz szükséges idő méri, akkor van értelme időt spórolni. Ha az ember többet tud termelni kevesebb idő alatt, akkor növekszik a nyereség. És mivel az időspórolás lehetőségének útjában természetes akadályok állnak, kitaláltak olyan technikákat és technológiákat, amelyek egyre jobban kitolták ezeket a határokat. A termelés egyre gyorsabban folyt. A modern ipari társadalmak kiemelkedő ismertetőjegye a *gyorsítás* lett.

Ennek az új korszaknak a kulcsszerkezete az óra. Aki racionálisan ki akarja használni az időt, annak mérnie is kell azt. A munkamegosztó társadalomban egységes mérték nélkül még elképzelni sem lehetne a folyamatok időbeli összerendezését. A középkorban a kolostori élet alkatrészei voltak az órák: segítségükkel tudták megtartani az imaórákat; feltűnést csak akkor keltettek, amikor elhelyezték őket a városok tornyain, és ezzel *érvényre jutott a szabványosított idő,* amelynek mindennek alá kellett vetnie magát.

Ma a ketyegő idő az egyetlen fajta idő; csupa egyforma részecskére osztható; meg lehet spórolni, meg lehet nyerni és ellenőrizni lehet. Az idő szűkös, nem szabad elpocsékolni. Mindazonáltal olykor el is kell űzni, vagy agyon kell csapni. Mechanikus, élettelen idő ez, amely mindig egyformán zajlik le, és közömbös azzal szemben, mi történik benne. *Így jött létre a következő paradoxon: Abban a pillanatban, amikor az ember az idő mérésével kisajátította az időt, megkezdődött az idő uralma az emberen.*

De ez az új idő ember csinálta idő. *Társadalmi konstrukció,* megegyezés, amint ez teljesen világossá válik a nyári időszámítás bevezetéséből. Amit azonban emberek csináltak, azt meg is lehet változtatni.

Az idő ökológiája

Létezik azonban az időnek más nézőpontja is: az idő ökológiája. Az ökológia eddig szinte csak a térbeli környezettel foglalkozott, és ezért nem ismerték föl, hogy *a jelenlegi társadalom-ökológiai válság gyökerei az idődimenzió központi jelentőségében húzódnak meg.* Ez a nézőpont új lehetőséget nyit meg arra nézve, hogyan lehet összeilleszteni a társadalom idejét és a természet idejét anélkül, hogy a fejlődés történetében visszalépnénk. Minden olyan jövőlátomás, amely komolyan veszi a kapitalizmus által a földre szabadított veszélyt – a *Római Klubtól* kezdve az *Agenda 21-ig* – ebben a keretben mozog. Ez a keret igazolja, konkretizálja és differenciálja, amit sok nő már régóta tud.

Oikosz annyit jelent, mint ház. Az *ökológia* tulajdonképpen nem más, mint háztartástan, *az idő ökológiája* pedig az idővel való okos bánásmód művészetét jelenti, de az idő ekkor már egy másik, és teljesen meglepően eleven idő, mert az idő ökológiája belebocsátkozik az eleven folyamatok különféle ritmusaiba és ugrásaiba, előre nem látható mozzanataiba és saját időibe. Az ember ekkor nem uralkodik az időn, hanem bánik az idővel, és ehhez hozzátartoznak a regeneráció szünetei és a szabad időszakok is, amelyekben saját ösztönzésünk alapján viszünk bele valamit a világba.

Az idő tartós nyomása alatt ugyanis nem keletkezik semmi, ami minőségileg új lenne. Ahhoz, hogy a természet, a társadalom vagy az egyén kreatív lehessen, térben és időben egyaránt jól temperált miliőre van szükség a kísérletekhez – a lehetőségekkel való játékhoz, beleértve a túlságos kockázatok nélküli hibázás lehetőségét is. *A kreativitás időszakai nélkül nincs jövő.*

Az örökös gyorsítás alapproblémája abban áll, hogy ezeket a játéktereket szemlátomást korlátozzák, tehát hogy egy rendszernek nincs elegendő ideje arra, hogy a zavarok után ismét beálljon az egyensúlya, és kész legyen a változásokra: elveszíti kreativitását, folyton csak azzal foglalkozik, hogy legyőzze a zavarokat, és alkalmazkodjék az új állapothoz.

Ha mindennek megvan a maga ideje...

Ezáltal a rendszer elveszíti önszervező képességét, autonómiáját, szabadságát, és képtelen már a jövőre. Szisztematikusan túlterhelik. Ha nem képes helyreállítani rugalmasságát, megbetegszik, s a végén összeomlik.

A túlterhelés mint a gyorsítás következménye tartós tünete társadalmi valóságunknak. Ez az a társadalom, pontosabban az a gazdasági forma, amelyik a maga időökonómiájával, a maga időhi-

ányával olyan rövid saját- és rendszeridőkkel szembesíti az embereket és a természetet egyaránt, hogy ezek többé nem képesek erre megfelelően és önmaguktól reagálni.

Egyébként nem a gyorsaság a fő probléma. Gyorsaság a ritmusokon belül is létezik. Hiszen a ritmusok egy előrehaladó és egy habozó mozzanatból keletkeznek, amelyek feszültségbe kerülnek egymással. A *folytonos* gyorsítás a probléma, mivel az nem vesz tudomást a ritmusokról. A gyorsítás szakaszaiért különösen magas energiaráfordítással kell fizetni. És minél gyorsabban halad egy autó, annál nehezebb kormányozni.

Létezik a lassúság dicsérete. Ha minden lassabban menne, kényelmesebben, türelmesebben, akkor sok probléma nem lenne többé olyan nagy. A lassítás a jólét egészen új fajtájával ajándékozhatna meg minket: lenne időnk, és ez páratlan luxus lenne. Így van. De gyorsnak lenni is szórakoztató. Mindenesetre a lassúság dicséretére egyszerűen csak megfordítani a „Minél gyorsabb, annál jobb!" tételt, túlságosan egyszerű dolog lenne, és világunkban már nem is valósítható meg.

Az időökológia többet jelent, mint hogy rálépünk a fékre: *Olyan kulturális időmértékek keresését jelenti, amelyek összeférnek az ember belső és külső természetének ritmusaival és saját időivel. Egyfajta koordinációról van szó, annak komolyan vételéről, amit a Biblia régóta tud, vagyis hogy mindennek megvan a maga ideje. A növekedésnek és a meghalásnak, az ültetésnek és a kitépésnek, a nevetésnek és a sírásnak.*

Minden növénynek, minden testnek, minden tájnak, minden közösségnek megvan a maga ideje. Mindnyájuknak van egy belső órájuk, amely hatalmas időszakok során keletkezett. Ezeket a saját időket erőszakolta meg az ökonómia mindent uraló szabványideje. Ezért arra a készségre van szükség, hogy viszonylagosítsuk ezt az időt, megengedjük mindennek a saját dinamikáját, és megkíséreljük a társadalom és a természet dinamikájának igen nehéz összehangolását.

Minden élőlényt, minden ökoszisztémát, az emberi közösségeket, a természetet és a társadalmat is mint egészet olyan rendszernek tekinthetjük, amely ismét csak különböző, de egymással cserekapcsolatban álló rendszerekből áll. Az idők sokféleségének tiszteletben tartása minden rendszernek megadja a maga sajátosságát, és együttesen rugalmasabbá és a zavarokkal szemben ellenállóbbá teszi őket. Ha az egyik rendszer nem működik többé, a többiek gondoskodhatnak kiegyenlítéséről. Ha egyidejűleg mindenütt csak időnyomás uralkodik, akkor nem létezik többé játéktér arra, hogy valami újat derítsünk fel. Akkor már csak egy dolog létezik: Így tovább! *Éppen akkor kell tehát időt engednünk magunknak a belátásokhoz és döntésekhez, ha szorít az idő.* A jövő szempontjából döntő, van-e bátorságunk nyitva hagyni a sokféle idő lehetőségét, és nem mindent egy lapra tenni fel.

Számomra azért olyan elbűvölő ez a távlat, mivel nem csupán nagyszerű látomásokról, utópiákról van szó, hanem ezzel el is készítjük azt a helyet, ahol a jövő a jelenhez kapcsolható, hogy a látomások egy napon megvalósulhassanak.

A folyamatos gazdálkodás eszméje megadja a keretét annak, hogyan lehet ismét koordinálni a társadalmi és a természetes időstruktúrákat. A folyamatosság jövőképességet jelent: nemcsak ökológiai, hanem társadalmi és gazdasági (ökonómiai) dimenziója is van. A növekedés költségeit eddig a *gazdaság* parancsára a *társadalom* világára és a *természeti környezetre* hárították át. Most *e három terület koordinálására van szükség,* hogy az eljövendő generációknak ugyanolyan lehetőségeik legyenek, mint nekünk.

Női időterek

Ezek a belátások adják meg ma azt alapot, amelyre ráállhatunk, amikor a jövőbe tekintünk, s ezek a belátások megerősíthetik a nőket abban, hogy komolyabban vegyék és öntudatosabban képviseljék saját időtapasztalataikat. Mert a régi időtapasztalat nem halott. Ott zsibong az új alatt, és mindig akkor válik észrevehetővé, ha valami közbejön, ha valamilyen vidám vagy szomorú esemény miatt terveink nem működnek többé, ha valami betör az időnkbe.

Ez a régi időtapasztalat fennáll életünknek azon a területein is, amelyek *szorosan kapcsolódnak olyan természetes folyamatokhoz, amelyek nem akarják alávetni magukat az új időökonómiának,* és ezek mindenekelőtt a hagyományosan női területek: a havi ciklus tapasztalatai, a szüléskor, a gyermeknevelésben, a főzésben vagy a kertészkedésben szerzett tapasztalatok. Az okos gazdálkodás az idővel sürgősen szükséges erény, s ebben sok nő jártas, hiszen a nőknek kevésbé kellett meghajolniuk az időökonómia előtt, mivel nem ők voltak az uralkodók, és csak később nyomultak be a gyári munka világába. A társadalom minden területén szükségünk van erre a jártasságra.

Ez a jártasság, ez a tudás tapasztalatokból fakad, a dolgokba való belebocsátkozásból, a más idejű másik ember helyzetébe való beleérzésből, a saját belső órára figyelésből, a megállásból és az ünneplésből. A szombat megtartásából, az ünnepnap megszenteléséből. A rituálék áldásos idők, amelyek lehetővé teszik, hogy bánni tudjunk az átmenetekkel és a változásokkal; az időből kivett idők ezek, olyan játékterek, ahol újra el tudjuk helyezni magunkat az időben.

A nők arról is tudnak, hogy szükség van a már meglévő dolgok ápolására és türelmes megtartására, az elvesztegetett erő regenerálására pihenéssel és gyöngédséggel. A nők képesek valamit hordani a testükben, képesek hosszú időn át valamit megtartani és közben növekedéshez segíteni. Megtanulták *a helyben maradás művészetét,* amely ma az ellenállás egyik formája. Egy helyen maradni és arra a helyre valóban gondot viselni, azt saját kezűleg alakítani, kitartani valami mellett, és nem hagyni, hogy elűzzenek minket a mindig mindent jobban tudók, akik páholyból figyelnek – ezek ódivatúnak tűnő és veszendőbe menő minőségek, de felidézhetjük őket, és átültethetjük azokba az összefüggésekbe, amelyekben éppen élünk.

Az ezekre a tapasztalatokra épülő öntudat nem alkalmazkodhat a parancsoló időmintákhoz. Van mit szembeállítania velük, ennélfogva felelős is azért, hogy ez megtörténjék: hogy a nők ne várják meg, amíg időt biztosítanak nekik, hanem aktívan vessék latba, és adott esetben érvényesítsék is a saját idejüket, továbbá vegyék vállukra a felelősséget a jövőért, és ezt tettekkel is fejezzék ki.

A jelen prófétai tanúságtételei

Az emberek azáltal fosztják meg magukat a jövőtől, ahogyan az idővel bánnak. De nem csupán erről van szó: a jelentől is megfosztják magukat, megfosztják magukat az élettől, amikor alávetik magukat egy élettelen időstruktúrának. Hogyan lenne lehetséges, hogy valóban megérkezzünk a jelenbe? Ha ugyanis ez sikerül, akkor a jövő szinte magától adódik...

Ezzel a kérdéssel a fejemben megnéztem néhány tanúságtételt az időről. Számos olyan filozófusnő és társadalomtudós van (Zoll, Virilio, Gronemeyer, Reheis, Geisler, Held, Kamper, Sloterdijk és sokan mások), akik oly módon foglalkoznak az időtapasztalattal, ami az Ószövetség prófétáira emlékeztet engem. Leírják, mi van, de nem azzal, hogy felsorolják a dolgokat, hanem azzal, hogy besűrítik őket. Radikális tekintetük van: mintha gyújtólencsével néznék a valóságot, és közben egy pontba gyűjtenék azt, ami egy-egy fejleményben lényeges. Gyökerükből ismerik fel, merre tartanak a dolgok. Képesek óvni a bajtól, és olykor képesek megnevezni azt a rést, amelyen a pozitív erők behatolhatnak.

Marianne Gronemeyer például azt mondja, a gyorsítás „csak akkor volt képes a modern ember rögeszméjévé válni, amikor az abban a helyzetben érezte magát..., hogy *figyelmen kívül hagyja:* a dolgok lefolyásának, elintézésének, a folyamatoknak és a fejlemé-

nyeknek megvan a maguk ideje, és ehelyett ahhoz ragaszkodott, hogy saját tetszése szerint írja elő ezek tartamát". Ennek a szemléletnek megvan a saját szisztematikája, és alapvetően megváltoztatja az ember viszonyát a világhoz: bármeddig tart is valami, túl sokáig tart.

Ezért történtek hihetetlen dolgok ebben a században *a tér legyőzésével* kapcsolatban is. Már Goethe úgy találta, hogy egy postakocsi-utazás sebessége mellett szinte semmit sem lehet megtapasztalni. Az autópályák megépítésével a tér végképp megszűnt ösztönzőnek lenni. Az autópálya komolyan veszi, hogy két hely között az egyenes a legrövidebb összeköttetés; az autópályán utazó ember már nem a tér*ben* mozog, hanem egyszerűen keresztülvágja a teret. *A gyorsítás következménye a tér eltűnése.* A gyorsaságot az ellenállás és a súrlódás legyőzésével érjük el. De ha nincs ellenállás, nem is érzek már semmit.

A tapasztalás elvesztése

A modern ember mindig úton van, de nincs ideje arra, hogy cselekvően foglalkozzék egy-egy hellyel. *Viteti magát. Elsiklik mellette a világ.* Ő maga nem mozog. Az életet egyre passzívabban, egyre inkább pótlékszerűen éli. Mindig akad valami, de tulajdonképpen nem történik semmi.

Az ember szabad idejét régóta kitöltik a szórakozási lehetőségek és azok a tevékenységi adagok, amelyeket le kell darálnia. A hiányérzetből fakadó vásárlás inkább rosszul, mint jól leplezi, hogy az ember már nem él igazán. Az ember fél az üresjárattól, a pihenőtől, a semmittevéstől, mivel elveszett az a képessége, hogy tudjon mit kezdeni az effajta idővel. A várakozás ideje csak feldühíti, számára az csak haszontalan, elfecsérelt idő: nem lehet megélni, mivel egyáltalán nem is lenne szabad lennie. A gyorsaság parancsuralma alatt feláldozza az élményt az eredményért. Az üresjáratok eltörlésével azonban *magát az időt is eltünteti.* Hiszen az időtapasztalatra, mint minden tapasztalatra, csak a különbség, a súrlódás, a ritmus segítségével lehet szert tenni. A monoton, mindig egyforma szétfolyást nem lehet érzékelni.

A gyorsaság beszűkíti a tekintetet. Az ember már csak arra képes figyelni, ami előtte van. Veszélyes dolog körülnézni, még egyszer visszapillantani, oldalra mozogni. Hannah Arendt úgy véli, a sietséget az Ördög találta ki, hogy biztosra menjen: a gondolkodás, a kérdezés, a kételkedés meg fog szűnni. Arendt szemében a modern Rossz a sekélyességgel és a gondolatnélküliséggel azonos. A Rossz banálissá vált. Az ember könnyen megszokja. Úgy jön létre, hogy nem merek már jól odanézni arra, ami történik.

Így zárul be az ördögi kör: mivel a gyorsítás parancsára eltűnik az idő és a tér valósága, és ezzel együtt a tapasztalás valósága, kínzó alapérzésként létrejön a félelem, hogy elszalasztjuk a legtöbbet és a legjobbat. Az élet olyan rövid, és csak ez az egy élet van, de a sietségtől eltűnik a valóság, és a vágyott beteljesedés nem következik be.

A jelen deficitesnek mutatkozik, és hamar el kell intézni a későbbiek reményében. Annak a képességnek a megtagadásával, hogy jelen legyünk és érzékeljük azt, ami bőségesen itt van, *a jelen* nem válhat jelentőségteljes pillanattá. De *a múlt* is elveszíti jelentőségét: túlhaladottnak és elavultnak tűnik; az emlékezés időpocsékolás. Páni félelmünkben, hogy valamit elszalasztunk, eljátsszuk *a jövőt* is azzal, hogy megfosztjuk az elkövetkező generációkat az erőforrásoktól, és ezzel a távlatoktól is.

Peter Sloterdijk úgy látja, hogy belemerültünk az *egzisztenciális tájékozódásvesztés* félhomályába. Ez a félhomály gondoskodik arról, hogy az emberben „létrejöjjön az időtlenség sajátos érzése, amelyet egyszerre jellemez a lázas nyüzsgés és a tanácstalanság, a vállalkozói szellem és a bátortalanság, az, hogy az ember a köztesség foglya, elidegenedett a történelemtől, és leszokott a jövő örömérő1. *A holnap a jelentéktelenség és a valószínű katasztrófa kettős jellegét ölti,* és a kettő között játszadozik egy kis remény, hogy majd csak túléljük valahogy a dolgokat".

Sivár forgatókönyv, nehéz tudomásul venni. De az én szememben ezek a filozófusnők és radikális gondolkodók, akik megfogalmazzák, afféle modern próféták, akik sejtik a bajt, és tömören megfogalmazzák, hogy ezzel megtérésre intsenek. Azt látjuk, nagy vágyakozás van arra, hogy megálljunk, megérkezzünk, felébredjünk, észrevegyük azt a pillanatot, amelyben megnyílik a jövő.

Megvalósult jövő

„Eljön az óra, és már itt is van" – ez a mondat a János-evangélium egyik lényeges üzenetét foglalja össze. Amit az őskeresztény közösség még jövőbeli beteljesedésként várt – Jézus visszajövetelét –, azt ez a mondat a jelen eseményeként írja le. A jövő most kezdődik.

Ezért Jézus azt mondja Mártának, amikor az elébe szalad és szemrehányást tesz neki, mivel nem volt ott, amikor testvére, Lázár meghalt: „Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz bennem, még ha meghalt is, élni fog. És aki él, és hisz bennem, az nem hal meg örökre" (11,25).

Az evangélista itt összekeveri a szokásos időelképzeléseket. A halál immár nem végérvényes, nem fenyegető azok számára, akik Jézus Lelkében, a hitben élnek. A János-evangéliumban az életről és halálról szóló döntés nem akkor születik meg, amikor a testi halál küszöbén állunk, hanem most, abban a pillanatban, amikor a mellett az élet mellett döntünk, amelyet Jézus ígért és ajándékozott nekünk. *Az ember lehet halott, jóllehet elevenen szaladgál, és megfordítva:* a halál elveszti rettenetét, ha úgy látjuk, hogy beágyazódik Isten és az ember történetébe. Az az új ég és új föld, amelynek jövőbeli megjelenésében reménykedtek az emberek, most szemük előtt tárult fel, a régi világ közepette.

Kairosz-nak hívjuk az a pillanatot, amelyben ilyesmi megtörténik. Olyan pillanat ez, amely az egész életet más fénybe állítja, és központosítja az idő megtapasztalását. Már most itt van az az óra, amely még csak eljövendő.

Ez a szemléletmód lehetővé teszi, hogy másképp legyünk jelen a világban, oldott éberséggel odafigyeljünk, és olyan tekintettel nézzünk a dolgokra, amely jelentőséget és méltóságot kölcsönöz nekik.

A világban nap mint nap találkozunk kisebb-nagyobb lehetőségekkel, akadályokkal, de visszataszító eseményekkel is. Mindenesetre szükség van a teljes jelenlét készségére, hogy ezek az események lángra tudjanak lobbantani minket. Valóban jelen lenni, megérkezni a pillanatba, megállni az emberek, a tárgyak és az élőlények mellett anélkül, hogy úgy éreznénk, feltartanak minket – mindez művészet. *A létezés művészete.* Akkor ismerjük fel lehetőségeinket és határainkat, ha elidőzünk a dolgoknál. Érzékelni fogjuk a valóságot, legyőzzük a világidegenséget és hazaérkezünk.

Ekkor történik velem valami. Válaszolok rá azzal, hogy csinálok valamit, alakítok valamit. Ez ismét visszahat rám. Érzékelem. Aktív vagyok. Nem csupán arról van szó, hogy hagyom magamra hatni a dolgokat, még kevésbé arról, hogy pusztán fabrikálnék valamit; a valóságra reagáló érzékelés ez, amely az érintés és a távolságtartás, a megérzés és az alakítás között mozog, élvezetes kölcsönhatás, cserefolyamat, amely saját időt igényel. Feloldódom valamiben, érzem életerőimet és elpazarlom őket. Egészen itt vagyok, jelen vagyok, boldog vagyok.

Az idődimenzió ekkor nem a puszta Itt és Most, elvágva a múlttól és a jövőtől, hanem az idők egymásba folynak anélkül, hogy eltűnnének. Erősítik, elmélyítik egymást. Tér és idő kölcsönösen kitöltik egymást, téridő, időtér keletkezik, és én magam bennük állok. Az idő ekkor átjárható Isten számára.

Forrás: Junge Kirche, 2000/4

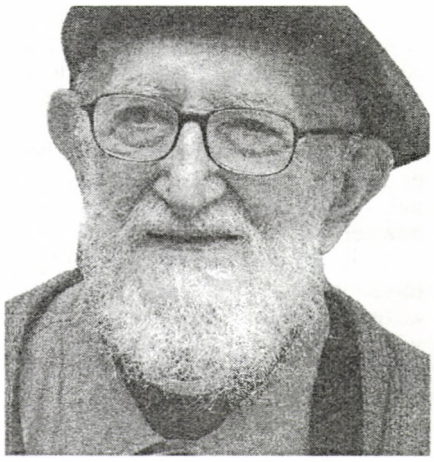

Segítség, barátaim!

Franciaország társadalmi lelkiismerete: Pierre abbé

1954 januárjában rendkívül furcsa temetési menet haladt Párizs peremének egyik nyomorúságos temetőjében: egy fiatal munkáscsalád kísérte a sírhoz kisgyermekét. Az egyik téli éjszaka metsző hidegében megfagyott abban a kiszolgált buszban, amelyben a család lakni kényszerült, minthogy nem találtak általuk megfizethető lakást.

Nem a temetési társaság szegényes megjelenése volt feltűnő. Kinek is lett volna pénze a metropolisz peremén ezekben a bádogkunyhókban és szükséglakásokban? Azon sem csodálkozott senki, hogy a kis koporsót követő kemény férfiak, kérges kezű utcai munkások, rosszul fizetett napszámosok, munkanélküliek szemében könny ült. Részegeskedéstől és verekedésektől barázdált arcok. Egykori börtöntöltelékek, akik kitapasztalták a nyomort, és igencsak megedződtek benne. Ne lenne szabad sírniuk egy korán kialudt élet miatt?

Feltűnést azonban valami egészen más keltett: E rongyos nincstelenek kalandos társaságában hajadonfőtt, összeszorított fogakkal, arcán szégyennel a francia újjáépítési miniszter lépkedett. Nemzeti színű lobogót viselő állami kocsija messziről követte. Az államtanács néhány nappal korábban a Bourbon-palotában elvetette a számtalan hajléktalan számára építendő szükséglakások programját.

A törvénytervezethez a miniszter egykori parlamenti kollégája adott ösztönzést, egy pap, akit egész Franciaország *Pierre abbéként* ismert: ő egykor a nácikkal szembeni ellenállás harcosa volt, most pedig a peremre szorítottak, a lakástalanok, a munkanélküliek, az életesély és remény nélkül élők ékesszóló barátja. Pierre abbé arra kérte a minisztert, tegyen egy gesztust, és a Choisy-le-Roi-ban felépített luxuslakások felavatására küldje el képviselőjét, ő maga pedig vegyen részt ahelyett a megfagyott gyermek temetésén. A miniszter néhány perccel a temetés kezdete előtt döntött. Nem sokkal ezután a nemzetgyűlés elhatározta, hogy több ezer szükséglakást építtet. Hogyan is mondta Pierre abbé egyik híressé vált beszédében?

„Rajtunk múlik, hogy nyitva tartsuk a szemünket, és meglássuk, mire van szükség. A mi dolgunk, hogy kezünkbe vegyük a gyeplőt, és értelmesen dirigáljuk a hivatalnoki apparátust... Bűncselekmény óriási összegeket fordítani olyan szépítgetésekre, amelyek csak a jó lakásokban élő szerencséseknek hízelegnek, miközben számtalan embernek kell nyomornegyedekben lealacsonyodnia... Egy város szépsége nem múzeumaiban van, nem színházaiban és parkjaiban, még csak nem is katedrálisaiban. Egy város igazi szépsége, igazi nagysága Isten és emberek előtt abban áll, hogy nincsenek benne nyomornegyedek és hajléktalanok.”

A most 90 éves abbé, akit egész Franciaország ismer, nem visel magán semmilyen néptribuni vonást. Kicsi és vékony, félelmetesen ódivatú szemüvege mögött élénk, jóságos, kissé melankolikus szemek. Elnyűtt csuháján esőkabátot vagy anorákot hord, gyér haján a franciák tipikus barettje. Az abbé nem impozáns fellépésével vagy retorikai tűzijátékokkal hat, hanem abszolút hitelességével: Úgy beszél, ahogy gondolkodik, s úgy él, ahogy beszél. A szegény ördögök, akiket maga köré gyűjt, tudják: ez azért törődik velünk, mert a szükség a szívébe markol, és nem azért, mert be akar csalogatni minket a templomba. Karizmája népszerűbbé tette Pierre abbét, mint a színész Belmondo vagy a tengerkutató Cousteau, ha hinni lehet a komoly közvélemény-kutatásoknak. És persze körüllengi őt az ellenállási harcos mítosza, ami hihetetlenül sokat számít Franciaországban.

A tehetős szappangyáros fiaként Lyonban, 1912-ben született *Henri Groués* – ahogyan polgári nevén hívják – kusza utakon jutott el a *Résistance* („ellenállás”) mozgalmába. Tizennyolc évesen elajándékozta apai örökségét, és belépett a kapucinusok szigorú rendjébe. Hét évvel később aztán tüdőbetegsége miatt el kellett hagynia a kolostort.

Grenoble-i lelkipásztorként feltűnő ügyességre tett szert abban, hogyan mentsen meg zsidó családokat a Gestapótól: Az éjszaka leple alatt szobájába vitte, s a következő napon barátoknál, otthonokban és kolostorokban rejtette el őket. Más üldözötteket az Alpok gleccserein át vezetett a biztonságos Svájcba: embercsempészet 3200 méter magasságban. A *Résistance* lelkigondozójaként Chartreuse-ben és Vercorsban kapta a *Pierre abbé* fedőnevet, és később majd ezen válik ismertté. Kétszer tartóztatták le, a börtönből megszökött, 1944-ben Afrikába ment, a haditengerészetnél volt lelkész – a háború befejeződése után pedig a népnek elkötelezett Republikánus Párt tagjaként vonult be a parlamentbe.

Azután minden egy házzal kezdődött. Egy túlságosan nagy házzal. *Henri Groués*-nak, az újdonsült képviselőnek lakásra volt szüksége. Párizs egyik elővárosában talált egy nevetségesen olcsó, leromlott, kétemeletes, kertes, pavilonokkal ellátott házat, amelyet azonban a háború alatt kifosztottak és tökéletesen tönkretettek. Sem fűtés, sem elektromos világítás, korhadt padlók, lyukas ereszcsatornák. Ez felcsigázta a kézműves tehetséggel megáldott abbét. Fúrt-faragott, betonozott, vízvezetéket és villanyhuzalokat szerelt be. A hatalmas ház hamar ismét lakhatóvá vált – de mit kezdjen egy ilyen kastéllyal?

A bolhapiacokon tábori ágyakat, matracokat, takarókat, székeket, kályhákat vásárolt össze, s az épület hamarosan az egész környék ifjúsági szövetségeinek és munkásegyleteinek találkozóhelye lett. Az ifjúsági szállásokat összefogó intézmény nemzetközi találkozókat szervezett a vendégszerető parlamenti képviselőnél: egyetlen évben 45 országból érkezett 7000 vendéget számláltak.

Egy napon riadóztatták az abbét: Öngyilkossági kísérlet a szomszédságban! Egy rabnak 20 évi kényszermunka után megkegyelmeztek; egykori családja részéről azonban olyan kegyetlen elutasítást tapasztalt, hogy felvágta az ereit. Úgy, most valami egészen újba kell belekezdenie, és rá kell eszmélnie erejére, mondta az abbé: „Épp elég embernek van hasonló problémája, csináljunk hát lakóközösséget számukra itt nálam!”

Így kezdődött *Emmausz*, ahogyan az otthont az evangéliumi történet nyomán elnevezték: Az Emmausz felé vezető úton találkoztak Jézus teljesen kétségbeesett barátai a Feltámadottal, és hihetetlen bátorságra kaptak!

Pierre abbé alapítása hamarosan hasonló hatást gyakorol majd. Lecsúszott munkanélküliek, tartózkodási engedély nélküli politikai menekültek, szabadon bocsátott rabok, akik jobbára az utcákon bolyonganak, csavargók és alkoholisták, fiatalkorúak, akik megszöktek apjuk verései elől, egy önelégült társadalom hányódó jószágai gyűlnek össze Pierre abbénál – és teremtenek maguknak új egzisztenciát.

Emmausz ugyanis abban különbözött a szokásos szociális gondozó intézetektől és hajléktalanszállóktól, hogy itt nem jótékonykodó orvosi ellátásban részesültek, nem leereszkedően gondoskodtak róluk vagy bürokratikusan kezelték őket, hanem értelmes tevékenységekre fogták, egyenjogú társak csapatában. Alamizsna helyett munka. Mindig csinálni valamit az örökös várakozás helyett. Senkinek nem tartozni semmivel. Az abbét nem érdekelték a lakók korábbi bűnei vagy jámbor vallomásai. Azzal a tudattal töltötte el ezeket a szerencsétlen flótásokat, hogy szükség van rájuk, hogy ők is alkalmasak valamire. Visszaadta eltaposott emberi méltóságukat.

> „Egy igazságtalan törvényt szükség esetén az utolsó ítéletig át kell hágni az evangélium nevében."
>
> *Pierre abbé*

A véletlen által összehordott közösség az abbé képviselői honoráriumából és abból a pénzből élt, amelyet jót mulató parlamenti kollégáitól tarhált. Egykori hadifogoly-barakkokat szerzett meg, ezeket lebontották, majd *Emmauszban* ismét összeállították, és szükséglakásokká építették át. Legfőbb ideje volt, mert most már egész családok álltak az ajtó előtt, fiatal házaspárok kisgyerekkel, olyanok, akiket kitettek az utcára, mivel nem tudták fizetni a bérleti díjat.

Franciaország akkoriban, a háború utáni első időkben rettenetes lakáshiánytól szenvedett. Túlságosan kevés lakás volt, s a meglévőket egy 18.000 frankot kereső munkás rendszerint nem tudta megfizetni. Építkezési kölcsönt csak azok kaptak, akiknek volt telkük, és fel tudtak mutatni legalább 300.000 frank készpénzt.

Pierre abbé visszaemlékszik három családra, akik kilencen laktak egyetlen kicsi lakásban. Még asztalnak sem volt hely. Ahhoz, hogy kinyithassák az ajtót, előbb félre kellett tolni azokat a ládákat, amelyekben a csecsemők feküdtek...

Akinek olyan szerencséje volt, hogy *Emmauszban* kapott szállást, a paradicsomban érezhette magát. Egy fiatal munkás bizalmasan elárulta az abbénak, hogy esküvője óta első alkalommal tud most kettesben lenni a feleségével. A közösség már rég nincs csupán a pap házára utalva. Kalandos módon hozzájutott egy telekhez, zsibárusoktól és ószeresektől bontási anyagot szerez, persze hitelbe, és ily módon építenek házakat, kettőt, hármat, ötöt, végül tizenkilenc egyszerű, de megbízható épületet.

Mivel az egész vállalkozás illegális – nincsenek utak, nincs vízvezeték, nincs építési engedély –, a találékony fickók még éjszaka is lázasan robotolnak egy teherautó fényszórójának világítása mellett, hogy kész tényeket teremtsenek. A telek bejáratához nagy, színes táblát raktak ki, rajta a gyanút nem ébresztő felirat: Camping klub. Amikor aztán az építési hatóság ellenőrei mégiscsak felvonulnak, és bírósági eljárással fenyegetőznek, az abbéban emberükre lelnek.

Ó igen, mindent inkább, csak pert ne! Mert akkor magára fogja aggatni összes nemzeti kitüntetéseit, képviselői vállszalagját és papi stóláját, hogy megmagyarázza a bíróságnak, miért *muszáj* az evangélium nevében áthágni a gyilkos módon igazságtalan törvényeket! Ó igen, a megfagyott gyerekeket szigorúan a törvények szerint temették el!

Az urak szótlanul elhagyják a telket. Kevéssel később az illetékes miniszter olyan rendeletet bocsát ki, amely utólagosan és kivételesen legalizálja az építkezést. További építkezésre persze nem kerülhet sor. Az abbé örül – és haladéktalanul új telep létrehozásába kezd.

Az adományok bőségesen áramlanak, de a pénz természetesen sosem elég – főleg mióta Pierre abbé nem indult ismét a parlamenti választásokon. Az egyik volt csavargónak fantasztikus ötlete támad: Miért ne csinálnának pénzt abból, ami Párizs szemétlerakóiban és hulladéktárolóiban hever?

Az emmauszi bajtársak ettől kezdve rendszeresen kivonulnak, hogy padlásokról, szemétlerakókból, törmelékhalmokról összegyűjtsék a fogyasztói társadalom még értékesíthető hulladékát. Gondosan csoportosítják a rongyot, papírt, üveget, gumit, fémet, halmokba rakják, és tonnaszám adják el a nagykereskedőknek és gyáraknak. Ügyes ezermesterek megjavítják a figyelmetlenül eldobott használati tárgyakat, összetört játékokat, kiszolgált órákat. A serény gyűjtögetők a megszerzett pénzből etetik kollégáikat, akik az építkezéseken dolgoznak, és részben ebből finanszírozzák az építőanyagot is.

A közösség időközben védenceivé nyilvánította még Párizs hajléktalanjait is. 1953-54 telén a kegyetlen fagy kiüzte őket búvóhelyeikről, az omladozó pajtákból és nedves pincékből. A mínusz tíz fok alatti hidegben százával kuporognak a metró szellőzőnyílásainál és a kirakatok előtt, hogy egy kis meleg érje őket. *Emmausz* teherautóval visz levest, kenyeret, bort és takarót az éjszakai fagyoskodóknak – de mi ez a végtelenül hosszú éjhez képest?

Amikor egy bértartozása miatt tetőtéri szobájából kiüzött asszony Párizs közepén meghal az utcán, az abbé végképp kijön a sodrából. Ráveszi az egyik rádióigazgatót, hogy szakítsa meg az adást, és engedje meg, hogy szóljon a nemzethez, kissé patetikusan, ahogyan ez akkoriban szokásos:

„Segítség, barátaim! Ma éjjel három órakor a *Sébastopol bulváron* meghalt egy asszony. Csak egyetlen papír volt nála, az a tegnap előtti parancs, hogy el kell hagynia lakását. Hozzá hasonlóan minden éjszaka kétezer ember kuporog az utcákon a kemény fagyban, nincs fedél a fejük fölött, nincs egy darab kenyerük... Halljátok meg, amit mondok! Még ma este Franciaország minden városában, Párizs minden negyedében táblákat kell elhelyeznünk ezzel a felirattal: »Szükségszállás testvéreink számára!« Tekintettel nyomorúságosan elpusztuló testvéreinkre, csak egyetlen akarat érvényesülhet: Véget kell vetnünk ennek a hallatlan utcai nyomornak!"

A felhívásnak fantasztikus hatása van. Sugárzása után negyed órával gyapjútakarók és ruhák, pénz és ékszerek halmozódnak abban a luxusszállodában, amelyet az adományok leadási helyeként jelölt meg az abbé. Az épület körüli utcák hamarosan feketéllenek azoktól az emberektől, akik kabátot, ágytakarót, gyerekperselyeket és jegygyűrűket hoznak fagyoskodó polgártársaik megsegítésére. A rendőrségnek el kell terelnie a forgalmat, a posta tizenegy pótlólagos telefonvonalat épít ki a szállodához. A rádiós felhívás utáni két hétben Franciaország 250 millió frankot adományoz a nincstelenek részére.

Nem gyorsan fellángoló, s aztán hamarosan ismét kihunyó szalmaláng volt a segítőkészség: Az országban mindenütt bizottságok alakultak, kis telepeket és információs irodákat hoztak létre. A mozgalom dinamikája forradalmasította az építőipart: luxuslakások helyett most nagystílű munkástelepeket húztak fel, s az építkezési költségek negyedükre csökkentek az új tervezési és termelési eljárok révén.

A rajongó csodálatra allergiás pap nem saját karizmájával magyarázta akciójának sikerét, hanem *Emmausz* meggyőző erejével: A társadalmi ranglétra alján állók esküdt közössége ez, amely nem megy tönkre a nyomorban, hanem elhatározza,

hogy segíteni fog a még rosszabb helyzetben lévő embereken, és a lehető legcsekélyebb eszközökkel amolyan mintatelepülést varázsol elő: az ilyen közösség magával ragad, „megfertőz” másokat is.

Pierre abbé mindig is egyfajta prófétai rendről álmodott, olyan elszánt emberek testvériségéről, amely megosztja a legszegényebbekkel azok nyomorát, s a jóllakott, vak polgároknak megmondja, mi az óra parancsa. Álma tovább valósult az *Emmausz Testvériségben*, amely manapság a föld több mint ötven államában küzd a peremre szorítottakért – erősen szociális érzékű, keresztény lelkiség által meghatározott önsegélyező szervezetként.

Pierre abbé vezérlő motívuma a szenvedélyes hit abban a sebezhető, szolidáris Istenben, aki az ember iránti szeretetből szegénnyé és nyomorgóvá vált. A társadalmi forradalmár Pierre abbé, aki az összes francia politikusokat balról előzte, és a társadalmi javak radikális újraelosztását követeli, ez a szélsőséges ember úgy hisz, mint egy gyermek. Hisz abban az Istenben, aki határtalanul szerelmes az emberekbe, és az utolsó ítélet napján aszerint fogja megítélni teremtményeit, hogy kizsákmányolták, vagy segítették-e a többieket.

Pierre abbé, a hit kősziklája a szkeptikus Párizs közepén, oly radikálisan él Jézus közelében, hogy eszébe sem jut, hogy külön térítő prédikációkat kellene tartania. Hiszen elég, ha úgy élünk, ahogyan Jézus élt! Egy riporter egyszer megkérdezi tőle, vajon mesél-e Istenről csavargóinak és könnyűvérű lánykáinak. Habozva válaszol, s mosolyog: „*Ők* beszélnek nekem róla – amikor egy kicsit berúgnak.”

A megöregedett és megőszült próféta egyre „politikusabb” kijelentéseket tesz, alkut egyre kevésbé ismerve bírálja a profitcápákat, a katonai stratégákat és a megvásárolt politikusokat. Az újraelosztásról alkotott világos elképzelései miatt Franciaország egyetlen igazi szocialistájának hívják; mint mondja, a kétosztályos társadalom egy új fasizmus felé közeledik.

Az ősz abbé az utóbbi években az egyházon belüli ügyekben is felemelte félreérthetetlenül kritikus hangját. A pápának azt ajánlotta, hogy 75 éves korában menjen nyugdíjba, mint minden püspök. A pápánál tett látogatása után dühösen számolt be róla: „Megmondtam neki: Miután befejezte az egész Földre kiterjedő körutazásait. Önnek másik, szerényebb módszert kell keresnie, hogy a politikusok ne éljenek vissza az Ön fellépéseivel.”

Egy harcosan egyházellenes munkás egyszer Istenről és a világról beszélgetett az abbéval, mindenekelőtt azonban természetesen a szükséglakások építéséről és azokról a betonlapokról, amelyeket neki kellett helyükre szállítania. A végén megrendülten mondta: „Atyám, ha talán mégis létezik Isten – akkor Ő az, amit Ön tesz!”

Christian Feldmann

Forrás: Publik-Forum, 2002/17

Mi készül már megint?

Úgy látszik, hogy megint felszaporodtak a fegyverek az amerikai hadianyag-gyárosok raktáraiban, vagy valami újabb csodaeszköz vár kipróbálásra, mert az Egyesült Államok a világ csendőreként (szerintük a szabadság igazságosztó bajnokaként) ismét háborúra készül.

A kiszemelt célpont ezúttal Irak, s úgy tűnik, hogy *az önhittséggel párosuló nagyhatalmi gőg* annyira magával ragadta az USA vezető politikusait, hogy a mozgásba lendülő hadigépezetet már sem az ENSZ-főtitkár figyelmeztető szavai, sem egyes jelentős szövetségeseik elhatárolódása nem képesek megállítani.

Tanulságos számba venni, hogy az elmúlt bő egy évtized „leckéztetéseivel” mire ment a Föld első számú katonai és gazdasági hatalma, a porondon egyedül maradt úgynevezett „szuperhatalom”.

A sort az 1991-es Öböl-háború nyitotta. Kuvait felszabadítása olyan „nagyszerűen” sikerült, hogy a kis sivatagi ország máig sem heverte ki a háború nyomán nyakába szakadt környezeti katasztrófát. A már akkor is fő bűnösnek kikiáltott iraki diktátor sértetlenül a helyén maradt (bölcs előrelátás, hisz így a tervezett háború ürügyeként most is előhúzható!), s máig luxuskörülmények között él, míg országa népe igen sokat szenvedett és szenved a háborútól és az azt követő bojkottól. (Például *gyermekek ezrei halnak meg a gyógyszerhiány miatt.)*

Sok amerikai katona is „szép háborús emlékkel” távozott a térségből: az Öböl-szindróma néven elhíresült betegséggel, amelyet annak köszönhettek, hogy *a harcok során az USA hadvezetése saját katonáin kísérletezett.*

Az 1999-es jugoszláviai bombázások szomszédságunk, s a Vajdaságban élő több százezer magyar révén meglehetősen közelről érintettek bennünket.

A folyókba roskadt hidak és a szétrombolt gyárak napjainkban is elszomorító látványt nyújtanak. A bombázások következtében keletkezett veszélyes hulladékok egy részét nemrég szállították lezárt vagonokban hazánkon keresztül Németországba, de sajnos maradt még bőven szennyező anyag déli szomszédunk területén, hisz *a csökkentett urántartalmú lövedékek minden ellentétes híresztelés ellenére sem környezetbarátak.*

A látványos beavatkozásnak Koszovóban az lett az eredménye, hogy *most a NATO-fegyverek védelme alatt az albánok üldözik azt a kevés szerbet, aki még ott maradt.*

A tavalyi év nagy médianyilvánosságot kapott eseménye volt az afganisztáni háború, amelyet kezdetben – elég szemérmetlen módon – „végtelen igazság hadműveletként” harangoztak be.

A sok évtizedes háborúságtól kivérzett, koldusszegény országot sikerült még jobban visszabombázni a középkorba. Miközben szegény hegyvidéki pásztorok és hozzátartozóik százezrei váltak földönfutóvá, a fő ellenség, Oszama bin Laden „felszívódott”, s köszöni, jól van. Az ellenfél nélkül maradt amerikai csapatok jelenleg „jobb híján” *lakodalmas meneteket, védtelen falvakat bombáznak,* vagy saját helyi szövetségeseiket lövik, hogy ki ne jöjjenek a gyakorlatból, s egy olyan népszerűtlen rendszert tartanak hatalmon, amely nélkülük egy napig sem maradhatna fenn.

Hogy mi várható az elkövetkezendő hónapokban? A dramaturgia szabályai szerint, ha megjelenik egy fegyver a színpadon, akkor annak el is kell sülnie, s úgy tűnik, hogy ez a világpolitika színpadán sincs másképp.

Ha az Egyesült Államok mégis szükségét érzi, hogy a döntő lépés előtt szövetségesei többségét megnyerje, akkor elképzelhető, hogy lesz valahol egy Amerika-ellenes merénylet, amelynek szálai titokzatos módon Irakba, Szaddám Huszeinhez vezetnek.

A közeljövő tehát nem túl biztató, s *ez így is marad, amíg a világ gondolkodó, emberbarát része ki nem fejezi erőteljes tiltakozását a háborús kardcsörtetők, fegyverrel „igazságot szolgáltatók” politikája ellen, s közös erővel rá nem bírja őket békeszerető, életközpontú politika folytatására.*

Zámbó Zoltán

(Ez az írás október elején született, ezért elképzelhető, hogy mire napvilágot lát, már nem lesz teljesen aktuális: vagy azért, mert addigra lezajlanak a háborús események, vagy pedig azért, mert az események menete más irányt vesz, s a konfliktus valamilyen békés módon megoldódik.)



Paul Oestreicher

Politika és néplélek

„Bírálhatják-e manapság a németek Izraelt? Az ég szerelmére, miért ne bírálhatnák? Annak a rettenetnek, amit a németek hatvan évvel ezelőtt műveltek a zsidókkal, semmi köze sincs a mai izraeli politikához. Erkölcstelen dolog azt a következtetést levonni amabból, hogy a németeknek hallgatniuk kell, amikor úgy látják, hogy mi, zsidók jogtalanságot követünk el. A holokauszt hagyatékának mégiscsak annak kellene lennie, hogy éppen a németek lépjenek fel mindenki másnál inkább a jogtalanságok ellen, függetlenül attól, hol történnek azok. Senki nem tesz nekünk szívességet azzal, ha nem bírál minket. Ha valaki szeret egy másik embert, akkor szabad és kell is a szemébe mondania az igazságot. Az Izrael léte mellett kiálló németeknek kellene az elsőknek lenniük azon izraeliek támogatásában, akik Izraelben a békéért és az igazságosságért küzdenek."

Ezeket mondta nem régiben *Uri Avnery*, az ismert izraeli publicista. De mi jogosítja föl erre? Egy személyes jellegű előzetes megjegyzéssel szeretném kezdeni: Apám zsidó családból származik. A minap nagyanyám sírjánál jártam: ő 1942-ben, a meiningeri zsidók bevagonírozása előtt öngyilkos lett.

A BBC egyházi adásainak fiatal szerkesztőjeként 1961-ben Izraelbe küldtek, hogy ott négy rövidfilmet forgassak az ország és az emberek jövőjéről. Akkor vált világossá számomra: jóllehet keresztény vagyok, olyan szorosan kötődöm érzelmileg a zsidókhoz, hogy Izrael államot valamelyest a hazámnak érzem. Mind a négy adás vezérmotívuma az izraeli nemzeti himnusz volt. Mi mindent álmodtam erről a fiatal nemzetről!

Ma azonban az a kötelességem, hogy amint *Uri Avnery* követeli fenti idézetében, szembenézzek a valósággal. Izrael nem valósította meg álmaimat. Konfliktusban született, s konfliktusokkal teli és konfliktusokra kész társadalommá vált. A holokauszt elűzött és megfélemlített túlélői csak úgy tudtak menedékre lelni, hogy másokat el kellett űzni onnan. Ennek ellenére ma is érvényes számomra: Ennek az államnak joga van létezni. Az évszázadok óta üldözött zsidók hazára találtak, még ha mások kárára is. A világ joggal ismerte el Izraelt államként.

De mi lett ebből az államból? A német embereknek, és különösen a német kereszténységnek nem könnyű becsületesen válaszolniuk erre a kérdésre. Szinte lehetetlennek számít Izraelt úgy megítélni, mintha olyan ország lenne, mint bármely másik. A holokauszt valami egészen különleges lényekké tette a zsidókat. Ehhez társul a kereszténység bűntudata, amit évszázados üldözései váltottak ki. Ebből azonban adódik a kérdés: Ez a fajta filoszemitizmus nem csupán új, kendőzött formája-e a kirekesztésnek?

Hogyan fest hát ma a valóság? Egy hozzám hasonló brit szempontjából először is azt kell elmondani, hogy a mai konfliktust szinte előre programozta a rossz brit diplomácia. Védőhatalomként Nagy-Britannia arra a lehetetlen kísérletre vállalkozott, hogy megígérje az araboknak: nem fogják elveszíteni földjüket, de ugyanakkor reményt keltsen a cionistákban is, hogy ez a föld a zsidók hazájává válhat. A II. világháború után nem lehetett jogtalanság, száműzés és menekülés nélkül megteremteni a mai Izraelt. Azok az emberek, akik ma palesztinoknak hívják magukat, a zsidó szerencsétlenség áldozataivá lettek. Az ENSZ megtette, ami lehetséges volt annak érdekében, hogy odaadjon ennek a népnek egy darab földet abban a reményben, hogy a két nép képes békében egymás mellett élni. Az arab világ ezt nem akarta elfogadni.

Minden arab állam egybehangzóan kijelentette, hogy Izraelt el kell pusztítani. Az eredmény: Izrael a Közel-Kelet katonai nagyhatalmává tette magát. Minden izraeli kormány egyet értett abban: Nem engedjük, hogy bárki is fenyegessen minket! Izrael az Egyesült Államok támogatásával atomhatalom lett. *Mordechai Vanunu* izraeli technikus, aki közölte a világgal ezt a nyílt titkot, mivel lelkiismerete tiltakozott, 14 éve izraeli börtönben ül. A szomszédaival vívott háborúkat Izrael állam kivétel nélkül mind megnyerte. A Jordán folyón túli palesztin föld megszállása ennek a félelemből született győztes-mentalitásnak a következménye.

Mit jelent ez az én szolidaritásomra nézve? Szolidaritásom elsőlegesen nem a palesztinokra irányul, akik ma szinte teljes jogfosztottságban élnek. A szívem Izraelé marad. Azzal a bátor izraeli kisebbséggel vagyok szolidáris, azokkal a zsidó hazafiakkal, akik meg vannak győződve arról, hogy *Izrael politikája tönkreteszi a zsidó nép lelkét.* Ez az ellenállási mozgalom kicsi és gyenge. A Harmadik Birodalom német ellenállási mozgalmához lehet hasonlítani, noha sosem hasonlítanám össze Izraelt a náci Németországgal. Izrael azon prófétáinak szellemében, akik félelem nélkül kimondták az igazságot, ezeknek az embereknek az a meggyőződésük, hogy egy másik, emberibb Izraelnek kellene léteznie. Például a „Feketébe öltözött nők"-re gondolok, vagy arra az izraeli csoportra, amely azt tekinti feladatának, hogy ismét felépítse azokat a házakat, amelyeket izraeli páncélosok romboltak le. A külvilág keveset tud azokról az izraeli tartalékos tisztekről, akik megtagadták a katonai szolgálatot a megszállt területeken. Furcsa, de nagyon is érthető tragikum, hogy az a nép, amely oly sokáig szenvedett mások üldözéseitől, most átvette az üldöző szerepét.

Súlyos hiba lenne elmenni ezen igazság mellett, attól való féielmünkben, hogy beleesünk az antiszemitizmus csapdájába. Ellenkezőleg, Izraelnek olyan barátokra van szüksége, akik kimondják az igazságot. És itt nem csupán Saron jelenlegi politikájáról van szó, sokkal inkább az izraeli politikának azokról az alapvonásairól, amelyek az izraeli állam létrehozása óta megvannak. E kis ország egyetlen hosszú távú reménye abban áll, hogy aprólékos gondossággal baráti kapcsolatokat épít ki arab szomszédaival. Ez hosszú éveken át szinte lehetetlen volt, mégis az egyetlen reális lehetőség. Az arab világ és Palesztina vezetése jó ideje *de facto* elismerte Izraelt. Az arab államok most minden formában kifejezték ezt, azzal a feltétellel, hogy megszűnik Palesztina megszállása, hogy Jeruzsálem nem marad kizárólag izraeli főváros, és hogy tárgyalások kezdődnek a palesztin menekültek egy részének visszatéréséről. Ezek mind elfo-

gadható feltételek. Szükséges lenne véget vetni az izraeli telepes-politikának is azon a földön, amely a nemzetközi jog értelmében nem tartozik Izraelhez. Az erre való készség azonban egy izraeli kormány részéről – és ebben rejlik a szinte megoldhatatlan probléma – polgárháborúba taszíthatná Izraelt.

Izrael nem homogén társadalom. Ez egyszerre jele a reménynek és utalás a probléma méreteire. Személyes tapasztalatom alapján szeretném ezt leírni. Amikor az első palesztin felkelés idején Izraelbe látogattam, részt vettem Jeruzsálemben egy családi sabbat-ünnepségen, azon az ünnepen, amelyen minden zsidó az egyiptomi rabszolgaságból való szabadulásukról emlékezik meg. Közben megérkezett a család lánytagja. Az izraeli hadsereg egyenruháját viselte, géppisztolyát a sarokba állította és asztalhoz ült. Sírni kezdett. Utólag megkérdeztem, miért sírt. „A megszállt területen szolgálok, és szégyellem magam azért, hogyan gyötörjük a palesztin gyerekeket, hogyan törjük össze a csontjaikat." A következő napon bérautómmal Názáret felé hajtottam, és ahogyan Izraelben szokásos, felvettem egy autóstopost, aki szintén katona volt. Kiderült, hogy jesiva-tanuló, azaz olyasvalaki, aki rabbi szeretne lenni. Kijelentette nekem: „Bosszant, hogy tisztjeink nem engedik meg nekünk, hogy azt tegyük, amit tulajdonképpen tennünk kellene. Ha minden héten lelőnénk negyven terroristát, három hónap alatt megoldódna a probléma." Ez a fanatikus magatartás nagyon elterjedt Izraelben. Túlságosan gyakran beszélnek úgy minden arabról, ahogyan egykor sok dél-afrikai fehér beszélt minden négerről. Nehéz nem rasszista társadalomnak látni a mai Izraelt, s ez mélyen nyomaszt sok izraelit, s nem csupán az ellenállókat.

Azt szeretném, ha nem lenne igazam ebben a kemény értékelésben. Ám egyre világosabb számomra, hogy a külvilág nyomása nélkül nem képzelhető el változás Izraelben. Ma van itt ennek az ideje, és főként Európából kellene jönnie: Nemcsak Izraelre kellene nyomást gyakorolni, hanem az Egyesült Államokra is. Az USA kritikátlan háttértámogatása nélkül régóta minden másképp festene. A palesztinokat, alighanem még mindig Arafat vezetésével, tárgyalóasztalhoz lehet ültetni. A helyzet nem reménytelen. Az izraeli közvélemény befolyásolható, mert a legtöbb ember belefáradt az erőszakba. Nem jelentéktelen ebben az ügyben Németország szerepe. Alighanem a történelem paradoxonai közé tartozik, hogy a legtöbb izraeli barátot lát a mai Németországban. Aki szereti Izraelt, és igazságosságot kíván a palesztinok számára, annak ma lehetősége van arra, hogy – akár imádsággal, akár diplomáciával, a gazdaság révén vagy az ellenálló csoportoknak juttatott adományokkal – hozzájáruljon annak a helyzetnek a megteremtéséhez, amely lehetővé teszi a békét e két kis nép számára; mindkettőnek szüksége van a másikra.



Forrás: Publik-Forum, 2002/16

A Szerző zsidó származású politológus és anglikán lelkész.

*

Ehhez és a következő cikkhez várjuk Olvasóink hozzászólásait.

György Lajos

A zsidók történelemlecképéről - másként

Érdeklődéssel olvastam a magyar zsidók történelemlecképéről való levélváltást a *Heti Válaszban*. Úgy érzem, mintha a gondolatok több vonatkozásban kiegészítésre szorulnának; csak rágjuk ezt a gittet – ideje lenne végre azt kiköpnünk. Ezzel kapcsolatban szeretném néhány gondolatomat megírni.

Bemutatkozásul csak annyit, hogy a nürnbergi törvények szerint zsidónak minősülő, katolikus vallásban nevelkedett idős magyar vagyok. Úgy vélem, hogy Krisztus szavai szerint választanunk kell: „Legyen a ti beszédetek: igen igen, nem nem..." Nem lehetek, nem lehetünk tudathasadásosok: vagy zsidó vagyok, vagy magyar. A magyar történelmi múlt a sajátom, ezért ezt választottam és választom napról-napra, itt születtem, a nyelvem, kultúrám, költőim-íróim mind ide kötnek, ez a hazám. Nem tagadom meg zsidó múltamat sem, ezért is fáj nekem a sorsuk, és amit itt leírok, azt nem ellenük, hanem értük írom: azért, hogy ne legyen több pogrom, ne legyen több holokauszt. (Az én sorsom minden elnyomott sorsa, legyen akár csángó magyar, chiapas indián, hazátlan kurd vagy tibeti pásztor.)

Hogyan lesz valaki zsidó? Ezt a vallást nem lehet választani, ritka, hogy valaki „befogadást" kérjen – ezt a hitet, lelkületet a családban, a környezetében sajátítja el az, akit zsidónak nevelnek. A zsidók valaha egy kis bálványimádó, ámde hatalomvágyó törzs voltak (a Tórában olvassuk: „Hajtsátok uralmatok alá a Földet..."). Mózes istent és törvényt adott a népének, mondván, hogy ők Isten kiválasztott népe. Ez a kiválasztottság azzal járt (és jár), hogy e hit vallói igyekeztek mások fölé emelkedni. Talán a saját tulajdonságaikat vetítették ki istenükre, Jahvéra. Hajlott ez a nép az aranyborjú, a Mammon imádatára, amit Mózes határozottan tiltott – de úgy tűnik, hiába törte össze haragjában a törvény tábláit, attól nem tudta végleg eltántorítani a népét. A kiválasztott népnek istene országot ígért, Kanaánt és megváltót, a Messiást. A zsidók azonban nem fogadják el, hogy a Messiás eljött hozzájuk, és sokan vitatják, hogy annak eljöveteléig lehet-e saját országuk e földön. (Az ortodoxok szerint nem, a cionisták viszont mindent megtesznek ezért.)

Nincs itt helyem arra, hogy visszatekintsek a „kiválasztott nép" bezárkózásra, írtam erről már többször. Mint említettem, zsidóvá válni nem lehet, erre születni kell. (A buddhisták, keresztények, mohamedánok térítettek: Menjetek, s tanítsatok minden népeket, mondotta Jézus). A zsidóság Messiását várva kirekesztette önmagát, és ezzel együtt járt, hogy a történelem folyamán – gyakran hihetetlenül fájdalmas és embertelen módon – kirekesztették őket.

Holokauszt. Rettenetes volt, de nem az első. A történelem ezek sorozata a római arénéktól Szent Bertalan éjjelén át Musza Dagh negyven napjáig.

Amikor a munkaszolgálatból hazatértem, akkor két érzelem volt bennem. Rossz volt, hogy a Sztójay-kormány sárga csillagot rakott rám, de ez az ország nem (csak) a zsidótörvényeket jelentette számomra, hanem a falukutatókat, a szárszói találkozót, Bartók és Kodály zenéjét, Szabó Dezső, Kosztolányi Dezső és (a magyar) Radnóti Miklós írásait is.

Holokauszt. Akik kitervelték, végrehajtották – hol vannak már? Németországban olyan szellemiségek igyekeztek egy nép nevében meggyónni és megismételhetetlenné tenni, mint Heinrich Böll, Günther Grass, Siegfried Lenz, nálunk Magyarországon Sánta Ferenc, Pilinszky János és még oly sokan. Működik azonban a világban egy erő, amelyik a bankok trezorjaiban kutakodik, és közel hatvan év után is csak az anyagi lehetőségek (egy újabb és újabb „kárpótlás") iránt érdeklődik. Ez a holokauszt-üzletág. (Megkérdem: a Don-kanyar áldozatainak családja kitől kapott kárpótlást?)

Népszámlálás. Egy levélíró méltatlankodik egyik napilapunkban, hogy a statisztikák csak x-ezer zsidót mutatnak ki, holott tízszer ennyien vannak. Mi szerint vannak annyian? A nürnbergi törvények szerint? Elfogadhatja ezt egy magát zsidónak valló személy? És miért kell, hogy annyian legyenek? Egymás erősítése, a politikai, sajtóbeli befolyásuk fokozása érdekében?

Egy érdekcsoport azon munkálkodik, hogy növekedjék a zsidó befolyás, folyik egy különös „multikulturalitás"-ra irányuló agymosás. Karácsonykor vagy húsvétkor a keresztény-keresztyén szertartások a templomok falain belül folynak. Miért kell egy törpe kisebbségnek a chanukát a menórával együtt kivinni a Nyugati pályaudvar elé, az UTCÁRA? Provokáció ez a javából, mert ha egy nem-zsidó erre megjegyzést tesz, Brinker asszony már feljegyzi a könyvébe: Magyarországon erős antiszemitizmus van. Kinek az érdeke ez? Az a célja, hogy szégyelleni kelljen magyar azonosságtudatunkat? Ha azt felszámoljuk, akkor könnyebb megvalósítani a nemzetközi, világgyarmatosító, pénzuralmi rendszert!

A gettó felszabadulását éveken át annak régi kapujánál, a Dohány utcai zsinagógánál ünnepelték. Idén a Kossuth téren, több vezető politikusunk részvételével. (Nem mertek nemet mondani, nehogy antiszemitának neveztessenek?) Ilyen szövegű táblát is tartottak: „Szolidaritást Izrael állammal". Egyesek fütyültek, amikor II. János Pál neve elhangzott. Azé a pápáé, aki baráti kezet nyújtott a zsidó főpapoknak. Kik vitték azt a táblát? Kik fütyültek? Érdekes, de úgy hallom, nem a zsidók. Azok, mint hallom, megijedtek. Kik szervezték ezt?

De ha nem ők tették, nem ők szervezték, miért nem adnak ki egy nyilatkozatot: „NEM vagyunk szolidárisak Izrael állammal, a gyilkos, terrorista cionista kormánnyal?" (Neves brit zsidók mostanában megtették ezt). Amikor egy tonnás bomba hullott Gáza városára, amikor játékos zsidó emberek egy erkélyen nézelődő 14 éves palesztin kislányt lelőttek – akkor a zsidó szervezetek miért nem nyilvánították ki részvétüket?

Túl sok itt a provokáció. Olyan, mint amikor Ariel Saron kísérőivel belépett a szent mohamedán területre, és ezzel szándékosan felszította a palesztinok gyűlöletét és merényleteit.

Egyes zsidók a holokauszt szenvedései után államot akartak alapítani. Olyan területen, ahol 2000 év óta palesztinok éltek. Olyan módszerekkel, amelyeket a zsidókkal szemben alkalmaztak a pogromok végrehajtói, az SS-legények. A Hagana, az Irgun elüldözte a palesztinok jórészét, hazátlanná tett egy népet. Szemet szemért? De hát a palesztinok nem bántották őket. A zsidó terroristák angol áldozatai nem harcban estek el, hanem fogolyként felakasztották őket, szállodát robbantottak, megállították az ENSZ-zászló alatt, béketeremtési szándékkal utazó Folke Bernadotte svéd grófot, és agyonlőtték, mert – úgymond – „antiszemita" volt.

Mindez a történelmi leckéhez tartozik. És az is, hogy a palesztinok érdekeiért emel szót a zsidó Noam Chomsky, az izraeli író, Motti Lerner, vagy hogy mintegy négyszáz izraeli katonatiszt tagadta meg a palesztin területen való hadviselést. A következtetés: egy tanács. Igyekezzenek a zsidók vagy izraeliták szerényebbek, önkritikusabbak lenni, kevesebbet szerepelni a közéletben, felhagyni az antiszemitázással, érezzék át a palesztin nép szenvedéseit. S mindennek talán a gyökere: ne azonosuljanak azzal az amerikai politikával, amely a közelkeleti olaj- és földgázvagyon ellenőrzése, birtoklása érdekében nem fékezi meg az agresszív cionista tevékenységet, sőt szítja azt. Gondolják végig mindezt. Hogy ne legyen újabb holokauszt.

Forrás: HETI VÁLASZ II/34, 2002. augusztus 23., 58. o.

Elkezdődik-e a jövő?

A Bokor katolikus bázisközösség Koinónia című folyóiratának 2002. februári számában a szerkesztők vitát indítottak Hamvas Béla „Csuang-ce – A Tao virágai” című írása kapcsán (ld. előző, októberi számunk elején). Ehhez készült az alábbi hozzászólás.

Hamvas Béla rövid műve (Csuang-ce) jól mutatja be a szerző világlátását. Közel sem olvastam összegyűjtött írásai mindegyikét, ám az általam eddig megismertekben nem találtam az ebben megnyilatkozótól eltérő szemléletet. A Bokor szellemiségét már nehezebb lenne jól körülhatárolni, hiszen rendkívül sokszínű, sokféle szemléletű közösségről van szó. Összevetés céljából a Bokor alapítójának, Bulányi Györgynek „Eszeveszett volt-e Jézus” c. tanulmányát veszem alapul (ld. 2001. júniusi számunkban), amely hűségesen adja vissza a szerző fő művének, a KIO-nak (Keressétek az Isten Országát) szellemiségét.

Még egy kitérőt kell tennem, magukról a kérdésekről, a „Sitz im Leben”-ről, arról, hogy van-e mit összevetni egyáltalán.

Hamvas Béla a hagyományról ír, az aranykor szellemiségéről, amelyet már csak töredékesen láthatunk a preszókratikus filozófusok utólag rögzített tanításában. Ez a hagyomány csupán arra jó, hogy általa mintegy külső álláspontot kapjunk a jelenkor történelmének szemléletéhez, olyan távolságtartó és kritikus szempontot, amely segít a napi történések mögötti álságos törekvések leleplezésében, a modern kori ideológiák elvileg téves és káros kiindulópontjának megmutatásában. Mindezek mellett segít, hogy igazolni tudjuk a szemlélődő értelmiségi kritikus távolságtartását, elkülönülését a napi politikai, gazdasági, közéleti tülekedéstől. Hamvas Béla életében egyetlen rövid korszak volt kivétel e szemlélet alól, az 1945 utáni néhány év. E rövid kitérőnek Lukács György támadása vetett véget, amely élete végéig a periférikus értelmiségi szerepébe kényszerítette Hamvas Bélát. A hagyomány a múltba néz, a jelennel szemben legfőljebb kritikai funkciója van, s nem tiszte a jövőt idézni, sem látomása nincs róla, sem küldetése nincs hozzá.

A Bokor szellemiségét megalapozó Bulányi György a világhódító katolicizmus légkörében nőtt föl, ezért számára a '45 utáni évek az önvizsgálat, a belső kritika évei. A Bokor szellemiségét kialakító szemléletváltása, a két évtizeddel később megírt KIO alapelvei a „valahol utat tévesztettünk” jegyében fogantak. Ám bármilyen mély és alapvető volt is ez a fordulat a katolicizmus évezredes beidegződéseihez képest, alapvető irányultságától, a történelmi küldetéstudattól mégsem vált meg. Fő műve, a KIO, választ kíván adni arra a kérdésre, hogy miként tolható helyre a kizökkent idő, hogyan lehetne végre megjavítani azt, ami a teremtés kezdete óta a legfőbb botrány a gondolkodó ember számára: magát az emberi történetet. Bulányi György nem fogadja el a krisztusi megváltás automatizmusát, s a Krisztus-esemény óta eltelt korszak történései őt igazolják. Válasza prófétai válasz, a jézusi tanításra fogékony emberi lelkek önközpontúságát (legalább a Jézust követő tanítványokban) a mindenkit szerető te-központúság váltja föl, s az ő kisközösségeik alkotják az emberiség életét ténylegesen is megváltó élcsapatot, amelynek fokozatos térnyerése helyreállítja az emberhez méltó életet, s ezzel együtt Isten becsületét. Könyve utószavában a szerző elismeri, hogy ez az élcsapat reménybeli, a megváltásra szoruló jövő méhében készül arra, hogy megszülessen és történelmi feladatát végrehajtsa.

E ponton be is fejezhetném válaszomat: az időtengely mentén pontosan ellentétes irányba tekintő nézeteket nincs értelme összevetni, mert míg az egyik a múltat fürkészi, s a jelenhez legfőljebb tájolót nyújt, a másik a jövőbe tekint, s a történelem alakításához kínál vésőt és kalapácsot.

Van azonban egy közös viszonyítási alap, amelyhez mindkét szemlélet hozzámérhető, mégpedig a botrányosan embertelen világtörténet maga, amelyet Hamvas Béla egész életművével értelmezni, magyarázni kívánt, míg Bulányi György az emberiség előtörténeteként lezárni, s a tehetetlen múlt folyamatát megváltoztatva, valódi történelemként újraírni végre.

A jelen világállapot elemzésében Hamvas Béla szempontjai fontos kiegészítéseket adhatnak a Bokor KIO-n nevelkedett gondolkodóinak, s Bulányi György kereszténység-kritikája minden bizonnyal egyetértésre talált volna Hamvasnál, ha ismerte volna. Ugyanakkor Hamvas életművének értékelése elsősorban a világtörténet ősi korszakainak végiggondolását kívánja, míg a KIO eszméinek mérlegeléséhez a jövő lehetséges forgatókönyveit kell szemügyre vennünk. Úgy tűnik, minden nehézsége ellenére mégis az első feladat a könnyebb.

Ahol a Tao nem ismerik,
Ott megjelenik a Szeretet.
Ahol nincs Szeretet,
Ott megjelenik az Igazságosság.
Ahol nincs Igazságosság,
Ott megjelenik az Erkölcs.

A Tao-te-king idézett sorai az emberi történet hanyatlását tudatják: időben minél közelebb áll hozzánk, annál romlottabb és elvetemültebb, minél ősibb, annál emelkedettebb és nemesebb, mígnem elérkezünk az osztatlan isteni létezés nyugalmának indulat- és indítékmentes sugárzásához. Gyönyörű álom az ember eredetéről, csakhogy való-e? Mindaz, amit őseink történetéről tudunk, s mindaz, amit csak sejtünk belőle, rácáfol az aranykort idéző mítoszokra.

Lényegtelen, hogy lassú volt-e vagy gyors, fokozatos vagy ugrásszerű az emberi gondolkodás létrejötte, az ember fokozatosan szellemivé (szimbolikussá) alakított társadalmi környezete nagyon egyszerű kezdetektől jutott el mai állapotába, és nincs okunk föltenni, hogy ne válhatna még összetettebbé, kifinomultabbá, ne hozhatna létre további, akár minőségileg új tartalmi elemeket is. Mi lehet akkor a Tao jelentése, az emberi faj milyen létállapotához köthető osztatlan uralma? Az én értelmezésemben az Eget és a Földet irányító erők akadálytalan érvényesülésének legfőbb akadálya: maga az ember. A gondolkodó, a kérdező, a létezésének állati meghatározottságával és egyértelműségével szakító ember töri meg a Tao zavartalan működésének korszakát, a bűnbeesés: az emberré válás maga. Az érzékelés, a gondolkodás, a világ elkülönítése önmagától, majd visszatükrözése a megismerésben: a létezés egyszerűségének és átlátszóságának megbontásához, az értékek kimondásához, s a létezők belső szerkezetének értékpólusok közt feszülő kettősségéhez és többességéhez vezet. A létromlás nem más, mint a létezőkről való tudás szükségképpen értékítéletet hordozó aktusa, a létezés tudomásulvétele.

S itt válik számomra végképp érthetetlenné a Hamvas Béla által oly sokszor említett hagyomány: vajon a gondolattalan és reflektálatlan és ösztönös állati létezés szintjére kellene a ma emberének visszaszállnia ahhoz, hogy megoldja az emberlét kínzó problémáit? Bizonyos értelemben ez

valóban megoldás lenne, csakhogy nem az ember, hanem a néhai, a tudatosság felé (sikertelenül) törekvő előember számára. Korunk szellemi körképe mutat ilyen jellegű folyamatokat is. A kérdéssel Hamvas Béla is szembesült, s a mitikus hagyomány (Csuang-ce című írásában nem említett) válaszát fogadta el: az emberi faj öntudatra ébredése nem a főemlősök egyikének sikeres alkalmazkodása vagy mutációja, hanem a világteremtő őserőből eredetileg szellemi létezőkként kivált lelkek anyagba süllyedésének pillanata. Innét erednek az isteni jelenésekről és látogatásokról, az angyalok és emberek nászából születő óriásokról és istenkirályokról szóló legendák. E ponttól számomra minden további vizsgálódás lehetetlennek látszik, ezért avatatlanként nem is folytatom töprengéseimet.

Hamvas Béla egyetlen tanácsa a mai kor embere számára: visszatalálni az ősi egység állapotához, azt megélni, s a személyiség sugárzásával hatni. Ám a bennünk lévő forrást, amely az aranykor óta meglehetősen vastag rétegek alá került, valahogy ki kellene tisztítani, s ehhez tennünk is kéne valamit. A szellemi tisztánlátás gyakorlati lépések nélkül még az egyén számára is kevés ehhez az emberfeletti célhoz.

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!

Bulányi György az Isten Országát építő kisközösségek gyakorlatától reméli az emberi történelem megváltását. Petőfi soraival idézi föl a kizsákmányolás, elnyomás és ostobaság uralta emberi történelem szenvedő alanyainak és prófétáinak örök panaszát és reményét, e sorokkal figyelmezteti idestova tizenöt éve a Bokor bizonytalankodó tagjait történelmi küldetésükre. Nagyszerű látomás az ember jövőjéről. Csakhogy valóra válik-e? Múltunk biztosan tudható tényei ritkák és töredékesek, értelmezésük vitatott, náluk csak jövőnk bizonytalanabb. Prófétai látomásokban soha nem szűkölködtünk, s meghiúsulásuknál csak valóra váltásuk kudarcos kísérletei voltak tragikusabbak az emberi történelem során. Mégis, milyen alapon reméli a KIO szerzője, hogy ezúttal másként lesz?

A KIO megírása idején még jó katolikusnak számított, s nem kevés erőfeszítést fordított annak megmutatására, hogy műve a kinyilatkoztató Isten ránk hagyományozott kijelentéseinek lehető leghitelesebb értelmezéseként tarthat számot a hívő emberek érdeklődésére, ugyanakkor a Jézus által megélt és tanított emberi élet a hitetlenek számára is elgondolkodtató alternatívája minden más útnak. A következő évtizedek során meg kellett érnie, hogy saját egyházának vezetői a mindenkori politikai rendszerre hivatkozva, ám annak mivoltától teljesen függetlenül, örökösen peremhelyzetbe szorították. Nem csoda, hiszen egy kiváltságot és ellenséget nem ismerő, minden ember testvériségét valló tanítással hogyan is remélhetett elfogadást egy olyan szervezetben, amely a kiváltságokra épülő társadalmi formációk mindegyikével kiválóan együttműködött?

A katolikus egyház megújítására irányuló reményének fogyatkozásával együtt nőtt érdeklődése a saját egyházán kívüliek, többek között a vallástalanok iránt is. Ez az elmozdulás nem hagyta érintetlenül tanítását sem, egyre fontosabbá vált számára, hogy a bármilyen elvi alapon állókkal is szót értsen az emberi jövő jézusi alakításának érdekében. Tanítását ma már „csak" az egyetemesség értelmében tartja katolikusnak, s kinyilatkoztatottnak is csak olyan mértékben, amilyen mértékben ez a kinyilatkoztatás bárkinek rendelkezésére állhat, saját kulturális öröksége keretein belül.

Ám ha nem áll többé egy minden kétségen felüli objektív isteni tekintély a közös emberi jövő alakítására hivatott életelvek mögött, egyre fontosabbá válik a mindenki számára adott emberi természet jelenkori állapota, összes korlátozottságával és reményével együtt. Ismerve a KIO evangéliumi etikájának feltétlen követelményeit, a Bulányi György követői előtt álló követelmények sem kisebbek, mint a Hamvas Béla által megrajzolt aranykori Tao követésére indítást érző mai emberéi. A Bokor-tagok helyzete mégis könnyebb, mint a mai Hamvas-követőké. Ötvenéves kisközösségi gyakorlatuk tapasztalatai mellett az elmúlt évtized általános zűrzavarában sem kellett iránymutatás nélkül maradniuk, Bulányi György megadta számukra a következő lépés irányát is: a közbirtokosságon alapuló életközösség a jövő alakításának ma látható leghatékonyabb eszköze.

A megvalósítás késlekedése sok okra vezethető vissza, ám azt mindenképpen jelzi, hogy a Bokor ezzel az irányvétellel végleg elhagyja a kényelmes metafizikai igazságok terét, és olyan gyakorlati-társadalmi közegbe lép, amelyben a résztvevők elvei egyre több ponton és egyre sűrűbben szembesülnek majd jelenkori belső és külső adottságaikkal. Ahogyan azt sem várhatjuk egy mai embertől, hogy megvilágosodott istenkirályként puszta létének kisugárzásával tartsa kézben a világ dolgait, várhatóan a Bokor-kommuna sem felel majd meg mindenben az Isten Országa földi mintájának, tagjai sem lesznek egyik napról a másikra Jézus-formátumú egyéniségekké.

Különféle lazább és szorosabb emberi közösségek évszázados története tanúsítja, hogy a türelmetlenség és a történelem beteljesedésének sürgetése az eredeti célok lecseréléséhez vezet, a közösségi élet minőségi átalakítása helyett a szervezet fennmaradására összpontosít, ha ugyan megmarad az önkéntes közösség keretein belül, és nem válik egyetemes zsarnoksággá. Ugyanakkor a késlekedés csak meghosszabbítja a gyakorlat próbájától ódzkodó elvi-elméleti történelem-megváltás korszakát a Bokor életében. E korszakhatárt nem egyszerű átlépni. Ugyanolyan nehéz, mint Hamvas Béla „éberség" fogalmának megismerése után valóban fölébredni. A tudat ismereteinek viszonylag egyszerű bővítéséhez képest mindkét lépés az „én" alapvető átalakítását kívánja meg.

A világválság mai megoldási kísérleteinek sokfélesége arra utal, hogy az emberi faj talán mégsem annyira életképtelen, mint amilyennek a főáramú folyamatok ésszerűtlensége mutatja. A szociáldarwinizmuson nevelkedett neoliberális közgazdaságelmélet pusztító hatásait látva, a világ sok pontján kezdődött már el egy másféle – pénzközpontú helyett értékközpontú – életmód kialakítása helyi kezdeményezések formájában. Itt csupán néhányat említek a legismertebbek közül.

A Kairos Europa mozgalom 1985 óta fogja össze azokat a keresztény csoportokat, amelyek az ún. „keresztény" országok által a múltban és a jelenben elkövetett kíméletlen kizsákmányolást a béke, az igazságosság és az osztozás elvei szerint akarják orvosolni a világ minden táján, és sajátos helyi közösségek formájában segítik lakóhelyük kitaszítottjait.

A HIFA („segítség mindenkinek") mozgalom 1995 óta dolgoz ki és vezet munkaterveket Európában és Afrikában a természetes gazdasági rend alapján mezőgazdasági és kézműves termelők számára, hogy megmutassa, van élet a kamat-gazdaságon kívül is. Pénz, hitel és kamat kikapcsolható a helyi közösségek életéből az igények és szolgáltatások összetalálkoztatása útján. Ez a Talentum-rendszer alapelve, amelynek már Magyarországon is működik egy köre, a vecsési.

A hutteri egyház közösségei már csaknem ötszáz éve élnek teljes vagyonközösségben és egyszerűségben. Erőszakmentességük miatt mindenütt üldözték őket, így terjedtek el szerte a világon.

Az Egyesült Államokban és Kanadában több száz körzetben működik az előfizetéses mezőgazdaság rendszere, amelyben a városi lakosok személyes ismeretség alapján kötnek havi előfizetéses szerződést a környező vidék termelőivel, így jutnak hozzá a számukra szükséges zöldséghez és gyümölcshöz, s így mentesítik a termelőket a mezőgazdasági termelés éves ciklusához egyébként elengedhetetlen bankhiteltől és kamatfizetéstől.

A Bokor akár le is maradhat ebben a sokszínű mezőnyben. Kár lenne érte, bár az emberiség fönnmaradása szempontjából közömbös, hogy éppen kik és hol éreznek rá a következő korszak élhető és vonzó mintáira.

Mert a tudatos ember legfőbb feladata saját sorsának, jövőjének alakítása. Nem hagyatkozhat többé a világegyetem erőinek összhangjára, mert ez az összhang az emberi tudat megjelenésével számára végérvényesen elveszett, és csak önmaga teremtheti meg újra, immár a kezdetektől távol, önmagát is számításba véve. A jövő útja azoké, akik készítik e jövőt. Elkezdődik-e hát a jövő? Rajtunk fordul, azon, hogy mi magunk elkezdjük-e.

Demeczky Jenő

Bokor-nagytábor, 2002 – SOPRON

Az idén már harmadszor rendezte meg nyári nagytáborát a Bokor Közösség. „Komolyabb” és könnyedebb” programok váltogatták egymást, de most nem ezek pontos felidézésével kívánunk visszaemlékezni az eseményekre, hanem egyrészt a vendégkönyvbe került bejegyzések egy csokrával, másrészt a rendezők, soproni testvéreink vallomásaival arról, hogyan élték meg ők az előkészületeket és a tábori történéseket. Úgy véljük, e személyes hangú sorok minden „beszámolónál” hívebben tükrözik az ott töltött napokat, tovább erősítve a közösségi összetartozást azokban, akik jelen voltak, és biztatást adva azoknak, akik valamiért nem akartak, vagy nem tudtak eljönni.

A Szerk.

I.

A vendégkönyv bejegyzéseiből

„Az első Nagy Tábort egy család, Miklovicék szeretete tette lehetővé. A másodiknak nem volt befogadó családja, csak gondos szervezői. Ennek a harmadiknak az ad új ízt, hogy sok-sok család – a sárgák – közössége fogadott minket.

Nagyon félek, hogy ezt nem tudjuk überelni. Pedig kellene jövőre, 2003-ra. Egy módot látok csak az überelésre. A sárgák tudnák überelni önmagukat. Újból ide kellene jönnünk, ha befogadnátok.

Áldjon meg Titeket Jézus és az Ő Istene azért a magas iskoláért, amelyet produkáltatok Jézus-tanban, Országtanban, a szeretetben.

Csúcs, profi, király – és még nem tudom mi – volt az, amit nyújtottatok… Megszerettelek, a Tietek vagyok.”

Gyurka bácsi

„Nagyon jó volt, nem is lehet erre megfelelő szavakat találni, mert a leg-ek is csak szürkék lennének. Előkészítés, várás, itt levés…

Kérem és kívánom, hogy Istenünk áldjon, védjen, s az Ő szeretetébe, karjai közé fusson életetek.”

Tölli Magdi

„Hála és köszönet él a szívünkben soproni testvéreink profi szervezése, testünk-lelkünk táplálása és életük szeletkéinek bemutatása miatt. Nagyon jó volt itt nekünk! Sokat kaptunk! Lesz miből adnunk! Adja Isten, így legyen!”

Csontosék

„Ugye jövőre is itt lesz a BNT?”

Dőry Magdi

„Köszönjük ezeket a csodálatos napokat. Az a gondos szeretet, ami körülvett bennünket, ez a legfelejthetetlenebb.”

Teri néni

„Nagyon örülök, hogy megismertem a Bokor közösséget. Csodálatos napokat töltöttem el. Köszönöm a szervezőknek, az összes testvérnek. Sok csodálatos, értékes embert ismertem meg. Áldjon meg benneteket az Úr!”

Marika

„Csodálatos élmény volt a tábor! Nagyon köszönjük mindnyájatoknak figyelmességeteket, szeretetteteket, a fantasztikus (tökéletes) szervezést, a rengeteg munkát, s az Úr áldását kérjük életetekre, családjaitokra, közösségeitekre, s az iskolára!”

Harmat József és Dávid

„Mindennap megszűnik valami, amiért az ember szomorkodik, de mindennap születik valami, amiért érdemes élni és küzdeni!”

Tárnok család

„Minden sárga pólós Testvéremet szeretném szívemre ölelni, és nagy-nagy szeretettel megköszönni szolgálatukat. Isten áldja meg a ház minden lakóját, szolgálatok teljesítőjét, aki a lelkét is beleadja a munkába. Nagyon jó volt itt!”

Trásy Éva néni

„Köszönöm soproni barátainknak, hogy olyan »több mint nyaralást« adtak nekünk, melyről csak álmodni mertem az esti mosogatás közben. Szuper volt.”

K. M. + 5 gyerek és egy férj

„Éjfélkor érkeztünk, és a szervezők szinte a kapuban fogadtak. Segítették felvinni alvó gyermekeinket és a csomagjainkat. Ennél többet a legdrágább szállodákban sem kaphattunk volna. De itt még szeretettel teli embereket is találtunk. Ez az élmény csak ízelítő volt a további napok élményeiből. Az is tetszett, hogy a szervezőket nem a végkimerültségtől kopaszra tépett fejükről és a kialvatlanságtól beesett szemükről, hanem vidám sárga pólójukról lehetett felismerni, aminél kedvesebbek, vidámabbak, segítőkészebbek csak ők maguk voltak.”

Horváth János, Vincze Kriszti és a gyerekek

„Szívet melengető volt együtt lenni régi és új barátokkal. Remélem még sokáig tolhatom veletek együtt az Isten szekerét."

Gergely Gyula

„Akárhogy csűröm-csavarom, rengeteg kudarc és frusztráció kísérte kísértő munkámat, és ennek a sárgák voltak a fő okai. Még találkozunk! Reszkessetek!"

Csűrcsavar

II.

A szervezők vallomásaiból

Nagyon örülök, hogy részt vehettem a tábor szervezésében. Ennek több oka is van. De az örömök előtt a félelmeimről, kétségeimről, idegenkedésemről, amikor ugyanis meghallottam a felkérést, inkább ezek az érzések kerítettek hatalmukba. Félelem egyrészt azért, mert már nagyon rég tettünk együtt valami igazán közös, nagy dolgot, másrészt félelem a nyugodt nyár kútba esésétől, félelem amiatt, hogy rendesen el tudjuk-e látni feladatunkat, amit vállaltunk, mit kezdünk majd annyi 'idegennel', meg még sok apró dolog... Aztán volt bennem egy kis sértődöttség is, hogy a 'nagy' Bokor évekig (évtizedekig) nem nagyon vett tudomást arról, hogy nemcsak a nagyvárosokban vannak közösségek. Sokszor volt bennem az a keserű érzés, hogy minket elfelejtettek, minket nem nagyon vesznek számba... Szóval, bennem ilyen érzésekkel indult a szervezés.

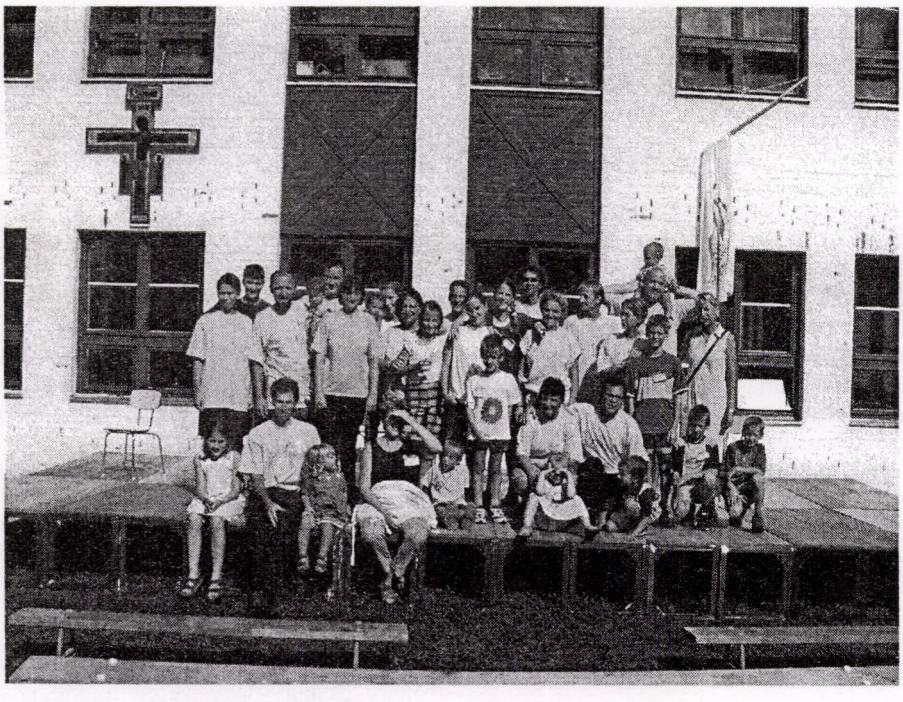

Ehhez képest nagy élmény volt, hogy újra tudtunk együtt mozdulni, nagy élmény volt újra megérezni, hogy mi egymáshoz tartozunk (nemcsak sárga pólónk miatt). A fáradt pillanatok és a néha felhúzott orrok ellenére mégiscsak örömmel töltött el az az érzés, hogy részei vagyunk egymás életének!

Nagy öröm volt az is, hogy bár valóban sok olyan testvér jött, akit életemben sem láttam, de ennek ellenére, mire elkísértük őket a szálláshelyre, az volt az érzésem, hogy nem vagyunk egymásnak idegenek. Nagy élmény volt találkozni olyan testvérekkel, akik már jó néhány évtizedet 'lehúztak' a Bokorban, jó volt látni a szemükben a békés-bölcs ragyogást. Jó volt látni a fiatalokat, a gyerekeket, és jó volt átélni az összetartozás élményét...

S hogy mit kaptam a tábortól? Azt hiszem, az előzőekben benne van. Bár fárasztó volt ez a néhány nap, de úgy érzem, cserébe nagyon nagy kincset kaptam. Ez a kincs az, hogy nem vagyunk egyedül, vannak még hozzánk hasonló 'csodabogarak', akiknek 'mániájuk', hogy tegyenek valamit az Isten Országáért. A szürke hétköznapokban sokszor én is belefáradok, és néha az van bennem, hogy 'minek?'. Ez a néhány nap olyan volt, hogy egy kicsit fellocsolta a szürke utat, ezek a napok valóban ünnepek voltak. Egyszer egy barátom azt mondta, hogy az ilyen napok a lélek piros betűs ünnepei, amelyekből erőt meríthetünk. Hát ez volt nekem (nekünk) is, és ezért hálás vagyok (vagyunk) Istenünknek.

Schaul Árpi (és Juti)

Miért örülök, hogy részt vehettem a BNT szervezésében? Provokatív kérdés, azt sugallja, hogy örültem. Elsőre igen, aztán már nem volt választás, csinálni kellett.

— Örültem, mert végre valamit önzetlenül másokért tehettem, nem számításból vagy haszonszerzésből.

— A nemes cél szolgálata végig jó érzéssel töltött el.

— Újra megismerhettem a soproni közösségeket, munkájukat, „lelkületüket". (Ugyanis néhány néhány éve már nem veszek részt aktívan a közösségek életében.)

Mit adott nekem a BNT? A sok munka mellett:

— találkozást rég nem látott, kedves emberekkel,

— egyszerű, őszinte, tiszta emberek megismerését,

— tapasztalatot arról, hogy máshol hogyan értelmezik a jézusi Örömhírt,

— vágyakozást, nosztalgiázást, váltakozó érzelmi hatásokat,

— annak megtapasztalását, hogy mennyire más lettem 20 év alatt.

Potyka (Szabó Árpi)

Miért örülök annak, hogy részt vehettem ennek a tábornak a szervezésében? Ha valaki elolvassa a BNT vendégkönyvét, ez már nem is lehet kérdés. Olyan szeretetteljes megnyilvánulásokat, dicsérő és köszönő szavakat kaptunk, hogy az minden fáradtságot megért. De már a tábor alatt is éreztették velünk testvéreink, hogy mennyire elismerik, és nagyra értékelik a munkánkat. Számtalan esetben előfordult, hogy csak azért állítottak meg, hogy köszönetet mondjanak a szervezésért. Egy ilyen nagyszabású dolog megszervezésében részt venni kihívás és megméretetés is volt számomra.

Az én feladatom a *kézműves foglalkozások* megszervezése volt. A két nap alatt négy alkalommal, tizenhat foglalkozást tartottunk. Igyekeztem változatosan és színesen

összeállítani a tevékenységeket. Volt szövés, gyöngyfűzés, bőrözés, papírmunkák, fafaragás, agyagozás, gipszöntés, ceruzatartó kasírozása, batikolás, üvegfestés, makramézás. A gyerekek örömmel készítették az ékszereket, játékokat és a különféle tárgyakat.

Közösségeinknek is jót tett az együttlét, a közös munka, mert növelte bennünk az összetartozás érzését.

Valkó Gabi

Istenigazából még nem vettünk részt nem hogy ilyen, de még hasonló rendezvény megszervezésében sem. Bár iskolai szinten már megszokott volt számunkra a percre pontosan kidolgozott program, ennek ellenére reméltük, hogy a BNT szervezése egy kicsit lazább tervezésű és kivitelezésű lesz. Utólag azonban beigazolódott, hogy jobb az előre nem látható problémákra is kész válasszal szolgálni.



Bár ami a sport részét illeti a dolognak, nem egészen úgy alakult, ahogy elterveztük (sorversenyek, tollaslabda stb.). Ember tervez, gyerekek végeznek. Így a gyerekek között a legnépszerűbbek a következő sportágak voltak: foci, kosárlabda, röplabda, asztalitenisz.

A különböző labdák hajnaltól késő estig pattogtak a tornateremben. A felnőttek is sokszor bekunyerálták magukat a gyerekek közé.

Jó volt látni, hogy gyerekeink mennyire felszabadultan, örömmel vettek részt mindenben, új barátokat megismerve a táborban.

Jó érzés volt adni, szolgálni. De még jobb volt (lehet, hogy önző dolog) érezni, hogy a táborlakók boldogok voltak. Talán ezt akkor érezték igazán, amikor már hazafelé tartottak, vagy már otthon a fényképeket nézegették.

Ami még 'furcsa' volt, hogy *semmilyen durvaságot, agressziót nem tapasztaltunk. A mai világban ez különlegesnek mondható.*

A legszebb mondatot egy hölgytől kaptuk: „Tudjátok, az volt az egészben a legjobb, hogy ti mindig mosolyogtatok.”

Valkó Lilla és Jancsi

Nos, én voltam az, aki nem ismervén a feladatot, nem szerettem volna Sopronban megszervezni a tábort, és nem is hittem abban, hogy van az embereknek igényük egy ilyen 'össznépi' összejövetelre. Ezért eleinte az 'ördög ügyvédjét' játszottam, teljesen tudatosan.

Sajnálom, hogy amíg nyaralás előtt itthon voltam, nem vettem elég komolyan a teendőket, amolyan Pató Pált játszottam, és ahogy újra bekapcsolódtam, már nagyon sok mindent megcsinált helyettem Robi és Zsóka, köszönet érte! Így aztán maradt az, hogy négy nap, négy éjjel valamit pótoljak lemaradásomból. Ehhez persze kellett a háttér feleségem, Kata részéről, aki teljes egészében magára vállalta a család összes teendőit, neki is köszönet érte!

A tábor napjai alatt már teljesen más hozzáállással tudtam a rám bízott feladatokat végezni, s ennek több összetevőjét emelném ki:

— Rengeteg ismerős megjelenése, s a tőlük jövő köszönetek, biztatások, elismerések természetesen plusz hajtóerőt biztosítottak.

— A konyhával olyan területre kerültem, ahol volt látszatja a tevékenységemnek, és mindezt sikerélmények is követték.

— A konyhára beosztott emberekkel való ismerkedések, a velük töltött idő szintén jó élmény volt az amúgy elég bezárt világunkban.

— Nagyon jó volt, hogy felelőséggel hozhattuk meg döntéseinket, és nem kellett engedélyt kérni egyetlen alkalommal sem senkitől, semmilyen, a konyhát érintő kérdésben.

Mit adott nekem a BNT? Az említett 'szakterület' bezártsága miatt nekem elég kevés jutott magából a táborból, ennek ellenére nagyon sokat kaptam. Hogy mit? Elsősorban Zsóka társaságát. Teherbírása, biztatása nagyon jólesett. Másodsorban a siker ízét kóstoltatta meg velem. A sikeres szervezés korábbi álláspontom cáfolataként mindenképpen nagy élmény volt. Végezetül egy-két eddig ismeretlen ember társaságát kaptam cserébe, akikkel a konyhai munkák folyamán megismerkedhettem.

Németh Laci

(Kiegészítő megjegyzés: Laci a soproni megbeszélésen még egy fontos szempontot említett: „Azt kellene megértetni a Bokor közösségeivel, hogy ez nekünk hatalmas, éveket meghatározó csúcsélmény volt. Biztos vagyok abban, hogy másoknak – más közösségeknek – ugyanilyen meghatározó élmény lehetne egy BNT-szervezés…”)

Mikor a véleményemet kérték a tábor megvalósításával és szervezésével kapcsolatban, akkor az futott végig bennem, hogy igen, Uram, szeretném, ha létrejönne. Ki kell mozdulnunk a langyos vízből, és egy kicsit pezsdítsük fel a Rák-patakot és iskolánk környezetét. Arra gondoltam,

ha a szolgálatommal tudok abban segíteni, hogy egy hétvégét békében, szeretetben el tudjunk tölteni gyerekek és felnőttek egyaránt, akkor én megpróbálok ehhez partner lenni. Nem volt bennem semmi félelem vagy visszatartó erő a tábor kapcsán, mert éreztem, ha vannak is látszólagos akadályok, azok a gyakorlatban majd elhárulnak. Mivel nem ismertem személyesen Gyurka bácsit és a soproniakon kívül más Bokor-tagokat sem, kíváncsian vártam személyes találkozásainkat. Természetesen arra is választ vártam, hogy milyenek vagyunk mi, táborszervezők.

Csodálatos volt látni a gyerekeket, mennyire felszabadultak és boldogok. Teljesen átadták magukat, és átérezték azt, amit csináltak, legyen az foglalkozás, sport vagy kirándulás. Pozitívum, hogy nem volt egy rossz szó vagy veszekedés a gyerekek között. Köszönet a szülőknek. Csak így tovább! Gyermekemet születése óta (Kristóf 8 hónapos) első alkalommal vittem nagyobb közösségbe, ahol boldogságát látva csak megerősödtem abban, hogy helyesen döntöttünk a tábor megszervezése mellett.

A tábor erőt adott és példát mutatott számomra, hogy így is lehet az Úrral együtt lenni és töltekezni.

Bertalan Gábor

Megfogott a tábor lelkisége. Megfogalmazódott bennem az a vágy, hogy valamit másképp kellene csinálnunk itt Sopronban.

Szigethi Kata

Jó, hogy az összes tervezett programot meg tudtuk valósítani, de voltak hiányosságaink:

— Nem vettük fel videóra, illetve magnóra az előadások szövegeit.

— A kisgyermekek vigyázása nem sikerült megfelelően, helyette zárt és kötött helyen óvodát kellett volna szervezni.

— Eső esetére nem volt forgatókönyvünk.

Bidló András

Nagyon nagy élmény volt a tábor, bár keveset tapasztaltam a programokból, hisz a konyhai feladatok teljesen lekötöttek. *Köszönöm mindenkinek, hogy első hívásra habozás nélkül jöttek a 'konyhai kisegítők'. Azoknak is köszönet, akik hívás nélkül is észrevették a munkát, és besegítettek a konyhán.*

Egyébként nem voltunk elég leleményesek. A nem szorosan közösségeinkbe tartozó tágabb baráti kört nem hívtuk meg a táborba, pedig ez jó alkalom lehetett volna arra, hogy megérezzenek valamit a Bokor légköréből.

Közösségeinknek tisztázniuk kell a Bokorhoz tartozás kérdését. Szívesen kapcsolódom a Bokorhoz, ha lelkiségi, szellemi, tartalmi kérdésekről van szó, de a kapkodó, hipp-hopp elváró, túlságosan nyüzsgő szervezési formákból nem kérek. Ezekhez nem is akarok kapcsolódni.

Csizovszki Zsóka

Miért örülök, hogy részt vehettem a BNT szervezésében?

— Kimozdított a szürke hétköznapokból.

— Olyasmit csinálhattam, amit még azelőtt sohasem.

— Kipróbálhattam magam olyan területen, amiben nem vagyok otthon. (Tágíthattam a komfort-zónámat.)

— Közös célt adott a barátaimmal, ami nélkül egyetlen közösség sem lehet élő.

— Gyakrabban találkozhattam barátaimmal, jó ismerőseimmel.

Mit adott nekem a BNT?

— Megerősítette bennem, hogy az önzetlen adás által nem kevesebb lesz az ember, hanem éppen ellenkezőleg.

— Bizonyosságot adott, hogy ha az embernek gyerekei vannak, az nem jelenti azt, hogy el kell zárkóznia a többi ember elől, hogy a családnak ki kell maradnia egy időre a különböző programokból. Sőt. Ha a példamutatás a legjobb nevelési módszer (és ebben hiszek), és azt akarom, hogy gyermekeim nyitottak legyenek az emberek iránt, s minél több szempontból megismerjék a világot, akkor a megfelelő mértékig keresnünk kell a kifelé élés lehetőségeit.

— Négy napig olyan ember lehettem, amilyenné egész életemben lenni szerettem volna: másokért élő, másokat szolgáló, a világra és a többi emberre nyitott.



— Négy napig tartó paradicsomi állapotot: mindenki kedves volt hozzám, nevetett rám, érezteték velem, hogy elfogadnak olyannak, amilyennek látnak (még ha ez csak egy szelete is a személyiségemnek), és én magam is ilyen tudtam lenni – teljesen természetesen, minden színészkedés-megjátszás nélkül.

— Napokig-hetekig tartó nagy-nagy űrt – valahol itt a mellkasom táján – miután vége lett.

Horváth Peti

Összeállította: Csizovszki Robi

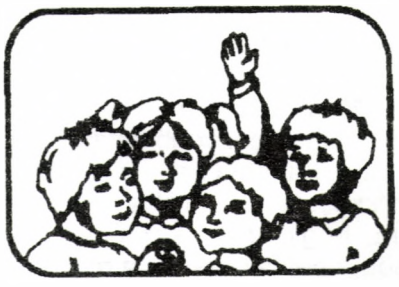

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Mosakodás história

Egy téli reggel, kilencéves koromban, így szólt hozzám édesanyám: „Légy szíves, kisfiam, gondoskodjál róla, hogy Ugribugri minden este rendesen mosakodjék. Én nem mindig érek rá, hogy beüljek hozzátok strázsálni őt.” Aznap délután tehát, mialatt szobánkban tanultunk, gondolkodni kezdtem, miként érhetném el, hogy öcsikém ökelme ezentúl ne sikkassza el a mosdást. Az öcskös elsős volt, külön asztalka mellett ült jó magasan, ráhajolt egy könyvre és mohón betűzte. Azért ült olyan magasan, mert az asztal magas volt még neki, hozott hát a szék ülésére már a tanév elején egy vastag könyvet édesapánk könyvespolcáról, párnát is tett rá. Láttam a mohó érdeklődésén, hogy aligha a leckéjével foglalkozik, és rászóltam: „Te már megint valami mást olvasol!” Bűntudat helyett azonban felragyogott az arcocskája: „Mást bizony! A János vitézt!” Akkoriban az volt a boldogsága, hogy ő már nemcsak az iskolai olvasókönyvéből tud olvasni. Hagytam hát, hogy olvasson, és tovább töprengtem, hogyan tehetném a boldog olvasót mosakodó olvasóvá is.

Arra már többször is felszólítottam, hogy tekintsen a mosakodás dolgában engem példaképnek, tudtam, hogy ennek már nem lenne hatása, ez már a könyökén jön ki. Mit mondjak hát neki ezentúl? Mit tegyek? Ekkor észrevettem valamit szobánkban, és megörültem: hiszen már meg is oldottam a kérdést! Így szóltam az öcsköshöz: „Nézzed csak, Ugribugri! Üzen neked valamit a természet.” Tetszett neki, hogy ő ilyen fontos személyiség: „Mit üzen?” A kályha elé mutattam „Figyeld csak, mit csinál Mióka. Óvele üzen neked a természet.” Hófehér cicánk a kályha előtt ült a padlón, és olyan buzgón mosakodott, mintha le akarná tépni a fülét. „Amint látod, azt üzeni, hogy fontos dolog a mosakodás. Mióka a természet hírnöke itt a szobában, de egyúttal barátod is. Fogadd meg hát az üzenetét, és tekintsd ezentúl Miókát példaképednek!”

Elgondolkozva nézte a cicát, hatott rá, amit mondtam, én meg négy-öt nap múlva egy este örömmel jelentettem édesanyámnak: „Megoldottam a feladatot. Ugribugri már minden este rendesen mosdik.” Édesanyám megdicsért, és mentem magam is a szobánkba mosdani, lefeküdni. Ott azonban elcsodálkoztam. Ugribugri csak az előbb jött be, de már ágyban is volt. Hogyan mosakodhatott meg ilyen rövid idő alatt? Megnéztem a törülközőjét, megnéztem a mosdóvizét, aztán szomorúan az ágy elé álltam: „Te ma nem törődtél a természet üzenetével? Nem tekintetted példaképednek Miókát?” Ugribugri hallgatott egy pillanatig, aztán hirtelen felült az ágyacskájában, és úgy tett, mintha nagyon dühös volna: „Nem hát! Mert állattal ne üzengessen nekem a természet, az állat, ha barátom is, alantas lény, sértő, hogy példaképnek tekintsem! Én ember vagyok, a teremtés koronája!”

No, ezt jól kitalálta a betyár, hogy ne kelljen mosakodnia, de én se hagytam magam. Megnéztem a tenyerét: „Te Ugribugri! Hiszen csupa maszat vagy! Pedig az a legkevesebb, amit elvárhatunk egy koronától, hogy tiszta legyen.” De meg tudott felelni erre is: „Az arany maszatosan is arany!” No megállj! És megpróbálkoztam a régi tanáccsal: „Akkor hát engem tekints példaképednek!” „Hogyne, hogy a fejemre nőj!” „Akkor édesapát!” Meghökkent, gondolkozott, de egy pillanat múlva diadalmasan kivágta: „Nem sérthetem meg vele, hogy utódja legyen egy macskának!” Ezzel véget ért Mióka példaképi pályafutása. Ugribugri megint csak tessék-lássék mosdott, vagy éppen sehogy, én meg törhettem a fejem.



Egy délután ismét együtt ültünk szobánkban. A leckémet írtam, az öcskös meg a „Magyar mese és mondavilág”-ot betűzgette. Feltűnt nekem, hogy most nem hajol annyira rá a könyvre, alacsonyabban ül, már csak a párna van alatta, a vastag könyv az asztalra került. Megkérdeztem, hogy miért vette ki maga alól. „Mert könyvön nem akarok ülni, tiszteletlenség.” Tetszett amit mond, de azért megnéztem a könyvet: „Erre nyugodtan ráülhetsz. Nem remekmű”. Napilap

ajándékkötete volt, afféle „tanácsadó", „hasznos tudnivalók tára". Ilyesféle volt a címe is: „Mindent tudok". De Ugribugri tiltakozott: „Akkor se sérthetem meg. Tudomány van benne." Tulajdonképpen kapóra jött nekem, hogy ennyire tiszteli az emberi szellemet és az alkotást. Volt egy kis tudomány színe új tervemnek is, remélhettem hát, hogy könnyebben megragadja érdeklődését. Tüstént elő is álltam vele:

„Igazad volt a múltkor, amikor sértőnek érezted, hogy példaképnek tekintem Miókát. Csakugyan alantas lény, olyan butuska, hogy most már a természet parancsának se engedelmeskedik: napok óta nem mosakszik. Ebből azonban nagy baja lehet: megkoszosodik és megbetegszik. Úgy gondolom, neked mint barátjának, vállalnod kéne azt a szép feladatot, hogy a példaképe légy. Ha látná, hogy te minden este rendesen mosakszol, bizonyára észbe kapna, és megmenthetnéd szegénykét."

Ugribugri bámult is, gyanakodott is, minthogy azonban komoly maradtam, elgondolkozott, és egyszerre csak kidüllesztette a kis mellkasát, látszott rajta, ez már tetszik neki, hogy ő legyen a példakép. Este mosdás előtt kikiáltott szobánk ajtaján: „Mióka! Gyere okulni! Mosakszom!" Mióka beszaladt, én meg nagyon örültem. S minthogy ez nap-nap után megismétlődött, egy hét múlva megint jelentettem édesanyánknak a sikert. De hajh, éppen a jelentés napján megint alig volt nedves az öcskös törülközője, mosdóvize meg alig szappanos. A takarót az orrára húzta, csak a szeme csillogott fölötte, és látszott benne, hogy tudja a betyár: lesz egy-két szavunk egymáshoz. Oda is álltam tüstént az ágya elé, és igyekeztem minél szívfacsaróbbá tenni a hangom: „Hát már nem törődöl a te kedves Mióka barátoddal? Nem akarsz segíteni rajta a jó példáddal?" Felült megint az ágyban, de most szívfacsaró hangon válaszolt ő is: „Jaj, Moha... , hiszen éppen az a baj, hogy nagyon is közeli barátok vagyunk. Nincs előtte elég tekintélyem. Hiába mondanám, nem utánoz. Gondoltam, többet érünk el nála, ha ezentúl te leszel a példaképe." Azzal kiugrott az ágyból, az ajtóhoz futott és kiáltotta: „Mióka! Gyere okulni! Moha mosdik!"



Miókát most már igazán nem használhattam fel többé, és ismét ott tartottunk, ahol a macska előtt. Ugribugri megint nem mosakodott, én meg kénytelen voltam más példakép után nézni. De alig kezdtem gondolkozni, nagyon elcsodálkoztam: Ráeszméltem ugyanis, hogy mosakodás dolgában tele van a világ kitűnő példaképekkel, szinte minden élőlény tisztogatja magát, ha nem is éppen vízzel. Már másnap délután fel is jegyeztem vagy húszat egy papírlapra. A kutyát, a legyet, a verebet, a galambot, a rókát, az oroszlánt, az elefántot, még növényeket is, amelyek lerázzák magukról a szemetet, sőt a Földgolyót is, hiszen az is tisztogatja magát az esővel, s végül magát a vizet is: ha edényben van, üledékként a fenekére süllyeszti a port, ha folyóként hömpölyög vagy tengerként hullámzik, partjára dobálja a bele-nem-valót. Örültem a felfedezésemnek, hogy a világegyetem állandóan mosakszik, és lelkesülten jegyezgettem a jobbnál jobb példaképeket. Ugribugri ugyanekkor nagy érdeklődéssel betűzgetett valamit a vastag könyvben, a „Mindent tudok"-ban. De jutott érdeklődéséből a jegyzékem számára is. „Mit írsz, Moha?" Nem mondtam meg. Gondoltam, nagyobb hatást érek el vele, ha majd este, a mosdás elsikkasztása után olvasom a fejére, hogy íme, csak úgy nyüzsög a példaképektől a mindenség, de ő mégse hajlandó mosakodni.

A nagyobb ünnepélyesség kedvéért édesanyánkat is megkértem, jöjjön be velem a nagy oktatáshoz. Széket állítottam számára Ugribugri ágya mellé, és szónokolni kezdtem: „Most jól figyelj, te vízkerülő, szappangyűlölő pernahajder! Tudd meg, hogy az egész világegyetem mosakszik!" Ugribugri azonban már ekkor közbeszólt, mégpedig nyugodtan és szemtelenül: „Én akkor is mosakodnám ezentúl mindennap, ha a világegyetem sose mosdana. Mert a mosdás nagyon fontos." Torkomon akadt a szó. Édesanyánk meg a mosdóhoz lépett, és örömmel mondotta: „Hiszen mosdott rendesen!" Ugribugri pedig felült az ágyban, és most már ő szónokolt „Többféle okból is nagyon fontos a mosdás. Először is az egészségünk végett. Bőrünk tele van apró likacskákkal, az úgynevezett pórusokkal, a bőr ezeken át lélegzik. A pórusokba napközben piszok tapad... a piszokban meg betegséget okozó baktériumok vannak. De annak is mosdania kell mindennap, aki egészen tiszta. Mert a bőr apró izmocskáit és erecskéit a mosdás tornáztatja meg, és aki egészséges akar lenni..." Most már én szóltam közbe ámulva és bámulva: „Honnan tudod te mindezt?" Nevetett: „Abból a vastag könyvből, a Mindent tudokból."

Látta édesanyánk, hogy zavarban vagyok, meghökkenve állok ott a példakép-jegyzékemmel, és így szólt: „De azért példaképnek is kellenek ám..." Most az öcskös bámult ránk, és csodálkozva kérdezte: „Minek?" Nem feleltünk neki tüstént, elgondolkoztunk a kérdésén. És itt abba is hagyom a históriát.

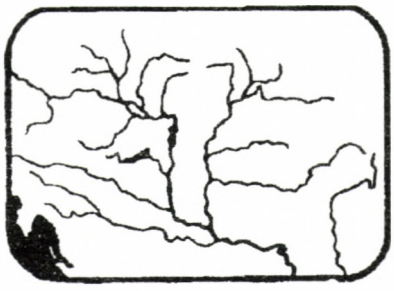

Bokor Építő Közösség Erdélyben

Az építőtábor gondolata két évvel ezelőtt, a tiszai árvíz kapcsán merült fel bennünk. Azon a nyáron két és fél hónapon keresztül segítettek a Bokor-béli fiatalok és barátaik egy kis falu bontási, rendezési, építési munkáiban. Akkor vált számunkra megtapasztalhatóvá, hogy milyen nagy mennyiségű segédmunkát tudunk végezni, s ami még ennél is fontosabb: milyen hatalmas közösségépítő erő az együtt végzett szolgálat.

2001 nyarán nem volt építőtábor, de részt vettünk halmozottan sérült fiatalok intézeti gondozásában. Ez a munka olyan nagy örömet jelentett a fiatalok számára, hogy 2002-ben már a maguk szervezésében vittek el Ipolytölgyesről nyaralni 18 súlyosan sérült testvért.

Most két építőtábor is szerveződött a nyár folyamán: az egyik Sopronban (ahol egy állami gondozottakat oktató-nevelő intézet renoválásában vettünk részt), a másik pedig Erdélyben.

Csire Feri barátunk javaslata nyomán kerestük meg Kiss Marci atyát, a bélfenyéri katolikus plébánost. Bélfenyér (Belfir) 1919 óta Románia része, a magyar határtól kb. 50 km-re helyezkedik el Bihar megyében. Jelenleg alig több mint 300 lakosának zöme magyar, néhány román és cigány család él még a faluban. Igen nagy a szegénység, néhány embernek van csak fizetett állása. A kertben termesztett terményeket adják el, csereberélik. Példamutató a küzdelmük, élni akarásuk. Marci atya fiatal kora ellenére hihetetlen mennyiségű munkát végez, a papi teendők mellett pályázatokat ír, szervez, táboroztat, ruhát oszt, bevásárol, focizik a fiatalokkal stb. Az ő kezdeményezésére kezdődött meg két elállamosított egyházi épület visszaigénylése és felújítása.

Az egyik épület felújítása nyugat-európai segítséggel már igen szépen halad. Ebből egy harmincöt fős kollégium lesz árva, szegény sorsú, vagy zűrös családi hátterű magyar gyerekek számára. Ebben az épületben már az elmúlt tanévben is lakott hat kisdiák, a 2002/2003-as tanévben pedig már tízen laknak benne. Itt a pince (a majdani ebédlő) kiásása, falbontás, téglatisztítás, ablakok helyének kiütése, régi ablakok lefestése volt a feladatunk.

A másik épület még teljesen romos állapotban van (lásd képünket), elrohadt tetőszerkezet, hatalmas törmelékkupacok, lógó gerendák jellemzik. Ebből lesz majd (reméljük hamarosan) a művelődési ház. A faluban ugyanis nincs egyetlen nagyobb terem sem, ahol lakodalmat, öregek délutánját, ifjúsági filmklubot, teremfocit stb. lehetne tartani. Ezen a házon rengeteg munka volt, van és lesz. A tetőszerkezet állapotát figyelembe véve valóban isteni segédlettel sikerült csak leszedni a 3000 darab cserepet. (Marci atya eredetileg azt hitte, hogy alpinistákat kell majd felfogadnia, hiszen az még mindig olcsóbb, mint az állványozás). Ezeket aztán 11 drótkefe csonkig koptatása árán sikerült lesikálni, előkészítvén majdani lefestésüket, s az új tetőszerkezetre való visszahelyezésüket. Levertük a ház vakolatát kívülről, s számtalan apró tereprendezési feladatot is végeztünk. A fiúk nagy munkája volt még a 20x40 méteres focipálya helyének kijelölése, megtisztítása – egy több mint száz éves fa rönkjének kiszedésével fűszerezve –, szintezése, kiásása. Fontosnak gondoltuk ezt is, hiszen egy gyerek-kollégium környékén elengedhetetlen a minél több fajta játéklehetőség biztosítása.

A konyhán eközben töretlenül folyt a rengeteg ember ételének készítése, sok száz liter tea főzése (hiszen végig tűző napon dolgoztak a fiatalok), paradicsom és lekvár eltevése télire.

Két egyhetes turnusban összesen 27-en dolgoztunk kint, 6 felnőtt és 21 fiatal. A munka mellett számtalan szép, imádságos, mély lelki beszélgetéssel töltött percet éltünk át együtt. A vasárnapi szentmiséken tanúságtevésekre, gitáros zenélésre kért fel minket Marci atya. Még egy helyi esküvőn is muzsikálhattunk! És persze rengeteget nevettünk, daloltunk, játszottunk. Marci atya és a falubeliek meglepve és hálával figyelték a feszített munkatempót (napi 8-10 óra). A két csoportvezető házaspárnak éppen a kint töltött idő alatt volt a 24., illetve 27. házassági évfordulója. Ezt is örömmel ünnepelték meg a helybeliek is. Ottlétünk alatt érett meg Marci atyában ez a megtisztelő vélemény: „Nem tudom, mennyire eretnek a Bulányi, de ha ezt tanuljátok a Bokorban, akkor az csak jó lehet.”

Örültünk, hogy ezzel a kis segítséggel elmondhattunk valamit bélfenyéri testvéreinknek abból az érzésből, hogy „fontosak vagytok nekünk, gondolunk rátok, drukkolunk nektek”. Mi pedig gazdagodtunk önismeretben, növekedett köztünk a közösségi összetartás, s a munka során össze tudtunk barátkozni a Bokorhoz még nem tartozó fiatalokkal is.

Az építőtábor anyagi fedezetét a Bokor Hazai Rászorulók Alapítványa és egyéni adományok biztosították.

Persze a két hét alatt számtalan élmény ért minket, s mindannyiunkat más-más dolgok érintettek meg különösen. Ezekből szeretnénk átnyújtani most egy csokorra valót:

— Engem meglepett, hogy mennyire másként vélekednek a nők szerepéről. Az asztalnál még levest sem mernek a férfiak, egy tányért nem visznek ki a konyhába, teljesen kiszolgáltatják magukat. Ugyanakkor döbbenten figyelték, hogy a mi lányaink téglát hordanak, csákányoznak, tetőre másznak, fociznak.

— Elgondolkodtatott, hogy mennyire komolyan gondolják a vasárnapi munkatilalmat. Nálunk elég gyakori, hogy a heti munka után vasárnapra marad a nagymosás, kertásás stb. Ott azt kérte az atya, hogy ha mindenképpen dolgozni szeretnénk a vasárnap egy részében is, akkor ne az utcafrontra menjünk, mert komoly kétségek merülnének fel az emberekben a hitünk komolyságát illetően.

— Jó volt, hogy nem hallottam románokat szidó, acsarkodó szót.

— Elszomorított, hogy még ebben a kicsi faluban sem ismerik egymást az emberek (hosszú időbe telt, míg kiderítettük egy naponta ott guberáló öreg néni keresztne-

vét), valamint az is, hogy a szentmisén igen kevesen voltak (20-30 ember).

— Vannak dolgok, amiket pénz nélkül is meg lehetne oldani: az iskola tetejét befoltozni, óvodás gyerekeknek legalább egy kupac homokot hozni, hogy játszhassanak, a szemetet nem eldobálni az utcán, a konyhai hulladékot komposztálni (nem pedig a domboldalba hordani a többi szeméttel együtt) stb.

— Megfogott a falu szépsége, egyszerűsége, az ott élők hálás szeretete. Nehéz volt otthagyni az ottani új ismerősöket.

— Gyönyörű volt a jégbarlang, amit vasárnap délután néztünk meg.

— Jó volt megtapasztalni a közösség lendítő erejét, hogy ilyen nehéz és sok fizikai munka után még volt energia éjszakákba nyúlóan játszani, beszélgetni.

— Jó volt esténként lemosni a napi port, ami kicsit a lelki megtisztulást is jelképezte számomra.

— Végre annyi paradicsomot ehettünk, amennyi belénk fért!



— Megkapó volt belelátni az ottani emberek életébe. Magyar szót hallani, megfigyelni a régi tradíciókat, amelyeket a nagyvárosi lét szinte teljesen kiirtott már belőlünk.

— Eleinte féltem a nehéz fizikai munkától, de a jó társaságban hamar feloldódtam, s szívesen dolgoztam. Jó volt megtapasztalni, hogy a másokért végzett munka nem „szív le" teljesen, van erő nevetni, szeretni, néha boszszankodni.

— Szerintem a viselkedésünk sok szempontból furcsa lehetett az ottaniaknak, s jó volt, hogy ezzel együtt elfogadtak minket.

— Tetszett, hogy az eltérő ideológiai nézőpontok nem okoztak semmilyen feszültséget köztünk.

— Olyan helyzetbe kerültünk, amely megkívánta a leleményességet, s szerintem ezeket a helyzeteket egész jól megoldottuk. (Szerszámok hiányának pótlása saját ötletekkel, cserépcsúszda építése, slaggal szintezés, toldott létra.)

— Fantasztikus volt a focimeccs a helybeliekkel!

— Meglepett, hogy egyáltalán nem „tábori" körülményekkel vártak: szőnyegpadlós, galériás, frissen festett szobák, tiszta, vetett ágyak (a kollégium már felújított része).

— Segítőkészek voltak a falubeliek, de leginkább a miköztünk kialakult meleg baráti légkör tette súlytalanná a munkát.

— Jó volt felfedezni a kicsi, falusi templom apró szépségeit, megosztani egymással, hogy mi miért tetszik. Az esti templomi beszélgetések szinte „lelkigyakorlatos" jellegűek voltak, segítettek meglátni egymásban a jót, megérezni, hogy Istennek-embernek egyaránt tetsző az, amit teszünk.

— Tetszett a pap közvetlensége, s az a mód, ahogyan az ottani gyerekekkel foglalkozik.

— Jók voltak az éjszakai beszélgetések a helybeli fiatalokkal, tanulni tőlük, ugyanakkor biztatni őket, hogy ne az amerikanizált világ „kincseire" (kóla, hamburger, diszkó stb.) ácsingózzanak, hanem őrizzék értékeiket.

— Állandóan éreztem a falubeliek háláját, pedig úgy éreztem, hogy nekem kell hálásnak lennem, hogy ebben a munkában részt vehetek.

— A helybeli fiatal kántor nagy élmény volt, különösen az, amikor elmesélte, hogy télen, amikor elromlott az elektromos harangozó, s nem tudtak szerezni ilyen hosszú kötelet, naponta négyszer mászott fel a rozoga létrán a toronyba, és lökte kézzel (!) a harangokat.

— Jó volt megélni azt a felhőtlen kapcsolatot, amely a velünk utazó és dolgozó Syblével alakult ki köztünk. Syble jamaicai származású, 60 éves, 5 diplomás, fekete bőrű metodista lelkipásztor. Fáradhatatlanul dolgozott a konyhán hajnaltól késő estig, rengeteg nevetés közepette. Jól tűrte a falubeliek kíváncsiskodását is (először láttak négert életükben), akik okvetlenül tudni akarták, hogy fejkendője alatt ugyanolyan göndör haja van-e, mint a TV-ben látott kosaras fiúknak.

— Már régóta hiányzott az életemből egy ilyen közösség.

— Örülök, hogy ismerhetem Leó atyát, a szomszéd falu papját, Feri bácsit, az RMDSZ helyi képviselőjét, Juci nénit, Öcsi bácsit, Zoltánékat. Bélfenyér most már nemcsak egy pont a térképen, hanem sok-sok kedves arc is számomra.

— Eddig akárhol dolgoztam, mindig én melóztam a legtöbbet. Most nagyon hajtottam, de a többiekéhez képest még így is kevésnek éreztem. Nem gondoltam, hogy van ilyen társaság, amelyik szeretetből, ingyen ilyen munkatempót produkál.

— Találkozhattunk odakint – nehéz sorsú erdélyi gyerekeket már évek óta táboroztató – Bokor-béli testvéreinkkel.

— Néha bosszantó, de szép volt a hajnali harangszó, a csordajárás.

— Nyáron egy héten át beleláthattam, hogy milyen is határon túli magyarnak lenni, a szeptemberi házavatón viszont már rég nem látott barátokként üdvözöltük egymást.

— Bár a bélfenyéri hét nagy részét a munka tette ki, mégis olyan közel kerültünk egymáshoz, mintha minden napot csak beszélgetéssel töltöttünk volna.

— Kár lett volna kihagyni, ez jó mulatság, férfimunka volt.

Összeállította: Kőszeginé Rihmer Melinda

Vörös Éva

Három vázlat

Majd megtudod

Megtörténik, hogy életünk leglényegesebb pillanataiban cserbenhagynak minket a szavak, és a megfogalmazhatatlanság riadalma lesz úrrá rajtunk. A megnevezhetetlenség vasmarkában szorong Mózes is: „Mit mondjak, ki küldött?” A válasz hallatán a varázsszóra megoldást várók csalódottsága veszi birtokba: „a Vagyok küldött” (2Móz 3,14). Majd megtudod...

De hogyan vigye hírül, hogy új korszak, új időszámítás köszönt be, ha nincs kézzelfogható, szájbarágható neve annak, ami történik. A Semmihez Nem Fogható nem alkuszik meg analógiákkal, nem alacsonyodik hasonlatokba. Nem félkész elemekből építkezik. Nincs meg az előretudás biztonsága, a kiszámíthatóság önhittsége. Mózes csak az Istenre utaltság elementáris szükségletét viheti hírül. Mindössze annyit, hogy Ő jelen lesz, és kegyelmesen megengedi majd, hogy felismerjék Őt az események vajúdásában, a „lenni vagy nem lenni” borotvaél-táncában. Úgy lesz jelen, hogy az életpártiak eggyel több szavazatot kapnak; nem a messziről látszó, elsöprő sikerben, hanem a hajszálon múlott szabadulás-élményekben.

A „majd megtudod” azt is jelenti, hogy most együtt kell élned az örökös nem-tudással. Ki kell bírnod, hogy nem elképzeléseid isteni változata szerint alakulnak az események. Sokszor az emberi reménykedéseket ízzé-porrá zúzva, sőt azok ellenére jön létre valami, amire csak rácsodálkozni lehet. Ki kell bírnod azt is, hogy úgy kell irányítanod, hogy nem az értelmi szerző vagy, hanem mindössze egy statiszta abban az emberi színjátékban, amely „Isten minden értelmet felülmúló szeretetéről” (Fil 4,7) szól.

A Kinyilatkoztatás azonban nemcsak a nem-tudás közelségét említi, hanem kérés is egyben: maradj meg tudás-közelben. Váratlanul tör majd rád a felismerés. Ilyenkor ne menekülj el előle, maradj meg a birtokbavettség tehetetlenségében és alázatában. Az „igen, Uram, mert így volt kedves előtted” (Mt 11,26) lelkületében. De kevés az, hogy „értsd elrendelt utadat”, nekem az kell, hogy szeresd is! Nincs „miért”, és nincs elvenni- és hozzátennivaló: Vagyok. Ez a legtöbb, mi adható. Melletted leszek, érted vagyok, olykor ellenedre, néha mindent betöltően, máskor meg tisztes távolból „a szemeimmel tanácsollak” (Zsolt 32,8). Tudom, legjobban jelenlétem elmondhatatlansága fáj. Nem tudok szavakba szűkülni, de ez ne csak kín legyen számodra, hanem a határtalanság többlete is. Tanítson nyitottságra, a „minden lehetséges a hívőnek” (Mk 9,23) tágasságára.

Kérdezni Istent annyit jelent, mint belépni a ki nem számítható válaszok világába. A név helyett a történések végtelen variációja adatik. Jelen kell lenni teljes elfogadással, hogy felismerhessük: aki perlekedik a Mindenhatóval, hogy szaván fogja, az éppen abból marad ki, ami a legfőbb vágya: abból, hogy a megnevezhetetlen történetté valóságosul, és a megfogalmazhatatlan elmondhatóvá szépül.

Mégis a ruha teszi az embert

A napokban megállított a gyorsolvasásban Kundera Hamis autóstop című elbeszélése (Milan Kundera: Nevetséges szerelmek, Európa Kiadó, Bp., 1995). Amolyan könnyű nyári fogyasztásra alkalmas olvasmányként kaptam kölcsön a kötetet, aztán a sorok között ráismertem ismerősökre, jómagamra, és hirtelen nagyon súlyossá vált a könyv. Le kellett tennem, hogy kipihenjem azokat a gondolati kaptatókat, amelyeket a szerző tétetett meg velem az ilyesfajta „elbeszélgetés” során.

A történet arról szól, hogy a szabadságát eltölteni készülő szerelmes pár ártatlannak induló játéka hogyan vadul el, és lesz leleplező és kiábrándító valósággá. A lányra az utóstopos szerepe osztódik, a fiúra pedig a kapóra jött alkalmat kihasználó macsóé. Zavarba ejtően felszabadultan és hitelesen alakítják szerepüket az újsütetű színészek, s egy idő után már visszacsinálhatatlanná válik a játék – kapcsolatuk viszont menthetetlenül benne ég az egész estét betöltő „előadásban”.

A történetet férfiszemmel láthatjuk, és nekem újra kellett olvasnom ahhoz, hogy meggyőződjem, nem félrehallottam-e azt a vérlázító igazságot, azt a kiborító férfipimaszságot, miszerint a „második nemben” *a tisztaságot, a szentséget pusztán az alkalom hiánya szüli,* ha viszont megteremtjük a „kereteket”, még a legmakulátlanabb ártatlanságból is kihozható az örömlány. Ráadásul ez a „folyamat” oly mértékben „ihlető” erejű, hogy még a legszelídebb Grál-lovagból is pusztán ösztönvezérelt vadállatot csinál. Ily módon a páros mindkét tagja nem mindennapi gyönyörök várományosaként „képes” alulmúlni nemének legalsó határát is.

Az író szerint ez a fajta, egyszer már megtapasztalt „pucér” valóság a későbbiek során hiába öltené magára a makulátlanság köntösét, a legáthatolhatatlanabb szentségből is kilátszik „mezítelenségének rútsága” (Jel 3,18). Pontosan azt nem szenvedheti a „teremtés koronája”, amit olyan őrületes szenvedéllyel keresett.

Keresztbe állt bennem ez a „szentségtelen” olvasmányélmény, aztán egy reggel nem kis rémületemre hozzáadódott mindehhez egy bibliai „megerősítés”, amely mintha arról szólt volna, hogy bizony *a*

szentség pusztán csak álruha rajtunk, és nem „bőrélmény”.

„Öltsétek fel az új embert, valóságos igazságban és szentségben” (Ef 4,23) – hangzott az aznapi parancs. Vagyis prédikátori megfogalmazásban: ideje van a pőreségnek, és ideje a pőreségtől való eltávozásnak. Tehát fel kell öltöznünk, mert szentülhetünk akármilyen intenzíven, és igazgathatjuk a fél világot, úgy el tud rongyolódni rajtunk ez a gúnya, hogy szükségünk van a cserére. És milyen jól jön ilyenkor, ha váratlanul megajándékoztatunk a testre szabott szentséggel és igazsággal, amit reggelre úgy készít ki nekünk Égi Gazdánk egy másfajta olvasmányélményben, mint az édesanya az aznapi tiszta ruhát gyermekeinek. Még kérlel is hozzá: Vegyétek fel, ha már idehoztam. Mintha tartana attól, hogy elmeztelenkedjük az életünket – megsegíthetetlenül.

Mert meg lehet szokni a ruhátlanságot, és el lehet szokni a szégyenérzettől. A kendőzetlen ösztönkésztetések kielégítése is juthat főszerephez, leszorítva a színpadról minden más játékost. Ránk éghet az istentelen identitás úgy, hogy a felkínált isteni igazság és szentség öltözéke a viselhetetlenségig bánthatja az alatta lévő sebesüléseket.

Lehet, hogy nem a ruhagond miatt látható a mezítelenségünk, hanem az öltözködési kedv hiányzik. Olykor nehéz viselet az igazság és a szentség. Olyan rémisztően eltérő tud lenni az, amit takar, és ami látszik! Ki bír otthon lenni mindkét világban? Lehúz az egyik, felemel a másik. Vonz a nehézkedés törvénye lefelé, de közben vágyakozunk felfelé.

Az Efezusi levél mondatával mintha kegyelmesen továbbíródna a Kundera-történet. Valakinek a szemét bántja hiányos öltözékünk, és úgy kínálja az igazság- és szentség-kiegészítőket, mint aki tudja, mégis a ruha teszi az embert. A magasból jövő ajánlat hoz fel az emberlét szintjére, még akkor is, ha olykor hatalmába kerít a bennünk szunnyadó állat, és felismerhetetlenné szaggatja megújítottságunk jellemzőit. Megtépázott értékrendünk hitevesztetten tolja el magától az Égi Szabó kollekcióit, de ha belebátorodunk egy-egy ruhapróbába, meghatottan csodálkozhatunk jól felöltözött másunkra. Még ha szentségnek és igazságnak hívják is, testre szabott tud lenni, és még jól is áll. Mert nekünk készíttetett, frissen mosott és vasalt. Új embernek érezzük magunkat tőle, mert kegyelmesen eltakarja mezítelenségünk rútságát. Lehet, hogy mások ebben nem ismernek ránk, de annak a szemében, aki ezt ránk adta, igenis szentek és igazságban lévők vagyunk. Ezt a szerepet is el lehet játszani a Láthatatlan Nézőseregnek úgy, hogy végén benne felejtjük magunkat! Van rá példa: a szentek élete.

Életre ítélve

„Én élek, és ti is élni fogtok” – mondja Jézus a János-evangéliumban (14,9). Én meghalok, és ti is meg fogtok halni – mondja az öngyilkos merénylő.

Napjaink politikai tapasztalatai gazdag példatárát adják a halálbakényszerítésnek. Micsoda elszántság, micsoda kilátástalanság, milyen illegitim választás ez? Hiszen a saját életemmel sem rendelkezhetem, de magammal rántani másokat a halálba – hatványozottan tiltott határátlépés. Mégis lehet olyan pokolközeli a sorsunk, lehet annyira tartósan elviselhetetlen, hogy mindez átkeresztelődhet önfeláldozássá, mártíromsággá.

Nemcsak tőlünk távoli földrészek mindennapjainak eseménye, hanem akár saját életünk titkos erőharcaiban is megformálódhat ez az öngyilkos elszánás. A rontás többnyire belülről támad, és rajtunk keresztül „másra is van vágyódása”. A pusztíthatnék ritkán egyszemélyes, és nem „környezetbarát”, hanem jól irányzottan célba veszi szeretteinket. Ily módon a veszedelem körének hatósugara fájdalmasan nagy lehet. Gyilkos indulataink kelyhével másokat is megkínálunk. Kulturális kötöttségeink talán visszariasztanak attól, hogy eluralkodjon rajtunk a törhetnék-zúzhatnék, de szavainkkal annál gyakrabban, szinte meggondolás nélkül képesek vagyunk halálba rántani érzéseket, kapcsolatokat, utána pedig belső életünket elárasztathatja a síri csend és a hullaszag.

Ezzel szemben létezik egy ellenerő, amelyről a Biblia beszél, s amely ellenkező előjellel képes magával rántani bennünket – az életbe. Olyan ez, mint a sziklahasadékokban is megkapaszkodó hajszálgyökér, amely dacolva viharral és az eső árjával, a fény felé tör, és kizöldül. Létével hirdeti, hogy túléli és legyőzi a pusztíthatnékot. Az életnek is van kényszerítő ereje, és vele szemben ugyanolyan tehetetlenséget tapasztalhatunk meg, mint amilyen védtelenek az öngyilkos merénylő áldozatai. Valaki mellette döntött, ezért megkérdezésünk és beleegyezésünk nélkül mi is életre ítéltettünk. Ezért muszáj jól csinálni, nem elrontani, megbocsátani, szeretni. Még akkor is, ha ez logikátlan, ha okafogyott. Pontosabban mégsem az, mert van egy megmásíthatatlan végzés: Én élek – mondja az Élet Ura, és szava történés. Ezért akaratunk ellenére átsorolunk a halál mezsgyéjéről a megújulás, a mégis-szeretés világába.

Amikor az ún. józan ész ellene mond a reménységnek, és tényeket állít csatasorba, s a reménytelenség mindent elsöprő túlerővel támad, akkor ebbe a harci zajba beleszól egy halk és szelíd hang: Én élek, és ebből – nem belőled, nem a te életképtelen helyzetedből – következik, hogy te is életre ítéltettél. Ha pedig mindez egyszerre hangzik a Magasból és lényünk legbelsejéből, akkor menthetetlenül bővelkedő életre „kényszerülünk”. Iga ez rajtunk, de az Ő igája, „boldogító és könnyű”, mert a halálerők mozdíthatatlan terhe ezzel a hasznos szerszámmal „kétemberesen”, túlnani segítséggel elviselhető. Sőt olyan mélyszántást végezhet a földi létben, amely az örök életre terem.

Nem híranyag, mint az öngyilkos merénylet, de az üdvtörténet során mégis megesik, hogy olykor ránk tör az élet. Védtelenül találja bennünk a halálvágyat, a ronthatnékot, és elsöpri azt. Ránk kényszeríti akaratát, az életet, és mi tehetetlenül megadjuk magunkat neki, mert erősebb nálunk. Legyen áldott érte az Ő szent neve!

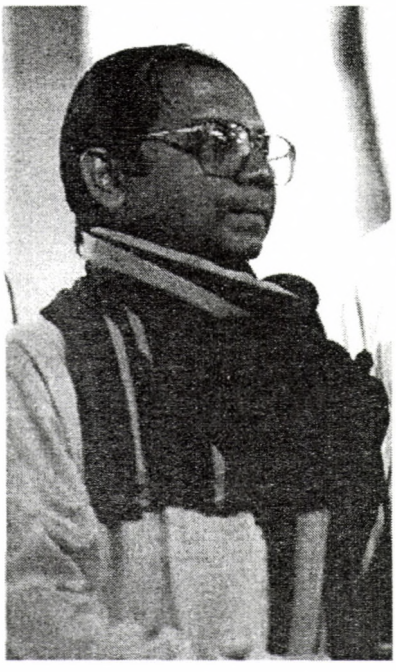

india@josag.hu

A fiatalok rövidítésekkel, tréfás szimbólumokkal tüzdelt sms- és email-nyelven edződött asszociációs készsége számára bizonyára nyomban érthető a fenti cím: ez a cikk az Indiát Magyarországról segítő jóságról szól.

„Begipszelt lábbal feküdtem az ágyon, amikor este tíz után csöngettek. A feleségem vékony, fekete hajú, kis termetű, sötétes bőrű férfit vezetett a szobába. Az indiai egyház egyik vezéralakja volt. »Nem kerülhettem el, hogy a címeteket megmutassam egy taxisnak, mert nem találtam volna ide. Nem hozom rátok a titkosrendőrséget?« - kérdezte halkan."

Így kezdődött az „Érted vagyok” 2. számában a beszámolóm Cedric Prakash SJ első magyarországi látogatásáról (Meglátogatott minket az ősegyház, ÉV 1990/2, 3. old.), amely még a nyolcvanas években történt. Most ötödször járt nálunk.

Szeptember 28-án különös esküvőn prédikált a zsúfolásig telt Bazilikában. A fiatal pár azt kérte a meghívón a rokonoktól, vendégektől, hogy nászajándék helyett az arra szánt pénzt adományozzák a Prakash által vezetett iskolahálózatnak, ahol közel száz iskolában kb. harmincezer szegény gyermeket nevelnek Gujaratban, India észak-nyugati, ötvenmilliós államában. (Másfél évtizede, Prakash első látogatásakor még csak negyvenmillió volt a lakosság.)

Az esküvőket általában lagzi követi, de ezt az esküvőt meg is előzte egy lagzi. A Vendéglátóipari Főiskolán látott vendégül többszáz embert az alacsony, mosolygós indiai jezsuita. Mindenki kapott egy tálka főtt rizst, ahogy Indiában szokás, és annyit fizethetett érte, amennyit csak akart (közel félmillió forint jött össze). Ebéd közben pedig beszámolt adományozóinak és az érdeklődőknek arról a munkáról, amelyet immár 25 éve támogatnak magyar családok és közösségek.

Az összegyűlt pénz és a nászajándékokra szánt pénz mind hozzáadódik a most átadott 9 millió forinthoz, ami az utóbbi másfél évben jött össze az indiai gyermekek oktatására. Másfél évvel ezelőtt hatalmas földrengés volt Gujarat fővárosában, Ahmedabadban és környékén, amiről itt Magyarországon is sokat hallhattunk. Akkor épp 7 millió forint volt a kasszában, azt kapta meg villámgyorsan az iskolahálózat.

Mostanában ismét gyakran hallani a Kashmirral és Pakisztánnal határos Gujaratról. A hindu fundamentalisták vallási államot akarnak, és Gujarat az első számú célpontjuk, mert itt többségben vannak a kormányban, a muszlim kisebbség pedig csak 12 %-os (India egészében 15 %). Az ellentéteknek gyakran halálos áldozatai is vannak. A parányi (fél százalék) keresztény kisebbség mindkét oldal fanatikusainak útban van. Prakash a katolikus egyház nyolc indiai érseksége közül a nyugatiban (amelyhez 14 püspökség tartozik) a társadalmi kapcsolatok titkára. Májusban az USA szenátusának „vallásszabadság a világban” bizottsága hívta meg, hogy beszéljen az indiai helyzetről, júniusban pedig Luxemburg miniszterelnökének meghívására az EU külügyminiszterekinek beszélt.

A zavargások miatt nem utazhatott el a johannesburgi Rio+10 Fenntartható Fejlődés világkonferenciára. Pedig tíz évvel ezelőtt tagja volt a riói világkonferencia indiai küldöttségének a civil szervezetek képviseletében, 1994-ben pedig Kairóban volt indiai küldött az ENSZ népesedési világkonferenciáján. Most otthon volt rá szükség, az indulatok csöndesítésében, a szembenállók közti közvetítésben. 1995-ben India elnökétől megkapta a Kabir-díjat, a legmagasabb indiai civil kitüntetést, mert életét kockáztatta egy nyolcezres tömeg megmentéséért, noha azok mind vallásukban, mind nemzetiségükben idegenek voltak számára.

Noha nem lehetett ott Johannesburgban, a világkonferencia záródokumentuma öt helyen is kiemeli egyik veszszőparipáját, a lányok oktatásának központi jelentőségét a világ népesedési, szociális és ökológiai gondjainak enyhítésében. Ők rendszeresen járják az indiai falvakat, hogy a családokat rávegyék, a szokások ellenére a lányokat is engedjék iskolába. India népsűrűsége közel háromszorosa hazánkénak, Kínát leköröz̈ve hamarosan a világ legnépesebb országa lesz, ökológiai lábnyoma pedig 140 %-os, azaz India területének eltartóképességét – az alacsony életszínvonal ellenére – közel másfélszeresen túlterhelik az ott élők, ami természetpusztulást és a jövő generációk életlehetőségeinek beszűkülését jelenti. Így ezeknek az iskoláknak a támogatása nemcsak az ott élők, de az egész emberiség jövője szempontjából is a leghatékonyabb segítség.

A Külügyminisztériumtól a jezsuitákon keresztül a katolikus és civil újság- és tévészerkesztőségekig sokan csodálkoztak, hogyan jött létre egy ilyen támogató mozgalom Magyarországon, ahol kevesen érzik magukat olyan gazdagnak, hogy íly távoli gondokkal is törődjenek. Valamikor a hatvanas években Bokor-közösségek elmélkedtek Jézus mondatán: „Éheztem és ennem adtatok”, s az akkori illegális lehetőségek közt elkezdték támogatni Helder Camara brazil érseket, Teréz anyát, lengyel misszionáriusokat Zairében, leprakórházakat, ki milyen kapcsolatot talált. 1977-ben egy Taize kapcsán létrejött barátság szálán indult el az indiai iskolahálózat támogatása. Csak a Bokor központi „éhezők kasszáján” keresztül a rendszerváltást megelőző másfél évtized során több mint 10 millió (akkori!) forint jutott el a harmadik világba.

Az egykor illegális tevékenység ma már büszkesége lehet Magyarországnak. Az Európai Unióban ugyanis közel ezer civil szervezet támogat harmadik világbeli projekteket, míg a csatlakozni kívánó országokban nemigen vannak ilyenek. Pedig ez is az EU-csatlakozás kívánalmai közé tartozik. Legkésőbb a csatlakozástól érvényes lesz ránk is az az 1974-es ENSZ határozat, hogy a fejlett országok GDP-jük 7 ezrelékével segítsék a fejlődőket.

Akinek e kis cikk fölkeltette az érdeklődését, a http://bocs.hu weboldalon számos magyar és angol nyelvű anyagot talál Cedric Prakash SJ munkájáról és negyedszázados magyarországi kapcsolatáról, az india@josag.hu címen pedig email-hírlevelet kérhet.

Támogatást INDIA megjegyzéssel a K&H banknál vezetett 10200902-32710423-00000000 folyószámlára lehet befizetni. (Név, cím, adóazonosító jel feltüntetése szükséges az adólevonásra jogosító igazoláshoz.) Az adományok száz százalékban kijutnak Indiába.

Simonyi Gyula
(bocs.hu, josag@india.hu)

Olvasók fóruma

Kedves Szerkesztőség!

Ez a Plowshares-sztori (ÉV, 2002. augusztus, 9-14. o.) kétségbeejtő! Mennyi gonoszság – és micsoda lelemények hősiesség! Bizony, minden embernek be kellene vetnie magát a gonoszság legyőzésére irányuló akciókba, hogy megmentsük ezt a világot, amit az Atya, szegény, úgy elfuserált, amikor szabadságot adott nekünk... Vagy nem?

Ejnye, mit is rontott el a Teremtő? Mi a baj ezzel a világgal? A Teremtő Isten nagyszerű műve csak nekünk nem tetszik, vagy már Neki sem tetszik? Akkor miért tartja fenn még mindig? Csak nem azért, hogy a Sátán minél több embert elhódítson, és Péter kizárhassa az emberiség 90%-át az Isten Országából? Hogy megtölthesse Dante poklát? Jaj, ha a mi felelősségünk, hogy kiküszöböljük a világból a gonoszságot, akkor bizony nagy baj van, *hiszen fel sem ismerjük gonoszságaink csíráit*! De felismerés nélkül ugyan mit ér a szabad akaratunk, és hogyan legyünk felelősek a bűneinkért? Nem Orvosra lenne szükségünk? És nem Jézus az egyetlen Megváltónk, akit követnünk kellene – a Golgotára is?

A Plowshares-akció egész biztosan tetszik az Úrnak, mert ők Isten igazságáért harcolnak – és ezért boldogok is „lesznek" máris, ha hisznek a Nyolc Boldogság valóságában. De nem valószínű, hogy ez az akció széles körben követendő példa, nemcsak azért, mert erre rátermettség és személyes meghívás szükséges, hanem azért sem, mert ebben a gyogyósok nem tudnának részt venni, a titok viszont rájuk van bízva, nem az erősökre és a tudósokra. A titok ismerete nélkül pedig honnan tudjuk, mi ellen kell harcolni? Mi ellen harcol az, aki nem hiszi, hogy a titok többek között Jézus neve, az, hogy *Isten velünk (= nem ellenünk), és szereti összes teremtményeit* – mert hiszen akit nem szeret, az már nem is létezik: minden az Ő szeretetéből él...

Azt gondolom, hogy a kizsákmányolás gyökereivel és következményeivel kellene már végre foglalkoznunk! Ma ez a legnagyobb bálványunk. A kizsákmányolás = igazságtalanság. Isten maga definiálta, Jézus pedig megerősítette ezt a definíciót, és nem csupán a főparancsban!

A gazdasági kritériumokat évszázadokkal ezelőtt megfogalmazták. Tudtommal Aquinói Tamás is azt tanította, hogy 1) csak a munka által előállított érték piacképes, csak annak lehet „ára"; 2) a teremtett javak, vagyis a nyersanyag ajándék, csak a kitermelés költsége és a munkabér számítható fel rá; 3) a föld és a víz ajándék, közös tulajdona az embereknek, akik használják, tulajdonolni nem lehet, hanem haszonbérbe kell adni, a bevételből pedig szociális alapokat kell képezni; 4) a pénz ugyanolyan közszolgáltatás, mint az utcai világítás: nem lehet azt mondani, hogy ennek az utcának a lámpáit hazaviszem, és a páncélszekrényben tartom addig, amíg valaki „kamatot" nem kínál a közadóból finanszírozott közszolgáltatás (a kibocsájtott pénz) használati jogáért.

Az irodalom és a filozófia, a teológia és a történelem helyett inkább a közgazdasági folyamatok elemzésével kellene foglalkozni – annak tudatában, hogy minket folyamatosan rászednek a Bretton Woods-ban 1944-ben aláírt pénzgazdálkodási megállapodás értelmében. Ez a megállapodás nem volt titkos, de agyonhallgatják, éppúgy, mint a Plowshares bírói eljárásait.

Szerintem a sajtó és a „finánctőke" szintjén nem lehet áttörésre számítani, és biztosan nem lehet ilyen témákat világszerte köztudottá tenni a médiumok révén – de talán lehetne azzal tüntetni, hogy

• nem nézek tévét, nem hallgatok híreket, nem olvasok újságot, hanem megbízható barátaim személyes híreiből tájékozódom – és ezt úton-útfélen hangoztatom is;

• nem teszek bankba pénzt, hanem kölcsön adom annak a barátomnak (kamatmentesen, reménykedve, az Úrra bízva a dolgot), akinek éppen most van szüksége rá – és ezt úton-útfélen hangoztatom is;

• és főleg, és elsősorban: nem veszek import luxuscikket és nem is vágyom ilyenekre – és ezt úton-útfélen hangoztatom is.

Lehet, hogy Böjte Csabát kellene utánozni: ő együtt érez a szenvedőkkel, és nem a körülményeket, hanem a körülötte élő emberek érzéseit igyekszik megváltoztatni... Talán nekem is „hableányt kellene tetováltatnom a mellemre", és Nicaragua mellett az erdélyi ónbányák ott felejtett dolgozóira is szeretettel, tisztelettel, összetartozással, együttérzéssel kell gondolnom minden nap.

Még valamit a teodíceáról Sárdy Péter és Király Ignácz cikke nyomán (ÉV, 2001. október, ill. 2002. február).

Azt hiszem, a teodíceai probléma csak azért probléma, mert rosszul vetjük fel a kérdést, amikor így fogalmazunk: „Hogyan lehet az a mindenható Úr, aki ilyen világot teremtett, ennek ellenére szerető Isten?" Mi az, hogy *„ilyen világot"*, és mi az, hogy *„teremtett"*? Hiszen még nincsen készen vele – és az, amit mi látunk, mindössze az öntőforma! Ami pedig nekünk nem tetszik, az a növekedésre, alakulásra, Istennel és embertársainkkal együtt-teremtésre és teremtődésre való vonakodásunk miatti súrlódások fájdalma. Mehetne ez a teremtés kevesebb gyötrődéssel is, ha többet beszélnénk Jézus örömhíréről, mint a humanista műveltség származékairól, ha nem lennénk olyan pogányok. De hát nem akarjuk elfogadni, hogy *így teremt minket az Úr, nem másképp*. Nem úgy, ahogy azt mi javasolnánk Neki. A magam részéről elhiszem, hogy az a jó, ahogy Ő akarja; elégszer láttam már, mennyi baj származott abból, amikor az én akaratom teljesült, az én korlátolt látásmódom által meghatározott akaratom.

Gondoljuk csak meg: A teremtés olyan, mint egy tér-időbe kiterített puzzle, amelyből Krisztus képe, élő, eleven teste fog kirakódni. Ha bizakodva, Isten jóságába vetett megingathatatlan hittel (azaz félelem és tiltakozás nélkül, vagyis Bárány-módra) hagynánk, hogy mozgasson a Szentlélek a dicsőítés, az éneklés és az osztozás felé, akkor egyrészt kevesebb nyavalyánk lenne, másrészt nem félnénk a haláltól – hiszen a biológiai halál csak átmenet valami más „világba", nem katasztrófa, hanem nyereség, nem megszűnés, hanem születés, átalakulás, át-születés! Jézus nemcsak elmondta, hanem be is mutatta! És azóta hány ember tapasztalta meg valamilyen „misztikus" élményben, hogy milyen gyönyörű az az odaát...

Isten képmása Jézus: a szelíd, alázatos, irgalmas, türelmes, szerető Jézus. Nem szép, nincs tudományos fokozata, nem gazdag, és egészen más perspektívában látja a világot, mint mi (ld. Hegyi beszéd). De érdekes módon ez a jézusi perspektíva mindenkinek bevált, aki hittel megpróbálta az Ő útját járni! Ha Jézussal együtt az Atyára bíznánk az életünket, akkor semmitől se félnénk; a haláltól sem, sőt a „szenvedéstől" sem!

Tisztelettel:

S-né Ildikó
Budapest

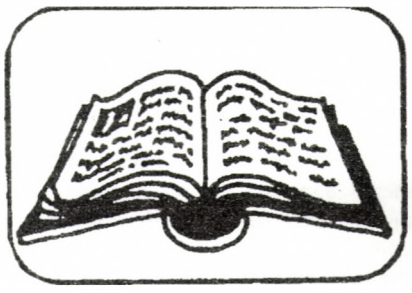

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Vincze József péri, a januáriakat Galla Gábor darnózseli plébános készítette.

December 1. — Advent 1. vasárnapja — Márk 13,33–37 — Maradjatok ébren!

Hittanórán, amikor adventről, a karácsonyra készülésről, a várakozásról beszéltem, egyik kishittanosunk azt kérdezte: Miért kell készülni az ünnepekre, eljön az magától?! Akkor mondtam ezt a példát. Egy család nagyon hajszolt életet élt. A szülők alig találkoztak a gyermekekkel. Korán mentek, és későn jöttek a munkából. Amikor elérkezett a karácsony, akkor döbbentek rá, nem készültek semmivel. A gyerekek nem kaptak ajándékot, az ünnep napján vajas kenyeret és konzervet ettek. Fáradt és ideges volt mindenki. Kishittanosunk megérthetett valamit a példából, mert óra után csak annyit mondott: Nagyon rossz lenne így ünnepelni a karácsonyt. Pedig akkor még a lelki vonatkozásról szó sem esett.

Jézus a virrasztást, az éberséget lelki magatartásnak tudja. De ez egyben cselekvést is jelent, ahogy az idegenbe készülő ember a vezetést szolgáira bízza. A gonosz győzelméhez csak az szükséges, hogy a jók ne tegyenek semmit.

Aki éber, az tudja, mit kell tennie. Van ereje a megvalósításhoz, és van bölcsessége a módszer megtalálásához. Fájdalmas tapasztalat, hogy sokan nem hagynak magukon segíteni, de tudomásul kell venni, hogy mindenkit a saját tapasztalata érlel, és az is ritkán.

Éberség hiányában legtöbbször a lényeget veszítjük el. Egy tudós mindenképpen látni akarta, hogy a pók hogyan készíti a hálóját. Egy medence közepébe helyezte az állatot, a szökőkút rúdjára. Hosszú ideig figyelte, majd egy kis ideig elbóbiskolt. Mire felébredt, a pók már eltűnt, a lényeget nem láthatta kis szunyókálása miatt.

Aki éber és virraszt, az fogékony, érzékeny a lelki-szellemi dolgokra. Régen a bölcs írásképe ez volt: nagy fül, kicsi száj. A hallgató ember előbb lesz bölcs, mint a fecsegő. Találkoztam valakivel, aki pont és vessző nélkül egyfolytában beszélt. Két és fél órán keresztül hallgattam, de olyan feszültség gyűlt fel bennem, hogy el kellett küldenem. Sokat tanultam ebből a magam életére nézve. Mélyebben megértettem a bölcs ember írásképét. A csend nagyobb nevelőerő, mint a konferencia. A tudás megtanulható, a látás nem. Ha zseniális az agyunk, de beteg a szívünk, semmit nem tettünk igazán.

Az éberség állapotában képesek vagyunk a változásra. Főleg a saját életünk megváltoztatására. Új világot csak új emberek teremthetnek. Az új világ nem kövekből épül, hanem megtisztult, megtért lelkekből.

Egy idős lelkész akaratlanul tanúja volt fiatal lelkészek beszélgetésének. Az egyik azt mondta társának: „En most odaszántam, időmet, szívemet, lelkemet...” Az idős lelkész már hálálkodott magában, hogy ilyen fiatalok vannak, mert biztos volt benne, hogy Jézus Krisztus neve következik, de a mondat így fejeződött be: „...mindenemet a néprajzkutatásnak.” Kiderült, vasárnap gyorsan letudja a prédikációt, majd hétfőtől szombatig néprajzoskodik. – Milyen furcsa egy Isten szolgálatára rendelt ember szájából. A megújult, bölcs ember állandó kapcsolatban van az éggel.

Ha éberek vagyunk és virrasztunk, megakadályozhatjuk, hogy korunk hordaléka vastagon rakódjon a lelkünkre. Nagy erőre van szükség ahhoz, hogy a reklámok butításai, a kor szlogenjei, a fogyasztói szemlélet észrevétlen rombolásai ne térítsenek le a tiszta jézusi ÚT-ról. Mélyen hívőnek ismertem valakit, aki saját elmondása szerint az életidegen televíziós sorozatok rabja lett. Tudja, hogy értelmesebben kellene eltölteni a szabadidejét, de nem képes a változtatásra. Valóban gyötrelmes, ha valaki tudja, mi a valódi érték, mégis hitvány életet él.

Jézus ma ezt köti a lelkünkre: Legyetek éberek! Virrasszatok! Mert aki egy kicsit léleklátó lesz önmagát illetően, másokban is meg fogja pillantani az értéket.

December 8. — Advent 2. vasárnapja — Márk 1,1–8 — Mindenki küldetett

Az ünnepre készülés második vasárnapjának jó híre: mindenki arra született, hogy az Úr útját egyengesse. Milyen megdöbbentő azok sorsa és élete, akik nem ismerik fel földi küldetésüket, nap mint nap csak arra törekszenek, hogy teljen az idő – viszonylag kellemesen, lehetőleg minél kevesebb kellemetlenséggel.

Beteg, nagyon idős ember ágyánál ültem, s ő arról beszélt, hogy több volt életében a szenvedés, mint az öröm, több a megpróbáltatás, mint a gondtalanság, több a keserűség, mint a megelégedettség. Nem érti, miért kellett ezért a Földre jönnie. – Megdöbbentő, hogy még visszanézve sem vette észre a Teremtő akaratát, évtizedek múltán sem jött rá az összefüggésekre.

Több mint tíz éve díszfenyőket ültettem plébániám elé. Pontosan kimértem, hogy a négy fenyő egyenlő távolságban legyen egymástól. Hónapokkal később jöttem rá, milyen ügyetlen voltam: a bejárattól kezdtem el mérni a távolságot, így ahova legjobban kellett volna, oda nem ültethettem fenyőfát. Évekig megmosolyogtam magamat ügyetlenségemért. Pár hónapja azonban felmerült, hogy egy szentéletű szerzetes emlékére emléktáblát helyezzünk el a plébánia homlokzatán. Miután a díszkövezést elkészítettük, egyik este egyszerre csak eszembe jutott: ha több mint egy évtizede nem olyan „ügyetlenül” ültetem el a fenyőfákat, a legszebbiket most ki kellett volna vágni. Így minden pontosan a helyén van, a díszhely is, a fenyőfák is.

Itt a Földön akkor leszünk a helyünkön, ha az Isten által nekünk adott feladatot tesszük. Mennyei Atyánk féltő szeretettel nézi a sorsunkat. Minden születendő gyermekkel újjáteremti a világot. Mindenki küldött, követ, aki ráébred sorsfeladatára, s világunk újjászületésén munkálkodik. Az Úr útkészítői körülöttünk élnek. Ők azok, akik belső látásukat tanítássá érlelik. A tanítás nem egyéb, mint láttatás. Aki lát, képessé válik mások szemét is felnyitni. – Tisztelettel és szeretettel emlékszem vissza mindazokra, akik megtért szívükkel, Krisztushoz alakított életükkel nyitogatták lelki-szellemi szemeimet. Inkább bátorítottak, mint kritizáltak. Tetteikkel súlyosabb tanítást adtak, mint szavaikkal. Bemutatták a kereszténység közösségi oldalát, megérttették, hogy az apostolkodás láncreakciója juttatja el a legtöbb emberhez Jézus Krisztus örömhírét.

Ahogy Keresztelő János hatalommal kimondott szavai bűnbevallásra indították kortársait, úgy kell a mai útkészítőknek is élniük, tanítaniuk. Értékeink értékesebbé tehetnek másokat, meglátásaink távlatokat nyithatnak sokaknak.

Bűnbánatot hirdetni egyetlen korban sem volt könnyű. Korunkban attól is nehezebb, hogy egyre többen hangoztatják: bűn nem létezik, bűnbánatra nincsen szükség, azt teszek, amit akarok. A küldött, a követ, az útkészítő nem hallgathat. A nehézségek lesznek jellemének próbái, az akadályok ismételt legyőzése teszi valóban erőssé. Hogy az eredmény mikor jelentkezik, nem tudhatjuk.

„Mindig eredményt akarunk látni,
azt hisszük, akkor van értelme életünknek,
ha itt és most alakítottunk a világon,
pedig a csillagok fénye sincs itt azonnal,
sőt vannak olyan távoli égitestek is,
melyekről a fény már elindult felénk,
de csak egy másik nemzedék
fog rá felfigyelni.”

(Szent Gály Kata: Boldog utak békessége)

December 15. — Advent 3. vasárnapja — János 1,6–8.19–28 — Pontos szavak

János evangéliuma pontosan fogalmazza meg Keresztelő János küldetését: azért jött, hogy tanúságot tegyen a világosságról. Kétezer év elmúltával a mi feladatunk is ez. Látszólag könnyűnek látszik, mégis embert próbáló feladat. Keresztelő Jánost kicsi gyermekkorától szent emberek nevelték a sivatagban, ahol nemcsak fegyelmezett felnőtt, hanem Istennek odaadott, megfélemlíthetetlen, komoly lelkiéletű, bátor igehirdető is lett.

Aki a Világ Világosságáról akar tanúságot tenni, ma sem spórolhatja meg a teljes életátalakítást, gondolkodásmód-változást, megtérést. Amikor megérint Isten jó híre, a megvilágosodás pillanatában megértem életem célját, küldetésem tartalmát, mélységes kapcsolatom lesz a Teremtővel, szívem megtelik mondanivalóval, szeretettel. Ekkor már nem tudok hallgatni arról, ami igazán megérintett. A túlcsorduló szív alkalmas az igazi tanúságtételre.

Érzéseink, gondolataink, lelki energiáink, ha egy irányba és sokáig hatnak, szinte észrevétlenül befolyásolják környezetünket. Ez a szelíd erő azért hatásos, mert nem szül ellenállást, és finoman átrendezi környezetünket.

A tanúságtételnek sok formája van. Mindegyik értékes és elhagyhatatlan.

– *Az ész tanúságtétele.* Pontos szavakba kell önteni mindazt, amit szeretnénk közölni embertársainkkal. Hallottam egy csodálatos tanúságtételt, egyszerű, pontos, világos fogalmakkal, töltelékszavak nélkül, bölcs és mély mondatokkal. Hatása azért volt maradandó, mert olyan megfogalmazások is elhangzottak, amilyenekre én nem lettem volna képes. Többen félreértik a tanúságtétel fogalmát, amikor csak a Szentírást idézgetik, ismételgetik. A tanúságtételben benne van a saját tapasztalatunk, meglátásunk, érzésünk.

– *A szív tanúságtétele.* Sokszor nem fejezhető ki igazán szavakban az emberek iránt érzett szeretetünk, ezért fontos, hogy napvilágra kerüljön szívünk rejtett érzése. Szülőfalum plébánosa mondta el, hogy a második világháború alatt nagy volt az éhínség a faluban. Egyik nap jött egy többgyermekes édesanya, hogy éhezik a családja, kaphatna-e valami kis ennivalót. A plébános utasította a kedves nővért, aki a házvezetőnő volt, hogy adja oda a pincében lévő zsák krumplit. A kedves nővér megdöbbenve mondta: „Nekünk is ennyi az összes élelmünk." De a lelkipásztor ragaszkodott ahhoz, hogy az egészet odaadja. Azonnal elterjedt a faluban: a pap az utolsó élelmét is a rászorulóknak adta. Utána annyi adományt kapott, hogy soha többé nem kellett éhezniük.

– *Tanúságtétel az örömről.* Az evangélium jó hír, örömhír. Aki erről akar tanúskodni, annak a szívében kell, hogy legyen öröm. Olvastam egy nagyon szép, lírai megfogalmazást: vannak olyan napsugaras emberek, akik mielőtt kimondják a szavakat, a lelkük mélyén lévő mosoly tavába merítik bele azokat. Ezért szavaik szépek és hatékonyak. Az örömben ugyanis a lelkünk legmélye rezdül. Ez mélyebb forrás, mint a fogalmi gondolkozás. Ha valaki keserűségbe, lehangoltságba, rosszkedvbe meríti kimondott szavait, azok inkább taszítóak lesznek, mint vonzóak.

– *A szenvedés tanúságtevői.* Megrázó, milyen méltósággal viselte Jézus a szenvedését és kivégzését. Szó nélkül tűrve a megaláztatást, a fájdalmat, a gyötrelmet. Lehet, hogy ezt látva mondta a pogány római százados: „Ez az ember valóban Isten Fia volt" (Mk 15,39)! A szenvedés is lehet tanúságtevő erő, amely másokat erősít. – Egy nagyon mélyen hívő beteg, aki borzasztóan szenvedett, beszélni már nem tudott, a betegágya körül állóknak ezt a szót préselte ki magából: Ámen! Aki ott volt, azt mondta: számára ez volt a legnagyobb tanúságtétel.

Advent mai vasárnapja a tanúságtételre biztat, tanít, mint ahogy Keresztelő János példája is.

December 22. — Advent 4. vasárnapja — Lukács 1,26–38 — Krisztust nekünk is világra kell hoznunk

Isten ott valósítja meg akaratát, ahol emberileg nézve a legnehezebb. A zsidó vallás dogmatizmusa, fundamentalizmusa nem látszott túl jó és könnyű talajnak egy új tanítás befogadására. Isten mégis ott kísérletezett. Mária Názáretből származott. A zsidók ezt a vidéket csak a „pogányok Galileájának" mondták (Mt 4,15). Ez a hely tisztátalannak számított. Azt is tartották, hogy innen próféta még soha ki nem került (Jn 7,52). A városnak nincs történelmi nevezetessége, az Ószövetségi Szentírás soha meg nem említi, a zsidó történetírás semmi fontosat nem tud róla. Jézus egy kortársa mondja: „Jöhet-e valami jó Názáretből?" (Jn 1,46)

Isten logikája ma is így működik. A valódi, hiteles és mély teológia nem Rómában íródik. Nem is a gazdag fogyasztói társadalmak racionalista-liberális műhelyeiben. Annál inkább a nagy szegénységben élő Afrika, Latin-Amerika és Kelet mélységes hitéből, élni akarásából, napi közös Biblia-olvasásából születik. Akiknek Isten az egyetlen támaszuk és menedékük, többet látnak meg belőle, mint azok, akiknek az életében Isten csak pótlék.

Gábriel angyal köszöntötte Máriát. Az akkori Izraelben férfi nem köszönt asszonynak. „Örvendj, örülj, kegyelemmel teljes (kegyelembe fogadott)" (Lk 1,28)! Az „üdvöz légy" kifejezés nem pontos fordítás. Az örvendezésre való felszólításnak az Ószövetségben jelentős szerepe volt. Így üdvözli Szofoniás próféta Jeruzsálem városát, amikor a messiási jövőt látja: „Örvendj, Sion leánya, zengj ujjongó dalt, Izrael" (Szofoniás 3,14)! „Ne félj, ország, ujjongj és örülj, mert nagy dolgot vitt végbe az Úr" (Joel 2,21; Zakariás 9,9)! Az „Örvendj!" szó prófétai formula, amit akkor használtak, ha jó hírt mondtak, hoztak. Máriának az angyal nemcsak feladatot, hanem jó hírt is hozott.

„Az Úr van veled!" Az üdvösségtörténet nagy alakjai ugyanezt hallották támogatásként, biztatásként. Mózesnek mondta az Isten: „Én veled leszek! Ez szolgáljon jelül, hogy veled vagyok..." (Kivonulás 3,12)

Máriát megzavarta ez a szó, ez a köszöntés. Meghökkent. De az angyal további szavaival bátorította: „Ne félj!..." Az Ószövetség nagyjainak, prófétáinak is szükségük volt bátorításra, mert gyöngeségük tudatában féltek Isten megbízásától. A 13-15 éves Mária rémülete érthető. Hogyan birkózik meg ekkora feladattal? Alkalmas-e ennek az isteni tervnek a megvalósítására? Aki legyőzi a félelmét és kishitűségét, az minden feladat megoldására képes lesz (Isten segítségével).

Ma már nem testben kell világra hozni Jézus Krisztust, hanem szellemben és lélekben. Ez minden hívő feladata. Ő csak akkor születik meg bennünk, ha számunkra is megszólal az Ég. Üzenetét közvetítheti emberi gondolat, a lélek csendje, bármilyen esemény, a szent iratok áhítata, a természet csendesítő nyugalma. Az Üzenet válaszra vár. Ha igent mondtunk, akkor élővé teszi bennünk Krisztust a Lélek ereje. Szívünkben kell kihordani, növelni, ahogy egy anya a születendő gyermekét. A Magasságos ereje segít és bátorít mindenkit. Ha világra születik általunk Krisztus, akkor teljesítettük igazán küldetésünket.

Aki kevésnek érzi magát ehhez, bátorítsa az angyali szó: „Istennél semmi sem lehetetlen" (szó szerint: „Isten egy szava sem erőtlen": Lk 1,37)!

December 25. — Karácsony — Jn 1,1–18 — Az igazi világosság a világba jött

„Az Igében élet volt, és ez az élet volt az emberek világossága” (Jn 1,4). Ebben a mondatban egyszerre több örömhír is felfedezhető. Az Igében, a Logoszban, Isten kimondott szavában élet volt (van). Ezzel teremtett a káoszból kozmoszt, ezzel teremt fiakat magának.

Egy fiatalember baráti társaságban fennhangon olvasott a Bibliából, és kacagva kommentálta. „A hívők a holt betűben hisznek”, mondta, „amilyen holt a betű, ugyanolyan az Isten is.” Ennek a méltatlan, a Szentírásból gúnyosan olvasó fiatalnak a szavai az Isten felé elindulást jelentették az egyik jelenlévőnek, akit megdöbbentettek a Biblia szavai. Hónapok múltán csak ennyit mondott a gúnyolódónak: „Az Isten szava élő, mert engem is megelevenített. A te cinizmusodat használta fel ahhoz, hogy hozzá térjek.”

Az Istenben való élet nekünk, embereknek világosság. A sötétséget a keresztény hagyomány gonosznak nevezi. Barbár, aki megsebzi a fényt, aki gyűlöl minden magasabbrendűt. Már karácsonykor ízelítőt kapunk mindebből. A Földre jött Küldöttet nemcsak ölelő karok és megnyíló szívek, hanem bezárt kapuk és gyilkos Heródesek is várják. A sötétség azért utálja a fényt, mert puszta létével átvilágítja, leleplezi hazugságait.

Egyik állomáshelyemen becsengetett és beszélgetésre jelentkezett valaki. Összefüggéstelenül beszélt, szétszórt volt. Lassan megértettem: a kábítószer rabja. Nagy volt a megdöbbenésem, amikor hirtelen felismertem benne azt az ismerősömet, aki évekkel azelőtt energikus, hívő, szépreményű fiatal volt. Most dadogva kereste a fényt, a kiutat, megöregedve, kiégve, lelkileg-testileg összeesve. Tudta ő is a kivezető utat, meg is fogalmazta: csak Isten vezetheti ki őt ebből a zsákutcából. Sötétségben élt, de a fényre vágyakozott.

„Az igazi világosság, amely minden embert megvilágosít, a világba jött” (Jn 1,9). Megvilágosodni, más felismerésre térni mindenki képes. A jóság is „megkísért” mindenkit.

Wass Albertnak van egy csodálatos írása (A költő és a macska c. kötet, 87. old., Angyalka). A város rendőrkapitánya morcosan ballag haza szenteste a munkahelyéről, amikor egy vézna kislánnyal találkozik, aki fenyőfát cipel. Segít a lánykának, aki meghívja hozzájuk. Együtt díszítik fel a karácsonyfát. Kiderül, hogy a kislány árva, nagyapja neveli, aki éppen betegen fekszik, és akinek előállítását a rendőrkapitány elrendelte. Az idős férfi letartóztatására érkező rendőröknek a felettesük ad parancsot arra, énekeljenek közösen karácsonyi énekeket. A letartóztatás elmarad, és a rendőrfőnök megígéri, a nagyapa halála után nem marad egyedül Angyalka (neki is volt egy ugyanilyen nevű kislánya, aki kicsi korában meghalt).

Sokan mondják, karácsonykor legtöbben csak elérzékenyülnek, nosztalgiát éreznek, nem érinti meg őket az ünnep lényege. Már az is több a semminél, hogy ezen a napon nem harácsolunk, hanem ajándékot adunk, a legtöbben visszafogják indulataikat, érzéseiket, megpróbálnak figyelmesek lenni. A hithez és a harmóniához keserves küzdelem vezet. Aki az ünnepek alatt valamit is megért a szeretet lényegéből, már nem ünnepelt hiába.

„Tulajdonába (sajátjába) jött, de övéi nem fogadták be” (Jn 1,11). Milyen keserű mondat ez. De a valóságot mondja. A gonosz szőlőmunkásokról szóló példabeszédben Jézus egyértelműen fogalmazott: A szőlő nem a munkások tulajdona, hanem a gazdáé. Amikor fiát elküldi azzal a feltételezéssel, hátha őt megbecsülik, akkor a saját tulajdonába küldi, nem idegen helyre.

Évezredek teltek el, míg ajándékként megkaptuk a Magasságbeli Fiát. Mennyi időnek kell még eltelnie, hogy ezt az ajándékot el is fogadjuk? Mindenesetre mennyei Atyánk megtette az első lépést.

December 29. — Szent Család vasárnapja — Lk 2,22–40 — Csak a család-mintájú közösség emberi

Aki harmonikus, szerető családban nevelkedett, az sokat kapott az élettől. Akinek otthonában zűrzavar volt, gyűlölet és veszekedés, az lényegében idegenek között élt, számkivetésben. A hozzátartozók azok, akikkel érintésnyi közelségben vagyunk, akikkel összetartozunk jóban-rosszban, akikkel megoszthatjuk gondjainkat, akik együtt éreznek velünk.

A családok nagy része ma nagyon sok értékes tulajdonságot értéktelenre cserél, aminek következményei súlyosak és lehangolóak. Őseinknél minden családban létezett a családi szentély, az a szent hely, ahol elcsendesedtek, imádkoztak, megálltak egy fohászra. Japánban szinte minden családnak van otthon szentélye. Innen indulnak a munkába, és ide érkeznek vissza. A családi szentély helyét ma átvette a televízió. Ez került a legelőkelőbb, legközpontibb helyre. A jóléti társadalom szócsöve magányossá teszi a családtagokat. Amit néznek, látnak, annak nagy része lélekromboló, amitől elvonja őket, az még szomorúbb.

A családi beszélgetés, kommunikáció következménye, hogy a gondok, nehézségek, félreértések megoldódnak. A megosztott gondolat és öröm pedig megsokszorozódik. Ennek tudatában is minimálisra csökkent a családi beszélgetés (napi 4-10 perc). – Egy fiatal azt mondta, egyénileg mindenkivel beszélget a családban, de együtt soha nem beszélgetnek, s ez nagyon hiányzik neki. – Sokaktól hallani, hogy csillagászati óraszámot töltenek a számítógépük előtt. Az internet segítségével szinte az egész világgal beszélnek, csak azokkal nem, akik közvetlen közelükben élnek.

A közösen eltöltött szabadidő növeli a család belső erejét, összetartását. Ez a „jó együtt lenni” érzése. Mégis egyre többen idegenkednek a közös programoktól. A család tagjai külön utakon járnak szabad idejükben. A szülők a közös program helyett méregdrága, értéktelen játékokat vesznek gyermekeiknek, pedig ezekkel nem lehet pótolni a szeretetet és a törődést.

A családi élet legnagyobb szépsége a gyermekvállalás, a gyermeknevelés. Ehhez fogható érzés nincsen. Mégis vannak, akik előtérbe helyezik a gazdagodást és a karriert. Az ilyen szülők elferdülnek a gazdagodásban, a karrierépítésben. Ha lesz gyereküik, azt sem tudják helyesen nevelni.

Régebben generációk laktak együtt. A gyerekek megtanulták tisztelni az öregeket. Az öregek hasznosnak érezték magukat, amikor vigyáztak az unokákra, és tanítgatták őket. Napjainkban szinte mindenki az önállóságra törekszik. Nehezen viselik egymást a család tagjai, generációs problémák adódnak. Az öregek idősek otthonába kerülnek, és ott feleslegesnek érzik magukat.

A gyermeknevelés a szülő átruházhatatlan kötelessége, feladata. Aki világra hozta gyermekét, nevelje fel. Mégis nagy divat gyerekvigyázókat fogadni. A bölcsődék, óvodák zsúfoltak. Mikor a legnagyobb szükség van a szülőre, akkor hiányzik leginkább gyermeke mellől. Nem véletlenül tartja a mondás: az öregek otthona a gyermekek bosszúja a bölcsődéért.

A házasság szentségének régebben nagyobb rangja volt. Minden házasság életre szóló szeretetszövetségnek indul. A naponta növekvő szeretet felbonthatatlanná teszi a házasságot. Napjaink divatja az élettársi kapcsolat, aminek az alapja: ha nem jövünk ki, elhagyjuk egymást. Küzdés nélkül nem létezik emberi együttélés, csiszolódás nélkül nem lesz szép közös élet, felelősségvállalás nélkül nem képzelhető el érett szülő.

Krisztusra figyelve szent családokat építhetünk. A jövő igazi alapja ez.

Január 1. — Újév — Lk 2,16–21 — Aki nekünk ajándékozta Jézust

Az új esztendő első napja az egyházi liturgiában Mária istenanyaságának az ünnepe. Ezt az elmélkedést Máriának szeretném szentelni, különösen azért, mert rendszeresen olvasva az „Érted vagyok" vasárnapi elmélkedéseit, az a tapasztalatom, hogy alig-alig esik szó Máriáról, Jézus anyjáról. Pedig többet érdemelne!

Máriáról elsőként azt állapíthatjuk meg, hogy egyetlen asszonyról sincs annyiszor és oly sokoldalúan szó a Szentírásban, mint róla, mégpedig nem epizódikusan, mint az Ószövetség nagy nőalakjai, például Judit vagy Eszter esetében. Máriánál ugyanis minden jelenet szoros összefüggésben van Jézus megtestesülésével, gyermekségével, nyilvános életével.

Mária személyiségével kapcsolatban az egyik alapvető kérdés, milyen volt a kapcsolata fiával, Jézussal? Ezt a kérdést ma új módon közelítjük meg, mivel felhasználjuk a lélektan eredményeit, mindazt, amit az anya-gyermek kapcsolatról megfigyel. A kialakuló ember teljesen rá van utalva a többi emberre, s rendes körülmények között az anya által ébred öntudatára. Az anya mosolyában fedezi fel, hogy létezik a világ, amely befogadta s szeretettel üdvözölte, és ebben a tapasztalatban tudatosul a saját léte is. Csak korunkban kezdtünk figyelni erre, ami az emberi létet alapvetően meghatározó esemény. Ez végigkíséri a növekedés és a nevelés egyéb jelenségeit is: a gyermek táplálását, gondozását és a történelmi hagyományokba való bevezetését is. Jézusra is érvényes, hogy főleg anyjának köszönheti emberi öntudatát. Ő vezette be fiát a zsidó vallás mélységeinek megértésébe és értékelésébe. Ezt úgy kellett tennie, hogy ezáltal Jézus képes legyen felismerni saját küldetését. A gyermek és anyja közti kapcsolat szellemi szinten játszódik le. Jézus szellemi nagyságából joggal következtethetünk Mária rendkívüliségére is. Aki hallgatni és figyelni akar az evangéliumra, az vegye ugyanolyan komolyan azokat a jeleneteket, ahol Mária szerepel, mint a többit. Törekedjék arra, hogy ezeket a szétszórt, de összetartozó mozaikkockákat valóban egybeépítse, s így észrevegye Mária személyiségének és szerepének ragyogó összképét. Mária az erős asszony, aki – más asszonyokkal együtt – kitart fia keresztje alatt, amitől messzire menekül a legtöbb férfi, akik Jézus tanítványai voltak. Ha átelmélkedjük életének minden szakaszát, megtanulhatjuk tőle, hogy mit jelent a mindennapi, tárgyilagos, és mégis bensőséges élet Jézussal és Jézusért. A helyes Mária-tiszteletnek az a lényege, hogy bennünket is utánzásra serkentsen. Ő ugyanis sok helyzetben találkozik velünk: ő az egyiptomi menekülés bátor asszonya, a feltűnés nélkül szorgoskodó háziasszony, a csendes szemlélődő, a szegények szószólója, az imádkozó és tevékenykedő jézusi közösségben ő a példája annak, aki háttérben marad. Mindenki kiválaszthatja, hogy miben akarja utánozni Máriát, az ő utánzása Jézus nyomába vezet. Most az újesztendőben újra nekivághatunk ennek a nemes feladatnak.

Január 5. — Vízkereszt `— Mt 2,1–12 — Akik tudtak olvasni a jelekből

Vízkereszt ünnepének másik elnevezése, az Urunk Epifániája azt jelenti, hogy az Úr kinyilvánítja magát a világnak. A korábbi liturgia e napon Krisztus három megnyilvánulását egyesítette: a napkeleti bölcsek látogatását, Jézus megkeresztelkedését és a kánai menyegzőt. A megújított liturgia most kettőt emel ki: Jézus megnyilatkozását a bölcseknek és a népek egyetemes meghívását az Egyházba.

Most emeljünk ki Vízkereszt ünnepének evangéliumából három olyan szempontot, amely segít bennünket az ünnep mondanivalójának megértésében:

1. A bölcsek magatartása tükrözi a Jézushoz vezető utat. Először is tudtak olvasni a JELEKBŐL. A betlehemi csillag sokak számára egy csillag volt a sok közül, számukra viszont jelentéshordozó csillag volt. Jel, amely keresésre ösztönözte őket. Vajon mi észrevesszük-e, hogy Isten nekünk is jelez egy-egy emberen vagy egy-egy eseményen keresztül. Jel lehet egy örömteli dolog, de jelként lehet értelmezni egy betegséget is. Az érzékeny lelkű ember el-elgondolkozik mindazon, ami vele történik, megpróbálja megérteni annak üzenetét. A lelkileg érzéketlen ember viszont közömbösen továbblép. Nem tud hinni abban, hogy Isten közel van, személy szerint az én gondviselő Atyám akar lenni.

2. A bölcsek azért találkozhattak a Messiással, mert nem a saját elképzeléseik alapján keresték őt, hanem RÁBÍZTÁK MAGUKAT a csillag vezetésére, vagyis Istenre. Ha saját elképzeléseikre hagyatkoztak volna, akkor bizonyára hamar feladták volna a keresést. Talán számunkra is mond valamit ez a kitartás, ráhagyatkozás. Isten sokszor nem úgy jelentkezik életünkben, ahogyan azt mi elképzeljük vagy ahogy szeretnénk. Ha valamiben a segítségét kértük, és azt nem tapasztaltuk meg, hajlamosak vagyunk a hitetlenségre. Pedig bizony sokszor akkor ragyog fel számunkra Isten arca, amikor a saját elgondolásaink, elképzeléseink csődbe jutottak. A bölcsek megtanítanak bennünket a ráhagyatkozásra, a kitartásra, ami az igazi hitnek az alapfeltétele. Újfajta gondolkodásra, Istenre figyelő magatartásra van szükségünk, ami által nem mi akarjuk csökönyösen a magunk elgondolását Istenre kényszeríteni, hanem megtanulunk Isten szándékaira jobban odafigyelni. Ráfigyelni a másikra emberi vonatkozásban sem könnyű, Istenre ráfigyelni talán még nehezebb. Vajon törekszem-e ennek a ráfigyelő magatartásnak az elsajátítására?

3. A napkeleti bölcsek történetének harmadik mondanivalója számunkra az, hogy amíg élünk mindig ISTENKERESŐK vagyunk. Ha életem egy kiemelt pillanatában örömmel tudom mondani, hogy megtaláltam őt, ez nem jelentheti azt, hogy tovább már nem keresem. Az újabb keresés újabb megtapasztalást, újabb rátalálást eredményez. Az istenkeresést nem lehet egy matematikai példa mintájára felfogni, amit megoldottam, és többé nem kell foglalkoznom vele. A bölcs az, aki mindig meg tud újulni az istenkeresésben. A balga pedig az, aki nem akar keresni, nem akar újra rátalálni az Istenre.

A napkeleti bölcsek tükröt tartanak elénk, hogy megnézzük magunkat: Van-e bennünk kitartó keresés és ugyanakkor Istenre ráhagyatkozó lelkület?

Január 12. — Urunk megkeresztelkedése — Mk 1,7–11 — Aki vállalta a küldetést

Urunk megkeresztelkedésével elindul Jézus nyilvános életpályája. Van valami nagyon ünnepélyes ebben a megkeresztelkedésben, pontosabban elindulásban. Amikor ezt az evangéliumi szakaszt olvasom, mindig beugrik egy kép Pasolini: Máté evangéliuma c. filmjéből. Az emberek szép sorban mennek a Keresztelőhöz, és egyszer csak félreismerhetetlenül feltűnik a sorban Jézus. Méltóságteljesen lép be a megkeresztelkedők sorába.

Márk evangéliumában itt kezdődik Jézus élete. Ő nem beszél a születésről, a gyermekkor eseményeiről. Úgy látszik, Jézus megértése, küldetésének megrajzolása szempontjából nem tartotta olyan fontos mozzanatnak, amiről írnia kellett volna. A kezdet, az igazi elindulás itt a Jordán parti jelenetben történik meg. Itt álljunk meg egy pillanatra: Most közvetlenül karácsony után, amikor a Megváltó születését ünnepeltük, itt áll előttük a felnőtt. A fiatal názáreti férfi, aki először megkeresztelkedik, hogy azután elinduljon tanítani. A karácsonyt az ember át tudja formálni a maga képére és hasonlatosságára. Hiszen a betlehemi kisded, az aranyhajú Jézuska olyan aranyos és megindító. Ezzel a megtestesülés igazi lényegéről oly könnyű áttérni a mellékesre, a lényegtelenre. Itt azonban a Jordán-folyóban álló, mélységes komolyságú és küldetéstudatú férfi képétől csillagfény távolságra áll minden infantilizálási kísérlet. Isten egyetlen és nagyon

szeretett Fia elől már nem lehet kitérni, Őt nem lehet elbagatellizálni, legfeljebb nemet lehet mondani rá és tanítására, ha nem akarjuk Őt elfogadni. A betlehemi kisdedből még nagyon szép díszletet csinálhatunk kényelmes, megszokott életünkhöz. A Jordán folyóban megkeresztelkedő Jézus azonban nem a megszokotthoz akar asszisztálni, hanem ki akar lendíteni a kényelemből. Újra és újra felszólít, önvizsgálatra késztet bennünket. Hogyan élünk, mire használjuk az életünket? Érzünk-e magunkban valamiféle küldetést, vagy lemondóan legyintünk?

Megkeresztelkedésével Jézus különösképpen hangsúlyozta közösségvállalását a bűnös emberrel. Olyan közösségvállalás ez, amely nélkül Jézus légüres térbe került volna. Nem felülről akarta elmondani nekünk, kisembereknek a Mennyei Atya üzenetét, hanem közénk állva, vállalva a meg nem értést, a kiszolgáltatottságot. Nem akarta, hogy Vele szemben kifogásként azt hozzuk fel: Könnyű Neked! Bárcsak élnéd a mi életünket, amelyben minden fennkölt eszmét kikezd a gyengeség, a bűn, a hétköznapok taposómalma!

Jézus megkeresztelkedésének el nem hanyagolható mozzanata a Lélekkel való betöltődése. Egy olyan vállalkozáshoz, amelyhez Jézus hozzákezdett, a Lélek hatékony közreműködése kellett. A mi helyzetünkre lefordítva ez azt jelenti, hogy a mi életünkben is szoros összefüggés van a küldetésvállalás és a Lélek közreműködése között. Abban a hitben élni, hogy mi is birtokoljuk a Lelket keresztségünk és bérmálkozásunk révén, de közben eszünk ágában sincs küldetést vállalni, tévhit, önbecsapás. Viszont a Lélek hatékony munkáját rögtön megérezzük, hogyha a Jordán folyóban megkeresztelkedő Jézus küldetésében akarunk járni.

Január 19. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,35–42 — Akik Jézus első tanítványai lettek

A vasárnapokra kijelölt evangéliumi szakaszoknak van bizonyos belső logikájuk. Az elmúlt alkalommal Jézus megkeresztelkedését olvastuk, ami Jézus nyilvános működésének kezdetét jelentette, ma pedig az első tanítványok meghívásáról van szó. Az elkövetkező vasárnapokon aztán Jézus nyilvános működésének eseményei kerülnek elő.

Miről van tehát szó a mai történetben? Arról, hogy Keresztelő János két tanítványa megtalálta Jézusban a megígért Messiást. Ennek a Jézusra-találásnak előzménye is van, János ugyanis már kétszer is azt mondotta Jézusról: „Nézzétek, ő az Isten Báránya!” (Jn 1,36). Úgy látszik, hogy ez a kétszeri megnyilatkozás felkeltette a János-tanítványok érdeklődését Jézus iránt. Itt álljunk meg egy pillanatra! Megkérdezhetjük, mi vezette ezeket az embereket Jézushoz? A válasz egyértelmű: a tudásvágy és az őszinte érdeklődés. Az igazi nagy megtérők, mint például Szent Ágoston, kereső emberek voltak. Hajtotta őket a vágy, hogy megtalálják a teljes igazságot, amit végül is Istenben találtak meg. Vajon bennem volt-e, van-e ilyen őszinte, istenkereső vágy?

A találkozás a János-tanítványok és Jézus között ugyancsak gondolatébresztő: Jézus magatartása váratlan, meglepő. Kérdése – Mit akartok? – kissé nyersnek hat. Mintha nem erre számítottak volna a tanítványok. Bizonyára már ők is fogalmazgattak magukban kérdéseket, mint például: Tényleg állítod magadról, hogy Te vagy a várva várt Eljövendő? És hogyan képzeled el Izrael felszabadítását?... Erre jön ez a zavarba hozó kérdés: Mit akartok? Válaszuk egy félszeg viszontkérdés: „Mester, hol lakol?” Úgy érzem, ez a két János-tanítvány ezzel a félszeg kérdéssel nyerte meg Jézus tetszését. Kérdésükben nyoma sincs a farizeusi gőgnek vagy az írástudók tudálékoskodásának. Kérdésük azt tükrözi: „Mester, minket érdekel a személyed, érdekel a tanításod! Még azt is el tudjuk képzelni, hogy otthagyjuk Jánost, és a nyomodba szegődünk, a Te tanítványaid leszünk.” Igen, ez szimpatikus Jézusnak. Erre egyértelműen reagál: „Jöjjetek, nézzétek meg!” (Jn 1,39) Vagyis: Szívembe, szeretetembe fogadtalak benneteket. Nektek elmondom, hogy ki vagyok, és miért nevezett mesteretek az Isten Bárányának.

Jó, ha olykor-olykor magamat is szembesítem a jézusi kérdéssel. Különösen akkor, ha érzem, hogy a lényegestől elkanyarodtam, és csupán lényegtelen dolgok foglalkoztatnak. Időről-időre fel kell tennem a kérdést: Én mit akarok Jézustól? Saját kis egyéni céljaim megvalósításához remélek segítséget Tőle? Vagy már Isten Országa összefüggéseibe tudom helyezni kéréseimet? Még csak sejtésem van arról, hogy Jézusnál az igazság, vagy meggyőződtem már erről, és talán határozottsággal kiállok mellette? A Jézusra rátalált ember belső örömével élem-e életemet? Tudok-e Róla úgy tanúskodni, hogy szavaim nyomán mások is elinduljanak, és Jézusnál otthonra találjanak?

Január 26.— Évközi 3. vasárnap — Mk 1,14–20 — Aki megtérésre hív mindnyájunkat

Ha végignézünk az emberiség történetén, azt látjuk, hogy azok, akik komoly hatást gyakoroltak az emberiség sorsának alakulására, sohasem voltak magányos, elszigetelődött emberek. Igyekeztek eszméiket, gondolataikat megosztani másokkal is, hogy minél többen magukévá tegyék azokat az eszméket, és ennek erejében cselekedni is képesek legyenek. Jézus is hasonlóképpen cselekedett: Eljött közénk, és meghirdette az egész emberiségre kiható programját, hogy ezt a földet alakítsuk át Isten országává, a szeretet civilizációjává. Ennek az eszmének a terjesztéséhez, megvalósításához munkatársakat keresett. Az elindulás első lépéseiről tanúskodik a mai evangélium. Márk evangéliumának kezdete olyan, mint egy opera nyitánya: megszólalnak benne az egész mű fő motívumai, dallamai, amelyek a későbbiekben majd csodálatosan kibontakoznak.

Márk evangéliumában Jézus is valami ilyen dolgot tesz, amikor ezt mondja: „Az idő betelt, közel van Isten országa. Térjetek meg és higgyetek az evangéliumban” (Mk 1,15)!

De mit is jelent ez a megtérés? Szakítani bűnös szokásainkkal? Elhagyni kisebb-nagyobb bűneinket? Természetesen ezt is jelenti. De van mélyebb értelme is. Az eredeti evangéliumi kifejezés, a *metanoia* inkább a gondolati síkon végbevitt változásra helyezi a hangsúlyt. Jézus a megtérés kapcsán nem arra figyelmeztet, hogy ezt tedd meg, vagy azt kerüld el, hanem azt mondja, hogy gondolatainkban tisztuljunk meg, gondolkodásmódunkban zárkózzunk fel hozzá. Ha jól utánagondolunk, akkor rájövünk, mennyire igaza van a mi Mesterünknek. Hiszen a gondolatoknak erejük, hatalmuk van. Gondolatainkkal magunk alakítjuk magunkat. Gondolataink energiákat szabadítanak fel bennünk. A jó és helyes gondolkodásmód pozitív, építő energiákat, a rossz és helytelen gondolatok pedig negatív, romboló energiákat. A pozitív gondolatok segítségével olyan energiákat szabadíthatunk fel magunkban, mint a jóság, kedvesség, szeretet, türelem, jótékonyság, remény... A negatív gondolatok pedig felszabadíthatják bennünk a gyűlöletet, félelmet, türelmetlenséget, önzést, kétségbeesést, bátortalanságot. Gondolataink segítségével hozzuk létre saját gyengeségünket és saját erőnket. A helyes gondolkodásmód helyes életvitelhez segít bennünket. A rossz gondolkodásmód kudarcba fulladt életet eredményez. Egy példával szemléltetve: Valaki úgy gondolkodik: „Én nem dolgozni akarok. hanem pénzt keresni!” Lehet, hogy ez ma jól hangzik, de alapvetően helytelen gondolkodásmódot tükröz, mert az illető pénzközpontúvá válik, és esetleg mindenre képes lesz a pénz megszerzéséért. Ha valaki viszont úgy gondolkodik, hogy nem a pénz áll gondolkodása középpontjában, hanem más értékek, mint a család, hivatás, közösség, lehet, hogy nem lesz milliomos, mégis boldog lesz. Nyugodt lelkiismerettel él, és testvérei, felebarátai megbecsülésének örvend, mert komolyan vette a mai evangélium felszólítását: Térjetek meg!

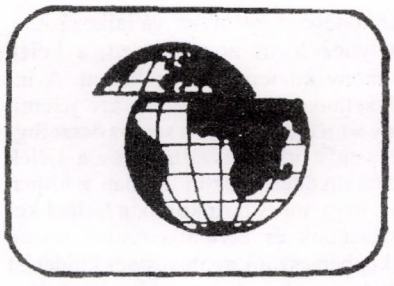

Oszama bin Laden vagy fogyasztási terror?

José Lutzenberger utolsó interjúja: szellemi végrendelete

Ön fáradhatatlanul küzd a természet elpusztítása ellen. Nem fenyegeti-e sokkal jobban az életet a terrorizmus, mint a környezetpusztítás?

A globális iparosítás, mindenekelőtt a fogyasztás őrülete éppoly fanatikus fundamentalizmus, mint bin Ladené. Tulajdonképpen még sokkal rosszabb. A terrorista fundamentalizmus az emberek egy része ellen irányul, bár ez is épp elég rossz. A fogyasztói társadalom azonban azt vette fejébe, hogy a végsőkig kifosztja az egész bolygót. A folytonosan emelkedő, egy mérhetetlen reklámapparátus által mesterségesen támogatott fogyasztási igények, s az ebből fakadó hatalmas, egyre jobban terjedő anyagi csaták világszerte vallássá váltak. Ez a fogyasztói őrület a jövendő nemzedékek és a világ ellen irányul, még ha öntudatlanul is. Sokan dolgoznak szorgalmasan azon, hogy ez az öngyilkos életstílus kiterjedjen az egész bolygóra, a Csendes-óceán legutolsó szigetéig. A modern ipari társadalom csak olyan ingyenes áruraktárt lát a bolygóban, ahonnan korlátlanul kiszolgálhatjuk magunkat.

Viszont a polgárok egyszerűen azt mondják: „Mégis csak muszáj élnünk és dolgoznunk!”

Ezt csak az ökológiailag műveletlen polgár mondja, aki még vakon hisz a haladás mai formájában. A hatalmas tömegekre csak az abszurd anyagi csatákhoz és az energiapocsékoláshoz van szükségünk. Az értelmes, lelkileg kielégítő, fenntartható életstílus nagyon is lehetséges lenne, ha a napenergiára korlátozódnánk. A technikák ismertek, csak a politikai akarat hiányzik.

Miért küzd Ön egészen különleges mértékben az esőerdők megtartásáért?

Mivel az esőerdők teszik egyáltalán lehetővé számunkra az életet. Az esőerdők hatalmas párásodást és lélegzést termelnek. Az esőerdőkben lehulló eső 75 %-a szinte azonnal ismét visszatér az atmoszférába. Eneas Salati professzor, aki hosszú éveken át az Amazonasz Kutatóintézet igazgatója volt, utánajárt a dolognak. Esőcseppeket analizált, és rájött, hogy az az eső, amely az Andok keleti lejtőire hullik, olyan vízből áll, amely hatszor-hétszer párolgott el és hullott le ismét. Ez hatalmas napenergia-mennyiségek mozgósítását jelenti. Hová folynak ezek az energiamennyiségek? Ha műhold-felvételeken megnézzük az Amazónia fölötti légtömegeket, megállapíthatjuk, hogy azok – túlnyomórészt az Atlanti-óceánról jövő passzátszelekkel – az Andok fölött oszlanak el; egyik felük délre tart, és ott határozza meg a klímát, a másik a Golf-áramlat révén egészen Észak-Európáig jut el, ahol ezért sokkal enyhébb a klíma, mint az ugyanazon a szélességi fokon fekvő Észak-Amerikában. A trópusi övezet fölösleges melege a magasabb szélességi fokokra kerül. Az esőerdők alkotják a bolygó klímaberendezését.

Mi fog történni, ha kiirtjuk az esőerdőket?

Akkor új jégkorszak törhet ki az északi féltekén. Csak az kell hozzá, hogy felboruljon a Golf-áramlat. Az esőerdők felét vágtuk már ki világszerte, Afrikában, Indonéziában, Ausztráliában és Indokínában. Szerencsére Amazóniában még 80 %-uk áll. Ha felmelegszik a klíma, és megemelkedik a tengerszint, a hollandoknak talán egyre magasabb gátakat kell építeniük. Ha azonban a kölni dóm eltűnik egy jégtakaró alatt... A legutóbbi jégkorszak 30 000 évig tartott!

Az al-Kaida és bin Laden terrorját sokan rettenetes, korábban elképzelhetetlen agressziónak érezték. A nyugati világ fogyasztó magatartását ellenben nem tartják pusztítónak, ellenkezőleg, gazdasági növekedésként értékelik. Miért?

Mai kultúránkban sajnos a legtöbb ember, és különösképpen a döntéshozók a természettudományok analfabétái, és legfeljebb szakbarbárokként jártasak a technikában. Ehhez társul a politika cinizmusa. Ezért tartják magukat vakon az uralkodó gazdasági doktrínához. Új felvilágosodásra van szükségünk!

Mire nézve?

Holisztikus, az egész teremtést átfogó, s már nem csupán emberközpontú etikára van szükség. Ennek érdekében meg kell kérdőjeleznünk a mai gazdasági gondolkodás alapjait, valamint a gazdasági és politikai fundamentalizmus alapdogmáit.

Hogyan lehet világossá tenni az emberek számára, hogy ez így nem mehet tovább?

Az a lényeg, hogy általánosan érthető nyelvet használjunk. Egy példa legfrissebb tapasztalataimból: Egy professzor a televízióban védelmébe vette, hogy nagy mértékben engednek be kezeletlen városi szennyvizet Porto Alegre folyójába, a Guaibába. A tiltakozásokkal azt az érvet állította szembe, hogy hiszen a folyónak még másodpercenként két köbméternyi „kihasználatlan felvevő-kapacitása” van. Technikailag igényes kifejezésekkel azt magyarázta: a modern szennyvíz-tisztítási technika megengedi, hogy beleengedjük a befogadó közeg legkisebb űrtartalmának egy százalékát, folyónk pedig a legnagyobb szárazságok idején is 300 köbméter/másodperc átfolyással bír. Mivel pedig csak egy köbméter szennyvizet engedünk bele másodpercenként, két köbméternyi kihasználatlan szennyvíz-felvevő kapacitással rendelkezik. Egy effajta magyarázat arra a dogmára épít, hogy a természet csak az emberért létezik, ezért a folyónak az a szent funkciója, hogy gondoskodjék a mi emberi mocskunk eltüntetéséről. Az emberek talán egyet értettek volna vele, anélkül hogy tudták volna, miről beszél egyáltalán. Hiszen olyan tudományosan hangzott. Ez egy délidőben sugárzott adás volt, amelyet háziasszonyok ezrei figyeltek, és mielőtt válaszoltam volna, arra gondoltam: Hogyan tudnám mindenki számára érthetően kifejezni magam. Ekkor a következő kérdés jutott eszembe: „Melyikötök ülne bele egy olyan fürdőkádba, amelyben 300 liter tiszta víz van, tehát hatalmas mennyiségű víz, és csak egy liter szennyvíz, s aztán még reklamálna is, hogy két liter még hiányzik?” Ez aztán nem tévesztette el a hatását. Az emberek megbotránkoztak a professzoron.

Az utóbbi időben Ön igen kedvesen írt a mi gyönyörű kék bolygónkról. Lát még reményt?

A reményt sosem szabad feladni.

Forrás: Publik-Forum, 2002/11

A német származású brazil José Lutzenberger 1970-től vált vegyészből a világ zöld lelkiismeretévé: akkor vonult nyugalomba a BASF jól fizetett állásából, mivel nem akart többé „egy magasan technizált mezőgazdaság propagandistája” lenni. Radikális környezetvédővé vált, és munkájáért 1988-ban megkapta az alternatív Nobel-díjat. Két éven át volt Brazília környezetvédelmi minisztere, mielőtt egy neki alárendelt környezetvédelmi hatóságot „a fakereskedelem száz százalékos leányvállalatának” nevezett, s ezért aztán leváltották. 2002. május 14-én halt meg Porto Alegrében.

Siegfried Pater

A Föld isteni élőlény

José Lutzenberger vallásossága

Sosem fogom elfelejteni, hogyan mutatott meg nekem egy, a háza előtt álló kaktuszt, amikor utoljára látogattam meg a brazíliai Rincao-Gaia ökofarmon, és kérdezte meg, feltűnik-e számomra valami különös. Semmi különöset nem vettem észre. „De nézd csak az apró legyeket!” José Lutzenberger elkomolyodott: „Nézd meg jól! Kizárólag öreg legyek. Már jó néhány hete figyelem ezt a kaktuszt. És tudod, mit fedeztem fel? Ezek a kis élőlények azért röpködnek ide-oda a kaktusz tüskéi között, hogy ne tudják elkapni és megenni őket, hiszen olyan öregek és gyengék.” Elérzékenyült hangon folytatta: „Nyugodtan akarnak meghalni. És még azt mondják, az állatoknak nincsenek érzelmeik, nem érzékelnek semmit!”

Ugyanazon a napon a ház előtt ültünk, és élveztük a tóra és a messzi tájra nyíló csodaszép kilátást. A nyugalmat csak a tücskök cirpelése és a békák vartyogása törte meg. „Tudod, azt szeretném, ha itt, Rincao-Gaián temetnének el” – mondta halkan, elgondolkodva.

A világszerte ismert német-brazil ökológus nem régiben, 75 évesen halt meg szülővárosában, a dél-brazíliai Porto Alegrében. Egy nappal később kívánságának megfelelően teljes csendben ökofarmjának erdőcskéjében temették el Lutzot, ahogyan barátai hívták őt. A legtermészetesebb úton akart visszakerülni a természet körforgásába. „A halottak az élők komposztjává válnak”, mondta gyakran. A holtak egyre gyakrabbá váló elégetését jellemzőnek tartotta „természetellenes fejlődési utunkra”: „Az emberek úgy távoznak, ahogyan egész életüket élték: energia-orgiával.”

A szenvedélyes környezetvédő és ökológus az ún. Gaia-elképzelés híve volt, vagyis annak a „Föld-filozófiának”, amely James Lovelock brit kutatótól ered. Ez a filozófia nem tárgynak látja a Földet, hanem élő szervezetnek. José Lutzenberger egyenesen misszionáriusi buzgósággal képviselte ezt a világlátást. Ismételten kifejtette világképét: „A Föld bolygó eleven lény, saját identitással bíró, élő egész. Ezért nem találó az a kedves metafora, hogy a Föld egyfajta űrhajó; az űrhajónak ugyanis utasai vannak, Gaiának azonban nincsenek utasai, mindenki és minden Gaiát alkotja.” Az ember szintén csak egy része ennek a teremtésnek, és ha az ipari országok lakói nem alakítják át végre gondolkodásukat, és „nem ismerik fel, hogy a Föld nincs alávetve az embernek, ahogyan a biblia-magyarázatok gyakran állítják”, akkor nem lehet tovább feltartóztatni a globális katasztrófát.

Lutzenberger mindig valami „istenit” látott Gaiában. Ezért csodálta Amazónia bennszülött népességét: az ő szemében ők voltak az igazi ökológusok, mivel megőrizték a teremtést.

„Az indián minden egyes méhecskét ismer”, mondja szeretetteljesen Lutzenberger, „tudja, honnan jön, és hová repül”. Az indiánok számára a állat- és növényvilág szent. Szent abban az értelemben és azzal a céllal, hogy épségben megőriztessék. Lutzenberger megértette az indiánokat, szerette vallásosságukat, sőt osztotta is azt.

Könnyekben tört ki, amikor Amazóniában egy olyan tisztásra értünk, ahol több száz éves őserdei faóriásokat vágtak ki, hogy faszenet gyártsanak belőlük. „Semmi sem szent már az ember számára; micsoda szentségtörés”, sóhajtott fel. Egy indián órákon át kérné énekkel és tánccal egy fa bocsánatát, mielőtt kivágná, mivel csónakot akar készíteni belőle.

„Ezt nevezem én vallásosságnak”, hangsúlyozta remegő hangon, és összekulcsolta kezeit. „Itt, az őserdő nagyszerűségében szemlélheted az istenit.”

A nagy ökológus jobban kedvelte a növényeket és az állatokat, mint az embereket. Ezt újból és újból megtapasztaltam közös útjainkon, akár Brazíliában, akár Kubában, Kínában vagy Európában. Mindenütt sebeket talált a Föld bolygón, „amelyeket az emberek okoztak neki gyilkos növekedési őrületükben; ilyenek például a duzzasztóművek és a külszíni fejtéssel dolgozó bányák”.

Számos előadásában Lutzenberger mindig hangsúlyozta, hogy az alapbajt a technokrácia gőgjében kell keresni. A természeti népek szemében a világ tökéletes volt: „Ha a világ tökéletes, akkor nem akarom megváltoztatni, hanem bele akarok illeszkedni, élvezni akarom.”

A középkori keresztények számára azonban a világ csak a siralom völgye volt, olyan hely, ahol az embernek a lehető legtöbbet kell szenvednie, úgyszólván valami próbát kell kiállnia, hogy a Paradicsomba juthasson, ha pedig nem állja ki a próbát, akkor mehet a Pokolba. A modern ipari társadalom ellenben semmit sem tud kezdeni az Éggel, mondja Lutzenberger, a világot azonban még mindig valami rossznak, legalábbis tökéletlennek látja, amit meg kell javítani. „A modern ipari társadalom nem más, mint egy fanatikus vallás, és annál inkább, minél kevésbé vagyunk tudatában.” Ennek a fanatikus vallásnak az a feltételezés az alapdogmája, hogy „kezünkben van az üdvösség kulcsa, az üdvösség kulcsa pedig a technika. Meg kell változtatnunk a világot, s az egyre fejlettebb technikával egyre jobban fogjuk ezt megcsinálni – és Paradicsommá fogjuk változtatni a világot”. Lutzenberger sosem volt képes megérteni, miért száguldunk ma 180 km-es sebességgel az autópályán, miért vannak olyan vonataink, amelyek 250 km-es sebességgel haladnak, és olyan repülőgépeink, amelyek 1200 km-es sebességig viszik. „Még többet és még többet, és sosem elég!”

A brazil ökológus mindenkor elítélte Európa-központúságunkat: „Abból indulunk ki, hogy mások is mind csak azt akarják, ami nekünk már megvan. Egyáltalán nem tudjuk elképzelni, hogy egy őserdei indián elégedett, sőt boldog.” Milyen gyakran hallotta: „Igen, az indiánok ember alatti lények. Fel kell fejlesztenünk őket. Mégsem járja, hogy emberek anyaszült meztelenül szaladgálnak az őserdőben, és nem részesednek a mi nagyszerű fogyasztói társadalmunkban.”

Lutzenberger számára az ilyesmi a modern ipari társadalom kihatása volt. Ezért nevezte ezt a társadalmat fanatikus vallásnak, messiási mozgalomnak, amely azt hiszi, szent kötelessége az egész világot a maga életmódjára megtéríteni.

Lutzenberger „a természet és a világegyetem feltárhatatlan titkában és megragadhatatlan szépségében” látta Istent. Utolsó heteiben gyakran beszélt a halálról. „Természeti emberként” félelem nélkül nézett a szemébe: „Mi Gaia vagyunk, és maradunk.”

Forrás: Publik-Forum, 2002/15

TARTALOM

Tanulmány
Anne Reichmann: „Eljön az óra...” 2–4
Demeczky Jenő: Elkezdődik-e a jövő? 11–13
Életpálya
Christian Feldmann: Pierre abbé 5–7
Aktuális
Zámbó Zoltán: Mi készül már megint? 7
Meditáció
Paul Oestreicher: Politika és néplélek 8–9
György Lajos: A zsidók történelemleckéjéről – másként 10
Vörös Éva: Három vázlat 21–22
Beszámoló
Csizovszki Sándor: Bokor-nagytábor, 2002 – SOPRON 13–16
Kőszeginé Rihmer Melinda: Bokor Építő Közösség Erdélyben 19–20
Gyerekeknek Moha-mese
Mosakodás história 17–18
Harmadik világ
Simonyi Gyula: india@josag.hu 23
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–29
Környezetvédelem
Interjú José Lutzenbergerrel 30
Siegfried Pater: José Lutzenberger vallásossága 31

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy ***2003. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 150,– Ft lesz, az *éves előfizetés* **900,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **1500,– Ft.** Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok” nevét egyaránt tüntessék föl.

A szeretet parancsa

Egyik tanítványa megkérdezte Smelke rabbitól:

– Az a parancsolat, hogy „Szeresd felebarátodat, mint magadat”. Hogy teljesíthetem ezt, ha a társam rosszat tesz nekem?

A rabbi így válaszolt:

– Jól értsd az igét. Szeresd társadat, mintha az te magad volnál. Hiszen minden lélek egy; mindegyik az őslélek egy szikrája, és az őslélek minden lélekben benne van, miként a te lelked is testednek bármely porcikájában. Megtörténhet, hogy a kezed tévedésből téged magadat üt meg. Vajon botot ragadsz-e, hogy emiatt a kezedre üss vele, mert nem volt benne belátás? Így viszont csak fokozod saját fájdalmadat. Ugyanez a helyzet, ha társad, aki veled egy lélek, tudatlanságból vét ellened: ha megtorolod, csak magadnak okozol vele fájdalmat,

A tanítvány tovább kérdezett:

– S ha olyan embert látok, aki Isten előtt gonosz, hogyan szeresthetem őt?

– Nem tudod talán, hogy az őslélek Isten lényéből származik, és minden ember lelke Istennek része? – mondta Smelke rabbi. – Te nem szánod-e meg őt, ha azt látod, hogy szent szikráinak egyike elhalványodik és kialszik?

Forrás: Martin Buber: Haszid történetek

(Fordította: Rácz Péter)

„Érted vagyok”
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIII/6. (76.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
Kovács László
Márczi Imre
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt., Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok” megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://c3.hu/~idory/ev/ev.htm
E-mail: ertedvagyok@axelero.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Martos György
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 2003-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1500 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 2000 Ft
egyéb külföldre ..... 3500 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.